ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 1
VENDREDI
1er MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·374 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·374

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ

Վրաստան կը ժամանեն ամերիկացի զինուորականներ որոնք պիտի օժանդակեն վրացական բանակի մարզումին: ԱՄՆ յայտարարած են որ աւելի ծաւալուն զինուորական օգնութիւն մը պիտի ընծայեն Վրաստանի, նոր ճակատ մը բանալով Ալ_Քաիտայէ եւ իսլամապաշտ ահաբեկիչներուն դէմ ամբողջական պայքարին: Արդէն իսկ տասը թռան յանձնուած է եւ 45_էն 200 զինուորական ալ պիտի ղրկուի: Ըստ Պուշի Ալ_Քաիտայէ ազդեցութիւն մը կայ Վրաստանի մէջ, աւելցուցած է նաեւ_ «բացարձակապէս ապահով է որ Ալ_Քաիտա թափանցած է Պանկիսիի կիրճերուն մէջ» երկրին հիւսիսը, Չէչէնիոյ սահմանին վրայ: Ռուսերը դժգոհ չեն, որովհետեւ ամերիկեան այս օժանդակութիւնը կ'օրինականացնէ Մոսկուայի հաստատումները ինչ կը վերաբերի ահաբեկիչներու ներկայութեան չորանին մէջ: Պուշին յայտարարած է որ պէտք է կըտրել վարձկաններու ճամբան եւ արդիլել Չէչէնիա մուտքը չրջակայ երկիրներէն: Արտաքին նախարար՝ Իվանով կ'ըսէ սակայն թէ ամերիկացի զինուորականներու ներկայութիւնը Վրաստան կրնայ «ալ աւելի բարդացնել» չրջանի կացութիւնը:

Արդէն իսկ, ամերիկացի զինուորական հինգ մանդատներ Թիֆլիս հասած են, երկուքը Պաշտպանութեան նախարարութենէն, երեքն ալ եւրոպական հրամանատարութենէն, ու վերջնական համաձայնութեան եկած են ծաւալուն օժանդակութեան մը համար: Պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է վրացական սպայակոյտին հետ, ապա նաեւ նախագահ Շեվարնատզէի: Այս վերջինը, ռուսական հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ հարցը կը վերաբերի միայն անցեալ տարի ստորագրուած համաձայնութեան մը գործադրութեան: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը Շեվարնատզէի հետ տեսակցութեան աւարտին Հայաստան վերադարձած է:

Բաւական առեն հերքելէ ետք, Ապահովութեան նախարարը վերջերս խոստովանած է որ յորդանանցի եւ սաուտցի չէչէնամէտ վարձկաններ ապաստանած են Պանկիսիի կիրճերուն մէջ:

Ամերիկեան այս «օժանդակութիւնը» զանազան մեկնաբանութեանց առիթ տըւած է: Ազատական երեսփոխան՝ Բորիս Նեմցով «խենթութիւն» որակած է Շեվարնատզէի այս ենթակայութիւնը Միացեալ Նահանգներու:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՏՔԱՐԸ գլխաւոր դրաղումը պիտի ըլլայ նաեւ նախարարապետ՝ Լ· Ժոսփէնի, որ Փետրուար 27_ին բացումը կատարեց իր «ընտրապայքարի աշխատանոցին», 325 ռիւ Սէն _ Մարթէն եւ իր ելոյթին մէջ չեշտեց թէ այլեւս աւելի թեկնածու է քան՝ վարչապետ: 112 հոգի պինք կը չրջապատեն այս ընտրապայքարի ընթացքին, եւ ամէն մէկուն որոշ դեր մը չնորհուած է: Լօրան Ֆապիւս, օրինակ, «յատուկ խորհրդական» է, Օպրի _ Մթրօս _ Քահն հաչտուած են, դոնէ այս չրջանին համար եւ այս ամբողջին ղեկավարն է Ժ· Կլաւանի: Այս առաջին հաւաքոյթին առիթ, Ժոսփէն չեշտեց թէ տարբերութիւններ գոյութիւն ունին իր եւ Շիրաքի ծրագրերուն միջեւ եւ թէ իշխանութեան հինգ տարիները գոյց տուած են այդ տարբերութիւնները: Յիշեցնելով թէ 1997_էն ի վեր բազմատարբ մեծամասնութեան մը նախարապետն է, իր դիրքը որակեց «կեդրոնական» փորձելով ուրանալ իր կեդրոնամէտ ճգտումը: Այն յայտարարութիւնը (Ֆրանս 2 կայանէն) ուր ըսած էր թէ իր ծրագիրը չնկերվարական ծրագիրը չէ, զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բացած էր: Նոյն օրը, Շիրաք, Սէն _ Սիր _ Սիւր _ Լուառի մէջ, գլխաւորաբար ճաղկեց կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը եւ խոստումներ չըռայլեց, որոնց կարգին տուրքերու 33% զեղչ, աւելի ճկուն դարձնել 35 ժամերու կիրարկումը, ձեռնարկութեանց բեռը թեթեւցնել եւ այլն, եւ այլն: Տուաֆ _ Պլաքիի ղրկումով, 109 խորհրդարականները, որոնք ԻԻ_ՏԻ_ԷՖ_ի եւ ՏԻ_ԼԻ_ի (Պայրու եւ Մաթլէն) կուսակցութեանց կը պատկանին կոչ մը ստորագրած են առաջին չրջանէն իսկ Շիրաքի ի նպաստ քուէարկելու համար:

ՄԵՐՋԱՒՈՐ _ ԱՐԵՒԵԼՔԸ չի հանդարտիր եւ Փետրուար 27_28_ի 24 ժամերու ընթացքին 15 մեռեալ կար, որոնց 14_ը պաղեստինցիներ էին եւ մէկ ալ Իսրայէլացի: Առաջին յարձակումը գործած էր պաղեստինցի կին քամիքազ մը, մէկ մեռեալ եւ հինգ վիրաւոր պատճառելով, ապա Իսրայէլ հակայարձակման անցած էր եւ ձենին մտած, ուր 5 պաղեստինցիներ կը սպաննուէին:

ԱՅՂԱՆԻՍՏԱՆԻ փոխանցման չրջանի կառավարութեան պետը՝ Համիտ Քարզայի Փարիզ ժամանեց Փետրուար 28_ին երկօրեայ այցելութեան մը համար: Հանդիպումներ կ'ունենայ Շիրաքի, Ժոսփէնի եւ Վեդրինի հետ:

ՈՒՇԻՆԿԹՐԸՆ պիտի հաւաքուին Մարտին, իրաքցի 200 նախկին սպաներ ամերիկեան կառավարութեան հովանիին տակ, ծրագրելու համար Սատամ Հիւսէյնի տապալումը, յայտարարած են ամերիկացի պատասխանատուներ եւ իրաքցի ընդդիմադիրներ: Այս ժողովին նպատակն է եղեր հասկցնել Իրաքի որ «Միացեալ _ Նահանգները լրջօրէն կ'արտայայտուի երբ կը սպառնան վարչակարգի փոփոխութիւն մը գործել տալ Պաղտատի մէջ»:

ՄԻԱՑԵԱԼ _ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութիւնը 5 միլիոն տոլարի պարգեւ մը խոստացած է որեւէ տեղեկութեան համար «որ թոյլ կուտայ ձերբակալութիւնը կամ դատապարտումը, որեւէ երկրի մէջ, լրագրող Տէյվիտ Փըրլի առեւանգման եւ սպանութեան պատասխանատուներուն»: Փաքիստանի նախագահը հաւանեցաւ ԱՄՆ_ու յանձնել իսլամապաշտ Ահմեթ Օմար Սայիտ Շէյխ որ խոստովանած էր Վթ դէպիչը եղած էր ամերիկացի լրագրողին առեւանգման:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Բարձրագոյն Մարմինը տեղեկագիր մը հրապարակած է որ մեծ գայթակղութիւն ստեղծած է: Արդարեւ, ըստ տեղեկագրին, ոչ _ կառավարական մարդասիրական կազմակերպութիւններու անձնակազմերը սեռային կամ բռնաբարումներու գնով օգնութիւն կը բաշխէին Սիերա Լէոնէի, Լիպերիայի թէ Կինեայի թշուառներուն, յաճախ անչափահաս: Այս տեղեկութիւնները հիմնուած են 1500 մանուկներու վկայութեանց վրայ, որոնք կը վերաբերին կապոյտ սաղաւարտաւորներու եւ տեղական կամ միջազգային անձնակազմերու: Առանց Սահմանի Բժիշկներու նախագահը կ'ըսէ թէ չատ միամիտ պէտք է ըլլալ զարմանալու համար սեռային չահագործումներու դոյութենէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ արեւելեան չրջանին կիւժարա նահանգին մէջ, քանի մը հարիւր հոգի յարձակում գործած են կառավարմանի մը վրայ, որ հնդիկ ծագրատեղականներ կը փոխադրէր եւ կրակի տուած: 57 մեռեալ կար եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Շրջանին մէջ, անմիջապէս լուսարձակել հաստատուած է:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ մօտ (Փաքիստան) յարձակում մը գործուած է Ռամալլիինտիի մզկիթի մը դէմ, որու հետեւանքով 10 մեռեալ կայ եւ 15 վիրաւորներ: Ահաբեկչական այս արարքը դատապարտուած է նախագահ Մուշարաֆի կողմէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԳՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 27 / 28)

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՑՑԸ ՍԼՈՎԱԿԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան որ պաշտօնական այցելութեամբ կը գտնուէր Պրատիսլաւա, Փետր· 26–ին գլուխ–գլխի հանդիպում մը ունեցած է սլովաք իր պաշտօնակից Ռուտոլֆ Շուսթերի հետ: Տեսակցութեան յաջորդող մամուլի ասուլիսին, անոնք ըսած են թէ քննած են երկկողմ յարաբերութիւնները, նկատելով որ երկու կողմերուն միջեւ քաղաքական որեւէ հարց չկայ սակայն տնտեսական բնագաւառէն ներս գործակցութիւնը անբաւարար է: Ռ· Քոչարեան Հայաստանի համար լաւ օրինակ նկատած է Սլովաքիոյ պարագան Եւրոպական Միութեան եւ ընդհանրապէս եւրոպական կառոյցներու համարկումի առումով: Լրագրողները ուղղած են զանազան բնոյթի հարցումներ պատասխանելով անոնցմէ սահմանազանց Հայերուն վերաբերողին, Ռ· Քոչարեան ըսած է թէ անոնք Հայաստանցիներ չեն, այլ՝ Ադրբեջանի Հայեր, որոնք տեղահանուած են· այս նիւթը Հայաստանի նախագահին առիթ ընծայած է Լեռնային Ղարաբաղի կնճիռին մասին խօսելու ու այդ կապակցութեամբ յիշած է Զեխոսլովաքիոյ քաղաքակիրթ եղանակով բաժանումը:

Երկու երկիրներու նախագահներուն տեսակցութենէն դուրս տեղի ունեցած են նաեւ հայ – սլովաքեան բանակցութիւններ՝ ընդլայնուած կազմով: Հայաստանի նախագահը մասնակցած է «Ընկերութեան ծառ»ի տնկման արարողութեան: Նոյն օրը, դիւերուան ուշ ժամերուն հայկական պատուիրակութիւնը Պրատիսլաւայէն Վիէննա մեկնած է:

Փետր· 27–ին, Ռ· Քոչարեան Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ առանձին տեսակցութիւն ունեցած է երկրին նախագահ Թ· Կլեստիլի հետ: Անոնք փոխադարձ յարաբերութիւններու հարցը չօշափելէ ետք մտքերու փոխանակում ունեցած են Հարաւային Կովկասի իրավիճակին մասին: Հայաստանի նախագահը իր պաշտօնակիցին ներկայացուցած է Ղարաբաղեան կնճիռին խաղաղ կարգաւորման հայկական տեսակէտը եւ դիրքորոշումը: Նիւթ եղած են նաեւ հարաւային Կովկասի հակամարտութիւնները եւ միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարը: Ապա անոնք տուած են մամուլի ասուլիս մը: Ռ· Քոչարեան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ վարչապետ Վ· Շիւսէլի, Ազգային ժողովի նախագահ Հ· Ֆիշէրի, Տնտեսական պալատի նախագահ Ֆ· Լայթլիի հետ· ելոյթ մըն ալ ունեցած է Տնտեսական պալատին մէջ, պարզելով Հայաստանի տնտեսական ներկայ իրավիճակը եւ հեռանկարները· չեշտը դրած է Հայաստանի մէջ գործառնութեան կարելիութիւններուն վրայ: Աւելի ուշ, նախագահը հանդիպում ունեցած է Աւստրիոյ հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ ու Շիլէրվիլայի վրայ ծաղկեպսակ դետեղած է Ֆ· Վերֆէլի յուշարձանին, նախքան տեսակցիլը Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա·ի, ապա Մինսկի խումբի համանախագահներուն հետ: Այս վերջիններուն հետ Ռ· Քոչարեանի հանդիպումը տեղի ունեցած է «Էմփէրիալ» պանդոկը: Ռ· Քերինա, Ֆ· տը Սիւրմէն եւ Ն· Կրիլոգով Ռ· Քոչարեանին տեղեկութիւններ հաղորդած են Փետրուարի սկիզբը Նիւ–Եորքի մէջ Հ· Ալիեւի հետ իրենց ունեցած տեսակցութեան մասին: Զրուցակիցները պատրաստակամութիւն յայտնած են Ղարաբաղեան կնճիռը խաղաղ լուծումի մը յանդեցնելու ջանքերը աչխուժացնելու:

Հայաստանեան պատուիրակութիւնը Փետրուար 27–ի իրիկունը վերադարձած է Երեւան:

*
**

ՄԻՋԱԴԷՊԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՆԵՐԸ ԿԸ ԼՔԵՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Օտար դիւանագէտներու ալ մասնակցութեամբ Ադրբեջանի Խորհրդարանի մզկիթին, «Երկի Ազերպայճան» կուսակցութեան (երկրին իշխանութեան գլուխ) եւ_րեսփոխան Շամիլ Ղուրբանով նախագահ Շիրաքի հասցէին բուռն ելոյթ ունեցած է պայն ամբաստանելով որպէս «հայամէտ դիրքորոշման» տէր: Այլ երկիրներու դեկավարներու հասցէին վիրաւորական արտայայտութիւններէ խուսափելու բազմաթիւ հրաւէրներուն չանսալով երեսփոխանը չարունակած է իր ելոյթը: Ատոր որպէս հետեւանք սրահը լքած ու մեկնած են օտար դիւանագէտներ, այդ կարգին նաեւ անշուշտ Ֆրանսայի դեսպանութեան աշխատակիցները:

*
**

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27–Ի ԴԱՏԷՆ

Հոկտեմբեր 27_ի դատին Փետրուար 27_ի նիստին ամբաստանեալ Էդիկ Գրիգորեանին հարցումներ ըրած է մեղադրող Արմէն Յարութիւնեան, գլխաւորաբար անոր կատարած հակասութիւններու չուրջ նախաքննութեան եւ դատաքննութեան ընթացքին: Է· Գրիգորեան չէ պատասխանած հարցումներու մեծ մասին եւ հաւատարիմ մնալով իր «ոգեմտավարութեան» կը կրկնէր· _ «Չեմ պատասխանում»: Նախաքննութեան յայտնած էր թէ ինք ալ 1999_ի ամրան լսած էր զործողութիւններու մասին, բայց, դատարանը լսած էր՝ Հոկտեմբերին: Ա· Յարութիւնեան ուզած է գիտնալ թէ ո՞րն է ճիշդ: Է· Գրիգորեան չէ պատասխանած: Նախաքննութեան առեն, Է· Գրիգորեան լսած էր թէ Նայիրի Բագրատեանին հանդիպած է երկու անգամ 1999_ի ընթացքին, Օփէրայի չրջանի սրճարան մը եւ Ն· Յուսեանի տունը, այս անգամ Գրիգորեան ըսած է թէ չի յիշեր, բայց, կը հաստատէ դատաքննութեան առեն լսածը:

Նիստը յետաձգուած է Մարտ 1_ին:

*
**

ԱՐԴՇինՊԱՆԲԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

«Արդշինպանք»ի մասնաճիւղերէն մէկուն տնօրէնը գրպանելով մասնաճիւղի

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱՆՏԵՂԻ ԵՒ ԱՆԺԱՄԱՆԱԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

ԱՐԱՁ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Ազատութիւնը ունենալ կրնան ստրուկներն ալ, երբ «կը շնորհուի» իրենց, բայց ազատութիւնը պահել ու վայելել կարենալու համար պէտք է վաստկիլ ազատութիւնը:

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ

Շատ լաւ կը յիշեմ Ֆրանսական կառավարութեան դիրքը աթոռական դէնքի փորձերը արգիլող օրինագծին առընչութեամբ: ՄԱԿ-ի եւ աթոռական ռումբի տէր պետութիւններու նախաձեռնութեամբ պատրաստուած այդ օրինագիծը անջատաբար բոլոր երկիրներու նեղակայցուցիչներու կողմէ ստորագրուեցաւ այն օրերուն երբ Ֆրանսա պարբերաբար ռումբեր կը պայթեցնէր ծովային «անվնաս» չրջաններու մէջ: ՄԱԿ-ի ազգապարտութիւնները ու միջազգային լրատուիւներու բարձրացուցած աղմուկը բան չկրցաւ փոխել Ֆրանսական քաղաքականութեան մօտ, որ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ օրինագիծը ստորագրելէ առաջ պիտի աւարտէ ծրագրուած հինգ պայթումի փորձերը: Ֆրանսա արժեցուց իր «Մեծ Պետութեան» վարկը եւ իր երկրին պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ նկատած դիտական եւ գործնական փորձառութիւնը ապահովեց:

Տակաւին կան միջազգային բազմաթիւ այլ օրէնքներ ալ, ՄԱԿ-ի մէջ ընդունուած, զորս չեն ստորագրեր երբեմն պետութիւններ եւ ի մասնաւորի ԱՄՆ: Կան նաեւ միջազգային այլ օրէնքներ, որոնք չեն յարգուիր նոյնինքն ստորագրող երկիրներէն ոմանց կողմէ:

Առնցմէ այն որ Հայաստանը կը հեռագրէ, մահապատիժը արգիլող օրէնքն է:

Այս օրէնքին դէմ ԱՄՆ-ու կեցուածքը ամէնէն աւելի քննադատուածն է, վասնզի ՄԱԿ եւ Եւրոմիութիւն իրենց ծանրութիւնը չեն կրնար դնել յետամնաց երկիրներու վրայ, այնքան ատեն որ Ամերիկան չունին իրենց կողքին: Մինչեւ 2001 Սեպտեմբեր 11-էն ի վեր, ահաբեկչութեան դէմ չղթայազերծուած պատերազմին պատճառաւ ԱՄՆ բոլորովին անգիջող դարձած են մահապատիժի խնդրին մէջ:

Տարբեր է պարագան այն երկիրներուն որոնք թեկնածու են Եւրոմիութեան անդամակցելու: Առնց կարգին են Հայաստան եւ Թուրքիա, որոնք կ'ամբաստանուին նաեւ Մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումով:

Թուրքիոյ կառավարութիւնը դատած է Ազատութիւն Էօճալանը (Աբօ) եւ մահուան դատապարտած է զայն, որպէս ահաբեկչական կազմակերպութեան պետ, որպէս ապստամբ եւ երկրի ամբողջականութեան դէմ գործող տարր: Սակայն, կը ձգձգէ մահապատիժին գործադրութիւնը. ինչ որ հաւատալի կը դարձնէ այն լուրը թէ Թուրքիա պատուոյ խօսք տուած է ԱՄՆ-ու խնայելու անոր կեանքը: Ուրիշ կերպ մտածումով կարելի է ըսել թէ Ամերիկա դատ եւ յանձնած է Ափօն, պայմանով որ խնայուի անոր կեանքը:

Նման հարց մըն ալ ունի Հայաստանի կառավարութիւնը, Հոկտեմբեր 27-ի ոճրագործներուն եւ անոնց դատին բերմամբ: Կարեւոր տարբերութիւնը այն է որ այս անգամ նախագահին խոստումը ոչ թէ օտար պետութեան մը տրուած ըլլալ կը թուի, այլ ուղղակի ոճրագործներուն, որոնք շատ հաւանաբար զէնքերը վար առին եւ յանձնուեցան սակարկութենէ մը ետք, որուն մանրամասնութիւնները պետական (կամ նախագահական) գաղտնիք դարձած են: Հակառակ ժողովուրդի յայտնի, անհամբեր փափաքին եւ սգաւոր ընտանիքներու արդար ընդվզումին, խեղկատակ դատաստան մը սարքուած է եւ արտօնուած որ ամբաստաւան չարագործներ յանդգնին պատգամներով արդարացնել իրենց գաղիր արարքը: Ազգային Ժողովրդարանի մը մէջ պատահած այս աննախընթաց դէպքով հայրենիքի արժէքաւոր ուժ զանկներուն հետ սպանուեցաւ նաեւ հայ ազգային արժանապատուութիւնը եւ այդ դէպքին զարչելի հեղինակներուն 28 ամիս է կ'արտօնուի չնչել Հայաստանի մաքուր օդը: Այն Հայաստանին, ուր տագնապալուր հին ծանօթի մը կողմէ նախագահին ուղղուած քիչ մը շատ մտերմիկ անուանումն իսկ բաւած է որ «կոլիյլի»ի մը կողմէ ծեծով մեռցուի ան: Այն Հայաստանին որուն նախագահը զոհի դլուխ գալէ անմիջապէս ետք, մէկ օրուան ընթացքին լուծեց եւ վճիռ հանեց զատարանին, որով «Դրօ» ստորերկրեայ կազմակերպութեան անդամ ըլլալով ամբաստանուած վասկածելիներէն ոմանք վերադտան իրենց ազատութիւնը:

Զարմանալի է որ Եւրոխորհրդարանը կը համարձակի տակաւին ամբողջական չգտնել Հայաստանի մէջ Մարդկային իրաւունքներու հանդէպ ցոյց տրուած բծախնդրութիւնը երբ ամենաստորին հայրենադաւերն իսկ կը դատուին այսքան լայնախոհութեամբ եւ կը վայելեն ամենաբարձր մակարդակով խօսքի ազատութիւն: Մինչդեռ ԱՄՆ-ու նման դերպետութիւն մը անդամ իրաւունք կուտայ ինքզինքին թալիպան ու Ալ-Քաիտայի ռազմիկներուն հետ վերաբերելու ոչ թէ որպէս պատերազմական դերի, այլ՝ որպէս ահաբեկիչներ: Շատ հեռաքրքրութեամբ կը սպասեմ տեսնելու համար թէ ինչպիսի բեմադրութիւն մը պիտի սարքուի Թուրքիոյ հաչուոյն լրատուութեան յանձնարով ձերբակալուած Հայու մը համար (որովհետեւ ցարդ հետեւելու առիթ ունեցած ամէն դատ իրական զաւեչտախաղ մը եղած է):

Հոկտեմբեր 27-ի վերաբերեալ այս նիւթը կրկին օրակարգի պիտի չբերէի եթէ չկարդայի Եհովայի վկաներու երէց Լ. Մարգարեանի մասին, որուն դասը կը տեսնուի եղեր վերաքննիչ դատարանին առջեւ:

Եհովայի վկաներու գոյութիւնը եւ գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ, Ցունանեաններու ազգակործան դատրութենէն նուազ ծանրակչիռ չէ: Սակայն երկուքին միջեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ: Մորհրդարանի դէպքը որքան ալ ծանրակչիռ ըլլայ, եղած լմնցած եւ անշրջադրելի գործ է: Անոր հեղինակներուն դատապարտութիւնը զոհերու ընտանիքներուն համար որոշ չափով սփոփանք մը, հայութեան համար արդարադատութեան տեսակէտէ սրտի գոհացում մը, հանդստութիւն մը կրնայ տալ միայն: Մինչդեռ, իբր թէ կրօնական հանդամանքով այդ աղանդը կայ ու կը շրունակէ իր աւերիչ գործունէութիւնը, որ Լ. Մարգարեանի մը հինդ տարուան դատապարտութեամբ վերջ չի կրնար գտնել:

Ո՞վ կը հաւատայ Ադրբեջանի նախագահին այն խոստումներուն եւ փոխադարձին որ իբր թէ Ղարաբաղեան հարցը պիտի կարգադրուի խաղաղութեամբ եւ համաձայնութեան ճամբով: Ինչ եւս, ինչպէս իր նախարարները, քանիցս ըսած են իրենց հողերը կռիւով եւ առնելու մասին: Բան մը որ անվարան, այսօր իսկ պիտի փորձէին, հակառակ Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի, Մինսկի եւ երեք համանախագահներուն, ինչպէս նաեւ ԱՄՆ-ու, Ռուսիոյ տրուած ապահովութիւններուն, եթէ իրենց երկիրը անտեսական, վարչական եւ զինուորական տեսակէտով այսքան տկարացած չըլլար:

Հակառակ այս իրավիճակին, ուժերու համեմատութիւնը ամէն վայրկեան կը նայ փոխուիլ, տրուած ըլլալով արտադրքի հետեւանքով բնակչութեան կրճատը, երիտասարդ ուժերու պակասը: Այս մէկը կարելի է բացատրել որպէս բանակի համար արիւնահոսութիւն. եւ Հայաստանի ճիշդ այդ կոտորացող բաղկը վէրքն է որ իրենց թշնամւոր մեքը իրենց կը չանան «Եհովայի վկայ» անուան

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍԻՐՈ

Ֆ. ՀՈՒՍՏՈՆ

գրկոփ Լ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՍԻՐՈ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ

Ա ր ա գ ա ծ ո տ ն

Ա Ր Ա Գ Ա Ծ Ո Տ Ն

Հ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Ե Ս Շ Ի Ր Ա Զ

- Ինչպե՞ս կարելի՛ չէ ուրախանալ, տա- նա այս պատերազմից, որտեղ մենք ենք: - Այդ ճիշտ է, բայց ես ուզում էի ասել, որ մենք ենք ինքներս մեզ համար ստեղծում մեր դժբախտությունները: - Ոչ, ես ուզում էի ասել, որ մենք ենք մեզ համար ստեղծում մեր երջանկությունը: - Ա՛խ, Նիլս, դու միշտ էլ ինձ հասկանում ես սխալ: - Ներողություն, Ռիթա, ես ուզում էի ասել, որ դու ինձ միշտ սխալ ես հասկանում: - Ոչ, ես ուզում էի ասել, որ դու ինձ միշտ սխալ ես հասկանում

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵԻ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6
Ի Դ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ
ՔԱՐՈԶԸ՝
ԾԱՐՈՒԹԻԻՆ ՔՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

*
**

ԱՐԵԻԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵԻԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼԱՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6
ՔԱՐՈԶՆ Է՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԷԵԱՆ

*
**

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
ՔԱՐՈԶՆ Է՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Տիկնանց Ցանճնախումբը
Չեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն. -
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 եւրօ:

ՀՍԿՈՒՄ ԵԻ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
Ի Զ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Իսի լէ Մուլինոյի
ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
Ճանճնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքէ Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ՉԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան զոյգերը՝ Սիրարփիք եւ Ալիս եւ զաւակները հանգուցեալ սանամայր Հռիփսիմէ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն՝ Շաքէին, Վարուժանին, Արամին զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

Այս տխուր առթիւ «Ցառաջ»ին կը նուիրեն 50 եւրօ:

(Շար. Ա. էջէն)

դրամատունը դոնուող կանխիկ գումարը եւ դրաւի դրուած ոսկեղէնը Փետրուար 26-ին մեկնած է Հայաստանէն:

Գլխաւոր դատախազութեան հանրութեան հետ կապի ծառայութեան պետ վարող՝ Գուրգէն Ամբարեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է որ Արզչինպանքի պետավարութիւնը դատարան ղրկած է փաստեր ներկայացնելով եղած իրացումներու մասին: Ի պատասխան այն հարցումին թէ արդեօ՞ք հետապնդում յայտարարուած է խնդրոյ առարկայ մանանճիւղին տնօրէնին հասցէին, Գ. Ամբարեան պատասխանած է թէ ինք նման տեղեկութիւն չունի:

*
**

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏԱՀԱՐՆԵՐԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

ՀՀ պինուորական դատախազ Գագիկ Ջհանգիրեան հրապարակելով 2001-ի ընթացքին բանակէն ներս գործուած յանցագործութիւններու եւ պատահարներու հաշուեկշիռը, ըսած է թէ նախորդ տարւան բաղդատմամբ յանցագործութիւններու թիւը պակսած է, իսկ պատահարներունը՝ աւելցած: Զինուորական յանցագործութիւններու մեծամասնութիւնը կազմած են դասալքման պարագաները (603), կը հետեւին պաշտօնէական յանցանքները (106), զինուորներու փոխյարաբերութիւններու կանոնակարգի բըռնաբարում (46), զէնքի ապօրինի օգտագործում (42) եւ այլն: «Արմէնփրէս»ի լրատուութեան մէջ չէ ճշդուած սակայն, թէ ինչ բնոյթ կը կրեն պատահարները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ԱՇՈՏ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մոսկուայի ու անոր մարզերէն Օրեխուս Զուեւոյի կազմակերպուած յանցագործութիւններու դէմ պայքարի վարչութիւնը ձերբակալած է «օրեճովզկոյ գող» Աչոտ Յովսէփեանը, ինչպէս կը գրէ մեր պաշտօնակից «Ազգ» Փետր. 28-ի իր թիւին մէջ: Լրատուութենէն կը պարզուի որ ան «ազդօղաս» գործունէութիւն կը ծաւալէր քանի՝ «փորձում էր միաւորել շրջանի հայկական յանցախմբերը»: 29 տարեկան է բայց մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ յեղուզակներու մօտ ու շատոնց ծանօթ էր զինք ձերբակալող վարչութեան աշխատակիցներուն:

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE

(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris III[e]
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արուքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից կարպիս Մուկիեան սրահը Արեւագալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշագինն է՝ 15 եւրօ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

*
**

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

*
**

Université d'été de Langue arménienne à Erévan

La section d'Etudes arméniennes de l'Université du Michigan a le plasir d'annocer que son Université d'été de Langue Arménienne aura lieu, cette année, du 21 juin au 19 août 2002 à Erévan. Cette université d'été offre l'occasion unique d'étudier l'arménien de façon intensive, dans un environnement arménien. L'université d'été de Langue Arménienne est ouverte aux étudiants de premier et deuxième cycles qui désirent apprendre l'arménien classique ainsi que l'arménien moderne occidental et oriental. Un cycle de conférences sur l'histoire et la culture arméniennes et un programme d'excursions et de manifestations culturelles compléteront les cours proprement dits.

Les étudiants nord-américains en premier cycle sont tenus de s'inscrire pour un certificat donnant droit à une U.V. en équivalence (U.V. de 8 heures), des exceptions seront faites sur justificatifs. Les étudiants en second cycle aux Etats-Unis, peuvent s'inscrire pour un certificat sans équivalence en arménien occidental ou oriental et au cours d'arménien classique pour une U.V. en équivalence (U.V. de 6 heures). Les étudiants en premier cycle demandant une équivalence peuvent postuler à quelques bourses, attribuées sur des critères financiers.

Les étudiants européens peuvent assister au cours de leur choix, uniquement pour un certificat sans équivalence. Les mêmes critères universitaires seront appliqués à tous les étudiants quel que soit le certificat convoité.

En plus d'un enseignement linguistique intensif de qualité, l'Université d'été de Langue Arménienne offre l'occasion de vivre et d'apprendre en Arménie. Dr. Kévork BARDAKDJIAN, titulaire de la chaire «Marie Manoogian» de langue et littérature arméniennes et directeur des Etudes arméniennes à l'Université du Michigan, à Ann Arbor, assurera la direction de ce programme d'études.

Pour obtenir de plus amples informations ou un dossier de candidature, veuillez vous adresser à :

Mme Kristy M. DEMAS, Coordinatrice
Université d'été de Langue Arménienne

1080 South University, Suite 3663
The University of Michigan
Ann Arbor, MI 48109-1106

e-mail : kdemas@umich.edu
téléphone : 00-1-734-764-1285
télécopie : 00-1-734-763-9154

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI

organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.

Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 2
SAMEDI
2 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·375 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·375

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՍԷԼԻ մէջ, Փետրուար 28-ին, բացուեցաւ Եւրոպայի ապագային վերաբերող համագումարը, որու կը նախագահէ Վ. Ժիսքար տ'Էսթէն: Ան, սկիզբէն յայտնեց 104 պատուիրակներուն որ պէտք է բանալ Եւրոպայի համար Սահմանադրութեան մը ճամբան: Սահմանադրութիւն մը որ նէ քաղաքական Եւրոպան: Եւրոպական Խորհրդարանի նախագահը՝ Փաթ Գոքս ողջունած է «այս օրը, որ վճռական եւ յեղափոխական քայլ մը կը նէ եւրոպական ժողովրդավարութեան համար»:

ՄԱՐՏ ՄԷկինն հրապարակ եւաւ Լ· Ժոսփէնի դիրքը՝ «Պատասխանելու առեթը», ուր կը ներկայացնէ իր ծրագիրները, Ալէն Տիւհամէլի հետ խօսակցութեան մը ձեւին տակ: Հոն կայ նաեւ իր կուսակիցներու հետ խորհրդակցութիւններու արձագանգը, էջ անտեսուած Մարթին Օպրիի «կեանքը աւելի լաւ, կեանքը միասին» լոզունգը: Հատորին մէջ, կը խօսի նաեւ Շիրաքի հետ իր յարաբերութիւններու մասին, կը ճաղկէ անոր «կրաւորական նախագահութիւնը», Յուլիս 14-ի քննադատութիւնները, կ'արձագայտուի նաեւ «հարցերուն» (ԱՖՒՒ) մասին: Նախագահական թեկնածուի իր դուն ծրագիրը պիտի յայտնէ Մարտ 18-ին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

ՀՐԱՁԱՐԵԱԼ ԴԱՏԱՒՈՐ՝ էրիք Հալֆէնի դիրքը՝ «Եօթը տարուան առանձնութիւն» լոյս տեսաւ եւ Մարտ 1-ին ալ «Ֆիկարօ» քանի մը էջեր հրատարակած էր: կը թուի սակայն թէ հատորը այն զայացունց պարասւագիրը չէ, որու կը սպասուէր: Ծանօթ է որ Հալֆէն քաշուեցաւ դատական իր պաշտօնէն առարկելով թէ չի կրնար ազատօրէն կատարել իր արհեստը: Իրեն յանձնուած էր Փարիզի ԱՇ-ԷԼ-ԻՄ-ներու թղթածրարը, որպէս վկայ հրաւիրած էր Շիրաք, որ մերժած էր ներկայանալ: Հալֆէն կը պատմէ իր դառնութիւնները, կ'այպանէ արդարադատութիւնը որ միշտ կապուած կը գտնէ իշխանութեան: Միւս կողմէ, ուրիշ դատաւոր մը՝ Եւա Ժոլի յայտնեց թէ կը քաշուի ապարէզէն, կը վերադառնայ իր երկիրը (Նորվեկիա), ուր պիտի ստանձնէ կաշառակերութեան դէմ «մէկզգային կոմանտոյ» մը ղեկը: Եւա Ժոլի կը զգէր էլֆ-ի թղթածրարով:

ԻՐԱՁԷԼԵԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ հետեւանքով 14 պաղեստինցիներ սպանուած էին առջի օր, բայց, կան նաեւ 135 վիրաւորները: Իսրայէլեան բանակը խուժած էր երկու զաղթակայաններու վրայ Այսրյորդանանի հիւսիսը, այն պատճառաբանութեամբ որ ահաբեկիչներ կան հոն: Բանակը կը հաստատէ որ տէրն է Պալեթայի զաղթակայանին եւ ահաբեկիչ կը փնտռէ վար առնելով պատերը, մէկ առնէն միւսը անցնելու համար, խուսափելով կրակոցներէ: ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարը՝ Գոլին Փաուըլ Շարոնը հրաւիրած է աւելի զուսպ գործողութիւն մը վարելու, մինչ Ֆահի Այսրյորդանանի պետը՝ Պարզուքի խոստացած է փոխ վրէժի դիմել, քողոքելով այս յարձերուն դէմ: Իսրայէլի ընդդիմութեան պարագլուխն իսկ խիստ հակաղեցութիւն ունեցած է, յայտարարելով· – «կը դիմեմ վարչապետին որ անմիջապէս քաշէ իր զօրքերը զաղթակայաններէն»: Նապլուսի կառավարիչին համաձայն, Պալեթայի ճակատումը «մինչեւ կատաղի կռիւն էր երկրորդ ինթիֆատային է վեր»: Երբեք, իսրայէլեան բանակը չէր մտած այդ կայանը ուր 19·000 զաղթական կայ:

ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ճորճ Ռոպըրթսըն, որ այցելութիւն մը կը կատարէ Պուլկարիա, ազատնաց Իրաքի, ապրելիքով որ կրնայ միջազգային հակազդեցութեան մը բախիլ, եթէ ապատան տայ Ալ – Քահտայի անդամներուն:

ԾՐԱՆՍԱՑԻ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը՝ Հ· Վեարին կը չարունակէ քննադատել ամերիկեան քաղաքականութիւնը (Լիպերասիոն», Մարտ 1) չեչտելով թէ Ուաշինկթըն տարբեր դիրք մը պէտք է բռնէ, թէեւ կը ճզդէ որ լարուած մթնոլորտը ԱՄՆ-ու եւ Ֆրանսայի միջեւ չէ, այլ վիճարկում մըն է ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպայի միջեւ: Մեր բարեկամութիւնը եւ զօրակցութիւնը ամերիկացի ժողովուրդին հետ իրական են, բայց, այդ չի նշանակեր որ պէտք է ենթարկուինք իրենց քաղաքականութեան բոլոր երեսակներուն, կ'աւելցնէ Վեարին, որու համար ներկայ վիճարկումը օրինաւոր եւ առողջարար է եւ կը մաղթէ որ օժանդակէ համոզելու Միացեալ – Նահանգները որ աւելի պատասխանատու ձեւով օգտագործեն իրենց ուժը: Տարբեր է կարծիքը Շիրաքի, որ Քարզայիի հետ տուած համուլի ասուլիսին ընթացքին չեչտեց թէ Ֆրանսա եւ ԱՄՆ նոյն մտահոգութիւնները ունին եւ Ֆրանսա ընդառաջ կ'երթայ ամերիկեան բոլորյ դիմումներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՒԱՆԹԱՆԱՄՈՑԻ կայանին մէջ համախմբուած Թալիպաններըը կամ անոնց կողմնակիցները հացադուլի դիմեցին բողոքելու համար իրենց պարտադրուած պայմաններուն դէմ: Ծանօթ է որ ԱՄՆ չեն ուզեր պատերազմական դերի իրավիճակ ճանչնալ այդ Աֆղաններուն, որոնք իրենց համար միայն ահաբեկիչներ են:

ՊՈԼՈՑ ՄԷՋ, Փետրուար 28-ի առաւօտուն երկրաշարժ մը պատահած է 4,8 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափի վրայ: Վերնակեդրոնը Մարմարա ծովուն մէջ էր, Պոլսոյ հարաւը: Ոչ զոհ կայ, ոչ ալ վնաս:

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ»ՈՒ ընդհանուր քարտուղարը՝ Ռոպէր Մենար, Փետրուար 28-ին, Փարիզի Պատմական դատարանին առջեւ կը ներկայանար եւ կը բողոքէր «ըրտութեանց» ամբաստանութեան դէմ, որու պատճառաւ կը դատուէր: Անցեալ Յունիս 28-ին, Մենար եւ կազմակերպութեան երեք ուրիշ անդամներ Փարիզի Թունէուլի պրօսաչրջութեան դրասենեակը մտած էին, պահանջելով Թունուզի լրագրողուհիի մը ազատ արձակումը: Հոն գործող Թունուզի պաշտօնեայ կինն է որ դատարան դիմած է, ամբաստանելով չորս անձերը, որ զինք հրած, հրմչակած են եւ վէրեր սեղմելով վիրաւորած, ինչ որ Մենար կը հերքէ: Վճիռը կը տրուի Մարտ 7-ին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՒԱՋ – ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (279) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ:

2001-ի Հայկական յոբելեանները տարին Իտալիոյ մէջ
Հ· Լ· ՉԻՔԻԵԱՆ

Զարեհ Սրբ. Աբեղեան եւ գանազան «առեղծուածներ» **Վ· ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ**

Սովորական ձախողութեան մը առթիւ
Մ· ՆՇԱՆԵԱՆ

Կրօնական հայ միտքը եւ գրականութիւնը Ե· – ԺԱ· դարեր
Վ· ՔԱԼՅՈՒԼԱՐԻ

C.D.C.A. EUROPE

COMITE EUROPEEN
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Le Parlement Européen rappelle une fois de plus le Génocide des Arméniens

Bruxelles, Belgique — Le C.D.C.A. Europe annonce qu'après une dicussion le mercredi 27 février 2002, le Parlement Européen réuni en session plénière à Bruxelles a adopté ce jeudi 28 février le rapport amendé de M. Per Gahrton (Verts, Suède) sur «les relations de l'Union Européenne avec le Sud du Caucase, dans le cadre des accords de partenariat et de coopération». Les députés européens par 391 voix contre 96 et 15 abstentions, ont voté contre l'amendement 2 qui supprimait toute mention explicite du génocide des Arméniens dans le rapport définitif. Cet amendement, proposé par le groupe politique ELDR et un petit nombre de députés indépendants remplaçait le rappel de la résolution du 18 juin 1987 par «[le Parlement Européen] **exhorte la Turquie et l'Arménie à travailler de concert pour réconcilier leurs différences historiques afin d'améliorer leurs relations culturelles, économiques et diplomatiques»**.

Le débat du mercredi avait été marqué par des prises de position en faveur du maintien du paragraphe 15 du rapport tel qu'il était présenté. Au cours de ce débat, M. Gahrton lui-même a précisé «[qu']**il ne faut pas réécrire l'Histoire**» et «[qu']**après la première guerre mondiale, les torts ont été établis**». MM. Zacharakis (PPE, Grèce) et Volcic (PSE, Italie), ont pour leur part souligné que leurs groupes parlementaires adopteraient le paragraphe 15 en l'état. M. Souchet (N.I., France) a fait quant à lui une intervention remarquée où il a indiqué qu'il «**ne comprend pas l'attitude de la Turquie**» et que «**le blocus de l'Arménie doit être levé sans conditions préliminaires**».

En dernière extrémité, des tentatives ont été effectuées pour accoler l'amendement 2 au paragraphe 15, solution qui a finalement été rejetée par les partisans de l'amendement 2 eux-mêmes.

«Nous approuvons sans réserve l'adoption en l'état du rapport Gahrton. Nous considérons qu'il constitue un document juste et équilibré qui contribuera à établir les bases d'un dialogue véritable entre les trois républiques du Sud Caucase et l'Union Européenne mais aussi avec les pays limitrophes. Nous nous félicitons en particulier que l'Union Européenne y réitère explicitement son attachement à la levée du blocus de l'Arménie et à la reconnaissance du génocide de 1915 par la Turquie et qu'elle l'adjure d'emprunter enfin les voies honorables d'une réconciliation sincère. Les récents déboires de la CRAT (Comité de Réconciliation Armeno-Turc) montrent combien les tentatives biaisées sont inéluctablement vouées à l'échec», a déclaré Laurent Leylekian, Directeur Exécutif du C.D.C.A. Europe.

28 février 2002

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եւրոպական Խորհրդարանին քուէարկութիւնը ի նպաստ հայկական ցեղասպանութեան նոր վրդովումի առիթ եղած է Թուրքիոյ մէջ: Անմիջական հակազդեցութիւն ունեցած է Ազգային Ժողովը, ուր, Փետրուար 28-ին իսկ, բոլոր կուսակցութիւնները միացեալ յայտարարութիւն մը ստորագրած են, ուր կը յիշուի նոյն յանկերգը: Այսինքն, անցեալ մը եւս պատմութեան խեղաթիւրիմ կը տեսնուի, կ'ըսուի թէ Եւրոպական Խորհրդարանը ինքզինք կ'արատաւորէ նման դիրք բռնելով ու նաեւ այլեւս հաւատք չի ներշնչեր: Ճշմարտութիւնը Թուրքիոյ քովն է, հայկական ցեղասպանութիւնը պատմական որեւէ հիմք չունի եւ այլն, եւ այլն: Նման որոշում մը չի կրնար նաեւ ձախողեցնել Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հարցը:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 28 / Մարտ 1)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ Ղ.ԶԱԽՍՏԱՆ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁԸ

Նախագահ Ռ· Քոչարեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, որուն մաս կը կազմեն Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան եւ պաշտօնական այլ անձեր, Փետր· 28-ի իրիկունը գացած է Ղազախստանի նախկին մայրաքաղաք՝ Ալմա Աթա ուր տեղի կ'ունենայ ՀԱՊ-ի ոչ պաշտօնական վեհաժողովը: Ժամանումէն անմիջապէս եաք տեղի ունեցած է Հայաստանի եւ Թիւրքմէնիստանի նախագահներուն առանձին ղրոյցը, որուն նիւթ եղած են երկկողմ եւ ընդհանուր յարաբերութիւնները, գործակցութեան հարցեր եւլն: Վեհաժողովը իր աշխատանքները կը սկսէ Մարտ 1ին· Նոյն չրջանակին մէջ նախատեսուած էին գըլուխ-գլխի հանդիպումներ, ինչպէս Ռ· Քոչարեան՝ Պուտինի եւ Շեվարնաձէի հետ: Վ· Օսկանեան ալ հանդիպումներ կ'ունենար Մոլդովայի եւ Ուզբեկիստանի իր պաշտօնակիցներուն հետ: Նոյն օրը Հայաստանի դեսպանատուն այցէ մը վերջ պատուիրակութիւնը կը վերադառնար Երեւան:

*
**

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՈԳԵԿՈՉՈՒԱԾ

Ստեփանակերտի մէջ Փետրուար 28-ին նչուած է Սումգայիթի ջարդերուն 14-ամեակը: Կատարուած հոգեհանգըստեան արարողութեան ներկայ եղած է նաեւ նախագահ Ա· Ղուկասեան որ «Ազատութիւն» ձայնասփիւռին հարցազրոյց մը տուած է: Ան ըսած է թէ «Սումգայիթով բոլորը հասկցան, որ Ադրբեջանի հետ դժուար կը լինի խաղաղ ճանապարհով լուծել այն խնդիրները, որոնք կային Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ»: Ան անդրադառնալէ եաք սումգայիթցիներու ընկերային հարցերուն եւ զանոնք հարթելու ուղղութեամբ գործադրուած չանքերուն, խօսած է նաեւ Ադրբեջանի ներքին քաղաքական կացութեան կարելի զարգացումներուն մասին, ըսելով թէ Ալիեւ ամբողջատիրական քաղաքական դեկավար մըն է եւ անոր մեկնումը կրնայ լուրջ վտանգ յարուցանել իր իսկ երկրին ու դրացիներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՓՐՈՆԻԿԱԴԻՐ
Եւսեբէոս

Հրազդանի ձորով, դէպի հիւսիս կը բարձրանաք, անցնելով կանանչապատ եւ լաւ մշակուած գիւղերէն՝ Նոր Հաճըն, Նոր Գեղի, Նուռնուս, Արզել, Քարաչամբ, Արզական եւ վերջապէս ԲՋՆԻ:

Բջնի կամ Բճնի, առաջին անգամ մեր պատմութեան մէջ կը յիշատակէ Ղազար Փարպեցի ե. դարու երրորդ քառորդին, կոչելով ԵՐԵԽԵԼԻ ԳԻԻՂ, ուր կար սըրբակենցաղ վարդապետ մը՝ Աթիկ անուն. իսկ Ցովհաննէս կաթողիկոս (557_574), հոն կը գտեղէ վաղուց կառուցած ամրոց մը: Պահլաւունիներու տիրապետութեան շրջանին Բջնին կը դառնայ քաղաք. Կիրակոս Գանձակեցի նոյն_իսկ Բերդաքաղաք կ'անուանէ: Պահլաւունիներու հաստատուելը յայտնի թուական մը չունի, սակայն ժ. դարէն սկսեալ արդէն ներկայ են:

Մատթէոս Ուռհայեցի պատմիչը կը պատմէ թէ ինչպէս Մեծն Գրիգոր Մագիստրոսի հայրը՝ Քաջն Վասակ, ներխուժող Թշնամին կը վանէ Բջնիի սահմաններէն: Հօրը նահատակութենէն վերջ, 1043_ին, Գ. Մագիստրոս որ կը կոչուի նաեւ Բջնեցի, Թուրքերը կը վտարէ այդ սահմաններէն եւ չհնազանդելով Բջնիի զարդը կազմող՝ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆ չքնաղ եկեղեցին, իր բացառիկ հովանոցաձեւ գմբէթով, կանգուն եւ գործող վիճակի մէջ: Այս այն Մագիստրոսն է որուն անունը աշխարհի մեծագոյն դիտանականներու շարքին, քանզի ան է փարիզի ՍԷՆԹ ԺԸՆԸՎԻԷՒ գրադարանի ճակատին, Պանթէոնի հրապարակին վրայ: (Այս մասին ուրիշ առթով):

Եղած է եպիսկոպոսանիստ գրչութեան կեդրոն. ԺԲ._ԺԷ. դարերէն հասած են ձեռագիրներ, ընդօրինակուած՝ Բջնիի մէջ:

Պահլաւուններու բերդը բլուրին վրայէն կ'իջնէ ձորին, տալաւորիչ ասերակներով: Բջնիի շրջափակին մէջ կը գտնուին Ս. Սարգիսը (Ի. դար) եւ Ս. Գէորգը (ԺԳ. դար): Պողատու ծառերու մէջ թաղուած, երեւանէն ոչ շատ հեռու, հրաշալի օդափոխութեան կայան է, Հրազդանի ալ ափին բազմած:

Կը փափաքէի, ամէն գնով, հարատեւին ճակատի արձանագրութիւնը կարդալ, ուր եկեղեցին հիմնարկէքը կը յիշատակուի. անկարելի եղաւ: Ալիշան իր ամենահաս հանճարով գտած եւ արձանագրած է ամբողջութեամբ (տես՝ «Այրարատ» էջ 271) կը քաղեմ կարեւոր անցքերը.

«Թ. ՆԶ Շնորհիւն Աստուծոյ այս հըրամանք է իմ տեառն Պետրոսի եւ Սմբատայ Շահանշահի որ հաստատեց եպիսկոպոսարան ի Բջնի քաղաքս զՍուրբ Աստուածածինս. հիմնարկեալ կատարեաց Գրիգոր իշխանաց իշխան որդի Վասակայ եւ տուաւ վիճակ ի սուրբ Աստուածածինս ի Փոչէհանից մինչեւ ի Նիգ եւ Դիւատուն...»:

Բջնիէն դէպի հիւսիս, Հրազդան քաղաք. առաջին գիւղը ՍՈԼԱԿՆ է որ ունի հին բերդի աւերակներ, է. դարէն Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին ԺԳ. դարու խաչքարերով: Սոլակի շրջանին մէջ կը գտնուի հռչակաւոր ՄԱՑՐԱՎԱՆՔը (եօթներորդ դար) ուր ապաստանած էր Ցովհաննէս Մայրագոմեցին, հալածուած՝ եզր կաթողիկոսէն:

Կը յաջորդէ ԿԱՂՍԻ, ուր կան անցեալ դարու եկեղեցի մը, միջնադարեան խաչքարեր: Կ'անցնինք Հրազդան քաղաքը եւ կ'ուղղուինք դէպի Ծաղկաձոր ուր կը գտնուի հռչակաւոր ԿԵՁԱՌԻՍԻ վանքը:

Առաջին անգամ, երեսուն տարի առաջ, դողունի տեսած էի կեչառի վանական համալիրը: Այդ օրերուն չատ աւելի կարեւոր էր էատոնացի, լատուխացի եւ հայ «Պիոներներուն» երգը ու պարը լսել որ քիչ անդին, իրենց բանակատեղիին մէջ մեզի կը սպասէին, ցոյց տալու կոմունիզմի բացառիկ ինամքը պատանիներու հանդէպ, քան՝ անցեալի «ֆէօտալական, կղերապաշտական» յուշարձաններ այցելել:

Լուսանկարելու պատրուակով հեռացայ խումբէն եւ վանքի աւերակներով չրջապատուած, խորատուզուած անցեալին մէջ, կորուած էի արդէն կեղծիքի աշխարհէն որուն մէջ մխրճած էին մեզ երկու չաբաթէ ի վեր, անդադար ցոյց տալով ժժրախտ իրականութեան մը խաւաքարտէ վայլուն երեսը:

Այս հայրենասիրական «ճիւրը» սեւ կէտ մը եւս աւելցուց, արդէն հարուստ թղթածրարիս մէջ, որուն հետեւանքով երկար տարիներ զրկուեցայ հայրենի հիւրերու բախտաւոր ցանկին մէջ գըտնուելէ...:

Աւերակ չէ մնացած այլեւս: Համալիրը սքանչելիօրէն վերանորոգուած, երկաթէ ճաչակաւոր ճաղերով չրջապատուած, դարձած է Ծաղկաձորի հրաշալի քնութեան մատանիին թանկագին ադամանդը:

Ծաղկաձոր կը գտնուի 1710 մեթր բարձրութեան վրայ, տարածուած է ԹԸՂԵՆԻՍ լեռնաչղթային հիւսիս_արեւելեան անտառապատ փէչերուն վրայ, արեւմուտքէն չրջապատուած ԾԱՂԿՈՒՆԵԱՅ լեռներէն, կոչուած է նաեւ Ծաղկունեաց ձոր որ մաս կը կազմէր Մեծ Հայքի Վարաժնունիք գաւառին. սեփականութիւնն էր Վարաժնունի նախարարական տան (Դ._Ե. դար) եւ ամարանոց Աբշամունի թագաւորներու:

Որպէս ամարանոց, միչտ բարձր պահած է իր կոչումը եւ մինչեւ այսօր արդարօրէն կը համարուի Հայաստանի ամէնէն ժողովրդական հանգստավայրը:

ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ գերդաստանը եւ Պռոշեաններն կարելի է նկատել Հայոց Պատմութեան ՄԷՏԻՉները: 1000_1300 երկարող տարիներուն անոնք ամէն տեղ են: Գիտութիւն, մշակոյթ, եկեղեցական սպասարկ, զինուորական գործունէութիւն, մեկենասութիւն:

Շիրակէն մինչեւ Անի, Վարաժնունիք, մինչեւ Սիւնիք, չկայ դէպք որուն մէջ մասնակցութիւն չունենան, չկայ յուշարձան ուր բարերար ձեռքերնին հասած չըլլայ:

Վարդան պատմիչ, կոչուած նաեւ Արեւելցի, Գանձակեցի, կը գրէ թէ ի՛նչպէս Ապիրատ իշխանը «յաննչանից մեծացեար, եւ վասն խելացի եւ առատ ձեռացն՝ մինչ լինել տէր երկոտասան հազար հեծելոց, որ եւ չինեաց զսուրբ ուխտն ԿԵՁԱՌԻՍ»: (12·000 հեծելազօրք՞... այսօր՝ Վրաստանի բանակը՝ ունի 10·000 զինուոր):

Ապիրատի կառուցուած եկեղեցիի մասին ճչգրիտ տեղեկութիւն չըլլալով, Ալիշան կը համարի որ կործանած է, առանց հետքեր ձգելու: Ներկայիս Կեչառիսի համալիրին գարդը կազմողը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչին անունով կանգուն տաճարն է, կառուցուած՝ ձեռամբ Իշխան Գրիգոր Մագիստրոսի, 1033 թուականին:

«ՆԶՔ Թ. Հայոց, ի Թագաւորութեան Գագկայ եւ ի հայրապետութեան Տեառն Սարգսի, Ես Գրիգոր Մագիստրոս, որդի Հասանայ, չինեցի զեկեղեցիս ինձ ի բարեխաւսութիւն եւ իմ պատրոնին եւ իմ որդեացն. որք ընթեռնոյք զիս յաղաւթս յիշեցէք ի Քրիստոս, ազաչեմ)...: (Ա. Լիչան, «Այրարատ» էջ 259):

Գմբէթաւոր դահլիճ մըն է: Աւագ Խորանի երկու կողմերը կան երկյարկանի աւանդատուներ:

Ժբ. դարու գաւիթը, արեւմուտքէն, ունի կեդրոնաձիգ յօրինուածք, միակուտուր քարերով, կանոնաձ սիւներով, կը կրէ ութանիստ գմբէթ մը, ցած՝ ծածկին մէջտեղը: Ս. Նշան եկեղեցին (ԺԱ. դար) իր գիծերով, կարծես Մայր Տաճարին մանրանկարը ըլլար: Ունի մխեւնոյն սլացիկ ներքաշնակութիւնը:

100 մեթր դէպի արեւմուտք, բարձունքի մը վրայ զետեղուած է Ս. Յարութիւն եկեղեցին, կառուցուած՝ 1220_ին:

«Թիւ ՈԿԹ. չինեցաւ Ս. Յարութիւնս առ ի յիշատակ համաւրէն ննջեցելոց ի Քրիստոս, եւ ծնողաց իւրոց Հասանայ եւ Ռուզուքանայ եւ զաւակաց... Աբաճանս աւրհնութեան սիրոյն որ առ Աստուած եւ առ սուրբս նորա. ամէն» (նոյն 263):

Հետաքրքրական է թէ ինչպէս մեզի ծանօթ երեք եկեղեցիներէն զատ, Թոմաս Վանանդեցին քերթուածի մը մէջ որ ներբողեան է ուխտատեղիներու, կը յիշէ մօտ տասը սրբատաններ.

«Իսկ սուրբ ուխտն որ կեչառիս
Նա լուսատու Հայոց Ազգիս.
Եկեղեցին Սուրբ Գրիգորի
Ընդ Աւագու Ս. Նշանի
Աստուածածին սրբասնեալ
Սուրբ Սիոնն պաշտեցեալ
Որ Պրոշի հանգիստ տուեալ
Սուրբ Սարգիսն բարեմասնեալ
Յոր Յարութիւնն կցորդեալ
Սուրբ կարապետն Յիսուսի
Սուրբ Յակոբայ զուգեալ լինի
Հոիփսիմէն գեղեցկացեալ
Աստուածահայր Դաւիթ եղեալ
Ընդ մակագրեալսն դասկցեալ
Ի կայանիս տեղիք զատեալ
Քառասներորդ պատարագեալ»:

(Ինաչխարհիկ Բառարան _ Վենետիկ _ 1907, էջ 367)

Կեչառիսի համալիրին պատմական կարեւորութիւնը կը փաստեն նաեւ կարեւոր անձնաւորութիւններու դամբարանները. Գրիգոր Ապիրատ իշխան (1099), Մեծ իշխանն Պռոշ (1284), ճարտարապետ Վեցիկ վարադպետ (ԺԳ. դար) եւ չարք մը նուրբ խաչքարեր, քարձր արուեստի գործ: Հոս ապրած է հռչակաւոր Խաչատուր կեչառեցին՝ հմուտ եւ գիտնական վարդապետը, հեղինակ՝ Աղեքսանդրի վարքին ԲԱՐԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ եւ ԿԱՖԱՆԵՐՈՒՆ որոնք, չորս, վեց եւ աւելի տողերով ոտանաւորներ են ուր հեղինակը կը խորհրդածէ պատմըւածքի մէջ յիշուած դէպքի մասին. (տես՝ Հ. Կ. Քիւպարեան _ Պատմութիւն Հայ Հին Գրականութեան, էջ 543):

Կեչառիս եղած է նաեւ գրչութեան կեդրոն, ինչպէս կը փաստեն մեզի հասած քանի մը ձեռագիրներու յիշատակարանները:

Չես գիտեր, ինչպէ՛ս արագ կը սուրայ ժամանակը երբ թաղուած ենք անցեալին մէջ: Գէորգ, հակառակ անոր որ խոստացած է թերթեւցնել ծխերը, գլանիկներ եաեւէ _ եաեւ կը վառէ, նոյնիսկ առանց լուցկիի կարիքն ունենալու ... պատճառաբանելով որ այս պատմական յուշարձաններու յայտնութիւնը գինք ալ կը դիւթէ եւ կը յուզէ: Ուրեմն՝ երբ բացառիկ յուզումին վերագրենք իր չատ ծխելը, արդարացի պատճառ պէտք է նըկատենք ... անցդ՛ի:

Ինդիրն այն է որ ժամերը յառաջանալով, կը նկատեմ որ անկարելի պիտի ըլլայ նոյն օրը Սեւանի հարաւային ափունքն ալ, որ այնքան հարուստ է պատմութեամբ, շրջազայիլ:

Այսօր պիտի դոհանանք միա՛յն Սեւանի կղզիով: Կանգ կ'առնէ բլուրին ստորոտը, բացօթեայ տարածութեան մը վրայ: Գէորգ, իր 100 քիլոնոց մարմինին խըտնայելու համար վերելքի չարչարանքը, կը նստի աղքատիկ սրճարանի նմանող դարատափ (թերաս) եւ կ'ապսպրէ իր միակ հանդուրժած ոգելից ըմպելին՝ չիչ մ ըզարեջուր որ պէտք է ըլլայ ԿՈՏԱՁԿ, իր սիրած մակնիշը:

Մատամբ մը, չըսելու համար լիովին, ուրախ եմ որ առանձին պիտի մնամ: Նըման տեղեր, միակ սիրած ձայնս պատմութեան ձայնն է: Միակ հաճելի դիմքը՝ հայրենի բնութիւնը:

Ամէնուղ կը թելադրեմ որ սովորական օր մը, առանց ընկերակցութեան, հեծիծառան, առանձին, կամաց_կամաց բարձրանաք կղզիին գագաթը, ականջ դնէք ձեր հոգիի ձայներուն: Կարեւոր չ պատմութիւն գիտնալը. նոյնիսկ անհրաժեշտ չէ կնքահած ըլլալն ալ... բայց պէտք է ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՀԱՅ ԸԼԼԱԼ, որպէսզի զգաք դող մը, բոլոր հոգեկան եւ մարմնաւոր բջիջներով, այս աստուածային տեսարանին առջեւ:

Գեղամայ լեռները Աժդահակ վտառով (3597 մեթր) հարաւէն, Վարդենիսի լեռնաչղթան իր 3470 մեթր գագաթով՝ հարաւ_արեւելքէն, Արեգունի եւ Սեւանի լեռնաչղթաները՝ հիւսիսէն չրջապատած, ովկիանոսի տպաւորութիւն կուտան Սեւանի վայրկըղ մակերեսին որ ափսոս, զգալապէս, ամէն տարի քիչ մը աւելի փոքրացած կը գտնեմ: Միչտ գեփիւռ մը կը փչէ հոն: Երգ ունի, ձայն ունի, ինծի այնպէս կը թուի որ բոնութիւններով, հուրով եւ սուրով դաղրած երգերը, լռեցուած չարականները, բնութիւնն է որ կը յաւերժացնէ այս բարձունքին վրայ: Բաւէ կռթնիլ խաչքարի մը, հանդչեցնել գաւիթներին հեւքը եւ պահ մը լուռ մնալ: Այս լռութիւնը... չարունակութիւնն է Նարեկի վանքի վանականին _ ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ:

_ Զայն հառաչանաց հեծութեան սրտի ողբոց աղաղակի ... Հրեշտականման հայրապետ Ներսէս Շնորհալիի աղաչական կանչին.

_ Լոյս ճշմարիտ եւ ճառագայթ Հօր, Ծագումն եւ կնիք, բան եւ ծնունդ...

Շնորհեա՛ մեզ կերակրիլ յիմաստութեան սեղանոյ քում. ողորմեա՛...: Լամբրոնի դղեակէն մեծն Ներսէսի աղերսին, մինչեւ հիւսիս հասնող...

_ Առ քեզ ակնարկեմ, աղբիւր լոյս կենդանւոյ, եւ աղաղակեմ թէ ընդէր ես ինձ սրբութեան ծարաւել, երբ դու ես իմ սրբութիւն, վասն ընդէ՞ր փափաքել մաքրութեան, մինչ դու ես իմ մաքրութիւն...

Առ քեզ ծարաւիմ, քեզ տռփամ, տուր իմ ծարաւեալ հոգւոյս զքեզ զովացուցիչ աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ խաղացելոյ ի կեանդ յաւիտենից... զի եւ յինէն որ հաւատամ ի քեզ բղխեսցեն աղբիւրք ջրոց կենդանութեան:

Քանիներ ժայռափոր քարայրներու, աղաղթախիտ անտառներու մէջ ապաստանած, հոգեկան սլացք տուած են իրենց երկրաւոր գոյութեան: Ես պիտի նախընտրէի, հոս, այս գերբնական միջավայրին մէջ ապրիլ հոգիի սլացքը: Հոս, կարծես մարմինս բաժնուած է երկրէն: Հեռուն, հորիզոնին վրայ, ջուրի մակերեսին ծփացող ճկնորսական, մանրանըկարի նման երեւցող նաւակներն ալ կ'ամրացնեն այդ զգացումը իմ մէջս:

Չեմ յիշեր թէ որքան ժամանակ անշարժ, յափշտակուած մնացի: Աբեւելեան ջերմութեան աստիճանաւոր նուազումը ինծի կ'ազդարարէր որ պէտք է արագ չարժէի:

(Շար. 18)

մարմիններն ալ սկսին մտահոգուիլ՝ կազմելեան իրական դարման մը գտնելու մասին:

Այդ վաղնուամի նորագոյն օրինակը հրապարակ եւած է վերջերս: Բարեբախտաբար, հարցը 12 միլիոն տոլարնոց եկեղեցի մը, 1700-ամեակի բազմածախք ոճնախմբութիւն մը կամ այլ «ազգօգուտ» ձեռնարկ մը չէ:

Դժբախտաբար՝ գիրք մըն է:

Աւելի ճիշդ՝ հաստափոր երեք հատորներ, որոնք երջանկայիշատակ Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի ստորագրութիւնը եւ «Ազգապատում» վերնագիրը կը կրեն: Հայ եկեղեցւոյ պատմագրութեան դասական մը, մեծարժէք ու անժամանցելի աղբիւր մը:

Անցեալ Ցունուար 21-ին այս հրատարակութեան ներկայացումը տեղի ունեցած է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ: Զորրորդ հատորի մը խոստումն ալ կայ, որ պիտի համախմբէ վերլուծական (տեղեկութիւններու, անձնանուններու, թեմաներու) ցանկերը: Ըսուած է նաեւ, թէ հայրենի գիտնականներու խոմբ մը անոր չարունակութիւնը պիտի դրէ եւ թէ մօտերս չարուածքը պիտի կարդացուի համացանցի վրայ:

Ի դէպ, արդէն գոյութիւն ունի Միացեալ Նահանգներու մէջ հրատարակուած չարունակութիւնը՝ Զաւէն Ա. Քահանայ Արզումանեանի աշխատասիրութեամբ, որ իր զոյգ մասերով Լեւոն Շանոյեանի կողմէ գրախօսուած էր «Յառաջ»ի մէջ: Եթէ երկրորդ չարունակութիւն մը անհրաժեշտ է, այդ կը թողունք մասնագէտներու դատումին:

Հատորը լոյս տեսած է հայատառնոցի բարեր Տիգրան Կարապետեանի մեկենասութեամբ եւ Երեւանի պետական համալսարանի աստուածաբանական ճիւղի տեսուչ Շահէ Արք. Ա.էմէմեանի նախաձեռնութեամբ, որ երկու տարի առաջ ձեռնարկած էր այս աշխատանքին:

Ինչպէս յայտնի է, «Ազգապատում»ի առաջին հրատարակութիւնը տեղի ունեցած էր 1913 - 1927-ին (Պոլիս - Երուսաղէմ), իսկ երկրորդը՝ 1960 - 1961-ին («Մեսեան» հրատարակչատուն, Պէյրութ): Հայ գիրքի հետ կապ ունեցող ոեւէ մարդ միայն կրնայ ուրախանալ, որ այս աշխատանքը վերստին հրապարակ կը դրուի:

Բայց իր ուրախութիւնը չի կրնար անխառն ըլլալ, երբ կ'անդրադառնայ, որ իրականութեան մէջ, մրցավազքի մը հանդիսատեսը եղած է:

Արդարեւ, 2001-ին հաղորդուած էր, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ձեռնարկած էր «Ազգապատում»ի վերատպումին՝ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնարկութեան հովանաւորութեամբ: Այդ հրատարակութիւնը արդէն պատրաստ է եւ պիտի ներկայացուի յառաջիկայ Մայիսին: Ան քառահատոր է, քանի որ կ'ընդգրկէ նաեւ «Յուցացանկը», որ աշխատութեան վերլուծական ցանկի փորձ մըն է:

Հետեւաբար, 1700-ամեակի առիթով «Ազգապատում»ը երկու անգամ լոյս կ'ընծայուի:

Ո՞վ եղած է առաջին նախաձեռնարկը: Ո՞վ եղած է առաջին յայտարարողը:

Խնդիրը կը սկսի Անթիլիասէն ու կը վերջանայ Էջմիածի՞ն, կամ կը սկսի Էջմիածինէ՞ն ու կը վերջանայ Անթիլիաս: Բնաւ կարեւոր չէ, ըստ հոլթեան. թուրանական օրէնքը արդէն կ'ըսէ, թէ գործօններու կարգը արդիւնքը չի փոխեր:

Աչխարհի մէջ յաճախակի երեւոյթ է, որ գիրք մը լոյս տեսնէ միաժամանակ, ըսենք, Լոնտոն եւ Նիւ - Եորք, կամ Մատրիտ եւ Պուէնոս - Այրէս: Հրատարակիչատունը կամ անոր հետ համաձայնութիւն կնքած մէկ ուրիշը նման գուգահեռ տպագրութեան կը ձեռնարկէ, երբեմն՝ խորագրի փոփոխութեամբ մը միայն: Քանի որ համաձայնութիւն մը կայ, յաճախ նոյն չարուածքը կը գործածուի, ինչ որ արդէն նկատելի խնայողութիւն մըն է:

Մեր պարագային, ամէնէն բարեմիտ անձն իսկ չի կրնար երեւակայել, որ այս կրկնակ հրատարակութիւնը կանխաւ համաձայնութեամբ տեղի կ'ունենայ: 1700-ամեակին վայել երեւոյթ մը կ'ըլլար - նոյնիսկ եթէ գուտ խորհրդանշական երկու նուիրապետական աթոռներու գործակցութեան: Վիճակ մը, որ դժբախտաբար գոյութիւն չունի:

Ոչ ալ կարելի է երեւակայել, որ զոյգ հրատարակութիւնները զուգադիպութեան մը արդիւնք ըլլան: Հայաչխարհը այնքան անծայրածիր չէ, մանաւանդ՝ այս դարուն, որ լուրերը չատ արագ կը տարածուին:

Արդարեւ, հայկական չուկան կարիքը ունի՞ կրկնակ տպագրութեան մը: Մանաւանդ՝ կրկնակ «Ազգապատում»ի մը, որ պարզ ընթերցողին այդքան ալ հասու չէ:

Ըստ բանաւոր հաստատ տեղեկութեան մը, իւրաքանչիւր հրատարակութիւն արժած է կամ պիտի արժէ չուրջ 30·000-ական տոլար: Պատկառելի գումար մը, որ պատիւ կը բերէ հովանաւորներուն: Բայց ուր բացակայ է համագործակցութիւնը, ուր ներկայ է պատահականութիւնը, հոն կը ծաղկի մսխումը:

Այս պարագային՝ փառաչուք մսխում մը, որ օտար չէ հայ իրականութեան:

Առարկողներ կրնան ըլլալ, թէ՝ հազարի տեղ, ըսենք, երկու հաղարի տպաքանակ մը ունինք: Կամ թէ՝ Սփիւռքի համար աւելի դիւրին է գիրքը Պէյրութէն ստանալ, քան Էջմիածնէն, իսկ Հայաստանի համար՝ ճիշդ հակառակը: Բայց ասոնք այրած սրտի մխիթարանքներ են, նոյնիսկ եթէ պահ մը հիմնաւոր ըլլան (ինչ որ չեն):

Երբ գիտենք թէ՛նչ պայմաններու մէջ տեղի կ'ունենայ հայերէն գիրքի (չ)սպառումը եւ որքա՞ն արժէքաւոր գիրքեր դղրոցներու մէջ կը մնան տարիներով, տասնամեակներով կամ յաւիտեանս, թո՞նչ նախընտրելի է՝ 2·500 էջնոց մէ՞կ գիրք տպել, թէ երկու:

Պարզ օրինակի համար, կարելի էր Հայկական Հանրագիտարանի խմբագրութեան պատրաստած «Քրիստոնեայ Հայաստան» հանրագիտարանը հրատարակել, անկասկած լայն հանրութեան մատչելի ու օգտակար գործ մը, որ անտիպ կը մնայ: Ամէն տեսակ ձեռնարկի համար ծախսուած է 1700-ամեակին, բայց նման մնայուն աշխատութեան մը կարիքը ըստ երեւոյթին չկար եւ պատկան մարմիններու միտքէն չէ անցած գայն լոյս աշխարհ բերել:

«Ազգապատում» մը եւ «Քրիստոնեայ Հայաստան» հանրագիտարան մը, օրինակ, այս յոբելեանէն արժէքաւոր յիշատակ մը կ'ըլլային:

Բայց Օրմանեան × 2 ունենալը աւելի առաջնահերթ էր:

Պատի՛ւ մեր կաթողիկոսական աթոռներուն ու... միասնական Եկեղեցիին:

Նիւ Ճըրզի

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՄԲԱՏ ԱՐՔ. ԼԱՓԱՃԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մոնթեպելլոյի «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Փետրուար 8-ին, նչուած է Սմբատ Արք. Լափաճեանի ծննդեան 75-րդ տարեդարձը ճաչով, որուն ներկայ եղած են 700 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է իրաւաբան Լեւոն Կիրակոսեան: Բանախոսած է Օննիկ Քէչիչեան, վեր առնելով Սմբատ Արք.-ի ներդրումը եկեղեցական-թեան եւ դպրոցաշինութեան աշխատանքներուն մէջ: Գնահատանքի խոսքով հանդէս եկած են Հայ կաթողիկէ համայնքի հովիւ Հ. Ռափայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան, Հայաստանի աւագ հիւպատոս Վաղերի Մկրտումեան, առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան եւ ուրիշներ: Սմբատ Արք. Լափաճեանին յանձնուած են գնահատագիրներ Ցովհաննէս Պօղոս Բ. Պապին, Արամ Ա. Կաթողիկոսին, Մոնթեպելլոյի եւ Փիքօ Ռիվերայի քաղաքապետներուն, «Մաչտոց» Գոլէճին եւ «Հայկազեան» համալսարանին տնօրէնութիւններուն կողմէ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Շնորհակալութեան իր խոսքին մէջ Սմբատ Արք. ըսած է. «Երբ իմ մասիս այնքան գեղեցիկ խոսքեր կ'ըսէիք, ես կը յիշէի Լիբանանի մէջ անցուցած իմ օրերս. անտուն, անտէր, անյոյս 13-ամեայ պատանի մըն էի, չէի գիտեր թէ հացի յաջորդ պատառը ե՞րբ պիտի ունենամ»:

*
**

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՕ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՈՎԻՒՆԵՐՈՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՃԱՇԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հովիւներու մեծարանքի ճաշը: Բացումը կատարած է Անդիկ Զինտարղեան: Յոդաբարձութեան տեղեակ Ռոստոմ Ա.ընթապլեան ներկայացուցած է եկեղեցւոյ ծառայած նախկին եւ ներկայ հովիւներէն իւրաքանչիւրի աշխատանքը: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Ալիս Անիւեան 20 հազար տոլար նուիրած են եկեղեցւոյ: Ողջոյնի խոսք արտասանած են Տիկնանց Միութեան տեղապահուհի Արաքս Սարեան, Ազգային Վարչութեան ներկայացուցիչ Մհեր Տէր - Օհաննէսեան եւ Բարգէն Ծ. Վրդ. Զարեան: Փակման խոսքը արտասանած է առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

*
**

ՀԱՅ ՈՍԿԵՐԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս - Անճըլըսի «Պիլթմոր» պանդոկին մէջ, Փետրուար 9-ին, տեղի ունեցած է Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ ոսկերիչներու ընկերակցութեան տարեկան ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են 350 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Բեդլար Փիլաճեան: Միութեան տեղապահը՝ Սարգիս Կիսկինեան, ներկայացուցած է մէկ տարուան գործունէութիւնը, նչելով որ անցեալ ամիս Միլանոյի մէջ գումարած Հայ ոսկերիչներու ընկերակցութեան համաժողովին, Արեւմտեան Ամերիկայի ընկերակցութիւնը գնահատուած է իբրեւ լաւագոյնը՝ կազմակերպական իր կառոյցով, բարեսիրական ու գաղութի սպասարկութեան աշխատանքով: Մրցանակները տրուած են Վահէ Ուրունին եւ Ասորիք Ճարտճեանին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՒ 17 ԹԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.
ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

- Ինչպէ՞ս, - հարցուց Արթին:

- Տէրվիշը հոս է, գինքը խցիկ մը դնել տուի եւ պատուիրեցի, որ առանց իմ հրամանիս թոյլ չտան, որ մեկնի:

- Բանտարկուա՞ծ է ուրեմն, - գոչեց Արթին ուրախութեամբ:

- Բանտարկուած չէ, բայց վերջապէս հսկողութեան ներքեւ է, առանձին սենեակի մը մէջ:

- Ուրեմն լաւ կ'ըլլայ, որ անմիջապէս գինքը բերել տաք:

Պէտրի պէյ զանգակը հնչեցուց եւ բանպանին ըսաւ.

- Բօլիս Ահմէտ էֆէնտին հոս կանչեցէք:

Բարապանը մեկնեցաւ, եւ վայրկեան մը ետքը ոստիկան Ահմէտ ներս մտաւ:

- Ծերունի տէրվիշը հո՞ս է, - հարցուց ոստիկանութեան տնօրէնը:

- Այո՛, խցիկին մէջն է, պատասխանեց ոստիկանը:

- Զինքը հոս բե՛ր անմիջապէս:

Ոստիկանը բարեւելով մեկնեցաւ:

Արթին չափազանց ուրախ էր: Նախ այն համոզումը ունէր, թէ կրցած էր հաւատացնել ոստիկանութեան տնօրէնին, որ ինք որեւէ մասնակցութիւն չունի կեղծ դաւադրութեան գործին մէջ, երկրորդ՝ կը յուսար ծերունի տէրվիշին բերնէն քաղել կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնցմով պիտի կրնար կարեւոր յայտնութիւններ ընել:

«Այդ խորհրդաւոր մարդը, - կը մտածէր, - որ յաջողած է այդչափ լաւ պահած գաղտնիք մը տեղն ի տեղոջ երեւան հանել, սովորական մէկը ըլլալու չէ, եւ պէտք է չատ վարպետութեամբ վարուիլ իրեն հետ»:

Այդ խորհրդածութիւնը ընելէ ետքը դարձաւ դէպի Պէտրի պէյ եւ ըսաւ.

- Եթէ տէրվիշը չուզէ մեր հարցումներուն պատասխանել, ի՞նչ պիտի ընէք:

- Բռնի խօսեցնել պիտի տամ գինքը, բայց նախ եւ առաջ պիտի ջանամ իր ինքնութիւնը հասկնալ: Շատ մեծ սխալ մը գործեցի առաջին օրէն ատոր ուշադրութիւն չդարձնելով. բարեբախտաբար մարդը մեր ափին մէջն է:

Հաղիւ թէ այս խօսքերը արտասանած էր, ոստիկան Ահմէտ ներս մտաւ չուսած կերպարանքով մը:

- Պէ՛յ էֆէնտի, - ըսաւ դողահար ձայնով մը, - տէրվիշը իր սենեակին մէջ չէ, կ'երեւայ, որ պատուհանէն փախեր է:

- Փախե՛ր է, - գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, - վա՛յ թշուառական, ես ձեզի չպատուիրեցի՞, որ իր վրան հսկողութիւն ընէք:

- Այո՛, բայց ըսած էիք, որ պարզապէս առանձին սենեակի մը մէջ փակենք զինքը:

- Այդ մարդը ձենէ կ'ուզեմ, անմիջապէս պիտի գտնաք, բերէք, - գոչեց Պէտրի պէյ բարկացած:

- Ուրիշ բան մըն ալ կայ, - ըսաւ ոստիկանը միշտ այլայլած դէմքով մը:

- Ի՞նչ բան, - հարցուց տնօրէնը:

- Սենեակին մէջէն գտայ իր ճիպոտը, իր թէզպիհը, իր գլխուն փաթթոցը եւ... իր մօրուքը:

- Դո՛ւրս կորսուէ, - գոչեց Պէտրի ա՛լ աւելի դայրացած:

Ոստիկանը այսքան աժան ազատելուն ուրախ՝ դուրս ելաւ սենեակէն:

Երբ առանձին մնացին, ոստիկանութեան տնօրէնը ըսաւ.

- Ի՞նչ կ'ըսես այս եղածին:

- Հիմա ա՛լ բոլորովին համոզուեցայ, որ այդ կեղծ տէրվիշը այս կեղծ դաւադրութեան մասնակից է, - պատասխանեց Արթին:

- Ես ալ նոյնպէս կը կարծեմ:

- Մեղք, որ այդ մարդը վախցուցինք. կարծեմ թէ չա՞տ բաներ պիտի իմանայինք իրմէ, հիմա մեր գործը ըլլալու է իր հետքը գտնել:

- Ահա՛ չատ դժուար գործ մը, - դիտել տուաւ Պէտրի, - այդ մարդուն ո՛չ հասցէն գիտենք, ո՛չ անունը եւ ո՛չ ալ իր իրական դէմքը տեսած ենք:

- Արդարեւ չատ իրաւունք ունիք, պէ՛յ էֆէնտի, այսուհանդերձ դիպուածը երբեմն ամէնէն տարօրինակ բաները կ'ընէ:

- Դուն կը յուսա՞ս, որ կրնանք իր հետքը գտնել:

- Կը յուսամ, - պատասխանեց լրտեսը, - բայց ինչպէս ըսի, յոյսերնիս միմիայն դիպուածին վրայ դնելով: Եթէ թոյլ կուտաք, ես այս գործով զբաղիմ եւ իմ գիտցած ձեւովս խուզարկութիւն ընեմ:

- Ո՛չ թէ թոյլ կուտամ, այլ հրաման կ'ընեմ, - ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց:

- Կրնա՞մ մեկնիլ, - հարցուց Արթին:

- Այո՛, կրնաս մեկնիլ, միայն թէ մի՛ սպասեր, որ եռեւդ մարդ զրկեմ զալ գիս տեսնելու համար:

Լրտեսը խոնարհաբար բարեւեց եւ դուրս ելաւ:

Երբեք մտքէն չէր անցներ, թէ այսչափ դիւրաւ օձիքը պիտի կրնար ազատել:

Կեղծ տէրվիշին պարապան չատ նպաստած էր իրեն հանդէպ Պէտրի պէյին տրամադրութեան փոխուելուն:

Այսուհանդերձ լրտեսը բոլորովին հանդարտած չէր:

«Իրաւ է, որ առայժմ օձիքս ազատեցի, - կը խորհէր, - բայց կրնայ ըլլալ, որ նորէն փորձանք մը գայ գլխուս, մանաւանդ որ Աստիկ եւ Խմին կրնան խոսիլ եւ մասնակցութիւնս ալ ապացուցանել, թէեւ այդ քանը ընելով ոչինչ կը շահին: Ա՛խ, եթէ կարենայի միջոց մը գտնել իրենց հետ տեսակցելու, շատ դժուարութիւններ կը հարթուէին»:

Ցետոյ սկսաւ մտածել ծերունի տէրվիշին վրայ:

(Շար. 176)

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur

Jaen-Pierre MAHÉ

Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը, եւ Մարզարեան – Փափազեան վարժարանի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուիրատուութիւններըն եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ վարժարանի բարգաւաճման համար Ալիս Պչաճեանի մահուան առթիւ։

Պր. Մովսէս Պչաքճեան, Օր. Լուսին Պչաքճեան եւ Տիկին Անայիս Պաղտոյեան 100 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Գլօտ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ղազարեան, եւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Ղազարեան 30-ական Եւրօ եկեղեցւոյ։

Վարուժան Մարտիրոսեան ընտանիք, Սամուէլ Քէչիչեան ընտանիք, Յովհաննէս Աւագեան ընտանիք, Յակոբ Աւագեան ընտանիք, Տիկին Տիգրանուհի Ժէլօյեան, Շանթ Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Նուարդ Տէօնէր, եւ Սուքիասեան ընտանիք 30-ական Եւրօ Մարզարեան վարժարանին

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փանոսեան 80 Եւրօ, Ազնիւ Աժամեան 75 Եւրօ, Արդիս Պաղտոյեան ընտանիք 50 Եւրօ, Վահէ եւ Սեդա Ֆրնզլեան 40 Եւրօ, Օր. Սիլվի Շաթօ, Վիրէն Պալապանեան, Կրէկուար Կիրակոսեան ընտանիք 15-ական Եւրօ դպրոցին։

Գայեանէ եւ Ազատ Մխքճեան, Օրիորդ Էլիզապէթ Սուսանի 200-ական Ֆրանք դպրոցին։

Վարժարանիս նախկին շրջանաւարտ աշակերտները 50 Եւրօ դպրոցին։

Այս առթիւ մեր յաւակնութիւնները Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւորական Դասուն, վարչութեան, հոգաբարձութեան, վարժարանիս խնամակալութեան, տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին կ'ողմէ։

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris III[e]
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars
de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie —
brocante — librairie — confection —
traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

C.C.A.F.

COMMUNIQUE

Le Ministère de la Santé de la République du Haut Karabagh a décidé de construire un hôpital à Stepanakert pour répondre aux besoins vitaux de la population en matière de soins et de santé publique du pays.

Dans ce cadre, l'Union Médicale Arménienne de France (UMAF), sollicitée par les autorités du Haut Karabagh, a bien voulu apporter son expertise technique à la réalisation d'une cellule médico-chirurgicale d'urgence du futur hôpital et a informé le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF), afin d'obtenir son soutien.

La FRA-Dachnaktsoutioun, la Croix Bleue des Arméniens de France, le Homenetmen-France, le Comité de Défense de la Cause Arménienne, Hamazkaïne, la FRA-Nor Seround et le Centre d'Orientation pour les Etudiants Arméniens de France ont d'ores et déjà décidé d'organiser plusieurs manifestations, dans le cadre d'une campagne de mobilisation qui sera placée sous le parrainage de Monsieur le Président de la République du Haut Karabagh.

La première de ces initiatives aura lieu le samedi 2 mars,au PACI d'Issy-les-Moulineaux, dans le cadre d'une soirée dansante organisée par FRA-Nor Seround et COPEA avec l'appui de toutes les organisations de jeunesse.

Le CCAF se félicite de cet esprit d'union et de mobilisation sur un sujet aussi important et majeur pour tous les Arméniens.

Aussi, afin que ce projet, vital pour le pays, puisse se réaliser dans les meilleures conditions, toutes les forces vives de la communauté arménienne de France doivent se mobiliser avec énergie et détermination. C'est pourquoi, le CCAF soutient toutes les initiatives qui seront prises dans ce sens.

La République du Haut Karabagh a besoin de nous tous et il faut impérativement que nous l'accompagnions dans la réalisation de cet important projet.

Paris, le 27 février 2002

ՆՎԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՑԼ – Վասպուրականի Ցաղթական հերոսամարտի 87-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւն յետագային։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ

ՀՍԿՈՒՄ
Ժամը 17-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 6*
կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

***

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 8*
կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Տիկնանց Ցանճնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆԴ

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն՝ –
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70

Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
Ցանճնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍՄԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական չարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Զորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին

Ուղեկցութեամբ
ՋԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՕՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ

(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Տիկնանց Ցանճնախումբին
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»

կը բեմադրէ՝
ՏԻՐԱՑՈՐ ՔՀՆԾ. ԳԼԼՃՃԵԱՆ

երկրորդ բաժինով՝
Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 Դեկտեմբեր 6-էն 18) տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին, Առաջնորդարանի «Նուիրական Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon — Paris 8[e]
Հիւրասիրութիւն։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆԴ

Ֆրանսահայ կաթոլիկ Խաչի Լիոն - Վիէննայի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինդի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Զորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւապալի ժամերգութենէն վերջ։

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71



ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 3
DIMANCHE
3 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 279

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·376 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·376

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ ԵՒ ՉԱՆԱՉԱՆ «ԱՌԵՂԾՈՒԱԾՆԵՐ»

1950-ական թուականներու կէսերէն, բայց յատկապէս վերջին քառորդ դարուն, եղիչէ Չարենցի անտիպ կամ դիրքի մէջ չմտած գործերը ընթերցողի սեփականութիւնը սկսան դառնալ, որքան որ կարելի էր վերականգնել յաճախ փոչիացող (այժմ՝ փոշիացած) ձեռագիրները կամ գտնել հոս ու հոն ցրուած թուղթերն ու վաւերաթուղթերը: Հրապարակի վրայ են «Անտիպ եւ չհաւաքուած երկեր»ը (Երեւան, 1983, կազմող՝ Անահիտ Չարենց) եւ «Նորայայտ էջեր»ը (Երեւան, 1996, կազմող՝ Դաւիթ Գասպարեան), ու նոր նիւթեր դանդաղօրէն կը կուտակուին:

Երջանիկ դիպուածով մը, 1976-ին հանդուցեալ ակադ. Եդուարդ Զըրբաչեանը Չարենցի անձնական գրադարանին մէջ յայտնաբերած էր մոռցուած բանաստէղծ Աւետիք Բահաթրեանի ուշագրաւ հատորը՝ «Հին Հայոց տաղաչափական արուեստը» (Շուշի, 1891), ու անոր 124-րդ էջին վրայ Չարենցի հետեւեալ ձեռագիր դրառումը. –

«I. Սա է գիրք հանճարեղ եւ զարմանալի՝ գրուած լինելով 90-ական թուականներին մի հնչ-որ անյայտ շուշեցի ուսուցչի ձեռով... Մեր հին եւ նոր տաղաչափական արուեստի հետ կապուած բոլոր պրոբլեմները շօշափուած եւ մասամբ *հանճարեղ* ինտուիցիայով լուծուած են այստեղ· *պրոբլեմներ*, որ սրանից յետոյ ոչ միայն չեն դրուել ու արծարծուել մեր տեսական գրականութեան մէջ, այլ մինչեւ օրս չեն էլ հասկացուել: Այս գիրքը էապէս մի զարմանալի հանք է՝ գտնուած *հանճարեղ* բնագէտ *տէր* հեղինակի կողմից, որ, դժբախտաբար միմիայն բնագիտով ցոյց է տալիս, մատնանշում է *հանքի գոյութիւնը*, մերք անգամ շօշափում է հանքի անխափան *ջղերը*, –եւ որքա՜ն դեռ *ընդհանուր կուլտուրա* եւ *ջանք* են հարկաւոր, որպէսզի մեր գրականագիտութիւնը՝ *գնալով բահ-բըրեաններ* հետեբերով, *բայց անի*, *համակուռ* եւ *օգտագործի* մեր հին տաղաչափութեան հրաշալի յատկութիւնները:

II. Ըստ էութեան՝ մեր նոր գրականագիտութիւնը (Աբովեանից մինչեւ օրս) ունի ընդամէնը *երկու ինքնուրոյն*, միանգամայն *անօրինակ*, հանճարեա *հանճարեղ* դէմք, կամ անուն: –Դրանք են՝ *Գէորգ Ախվերդեանը* եւ ահաւասիկ այս *մոռացուած* գրքի հեղինակ Աւետիք Բահաթրեանը:– Երրորդը– *Մ. Աբեղեանն* է, բայց սա արդէն եւրոպական առումով մի (ի հարկէ չափազանց արժէքաւոր) ուսեալ, *գիտնական* է *միայն*, – եւ համեմատած վերոյիշեալների հետ – մի տրբճաջան մշակ է միայն, որ *եւրոպական գիտութեան խոփով* ամենայն սիրով ու յամառութեամբ հերկում է հայրենի դպրութեան հերկը՝ կատարելով խիստ օգտակար աշխատանք, իսկ վերոյիշեալները – *հայրենի հանճարներ* են իրենց տիպուութեան մարզում, *հանճարները*, որ աւելի *կռահում* ու *գտանում* են, քան կատարում *գիտական* ամենօրեայ աշխատանք, – սակայն հէնց սրբանով էլ հանճարեղ են նրանք եւ ինչպէս ամէն հանճար – *անկրկնելի*...»[1]:

Բահաթրեանի մասին չատ տուեալներ պահպանուած չեն. նոյնիսկ ծննդեան եւ մահուան թուականները ստոյգ չեն: Զըրբաչեան ըստ կարելւոյն կենսա-մատենագիտական ուրուագիծ մը վերականգնած է: Աւելին, Չարենցի գրառումին յայտնաբերումը պատճառ եղած է, որ նոյն գրականագէտին ջանքերով 1984-ին Բահաթրեանի հատորը լոյս տեսնէր Երեւանի մէջ լուսատիպ հրատարակութեամբ:

Վերջերս, ամերիկացի հայագէտ Ճէյմս Ռասըլ հրատարակած է չահեկան յօդուած մը Պետրոս Դուրեանի «Մանուկն առ խաչ» բանաստեղծութեան մասին, որ գրուած է խաչաձեւ կերպով, ու զայն զուգադրած է Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան»ի ներածութեան խաչաձեւ քերթուածին հետ («Դրութիւնք յոգնաթախանձ...»), որ առաջին անգամ աւելի քան հարիւր տարի առաջ ուսումնասիրուած ու իր խաչաձեւութեամբ վերծանուած էր Բահաթրեանի կողմէ: Այս առթիւ, Ռասըլ կարգ մը դիտողութիւններ ըրած է երկու քերթուածներուն կրօնական բաղադրիչներուն մասին:

Թարգմանելով Չարենցի վերոյիշեալ դրառումը, ան որոշ տեղեկութիւններ ալ տուած է Բահաթրեանի մասին: Ըստ իրեն, բանաստէրը ստիպուած էր երեք անգամ չարագրել իր աշխատութիւնը. առաջին չարագրանքը աւազակային յարձակումի զոհ գացած է՝ տպարան ղրկուելու ժամանակ, երկրորդը Պոլսոյ մէջ «Նախանձոտ եւ ոխակալ» հրատարակիչի մը ձեռքը մնացած է, իսկ երրորդը տըպուած բնագիրն է[2]: Սակայն, հոս փաստական սխալ մը կայ: Արդարեւ, Զըրբաչեանի մէկնեղած տուեալներուն համաձայն, երկրորդ չարագրանքը 1889-ին Պոլիս ուղարկուած է՝ «Իզմիրլեան» մըրցանակին ներկայացուելու համար, բայց մրցանակի չէ արժանացած եւ տարի մը ետք հեղինակին վերադարձուած է, որմէ ետք տպագրութեան յանձնուած է[3]:

Աբեղեանի մասին Ռասըլ հետեւեալ ծանօթագրութիւնը կատարած է. –

«Փրոֆ. Մանուկ Աբեղեանը՝ Երեւանի համալսարանէն, գրած է հիմնական "Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն"ը՝ ռուսերէն եւ հայերէն հրատարակութեամբ, եւ բազմաթիւ այլ ուսումնասիրութիւններ, ներառեալ, անգնահատելի "Հայոց ժողովրդական հաւատքը" գերմաներէն եւ հայերէն հրատարակութեամբ[4]: Աւոնց մեծ խորութեան եւ հանրագիտարանային հետազօտութեան գործեր են, եւ կը կարծեմ, որ Չարենցի ֆիչ մը արհամարհական կեցուածքը գաղափարախօսական հասկնալի ոխով մը գունաւորուած է: Բանաստեղծը արդէն վրտարեալ [outcast] մըն էր: Ընդհակառակը, Աբեղեանը պատրաստակամօրէն ինֆզինֆը յարմարցուցած էր խորհրդային վարչակարգին՝ հայերէնի ուղղագրութեան բարեփոխումը ըստանձնելով, թէեւ, ինչպէս Աճառեանը հականառած էր, պարզեցուած ուղղագրութիւնը Հայաստանի հին գրականութիւնը նուազ մատչելի դարձուցած է· խզում մըն էր ազգի սեփական մշակոյթին հետ: Իր բաւութեան համար, Աճառեանը ձերբակալուած ու չարչարուած է· Աբեղեանը 1930-ական թուականներէն ստալինեան շողոքորթի [toady] պտուղները վայելած է: (Թերեւս այս մնացորդային ենթամարդկութիւնը, որ յաճախ որպէս համակերպում [conformism] կը յայտնուի, ընտանեկան էր· իր եղբայրը՝[5] Արտաշէս Աբեղեանը, դասախօս՝ Միւնիխի մէջ, աւելի ուշ նոյն տասնամեակին գիրք մը գրած է, փորձելով Հիթլէրին փաստել, թէ Հայերը "արիական ցեղ"ին կը պատկանէին)»[6]:

Այս ծանօթագրութիւնը բազմաթիւ հարցականներ կը յարուցանէ: Այսպէս, արդեօք Չարենցի խորհրդածութիւնը «գաղափարախօսական հասկնալի ո՞խ» կը մատնէր:

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏՔԷՈՍԵԱՆ

Բանաստեղծը, մեր ընթերցումով, վեր հանած է Բահաթրեանի մոռցուած դերը, բաղդատական մը գծելով, մէկ կողմէ՝ վերջինիս ու Գէորգ Ախվերդեանի (Սայթ Նովայի խաղերուն առաջին հրատարակիչ-ուսումնասիրողը, 1852ին) եւ միւս կողմէ՝ Աբեղեանի միջեւ: Առաջինները բնորոշած է որպէս մտահայեաց (intuitif) տաղանդներ, իսկ երկրորդը՝ որպէս ուսեալ տաղանդ մը:

Դարաշրջանի մը մէջ, ուր գիտութիւնը սկսած էր չափուիլ բարձրագոյն կրթութեան վկայականներով, բանաստեղծին միտքը այն էր, որ Ախվերդեանի ու Բահաթրեանի պէս մարդիկ, որոնք բարձրագոյն՝ եւրոպական տիպի ուսում չեն տեսած, թերեւս աւելի գնահատելի են իրենց յատակատեսութեամբ քան Աբեղեան մը կամ համալսարանական կրթութիւն ստացած ոեւէ այլ մասնագէտ մը, որ իր գիտական աշխատանքին հիմքն ու մեթոդը կը պարտի եւրոպային կամ, ընդհանրապէս, համալսարանին:

Որոշ չափով, անդիտակցաբար, Չարենց ինքնարնութագրումի փորձ մը րած է, քանի որ ինք եւս մտահայեաց, ինքնուս տաղանդ մը եղած է, որ 1930-ական թուականներու սկիզբներուն հայ տաղաչափական արուեստի մասին ուշագրաւ դասախօսութիւններ տուած է Գրողներու Միութեան լսարանին մէջ եւ քննադատած՝ Աբեղեանի տաղաչափական տեսութիւնները[7], մինչ միւս կողմէ դերմանական խստապահանջ ուսման տէր Աբեղեանը 1933-ին կը հրատարակէր «Հայոց հին տաղաչափութիւն (մետրիկա)» ստուարածաւալ ուսումնասիրութիւնը:

Աւելցնենք, որ վերի դրառումը Աբեղեանի հանդէպ անձնական հակակրանքի, անարգական կամ նուաստացուցիչ կեցուածք չի պարզեր: Չարենցի գրածը տեսակէտ մըն է, որ կը փորձէ ճշդրտել ուսումնական մարդոց երկու տարբեր դասակարգերու տեղը: Ինչպէս Զըրբաչեան դիտել տուած է, Աբեղեանի մասին «ստուած խօսքերը, բոլոր վերապահումներով հանդերձ, տալիս են մեծ հայագէտի ամբողջական եւ չատ բարձր գնահատականը, կարող են համարուել նրա վաստակի նկատմամբ Չարենցի երկարամեայ ակտիւ հետաքրքրութեան իւրօրինակ հանրագումարը»[8]:

1922-ի «աբեղեանական» ուղղագրութեան գործադրումը որպէս յարմարողական կեցուածք տեսնելն ալ փուքիոտ եղրակացութիւն մը պէտք է նկատել: Արդէն դիտենք, որ այս ձեւով Աբեղեան պարզապէս իրագործած է 1913-ին յառաջ քաշած իր նախագիծը, եւ ո՛չ թէ մէկ օրէն միւսը պատուէրի մը կամ ճնշումի մը հլու կամակատարը եղած է[9]:

Միւս կողմէ, յայտնի փաստ է, որ Հրաչեայ Աճառեանը ընդդիմացած է աբեղեանական ուղղագրութեան: Ծանօթ է նաեւ, որ ան 1937 – 1939 թուականներուն 27 ամիս բանտարկուած է (ու չարչարանքի ենթարկուած) զանազան մեղադրանքներով՝ «Թունդ նացիոնալիստ», «անգլիասէր հակայեղափոխական», «բանտի մէջ անգլիական հետախուզութեան իրազեկող եւ թարգմանիչ», Արշակ Զօպանեանի հետ գաղտնի կապ պահող, «բուրժուական լեզուաբաններուն» հետ նամակցող, «պրոֆեսորական ֆաշիստական խմբի» անդամ: Բայց «նոր» ուղղագրութեան հետ կապուած մեղադրանք եղած չէ: Միայն երբ դատավարութեան ընթացքին իրեն հարց տրուած է, աւելի քան 60-ամեայ Աճառեանը քաջաբար (կամ միամտաբար) պատասխանած է. – «Նոր ուղղագրութեան դէմ լինելը ես հաստատում եմ նաեւ հիմա, քանի այն խանգարում է քերականութեան ուսուցմանը»: Եւ հակառակ անոր, որ իր այս «յանցանք»ը խոստովանած է, կրցած է – ստալինեան դատական համակարգի «խորհուրդ խորին» – փաստել իր անմեղութիւնը վճռաբեկ ատեանի առջեւ ու բեկանել իր դէմ յարձակուած վճիռը[10]:

Հետեւաբար, կը խորհինք որ ո՛չ Աբեղեանը հալածանքէ զերծ եղած է ուղղագրական փոփոխութեան հեղինակ ըլլալու պատճառով (այլ պատճառ մը թերեւս գոյութիւն ունեցած է, զոր կ'անդրադառնանք), ոչ ալ Աճառեանը հալածուած է ուղղագրութեան հանդէպ իր անդիմադրող կեցուածքին համար:

Շահեկան է նշել, որ 1935 Ապրիլ 23-ին տեղի ունեցած հարցաքննութեան մը ընթացքին, Չարենց կատարած է հետեւեալ հաստատումը. –

«Լատադոյն դասախօսները զբօսնում ու թափառում են փողոցում (Աճառեան, Աբեղեան), իսկ համալսարանում լեզուաբանութիւն են դասաւանդում ոմն Սիւսակ եւ դաշնակցական Արարատ Ղարիբեանը»[11]:

Ուշադրութիւն պէտք է ընել այն իրողութեան, որ անկախաբար ճշմարտացի ըլլալէ թէ ոչ, այս հաստատումը քովքովի կը բերէ Ռասըլի կողմէ արուեստականօրէն հակադրուած «լատադոյն դասախօսները»: Եթէ Աբեղեան ու Աճառեան 1935-ին հաւասարապէս գնահատելի էին Չարենցի համար, կացութիւնը չատ փոխուած պէտք չէ ըլլայ 1937-ին:

Ճիշդ է, որ Աբեղեան 1936-37-ի ստալինեան մաքրագործումներու ընթացքին մասնաւոր սեղմումներու չի թուիր ենթարկուած ըլլալ, որքան որ մեզի յայտնի է: 1936-ին «Սասնայ Ծռեր»ու փոփոխակներու Ա. հատորը հրատարակելէ ետք կարապետ Մելիք-Օհանջանեանի հետ –որ հալածանքներու ենթարկուած է աւելի ուշ–, որ Պետհրատի գեղարուեստական բաժնի տնօրէնն Չարենցի մէկ ծրագրին իրագործումն էր, Աբեղեան 1939-ին «Սասունցի Դաւիթ»ի համահաւաք բնագիրը ●▶

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

լոյս ընծայած է Գէորգ Աբովի ու Արամ Ղանալանեանի հետ: Մինչեւ իր մահը 1944–ին, Աբեղեան չարունակած է կանոնաւոր կերպով գիտական յօդուածներ ու գիրքեր հրատարակել:

Բայց չենք իմացած, որ Աբեղեան չողբորթուհեան նմոյշներ կտակած ըլլայ, բացառելով թերեւս պարապայական մէջբերում մը Լենինի կամ Ստալինի գործերէն, ինչ որ բացառիկ բան մը չէր այդ ժամանակներուն կամ աւելի ուշ: Ընդհակառակն, 1926–ի եւ 1932–ի քննարկումներէն ետք, 1940–ին «աբեղեանական» ուղղագրութիւնը «հայաստանեան» ուղղագրութեամբ փոխարինուած է: «Ստալինի չողբորթ»ի մը համար չատ պատուաբեր փոխհատուցում մը եղած չէ, ո՛չ ալ 75–ամեակի ուրախառիթ նշում մը:

Տարօրինակ է նկատել, որ Թասըլ դերմանաբնակ Արտաշէս Աբեղեանին վերագրած է իր աղգականին «համակերպում»ի մեղքը, այս անգամ՝ Ատոլֆ Հիթլէրի հանդէպ: Նախ, ենթադրել որ այդ «մեղքը» ընտանեկան ներքին ախտի մը արդիւնքն է՝ կենսաբանական ու հոգեբանական ամէն օրէնքի դէմ է. համազօր է ըսելու, թէ ոճրագործի մը եղբայրը կրնայ ոճրամիտ ոլլալ պարզապէս արիւնակցական կապի մը հետեւանքով:

Ամէնէն կարեւորը, սակայն, հետեւեալն է: Ա. Աբեղեան 1939–ին իր «Armeniertum Ariertum» («Հայերը՝ արիացիներ») հատորին մէջ Հայերը որպէս «արիացի» ներկայացուցած է, կը կարծենք, ո՛չ թէ ներքին համոզումի մը, այլ՝ քաղաքական անհրաժեշտութեան մը բերումով: Հոն աչխատած է գիտականօրէն հիմնաւորել հրատապ ու էական հարց մը:

Արդարեւ, Նիւրեմպէրգի տխրահռչակ օրէնքները (1935 Սեպտեմբեր 15) Գերմանիոյ բնակչութիւնը արդէն բաժնած էին «արիացիներ»ու եւ «ոչ–արիացիներ»ու (հրեաներ և mischlingներ՝ խառնածիններ): «Ոչ–արիացիներ»ը աստիճանաբար երկրորդական քաղաքացիներու վերածուեցան, մինչեւ որ 1942–ին «վերջնական լուծում»ը որոչուեցաւ անոնց դէմ: Թէեւ Հայերը կը պատկանէին «հին ասիացիներ»ու դասակարգին, Հիթլէրի ցեղային հարցերու խորհրդատուն՝ Ռոզենպէրգ, այն կարծիքէն եղած է, թէ Հայերը, հրեաներու նման, «ստորին ցեղ» մըն էին: Ա. Աբեղեանի հատորը ուղղուած էր նման վտանգաւոր կարծիքներ ջրելու:

Իր ճիգը բաւարար չէր ի հարկէ: Նման հարցեր Ֆրանսայի մէջ ալ չօչափուած են գերմանական դրաւման ժամանակ. որոշ Ֆրանսացի «գիտնականներ» խնդրոյ առարկայ դարձուած են Հայերու «արիականութիւնը», ինչպէս կ'իմանանք Շաւարչ Միսաքեանի գաղտագողի հրատարակած «Հայկաչէն» հանդէսի յօդուածներէն (1942 – 1943), եւ որոնց դէմ դրուած է մարդաբան Ռուբէն Ֆերումեանի «Introduction à l'anthropologie du Caucase — Les Arméniens» հատորը (1943)[12]:

Կարեւոր է նշել, որ դարասկիզբին եւ մինչեւ Բ. Աչխարհամարտի աւարտը, հնագէտները ընդհանրապէս ցեղայնական (racialiste) մօտեցում մը որդեգրած էին հնդեւրոպագիտութեան մէջ, Հիւսիսային Եւրոպայի մէջ տեղաւորելով «կապտաչեայ եւ խարտեաշ արիացիներու» հայրենիքը եւ անոնց վերագրելով ֆիզիքական գերակայութիւն մը, որ նուաճողական քաղաքականութեան մը հիմքը եղած է[13]: Աբեղեան հնդեւրոպագէտ մը չէր, այլ պարզապէս հետեւած է չրջանի մասնագիտական միտումներուն: Հիթլէրի տեսութիւնները, ի վերջոյ, ասոնց արիւնալի չահագործումն ու կիրարկումն էին նացիական Գերմանիոյ մէջ:

Մեր պարզաբանումները թերեւս նորութիւն չեն, բայց ստալինեան Հայաստանի պատմութիւնը տակաւին հեռու է իր բոլոր առեղծուածները բացայայտած ըլլալէ եւ կարեւոր է նոր «առեղծուածներ» չստեղծել:

Վ. Մ.

Նիւ–Ճըրզի

---

(1) Եղիշէ Չարենց, *Անտիպ եւ չհաւաքուած երկեր*, Երեւան, 1983, էջ 426–427: Տե՛ս· Եդուարդ Չրբաշեան, *Չորս դագաթ· Թումանեան, Իսահակեան, Տէրեան, Չարենց*, Երեւան, 1982, էջ 394 (առաջին հրապարակումը՝ Ե· Չրբաշեան, «Մի մասուխ Եղիշէ Չարենցից», *Սովետական Գրականութիւն*, 1, 1977, որմէ ամփոփուած է Անահիտ Չարենցի ծանօթագրութիւնը՝ *Անտիպ*, էջ 476–477):

(2) Russell, «Bedros Tourian's Cruciform Poem and Its Antecedents», *Journal of Armenian Studies*, Winter-Spring 2000–2001, p. 30.

(3) Չրբաշեան, *Չորս դագաթ*, էջ 401:

(4) Այս պնդումը սխալ է: Աբեղեան իր «Die Armenische Volksglaube» վերնագրուած տոհմագրական աւարտաճառը գերմաներէն բնագրով հրատարակուած է Լայփցիկի մէջ, 1899–ին: Հայերէն թարգմանութիւնը՝ այժմ մոնրէալաբնակ Տորա Սաֆայեանի կողմէ կատարուած, գերմաներէն բնագրին հետ միասին հրատարակուած է երեք հատորդ դար ետք, Աբեղեանի «Երկեր»ու Ե· հատորին մէջ (1975):

(5) Արտաշէս Աբեղեան Մանուկ Աբեղեանի եղբայրը չէր, այլ՝ հօրեղբօր տղան:

(6) Russell, *op. cit.*, p. 40–41.

(7) Հմմտ· Եղիշէ Յովհաննիսեան (խմբ·), *Ցուչեր Եղիշէ Չարենցի մասին*, Երեւան, 1986, էջ 256:

(8) Չրբաշեան, *Չորս դագաթ*, էջ 396:

(9) Տե՛ս· Լեւոն Խաչերեան, *Հայոց համազգային մաշտոցեան համալսարանում հայագիտական եւ միակերպ ուղղագրութեան պատմութիւնը* (Ե· – Ի· դարեր), Լոս – Անճըլըս, 1999, էջ 267:

(10) Թղթածրարին ամփոփումը տե՛ս· Դաւիթ Գասպարեան, *Փակ դռների դպրոնի քը· Չարենցը, Բակունցը և միւսները*, Երեւան, 1994, 149–154:

(11) Եղիշէ Չարենց, *Նորայայտ էջեր*, Երեւան, 1996, 355–356:

(12) Հմմտ· Krikor Beledian, *Cinquante ans de littérature arménienne en France*, Paris, 2001, p. 309.

(13) Տե՛ս· Colin Renfrew, *Archaeology and Language. The Puzzle of Indo-European Origins*, London, 1989, p. 15 - 16.

Գրեց՝

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Աչքիս առջեւն է Վիոլետ Գրիգորեանէն նոր հատոր մը, «Que cet hiver est rude» («Այս ինչ դժուար ձմեռ է») վերնագրով, լոյս տեսած 2000 թուականին, Ֆրանսայի Տի քաղաքին մէջ կայացած փառատօնին առիթով: Երկլեզու հատոր մըն է, ձախ կողմը՝ հայերէնը, աջ կողմը՝ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը: Եւ քանի որ դէպի ֆրանսերէն փոխադրուած բանաստեղծութիւն է հրամցուածը, թարգմանիչներու անուններն ալ պէտք է յիշուին (Մարի–Ֆլորին Պրիւնօ եւ Ալիս Քէկէլեան): Ընդամէնը քան էջ բանաստեղծութիւն, որուն առաջին մասը (էջ 12–23) նոր ու անվերնագիր է, միւսները՝ մամուլին մէջ կամ գիրքով տպուած կտորներ: Գիրքին սկիզբը կայ նաեւ հարցազրոյց մը հեղինակին հետ, իրրեւ յառաջաբան: Քանի մը տարի առաջ գրած եմ Վիոլետ Գրիգորեանի մասին (Գարուն, Մայիս 1999) եւ ուրեմն տեղը չէ հոս նոր վերլուծումներու ձեռնարկելու կամ գլեհահատանքի խօսք բաչխելու: Կ'ուզեմ միայն զարմանքս յայտնել: Կրկնակի զարմանք:

Զախ կողմի հայերէնը տրուած է հայաստանեան ուղղագրութեամբ: Պահ մը հարց տալ պէտք է· որո՞ւն համար է այդ հայերէնը Ֆրանսա տպուող գրքի մը մէջ: Ֆրանսացիներուն համար չէ, ապահովաբար: Հայաստանցիներո՞ւն: Բայց Հայաստանցիները Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը պիտի չկարդան եւ ուրեմն այս հատորը իրենց համար չէ նախատեսուած, բայի եթէ նպատակը պատգամ մը արձակել է միայն («միջազգային չափանիշներով հեղինակ դարձած եմ»), այնպէս մը որ պատգամը կը դառնայ բովանդակութիւն: Եթէ բացառենք սակայն այս նպատակադրումը, անարժան դտնելով զայն Վիոլետ Գրիգորեանի միտքին եւ բարձրութեան, կը մնայ միայն մէկ կարելիութիւն: Հատորը ձեռք առնողները պիտի ըլլան Սփիւռքահայեր: Իսկ ասոնց համար՝ այդ ուղղագրութիւնը պարզ վիրաւորանք մըն է: Ինչ որ չեմ հասկըցար հետեւաբար՝ այս յամառութիւնն է Հայաստանէն դուրս վիրաւորական հայերէնով մը հատորներ տպելու: Ես դէմ չեմ հայաստանեան ուղղագրութեան: Վերջին հաչուով՝ իմ գիտնալիքս չէ: Ինչ կ'ուզեն՝ թող ընեն: Բայց տրամաբանութեան հարց մը կայ: Որո՞ւն կ'ուղղուին երբ այսպիսի հատորներ կը տպեն: Ինչո՞ւ չեն կրնար երբեք հաչուի նստիլ այս պարզ հարցումին հետ: Հասցէատիրոջ վերաբերեալ հսկայ չփոթութիւն մը կը տիրէ միտքերուն մէջ, Վիոլետին ինչպէս բոլորին: Հայկական խորագոյն հիւանդութիւնն է այս չփոթութիւնը ըստ երեւոյթին, ուղեկորոյս ազգի մը մոլորած մտաւորականութեան անախորժ եւ հաւանաբար անսրբագրելի ախտանիշը:

Եւ չեմ խօսիր տակաւին մեքենագիր տառերու տզեղութեան մասին, հայերէնի մեքենագրութեան բազմաթիւ սխալներուն մասին, և տարածականութեան հնդկ տարօրինակ (կատարելապէս անբանաստեղծական) անտարբերութեան մասին: Կարծես բանաստեղծութիւնը ըլլար բառերու կուտակում մը, հնչուն եւ հընչելի, առանց որեւէ՛ տարածական եզրի: Բանաստեղծութիւնը ի վերջոյ կը տարածուի էջին վրայ, կ'ուղղուի ու կը հրամցուի աչքին: Կամ տակէ անդին, կ'ընդհատէ, պէ՛տք է ընդհատէ հնչելին եւ չնչելին: Ի զուր պիտի փնտռէիք հոս այդ յատկանիչները, յատուկ՝ որեւէ արդի բանաստեղծութեան: Չկան:

Բայց կայ երկրորդ զարմանքս, առաջինէն չատ աւելի ծանրակչիռ: Այս մէկը կը վերաբերի թարգմանութեան: Այո, բոլորս ալ գիտենք թէ բանաստեղծութիւն թարգմանելը ամէնէն դաժան դործն է զոր կարելի է երեւակայել: Գրեթէ անկարելի բան մը: Եւ հաղուագէպ է, որ արդիւնքը ըլլայ գոհացուցիչ: Ես ալ աեենօք Ժրաիունիէն բանաստեղծութիւններ փոխադրած եմ ֆրանսերէնի եւ ձգած եմ որ տպուին: Չարաչար կը զղջամ այդ թոյլտուութեանս: Վիոլետ Գրիգորեանի պարագային, դժուարութիւնը բազմապատկուած է այն իմաստով եւ այն պատճառով, որ անոր կեդրոնացումը փողոցային ոճեր դործածելուն մէջ կը կայանայ, բան մը որ իր բանաստեղծութեան ուժն է ու մեծ արժանիքներէն մէկը: Թարգմանիչը հետեւաբար ստիպողութեան տակն էր (պէտք էըլլար) այդ փողոցային ու անկիրթ հայերէնի համազօրը փնտռելու, փորձելու եւ կիրառելու ֆրանսերէնի մէջ: Ֆրանսերէնի մէջ աղտոտը, համարձակը, ժարդոնայինը անպակաս են, փառք Աստուծոյ: Կ'ենթադրեմ, որ զանոնք երթալ քաղելու համար ու թարգմանութեան մը մէջ պատչաճ կերպով դետեղելու համար, պէտք է ունենալ լեզուական որոչ զգացողութիւն մը: Ու նաեւ բանաստեղծութիւն ըսուածին նկատմամբ՝ որոչ հասկացողութիւն մը: Կո՞յ այս ամբողջը՝ զգացողութիւն եւ հասկացողութիւն, ներկայ թարգմանութիւններուն մէջ: Բացարձակապէս ո՛չ:

Բայց հարցը ա՛յդ իսկ չէ: Ա՛յլ: Այլ պարզ Ֆրանսերէն մը կարենալ դրելու տարրական կարողութիւնն է: Նախ՝ յառաջաբանը: Ֆրանսերէ՞ն է իսկապէս այդ յառաջաբանը: Այդպիսի մանկամիտ ու մանկատիպ երեւոյթով լեզո՞ւ մըն էր Վիոլետին բերնէն ելածը, որ արժանանար այդ միապաղաղ, տափակ, սխալական, նողկանք առթող ֆրանսերէնին: Ֆրանսերէ՞ն չդիտցող թէ թարգմանել չդիտցող ֆրանսախօսի մը արտադրութիւնն է արդեօք, պիտի ուղէի դիտնալ: Օրինակնե՞ր: Բայց ամէն ինչ, գրեթէ ծայրէ ծայր:

Beaucoup sont lucides, et sur le patriarcat... et sur l'hypocrisie... On sait que l'homme a des maîtresses; s'il fait un petit vol, on dit que ce n'est pas grave, que c'est pour les enfants... Aujourd'hui, en général, on dit que [la littérature] n'a pas une grande place [en Arménie]. L'écrivain arménien était comme un dieu... L'écrivain aujourd'hui... n'est pas obligé d'avoir une place extérieure, comme les anciens prêtres arméniens... Jusque-là, j'étais très spontanée, puis je me suis beaucoup plus intéressée au travail de l'esthétique. Mais... l'esthétique pure ne m'intéresse pas. Ce que je veux, c'est... retrouver le lien avec la vie. Bien que dans ma recherche de l'esthétique je n'ai jamais oublié la vie...

Պահեցի լեզուի սայթաքումները եւ սըխալները: Մտաւորականի մը ֆրանսերէ՞ն է այս: Աւօթ չէ՞ այսպիսի ֆրանսերէնով մը հնչեցնել հայ բանաստեղծի մը խօսուածքը:

Բայց աւելի արդահատելի է բանաստեղծութե՛ան թարգմանութիւնը, եւ այս մէկը՝ ուղղակի աններելի է: Ահաւասիկ «Այս ինչ դժուար ձմեռ է» կտորին առաջին էջէն հատուածներ՝

Համբուրված, թափանցիկ, կատարյալ
... ահա բայլում եմ արվարձանի և
գիշերվա եզրին
և սիրուց ցցուն զույգ ստինքներով
ճեղքում եմ մութն ու աղբն
այս ահագին:

եւ Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը՝

Baisée, transparente, exquise
...j'émerge dans les confins de la ville
et dans la nuit,
Je me fraye un chemin
à travers l'obscurité et
les ordures
les seins bandant d'amour.

Իսկ երկու տող վարը՝ «Դաչտանի արնոտ բամպակ»ը դարձեր է «des serviettes sanitaires souillées», կամ

Լորձունք սարսափի
դու ինձ չես հաղթի գոնե այս գիշեր

որ դարձեր է՝

Glaire d'horreur,
si ce n'est que cette nuit,
tu ne m'enseveliras pas.

Այս ի՞նչ տեսակ Ֆրանսերէն է, որ կ'ուզէ ըլլալ համարձակ եւ կը յայղողի ըլլալ միայն դեհէնիկ կամ սխալական: Ու երբեմն ալ՝ պարզապէս ծիծաղելի: Վիոլետին ոճին հեգնական երանգն ալ կորսընդնելով, ի միջի այլոց: Առանց հասկըցնալու որ հեգնականութիւնը արմատն է դրականութեան, գոնէ ա՛յս դրականութեան:

Չեմ չարունակեր: Բայց աւելցնեմ (ինչ որ չըսի մինչեւ հիմա), որ առաջին բաժինը (Մ.Ֆ· Պրիւնօյին թարգմանածը) թարգմանութիւն է ո՛չ թէ հայերէնէ, այլ անգլերէնէ: Չէի գիտեր, որ Վիոլետ Գրիգորեանը (իր Լոս–Անճըլըսեան կեցութեան չրջանին թերեւս) բաւական անգլերէն ամբարեր է, որպէսզի կարենայ այդ լեզուով բանաստեղծութիւն գրել: Կամ եթէ չէ ամբարեր, գրական ո՞ր մէկ բարոյականին համաձայն հայալեզու բանաստեղծութիւն մը կը թարգմանուի անգլերէնէ, դանցելով մարմինը լեզուին: Իսկ եթէ «բարոյական» բառը հասկնալի չէ ընթերցողիս, նոյն բանը ըսեմ ուրիշ ձեւով: Բանաստեղծութեան խորագոյն արարքին նկատմամբ ի՞նչ անուչադրու-

2001ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՐԵԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Ցառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Դեկտեմբերի թիւը յատկացուեր էր տալու քաղուածաբար նմոյշներ՝ «Պօղոս Զ. Հիմնարկ»ի Հայ Եկեղեցւոյ նուիրուած Ուսումնագիտական Շաբաթի ընթացքին կարդացուած զեկուցումներէն։ Յմբագրութեան ազնիւ անօրինութեամբ, ներկայ թիւով կը շարունակուի այդ ծաղկաքաղ ներկայացումը մէկ զեկուցումով եւս, որպէսզի ընթերցողը կարենայ աւելի ամբողջական պատկերացում մը կազմել չօշափուած նիւթերուն եւ արծարծուած հարցերուն մասին։ Նկատի առած՝ որ յիշեալ Ուսումնագիտական Շաբաթը առաջինը հանդիսացաւ նման այլ ձեռնարկներու շղթայի մը, յարմար տեսնուեցաւ հակիրճ կերպով ուրուագրել այստեղ նաեւ այդ միւս ձեռնարկները, որպէսզի աւելի ամբողջական ըլլայ յօբելեաններուն Իտալիոյ մէջ արձագանգին բնութագիրը։

Ժամանակագրական կարգով երկրորդ կարեւոր ձեռնարկն էր «Գիտութիւններու, Գրականութեան եւ Արուեստի Վենետեան Կաճառ»ին կազմակերպած գիտաժողովը՝ նչելու համար Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնարկութեան Գ. դարաշրջանը։ Այս պատեհութեան զուգադիպեցաւ նաեւ բոլոր ժամանակներու հայ մեծագոյն առեւտրական ընտանիքին՝ Շեհրիմանեաններու Վենետիկ հաստատելուն նոյնպէս Գ. դարաշրջանը, թէպէտեւ թեթեւ յապաղումով բուն թուականին նկատմամբ, քանի որ այս 300–ամեակը կը լրանար 1998–ին։ Ինչպէս ծանօթ է, Շեհրիմանեանները Ժ.Ը. դարու առաջին կէսին Եւրոպայի ամենահարուստ ընտանիքը եղած են։ Իրենց առեւտրական կայսրութիւնը Զինաստանէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը կ'երկարէր։ Ոսկեդրուագ, ադամանդակուռ գահը՝ զոր նուիրած են Ռուսիոյ ցարին եւ որ կը պահուի Էրմիթաժի մէջ՝ լոկ մէկ վկան է այդ հէքեաթային հարստութեան։ Ցիշենք նաեւ որ այլեւայլ առիթներով երկու միլիոն ոսկի դուկատ ընծայաբերած են անոնք Վենետկեան Հասարակապետութեան Գանձարկղին, զօրավիդ կանգնելու համար՝ Օսմանեաններուն դէմ Քրիստոնեայ Դաչնութեան պայքարին։ Իրենք են նաեւ որ առաջին անգամ մուծած են միջազգային փոխառութիւններու մէջ ցած տոկոսով փոխատուութեան սկզբունքը, որ իսկական յեղաշրջում մը գործած է տնտեսական փոխյարաբերութիւններու ըմբռնումին եւ գործընթացին մէջ։ Սակայն դեռ Շեհրիմանները Վենետիկ չհաստած իսկ, Հայոց եւ Վենետիկի միջեւ գոյութիւն ունեցած է տնտեսական փոխյարաբերութիւններու չատ ճոխ բազմադարեան պատմութիւն մը, որ կը մղէր Վենետկեան իշխանութիւնները նկատելու Հայերը որպէս «երախտաչատ եւ ամենասիրելի ազգ»։ Ամենայն հաւանականութեամբ այս բոլորը մեծ դեր ունեցած է այն բացառիկ ասպնջականութեան մէջ՝ զոր Վենետիկ ցուցաբերած է Մխիթարի նկատմամբ, երբ տակաւին ոչ իսկ քահանամեայ վարդապետ՝ Վենետկեան իշխանութիւններուն դուռը կը բախէր ան ի խնդիր ապաստանի։

Վենետեան Կաճառին կողմէ կազմակերպուած գիտաժողովին տիտղոսն էր՝

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
Ե.-ԺԱ. ԴԱՐԵՐ

Վալենթինա Քալցոլարի (ժրնեւի համալսարանէն) ներկայացուց համադրութիւն մը Հայաստանի գրականութենէն, Ե. դարէն մինչեւ ԺԱ. դար, փորձելով մասնաւորապէս ցոյց տալ թէ ինչպէս կրօնականը կազմած է գլխաւոր ծաւալնէրէն մէկը Հայաստանի գրականութեան, իր գործունէութեան սկիզբէն։

*
**

Պատմական չատկանիշով նախաբանէ մը վերջ, ընդգծելով իրականացած անկիւնադարձը Հայոց պատմութեան մէջ Դ. եւ Ե. դարերու միջեւ (անկախութեան եւ տարածքային ամբողջականութեան կորուստը, հայկական թագաւորութեան կորուստը, Հայոց ձուլման վտանգը թէ Պարսիկներու կողմէ Ե. դարուն, եւ թէ Բիւզանդացիներու կողմէ մանաւանդ Զ. դարուն) տեղեկագրի առաջին մասին մէջ քննարկած է Հայոց գրականութեան կերպաւորման դարը, հետեւելով երկու գլխաւոր ճիւղերուն՝ թարգմանական գրականութիւնը եւ պատմագրութիւնը։

Պատմագրութեան վերաբերեալ, Վ. Քալցոլարի ցոյց տուաւ առաջին պատմագիրներու գործերուն կարեւորութիւնը հայ ազգային ինքնութեան սահմանման մէջ, չանալով գտնել Հայաստանի անցեալի արմատները, այս պատմագիրները միաժամանակ չանացին տալ Հայերուն մշակութային, կրօնական եւ քաղաքական անհրաժեշտ գործիքներ՝ թոյլ տալու համար անոնց տիրանալ իրենց ազգային գիտակցութեան։ Այս կը համընկնէր ճըշգըրիտ դաղափարաբանական ծրագրի մը, որ կը ձգտէր գտնել քրիստոնէական հաւատքի ընդհանուր պատկանելիութեան մէջ հայ ժողովուրդի ազգային յարակցութեան չաղախը։ Պատմութեան այս մատյացումը վաւերացուեցաւ նաեւ պատմագիրներէն ինչպէս Կորիւնի, Ագաթանգեղոսի, Փաւստոսի, Եղիշէի եւ Ղազար Փարպեցիի կողմէ, որոնք իրենց գործունէութեամբ ուղեցին վերակազմել Հայաստանի քրիստոնէացման տարբեր հանգրուանները։

Իրականացնելու համար այս ազգային պատմագրական ծրագիրը, հին հայ պատմաբանները որպէս օրինակ առած են Աստուածաչունչը, որուն վրայ հիմնած են իրենց պատումներու հարազատութիւնը։ Այս մասնաւորապէս ակնհերեւ է Կորիւնի պարագային, որ կը ներկայացնէ ոչ միայն առաջին հայ հեղինակը այլ նաեւ առաջինը որ անդրադարձած էր իր գործին խմաստին եւ արդարացման։ Կորիւնի տեսակէտով «Մաչտոցի կեանքը» կը ներկայանայ հաւասար Աստուածաչունչին, վկայութիւն մը Աստուծոյ բարեհրութեան տարբեր արտայայտութիւններուն՝ ժողովուրդի մը պատմութեան մէջ։

Աստուածաչունչը կը յաւերժացնէ, Իսրայէլի ժողովուրդի պատմութեան մէջ, Աստուածային չնորհքի արտայայտութեան յիչատակագրութիւնը, միւս կողմէ «Մաչտոցի կեանքը» կը յաւերժացնէ, յարաբերաբար, հայ ժողովուրդի պատմութեան յիչատակագրութիւնը։ Ըստ Կորիւնի երկու ժողովուրդները՝ հրեայ եւ հայ, կրնան համարուիլ որպէս ընտրեալ ժողովուրդներ։ Եթէ Կորիւն վստահ է իր հաստատումներէն, անոր համար է որ նոյնինքն ներկայ էր Հայերու հանդէպ Աստուծոյ չնորհքի ամէնէն մեծ արտայայտութիւններէն մէկուն։ Ան կ'ակնարկէ իրողութեան որ, տարիներու կորովի պրպտումներէն վերջ Մաչտոց վերջապէս ձեռք ձգեց հայերէն տառերը, ոչ թէ մասնագէտ գեղագիրներու միջոցաւ, այլ աստուածային յայտնութեամբ։

Կորիւնի պատումներուն մէջ (եւ Հայերու երեւակայութեան մէջ հին ժամանակներէն մինչեւ այսօր) հայերէն տառերը կը ստանձնեն չատ բարձր խորհրդանչական արժէք մը՝ յայտնութեան պըտուղ, որ Հայերու մէջ համարուած է որպէս նչան նախախնամութեան, Հայոց համար միջոց մը՝ Աստուծոյ խօսքը մատչելի դարձնելու, ան բարձրացած է փըրկութեան գործիքի աստիճանին։ վերջապէս, հիմնական սկզբունք՝ որ թոյլատրած է Հայերուն արմատանալ խորապէս իրենց քրիստոնեայ արմատներուն մէջ

●▸

Գրեց՝

Հ. ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

«Հայերն ու Վենետիկը՝ Շեհրիմանեաններէն Մխիթար. հազարամեայ ընտեղութեան մը բարձրադիրը»։ Զայն կը հովանաւորէին Իտալիոյ եւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահները, Իտալիոյ Արտաքին գործոց եւ Մշակութային դանձերու նախարարները։ Պատուոյ յանձնախումբին մաս կը կազմէին, ի միջի այլոց, Վենետիկի Պատրիարքը՝ կարդ. Մարքօ Զէ եւ Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայր Հ. Եղիա Վրդ. Քիլազպեան։ Գիտական յանձնաժողովը կազմուած էր փրոֆ.ներ Ճովաննի Պելկոնիէ, Կերարտօ Օրթալլիէ եւ Հ. Լեւոն Զէքիեանէ, անդամներ՝ Վենետեան Կաճառին։ Գիտաժողովին մասնակցեցան աւելի քան քսան գիտնականներ՝ բացի Իտալիայէն, նաեւ Հայաստանէն, Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն։

Գիտաժողովը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11 – 13։ Փակումը կատարուեցաւ Ս. Ղազարու վանքին մէջ, ուր հիւրերը այցելեցին վերանորոգ մենաստանը, հետաքրքրութեամբ դիտեցին վանքի պատմութեան եւ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի վաստակին նուիրուած ցուցահանդէսը, եւ մասնակցեցան վանքի սեղանատան մէջ հրամցուած ճաշին։ Հուսկ, միեւնոյն Շաբաթ երեկոյ, ժողովականները՝ ինչպէս նաեւ վենետկեցի երաժչտասէրներու հոծ բազմութիւն մը յափշտակուած ունկընդրեցին Ճիւան Գասպարեանի եւ իր երբեակին դուդուկի համերգը։

Յաջորդ ձեռնարկը տեղի կ'ունենար, Հոկտեմբեր 18–20, Իտալիոյ հարաւ – արեւելեան ծայրի Լեչչէ քաղաքը, ուր տարիներէ ի վեր Հռոմէական պատմութեան ամպիոնը կը վարէ Հռոմէագէտ եւ հայագէտ փրոֆ. Ճուսթօ Թրայինա, որ իր դասաւանդման ծրագրին մէջ ընդգրկած տեղ կը տրամադրէ նաեւ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին։ Նոյնպէս միջազգային բնոյթով այս գիտաժողովը նուիրուած էր Հայաստանի քրիստոնէացման 1700–ամեակին իբրեւ խորագիր ունենալով «Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի պաշտամունքը Հարաւային Իտալիայում»։ Գիտաժողովին կ'ընկերակցէր ընդհանուր տիտղոսով «Հայաստանի փառքեր» խորագրուած եռամսեայ ցուցահանդէս մը, որ կը բաղկանար հետեւեալ բաժիններէն՝ «Ս. Գր. Լուսաւորչի պատկերագրութիւնը», «Հայերը Իտալիոյ մէջ», «Հայաստան՝ Վօյթէք Պիւսի ոսպնեակով»։ Գիտաժողովի ընթացքին, քաղաքին երաժչտասէր հասարակութիւնը առիթն ունեցաւ հիացումով ունկնդրելու՝ ծնունդով երեւանցի, ներկայիս փարիզաբնակ, Հայկ Դաւըթեանէ եւ Արթիւր Ահարոնեանէ բաղկացած (ջութակ – դաշնակ) զոյգին համերգը։

Վերջին ձեռնարկը, կազմակերպուած Պոլոնիայի հայագիտական ամպիոնի վարիչ փրոֆ. Գաբրիէլլա Ուլուհոճեանէ եւ իր օժանդակ տոքթ. Աննա Շիրինեանէ, մեզ կը տանի Պոլոնիա, ուր երկօրեայ գիտաժողոյը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 29–30։ Գիտաժողոյը կեդրոնացաւ յատկապէս ձեռագրագիտական, բանասիրական ու լեզուաբանական հարցերու վրայ։ Իտալացի եւ իտալահայ մասնագէտներու կողքին՝ հայրենի երեք գիտաշխատողներ եւս բերին իրենց մասնակցութիւնը։ Այս ձեռնարկին ալ կը զուգակցէր ցուցահանդէս մը, նուիրուած՝ բնական գիտութիւններու մշակումին միջադարեան Հայաստանի մէջ։

●

Թեան համաճայն լեզուականը կը զանգըւի ի խնդիր բառարանային խմաստներու, դոյացութիւններու, փոխադրութեան։

Այս ամբողջը պէտք է դաս ըլլայ մեզի։ Թարգմանութիւնը արուեստ մըն է ի վերջոյ, եւ ո՛չ թէ փոխադրութիւն մը։ Կ'ենթադրէ թարգմանուող լեզուի գիտութիւն մը, կ'ենթադրէ լեզուին վրայ աչխատելու կամեցողութիւն մը, կ'ենթադրէ նպատակ մը որ չի կրնար ըլլալ միայն ցուցադրական։ Կ'ենթադրէ մանաւանդ յարգանք մը, այս պարագային՝ Ֆրանսերէնի նկատմամբ։ Կամ աւելի ընդհանուր առմամբ՝ բանաստեղծական խմաստին նկատմամբ։ Ցարգանք մը երկու ուղղութեամբ, կրկնակի։ Լեզուին մարմինը նաեւ անոր պատմութիւնն է, անոր խտութիւնը, անոր զոյացումի եղանակը։ Ֆրանսերէնին հանդէպ յարգանքի պակասը կը թարգմանէ ու կը կրկնատրէ հայերէնին հանդէպ նոյն պակասը, իբրեւ լեզու, իբրեւ մարմին ու պատմութիւն ունեցող լեզու։

Այսքան մեկուսացա՞ծ ենք ուրեմն, այսքան աչխարհէն կտրուա՞ծ, մեր ապրած աչխարհէն իսկ կատարելապէս անտեղեա՞կ, որ անկարող ենք երկու տող չնորհքով եւ ներկայանալի եւ ի հարկին՝ ցնցիչ աչխատանք մը տանելու, կ'ուզեմ ըսել՝ թարգմանական, աչխատանք մը որ արձագանգ դտնէր, գնահատուէր, խօսուէր ու դրախօսուէր ըստ արժանւոյն։ Հանաարար՝ ե՛նք։ Թարգմանութիւնը հանդիպում է, էականը՝ հանդիպումներուն։ Հանդիպիլ իբրեւ դպիլ։ Միւսին։ Լեզուին։ Ընկալելով զայն ներս կամ պահելով դուրս, անոր մէջ տեսնելով, ճանչնալով մեր, մեր իսկ, դրսութիւնը։ Կը պահանջէ սէր։ Անհուն սէր մը, չատ անդին բոլոր այրաչխարհեան սէրերէն, բայց ասոնց պէս՝ դպելու ձգտող։ Դպրութիւնը չի գար դպելէն, բայց կ'ենթադրէ ու կը պարունակէ զայն։ Իսկ այս դպիլը մարմնական է։ Անհուն մարմնականութեամբ մը։ Որ չի թոյլատրեր ու չի հանդուրժեր ո՛չ մէկ խաղ, վերացական սըլացք, մարմիններէն վեր ճախրանք։ Չի հանդուրժեր լեզուի մը մարմնին վրայէն ցատքող տեսակէտ որեւէ խաղ։ Եւ սակայն այս կոպիտ ենթադրութիւնն է հոս դործողը, ենթադրութիւնը թէ երբորդ լեզու մը բաւական պահած ու փոխադրած կ'ըլլայ – բայց ինչէ՞ն։ Աղեօք ոգեղինութենէ՞ն, իմաստէ՞ն։ Ոգինե՞ր ենք։ Եւ իբրեւ ոգիները որ ենք՝ կ'ընդունի՞նք այսպէս չղպիլ ու չղպցուիլ։ Մինչեւ ե՞րբ սակայն։

Հարցը այն է հաւանաբար, որ չատ կը ձգտինք օտարին։ Անկէ՛ կ'ուզենք սիրուիլ։ Մենք մեզմէ, մերիններէն, «իրայիններէն» սիրուիլը ինչի՞ կը ծառայէ։ Եւ ուրեմն անկարող ենք, բացարձակապէս, Սփիւռքի մը գոյութիւնը ընդունելու։ Թարգմանութիւնն է, որ խաթարուած է մեր մէջ։ Թերեւս աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել՝ թարգմանելիութիւնը։ Ինչ կերպով խաթարուած։ Իսկ թարգմանելիութիւնը կեանքն է, սէրն է, դպելէն ու դպցուելէն առաջ՝ դպրութիւնն է, մարմինը լեզուին։ Ու կ'ուզենք չրջանցել դրսութիւնը, չրջանցել մարմինը, լեզուին Սփիւռքին։ Նոյնն է, նոյն չարժումը, նոյն չրջանցումը։ Կ'ուզենք հասնիլ մէկ անդամէն։ Ցառքել։ Մարմինէն անդին։ Սփիւռքէն անդին։ Այս ձեւով՝ կ'անտեսենք պայմանը թարգմանելիութեան։ Թարգմանելիութիւնը իբրեւ պայման։ Քանի որ եթէ մէկ բան կայ զոր պէտք է սորված ըլլար Սփիւռքը, այն ալ՝ թարգմանելիութիւնն է իբրեւ պայման. դպելութեան մէջ։ Թէ սորվա՞ծ է իսկապէս, չեմ գիտեր։ Բայց ինչպէ՞ս գիտնալ եթէ չըփորձենք, եթէ չանցնինք անկէ, այսինքն չգործածենք զայն իբրեւ փորձաքար, Ֆրանսերէն կ'ըսեն՝ «դպաքար», pierre de touche։

Առանց այդ դպաքարին, պիտի ձգենք օրինակ՝ որ օտար մը դայ ու «համբուրուած»ը թարգմանէ «baisée», եւ պիտի չհասկնանք թէ ինչո՞ւ փոխանակ համբուրուելու՝ ֆուճուած ենք, յառաջադուձնէ եւ ընդ յաւիտեան խաթուած ու բըռնաբառուած։ Մինչդեռ մենք կը փորձէինք հղրի՛ (արուարձանի եւ դիչերուայ եղրին), եղբայնութեա՛ն, իբար դպչող մորթերու եւ դեղձերո՛ւ, սահմանի՛, մտածում մը արձանագրել ու փոխանցել։ Այսինքն՝ թարգմանելիութիւն մը համբոյրին, համբուրուածութեան մէջ։

Բայց ո՞ր չափով կը փորձէինք արդեօք։ Եւ մանաւանդ՝ ո՞ւր կը փորձէինք։

Մ. Ն.

եւ զանազանուիլ մազդէական իրանէն. ան եղաւ հաւատարապէս գործիք մը ազգային ճանաչումի: Վերջին վերլուծմամբ, այբուբենը Կորիւնի համար է այն գործիքը որ հայ ժողովուրդին թոյլատրած է համաչխարհային պատմութեան եւ աստուածային կառոյցին մէջ գրուած ըլլալ:

Պատմագրական ըմբռնողութիւնը, որ բացուեցաւ Կորիւնով, չարունակուեցաւ նաեւ իր հետեւորդներուն կողմէ (Ագաթանգեղոս, Փաւստոս, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ): Եղիշէի աշխատանքին մէջ հայ ժողովուրդի ազգային յարակցութեան ազդակի ճանաչումը, ընդհանուր քրիստոնէական հաւատքի մէջ կը ստանձնէ սուրբ հեռանկար մը գրեթէ: Արդարեւ, ըստ Եղիշէի, հաւատացեալները իրարու հետ կապող հորիզոնական կապը կը ցոլացնէ զաւինքը որ ուղղահայեաց կը միացնէ Աստուած՝ իր ժողովուրդին: Դաւինքին սուրբ յատկութիւնը իր ուղղահայեաց չափերուն մէջ կ'անդրադառնայ հաւատացեալներուն միութեան եւ կը չնորհէ անոնց անխզելի յատկանիշ մը: Արդիւնքը որ յառաջ կու գայ յստակ է. կապը որ կը թոյլատրէ հայ ժողովուրդին խուսափիլ ցրուումէն՝ նոյնիսկ ամէնէն մեծ դժուարութեան եւ վտանգի պահերուն, ներկայացուած է Աստուծոյ հետ ունեցած դաւինքէն եւ իրարու հետ՝ որպէս քրիստոնեաներ: Հայերու զօրութիւնը կը գտնուի դաւինքին մէջ: Անոնք որոնք կամովին կը հեռանան, դատապարտուած են խղճալի աւարտի: Վատակի պարագան է, որ ուրանալով անցաւ Թըլնամի Պարսիկի կողմը: Նոյնացումը քրիստոնէութեան եւ հայ ազգային պատկանելիութեան միջեւ պիտի չկրնար աւելի լաւ արտայայտուիլ քան հետեւեալ նշանաւոր «Վարդանանքի պատմութեան» խօսքերէն. «Անոնք որոնք կը կարծէին որ քրիստոնէութիւնը թերեւս մեզ համար զգեստ մըն էր, հիմա պիտի իմանան որ չեն կրնար հանել զայն ինչպէս մեր մաշկի զոյնը»:

Ցոյց տալէ վերջ քրիստոնէութեան գլխաւոր դերը հայ պատմագիրներու ըմբռնողութեան եւ ծրագիրներուն մէջ Ե.–Զ. դարերուն, անցնինք հայ սկզբնական գրականութեան երկրորդ բաժնին՝ Թարգմանչական Գրականութեան, ունենալով անդամ մը եւս որպէս աղբիւր պատմաբան Կորիւնը:

Ըստ Կորիւնի հայ գիրերու հնարումէն անմիջապէս յետոյ, Մաշտոց իր աշակերտներուն եւ Սահակ Կաթողիկոսի հետ սկսաւ թարգմանել Աստուածաշունչը: Արդարեւ այս նպատակով էր որ հայերէն գիրերը չատ փնտռուած էին: Մաշտոցի եւ Սահակի համար հայերէն գիրերը գտնել ու կարենալ տալ Հայերուն Աստուածաշունչը հայերէնով, կը դառնայ ստիպողական: Ինչո՞ւ այս տառապալից անհրաժեշտութիւնը վերադառնալու դէպի զաւառաբարբառ եւ այսպէս ուժեղօրէն հաստատուիլ Ե. դարուն: Ցստակօրէն Հայաստանի փոփոխուած քաղաքական վիճակն է ժամանակաշրջանի մը մէջ ուր ճուլման վտանգը կը դառնայ սպառնալի, դարաշրջան մը ուր քրիստոնէութիւնը յստակօրէն կը ճշդուի որպէս հայկական ազգային վսեմ բաղկացութիւն, այլեւս անթոյլատրելի էր որ ան չարունակէր հաղորդուիլ ուրիշ լեզուներէն: Որպէսզի քրիստոնէութիւնը կարենար դառնալ հայ ժողովուրդի իսկական ազգային արտայայտութիւնը, ան պէտք է կարենար տարածուած ու դաւանուած ըլլար երկրին լեզուով: Վերադառնալով Ղազար Փարպեցիի խօսքերուն, Հայերը չէին հանդուրժեր այլեւս «մուրալ» ուրիշ լեզուներով կրօնական դիտելիքներ:

Անմիջապէս գիրերու գիւտէն վերջ, թարգմանուեցաւ Աստուածաշունչը եւ ուրիշ հիմնական քրիստոնէական հեղինակաւոր գիրքեր: Հայերը դիմեցին աստրական եւ յունական աշխարհին, հարուստ՝ իր աստուածաբանական գրութիւններով, իւրացնելու համար անհրաժեշտ գրութիւններ՝ ճիշդ ձեւով հասկնալու համար Ս. Գիրքը եւ կամ եկեղեցւոյ Հայրերու Սուրբ Գրային մեկնութիւնները: Մաշտոց եւ Սահակ կազմակերպեցին տարբեր առաքելութիւններ, առաջին հերթին Եդեսիա եւ ապա Բիւզանդիոն: Այս առաքելութիւնները եւ անոնց յաջորդները ազդեցին գործերու ընտրութեան վրայ, որոնք յետագային անանձնեցին Հայոց աստուածաբանական մտածողութիւնը: Արդարեւ, սկզբնական չրջանին անոնք թարգմանեցին Աստուածաշունչը սկսելով ասորերէնէն: Եդեսիոյ մէջ, անոնք նմանապէս թարգմանեցին եկեղեցւոյ հայրերու գործերը, որոնք կը գործածուէին այսպէս ըսուած Պարսիկներուն դպրոցէն ներս, ուր կը չրջէր մանաւորապէս Թէոդոր Մուպսուեստացի: Այս վերջինը ուսուցիչն էր Նեստորի որ դատապարտուեցաւ 431 թուին Եփեսոսի ժողովէն: Դատապարտումը եղաւ յետամահու վարկաբեկում Թէոդորի, որ մեռաւ 428–ին, եկեղեցւոյ խաղաղութեան մէջ: 432–ին բուռն բողոք մը ծնունդ առաւ Եդեսիոյ մէջ Թէոդորի կողմնակիցներուն եւ դինք զրպարտողներուն միջեւ, գլխաւորութեամբ Ռապպուլա եպիսկոպոսին: Այն չրջանին քաղաքին մէջ կը գտնուէր հայկական պատուիրակութիւն մը: Ջգուչացուեցան Կոստանդնուպոլսոյ յոյն պատրիարքին կողմէ եւ ապա Մելիտինէի եպիսկոպոսին կողմէ. Հայերը հասկցան որ վտանգաւոր հերետիկոսութեան հով մը կը փչէր մինչեւ այդ թարգմանուած գործերուն վրայ: Անոնք կազմակերպեցին երկրորդ առաքելութիւն մը դէպի Բիւզանդիոն, (որուն մասնակցեցաւ նաեւ Կորիւն), ուր կրցան տիրանալ Աստուածաշունչի «վստահելի օրինակներուն», (արտայայտութիւնը գործածուած է Կորիւնի կողմէ) եւ կամ յունական LXX–ի ձեռագիրներ, որու հիման վրայ վերատեսութեան ենթարկուեցաւ առաջին թարգմանութիւնը ասորերէնէն: Կորիւն եւ իր աշխատակիցները տարին նաեւ իրենց հետ Հայաստան Եփեսոսի կանոնները: Կարեւոր է ընդգծել, որ Հայերը սկզբնական չրջանին ունեցան փափաքը ուղղափառ հաւատքը ճչգրտելու: Եփեսոսի ժողովէն զատ, որ ազդեց դրական ընտրութիւններուն, ինչպէս վերը յիչեցինք, Հայերը մնացին հաւատարիմ 325–ի Նիկիոյ ժողովին, որուն մասնակցեցաւ Գրիգոր Լուսաւորչի որդին Արիստակէս:

Նիկիոյ Ս. Երրորդութեան ուղղափառութիւնը ճգեց իր հետքերը նաեւ պատմաբաններուն գործերուն մէջ, մասնաւորապէս Փաւստոսի: Ե. դարուն գործերը, որոնք կը մատնանչեն Հայերու մտահոգութիւնը ճչգրտելու ուղղափառութիւնը, կայ նաեւ Եղնիկի աստուածարանական մենագրութիւնը՝ De deo, որ ճանչցուած է նմանապէս «աղանդներու դէմ» վերնագրով: Աւելի ուշ, մանաւանդ Է. դարէն սկսեալ պիտի պարտադրուին հայրարանութեան վկայութիւններու ծաղկաքաղեր, անոնց մէջ հակա–քաղկեդոնական ծաղկաքաղեր, որոնցմէ ամէնէն նչանաւորը՝ կնիճ Աղուանոյ:

Քրիստոնեայ Հայաստանի ուղղափառական տենչը չարգիլեց Հայերուն ցուցաբերել վառ հետաքրքրութիւն մը պարականոն գրականութեան հանդէպ: Նոյն չրջանին, որուն ընթացքին թարգմանուեցաւ Աստուածաշունչը, անոնք սկսան թարգմանել կամ գրել ուղղակի հայերէնով իսկ պարականոն գիրքեր: Այս հայկական պարականոն երկերուն մէջ հիմնական դեր մը կը ստանձնեն Հայաստանի առաքելական ծագումի աւանդական գրութիւնները եւ կամ գրութիւններ որոնք կը պատմեն Թադէոս եւ Բարթողիմէոս առաքեալներու ճամբորդութիւնները Հայաստանի մէջ, որուն կարեւորութիւնը հայ եկեղեցւոյ ինքնավարութեան հաւաստումին ակներեւ է: Ընդգծենք նաեւ իրողութիւնը որ այս գրականութեան դերը հայ եկեղեցական քաղաքականութեան սահմաններէն անդին անցաւ: Գրութեան տարբեր հատուածները կ'ոգեկոչեն առաքեալի հոգածութիւնը իր առաքելական տարածքաշրջանին մէջ ինչպէս նաեւ աստուածային ներկայութիւնը Հայոց մէջ: Հատուած մը մանաւանդ պէս, կը յիչէ Աստուծոյ խոստումը Թադէոսի հայ ժողովուրդը ընտրեալ ժողովուրդ ընելու: Կրկնակիօրէն յիչելով Տիրոջ բարի կամեցողութիւնը Հայերու հանդէպ, նախախնամութեան ներկայութիւնը Հայաստանի առաջին աւետարանիչներու կողքին, այս պարականոն գրութիւնները օգնեցին ցոյց տալու նաեւ որ հայ ժողովուրդը մասնակցեցաւ Աստուծոյ նախախնամական ծրագրին: Այս տեսակէտով անկանոնական գրականութիւնը յարակից է հայկական նախնական պատմագրական մտածողութեան, ամփոփ կերպով լուսաբանուած վերը:

Հայ ազգային պատմութեան երկերէն գատ տարբեր տեսակի պարականոն գրականութիւն ժողովրդականութիւն ունեցաւ Հայաստանի մէջ, մասնաւորապէս գործերը եւ նահատակները առաքեալներուն, երկեր՝ ճօնուած Մարիամ Աստուածնէի եւ յիշել օրինակ մը հին կտակարանի պարականոն գրականութեան ծիրէն ներս Ադամի եւ Եւայի ժամանակաշրջանը, ծածկապիր յայտնութիւններու անսպառելի աղբիւր:

Պատմագրական տեսակը, որ չատ մեծ կարեւորութիւն ունեցաւ 5–6–րդ դարերուն, չարունակեց ըլլալ առանձնաչնորհուած նաեւ յաջորդ դարերուն եւ բոլոր միջնադարուն, բայց կարգ մը խորունկ փոփոխութիւններով մտածողութեան: Արաբական ժամանակաշրջանին, հայ պատմագրողները չհետաքրքրուեցան միայն ազգային պատմութեամբ, այլ փորձեցին հասկնալ Հայաստանի մէջ արաբական տիրապետութեան պատմութիւնը, որպէս ընդլայնման ազդեցութիւն աչխարհային տարողութեամբ (Ղեւոնդի աչխատանքը, որ կը պատմէ դէպքերը 632 – 789 թուականներուն):

Ինչպէս հին հայկական պատմագրութեան մէջ Աստուածաչունչը չարունակեց հայթայթել պատմութեան մեծ եղելութիւններու մեկնաբանութիւններու բանալին, ներառեալ արաբական տիրապետութիւնը: Կեղծ Սեբէոսի «պատմութիւնը» օրինակ (հաւանաբար գրուած է. դարուն) հիմնուելով Աստուածաչունչին մէջ գրուած Իսմայէլի ծնունդին Աբրահամէն, դինք կը մղէ մինչեւ ճանչնալ Արաբներու ներկայութեան օրինականութիւնը Պաղեստինի եւ Երուսաղէմի մէջ –գրաւուած 637–ին– պատմական ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր ոչ Հրեաները եւ ոչ ալ Յոյները, ըստ Սեբէոսի, արժանի ժառանգորդներն էին Աբրահամի:

Է. դարէն սկսեալ, Հայերը միչտ աւելի կը հետաքրքրուէին տիեզերական ուրիչ երկիրներով, ինչպէս նաեւ ուրիչ ժողովուրդներու ծագումով եւ սովորութիւնն ունեցան իրենց գործերը սկսելու մեկնելով նախնականէն, օրինակ ունենալով Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը»: Հայ պատմաբաններու այս հետաքրքրութիւնը հասցուց զիրենք յաջողութեան Տիեզերական պատմութեան մէջ եւ հայկական մշնաղարուն գրաւեց ազգային պատմութեան տեղը հայկական գրականութեան սկզբնական չրջանին:

Աչխարհի բնակեցման եւ մարդկային ցեղերու ծագումին մասին հետաքրքրութիւնը վկայուած է նաեւ Անանիա Շիրակացիի համաչխարհային գործին մէջ (է. դար), Քննիկոնը ուր Անանիա մըտցուցած է նաեւ տիեզերական աչխարհագրութիւն մը: Աչխարհագրութեան նախաբանին մէջ ան գրած է «Աստուծմով ներչնչուած գիրքերուն մէջ չի գտնուիր տարբեր երկիրներու յատկանիչներու ամբողջական ծանօթութիւն մը: Ահաւասիկ ինչու պարտաւորուած ենք դիմելու աչխարհային դրողներու, որոնք աչխարհագրութիւնը ամբողջացուցած են չնորհիւ իրենց ճամբորդութիւններուն եւ նաւարկութիւններուն, որոնք ապա վաւերացուեցան չնորհիւ երկրաչափութեան, որ իր հերթին յայտնաբերուեցաւ չնորհիւ աստղաբաչխութեան»: Շատ հետաքրքրական անցում մըն է, որ կը ներկայացնէ յարաբերութեան գլխաւոր հարցը աչխարհային եւ կրօնական գիտութիւններու միջեւ:

Իր գործերով Անանիա Շիրակացի թոյլատրած է մուտքը Հայաստան քառուղի գիտութեան (թուաբանութիւն, երաժշտութիւն, երկրաչափութիւն եւ աստղաբաչխութիւն): Եռուղի արուեստը (քերականութիւն, ճարտասանութիւն եւ տրամաբանութիւն) մտած էին Հայաստան Ե. դարու վերջէն յետոյ, չնորհիւ յունարան դպրոց կոչուածին հայերէն թարգմանութեամբ, եւ մասնաւորապէս չնորհիւ Դիոնիսիոս Թրակացիի «Քերականութեան», Թէոմնեայ «Ճաղատ ճարտասանական կրթութեանց»ին, յոյն նոր պղատոնական դպրոցներուն տրամադրական գործերուն, եւլն.: Անանիայի եւ Ճունաբան դպրոցին թարգմանիչներուն չնորհիւ Հայաստանը սեփական cursus studiorum ստացաւ, որոնց մէջնաղարեան համալսարանները հետեւեցան: Աչխարհային գիտութեան հանդէպ աճող հետաքրքրութիւնը չընդդրկեց իր մէջ նուազող հետաքրքրութիւն մը կրօնական գիտութեան հանդէպ: Ընդհակառակն, մէջնադարեան համալսարաններուն մէջ, լման դասաչրջանը կը համարուէր որպէս անհրաժեշտ նախապատրաստական գիտելիքներու չրջան դիմակայելու համար գերադոյն գիտութեան ուսուցումը, եւ կամ աստուածաբանական գիտութիւնը: Միւս կողմէ Է. դարուն գիտարուեստական ուսուցումը ինչպէս աստղաբաչխութիւնը կրնար ունենալ կարեւոր անդրադարձ ծիսական եւ դաւանական տեսակէտէն: Ան նախ Շիրակացիի աստղաբաչխութեան հետաքրքրութեան հիմքին, օրինակ, եղած է օրացոյցի բարենորոգման ծրագիրը, թելադրուած՝ Անաստաս կաթողիկոսէն (661 – 667) իրապէս 665–էն վերջ, այն տարին երբ արձանագրուեցաւ անհամաձայնութիւն յոյն եւ հայ եկեղեցիներուն միջեւ: Ուսողութիւնը իր հերթին կը նկատուէր նախասիրուած գործիքներէն մէկը հասկնալու համար յայտնութիւնը, ոչ միայն քանի որ ուսողութիւնը կը համարուէր որպէս Աստուծոյ ստեղծած Աչխարհի կարգ ու կանոնի ցոյացուցը, այլ նաեւ հաշուի արուեստի գործնական կիրառութեան յատկութիւն: Շնորհիւ հաշիւի, Անանիա որոշեց օրինակ, թուականը Յովհաննէս Մկրտչի յղութեան, եւ ասոր հիման վրայ, ցոյց տուաւ որ Յիսուսի ծննդեան թուականը պէտք է ներկայացուի Ցունուար 6–ը, թուական որ մինչեւ այսօր ի զօրու է հայկական ծիսական օրացոյցին մէջ:

Անանիայի ժամանակ եւ ամբողջ Մեծ Նաղարան, տարբերութիւնը աչխարհային գիտութեան (հայերէնով կոչուած՝ «արտաքին») եւ կրօնական գիտութեան (կոչուած՝ «ներքին») միջեւ չէր համապատասխաներ լճացած բաժանմունքներու. իւրաքանչիւր նիւթ ունէր ճչգրիտ իր տեղը եւ իր կարգը գիտութեան համակարգէն ներս, ուր իւրաքանչիւր կողմ զօրակից էր միւսին: Միայն ամբողջական կրթութիւն մը նախապէս որոչուած կարգով կրնար թոյլատրել վարդապետներուն մօտենալ հնարաւորին չափ յայտնութեան ըմբռնման: Ընդգծենք որ եթէ ճչգրիտ գիտութիւնները ստանձնեցին լրիւ օրինականութիւն այս համայնապետական համատեքստէն ներս, գլխաւոր ուչադրութիւնը միչտ եղած է գրքի ուսուցումը, որուն բարձր հեղինակութիւնը երբեք չէ դրուեցաւ կասկածի տակ: «Արտաքին» գիտնականներուն կարծիքը ոգեկոչուած Անանիայի կողմէ աչխարհագրութեան մէջ վաւերական նկատուեցաւ մինչեւ որ ան չէր ընդհարուէր Ս. Գրքի ենթադրութիւններուն հետ: Այս հետաքրքրութիւնը Ս. Գրքի մեկնութեան համար ամբողջ հայկական մշնաղարուն վառ մնացած կարելի է տեսնել, միւս կողմէն, չարունակութիւն մը Հայոց առաջին աստուածաբանական եւ մեկնաբանական կրթութեան հետ հաստնցած՝ Եդեսիոյ դպրոցին մէջ:

Վ. Քալցոլարիի համադրութեան վերջին մասը նուիրուեցաւ Գրիգոր Նարեկացիի՝ մշնադարեան մեծ բանաստեղծի կերպարին եւ մանաւորապէս իր «Մատեան Ողբերգութեան»ին, որ աւանդութեան մէջ փոխանուանուած է պարզապէս Նարեկ անունով:

Նարեկը մինչեւ այսօր կը մնայ Հայերու համար ամէնէն նչանաւոր գործերէն մէկը, որ մշնաղարէն ի վեր նկատի առնուած է որպէս հրաչագործ յատկութիւններով գիրք մը: Ան չեղաւ միայն կրօնական եռանդի եւ ժողովրդային կրեկցութեան առարկայ, այլ նկատի առնուեցաւ նաեւ որպէս վսեմ արտայայտութիւն Հայոն հոգիին: Դեռեւս ներկայ դարասկզբանութեան յաջորդող տասնապլիկ չրջանին, Նիկողոս Սարաֆեան, Հայերու ինքնութեան վերապրումի պայմաններուն անդրադառնալով, կը դգայ կարիքը Նարեկը մէջբերելու: Ան կը զուգորդէ զայն անցեալին, հայրենիքին, այն չրջանին երբ տակաւին կարելի էր պահպանել հայկական ինքնութիւնը: Այդ ժամանակները հիմա փոխուած են, հայ ինքնութիւնը պահպանելու կարելիութեան հաւատքը կը տատանի, անցեալի արժէքները եւ կապակցութիւնները լուծուած են («Վէնսէնի Անտառը»ին մէջ Սարաֆեան կը գրէ «Կ'ամչնամ բանալու Նարեկը, որուն վրայ հայրս իր դիչերները կ'անցընէր»): Աքսորեալ երիտասարդ հայ դրողները Ֆրանսայի մէջ 30–ական թուականներուն, Աբեմուտքի հետ համատութեան ենթարկուած եւ ձուլման վտանգին ենթակայ, կը զգային իրենք զիրենք անպաչտպան: Անկարող՝ հակազդելու, անոնք յանցանքը կը վերագրէին իրենց հայրերու տկարութեան եւ անոնցմէ դաւաճանուած կը զգային: Ցատկանչական է նկատել որ հայրերուն մէջ կը գտնուի նաեւ Գրիգոր Նարեկացին, որուն դէմ անոնք կը բարձրացնեն լքուած զաւակներու ապստամբութեան ճիչը, ինչպէս որ անոնք կը զգան հիմա:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris — Commission Paritaire No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 5
MARDI
5 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·377 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·377

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԼԻԵԻ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ազրբէջանի նախագահը որ վիրահատութեան մը համար ԱՄՆ կը գտնուէր, փետր· 28–ին վերադարձած է իր երկիրը: Անմիջապէս, իր ժամանումին, օգակայանին մէջ լրագրողներուն ըսած է թէ Մինսկի խումբի համանախագահներուն հետ Նիւ–Եորք ունեցած տեսակցութեան կարելի չէ եղած որեւէ պայմանաւորում ձեռք ձգել զարթարաղեան բանակցութիւնները ի վեր Ուչխթի սկզբունքներուն հիման վրայ զարգացնելու ուղղութեամբ: Աւելցուցած է թէ ինք իր տեսակէտները արտայայտած է անոնց, անոնք ալ իրեն ներկայացուցած են իրենց առաջարկները ու այս մասին Ալիեւ ըսած է՝ «չեմ կարծեր որ համանախագահները ինծի ընծեն առաջարկ մը, Ռոպէր Քոչարեանին՝ ուրիշ մը»: Մինչ նախորդ օրը, Փետր· 27–ին Վիէննա տեղի ունեցած նախագահ Քոչարեանի Մինսկի համանախագահներուն հետ հանդիպումէն եւք, Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան յայտարարած էր թէ այդ տեսակցութեան որեւէ արմատական առաջարկ չէր եղած եւ իր կարծիքով հանդիպումը աւելի Հայաստանի դիրքորոշումը չօշափելու բերնէթ ունեցած էր: Միւս կողմէ, ԼՂՀ Արտաքին գործերու փոխ–նախարար Մաքս Մայիլեան «Ազգ» օրաթերթին յայտնած է թէ իրենց եւս տեղեկացուած չէ Մինսկի խումբի նոր կամ թարմացուած առաջարկներու տարբերակը: Ան յոյս յայտնած է որ այդ կը կատարուի համանախագահներուն մօտ օրէն տարածքային կատարելիք այցի ընթացքին:

*
**

Նախագահ Ալիեւ, ամերիկեան խաղաղարար ուժերու Մարտին Ազրբէջան ժամանելուն մասին լուրի մը անդրադառնալով ըսած է թէ ամերիկացի բարձրաստիճան պատասխանատուներու հետ իր բազմաթիւ հանդիպումներուն նման հարց չէ արծարծուած, բայց եւ այնպէս աւելցուցած է թէ կը սպուզէ այդ տեղեկութիւնը:

ՃՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 2/4)

ՀԱՊ–Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՊՈՒՏԻՆԻ ՅԱՅՏԱԲԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՊ–ի անդամ պետութիւններու ղեկավարներու Ալթա–Ալթա տեղի ունեցած վեհաժողովին (Մարտ 1) քննարկուած են քաղաքական այն հարցերը որոնք հրատապ են բոլոր պետութիւններուն համար, ի մասնաւորի Աֆղանիստանի իրավիճակը, անոր առընչուող միջազգային ահաբեկչութեան խնդիրները, ինչպէս նաեւ ՀԱՊ–ի երկիրներու միջեւ տնտեսական գործակցութեան զարգացման հարցեր եւլն.: Աւարտին նախագահ Պուտին խօսելով ամերիկացի մասնագէտներու վրաստան այցելութեան մասին, ըսած է թէ պատահարը ողբերգութիւն մը չէ, աւելցնելով սակայն որ Ռուսաստան պէտք է տեղեակ պահուէր իր դրացիին կողմէ, մինչ ամերիկեան կողմն է որ լուրը տուած է իրենց:

*
**

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ

Ռուսաստանի Դաշնակցային Խորհուրդի 179 աթոռներէն 168–ը նորոգուած են: Նորընտիր երեսփոխաններուն մէջ կան երկու Հայեր՝ Կոմի–Պերմեակեան մարզի ներկայացուցիչ Յովհաննէս Օհանեան (41 տարեկան) եւ Խակասիայի Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Արկադի Սարգսեան (43 տարեկան):

*
**

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Քանի մը օր է Անդրկովկաս գտնուող ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւնը հայ – ամերիկեան համագործակցութեան կարելիութիւններու քննարկման նպատակով Փետր· 28–ին հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի ընդհ· հրամանատար Միքայէլ Մելքոնեանի գլխաւորած աշխատանքի խումբին հետ, Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ: Բանակցութիւններուն յատկապէս վեր առնուած են ամերիկեան ռազմական օգնութեան նախընտրելի ոլորտներու հարցեր: Համաձայնութիւն գոյացած է ամերիկացի մասնագիտացած փորձագիտական խումբեր Հայաստան ղրկելու չուրջ: Գործակցութեան աւելի յստակ, վերջնական դիծերը կ'որոշուին Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի ԱՄՆ այցելութեան ընթացքին:

Նախարարը, որ Ս· Պետերսբուրգ ՀԱՊ–ի երկիրներու Պաշտպանութեան նախարարներու խորհուրդի արտակարգ նիստին կը մասնակցէր Մարտ 1–ին, Երեւան վերադարձին խօսելով Պանկիսի կիրճը ամերիկեան զօրքեր տեղաւորելու ծրագիրներուն մասին ըսած է՝ «Մենք դէմ ենք արտայայտուել կովկասեան տարածաշրջանում նոր բաժանարար գծերին կամ խմբաւորումներին», մերժելով չըրջանի ապակայունացման անմիջական վտանգի հեռանկարը: Անդրադառնալով նաեւ զարթարաղեան հարցին Ս· Սարգսեան հերքած է ազատագրուած տարածքները Ազրբէջանին վերադարձնելու մասին իրեն վերագրուած այն յայտարարութիւնները որոնք վերջերս լոյս տեսած են «Ազգ» օրաթերթին մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՑԱՆՊԱՍՏ ՔՈՒԼԻՍԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Մարտ 2–ի մեր թիւով, անդրադարձած էինք Թրքական առաջին հակազդեցութիւններուն, որոնք, անշուշտ, կը շարունակուին:

Ազգային ժողովի յայտարարութենէն եւք, նախագահ Սեզէր ալ արտայայտուած է իր բաներին մէկդծայու: Իրեն համար այս որոշումը ցաւալի է եւ ցոյց կու տայ որ Եւրոպական Խորհրդարանը կը կրկնէ պատմութեան մասին վճիռ արձակելու իր սխալը, փոխանակ հարցը պատմաբաններու ձգելու: Պրիւսէլի մէջ ալ, փոխ – վարչապետ Մ· Եըլմազ լրագրողներու հետ հանդիպման մը ընթացքին, պահանջած է որ Հայաստանի վրայ ալ ճնշում բանեցնի որպէսզի ան ալ աչխարհի առջեւ բանայ իր արխիւները, ինչպէս ըրած է Թուրքիա ... (?): Պետական նախարար Ռեչատ Տողրու ալ պնդած է որ այս որոշումը պատմութեան պիտի անցնի որպէս «սեւ արատ մը»: Նման արտայայտութիւններ ունեցած են քաղաքական այլ դէմքեր ալ:

Գալով բանակին, հաղորդագրութեամբ մը դիտել կուտայ որ դէմ չէ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան, ընդհակառակն, բայց, պէտք է պաշտպանուի Թուրքիոյ արժանապատուութիւնը:

Միւս կողմէ, «ձումհուրիյէթ»ի մէջ Մէլթէմ Ճըրաթլը եւ Սէչիլ Թիւրէսայ արձագանգ կը հանդիսանան սէմինարի մը, որուն մասնակցած է նաեւ Եւրոխորհրդարանի կողմէ վաւերացուած Կովկասեան Տեղեկագրին հեղինակը, Շուէտացի Երեսփոխան Փէր Կառլճոն: Կառլճոն ըսած է որ Խորհրդարանին որոշումը որեւէ ազդեցութիւն պիտի չգործէ Եւրոմիութեան Թուրքիոյ անդամակցութեան վրայ, այդ որոշումը պարզապէս իր տեղը պիտի դրաւէ պատմութեան կիրքերուն մէջ: Կառլճոն յիշեցուցած է որ տեղեկագրին մէջ ըսուածը կրկնութիւնն է 1987–ի որոշումին, որով ցեղասպանութիւնը ճանչցուած է եւ որով պահանջուած է որ նոյնը ընէ նաեւ Թուրքիա: «Մենք կ'ուզենք որ Թուրքիա ընդունի ցեղասպանութիւնը եւ ներողութիւն խնդրէ: Բայց ասիկա պարզապէս առաջարկ մըն է, նախապայման մը չէ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար», ըսած է Կառլճոն:

Ան աւելցուցած է· – «Երբ տեղեկագիրը կը պատրաստէի, ուսումնասիրեցի բազմաթիւ պատճէններ ու քարտէսներ: Ես քննադատեցի նաեւ Հայաստանի այսօրուան քաղաքականութիւնը: Ես չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ ոմանք 1987–ի որոշումին քանի մը տողերը նկատի առնելով մամուլի մէջ տակնուվրայ կ'ընեն ամբողջ ժողովուրդի մը զգացումները: Այսօր ինծի կ'ըսեն որ Թուրքիոյ հողերու վրայ 60 – 70 հազար Հայեր կ'ապրէին, մեծամասնութեամբ Իսթանպուլի մէջ: Ի՞նչ եղաւ այն երկու միլիոն Հայերուն, որոնք անցեալ դարասկիզբէն կ'ապրէին Աբեւելեան Անատոլու մէջ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆԻ ՁԱԿԱՏԱՄԱՐՏ 50 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջը արխնալի եղած է իսրայէլ եւ գրաւեալ հողամասերու մէջ, ուր ակն ընդ ականի կռիւները աւեր կը գործեն եւ այլեւս ելք չի տեսնուիր:

Նախ, Շաբաթ, Մարտ 2–ի իրիկունը, արեւմտեան Երուսաղէմի մէջ է որ, ծպտուած պաղեստինցի մը անձնասպանական արարք մը կը գործէր, երբ բազմութիւնը դուրս կ'ելլէր սինակոկէ մը: 10 Իսրայէլացիներ, որոնց մէջ չորս երախաներ կը սպաննուէին, կային նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Արարքին տէր կ'ընդլային Ալ – Աքսայի նահատակներու զօրագունդերը, յայտարարելով թէ պատասխանն է իսրայէլեան բանակի խուժումին Պալեթայի եւ Ճենինի պաղեստինցիներուն վրայ եւ վերջին օրերու պաղեստինցի 30 մեռեալներուն: Այս ոճրատիրձէն հազիւ քանի մը ժամ ետք, կիրակի առաւ, նոր արարք մը կը գործուէր Ռամալլահ հիւսիսը, Օֆրա: Այս անգամ ալ 10 մեռեալ կար, որոնց եօթը իսրայէլացի զինուորականներ էին: Ցաւակումը կը գործուէր մէկ հոդիի կողմէ, որ կրակ կը բանար ամբարտակին էջերդ բարձունքէ մը, հին հրացանով մը, 25 վամպուշներէն 14–ը կը հասնէին թիրախներուն:

Շարոն, կիրակի օր, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ կը գումարէր, որ հինգ ժամ կը տեւէր եւ ուր կ'որոշուէր սաստկացնել յարձակումները պաղեստինեան չրջաններու վրայ: Շարոնի համար միակ պատասխանատուն Արաֆաթն է, քանի Ալ – Աքսան ալ Ֆաթահի մէկ ճիւղն է, այսինքն Արաֆաթի չարժումին: Մարտ 4–ի առաւօտուն իսկ, իսրայէլեան բանակը կրկին կը մտնէր պաղեստինեան չրջանները: Բանակը ամէն լիազօրութիւն ստացաւ նեղխուժումներու համար, օդուժն ալ կրնայ ռմբակոծել ամէն կողմ: Մարտ 4–ին, իսրայէլեան բանակը սպաննած էր Ալ – Աքսայի ղեկավարը, ինչ որ նոր հակազդեցութիւններու դուռ կը բանար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍՓԷՆ Հեռատեսիլի Ա· կայանի հիւրն էր Մարտ 3–ին, իր հատորին լոյս ընծայման առթիւ: Խոստովանեցաւ որ միամտաբար կարծած էր թէ դործազրկութեան նուազումը նաեւ պիտի նուազեցնէ անապահովութիւնը ինչ որ չէր եղած: Ինչ կը վերաբերի Շիրաքի դէմ յարձակումներուն, հարցը հոն է թէ պատճառաբանութիւնները ճի՞շդ են թէ ոչ: Պարզ է որ այս ընտրապայքարը ունի նաեւ չատ անարդար կողմ մը, քանի երկու գլխաւոր թեկնածուները իրենց պաշտօնի բերմամբ իսկ, լայն առիթներ ունին հրապարակային երեւումներու: «Լիպերասիոն»ի համար եղած հարցախոյզի մը համաձայն (Մարտ 4), Ժոսփէն գլուխը կը հասնի թէ Ս· եւ թէ Բ· չրջաններուն:

ՋՈՒԻՅԵՐԻԱ հանրաքուէով իր հատնութիւնը տուաւ ՄԱԿ–ի անդամակցելու: Մինչեւ վերջին վայրկեանը ար–

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ԿՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէաս

ՍԵԻԱՆ

Սեւանի մասին նօթագրութիւններս անթերի կատարելու դիտակցութենէն մղուած, կրկին որպէս առաջնորդ ընտրեցի այդ հսկայ, հանճարեղ, անկրկնելի Մխիթարեան վանականը՝ ԱԼԻՇԱՆ, որ Սիւնեաց աշխարհին ալ, ի միջի այլոց, նուիրած է կոթողային աշխատանք մը՝ ՍԻՍԱԿԱՆ – Տեղագրութիւն Սիւնեաց Աշխարհին, Վենետիկ – Ս. Ղազար 1893 – ... եւ խորհիլ որ Հայ մշակոյթին նըւիրուած այդ վիթխարի տիտանը, հայ աշխարհաբար ռոմանթիկ բանաստեղծութեան հիմնադիրը, հեղինակը՝ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ԵՐԳԵՐՈՒՆ եւ ՆՈՒԱԳՆերուն, Հայ Ցեղափոխական առաջին երգը՝ Բամ Փորոտանը ստեղծողը, ազատութեան դաղափարներով քանի՛ քանի՛ սերունդներ խանդավառող այս լռակեաց վանականը... փողոց մը չունի իրեն արժանի, Անկախ Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ ... չեմ ըսեր յուշարձան մը Բաֆֆիի Աբովեանի, Նալպանտեանի, Խրիմեան Հայրիկի, Նազարեանցի, Գամառ – Քաթիպայի կողքին, որոնք իր հոգե – ւոր զաւակները եղած են, բոլորն ալ:

Առաջին անգամ վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը «համարճակած է» իր անունը քանդակել, մեծերու շարքին, Վեհարանին մէջ: Նոյնպէս ներկայ է Գ. Ակադեմիայի ներքին պատերուն եզրին, հայ պատմական գործիչներու կողքին. եւ վերջ... Արդեօք անդամ մըն ալ պիտի ունենա՞նք Ալիշանի նման մշակոյթի գործիչ եւ անսահման համբաւեան տէր անձեր: Երանի՛ թէ:

Նայեցէ՛ք թէ ինչ կը գրէ Ալիշան, ժ. դարու վերջին կէսին, Սեւանայ լիճի մասին: Ինծի համար յայտնութիւն մըն էր:

– ... «Սակայն քնակիչք կղզւոյն Սեւանայ (այն ատեն Սեւան կղզի էր) եւ Գեղարքունեաց, երկար տեսութեամբ վկայեն, գաղտնի իմն օրէնս ունել ծովուն, պարագային ամբարձման եւ զիջման, կամ ճճման եւ նուազման. եւ ընդ այս չիք երկբայել... մերթ խափանեալ անչարժ մնան ջրաղացքն եւ մերթ ստիպին քնակք զտունս եւ զարտորայս պատրաստել ի յորդութենէ ջուրցն հոսանաց...» (էջ 27):

Սեւանի ջուրերը երբեմն այնքան կը ցամքին որ չաղացքները կանգ կ'առնեն, երբեմն ալ կը յորդին եւ դաշտերը կ'ողդեն... ներկայիս, դժբախտաբար, ցածնալու երեւոյթը միայն ստուգուած է: Բարձրանալու նշաններ չկան...:

Սեւանի թերակղզիին վրայ այսօր երկու եկեղեցի կայ միայն· ԱՌԱՔԵԼՈՑ եւ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ:

Սիւնեաց երկրի հայ պատմիչները կ'անդրադառնան ուրիշ եկեղեցիներու անուններ, թիւով վեց: – Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Աստուածամայր, Ս. Կարապետ, Ս. Յարութիւն, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ, Ս. Նշան – որոնց հետքը ընդհատած է թերակղզիին:

Սեւան, ունեցած է նաեւ գրատուն, հիւրանոց, պահեստանոց, սեղանատուն: Ալիշան կ՚յիշէ նաեւ Ամրոց եւ Բերդ, վկայութիւն քաղելով Յովհաննէս Կաթողիկոսէն (703) – «Եկեալ ոստիկանն Մահմէտ մարտ ընդ բոլորից իսկ ամրոցաց Հայոց դնէր, եւ զորս միանգամ յինքն գրաւէր, առ հաւատարակ քանդեալ աւերեալ կործանէր. իսկ Սեւան կղզի որ ի ծովակին Գեղամայ... գինի երկեամ մի ամաց մատնեցաւ ի ձեռս նորա. եւ որ մի անգամ բնակեալ կային յԱՄՐՈՑԻ անդ զերի առեալ տանէր... եւ սպառազէն քանդէր աւերէր զԱՄՐՈՑՆ» – (էջ 79):

Երեւոյթին նորութիւնը հոն է, որ այս արար ոստիկանը, երկու տարի պաշարելէ յետոյ, չկարենալով գրաւել կղզին... ջուրը կը ցամքեցնէ: Արդեօք Զանգուի ամբարտակը՞ փլցնելով, կը վերածէ թերակղզիի եւ կը կատարէ յարձակում:

– «Ցետ երեսուն եւ ութ ամին, դիմեալ ի Հայս Մահմէտ վերջին

Այն որ ՓԼՒՈՑ զԳեղամայ ծովն, առեալ յատաք զՍեւան կղզին» – Սիմէոն Ա– պարանեցին է հեղինակը այս պատմական ակնարկին:

Սեւանի կղզիին մասին եղած պատմութիւնները ու աւանդութիւնները, ժողովրդական դիւցազներգութեան բուրումը մը ունին. կ'արժէ վերանորոգել այս մի քանի էջերուն մէջ, քանի գրեթէ մոռցուած են եւ մերձենալի գրաբարի ծանօթ անձերուն միայն:

Օրինակ, կը պատմուի որ Արաբները, բազմաթիւ փորձեր կատարելէ վերջ կղզի ելլելու, խարդախութեամբ արկղերու մէջ զինուորներ կը պահեն (Տրովադայի ձիուն օրինակով) եւ իբր թէ վաճառքի բեռներ ըլլան, կղզի կը տանին, խըղճելով վանականներէն որ տէր կանգնին անոնց, մինչեւ իրենց վերադարձը: Կը թուի թէ վանականներուն մէջ չարաճճի հետաքրքիր աբեղայ մը, մօտենալով այդ տարօրինակ անտուկներուն, ճայներ կը լսէ· եւ անմիջապէս լուր կու տայ վանահօր: Վանական ժողովը խորհուրդի կը նստի, որոշում կու տան եւ – մի ըստ միոջէ ընկենուն զայնոսիկ ի ծովն – մէկ մէկ ծով կը թափեն ... ոչ զաղատալովղի, կամ գիշերանց ... այլ օր ցերեկով եւ ՇՆՈՐՀԵՒ ՄԵԶ ՏԻՐ չարաճանչ երգեցողով, զի – «Զխորհուրդն զոր խորհիք խափանէ Տէր, զի Աստուած ընդ մեզ է. եւ զրանն զոր խօսիք՝ մի մնասցէ առ ձեզ, զի Աստուած ընդ մեզ է» – (էջ 79):

Այս մասին վկայութիւն կու տայ Յոսրով Անձեւացին (Նարեկացիի հայրը) իր ժամակարգի մեկնութեան գործին մէջ ըսելով՝

– «Դեւք եւ մարդիկ անյագաբար միշտ խոկան ի նենդել, որք յայնոսիկ են պարապեալ ... Որպէս եւ ի ՍԵՒԱՆԱՑ ԿՂԶԻՈՑՆ յայտ է· վասն որոյ եւ զերդս ասի երգել, որք յայնոսիկ են պարապեալ» – (նոյն – 79):

Սեւան եղած է գիտութեան, ճեռագիրներու ընդօրինակութեան եւ բարձրագոյն ուսումի կեդրոն: Հոն գործած են Մաշտոց Կաթողիկոս Եղիվարդեցին (897 – 8), Սարգիս Ա. Սեւանեցին (992 – 1019), Յովհաննէս Կաթողիկոս Դրասխանակերտցին, պատմիչը (898 – 929), դրիչներ, ծաղկողներ, մանրանկարիչներ: Վերջին մեծ անճնաւորութիւնը, որ պատանութեան դնուած է Սեւան եւ հոն ներշնչուած Աստուածամօր թելադրանքով վանական կեանքը վերանորոգելու, եղած է Մխիթարեան Միաբանութեան Հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացին, որու հիմնած Միաբանութիւնը, ներշնչուած՝ հայ վանականութենէն, անցնող տարին բոլորեց իր երեքհարիւրամեակը:

Սեւանի փայլքին մեծ ծառայութիւն մատուցած են նախարարական երկու շատ կարեւոր տուներ՝ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՆԵՐԸ եւ ՍԻՒՆԵՑԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ:

874–ին Մարիամ՝ դուստրը Աշոտ Բագրատունիի եւ կողակիցը՝ Սիւնիքի վասակ Գաբուռ իշխանին եւ Մաշտոց (եղիվարդեցի) վանահայրը, միասին չանքերով կը կառուցանեն Սեւանի ԱՌԱՔԵԼՈՑ եւ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԻՆ եկեղեցիները:

Առաջինին վրայ մինչեւ այսօր պահուած է չինութեան թուականը՝ 874: Անոր վայտեայ դուռը թանկագին նմոյշ մըն է հայ արուեստի փայտափորագրութեան պատմութեան մէջ: Ինքնամբոյ պահուած է երեւանի պետական պատմութեան թանգարանին մէջ:

Ալիշան, որպէս հաւանական թուական, դուռին կուտայ 1243 տարին, քաղելով արձանագրութենէն « – Ի թուին Հայոց ՈՂԲ նորոգեցաւ դուռն սուրբ Եկեղեցւոյս հրամանաւ իշխանաց իշխան Քրղէին, եւ ձեռամբ Յովհաննիսի հիւսանն որք ընթեռնոյք՝ յիշեսջիք» – (84):

Սեւանայ վանքի մատենադարանը մինչեւ 200 ձեռագիր եւ 400 հնատիպ գիրքեր ունեցած է: Անոնցմէ մաս մը փրկուած է եւ մաս մըն ալ կորսուած, վանականներու անփութութենէն:

Այսօր, Սեւանի թերակղզին կրօնական նոր վերելք մը կ'ապրի, շնորհիւ հոն հաստատուած վազգէնեան դպրեվանքին, որուն նորակերտ գեղեցիկ համալիրին չինարարութեան Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը անձամբ կը հետեւի:

Գեղեցիկ չէնքերը գրամով կը բարձրանան: Դրամ չէ որ կը պակսի Հայաստանեայց Եկեղեցիին: Մեր ժողովուրդը լաւ արդիւնքի մը առջեւ իր դանձանակը լայն կը բանայ: Կը սիրէ իր եկեղեցին. նախանձախնդիր է իր սրբութիւններուն: Լաւ, հիանալի ժողովուրդ է Հայը, հակառակ իր բոլոր թերութիւններուն: Ան կը սպասէ որ Երուսաղէմի, Անթիլիասի, Էջմիածնի եւ Սեւանի դպրեվանքերէն մտաւորական, հոգեւից, աղդասէր, ազգանուէր հոգիով անած, խոնարհ, հեզ, առաքինի եւ մաքրասէր տիպար եկեղեցականներ դուրս գան: Այսօր, մեր եկեղեցին ոչ մէկ ՃՆՇՈՒՄ ունի, ոչ մէկ արդարացում՝ յուսախաբ ձգելու իր հաւատացեալները: Անկրօն, անաստուած սովետական վարչակարգը գոյութիւն չունի, Սխալ Աթոռը հալածող Օսմանցին եւ Աթաթիւրքն ալ չկան. պակսողը, հիմնական, էական պակասը, լաւ դաստիարակութիւնն է: ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ըլլալը կոչում է, ո՛չ ասպարէզ: Կարելի չէ գոյ մը կօշիկի պէս քակել, մէկդի նետել: Առաքեալը կ'ըսէ.

– «Որք միանդամ ի Քրիստոս մկրտեցարուք, զՔրիստոս զգեցեալ էք». – մեր ժողովուրդը երկար չի կրնար հանդուրժել Ամերիկաները ափ առնող եւ սքեմը մէկդի նետող եկեղեցականները, որոնց թիւը օրէ օր կ'աճի, դժբախտաբար: Գըրեթէ բոլոր աղանդաւորներն ալ, որոնց հետ խօսակցութիւն ունեցած եմ, իրենց աղանդաւոր քարոզչութիւնը կ'արդարացընեն, կարգ մը եկեղեցականներու գայթակղեցուցիչ վարքը պատրուակելով: Անոնցմէ մին մինչեւ իսկ սպրդած, հասած էր Աւագ դասի մօտ, Ս. Գրիգոր Մայր Տաճարի օծումին օրը եւ քովընտի նստարանէն քարձրաձայն խորհրդածութիւններ կ'ընէր· – «Տեսէ՛ք, քանի՛ քիլոսակի կախուած վայ սրբազաններուն կըրծքերից ... ժողովուրդը սոված ա՛...–»: Զինքը լռեցնելը չատ դիւրին եղաւ: Ինչպէ՞ս լռեցնել անոր արձագանգը հաւատացեալներու ուղեղներէն...: Ուշ կամ կանուխ, սոյն խորհրդածութիւնը ամէնքն ալ պիտի ընեն: Մեր եկեղեցին, ծխականի կողքին, անհրաժեշտ է որ ընկերային հարցերով այ զբաղի, քիչ մը հեռատեսութիւն պահելով իր չեչտուած իշխանամէտ դիրքէն:

Հայաստանեայց Եկեղեցին սխալելու իրաւունք չունի: Անկախութեան հեղինակները հինը չարունակեցին, սխալեցան· կը դարմանուի օրին մէկը: Հայը առանց պետութեան դարերով ապրած է, առանց եկեղեցիի՝ ... ԵՐԲԵՔ: Այսօր ան եթէ թուիչքը փախցնէ երբ լաւ պայմաններ ստեղծուած են իրեն համար, յաւիտեանս կը մնայ ՍՊԱՍՄԱՆ ՅԱՆԿԻՆ վրայ ... բայց հարկաւոր է գիտնալ՝ ժողովուրդը չի սպասեր այլեւս: 21–րդ դարու ամէնէն զգուելի աղանդներն ու ազանդաւորական «մաֆիա»ները երախնեբը լայն բացած, պատրաստ են մարդկութեան հպարտութիւնը կազմող այն ՀՆԱԳՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ լափելու ... հին դինի մը խմողի անբացատրելի հաճոյքի վայելքին նման:

Վերանորոգումի ԱՌԱՋԻՆ օրինակը պիտի ըլլայ մի՛ – եկեղեցական համբաշխ, եղբայրական մթնոլորտ ստեղծել: Մոռնալ անափառութեան կործանարար վէճերը:

Եթէ այդ վէճերը՝ չարք մը ծապլմաեան հերոսներու, գրաղանք կը հայթայթեն իրենց մամուլին եւ ռատիօ կայաններուն մէջ, ամենեւին նոյն հաճոյքը չեն պատճառեր առողջ ժողովուրդին որ մեծամասնութիւն կը կազմէ: Նոր միակ փափաքն է հաշտարար վերջապէս կէտ մը դնել հրապարակը յուզող բոլոր հարցերուն:

Ես հաստատ համոզումն ունիմ, այս առանձին սկիզբը կ'առնէ մեր դպրեվանքներու նստարաններէն:

Հայաստանեայց Եկեղեցին ուրիշ կարեւոր դեր մըն ալ ունի, որուն պատասխանատուութենէն պէտք չէ խուսափի· ՈՒՂՂԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ հարցն է: Երկու գլխանի հրէչի կը նմանի պաշտօնական լեզուն: Արտասահմանի Թեմերուն համար ԴԱՍԱԿԱՆ ուղղագրութիւն, հայրենիքի եւ ներքին (նախկին սովետական) Թեմերուն մէջ՝ ՍԽԱԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆ...: Ինչո՞ւ: Տարօրինակ չէ՞ որ Այբուբենը ստեղծող Ս. Մեսրոպի եւ Սահակ Հայրապետի ձեռամբ դարերով գիր եւ գրականութիւն մշակող Հայաստանեայց Եկեղեցին, ուղղագրութեամբ ճոխացած բազմահազար արժէքաւոր երկերով, այսօր չպրունակէ տակաւին միահեծան բռնատիրութենէ ժառանգուած, պարտադրուած «սխտէմ» մը որ ի սիրիս աշխարհի, իր գրուած զաւակները ԵՒ ԿՈՒ ՄԱՍԵՐՈՒ բաժնած է: Եթէ քաղաքական իշխանութիւնները անոր կարեւորութիւնը չեն տեսներ, քանի անոնցմէ չատեր, դժբախտաբար, ուղիղը սխալելու կարողութիւնը չունին, ԵԿԵՂԵՑԻՆ պէտք չէ՞ ըլլայ Առաջնորդն ու հետապնդողը լեզուական միասնականացման, կազմակերպելով ՎԵՐԱԶՆՈՒԶԸ իր պաշտօնական լեզուին ուղղագրութեան, որ յաւերժացած է հաղարաւոր ձեռագիր եւ տպագիր մատեաններու մէջ եւ վանական պատերուն արձանագրութիւններով:

Այս ժամանակավրէպ, բռնազբօսիկ աւեներին պարտադրուած ԵՐԿՈՒՈՒԹԻՒՆԸ վերցնելու անկեղծ քայլերը միայն կրնան համոզել հայութիւնը որ Հայաստանեայց Եկեղեցին հաստատ հաւատքի ունի իր ժողովուրդին ծառայելու: Կրկին իմաստուն Հռոմէացիներուն կը դիմեմ – VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT – ԲԱՌԵՐԸ ԿՐ ՑՆԴԻՆ· ԳՐՈՒԱԾՔՆ ԸՐ ԿՐ ՄՆԱՆ–:

(Շար· 19)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՁԹԼՓԱՏԵՆՔ...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Ակնյայտ էր կան անբաղձալի թուականներ, որոնք մատնուած են մոռացութեան: Օրինակ էդ–Ֆրանսի կամ այլ օդանաւերում աթոռների 13–րդ կարգը գոյութիւն չունի: Ինչպէս նաեւ ամերիկեան հիւրանոցներում 12–րդ յարկաբաժինից յետոյ գալիս է 14–րդը: Կան էլ որ մերժում են նստել 13 հոգինոց սեղանի չուրջ:

Նախապաշարումը թոյլ է տալիս անտրամաբանական անտեսումներ...

Վերջերս ձեռքս անցան Նոր Տարուայ մի քանի օրացոյցներ: Հաճելի էր տեսնել հայկական դպրոցներ յաճախող մեր պատանիների զուարթ դէմքերը կամ անհետացած տարաբախտ մեր գրողների դիմանկարները: Ինչպէս նաեւ Հայաստանի տեսարժան վայրերը ուր գերիչխում են վայրագ քանդումներից ազատուած մեր պատկառելի եկեղեցիները: Այլ խօսքով, հայկական օրացոյցը, ուր նշուած են մեր ազգային տօները ու զանոնք խորհրդանշող թուականները՝ անհրաժեշտ մի ներկայութիւն է Հայի օճախում: Մանաւանդ երբ նրա էջերը փայլում են երկաթագիր մեր մեսրոպեան տառերով:

2002–ի օրացոյցներում, բնականաբար նշուած են մեր հաւատքի նուիրական տօները: Ինչպէս նաեւ մեր ազգային ու պատմական թուականները՝ Վարդանանք, Ապրիլ 24, Մայիս 28, Սեպտ. 21: Բացակայ է Նոյեմբեր 29–ի նշումը:

Մի՞թէ այդ անտեսումը նախապատրաստուած հետեւանք է: Բնա՛ւ: Անցեալում, ինչպէս ներկայում, անհանգստացնող մի թուական է մնում Նոյեմբեր 29:

Ճամռանանք որ 70 երկար տարիներ, Հայաստանում երբ ճառագայթում էր «Փառք Ս.Մ.Կ.Կ.Ի» լոզունգը, մեր պատմութիւնը թլփատուած էր ... Պարտադրաբար անտեսուած էր Մայիս 28–ի իրողութիւնը: Մինչդեռ ինչպէ՞ս կարելի էր ուրանալ որ 1918 Մայիս 28–ը փրատեց վեց դարերի թանձրացած խաւերը: Բայց սովետական գաղափարախօսութիւնը ունէր իր ինքնատիպ «լոկիկիա»ն՝ Ուրբաթից կարելի էր ցատքել Կիրակի, ջնջելով Շաբաթ օրը...: Այդ վարչաճեւի չրջանին յիշել Մայիս 28, աննեերելի մի յանցանք էր, որի պատճառով կարելի էր արժանանալ, ձրիաբար, Սիբիրում մի «օթեւանի», յաճախ վերջնակատպէս...:

Սովետական Հայաստանի իշխանութեան կողմից այդ պատմական թուականին անտեսումը քաղաքական վիճելի մի որոշում էր, որի հետեւանքով Մայիս 28–ն անցաւ «ազատատենչ» խաւի հոգեմտային ամենամեծ տօնը: Ինչպէս նաեւ մեր ազգային ու պատմական թուականները՝ Վարդանանք, Ապրիլ 24, Մայիս 28, Սեպտ. 21: Բացակայ է Նոյեմբեր 29–ի նշումը:

Մի՞թէ այդ անտեսումը նախապատրաստուած հետեւանք է: Բնա՛ւ: Անցեալում, ինչպէս ներկայում, անհանգստացնող մի թուական է մնում Նոյեմբեր 29:

Ճամռանանք որ 70 երկար տարիներ, Հայաստանում երբ ճառագայթում էր «Փառք Ս.Մ.Կ.Կ.Ի» լոզունգը, մեր պատմութիւնը թլփատուած էր ... Պարտադրաբար անտեսուած էր Մայիս 28–ի իրողութիւնը: Մինչդեռ ինչպէ՞ս կարելի էր ուրանալ որ 1918 Մայիս 28–ը փրատեց վեց դարերի թանձրացած խաւերը: Բայց սովետական գաղափարախօսութիւնը ունէր իր ինքնատիպ «լոկիկիա»ն՝ Ուրբաթից կարելի էր ցատքել Կիրակի, ջնջելով Շաբաթ օրը...: Այդ վարչաճեւի չրջանին յիշել Մայիս 28, աննեերելի մի յանցանք էր, որի պատճառով կարելի էր արժանանալ, ձրիաբար, Սիբիրում մի «օթեւանի», յաճախ վերջնակատպէս...:

Սովետական Հայաստանի իշխանութեան կողմից այդ պատմական թուականին անտեսումը քաղաքական վիճելի մի որոշում էր, որի հետեւանքով Մայիս 28–ն անցաւ «ազատատենչ» խաւի հոգեմտային ամենամեծ տօնը: Ինչպէս նաեւ մեր ազգային ու

տարութեան ներքեւ: Այսպէս ուրեմն 70 տարի Սփիւռքի այդ հատուածը նուիրական համարեց նշել այդ թուականին տարեդարձը:

Իսկ «յառաջադէմ դրօշակակիրները» մկրտուած «մայիս 28-ականներ»ի կողմից կարմիր «լալա»ները, բնականաբար նրանք էլ հնազանդօրէն անտեսեցին Մայիս 28-ի դոյութիւնը եւ ամէն տարի խանդով տօնեցին Նոյեմբեր 29-ի թուականը: «Հա՛ր չեփոր հնչեն թող այս առաւօտ»...:

Խոստովանեմ առանց զղջալու, որ ընտանիքով մասնակցում էինք Սովետական Հայաստանի տարեդարձին, ինչպէս հայրենադէպ արեւմտահայ զանգուածը, հարկադ այն բոլոր զգուելի հալածանքներին եւ զոհերին որ կրեց մեր դերդաստանը, համայնավար կարգերի կողմից: Մեզ համար ի՛նչ փոյթ, թէ հայրենիքի վարչաձեւը լինէր հանրապետական, սովետական կամ... սատանայական: Կարեւորը Հայաստան երկրի գոյութիւնն էր: Այս տեսակէտը մեզ բնաւ չէր պարտադրում որ դառնանք մարքս-լենինեան դաւափարների թմփկահար... խոստովանեմ նաեւ որ մեր կուսակցական թեներները լսելիս անընդունակ եղայ մի կուսակցութեան անդամակցել:

Ճիշդ է որ Սովետական Հայաստանի տարեդարձը տօնւում էր, սովորաբար, փլեյէլ սրահում, խուռն բազմութեամբ, ուր ճաչակում էինք երկրի տնտեսական, դիտական, չինարարական, կրթական եւ այլն յառաջդիմութիւնների զարմանահրաշ վիճակագրութիւնները, որոնք երբեմն մեզ թւում էին կասկածելի: Ինչ որ է...: կարեւորը հայրենիքի վերելքն էր, որպէսզի չարունակէինք հաւատալ, երազել եւ թիավարել հոսանքն ի վեր...:

Եթէ անցեալում «յառաջդիմակ»ներ հրճուալիցօրէն էին նշում կարմրաշղ այս թուականը, այժմ նրանց օրացոյցում կարճատող եւ մի քանի երկչոտ բառերով, չատ համեստօրէն է յիշւում Նոյեմբեր 29-ը:

Այսպէս ուրեմն, Սփիւռքում ժամանակին ստեղծուեց երկու հոսանք՝ Նոյեմբեր 29-ի «կարմիր լալա»ները եւ Մայիս 28-ի խաչակիրները: Արդէն չատ հնուց, մեր ազգը չարունակ «ճղուռւել» (պատռուել) է երկուքի: Դ. դարում Հայաստան վայելում էր երկու թագաւորութիւն՝ Արչակ Գ. եւ Խոսրով Գ.: Ցետագայում մեր հաւատքը «զօրացաւ» երկու կաթողիկոսներով: Իսկ Ի. դարում կառչեցինք երկու օգնութեան խաչերի՝ կարմիր եւ կապոյտ: Ու ի դէմ ներդաշնակութեան սպառնացող վտանգին, ստեղծուեց երկրորդ ուղղագրութիւն...: Մի գուցէ զգաւորելու այս մարմաջը հեռատեսութեան մի զգուշութիւն է՝ եթէ մէկը կորչի, միւսը իսկոյն պիտի ապահովի այսպէս կոչուած ազգային առաքելութեան չարունակութիւնը: Երանի՛ հաւատացողին...:

Այժմ, Մայիս 28-ի կամ նորատեղծ Հայաստանի պետականութեան Սեպտ. 21-ի տարեդարձները նչւում են չատ մեղմ ու զուսպօրէն: Զկայ այլեւս անցեալի ջերմ խանդավառութիւնը, ոչ էլ անհաճոյ որոշ բախումները: Հերոսները՝ բիզարել են:

Ի տես այդ «հանդարտութեան» հանդէպ պատմական թուականների, լինճ թւում է որ Նոյեմբեր 29-ը մատնուած է մոռացութեան: Աւրդար չէ յիշողութեան այս սայթաքումը:

Աւել չէ ի հարկէ, որ հարկաւոր է ոտնել՝ «բոլշեւիկ» պահապան վիշապներին մուտքը Հայաստան: Սակայն, պարտաւոր ենք մտքից չհանել, որ կարմիր բանակի խուժումը յանուն ռուսական դերակայութեան, արդիւնեց Նազիմ Քաբպէքիրին դրաւել Երեւանը եւ չարունակել Թրքական մեզ ծանօթ «առաքելութիւն»ը, այսինքն վերջնականապէս Հայաստան երկիրը ջնջել քարտէսից:

Մուրճ-մանդալի «ճառագայթող» տարին էր, երբ տեղի ունեցաւ Երեւանում աննախընթաց զանգուածային մի ցոյց, մեր ցեղասպանութեան 50-ամեակին առթիւ: Միացան այդ ցոյցին հայ կոմունիստներ, նոյնիսկ միլիցիաներ, պահանջելով՝ «Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը»:

Յանկարծակի մի կացութեան մատնուեցին իշխանութիւնները: Պարտիայի «առաքեալ»ները պահանջեցին սովետական բանակի «ազնի՛ւ» միջամտութիւնը: Կուսակցութեան Ա. քարտուղար Զարոբեան –այսինքն, Հայաստանի թիւ մէկը–, վճռականօրէն պատասխանեց՝ «Նիէ՛թ»: Այդ մերժումի պատճառով նրան «զործից ազատեցին»: Ծանօթ յանկերգ...:

Մինչ կարելի՞ է անտեսել Նոյեմբեր 29-ին չղթայուած այս դէպքը: Երբ «դեռ անցար, կարելի չէ մոռանալ նաւավարը»:

Մոքից հանելու չենք նաեւ որ մեր ազգի ցեղասպանութեան տարիներին, Ատրեմուտքի քարոզիչ առաքեալները վատաբար մեզ լքեցին: Մեր ժողովրդի մեծ փրկարարը եղաւ «Կարմիր Սատանան»: Այդ չրջանին «Մարդկային Իրաւունքների հայրենիք»ը զործադուլի մէջ էր:

Որքան ծանր ու զաժան եղաւ այդ փորկութեան փրկագինը՝ ստալինեան սարսափը, որ նչանակում էր գիշեր գլուխդ դնես բարձին եւ քեզ զրկի այն վախը՝ արդեօք բարբարոս ժամին դուռս պիտի բախե՞ն: Արդեօք հասնելո՞ւ եմ արշալոյսին որ ասեմ՝ փա՛ռք քեզ Աստուած, այս գիշերն էլ «զիք կանահաթ» (կարեւորութիւն չտալ) չարին... Քայքայուեց ընտանիքի սրբութիւնը: Ամուսնութիւնը սահմանուեց միայն «զաքս»ի (քաղաքապետարան) միաւորման զրանցումով: Նոյն հեչտութեամբ կատարւում էր զոյգի բաժանումը: Մկրտութիւնը «բուրժուական» չեռամնացութիւն էր: Մկրտուող երեխայի հայրը կատածելի սովետական քաղաքացի էր համարւում: Արդէն մկրտող հոգեւորական չէր մնացել: Էջմիածնի Սուրբ Աթոռը թչուառութեան մի վայր էր: Մօտ 1000 եկեղեցականներ աքսորուեցին, անհետացան Սիբիրում: 1915-ի առեւտրական անուանի զրողների սպանդից յետոյ, մեր ազգային զրականութիւնը նորից մեծ հարուած կրեց սովետական «նիրվանա»յի տարիներին: Բազմաթիւ մտաւորականներ կորան՝ Զարեանց, Բակունց, Եսայեան, Թումանեանց եւ ուրիշներ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իսկ զահիճի զոհ եղաւ: Այդ փրկութեան տուրքը եղաւ նաեւ սովետական բանակում զոհուած 300·000 Հայեր:

Ահա այդ ահաւոր դինը վճարեց ապրելու համար, Արարատի չուքին ապաստան զտած, կառչած, մեր ազգի չարքաշ մի հատուածը:

Ի՞նչպէս կարող ենք անտեսել Նոյեմբեր 29-ը բիւր չպիացած վէրքերով...:

*
**

Զգիտեմ ապագայում ինչպիսի նչանակութիւն պիտի ստանայ եւ ինչպէս պիտի մեկնաբանեն պատմաբանները Նոյ. 29-ը խորհրդանչող թուականը:

Այսօր, մեզ համար այդ թուականը երկու երես ունի: Նախ, այն ծանր ու զաժան տարիները որ կրեց մեր ժողովուրդը, Լենինից մինչեւ Բրեժնեւ-Գորբաչով: Այդ չրջանին զործեցին անհաւատ ու անխիղճ կոմունիստ Հայեր, որոնք լրջօրէն բազմաթիւ մատնութիւններ կատարեցին եւ պատճառ եղան բիւր Հայերի աքսորին եւ մահուան: Դրանք մեր ազգի տիզմն էին: Մնում են անպատիժ:

Սակայն պարտաւոր ենք նկատի առնել, յիշել, յարգել ու դնահատել պատուական այն հայ համայնավարները, որոնք ըստկզբնական չրջանում հաւատացին Լենինի մարդասիրական գաղափարներին: Եղան պարկեչտ քաղաքացիներ մինչեւ... Գիտակից, նախանձախնդիր Հայեր էին: Զոհեքորութեան ոգիով տոգորուած, նուիրուեցին երկրի զարգացման: Դրանց չնորհիւ ժողովրդի ուսման մակարդակը բարձրացաւ: Կառուցուեցին զպրոցներ ու բնակարաններ: Զարգացան գիտութիւնը, արուեստը, դրականութիւնը: Գիւղաքաղաք Երեւան դառաւ պայծառ մի մայրաքաղաք, հարուստացաւ համալսարաններով, ինստիտուտներով, թանգարաններով, Մատենադարանով, մեթրոյով եւ այլն:

Վերջապէս, այդ հա՛յ համայնավարները օգտագործելով Լենինեան գաղափարախօսութիւնը, յաջողեցին լեզու գըտնել Մոսկուայի «նաչալնիկ»ների հետ, որպէսզի կարեւոր սատարում ապահովեն Հայաստանին:

Անմոռանալի բարիքներից մէկը կաուկան» չեռամնացութիւն էր: Մկրտուող երեխայի հայրը կատածելի սովետական քաղաքացի էր համարւում: Արդէն մկրտող հոգեւորական չէր մնացել: Էջմիածնի Սուրբ Աթոռը թչուառութեան մի վայր էր: Մօտ 1000 եկեղեցականներ աքսորուեցին, անհետացան Սիբիրում: 1915-ի առեւտրական անուանի զրողների սպանդից յետոյ, մեր ազգային զրականութիւնը նորից մեծ հարուած կրեց սովետական «նիրվանա»յի տարիներին: Բազմաթիւ մտաւորականներ կորան՝ Զարեանց, Բակունց, Եսայեան, Թումանեանց եւ ուրիշներ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իսկ զահիճի զոհ եղաւ: Այդ փրկութեան տուրքը եղաւ նաեւ սովետական բանակում զոհուած 300·000 Հայեր:

Ահա այդ ահաւոր դինը վճարեց ապրելու համար, Արարատի չուքին ապաստան զտած, կառչած, մեր ազգի չարքաշ մի հատուածը:

Ի՞նչպէս կարող ենք անտեսել Նոյեմբեր 29-ը բիւր չպիացած վէրքերով...:

*
**

Զգիտեմ ապագայում ինչպիսի նչանակութիւն պիտի ստանայ եւ ինչպէս պիտի մեկնաբանեն պատմաբանները Նոյ. 29-ը խորհրդանչող թուականը:

Այսօր, մեզ համար այդ թուականը երկու երես ունի: Նախ, այն ծանր ու զաժան տարիները որ կրեց մեր ժողովուրդը, Լենինից մինչեւ Բրեժնեւ-Գորբաչով: Այդ չրջանին զործեցին անհաւատ ու անխիղճ կոմունիստ Հայեր, որոնք լրջօրէն բազմաթիւ մատնութիւններ կատարեցին եւ պատճառ եղան բիւր Հայերի աքսորին եւ մահուան: Դրանք մեր ազգի տիզմն էին: Մնում են անպատիժ:

Սակայն պարտաւոր ենք նկատի առնել, յիշել, յարգել ու դնահատել պատուական այն հայ համայնավարները, որոնք ըստկզբնական չրջանում հաւատացին Լենինի մարդասիրական գաղափարներին: Եղան պարկեչտ քաղաքացիներ մինչեւ... Գիտակից, նախանձախնդիր Հայեր էին: Զոհեքորութեան ոգիով տոգորուած, նուիրուեցին երկրի զարգացման: Դրանց չնորհիւ ժողովրդի ուսման մակարդակը բարձրացաւ: Կառուցուեցին զպրոցներ ու բնակարաններ: Զարգացան գիտութիւնը, արուեստը, դրականութիւնը: Գիւղաքաղաք Երեւան դառաւ պայծառ մի մայրաքաղաք, հարուստացաւ համալսարաններով, ինստիտուտներով, թանգարաններով, Մատենադարանով, մեթրոյով եւ այլն:

Վերջապէս, այդ հա՛յ համայնավարները օգտագործելով Լենինեան գաղափարախօսութիւնը, յաջողեցին լեզու գըտնել Մոսկուայի «նաչալնիկ»ների հետ, որպէսզի կարեւոր սատարում ապահովեն Հայաստանին:

Անմոռանալի բարիքներից մէկը կատարուեց այդ նկատմամբ Նիկիտա Խրուչչովի Հայաստան այցելութեան առթիւ: Նրա խանդավառ տպաւորութեան չնորհիւ նա տուեց իր համաձայնութիւնը Արփայ –Սեան Ջրանցքի խելագար ու անկըրկնելի ծրագրի իրագործմանը: Ասում են որ հայկական «վասպուրական» քոնեակի որակը ազդեցիկ դեր ունեցաւ: Կարելի է ուրեմն հաւատալ որ ներկայ անկախ Հայաստանի իրատես իշխանութիւնը չուտով վայելուչ մի յուշարձան կանգնեցնի յանդուգն ընկեր Նիկիտայի անմոռաց յիշատակին... այն էլ երբ իրականանայ ստալինեան զոհերի նուիրուած փառահեղ յիշատակարանի ծրագիրը:

Պատմութիւնը թլփատած կը լինենք եթէ մոռանանք Նոյեմբեր 29-ի բարիքն ու չարիքն:

Կ. Ջ.

ՔՐԻՍՏՈՍ ՉՑԱՐԳԵՑ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդ չի գիտեր ո՛ր մէկուն զարմանայ. խաբողին վարպետութեան, թէ խաբուածին պարզամտութեան... Քրիստոսի վերջին օրերու սուրբերուն եկեղեցին հիմնադիրը ձիւ Հարմսթըն խոստացեր է զոյգի մը որ կենդանի, միս ու ոսկոր Քրիստոսին հետ հանդիպում կըրնան ունենալ, եթէ իրենց ամբողջ ստացուածքը իր եկեղեցիին նուիրեն: Լուրին աղբիւր անգլիական թերթը չէ զրած թէ այդ մարդիկը այդքան տիպողական ի՛նչ ունէին ըսելիք երկուհազարամեայ խաչեալին. բայց հիմնականը այն է որ Քրիստոս իր ուխտակի միջնորդին տուած ժամադրութիւնը չէ յարգած ու հաւատացեալ զոյգը մեծ յուսախարութիւն ապրած է: Այնքան որ դիմած է դատարան: Արդարադատութիւնը տեղին նկատելով անոնց բողոքը, ճ. Հարմսթընը դատապարտած է 300 հազար տոլար հատուցում վճարելու իր այլեւս նախկին հաւատարիմներուն:

ՍՏԱՑՈՂ

ԴՐՕՇԱԿ

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ ՀԱՅ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Թիւ (1573) Յունուար 2002

Երեւան, 375002, Մոսկովեան 31

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Լ.Դ.

ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

«Այդ խորհրդաւոր մարդը իմ միտքս կը չարչարէ կոր ... Պէտրի պէյին կըրնայ կլլեցնել, որ այդ մարդը Աստիկի ուխլինի գործակիցը ըլլալու է, բայց ես, բնականաբար, չեմ կրնար այս համոզումը ունենալ: Ո՛վ կրնայ ըլլալ ուրեմն այդ մարդը, որ մեր բոլոր գաղտնիքները այսչափ աղէկ գիտէ կոր: Եւ յետոյ, ինչո՞ւ պատնք մատնեց ոստիկանութեան: Իր այդ թանկագին ծառայութիւնը մատուցած է առանց զրամական վարձատրութիւն պահանջելու եւ առանց որեւէ ակնկալութեան, ուրեմն ի՞նչ էր պատճառը իր այս մատնութեան... Ուրիշ մութ կէտ մըն ալ. ինչո՞ւ ծպտուած է եւ ինչո՞ւ փախած է: Ուրեմն չէր ուզեր ճանչցուիլ ոստիկանութենէն եւ միեւնոյն ատեն կը վախնար անկէ»:

Այսպէս խորհրդածելով Արթին կը չարունակէր ճամբան:

Ցանկարծ ձեռքը ճակտին զրաւ:

«Այդ կեղծ տէրվիշը հայ մը ըլլալու է, – լսաւ ինքնին, – եւ յեղափոխական հայ մը ու միեւնոյն ատեն ոստիկանութեան ծանօթ, քանի որ այդքան զգուշութեամբ ուզած է իր ինքնութիւնը ծածկել. այո՛, տարակոյս չի կայ, ՊՔ հայ մըն է»:

Սակայն բոլոր այս ենթադրութիւնները որեւէ հետք մը երեւան չէին հաներ:

«Այս մարդը, որ մեր բոլոր գաղտնիքները տեղեկացած է, – չարունակեց մըտածել լրտեսը, – ապահովար գիտէ նաեւ, որ ես ալ կեղծ դաւադրութեան մէջ մատ ունիմ: Ես ասիկա մշտակայ վտանգ մըն է ինծի համար, պէտք է ամէն ջանք ընեմ՝ զանելու համար կեղծ տէրվիշին հետքը»:

Արթին վերջապէս հասաւ իր պաշտօնատեղին եւ սկսաւ աչքէ անցընել արտաքին եկած նամակի դէպքերը՝ զանոնք դրաքննելու համար:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այդ առաւօտ Ջաւէն Սրբազան չատ կանուխէն անցած էր իր զրասեղանին գլուխը եւ զբաղած էր կարդալու Էրէյլիէն եկած ընդարձակ տեղեկագիր մը:

Աբիկ Մուպահեաճեան, նոյն միջոցին, աքսորուած էր Էրէյլի, ուրկէ կը յաջողէր զաղտնի տեղեկագիրներ զրկել Պատրիարքարան, երկաթուղիի հայ պաշտօնեաներու միջոցով:

Պաշտօնեաները այդ թղթակցութիւնները կը բերէին մինչեւ Հայտար փաշա եւ կը յանձնէին վստահելի անձի մը, որ կը բերէր զանոնք Պատրիարքին:

Այդ տեսակ տեղեկագիր մըն էր Ջաւէն Սրբազանի կարդացածը:

Աբիկ Մուպահեաճեան իր ընդարձակ թղթակցութեան մէջ մանրամասնօրէն կը պատմէր Էրէյլի տարագրուած Ջէյթունցիներուն թչուառ վիճակը եւ նիւթական օգնութիւն կը խնդրէր անոնց համար: Նոյնպէս տեղեկութիւններ կու տար Իզմիթի, Աւտապազարի, Կէյվէյի եւ Արսլանկէկի չրջանակներէն տարագրուած Հայերու մասին, ինչպէս նաեւ լուրեր կուտար Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Թերուզազատ Ստեփանոս Եպիսկոպոսի վրայ, որ նոյն միջոցին Էրէյլի կը դանուէր, իր հօտին հետ տարագիր եղած:

Ջաւէն Սրբազան խորասուզուած էր իր այս ընթերցումին մէջ, երբ բարապան մը ներս մտնելով՝ ըսաւ.

– Սերովբէ էֆէնտին եկած է, Ձեր Սրբազնութիւնը տեսնել կ'ուզէ:

– Նե՛րս հրամցուր, – պատասխանեց Պատրիարքը՝ իր ընթերցումը չարունակելով:

Սերովբէ էֆէնտի, յիսուն տարեկանի մօտ, ջոջ վաճառական մըն էր, որ զգայլին պաշտօններու մէջ գտնուած, Վարչութեան անդամ եւ երեսփոխան եղած էր եւ յաճախ նիւթական օժանդակութեամբ նպաստած էր բարեսիրական հաստատութիւններու:

Սովորական բարեւաթուքներէ ետքը Պատրիարքը հարցուց.

– Ի՞նչ նոր լուր ունիք, Սերովբէ՛ էֆէնտի:

– Գէչ լուրեր, – պատասխանեց վաճառականը:

– Գէչ լուրեր իմ քովս ալ կան, ահա հիմա թղթակցութիւն մը ստացայ Էրէյլիէն, սարսափելի դոյներով կը նկարագրէ կոր այնտեղի տարագիրներուն վիճակը... անմիջական օգնութեան պէտք կայ, եւ մենք անտուկը դրամ չունինք:

– Այդ տարագիրներուն վիճակը իրաւ է, որ չատ անտանելի է, բայց մեր ձեռքէն ոեւէ բան չի զար... եղածը եղած է: Ջանանք ըլլալիքին առաջքը առնել:

– Դեռ ի՞նչ մնաց ըլլալիք...

– Ամէնէն սոսկալի բանը... Պոլսոյ Հայերն ալ տեղահան պիտի ընեն:

– Ամբողջ Հայաստան տեղահան ըլլալէ եաքը թո՛ղ Պոլսոյ Հայերն ալ տեղահան ըլլան, – պատասխանեց Պատրիարքը դառնացած չեչտով մը:

– Չէ՛, Սրբազան, այդպէս մի՛ մտածէք, – գոչեց վաճառականը, – այսպիսի պարագաներուն ինչ որ կարենանք փրկել՝ անիկա չահ է: Մեր տարագիր ըլլալով միւս տարագիրները կ'ազատի՞ն... գոնէ մենք փորձանքէն ազատ մնանք նէ՝ անոնց կ'օգնենք:

– Աղէկ, Սերովբէ՛ էֆէնտի, բայց այս միջոցիս կարծեմ անմիջական վտանգ մը չի կայ Պոլսոյ Հայութեան համար:

– Ահա՛ այս կէտին մէջն է, որ Ձեր՝ Սրբազնութիւնը կը սխալի:

– Ինչպէ՞ս...

– Ես չատ ստոյգ աղբիւրէ իմացայ, որ Իթթիհատի քօմիթէին որոշեր է, որ Պոլսոյ Հայերը տեղահան ըլլան, եւ նախարարներէն չատերն ալ համամիտ գտնուած են ասոր, այնպէս որ մէկ օրէն միւսը կրնան իրենց որոչումը գործադրել:

– Դուք ուրկէ՞ իմացաք այդ լուրը:

– Նոյնիսկ իրենցմէ, Իթթիհատի ազդեցիկ անդամներէն մէկը ըսաւ, ինծի հետ հինէն ծանօթ է, եւ հետն ալ գործ ունիմ, անիկա իմաց տուաւ գաղտնաբար, որ այս տեսակ ծրագիր մը կայ:

(Շար. 177)

(Շար. Ա. Էջէն)

դիւնքը անորոշ էր, քանի զեբմանախօս Զուիցերիան միշտ դէմ եղած է եւ դէմ կը մնայ: Յարդ, Զուիցերիա, Վատիկան նի հետ, մխակ պետութիւնն էր որ անդամ չէր Միացեալ Ազգերու: Այժմ 190-րդ անդամը կը դառնայ: Քաղներու 54,6%-ով է որ Զուիցերիա որոշեց այս պատմական փոփոխութիւնը: Կողմնակիցներուն համար, Զուիցերիա չէր կըրնար չարունակել «իր առանձնութիւնը», ընդդիմադիրներուն մտավախութիւնն այն է որ Զուիցերիա կը կորսնցնէ իր ինքնիշխանութիւնը:

ԷԼՑ-ի վերաքննութեան դատը որ պէտք է սկսէր Մարտ 4-ին, հաւանաբար յետաձգուէր գլխաւոր ամբաստանեալին մէկուն՝ Լոյիք լը Ֆլոք - Փրիժանի բացակայութեան պատճառաւ: Այս վերջինը Լիբանան կը գտնուէր, ուր ծանր անհանգստութեան մը հետեւանքով հիւանդանոց փոխադրուած է եւ ըստ բժիշկներու փոխադրելի չէ: Յանօթ է որ 2001 Մայիս 30-ին, դատարանը ծանր պատիժներ արձակած էր գլխաւոր ամբաստանեալներու հասցէին: Ասոնց կարգին չորս տարի բանտարկութիւն Ալֆրէտ Սիրվէնի, երեքուկէս տարի Լոյիք լը Ֆլոք - Փրիժանի, 18 ամիս Քրիսթին Տըվիէ - Ժոնքուր եւ 6 ամիս նախկին նախարար եւ Սահմանադրութեան Խորհուրդի նախկին նախագահ՝ Ռոլան Տիւմայի: Բոլորն ալ վերաքննութեան դիմած էին եւ Լ. լը Ֆլոք - Փրիժան նոյնիսկ անցագրին տիրացած էր եւ կրցած էր երկրէն դուրս ելլել: Կ'ըսուի թէ լեարդի եւ մանաւանդ ստամոքսագեղձի (փանքրէաս) ծանր հիւանդութենէ կը տառապի: Դատարանը կրնար նաեւ անջատել Լ. լը Ֆլոք - Փրիժանի պարագան եւ դատը չարունակել: Իր դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր որ ԷԼՑ-ի ի վնաս ընկերային ինչքերու չհաղորդում ըրած է, չուրջ 64,5 միլիոն ֆրանքի, որմէ օգտուած են Քրիսթին Տըվիէ - Ժոնքուր կեղծ աշխատանքի ձեւին տակ եւ իր ընտրհիւ սիրահարը՝ Ռ. Տիւմա, նախկին սիրահար մը՝ Ժ. Միւրա եւ Ալֆրէտ Սիրվէն: Ռ. Տիւմա կ'ուզէ որ դատը տեղի ունենայ առանց Լը Ֆլոք - Փրիժանի:

200-ին 300 ՀԱԶԱՐ Իտալացիներ Մարտ 1-ին ցոյց մը ըրած են Հռոմի մէջ, Պէրլուսքոնիի վարած քաղաքականութեան դէմ: Ցոյցը տեղի կ'ունենար ընդդիմութեան հրաւէրով եւ սրամտութիւնն ալ չէր բացակայեր: Ոմանք կը կրէին Փինոքիոյի խաւաքարէ քիթը, որ խորհրդանիշ է ստահօսութեան, ուրիշներ սպիտակ լաթէքսէ ձեռնոցներ «կառավարութեան ազտոտ ձեռքերուն դէմ» եւ այլն, եւ այլն: Ցոյցէն 48 ժամ առաջ չահերու վերաբերեալ օրէնք մը քուէարկուած էր, որ ժողովրդավարութեան հնար կը նկատուէր:

ԴԱՏԱՒՈՐ ԷՐԻՔ ՀԱԼՖԻՆԻ հատորին (եօթը տարուան առանձնութիւն) հրատարակիչը՝ Տընոէլ դողութեան ամբաստանութիւն կ'ընէ «Ֆիկարո»ի հրատարակած էջերուն առթիւ (Մարտ 1), էջեր զորս խեղաթիւրուած կը գտնէ: Համաձայնութիւն եղած է որ ընտրուած էջեր լոյս տեսնեն «Լիպերասիոն»ի մէջ, ինչ որ կ'ըլլար Մարտ 2-ին, բայց, հատորի դողութիւն պատահած է եւ հարց կը ծագի թէ ի՞նչ չահ ունէր «Ֆիկարօ» նման բան մը ընելու կամ ի չահ որո՞ւ: Գիրքին մէջ, Է. Հալֆէն կ'անդրադառնայ նաեւ անհերհօր, որ մէկ միլիոն ֆրանքի կաշառք մը ստացած էր Տիտիէ Շիւլէրէն, պղեցութիւն բանեցնելու համար իր փեսային վրայ: Հալֆէն կ'ըսէ թէ երբեք չէ գնահատած իր անհերհայրը՝ տոքթոր Մառեչալ, որ դրամասէր անձ մըն էր եւ խոստովանած էր իր հատորին մէջ իր յուսախաբութիւնը որ աղջիկը Հրեայի մը հետ կ'ամուսնանայ:

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ ազատ արձակուեցաւ Մարտ 1-ին, 120 հազար եւրո-ի (չուրջ 800 հազար ֆրանք) երաշխաւորագինի փոխարէն: Յանօթ է որ Շիւլէր քննութեան տակ առնուած էր Օ-Տ-ՍԷՆի ԱՇԼԻ-ԻՄ-ներու հարցով եւ ՍԷՆ - Տոմէնկէն եկած էր, եօթը տարուան փախստական կեանքէ մը ետք, եւ 24 օրէ բանտն էր: Բանտէն ելած պահուն իսկ, կարճ յայտարարութեան մէջ, քանի մը ակնարկութիւններ ըրաւ Շիրաքի ուղղութեամբ, թէեւ ԷՒ-ՓԷ-ԷՒ-ի բանբերը՝ Փ. Տէվէճեան կրկնեց թէ որեւէ կապ չկայ Շիրաքի հետ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, չորս օրուան ընթացքին, 500 մեռեալ ունեցաւ ներքին խռովութեանց հետեւանքով: Կռիւներ տեղի կ'ունենան Հնդիկներու եւ մահմետական ներու միջեւ կիւժարայի նահանգը, որ երկրին արեւմտեան չրջանը կը գտնուի, կառավարութիւնը բանակը ղրկած է չրջանին մէջ վերահաստատելու համար հանդարտութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը չարունակուին Աֆղանիստանի արեւելեան լեռնային չրջանը Ալ - Քաիտայի դիրքերուն դէմ: ԱՄՆ յայտարարած են որ աւելի քան 80 ռումբ եւ հրթիռ արձակած են եւ նոր տեսակի ռումբ մըն ալ գործածած են, որ 900 քիլօ կը կշռէ, կը ծծէ ամբողջ օդը որեւէ փակ վայրի մէջ, սպաննելով ով որ կայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պետական իշխանութեան չարունակականութիւնը ապահովելու համար, Սեպտեմբեր 11-էն ի վեր 75-էն 150 բարձրաստիճան ամերիկացի պաշտօնատարներ փոխադրուած են Պունքըրի մը մէջ, Ուաչինկթընի Սեպտեմբեր 11-ի յարձակումներէն քանի մը ժամ յետոյ:

ՍԵԶԱՐՆԵՐՈՒ (Շարժանկարի Ֆրանսական Մրցանակներ) բաչխումի արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 2-ի իրիկունը, Շաթլէյէի Թատրոնը: Պէտք է խոստովանիլ որ տժգոյն, ձանձրացուցիչ եւ անհամ երեկոյթ մըն էր, զոր ներկայացնողը՝ Լուսաւոր Պէէր բաւական ձախող բառախաղերով ջանաց սրամիտ դարձնել հանդիսութիւնը, բայց, բոլոր կողմնակի փորձերն ալ միջակէն ալ վար միջամտութիւններ էին: Անակնկալն այն էր որ 13 ճիւղերու մէջ գտնուած արձանագրած՝ «Ամենի Փուլէնի առասպելական ճակատագիրը» հազիւ չորս մրցանակի արժանացաւ (լաւագոյն թեմադիր, լաւագոյն երաժշտութիւն, լաւագոյն յորդարում, լաւագոյն ֆիլմ), լաւագոյն դերասանի տիտղոսին արժանացաւ Միչէլ Պուքէ (Ինչպէս մեռցուցի հայրս), լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Էմմանիւէլ Տէվոս (Շրթունքներուս վրայ), երկրորդական դերերու մէջ լաւագոյնները նկատուեցան Անի Ժիրարտօ եւ Ամարէ Տիւսոլէ եւ այլն, եւ այլն:

ՄԱՐԹԻՆ ՕՊՐԻ, նախկին նախարարուհի խորացէս վիրաւորուած է Ֆելիփ Ալէքսանտրի եւ Պէաթրիքս Լ'Օնուայի հատորէն՝ «35 ժամերու Տիկինը», ուր չատ դէչ ձեւով կը ներկայացուի խնդրոյ առարկայ տիկինը: Ստախօս, անպիծող, փառամոլ, դաւաճան (երէկ՝ հօրը, ապա՝ Մօրուայի) ածականներով է որ հեղինակները կ'արտայայտուին և ենթական այնքան ազդուած է, որ կուսակիցները մխիթարական ճաշ մը կազմակերպած են Մարտ 3-ին, հրաւիրելով 35 հոգի...:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մարտ 10, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յաւարտ պատարագի՝

ԱԼԻՍ ՊԶԱՓՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Ցիչատակը յարդողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Այս առթիւ, Պէյաքճեան, Պաղտոյեան եւ Կիրակոսեան ընտանիքները չնորհակալութիւն կը յայտնեն Հոգեւորական Դասին եւ բոլոր անոնց որոնք այլազան ձեւերով բաժնեցին իրենց սուգը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ովսաննա Գալենտէրեանի մահուան առթիւ, Տոքթոր եւ Տիկին Մարտիրոս Ենիեորկան (Պոլիս) 50 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Université d'été de Langue arménienne à Erévan

La section d'Etudes arméniennes de l'Université du Michigan a le plaisir d'annoncer que son Université d'été de Langue Arménienne aura lieu, cette année, du 21 juin au 19 août 2002 à Erévan. Cette université d'été offre l'occasion unique d'étudier l'arménien de façon intensive, dans un environnement arménien. L'université d'été de Langue Arménienne est ouverte aux étudiants de premier et deuxième cycles qui désirent apprendre l'arménien classique ainsi que l'arménien moderne occidental et oriental. Un cycle de conférences sur l'histoire et la culture arméniennes et un programme d'excursions et de manifestations culturelles compléteront les cours proprement dits.

Les étudiants nord-américains en premier cycle sont tenus de s'inscrire pour un certificat donnant droit à une U.V. en équivalence (U.V. de 8 heures), des exceptions seront faites sur justificatifs. Les étudiants en second cycle aux Etats-Unis, peuvent s'inscrire pour un certificat sans équivalence en arménien occidental ou oriental et au cours d'arménien classique pour une U.V. en équivalence (U.V. de 6 heures). Les étudiants en premier cycle demandant une équivalence peuvent postuler à quelques bourses, attribuées sur des critères financiers.

Les étudiants européens peuvent assister au cours de leur choix, uniquement pour un certificat sans équivalence. Les mêmes critères universitaires seront appliqués à tous les étudiants quel que soit le certificat convoité.

En plus d'un enseignement linguistique intensif de qualité, l'Université d'été de Langue Arménienne offre l'occasion de vivre et d'apprendre en Arménie. Dr. Kévork BARDAKDJIAN, titulaire de la chaire «Marie Manoogian» de langue et littérature arméniennes et directeur des Etudes arméniennes à l'Université du Michigan, à Ann Arbor, assurera la direction de ce programme d'études.

Pour obtenir de plus amples informations ou un dossier de candidature, veuillez vous adresser à :

Mme Kristy M. DEMAS, Coordinatrice
Université d'été de Langue Arménienne

1080 South University, Suite 3663
The University of Michigan
Ann Arbor, MI 48109-1106

e-mail : kdemas@umich.edu
téléphone : 00-1-734-764-1285
télécopie : 00-1-734-763-9154

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le **9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson**
Issy-les-Moulineaux

Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :

Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, ZEPUR et KHATOUNA, Jean-Pierre NERGARARIAN

Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 6
MERCREDI
6 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·378 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·378

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ՊԱՂԵՍՏԻՆ ՃԱԿԱՏՈՒՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ՆՈՐ ՈՃԲԱՓՈՐՁԵՐ ԵՒ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ

Մարտ 4–ին եւ 5–ին, կացութիւնը չէր հանդարտեր, ընդհակառակն, ժամէ ժամ կը վատթարանար: Իսրայէլ որոշած էր սաստկացնել իր յարձակումները, այն աստիճանի որ «սխալներ» ալ կը գործէր, որոնց համար ներողութիւն կը խնդրէր: Այսպէս, Երկուշաբթի, Մարտ 4–ին, պաղեստինցի դիմադրեալի մը կինն ու երկու աղջիկները եւ տղան կը սպաննէին իրենց կառքին մէջ, Ռամալայի հարաւային թաղամասին մէջ: 37–ամեայ մայրը իր զաւակները զպրոց կ'առաջնորդէր, երբ իսրայէլեան բանակի մէկ մխրճուրը կը կրակէր, հրադադար մըն ալ արձակելով կառքին ուղղութեամբ: Իսրայէլ ներողութիւն կը խնդրէ, ցաւ կը յայտնէ եւ կը բացատրէ որ չափաւորութիւն մը եղած է, բայց, Պաղեստինցին՝ Ապու Քուիք որ թիւրախն էր իսրայէլեան բանակին, չի հաւատար, կ'ըսէ թէ կինը ամէն օր նոյն ճամբան կ'առնէր, նոյն կառքով:

Ամբողջ օրուան մէջ, 17 պաղեստինցիներ սպաննուած էին, Շարոն կ'ըսէ թէ նախքան հաշուութեան գալը, պէտք է ծանրօրէն հարուածել Պաղեստինցիները: Բայց, այս վերջիններն ալ ձեռնածալ նստած չեն եւ ժամը ժամին հակազդեցութիւնները կը բազմանան: Մարտ 4–էն 5–ի գիշերը, Թել – Աւիւի կեդրոնը, Պաղեստինցի մը յարձակումի ենթարկած է ճաշարանի մը վրայ որ լեփ – լեցուն էր, ձեռնառումբ մըն ալ նետելով: Զոհ մնացեալ կայ, 30 վիրաւորներ, ասոնցմէ մէկը, որ դանակի հարուած մը ստացած էր կռնակին, սպաննած է պաղեստինցի ահաբեկիչը:

Մարտ 5–ի առաւօտուն ալ անձնասպանական արարք մը կը դործուէր օմնիպուսի մը մէջ, որ ճամբայ ելած էր Նազարէթէն: Աֆուլայի կայքին է որ պաղեստինցի մը կը պայթեցնէր իր կրած ձեռնառումբը քանի մը վիրաւորներ կային, ինք ալ մեռած էր: Այլ ոճրագործ մը կը գործուէր Երուսաղէմի արաբական թաղամասին մէջ, պաղեստինցի դասատու մը կը սպաննուէր, արարքին ոչէր կ'ըլլայ ծայրայեղ աջ հրէական անծանօթ չարժում մը:

Այլեւս բախումներու մասին չի խօսիր, այլ՝ պատերազմի:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ինը զինուոր, բազմաթիւ վիրաւորներ եւ երկու թռան կորնչուցած են Աֆղանիստանի արեւելեան լեռնային շրջանը, ուր կը շարունակեն հալածել հոն ապաստանած Ալ – Քաիտայի հազարաւոր անդամներ: Ամերիկեան ամէնէն ծանր կորուստներն են կռիւներու սկիզբէն ի վեր, Հոկտեմբեր 7–ին: Ներկայիս, Ամերիկացիները Անա–քոնտա (հարաւային Ամերիկայի օձ մը, որ թռչուններով կը սնանի) մկրտած են իրենց այս գործողութիւնը, որ կրնայ երկար տեւել: Գործողութեան կը մասնակցին 2000 զինուորներ, բայց, ամերիկեան շրջանակներու սկզբնական մխայնութիւնը Պուշի չուրջ, սկսած է խախտիլ: Արդէն իսկ, երկու ծերակուտականներ, մէկը հանրապետական, միւսը՝ դեմոկրատ, երկուքն ալ Վիէթնամի պատերազմէն չքաւչանի տիրացած, կը քննադատեն ինչ որ կը կատարուի: Առաջինը կ'ըսէ թէ Պէն Լաատէնի վախուստը «ձախողութիւն» մըն է, իսկ երկրորդին համար Պուշ երկար ատեն չի կրնար պահուըտիլ հայրենասիրութեան եւեթ, մերժելով պատասխանել Ամերիկացիներու հարցումներուն: Մինեսոթայի մէջ, Պուշ ելոյթ ունեցած է յայտնելով թէ դժուար օրերը չեն վերջացած, ընդհակառակն եւ թէ Ամերիկա պիտի չարունակէ կռուիլ պաշտպանելու համար ազատութիւնը:

ՄԱՆԹ – ԼԱ – ԺՈԼԻԻ ՄԷՋ (փարիզեան արուարձան) Շիրաք այնքան ալ ջերմ ընդունելութեան մը չարժանացաւ Մարտ 4–ին: Սուլոցներու, թուքերու եւ «Շիրաք դող» բացագանչութիւններու առիթ տուաւ, երբ կը պատրաստուէր մեկնելու, երիտասարդներու կողմէ, մինչ իր օրուան նիւթն էր ապահովութիւնը եւ չէր պատկերացուած թէ կարելի չէ ընդունիլ դրութիւն մը, ուր կանոնը անպատժելիութիւնն է:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ բազմացեղ խորհրդարանը, երեք ձախողութիւններէ եւ երկարատեւ բանակցութիւններէ ետք, նախագահ Նըչանակեց Իպրահիմ Ռուգովան, որ պատուին առաջին նախագահը կը դառնայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԻՊՐՈՍ, ԹՈՒՐՔԻԱ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կիպրոսի երկու համայնքներու պատասխանատուները՝ Գլեաիտէս եւ Տէնքթաշ այլեւս կանոնաւոր հանդիպումներ ունին Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ՄԱԿ–ի հովանիին տակ:

Բանակցութիւնները սկսան Յունուար 16–ին եւ վերսկսան Մարտ 1–ին: Երկու խօսակիցները՝ Գլեաիտէս եւ Տէնքթաշ, 77 եւ 82 տարեկան, երկուքն ալ փաստաբան են եւ իրենց այս հանդիպումները պէտք է կարգադրութեան մը յանդին, ինչ կը վերաբերի կղզիին ապագայ կարգավիճակին: Եթէ երկու կողմերն ալ անզիջողմնան, անել կացութիւն մը կը ստեղծուի: Տէնքթաշ պէտք չէ յամառի իր պահանջներուն մէջ, այսինքն կիպրոսի ապագայ անկախ պետութեան ինքնիշխանութեան ընկերակցութիւնը կամ համադաշնակցութեան մը ստեղծում մը, որու գործադիր մարմինը երկգլուխ դեկավարութիւն մը ունենայ, հերթականութեամբ: Իր կարգին Գլեաիտէս ալ պէտք է աւելի ճկուն գտնուի: Պէտք է համակերպի որ Թուրքերը կցուած հողամասին մէկ մասը պահեն:

Տարուան վերջ, Կիպրոս Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան բանակցութիւնները վերջացուցած կ'ըլլայ եւ 2004–ին «Եւրոպացի» կը դառնայ, հիւսիսային չրջանը ներառեալ կամ ոչ: Անդարա սպառնացած է որ Կիպրոսի հիւսիսին «Հանրապետութիւն» կը կոչ եթէ այդ անդամակցութիւնը իրականացայ առանց իր համաձայնութեան: Գործնական պետնի վրայ չատ բան չի փոխուիր, քանի արդէն 35 հազար Թուրք զինուորներ կան հոն:

Եւրոպական Միութիւնը չանք կը թափէ որ Թուրք Կիպրացիները խօսք հասկնան եւ այդ ուղղութեամբ տրամադիր է 206 միլիոն Եւրօ յատկացնել կղզիին հիւսիսային բաժնին, որպէսզի կարենայ դարմանել բարգաւաճման իր յապաղումը, բաղդատմամբ հարաւին: Տէնքթաշ որոշ արհամարհանք մը ցոյց տուած է այս օժանդակութեան նկատմամբ, դիտել տալով որ Անգարա, արդէն, նուիրական ցոյն օգնութիւն մը կ'ապահովէ:

«Մոնիտ» ամբողջ էջ մը յատկացուցած է Կիպրոսի (Մարտ 5) բանակցութիւններու վերսկսումին առիթ եւ Լօրան Զեքինի կ'անդրադառնայ նաեւ հիւսիսի եւ հարաւի խոր տարբերութեան տնտեսական դեանի վրայ: Հարաւային կողմը, յոյն Կիպրացիին եկամուտը չորս անգամ աւելի է Թուրք Կիպրացիէն: Բոլորին համար ալ կարգադրութիւն մը ըստիպողական բնոյթ ունի, վերջ տալու համար 1974–էն ի վեր տիրող վիճակին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՇԻՄՇԷՆՓԻԼԷՍ»

(Մարտ 4 / 5)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՓՈՐՁԱԳԻՏՆԵՐԸ ԿԸ ՔՆՆԷՆ ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Մարտ 4–ին Ազգային Ժողովի փոխ – նախագահ Տ· Թորոսեան ընդունած է Եւրոպայի Խորհուրդի երեք փորձագէտներ, անոնց հետ քննարկելու համար լրատուներու մասին Հայաստանի օրէնքի նախագիծը: Հանդիպումին ներկայ ղըտնուած են Ազգ· Ժողովի Գիտութեան, կրթութեան, Մշակոյթի հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Շ· Քոչարեան, փոխ – նախագահ Գ· Սահակեան, անդամ Ս· Երիցեան:

Այդ նախագիծին համար պատրաստուած երեք տարբերակներէն երկուքը տարի մը առաջ ուղարկուած են Խորհուրդին փորձագէտներուն, բայց անոնց հատուածութեան չէն արժանացած: Ըստուած է որ ամէնէն ճիշդը կ'ըլլայ Խորհրդարանի, կառավարութեան, լրատուներու եւ այդ մարդի հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներով աշխատանքի խումբ մը ստեղծել եւ բոլոր կողմերէն ընդունելի տարբերակ մը մշակել, ապա վերստին դրկել Եւրոպայի Խորհրդարանի փորձագիտութեան:

*
**

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27–Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտ· 27–ի ահաբեկչութեան Մարտ 4–ի նիստին չարադրծ խումբէն Դերենիկ Բէլեանեան սկսած է ցուցմունք տալ· ան ըսած է թէ 1990–ին ընդդրկուած է «Զօրավար Անդրանիկ» միութեան «Արամ Մանուկեան» չոկատին մէջ, մասնակցած աղատադրական պայքարին ու անկէ ետքը ինքնաճիպ դէնք ձեռք ձգած: Հոկտեմբեր 27–ի նախօրեակին Ն· Յունանեանի տունը կարէն Յունանեան ըսած է թէ ազգը փրկելու ծրագիր ունի եւ հարց տուած թէ ինք իրենց հե՞տ է: Ապա բացատրած է թէ վարչապետ Վ· Սարգսեանը հրաժարելու պիտի ստիպեն, եւ այլն:

Դ· Բէլեանեան յայտնած է թէ Հոկտեմբեր 27–ին ինք օդը կրակած է, տեղեակ չէ եղած թէ ինչ խօսակցութիւններ եղած են դահլիճին մէջ, միայն գիտցած է թէ Ն· Յունանեան բանակցած է նախագահի աշխատակազմի դեկավարին, ապա նախագահին հետ:

*
**

Օ· ԷՍ· ՍԷ· Ը· ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 4–ին երեւան հասած է Օ· ԷՍ· ՍԷ· Ը·–ի հերթական նախագահ, Փորթուկալի Արտաքին գործերու նախարար Խայմէ Կամա: «Զուարթնոց» օդակայանը զինքը դիմաւորած է Վ· Օսկանեան: Կամա լրագրողներուն յայտնած է թէ իր այցելութիւնը պէտք է զետեղել Մինսկի խումբի համանախագահներուն մօտակայ այցելութեան չրջանակին մէջ, աւելցնելով թէ ինք կը ձեռնարկէ անհրաժեշտ քննարկումներուն եւ հանդիպումներուն: Այսպէս, ան տեսակցութիւններ կ'ունենայ նախագահ Քոչարեանի, Արտաքին գործերու նախարար Օսկանեանի, վարչապետ Մարգարեանի, Ազգ· Ժողովի փոխ–նախագահ Գ· Ասլանեանի եւ ԼՂՀ նախագահ Ա· Ղուկասեանի հետ:

Մինսկի խումբի համանախագահները տարածքչրջան այցի թուականն ալ ճշդուած է: Ըստ աղբիւրներու անոնք իրենց չրջագայութը կը սկսին Մարտ 8–ին Բաքուով: Նոյն օրը անոնք կը տեսակցին Ալիեւի հետ, իսկ յաջորդ օրը կ'այցելեն գաղթականներու ճամբարները:

*
**

Ա.ԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ՍՈՒՐԻԱ

Ազգ· Ժողովի նախագահ Արմէն Խաչատրեանի գլխաւորած խորհրդարանական պատուիրակութիւնը Մարտ 4–ին պաշտօնական այցով Սուրիա գացած է: Օդակայանը զիրենք դիմաւորած է Սուրիոյ Ժողովրդական Ժողովի նախագահ՝ Ապտէլ–Քաատր Քատտուրա, որուն կ'ընկերանային բարձրաստիճան այլ անձնաւորութիւններ: Առաջուն, հայաստանեան պատուիրակութիւնը ծաղկեպսակ զետեղած է անծանօթ զինուորի յուշարձանին ու այցելած անկախութեան նահատակներու թանգարանը: Կէսօրին, երկու երկիրներու Ժողովներու նախագահներուն առանձին տեսակցութենէն ետք տեղի ունեցած է ընդլայնուած հանդիպում մըն ալ: Իր ելոյթին Ա· Խաչատրեան նչած է հայ–սուրիական դարաւոր կապերը, առեւտրատնտեսական գործակցութեան հեռանկարներուն մասին խօսած է, ընդգծելով որ Թուրքիոյ կիրարկած չրջափակումը կը վնասէ այդ գործակցութեան զարգացումին: Ան ներկայացուցած է նաեւ Ղարաբաղեան հակամարտութեան մէջ Հայաստանի դիրքորոշումը: Իր պաշտօնակիցն ալ դրուատած է Սուրիոյ հայ համայնքը, չեչտելով թէ ան ներկայ է երկրի կեանքի բազմաթիւ ոլորտներուն մէջ: Իրիկուան, Ա.Ժ նախագահը եւ պատուիրակութիւնը ընդունուած են Սուրիոյ փոխ–նախագահ Ապտ–էլ–Հալիմ Ղաատտամի կողմէ: Նախատեսուած էր նաեւ հանդիպում մը Դամասկոսի հայութեան ներկայացուցիչներուն հետ:

ԻՐԱՆ ԴԷՄ Է ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Իրանի Պաշտպանութեան նախարարը Ա· Շամխանի երեք օրուան այցով մը գացած է Երեւան· Հոն յայտարարած է թէ իր երկիրը դէմ է Վրաստանի մէջ ամերիկեան զինուորական ներկայութեան մը: «Թեհրան միչտ դէմ եղած է Իրանի սահմաններէն ոչ հեռու երկրի մը մէջ օտար զինուորական ներկայութեան» ըսած է ան: Ա· Շամխանիի յայտարարութիւնը առընչուած է Պանկիսիի կիրճը անկախ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւն ընդունելու վրացական որոշումին: Իրանցի նախարարը եւրօթայ այցին Հայաստանի դեկավարներուն հետ տեսակցութիւններ կ'ունենայ պաշտպանութեան, ապահովութեան մարզերուն մէջ երկու երկիրներուն գործակցութեան նիւթին չուրջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՀԵԹԵԹՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒ (ապխէտիթէ) չարքին պէտք է զետեղել, առաջին գիծէ վրայ, եթէ ամօթ չըլլայ, մեր Գիտական Ակադեմիան: Այն ամէն քաղաքակիրթ երկիրները որ գիտական ակադեմիա ունին, լեզուական մաքրութիւնը յանձնած են այդ պետական հաստատութեան: Ան կը մաքրէ, կը զտէ, կը չափէ, կը յօրինէ բառերը, պետութեան լեզուն մաքուր եւ կենդանի պահելու համար եւ զտելու ժողովրդական այլասերումներէ: Մերինը... այս բոլոր պարտականութիւնները, մեզի նըման, մի քանի նախանձախնդիր, սըրտցաւ անհատներու եւ ողջամիտ մամուլի պատասխանատուներու ձգած է, ինք ճիշդ ՀԱՅԱՌԱՋԸ կը պաշտպանէ, կը պահանջէ եւ կը գործադրէ իր ինստիտուտներով, փակուլտէտներով, փրոֆէսէօր – դոկտորներով որ օր չկայ որ սեմինարների, սիմպոզիումների չմասնակցեն այլ երկրների ինտելիկենտների հետ, բաժանուելն զանազան սեսիաներէ, կազմեն արխիւներէ իննդեկս, յանձնեն Երեւանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտին որ իր կարգին պրոբլեմների վերիֆիկացիա անի եւ տայ հայ – պոլիկրաֆ կոռբերացիա... յին ... որ մենք բան չհասկանանք ... լուտանքներ արձակենք իրենց հասցէին եւ, ամէնէն զուարճալին իրենցմէ դասւինք որպէս յետամնաց, տգէտ, սահմանափակ խեղճութիւն ... որը չի հասատում մարդկութեան պրոկրէսին ... Մ'ոքեզ բան: Tel père, tel fils – կ'ըսեն Ֆրանսացիները: Զեմ գիտեր, ուրիշ լեզուներով ինչպէս կ'ըսեն, հայերէնով պիտի պիտի ըսենք· – Ինչ որ է հայրը (մեր պետութիւնը), որդին (ակադեմիան) նոյն կ'ըլլայ: Որ ունիցի ականջս լսելոյ՝ լուիցէ: Այս մէկն ալ Ցիսուս ըսած է, որուն աննման թարգմանութիւնը կատարած է մեր լեզուն, ըսելով՝ Հասկցողին չատ բարեւ...:

Այս հարցերուն պարբերաբար եւ քաջաբար կ'անդրադառնայ «Ազգ» օրաթերթի խմբագրակազմէն յանդուգն, առողջ, յստակ տեսակէտ պաշտպանող մեզի անծանօթ, չնորհալի լրագրողուհի մը՝ Մելենիա Բաղալեան անունով որուն յօդուածները իր սիւնակներուն մէջ որդեգրելով, թերթին խմբագրապետն ալ ցոյց կուտայ հասուն դիրքորոշում եւ քաջ կեցուածք:

Ամէնէն խմաստուն դիրքը բռնած է Հ.Ց.Դ.ն որուն պաշտօնական հրատարակութիւնը ԴՐՕՇԱԿ, լոյս կը տեսնէ Երեւանի մէջ, զասական ուղղագրութեամբ, պոհացնելով ներքին եւ արտաքին աշխարհի ընթերցողները հատասատրապէս, ցոյց տալով յստակ դիրքորոշում:

Այսօր, Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան աթոռը բազմած է Հ.Ց.Դ.ի կարկառուն անդամներէն մին՝ Լեւոն Մկրտչեան: Ի՞նչ հրաշալի պիտի ըլլար եթէ իրեն իյնար պատիւը՝ վերադարձնելու մեր տանջուած դիրը Լ. Շանթի, Ա.Հարոնեանի, Ադրալեանի, Զարեհանի, Յատիսեանի, Վրացեանի օրերուն երբ ամէնքս ալ մեծ հաճոյքով կը վարդայինք անոնց դրիչէն ելած անոյշ, հրուստ արեւելահայերէնը, ինչպէս իրենք կը հիանային Միսաքեանի, Նարդունիի, Շուշանեանի, Արփիարեանի... յստակ եւ կուռ հայերէնին: Կար հաղորդակցութիւններու ներդաշնակութիւն, դիրքերու փոխանակում, ուրախութիւնը՝ զոյդ հարուստ լեզուներու տէր եղող ազգի մը: Սովետը չքացուց այդ մէկը· կը սպասենք որ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ վերադարձնէ: Մեր իրաւունքն է:

Քանի լեզուի մասին կը խօսինք որ իմ հետաքրքրութիւններուս ծիրին մէջ կը մտնէ, բաւական խորացած անդրադարձումներ ունեցայ մի քանի օր, Գէորգենց բակը նստած, գաղտագողի գրի առնելով խաղացող երախաներուն խօսակցութիւնները: Կը զգաս որ հայերէն կը խօսին, հոգ չէ թէ արեւելեան հնչիւնաբանութեամբ, բայց որքան ալ ուզես բառ մը, նախադասութիւն մը որսալ, կարելի չըլլար խմաստ մը հանել:

Երկու – երեք օր տեւող «ազգագրական այս մարզանքներէս» յետոյ, նստայ Ադրամիկին եւ Վիկտորիային օգնութեամբ, մէկ մէկ արեւմտահայերէնի վերածելու ինծի համար ուրարտերէնի նմանող Երեւանի մանուկներու լեզուն: Նայեցէ՛ք թէ ինչ դուրս եկաւ: Երեւաներէնը, Թբիլիսիէն, ռուսերէնի եւ բարբառի մը խառնուրդն է, որուն մէջ քիչ մը հայերէն ալ մտած է (սխալմամբ) եւ հայերէնի շարահիւսութեան կարգը յարդուած է:

1· Տուֆտում ես ա՛պ – կը նշանակէ (եղեր) պարապ կը խօսիս
2· Դաւադիր արիր – Համբերութիւնս հատաւ...
3· Հաբուրիտ ես եղել – Ձափդ կոտրըն– ցուցեր ես
4· Խիպիչ է անում – Առնականութիւն կը հանէ
5· Ուրթօ խօսել – Ապուշ բաներ ըսել
6· Մի չամրվի – Հրաժարէ (վազ անցիր)
7· Ռադդ քաչի – Հեռացիր դնա
8· Սիրտս ինկաւ չոքերս – սաստիկ վախցայ
9· Մուխտառ քյաղա – Գէշ տղայ
10· Մուտիտ ես անում – Գլուխ կը տանիս
11· Ջոռով վրէս մի սաղցրու – Ինծի մի պարտադրեր
12· Հլը ռոժդ դզի – Մի կոտրտուիր
13· Բազար – վազդալ – Փողոցի լեզու
14· Օբչի պրիվետ – Ամէնուդ ողջոյն
15· Քեզ մի գլիր պեչենու բաղերը – ինքզինքդ ապուշի տեղ մի դներ
16· Լոխ լիաւա – Ամէն ինչ կարգին է
17· Բրնճոտ գործ է բացուել – Գլուխ ցաւցնելիք մանր – մունր գործեր
18· Լիամ վրէդ – Վրադ ծիծաղիմ
19· Քարը վեկալ քեզ լարի ոտից – Քարը վերցուր եւ հեռացիր այստեղէն
20· Շատ ես բառդետ ըլէ – Շատ ճոխացեր ես
21· Արդէն իւղ եւ ձէթ է վառում – Հապը կլլեր է (ծերացեր է)
22· Կուրսի չեմ – Լուր չունիմ
23· Եան տուր – Հանգիստ ձգէ
24· Լոճուել ես : չատ տարածուեր ես

եւ այլն, եւ այլն...

Մինչեւ որ խնդիրը երախաներուն հետ էր, ամէն ինչ դիւրաւ իրագործելի է: Մեծերը այնքան կասկածամիտ դարձեր են որ եթէ թուղթ և գրիչ տեսնեն ձեռքդ, նօթադրութեան վիճակի մէջ, կրնան ոստիկան կանչել: Կարելի չեղաւ տարեցներու բարբառն ալ գրի առնել: Ասոր նըման բան մըն է: Հոն տիրողը ամէնէն չատ ռուսերէնն է· չեչոը ռուսերէն· առոդանութիւնը ռուսերէն· քերականական կազմը ռուսերէն· չարադրութիւնն ու բառերու գործածութիւնն ալ ռուսերէն· այնպէս որ ռուսերէն գիտցող Ֆրանսացի կամ Իտալացի մը կրնայ աւելի լաւ հետեւիլ Երեւանցիին խօսակցութեան, քան մեզի նման ՑԵՏԱՄՆԱՑ Սփիւռքահայերս որ արտասահման ապրելով հանդերձ, չենք լմբռներ օտար լեզուներու կարեւորութիւնը...: Հոս պըզտիկ սխալ հասկացողութիւն մը կայ: Մենք ո՛չ միայն լաւ լմբռնած ենք օտար լեզուներու կարեւորութիւնը, այլեւ չատ լաւ սորված՝ կը խօսինք եւ կը գրենք այդ լեզուներով: Մեր չլմբռնածն ու չհանդուրժածը այդ օտար լեզուներուն ՆԵՐԽՈՒԺՈՒՄՆ է մերինին մէջ, թանկագին հայրենակիցներ:

Զեռքիս տակ ունիմ Մելանիա Բաղալեանի վերջին յօդուածներէն մին, լոյս տեսած «Ազգ»ի մէջ: Տեսէ՛ք թէ ինչ կը գրէ այս Երեւանցի քաջ լրագրողուհին (*).

– «Օտար լեզուների նկատմամբ մեր օրիցօր աճող հետաքրքրութիւնից հայերէնը ցաւալիօրէն նահանջում է եւ թանկ կորուստների գնով:

– «Այսօրուայ Հայոց լեզուի վայրենի աղաւաղումներին՝ համեմուած օտարատուտ նորանոր բառամթերքներով եւ մերժելի արտայայտութիւններով, աւաղ հաղորդակից ենք ոչ միայն մեր առօրեայում, փողոցներում, հասարակական վայրերում, այլ եւ տպագիր խօսքում, որ աւելի նկատելի է հեռուստային եւ ռադիոհաղորդումներում ... նրանցից չատերում ... ԽՕՍՔԻ ԱՆՀԱՄԱԿԱՆԱԼԻ ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԵԱՄԲ (չեչոը ինձմէ է), ՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ԽՈՐԹ ՇԵՇՏԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ... բառերին իմաստները խեղաթիւրելով, նրանց նշանակութիւնը չհասկանալով երբեմն էլ անհարկի գործածութիւններով»...:

Հոս կը մէջբերէ խօսնակներէն առնուած օրինակներ, որ հայերէն չեն:

– Զեմ ուզում չաղակրատել ձեր համբերութիւնը:

– Մեր հեռախօսի համարն ապաքինուել է...:

– Ինչպիսի՞ն է ձեր երեւակայութիւնը գեղեցիկի եւ յաւերժի հետ:

– Իսկ հիմա կատարէք խորը չունչ...

– Նիւթապէս ապահովուածն է կանգնում մեկի վրայ

– Դա կեանքում արդէն պարզած է:

Մելանիա Բաղալեանի յօդուածը, հակառակ տխուր բովանդակութեան, գիս բաւական մխիթարեց: Միայն ես չեմ եղեր հայկական ազգային (միայն այդ մէկը կը սփոռւի արտատահման – բարեբախտաբար) հեռատեսիլի խօսնակներուն լեզուն չհասկցողն ու քննադատողը:

Պաշտօնական մի քանի խօսնակներուն, այր եւ կին, լեզուն հասկնալու համար յաւուկ մարզանք կ'ուզէ: Նախ, քանի մը վայրկեան պիտի դնէք, ստուգելու համար որ հաղորդումը ռուսերէն չէ այլ հայերէն: Երկրորդ, պիտի սպասէք նըկարներու ցոլացումին, որպէսզի հասկընաք, դուշակութեամբ թէ ինչ նիւթի մասին խօսուած է: Մերինները ո՛չ խօսնակ են, ո՛չ ալ գեղեցիկ: Ցօնքերը քաշած, ներկուած, մազերը փայլեցուցած մեքենաներ են, ՌՕՊՕ, որ ակռաները սեղմած, թերանները լաւ մը գոցած (որ ճանճ չմտնէ՞) գնդացիրի արագութեամբ, պատին վրայէն (մեզի անտեսանելի) ընթերցում կը կատարեն, ուր չկայ ո՛չ ելեւէջ, ո՛չ զգացում, ո՛չ ստորակէտ, ո՛չ վերջակէտ, այլ օտարարտանութիւններու կոյտ մը, արտաբերուած ռուսական չեչոտւորումով, այն աստիճանի որ հազիւ ռուսերէնի խօսնակը յաջորդէ հայերէնին, դուք կը կարծէք որ չարունակուողը հայերէնն է ... տակաւին:

Այն օրէն որ մեր երաժշտական ԱՑԻԲԵՆ – ԳԻՄ–ը վերածեցին Ա – ԲՂ – Գ – ԴՂ·ի պատուար մը եւս ստեղծուեցաւ մեր միջեւ· Ծնան հայերէն լեզուի խորհրդակզբնատառեր, որ երբեմն օգտակար են կրկնութիւններ չկատարելու համար, սակայն յաճախ, ծիծաղելի ըլլալու աստիճան, լեզու մը դուրս կու գայ ծաղրանկարի կերպարանք առնելով: Եը ՓԸ ՅԸՆ ժողով արեց Պը ՆԸ եւ ՆԸ Գը ՅԸ հետ, Ա Գը ՆԸ զահլիճում ՀԸ ՀԸ ՄԸ Ը հարցը ուսումնասիրելու – որ Թարգմանի –

Երեւանի Քաղաքական Խորհուրդը Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ Ներքին Գործոց նախարարութեան հետ ժողով գումարեց Արտաքին Գործոց նախարարութեան դահլիճում, Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրական Դատարանի հարցը ուսումնասիրելու· եւ այլն ... ասոր նման նախադասութիւններ ստէպ կրնաք լսել հեռատեսիլէն եւ կարդալ մամուլին մէջ:

«Հայաստաներէնը» ունի ուրիշ անճոռնակութիւն մըն ալ որ անհարազատ է հայերէն լեզուի: Ինչ որ դերմաներէնի հարստութիւնը կը կազմէ, բաղմաթիւ բառեր իրարու կպցնելով գաղափար մը յայտնելը, հայերէնի մէջ կը դառնայ անճաշակութեան ցուցադրութիւն: Մեր լեզուն չատ հարուստ է· կը բարդէ բառերը եւ կը ստեղծէ նոր բառ· ԱՂ – ԱՄԱՆ կը դառնայ ԱՂԱՄԱՆ: ՄԱՔՈՒՐ եւ ՍԻՐ կ'ըլլայ ՄԱՔՐԱՍԻՐ, ԲԱՐԻ եւ ՍԻՐՏ կը դառնայ ԲԱՐԵՍԻՐՏ. ինչպէս կը տեսնուի, բառերը կարճ են, բարդութիւնը ճաշակաւոր: Հայաստանի մամուլը, չես գիտեր ուրտեղէն կը հանէ ՀԱՆ-ԲԱՐԴԻԻՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ բառը, փոխանակ ըսելու Հանրային արդիւնաբերութիւններուն մէջ որ գոնէ հայերէն է: կամ ՀԵՌՈՒՍՏԱՌԱԴԻՈՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻՆ· հասկցանք որ կովկասի նահապետ ենք· Կովկասի մէջ ճաշակաւոր մարդ չէ՞ մնացած: Ի սէր Աստուծոյ եւ ի յարգանս Հայոց լեզուին, այդ վայրենի բարդութիւնները թողուցէք Գերմանացիներուն, որոնց նկարագիրը կը տանի, եւ գոհացէք հայերէնի սիրուն, ճաշակաւոր, հարուստ բառերով: Շնորհակալութի՛ւն:

(Շար· 20)

(*) Տես՝ «Ցառաջ», Փետրուար 27

ԱՐՄԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ-ԵՐԳԱՀԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻՆ

Առաւօտ կանուխ կրկին Երեւանի Զըւարթնոց օդակայանը կը գտնուիմ, ուր չնորհիւ բարեկամիս՝ երաժշտանոցի փոխ–տնօրէն Լեւոն Տոնոյեանի կը ծանօթանամ իրեն հետ՝ չուտով կարծես երկարամեայ մտերիմներ եղած ըլլալինք: Եկած էր իր կինը դիմաւորելու, որ Փարիզէն կու գար՝ իրեն հետ բերելով իրենց զաւկին յաջողութեան բաժի լուրը:

Պատանի Սերգէյը Երեւանի Զայքովսքի երաժշտական դպրոցի ուսանող՝ առաջնութիւնը խլած էր Իտալիոյ մէջ կայացած Ջութակի մրցոյթին՝ իր փայլուն թէքնիքով եւ վառ հնչունային գունաւորումով ըստ երաժշտագէտներու եւ մրցանակի կողքին, որպէս յատուկ խրախուսանք՝ հրաւէր ստացած էր համերգային շրջագայութեան մը համար՝ Իտալիոյ մէջ, ինչ որ անհուն հրճուանք պատճառած էր ծնողքին, այդ ուրախութեան է որ մասնակից կը դառնայի անակընկալ կերպով:

*
**

Արմէն Սմբատեան՝ երիտասարդ է տակաւին, համակ խինդ ու կորով, արդէն զանազան կարեւոր պաշտօններ վարած՝ եղած է Հայաստանի նախորդ կառավարութեանց մէջ՝ Նախարար մշակոյթի, երիտասարդութեան եւ մարմնակրթութեան, ներկայիս Երեւանի փառք ու պատիւն եղող Հանրածանօթ Կոմիտաս երաժշտանոցի տնօրէն:

Սմբատեան իսկական հայ մարդու տիպարն է, ունի արմենական լայն ճակատ, արծուաքիթ, վայելուչ, պայծառ դիմադիծով եւ արտայայտութեամբ, ազնիւ վերաբերում ուրիշին հանդէպ, նայուածքը սուր եւ թափանցող, անվախ, անկոտրում ոգիի եւ մեծ ուժով խոյանքի տէր· միանգամայն ազնուականութեամբ բնաւորուած անձնաւորութիւն: Ունի նաեւ պատասխանատուութեան խոր զգացողութիւն, կարգապահութիւն, մարդասիրութիւն եւ մտաւորականի խառնուածք բառին ամբողջական իմաստով:

Սմբատեան՝ երաժիշտ եւ հանրային գործիչ է, իր կորովով եւ վճռակամութեամբ՝ վրկարար դեր կատարած է հայրենիքի ծանր տարիներուն, օրերուն, եւ մանաւանդ իր պաշտելի «Կոմիտաս» երաժշտանոցին: Ցարդ չատ կարեւոր որոշումներ տուած եւ բարեփոխութիւններ կատարած է հայկական համանուագային երաժշտութեան կալուածէն ներս:

Մինչեւ այսօր, ինք անվարան, առանց բառերը ծամծմելու, խիզախօրէն կ'արտայայտէ իր գաղափարները՝ ցաւումներն ու համոզումները, թէ հայ մարդը այսուհետեւ պէտք չէ ապրի որպէս ընպաստընկալ, ինչպէս նախկին վարչակարգի ներքեւ, կը քննադատէ զայն և ի յայտ կը բերէ անոր տկարութիւններն ու սըխալանքները:

Թէպէտեւ այժմ երաժշտանոցի ուսանողութիւնը չնչին թիւով պակաս է· դիմումներու նուազումի այդ բացը կարելի է սակայն գոցել որակի բարձրացումով, որուն ամբօրէն կը հաւատայ ինք: Պակաս են նաեւ երաժշտական որոշ նուագարաններու՝ թաւջութակ, օ–պուա, փակոթ թեկնածուներ, բայց դժբախտաբար հասկընալի երեւոյթ ... Նոր սերունդը քիչ մը աւելի կը նախընտրէ ճազային երաժշտութեան դասաւանդումները, ապագայ ասպարէզը նկատի ունենալով: Ամերիկեան սխալ հասկցուած անկեալ ազդեցութիւնը հոս եւս մուտք գործած է: Ատոր դիմաց ներկայիս սուիրանօներու փայլուն հոյլ մը կը պատրաստէ երաժշտանոցը:

Արմէն Սմբատեան ձեռնհասօրէն կը վարէ եւ ամենայն հոգատարութեամբ կը

ԽԻՂՃ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

•

«Խաղաղութեան ցաւերը նախընտրելի են պատերազմի տառապանքներէն»:

Ափրիկա մեծ տախտակի մը վրայ գըրուած պատգամ մըն է, Գազայի մէջ զետեղուած, Պաղեստինի մէջ տեղի ունեցող անհաւասար պատերազմին հակազդող: Արդարեւ, խաղաղութիւն ցանկացողները միայն զոհերը չեն այլ նաեւ՝ մաս մը հակառակորդ կողմի զանգուածէն, որուն մէջ ալ ինդուորական, որոնք կը մերժեն պաղեստինեան հողամասերուն մէջ ծառայել:

Այսպէս, առաջին անգամ ըլլալով, իսրայէլեան բանակին մաս կազմող պահեստի զինուորականներու չարժում մը յայտնեցաւ հրապարակի վրայ դնել երեսուն մը, որ յաճախ ժխտուած կամ չըլլանցուած էր: Սպայակոյտի պետը անձնապէս միջամտեց, արգելք հանդիսանալու համար պաղեստինեան հողամասերուն մէջ ծառայել մերժող այս զինուորականներու չարժումին, անոնց հասցէին վարկաբեկիչ որակումներ արտասանելով: Սակայն չարժումը բարոյական իսկական օրինաւորութիւն ձեռք բերելու վրայ է՝ բեկանելով երկրին մէջ տիրող համախոհութիւնը, որուհետեւ ան կ'արտայայտուի մարտունակ զօրաբաժիններու մաս կազմած պահեստի զինուորականներու կողմէ՝ իսրայէլեան միթքաբանութեան պատկանող եւ որոնք կը մերժեն մասնակցիլ «յայտնօրէն ապօրինի գործողութիւններ»ու եւ «չարաշահումներ»ու:

Բողոքագիրին նախաձեռնող չկոսն անհատները որոնք կը մերժեն պաղեստինեան հողամասերուն մէջ ծառայել, ծայրայեղ աջի ընտրողներ չեն երբեք: Անոնք ձախ քուէարկողներ են (Համայնավար կուսակցութիւն եւ Աչխատաւորական կուսակցութիւն): Անոնց մեծամասնութիւնը քաղաքական կուսակցութիւններու մաս չի կազմեր եւ կը պատկանի լուռ ձախին: Անոնցմէ ոմանք մաս կազմեցին «Խաղաղութիւնը հիմա» չարժումի ցոյցերուն, իսկ ոմանք ոչ. քանիներ «ցնցուղեցան» ինթիֆատայի պայթումով, ուրիշներ ոչ: Անոնք մեծ մասով երեսունոցներ եւ Լիբանանի մէջ նախապէս ծառայողներ են, որոնք իր վերջոյ հասան այն եզրակացութեան որ այս պատերազմը օգտակար չունի: Անոնք խանդավառուեցան Օսլոյի համաձայնութեամբ եւ Ռապինով, յետոյ անոնց մահուան ականատես եղան: Իսկ խաղաղութիւնը այնքան մօտ տեսան, յետոյ վկաները ըլլալու անյատակ անդունդի մը մէջ անոր իյնալը: Այն ատեն երբ իրենց քաղաքական գիտակցութիւնը կը սկսէր յստակ դիմագիծ ունենալ, անոնք տեսան Ծայրայեղ աջ վարչապետ մը (Բ. Նեթանեհու) որ «ոճրագործներու մեծագոյն»ին, Արաֆաթի ձեռքը սեղմեց, հնամենի ցեղապաշտ հռետորութեան մը որպէս ընտրական գործիք: Իսկ դաստիարակուած ըլլալով ուղեղներ ըլուացող միջոցներով եւ աւանդապահութեամբ, անոնք ի վերջոյ իրենց սահմաններուն անկումը տեսան, իբր հետեւանք Շարոնի մէկ տարուան իշխանութեան:

Իրենց համար, բանակին ծառայելու մերժումը այլեւս թափու մը չէ, եւ այս մերժումը իր ուժը կը ստանայ խոր ցասումէ մը՝ դրաման իրողութեան դէմ իսկ: Ներքին մէկ կան տասը հոգիներ որոնք սիոնիստ կրօնաւորներու դպակը կը կրեն: Այս երեւոյթը թեթեւի պէտք չէ առնուի, քանի որ ան կը յայտնէ ձախ կրօնաւորներու երկրորդ սերունդի մը երեւան գալը, որ կը բաժնէ Ե. Լէյպովիցի կրօնական տեսակէտը, ըստ որուն, հողին սրբացումը կռապաշտութիւն է, «մանաւանդ երբ աճ թոյլ կու տայ անմեղներ սպաննել, մարդիկ անօթութեան մէջ պահել, արգիլել որ հիւանդները խնամքի ենթարկուին եւ վիրաւորները փոխադրուին»: Իսկ ազգային կրօնական հոսանքէն սերող պահեստի մը, ներկայ կացութիւնը ճաղկելով, կ'եզրակացնէ. «Պէտք է մեր աչքերը բանալ եւ ըսենք որ պաղեստինեաց հողերուն մէջ ամէն օր գործուած արարքները պատերազմի ոճիրներ են»:

ՍԱՐՈՒՆԻ

(Քաղուած՝ «Մուրիէ Էնթէրնասիոնալ»էն)

չըլլապատէ հազարաւոր հայ երիտասարդերիտասարդուհիները որոնք մեղուի փեթակի վերածած են հաստատութիւնը եւ իրենց երաժշտական բարձրագոյն ուսումը կը ստանան այդ տաճարին մէջ: Ան մանկավարժական իր գիտելիքները կը փոխանցէ հայրենասիրութեամբ, լաւատեսութեամբ, ըլլալով թէ՛ ուսուցիչ, թէ՛ ղեկավար եւ թէ՛ հոգեւոր նեցուկ, որ մեծ խմաստ ու արժէք ունի երաժշտական կալւածքէն ներս: Իր հայրենասիրութեան ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւներէն մին է, գէթ մեզի համար, այն է որ չերմեռանդօրէն կապուած մնաց Հայաստանին ճուիրեալներու փաղանգին: Այո՛ ճչմարիտ արուեստագէտը պէտք է Արեւմուտք այցելէ, մեր բարձրորակ արուեստը ցոյց տալու համար, սակայն ցանկալի է որ պորտակապով միացած մնայ մայր հայրենիքին հետ, այսինքն բնակավայրը մնայ՝ Հայաստան:

Զափազանց աչքառու են իր բարեփոխումները դպրոցին մէջ զայն դէպի մի-ջազգային ճանաչումի տանող ճամբուն վրայ, ատոր համար չվարանեցաւ ընդունիլ տաղանդաւոր օտար աշակերտներ իր երաժշտանոցէն ներս: Շնորհիւ իր ձեռք բերած համաձայնութեանց՝ աշխարհի զանազան երաժշտանոցներու հետ, իր հաստատութեան հայ թէ օտար լաւագոյն ուսանողները հիմա իրաւունք ունին մասնակցելու միջազգային փառատօներու եւ մրցոյթներու: Արդէն հոյլ մը չրջանաւարտներ կը մասնակցին եւրոպական եւ այլ երկիրներու նուագախումբերու կազմին:

Ու ի հետաքրքրութիւն յիշեմ որ Սրմաեան օձեր կը բուծանէ, կը պահէ կը պահպանէ Նոյ նահապետի երկրին մէջ՝ Աղամի – Եւայի օձին հետ ունեցած չարագուշակ պատահարէն հազարաւոր տարիներ ետք, որովհետեւ այն ատեն դրախտը կը գտնուէր Հայաստան աշխարհի մէջ՝ գուցէ այդ կերպով յաւերժացնելով ծանօթ առասպելը, մինչդեռ ես երբ օձի նկարը տեսնեմ դիրքի մը մէջ փութով կը դարձնեմ էջը անկէ եկած սարսուռը ինձմէ զեղչելու համար:

Սրմաեան – երաժշտահան՝ այս գտակը արուեստագէտը իր նուրբ ճաչակով ունի անկրկնելի սէր ու նուիրում Գեղեցիկին հանդէպ:

Ինք հեղինակ է բազմաթիւ ստեղծագործութիւններու, թէպէտեւ բազմատեսակ, սակայն իրեն աւելի հարազատ է համանուագային երաժշտութեան մտածողութիւնը ո՛ւր իր ստեղծագործ երեւակայութիւնը ամենաբեղուն է: Անոնց մէջ կը գտնեմ ազգային չունչ, եղանակ եւ ներդաշնակ համադրում արդի ձեւակառոյցներուն, ինչպէս՝ «Լեկենտը» «Դաշնակի եւ նուագախումբի քոնչերթօ»ն եւլն.:

Ցաւուկ տեղ մը ունի «Հայաստան» երգը իր հոգերուխ մեղեդիական դիմերով, հայրենասիրական խորունկ չունչով, որ մաս կը կազմէ ներկայ ազգային մեր երգերու լաւագոյններուն: Այստեղ եւս աւելի սիրեցի իր համանուագային գործերը, որպէս տաղանդաւոր նուագախմբագրող (orchestrateur), բանաստեղծական ոճով եւ երազային երաժշտութեան պաստառին վրայ:

Ընդհանուր առմամբ գործերուն դաղափարներուն մէջ խստամքեր մթնոլորտի մը ղգացումը ունեցայ, սակայն ապրած ընթացող հատուածները չափազանց հաճելի եւ ուշագրաւ են: Սրմէն Սմբատեան՝ արտակարգ վարպետութեամբ, բազմակողմնեներու անհամար փոփոխութիւններով ու համադրումներով ունկնդիրը կը գարմացնէ, կը խռովէ, կը հալածէ ու ֆիզիքապէս պրկումներու, ցնցումներու կ'ենթարկէ: Ան ճարտարօրէն գիտէ գործածել նուագարաններու լաւագոյն հնչողականութիւնը ունեցող ձայնամիջոցները:

Տրամադրութեանս տակ ունիմ իր հըրատարակած զոյգ խիտ սալերը. «Իմ աշխարհը» խորագիրով: Պէտք է խոստովանիմ որ ես աւելի հակում ունիմ հոգեւոր եւ սրբազան երգչախմբային եւ անոնց յարակից երաժշտութեան որոնք ըստ իս, ամէնէն վեհ եւ կատարեալ երաժշտութիւնն են, մարդկային ձայներու եւ բաժշտական գործիքներու միաձուլումով: Սակայն ունկնդրելով երկրորդ սալիկը, պարզապէս հրապուրուեցայ:

Ուստի կը փափաքիմ սեղմ դիծերով արտայայտուիլ մանաւանդ դաշնակի եւ նուագաչխումբի քոնչերթօն ինչպէս նաեւ նուագախումբի քոնչերթօն գործերուն մասին, որոնք լի են հայկական եղանակներու թագմատեսակ ու պերճ ձայնեղանդներով: Իսկ In front of the Manuscript երաժշտական յօրինուածք մըն է սենեկային նուագախումբի համար: Այս լարային գործիքներէ կազմուած երաժշտութիւնը պատուղն է անոր հարուստ երեւակայութեան, կարծես բիւրեղեայ խըմկարոյր պատարագի մը չարունակութիւնը եղած ըլլար ան:

Սրմէն Սմբատեանի «Դաշնակի քոնչերթօն», որ կը նչանակէ երկխօսութիւն՝ մենակատարի եւ նուագախումբին միջեւ, չի նմանիր մեր գիտցած դասական քոնչերթօներուն, որոնք ճարտարապետական կառոյցը ունին եւ ընդհանրապէս կը բաղկանան երեք անջատ մասերէ, իրարու հակադրող ընթացքներէ: Երաժիչտ – երգահան Սմբատեան այս «հակադրող ընթացքները» խտացուցած է մէկ միաւորի մէջ: Ունի ճոխ լայն երաժիչտական հնարքներ: Լաւագոյն ստեղծագործութեան մասերը տուած է հարւածային գործիքներու: Ունի կշռոյթներու հարուստ զարգացում ու ընդլայնում: Մեղեդիական գեղեցիկ հատուածներ ունի, նալով հանդերձ՝ կը պակսի, ըստ իս անոնց ծաւալումը, ունկնդիրի յիշողութեան մէջ աւելի «հետք» ձգելու նպատակով:

Դաշնակահարուհի Ամալիա Պայպուրեան իր թեքնիքային մասնագիտացած խորութեամբ խղճմտօրէն եւ վարպետօրէն կը մեկնաբանէ դաշնակի բաժինը:

Սրմէն Սմբատեանի նուագախումբի քոնչերթօն ցոյց կուտայ զանազան նըւագարաններու մենակատարումները՝ ըլլան անոնք հնչողական կամ հարողական: Աւոր կրնամ ըսել լաւագոյն օրինակը Պելլա Պարթոքի գործն է: Սրմէն Սմբատեանի ստեղծագործութեան մէջ, իր՛նչ զոհունակութեամբ կը գրաւէ ունկընդիրի մը ուշադրութիւնը՝ ջութակի մենանուագ մեղեդին: Միթէ՞ հայկական ոճն ու չարականներու թեման էր որ մեզ կը հմայէ: Այստեղ եւս հակառակ վերոյիչեալ մեր ակնարկին, այս գործին մէջ հեղինակը կու գայ ընդլայնել, ուռճացնել եւ պնդել մեղեդին, կարեւոր ազդակ մը՝ որպէսզի մեր ենթադիտակցութեան մէջ չարունակուի հնչել թեման, գործին աւարտումէն եւս:

Սիրեցի յոյզ կշռոյթներու մչտական ու պարտադրող լարայինները պնդումները, որոնց վրայ կու գան աւելնալ, հարստացնել՝ զանգակները, ապա զանազան ու այլազան հարուածային նուագարանները, ինչպէս վիպրաֆոն նուագարանը իր թաւչային թրթռուն հնչականութեամբ, բոլորն ալ իրենց մենակատարութիւններով:

Պէտք է ընդգծել թէ յոյզ է նաեւ ձայնագրութիւնը, թէեւ _ ADD_, ճշգրիտ, յստակ, ձայնային անբիծ ու անարատ մաքրութեամբ եւ որ ցայտուն կերպով ի յայտ կը բերէ Հայաստանի նուագախումբերու կատարողական գնահատելի մակարդակը:

Կը խորհիմ թէ նման խտասալիկ մը անհրաժեշտ է ծանօթացնելու համար Սմբատեանի նման արժէքաւոր բարձրարակ երաժիչտ երգահանի գործերը:

Ան արժանի է հետաքրքրելու եւ հրըստացնելու դժուարահաճ երաժշտասէրներու ձայնադարանը:

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Փարիզ
2002, Փետրուար 20

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑԵՐԷՆ
(խտացեալ սալ)

ՊԵՐՃ ԹԻՒՐԱՊԵԱՆ (հայ բանաստեղծները երգերում)

ԹԻՒ 17 ԹԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԸ·

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Էյ, ի՞նչ կ'ուզէք, որ ես ընեմ, եթէ որոշուած բան մըն է:

- Որոշուած է թէեւ, բայց կ'երեւայ, որ մէկ քանի նախարարներ կ'ընդդիմանան կոր եղեր, ասկէ զատ դեսպաններն ալ խմացեր են եղելութիւնը եւ խորհուրդ տուեր են կառավարութեան, որ եա կենայ իր այս մտադրութենէն:

- Գերմանիոյ դեսպանը ի՞նչ դիրք բռներ է, _ հարցուց Պատրիարքը:

- Ճիշդ անոր բռնած դիրքն է, որ մեզի մտատանջութիւն կը պատճառէ, _ ըսաւ վաճառականը, - Գերմանիոյ դեսպանը ըսեր է, որ Հայերուն տեղահանութիւնը բոլորովին ներքին խնդիր մըն է, հետեւաբար իրենք այդ խնդրին մէջ չէզոք են, այս խօսքը ըսեր է ոչ թէ միայն կառավարութեան, այլ հոս գտնուող միւս դեսպաններուն:

- Հիմա ձեր կարծիքը ի՞նչ է, տեսնենք, կամ ի՞նչ միջոց կը խորհիք սպառնացող վտանգը մենէ հեռացնելու համար:

_ Ըստ իս՝ միակ միջոց մը կայ, _ պատասխանեց վաճառականը, _ եւ ասոր համար եկայ տեսնուելու Ձեր Սրբազնութեան հետ:

_ Խօսեցէ՛ք ուրեմն:

_ Կառավարութեան հանդէպ պէտք է, որ մեր քաղաքականութիւնը հիմնովին փոխենք:

_ Այսինքն ի՞նչ ընենք, _ հարցուց Պատրիարքը:

_ Հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւինք, _ պատասխանեց Սերովբէ Էֆէնտի:

_ Բայց մենք արդէն կառավարութեան հակառակ ընթացք մը բռնած չունինք. կառավարութիւնն է, որ մեզի հանդէպ թշնամական ընթացք մը բռնած է պատերազմը սկսելէն ի վեր:

_ Մեր ուզածը ուրիշ բան է···

_ Բայց ներեցէք, դուք որո՞ւ կողմէ կը խօսիք, երբոր «մենք» կ'ըսէք:

_ Մէկ քանի ողջախոհ անձեր, _ պատասխանեց վաճառականը, _ գործի մէջ մեծցած մարդիկ:

_ Ի՞նչ կերպով կարելի է ատիկա, երբ կառավարութիւնը մենէ հեռու կը փախչի. քանի անգամներ զացի Ներքին գործերու նախարարը տեսնելու, եւ զիս չընդունեցաւ:

_ Գիտեմ, գիտեմ, _ ըսաւ Սերովբէ Էֆէնտի:

_ Այդ պարագային ի՞նչ կ'ուզէք, որ ընենք:

_ Նոր փորձ մը ընելու է, հաւատարմութեան նոր ապացոյց մը տալու է: Եւ եթէ հարկ ըլլայ՝ ասոր համար ամէն զոհողութիւն ընելու է, նոյնիսկ անձը զոհելու է:

_ Ես պատրաստ եմ ամէն զոհողութեան, _ պատասխանեց Պատրիարքը:

_ Մենք կը կարծենք, որ կառավարութեան այս անհաչտ ընթացքը մեզի հանդէպ թերեւս ձեր անձն է:

_ Ինչպէ՞ս կը հետեւցնէք այս բանը:

_ Այդպիսի խօսք մը ականջս հասաւ, ես Թուրքերու հետ բաւական մօտէն յարաբերութիւն ունիմ, չատ մարդ կը ճանչնամ, չատ բան կը լսեմ: Մէյ մը միտքերնին դրեր են, որ դուն հակառակ ես իրենց եւ ասոր համար իրենց աչքին դէշ կ'երեւաս կոր, եւ կարծեմ այս է պատճառը, որ քեզի չեն ընդունիր կոր, ո՞վ գիտէ, եթէ իրենց ուզած մէկ մարդը բերենք, Պատրիարք ընենք, թերեւս տարբեր կ'ըլլայ:

_ Ո՞վ է տեսնենք իրենց ուզած Պատրիարքը:

_ Աթիկա վարպետութեամբ կրնանք հասկնալ, _ պատասխանեց վաճառականը, _ եթէ պէտք ըլլայ՝ ես առոր միջոց կը գտնեմ:

_ Ես այս վայրկեանէս պատրաստ եմ քաչուելու, եթէ ազգին չահը այդպէս կը պահանջէ, _ պատասխանեց Ջաւէն Սըրքսազան, _ բայց այդպիսի ծանրակչիռ որոշում մը կարելի չէ տալ միակ անձի մը դիմումին կամ առաջարկին վրայ:

_ Անկէց առաջ արդէն աւելի անհրաժեշտ բան մը կայ ըլլալիք, _ ըսաւ վաճառականը, _ պէտք է, որ հաւատարմութեան թուղթ մը ստորագրենք եւ կառավարութեան տանք՝ յայտարարելով, որ մենք կը դատապարտենք յեղափոխականներուն գործելակերպը:

(Շար· 178)

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.-

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
ԻԶ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Իսկ լէ Մուլինոյի
ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ օրշաբթի-ՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6
Մինչեւ առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

*
**

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ չորեքշաբթի երեկոները ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին.-

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6
ԻԴ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

*
**

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի.-

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻՒՆ
ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիսպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական չարքի ե. հանդիսման, որ տեղի կ'ունենայ
Ջորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին

Ուղեկցութեամբ
ՋԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE

(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris III^e
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արքայ մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Զորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւագալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

14^e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

LE MEDECIN

ԲԺԻՇԿԸ

(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Տիկնանց Յանձնախումբին
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»

կը քանախօսէ՝
ՏԻՐՈՑ ՔՀՆՑ. ԳՂԼՃԵԱՆ

երկրորդ քաժինով՝
Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 Դեկտեմբեր 6-էն 18) տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին, Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon — Paris 8^e
Հիւրասիրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն՝ -
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը, 2001 Հոկտեմբեր 20-էն Դեկտեմբեր 31, չնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան 1000 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սարգիսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մխէյէլ Հայմանեան 500 Ֆր., Տիկին Շաքէ Եաւրուեան 350 Ֆր., Կարօ Մատաթ 800 Ֆրանք, Տիկին Գոլէթ Ֆայոլ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կգաւիթ Մելքոնեան 1000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տ. Քէչիչեան 1900 Ֆր., Պր. Նուրհան Գաբրիէլեան 2000 Ֆր., Պր. Վարդգէս Տակառեան 600 Ֆրանք, Պր. Նուպար Դաւիթեան 1000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց 2000 Ֆր., Պր. Միքայէլ Ֆրէնկեան 1000 Ֆրանք, Պր. Ռուբէն Նաճարեան 200 Ֆրանք, Տիկին Ժանն Վարդապետեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սարեան 500-ական Ֆրանք, Գայկուսուզեան ընտանիք 100 Ֆրանք, Տիկին Վերժին Տէմիրճեան 300 Ֆրանք, Պր. Անտրէ Եսիպարտաչեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Մակարեան 1000-ական Ֆրանք, Օր. Ժանին Փրիկեան 200 Ֆրանք, Տիկին Ագապի Տէր - Գրիգորեան - Սաւան 3000 Ֆր., Պր. Ռոժէ Եուբեան 45,30 Եւրօ, Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 76,22 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Թանկիս Տիգրանեան 60 Եւրօ, Պր. Արման Զորլու 110 Եւրօ, Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 80 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 75 Եւրօ:

*
**

Տիկին Ռէմոնտ Պրոնէք 123 Եւրօ, Տիկին Մաուլէն Իւթիւճեան 30,49 Եւրօ, Պր. Ռոժէ Եուբեան 45,30 Եւրօ, Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 76,22 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Թանկիս Տիգրանեան 60 Եւրօ, Պր. Արման Զորլու 110 Եւրօ, Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 80 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 75 Եւրօ:

ՄԱՐՍԷԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ - ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 10 mars à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux

Programme :

— **Une puissante association caritative, le Fonds Arménien**

— **Caractère œcuménique de la Société Biblique d'Arménie.**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur

Jaen-Pierre MAHÉ

Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

*
**

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

LA SECTION DES JEUNES DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**

Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 7
JEUDI
7 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՆԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·379 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·379

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՔՐԻՔՆԵՓՐԷՍ,

(Մարտ 5/6)

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՐԵԻԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Իրանի Պաշտպանութեան նախարարը Ա. Շամխանի Մարտ 5–ին Հայաստանի պաշտօնակիցին՝ Ս. Սարգսեանի հետ բանակցած է պաշտպանութեան եւ ապահովութեան մարզին մէջ գործակցելու յուշագիր մը: Անով սկիզբ կը դրուի երկու երկիրներուն մէջեւ ռազմական գործակցութեան: Կը նախատեսուի ռազմական վարժարաններու ուսանողներու փոխանակում: Իրանցի նախարարը պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ գործակցութեան պէտք է ուղղուի նաեւ երկու երկիրներու չհաները եւ տարածքային զարգացումները: Ան չեշտած է թէ գործակցութեան հեռանկարը որեւէ երրորդ երկրի դէմ ուղղուած չէ, այլ միայն խաղաղութեան ամրապնդումին. մանաւանդ որ Իրան ամէնէն երկար սահմանը ունի Կովկասի հետ: Իր հաւաստումով, Իրան պատրաստ է գործակցելու չրջանի բոլոր երկիրներուն հետ: Ա. Շամխանի բացառած է իր երկրին վրայ ամերիկեան յարձակում մը. «Իրան մեծ պետութիւն է եւ սխալ է զայն դասել Իրաքի, Աֆղանիստանի չարքին: Իրան ունի միջազգային յատուկ, ինչպէս նաեւ բացառիկ աչխարհագրական դիրք, կազմակերպուած եւ կուռ ժողովուրդ» ըսած է ան:

Նոյն օրը հիւր նախարարը ընդունուած է վարչապետ Ա. Մարգարեանի ու նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Վարչապետին հետ հանդիպումին չեչտուած է Իրան–Հայաստան կազմուղիին եւ Քաղարանի փապուղիին չինութեան համար աչխոյժ գործակցութեան կարեւորութիւնը:

Իսկ Ռ. Քոչարեանի հետ Ա. Շամխանիի տեսակցութեան որուն ներկայ գտնուած է Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարը Ս. Սարգսեան եւս, մտքեր փոխանակուած են չրջանի ռազմաքաղաքական իրագրութեան եւ տապհովութեան խնդիրներու մասին:

*
**

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.Ի ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵԻԱՆԻ ՄԷՋ

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի ներկայի նախագահը որ Փորթուգալի Արտաքին գործերու նախարար Թ. Կաման է, Մարտ 5–ին Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցած է Ռ. Քոչարեանի, ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի ու Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հետ:

Հայաստանի նախագահը հիւր դիւանագէտին հետ հանդիպումին չեչտած է Երեւնց համար եւրոպական ուղղութեան հետեւելու կարեւորութիւնը, բաելով որ Հայաստան կը ձգտի ժողովրդավարական արժէքներու եւ ազատ չուկայի յարաբերութիւններու վրայ հիմնուած պետութիւն դառնալ: Հանդիպումին նիւթ եղած են չրջանի խնդիրները, Հայաստանի իր դրացիներուն հետ յարաբերութիւնները, Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ներկայի փուլը: Ընդգծելով խաղաղ լուծումի մը իրենց նախընտրութիւնը, Ռ. Քոչարեան բաած է թէ վերջնական կարգաւորման համար գլխաւորը կողմերու անկեղծ փափաքն է եւ քաղաքական կամքը: Ան Մինսկի խումբին դարձնթացը ամէնէն ընդունելին եւ արդիւնաւէտը համարած է այդ ուղղութեամբ:

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան Թ. Կամայի հետ հանդիպում ունեցած է Հայաստանի Ազգ. ապահովութեան նախարարութեան մէջ: Այդ հանդիպումին կեդրոնական նիւթը, բնականաբար, եղած է Ղարաբաղի հարցը, անոր կարգաւորումը: Ա. Ղուկասեան չեչտած է թէ կարգաւորման հոլովոյթին մէջ ամէնէն կարեւորը Ղարաբաղի ժողովուրդին դիրքորոչումն է: Հանդիպումին մասին պատասխանելով հարցումներուն՝ ան չէ բացառած որ Մինսկի խումբին նախագահները մօտ ատենն չրջան այցելեն կարգաւորման նոր առաջարկներով, կամ նախկին մօտեցումներուն նոր տարբեր աւելցնելով: Ա. Ղուկասեան յոյս յայտնած է որ 2002–ին կարգաւորման ընթացքը աւելի արդիւնաւէտ կ'ըլլայ:

«Անկախութիւն ձեռք բերելուց յետոյ Ղարաբաղը պատրաստ է համագործակցել չրջանի բոլոր պետութիւնների, առաջին հերթին Ադրբեջանի հետ» ըսած է ան, կարեւոր նկատելով Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն հանդիպումներն ու Մինսկի խումբին չրջանակներուն մէջ տարուող բանակցութիւնները. յոյս յայտնած է որ անոնք կը շարունակուին: Ծանրանալով Ղարաբաղի եւս այդ բանակցութիւններուն մասնակցութեան օգուտին վրայ, Ա. Ղուկասեան առանց ատոր դժուար համարած է հակամարտութեան առընչուած բոլոր խնդիրներուն լուծումը:

Անդրադառնալով լուծումին յապաղումին պարագային պատերազմի դիմելու Հ. Ալիեւի արտայայտութիւններուն, ԼՂՀ նախագահը ըսած է թէ եթէ նախագահը իսկապէս այդպէս կը մտածէ, հարցը 50 տարիէն ալ չի լուծուիր: «Մենք չենք ուզում պատերազմ, բայց եւ չենք վախենում պատերազմից» ըսած է ան:

Թ. Կամա տեսակցութիւն ունենալէ եռք Վ. Օսկանեանի հետ ալ, երկու նախարարները մամուլի ասուլիսի մը պատասխանած են լրագրողներու հարցումներուն: Երկուքն ալ դրական գնահատած են փորթուգալցի դիւանագէտին այցը: Ան ըսած է թէ իրենք վկայ են Հայաստանի յառաջընթացին որ եւրոպական կառոյցներուն մէջ ընդգրկուելու հիմեր կ'ընծայէ: Նիւթ եղած է Ղարաբաղեան հարցին կարգաւորման ընթացքին Մինսկի խումբին մասնակցութիւնը, Վրաստանի կացութիւնը, Թուրքիոյ Հայաստանի կիրարկած չրջափակումը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ, ինչպէս յայտարարած էր անցեալն ալ, վճռած է «ամէնէն ծանր կերպով հարուածել, վասն զի, կ'ըսէ, պաղեստինցիները ծանր հարուածներու պէտք ունին, պէտք է հասկնան որ պիտի պարտուին»: Ընդդիմութեան ղեկավարը՝ Եոսի Սարիա, յուսահատ չեչտով մը կ'ըսէ. – «Աբիւնալի հակամարտութեան մը մէջ մտանք: Այլեւս ակն ընդ ականէ եւ ատամն ընդ ատաման է»: Տեղւոյն վրայ ռճրագործութիւններն ու յարձակումները կը չարունակուին: Մարտ 6–ի առաւօտեան հաչուեկչիռին համաձայն, վերջին 24 ժամերուն երկու իսրայէլացի զինուոր եւ եօթը պաղեստինցիներ սպանուած էին: Ռամալլայի մէջ, Թաղումները իրարու կը յաջորդեն եւ Պաղեստինցիները վրէժ կը բացագանչեն: Այդ ուղղութեամբ լոզունգները կը բազմանան՝ «Հակադարձութիւնը յարձակում մը պիտի ըլլայ Թել – Ավիվի վրայ: Համբերութիւն, Շարոն, կարզդ չուտով պիտի պայ»: Ապու – Քուիքի կնոջ եւ երեք զաւակներուն Թաղումը մեծ ցոյցի մը առիթ տուած է: Անոնք սպաննուած են կառքին մէջ իսրայէլեան հրասայլի մը կրակոցէն, երբ պաղեստինցի ղեկավարին կինը զաւակները դպրոց կ'առաջնորդէր: Շատերու համար Շարոնի քաղաքականութիւնը ձախողութիւն մըն է:

ԻՍՐԱՑԷԼԵԱՆ ԼՐՏԵՄԱԿԱՆ ցանց մը յայտնաբերուած էր Միացեալ – Նահանգներու մէջ, 2001–ի գարունէն իսկ, ըստ Լէմը տ'Ինթելիժանս Օնլայնի, որ մասնագիտական հրատարակութիւն մըն է պաղտնի սպասարկութեանց: Լուրը հիմնուած է ամերիկեան Արդարութեան Նախարարութեան յանձնուած մէկ տեղեկագրին վրայ որ 2001 Յունիսի թուականը կը կրէ: Շուրջ 120 Իսրայէլացիներ հետապնդուած են, ձերբակալուած, հարցաքննուած, ոմանք ալ քանտարկուած: Իրենք պիրենք կերպարանափոխ ուսանող ներկայացնելով, ատոնք չնախազգած են չփման մէջ մտնել էֆ–Պի–Այ–ի գործակալներուն հետ, փորձած են նաեւ թափանցել ամերիկեան օդանաւային երկու կայաններ: Կը թուի թէ այս լրտեսները տեղեակ էին Սեպտեմբեր 11–ի ոճրափորձէն եւ չեն տեղեկացուցած ամերիկեան սպասարկութիւնները: Լայնածաւալ քննութիւն մը բացուած է ԱՄՆ–ու մէջ: 120 «ուսանողներ» երկրէն արտաքսուած են: Էֆ – Պի – Այ–ը (Հետազօտութեան ամերիկեան դրասենեակ) կը հերքէ, յայտնելով թէ ոչ մէկ Իսրայէլացի մեղադրուած է այդ հարցով:

Ա. 86 ՄԱՅՐՈՒԻՂԻՆ վրայ, Ռիւէյ – Մալմէզոն, ներքնուղիի մը չինութեան առեն, Մարտ 5–էն 6–ի գիչերը հրդեհ մը ծագած է եւ ժամերով 19 բանուորներ չրջափակուած մնացած են, բաւական խուճապ ստեղծելով: Ի վերջոյ կարելի եղած է բանուորները ազատել, բայց, հրչէջ մը չնչահեղձ մնացած է եւ ծանր վիճակի մէջ էր Մարտ 6–ի առաւօտուն:

ՁԻՁԻՆԻՈՑ Մէջ զանգուածային մաքրագործումները կը չարունակուին եւ ռուսական բանակի այս գործողութիւնները կը դատապարտէ տեղւոյն վարչական պետը, զոր ղրկած է Մոսկուա: Ձէ–չէն աղբիւրներու համաձայն ալ, 200 բնակիչներ արգելափակուած են Գրոզնիի չուկային չրջանը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ վրայ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները կը չարունակուին, բայց, նաեւ 2000 զինուորներ ցամաքային կռիւներ տանելու պատրաստ են: Ըստ ամերիկեան կեդրոնական հրամանատարին պետին՝ զօրավար Թոմի Ֆրանքսի, կռուող թալիպաններու թիւը քանի մը հարիւր է: Ի դէպ, այս զօրավարը լեզուական վրիպակ մըն ալ ունեցաւ, երբ իր ելոյթին մէջ «Վիէթնամի պատերազմը» ըսաւ, փոխանակ Աֆղանիստանի, ճշդում ալ չըրաւ, բայց, խորքին մէջ, Ամերիկացիին համար, հանրաբար, տարբերութիւն չկայ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Մէջ, օրէ օր, չըսելու համար ժամէ ժամ հարցախոյզերու արդիւնքները կը փոխուին, ինչ կը վերաբերի նախագահական թեկնածուներուն: Մինչ Մարտ 4–ին, Շիրաք գլուխը կը հասնէր Ա. եւ Բ. չրջաններուն, Մարտ 5–ին կացութիւնը փոխուած էր եւ գլուխն էր Ժոսփէն: Միւս կողմէ յառաջդիմութեան մէջ է Արլէթ Լակիյէ որ ձայներու 9%ի հասած է իր եռին ձգելով Համայնավար կուսակցութեան թեկնածուն՝ Ռ. Հիւ: Լը Փէն, տակաւին անհրաժեչտ 500 ստորագրութիւնները ձեռք չէ ձգած, ինք կ'ըսէ խոստումներ եղած են, որոնք չեն յարգուած:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Մէջ, երկու սպաներու դէմ չորս տարի բանտարկութիւն պահանջուած է, ինչ որ անսխալական է երկրին մէջ: Առնք պատասխանատու կը նկատուին 22 զինուորներու մահուան Չէչէնիա «անփութութեան» հետեւանքով:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ երեսփոխանական ժողովի 39 անդամներ դիմումնագիր մը ստորագրած են Թոնի Պլէյրը հրաւիրելով որ Իրաքի դէմ որեւէ ձեռնարկի չմիանայ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ. ձայներու 75%–ով մերժեց աչխատանքի ժամերու նուազումը (36 ժամի) հանրաքուէով կատարուած հարցումին ի պատասխան:

«ՈՐՊԷՍ ՀՐԵԱՑ, Կ'ԱՄՉՆԱՄ»

կը գրէ Ողջակէզի Հիմնարկին տնօրէնը Իսրայէլ Զարնի

Փրոֆէսէօր Իսրայէլ Զարնի երուսաղէմի Ողջակէզի հիմնարկին տնօրէնն է ու ցեղասպանութեան հանրագիտարանին գործադիր տնօրէնը: Որպէս նիւթին մէջազգային չափանիչով մասնագէտ, ան մասնակցած է քաղմաթիւ դիտաժողովներու, նաեւ Հայերու ցեղասպանութեան մասին ու ամէն առիթով որպէս ընդդիմադիր յայտնուած է հրէական պաչտօնական կեցուածքին որ կը մերժէ ցեղասպանութիւն որակել 1915–ին կատարուածը:

Ի. Զարնի Մարտ 4–ին, որպէս Հրեայ զգացած ամօթը աղաղակող նամակով մը դիմած է Իսրայէլի Արտաքին գործերու նախարարին, փոխ – նախարարին, երեւանի դեսպանին: Նամակին ղրկագատճառ եղած են այս վերջինին Հայերու ցեղասպանութեան մասին սկեպտիկ, մերժողական արտայայտութիւնները որոնք դիւանագիտական միջադէպի մը տեղի տուին Հայաստանի ու Իսրայէլի միջեւ:

Ի. Զարնի կը դրէ թէ որպէս Հրեայ մը կ'ամչնայ 1915–ին Հայերու պատահածին ցեղասպանութեան բնոյթին նկատմամբ իր երկրին Հայաստանի դեսպան Ռ. Գոհէնի յայտնած ուրացողի կեցուածքին պատճառով: Աւելի հաւատարիմ կը նկատէ հրեայ ժողովուրդին Ողջակիզը ուրանալու կեցուածքին: Կ'ըսէ թէ նոյնիսկ իր ազգային պատմութեան ներկայի ծանրակչիռ օրերուն երբ դրացի երկիրներու, այդ կարգին Թուրքիոյ, նեցուկը մեծ կարեւորութիւն ունի, չի հաւատար որ որեւէ ժողովուրդի դէմ գործուած բնաջնջումի զանգուածային արարքի մը պատմական – բարոյական ճանաչումը որեւէ երկրի կողմէ կրնայ անտեսուիլ. եւ յատկապէս Հրեայ ժողովուրդին:

Ի. Զարնի նամակին կցած է ԱՄՆ–ու հայկական թերթի մը խմբագրականն ալ ուր Հայաստանի Իսրայէլի դեսպանը ետ կանչելու կոչ եղած է: Ներփակած է նաեւ Եւրոպական Միութեան Փետրուար 28–ի որոչումը որով Թուրքիա Բ. անգամ կը հրաւիրուէր ընդունելու Հայերու ցեղասպանութիւնը: Այս երկուքին կցած է Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչնալու հանրագրութեան մը պատճէնը. 2000–ին կատարուած այդ հանրագրութիւնը ստորագրողներու կարգին են փրոֆէսէօր Եհուտա Պաուէր, Նոպէլեան մրցանակակիր ու վերապրող Էլի Վիզել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Անմեղ սահիկ մը։ Գէորգին հետ հանրախանութի մը մէջ։

– Լուսկի ունե՞ս...

– Ի՞նչ...

– Սփիւռքա...

– Ա՛հ, սանկ, հայերէն խօսէ որ հասկանանք։

– Ընտիր, թարմ վէրթուէքա ունենք։

– Ազատագո՞ղ ըսել կ'ուզես։

– Էդ ի՞նչ ա – հայերէն մաղտանոս ենք ասում։

Կանանչեղէնի չուկան պէտք է երթալ ռուսերէն եւ թրքերէն բառգիրքներով զինուած, կարենալ հասկնալու համար գաթիոչկային, փոմիտորին գեռնախըսըձոր եւ լոլիկ ըլլալը։ Կամ ալ համբ պիտի ձեւանաս եւ մատովդ ցոյց պիտի տաս ապրանքը որ մեր հայերէնին վրայ չծիծաղին։ Հիմա խնդիրը հոն հասած է։ Եթէ պնդես, յամառիս մաքուր հայերէն խօսիլ, կամ չես հասկցուիր եւ կամ ալ, ցաւալի է ըսելը, վրադ կը խնդան յետամնացութեանդ համար։ Ժամանակավրէպ «մացիոնալիստ» կ'որակեն քեզ։ Ցարդանք եւ հիացում ունեցողներն ալ սկըսած են չատնալ, բարեբախտաբար։

Լեզուական հարցերու այս կոյս անտառին մէջ որ Հայաստան կը կոչուի, պետութիւն մը որ արհամարհած է այբուբենի հիմնադիր ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑին դիւտին գործադրութիւնը եւ անոր տըպագիր արուեստի առաջին գիւտարար ՅԱԿՈԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏը, վերջերս սկսած է իրենց անունով, եւ առանց իրենցմէ արտօնութիւն առնելու, մեռած տպել եւ առատօրէն բաժնել աջ ու ձախ, իրենց դիւտին հետ ոչ մէկ կապ ունեցող անձերու ալ։ Անոնցմէ վերջինն էր Ղարաբաղի նախագահը՝ Նազարբայեւ. անկէ առաջ, գինք կանխած էր Թիւրքմէնիստանինը։ Զարմանալ եթէ օր մը Պիլլիվիթ եւ Ռաուֆ Տէնքթաչ ալ Մեսրոպ Մաշտոցի կամ Յակոբ Մեղապարտի մետաղներուն արժանանան։ Ի զուր տեղ, զայն իմ կարդիս, պոչ բռնելու նախագահական պալատին առջեւ, մեռած մըն ալ ե՛ս առնելու... չստացուեց...

Երեւանի մասվաճառները հաւի «ԲՈՒՏ» կը ծախեն։ Չկարծէք որ Երեւանի հաւերը մերիններէն տարբեր են. պարզապէս հայերէն ՊՈՒՏ բառը, չես գիտեր ինչպէս, Երեւաններէնի մէջ դարձեր է բուտ...։

Հայաստանի իշխանութիւնները, որքան որ հայերէն լեզուին հետ կապ չունին, հոգեբանութիւն մը կը մատնանչեն։ Հեռաւոր անունները քաղած եմ հայաստանեան մամուլէն եւ զարմանալիօրէն չեն վերաբերիր ժողովուրդին, այլ մեր զարգացած դասակարգ՝ լրագրողուհիներու։ Նմոյշի համար մի քանի հատ։

– Աննա, Ալլա, Բելլա, Գրեթա, Դիանա, Էլլէ, Իգնա, Լիլիթ, Ալինա, Հելէն, Լէոնարա, Մարիա, Մարինա, Մելանիա, Միլա, Նանա, Նաոմա, Ռուզան, Սուզան, Սիլվիա, Վիկա, Վերոնիկա, Վիոլէթա... Հոլիվուտի դերասանուհիներու հետ չշփոթել։

Կան երիտասարդուհիներ, որոնց մայրը «գժթախտութիւն» ունեցեր է հայերէն անուն տալու նորածին երախային... ի՛նչ ամօթ բան։ ԿԱՐԻՆԷն զարճած է Գարա. ԼՈՒՍԻՆԷն՝ ... ԼՕԼԱ, ՑՈՂԹԱՆԱԿը՝ ... Վիկտորիա, եւ այլն, եւ այլն։

Հայաստանի ամենաշատ կարզացուած մամուլը, երկու թերթիկով խաչբառերու յատկացուածներն են, ուր ոմանք կրօնական նիւթեր ալ կը ներմուծեն։ Օրաթերթերը, բացի արտաքնապէս միաձեւ, անպատճէն եւ անփայլ ըլլալէն, բովանդակութեամբ ալ իրարմէ չատ չեն տարբերիր։ Միայն թմբուկի տէրերը կը փոխուին, կուսակցութեան համաձայն։ Անկախ են դիմացինին հայհոյելու, բայց ազատ չեն ինքզինքին քննադատելու։ Այս գետնի վրայ, առանց բացառութեան, բոլորն ալ իրարու կը նմանին, նկատի առած որ հիմնական զրպանքին ծաղրանկարներով (այս ուղղութեամբ երգիծանկարչութեան արուեստը բաւական զարգացաւ վերջին տարիներուն), ֆօթոմոնթաժներով դիմացինը խծբծելն է։ քանի հայ լրագրութեան համար ժողովուրդը գոյութիւն չունի, երկրին չրջաններն ալ գոյութիւն չունին, Սփիւռքն ալ գոյութիւն չունի, արտագաղթ ալ գոյութիւն չունի, ամէն օր Մոսկուայէն հասնող սպաննուածներու դիակներն ալ գոյութիւն չունին, ոչ ալ օդակայանէն թռիչք առնող մեր «տատրակներըե»։ Գոյութիւն ունին իրենց «չէֆերը», նոր բացուող ակումբները, կուսակցական ժողովները եւ ՀԱԿԱԿՈՐԴԸ...։ Շատ օգտակար առաջարկ մը մտքէս կ'անցնի։ Դադրեցնել թերթերու հրատարակութիւնը (դրամական մեծ խնայողութիւն կ'ըլլայ), միանալ նարար օրական մէկ ժամ վարձել ազգային հեռատեսիլի կայանէն, նստիլ կլոր սեղանի մը չուրջ, իւրաքանչիւրը վերցնէ իր վայրկեանը, ըսէ՛ դիմացիններուն ըսելիքը, հայհոյանքն ու նախատինքը։ Ծաղրանկարի եւ ֆոթոմոնթաժի ալ կարիք չկայ, քանի իրենց անձամբ ներկայ են ... եւ եղաւ թուղթի խնայողութիւն, մելանի խնայողութիւն, ցրուելու խնայողութիւն։

Անգործութիւնը Երեւանի բնակչութիւնը երկու կտրուկ դասակարգի բաժնած է։ Անոնք որ օրապահիկը ապահովցնելու գործ մը գտած են. աւելածուները, վարձակառքերու, հանրակառքերու վարորդները, փայտուղիի գործիչները, պետական դրասենեակներու մէջ աշխատողները եւ մի քանի այլ դասակարգ, առաւօտեան եռուզեռ մը կը ստեղծեն, գործի գլուխ հասնելու համար... եւ բոլոր միւսները, որոնց եռուզեռը չատ աւելի է, բայց ներքին է։ Ահռելի է առաւօտուն փողոց ելլելը. ժպտուն դէմք չկայ այս երկրորդ դասակարգի անձերուն երեսին. կամ բան մը գրած են, խմբագրատուն կը վազեն տպել տալու. կամ դէմ յանդիման վիճելու, կամ ծանր լուտանքներով վարկաբեկելու. ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս, չես գիտեր։ Աւուրեստագէտը կ'եռայ միւս աւուրեստագէտին դէմ. գրողը կ'եռայ ուրիշ գրողի մը դէմ. խմբագիրը ակռաները կը սրէ ուրիշ խմբագրի մը դէմ. ճաշարանատէրը կը մխայ ուրիշ ճաշարանատէրի մը դէմ եւ այսպէս ամբողջ օրը, ամէն օր, չթաթնեռով, ամիսներով, իրենք ալ չեն գիտեր թէ ո՛ւր կ'երթան։ Երջանիկ չեն, դժգոհ են, ամէն բանէ. առողջութեան խնամք չեն տանիր. կը խմեն անչնորհք կերպով. անհաւատարիմ են, ճակատագրապաշտ են, կանխահաս մահերը օրէ օր կը չատնան, դժբախտ են. մեղք են։ Միտքի մարդը, գիտնականը, արուեստը, ներկայ Հայաստանի մէջ ամենամեծ անտեսուածն է։ Այդ դասակարգին անբացատրելի ջղայնութիւնը միայն ատով կը բացատրուի։ Ժողովուրդի մը ամէնէն զգայուն տարրն է. ամենաչատ դուրգուրանքի կարօտ եւ ամենամեծ ԱՆՏԵՍՈՒՈՒԱԾԸ։ Դարմանը այդ խաւէն պէտք է սկսիլ։

Կը ճանչնամ քանի մը բարձր մակարդակով նկարիչներ. ապրում եւ խորութիւն ունեցող, վրձինի մեծ վարպետութիւն, ներաշխարհ եւ հասուն արտադրութիւն... կ'ապրին դրեթէ թշուառութեան սեմին։ Արեւմուտքի մէջ, անոնց ծունկին չհասնող արուեստագէտը, չնորհիւ իր պետութեան, ցուցասրահներու «մաֆիային», եօթներորդ երկինք կը բարձրացուի, առաջինին արժանիքը չունենալով։ Նոյնը կրնամ ըսել երաժիշտներու պարապային, «վիրթիւոզ» նուագողներու, երգիչ – երգչուհիներու։ Անոնցմէ մին մինչեւ փաւարոթթիի անձնապէս գնահատանքն ու հիացմունքը վայելեց. ի՞նչ օգուտ։ Բաւարար գումար չկար որ քանի մը ամիս կարենար մօտը մնալ, մարզուելու եւ գլխիկոր վերադարձաւ հայրենիք ... Ըսէք ինծի, ինչպէ՞ս կեանքի լարուածութիւն չծնի մէկերնին...։

Անկախութիւնը տաղանդաւոր արուեստագէտներու կտրին, բուացուցած է շատ մուքիւն մը մակարոյծներու, որ յանուն անկախութեան եւ արդիականութեան, որ իրենց մօտ դարձած է հոմանիշ ԱՄԵՐԻ-

ՋԱՂԱՑՔԻՆ ՋՈՒՐԸ ԹՈՂ ՉՊԱԿՍԻ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԼԵԱՆ

Բոլոր անոնք, որոնք կը հետեւին Հայաստանի գրական ու մշակութային կեանքին, ապահովաբար նկատած են վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին հոն յառաջ եկած փոփոխութիւնները, գրական կամ ժխտական, յատկապէս Սովետական իշխանութեան յաջորդող տարիներուն, անկախ Արցախի հարցէն եւ անոր յառաջացուցած Թուրք – Ազէրի չրջափակումին հետեւանքով ստեղծուած ընկերա – տնտեսական տագնապէն։

Այնոնք որոնք Հայաստան կ'այցելեն եւ պատահաբար Երեւանի գրախանութնեը կը հանդիպին իրենց փնտռած հրատարակութիւնները ապահովելու վամ բարեկամի մը պատուէրը տեղը բերելու համար, ընդհանրապէս կը հարկադրուին դիմելու տարբեր – տարբեր հասցէներու, որովհետեւ ինչպէս որ ատեն մը հոս ԿԱՑՆԱՄՏՈՒԹԵԱՆ, խենթ ու խելառ նկարներով, երգերով, երաժշտութեամբ, հրապարակ իջած են եւ խառնուած միւսներուն, չետ համզելու ինքզինքին որ տաղանդ մ'ալ իրենք են, կը փորձեն հրապարակն ալ համոզել։ Եւ պէտք է ըսել որ ռուսական եւ արեւմտեան գաղութներէն ժամանող զբօսաչրջիկներու մօտ կը գտնեն գնորդներ։

Երգի պարագան ամէնէն ցաւալին է։ այնքան դիւրին է, այսօր, երկու գործիք քովէ քով բերել եւ երիզի վրայ երգ եւ երաժշտութիւն ձայնագրել։ Ճափոնական Եամահա էլեկտրական երգէոնը, իր բազմաթիւ ինքնագործ կարելիութիւններով, երգահանին դերն ալ կրնայ կատարել ... Թրքական ճայնասփիւռէն քանի մը ականջի հաճելի «չարքի» ճայնագրելը հարց մը չէ, մի քանի անկուտ հայերէն տող չարել, նախկին կոլխոզի չոպանն ալ կրնայ ընել եւ եղեւ հայաստանեան արդի երաժշտութիւն, քէֆի–հարսանիքի երգ, ուր միշտ ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ մը կայ որ ՅԱՆԿԱՅՈՂ Տղուն ոչ կ'ըսէ ... Աճ ՎԱՒ մը կը սկսի, ՇԱՐԺԻՐ – ՇԱՐԺԻՐ (թաչկինակը։ ինչո՞ւ հեռանում ես, չես երեւում ... ծաղիկ ես, պարտէզիս թագուհին ես, եւ այլն, եւ այլն, վեր դարձուր, վար դարձուր այս մի քանի աղքատիկ եւ նախնական բառերով, նոյնքան աղքատ նախնական երաժշտութեամբ որ հայկականի հետ ամենեւին կապ չունի, հրապարակ իջած են տասնեակներով ճայներիզներ որոնք իրենց անցքին «Պիւլտողէր»ի նման կոխկռտելով անցած են Կոմիտասի, Սպենդիարեանի, Մելիքեանի, Ալէմշահի, Խաչատրեանի նման ազգային արժէքներու վրայէն, նմանութեամբ իրենց իշխանաւորներուն, որոնք երանի սովետական տարիներու խնամքը եւ դուրգուրանքը ցոյց տային մեր մշակութային արժէքներուն։

Նոյնն է պարագան նկարիչներուն։ Արդիականութիւնը կը պահանջէ որ արեւմտեան աշխարհի մեծագոյն անուններու (Փիքասօ, Տալի, Տէլվօ, եւ այլն) նմանութեամբ հրապարակ իջնեն, իրենց կողմէն բան մը աւելցնելով ... Եթէ Փիքասոն երեք աչքով, երկու քիթով դիմանկար կը գծէր, իրենք մէկական հատ կ'աւելցնեն իւրաքանչիւրին վրայ եւ կ'ընդլայ արդի հայ նկարչութիւն։ Ուրիշներ աւելի համեստ են, ձեռքերնին անցած դիրքերէն եւ քարթերէն բնանկարներ, նաթիւր մորթ–եր, կենդանիներ կ'ընդօրինակեն, չնորհիւ պատճէնահան գործիքներու մեծցնելով, մի քանի ճախող վրձին, զօրաւոր խորք մը եւ դէն մը որ յաճախորդին դէմքին եւ հագուստին համաձայն կ'ներկէ – կ'ելլէ։ Ի՞նչ լնեն. պիտի ապրին։ անգործ են։ Բան մը հարկ է գնել։ Ժամերով ցուրտին, տաքին, անչարժ կը սպասեն այդ վայրկեանին։

Գնելէն վերջ երկրորդ խեղկատակութիւն մը կը սկսի որ զուտ հայկական է։ Պէտք է «ԳՐԱՆՑԵԼ» ... հապա՞։ ինչպէ՞ս կարելի է այդ «ԳԼՈՒԽ – ԳՈՐԾՈՑ–ՆԵՐԸ» հայրենիքէն դուրս հանել։ Պետութեան յատուկ կազմակերպութիւն մը կայ, ուր պիտի տանիս այդ 10 տոլարնոց նկարը, պատէ – պատ պիտի զարնուիս կիսավայրենի, տգէտ եւ տգեղ պաշտօնեաներու հետ, 5 – 10 տոլար մըն ալ իրենց պիտի տաս, որպէս պետական տուրք, պիտի կնքեն երկու լուսանկարներուն վրայ, մէկը քեզի, մէկը իրենց, եւ միայն անկէ վերջն է որ եթէ օդակայանի պաշտօնեան նոր դժուարութիւններ չհանէ եւ նոր տուրքեր չուզէ (պատահած բան է), կրնաս երկիրդ տանիլ այդ 10 տոլարնոց գլուխ – գործոցը, որ կրած յողնութեանդ հետեւանքով աչքիդ 2000 տոլարի արժէք ստացած է արդէն...։

Անդին եթէ երկու միլիոն տոլարի գամանդ գնած ես, կրնաս հանգիստ սրտով զրպանդ դնել եւ դուրս գալ... զրանցումի նիւթ չէ։ ճարպիկութեան հարց մըն է միայն։

Բնականաբար, եթէ տեղացի ես, մեծ մը ծանօթ, կամ անոր հաշուին գործող, կրնաս մէկ աչքի նշանով ուզած նկարդ հանել Լոս – Անճըլըսի չուկային համար, ուզած քոնեաքները հասցնել բարեկամներուդ, կամ ուզած քլիչային հեռախօսներ եւ այլ մանր արժէքաւոր իրեր հարիւրներով մտցնել, առանց դոյզն նեղութեան։ Սիկիլիացի բարեկամս հպարտութեամբ կը պատմէր որ իրենց մօտ դա սովորական գործելու ձեւ է։ Մենք մի քիչ ետ մնացած ենք տակաւին։ Մեր մօտ տակաւին ամէնուն չէ տրուած գործելու այդ ձեւը. բախտաւորները միայն կ'օգտուին առ այժմ։ Մաղթենք որ օր մը կարգը մեզի ալ գայ։

*
**

Փաւարոթթիի եւ երիտասարդ հայ երգչուհիին ներկայացումը իմ մինչեւ դուրս տեղի ունեցաւ։ Ուզեցի անձամբ ներկայ ըլլալ մեծ «Մաէսթրո»ին կարծիքը առնելու եւ ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու, մեր դասական երգիչներու մակարդակի մասին։ Երբ «Մաէսթրոն» դիւթուեցաւ Մակուայի ճայնէն, աննկարագրելի հպարտութիւն մը ապրեցայ ներքնապէս։ Ուրեմն ճիշդ է որ միջազգային մակարդակի ճայներ ունեցող երիտասարդներ կան Հայաստանի մէջ։ Միակ տկար կէտ՝ որ չատ հիմնական է – ըսաւ – «Մաէսթրոն» – օփէրայի երգիչի մը պարագային, հնչիւնաբանութիւնն է։ Իսկապէս Մակուայի երգած «Թրաւիաթան» եւ «Նորման» իտալերէն չէին, ռուսերէնի մօտ լեզու մըն էր... սխալ առոգանութիւնը, այս դիտողութենէն վերջ, կ'անդրադառնամ որ ընդհանրացած է Հայաստանի երաժշտանոցներու մէջ։ Զկայ իտալերէն լեզուի մասնագէտ, ինչ որ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ է օփէրայի պարագային, եւ յառաջ կ'երթան կարկատաններով։ Այս ընթացքով, դժուար է որ օփէրայի հայրենիքին մէջ կարենան համբաւի տիրանալ։ Անկեւսաքոն երկիրներու մէջ փնտռուած են մեծրինները։ Գերմանիա քանիներու դրծ հայթայթած է մեծ յաջողութեամբ։ Իտալիոյ մէջ, առ այժմ, անուն մը դուրս չէ ցայտած։ Միակ լուծումը ուսանողական թոչակ տրամադրել է մի քանի բացառիկ ճայներու, Մակուայի նման, եւ չատ հատուածաբար կ'ունենանք բարձր մակարդակի միջազգային երգիչ – երգչուհի։

(Շար. 21)

ԳՈՂՈՒԹԻՆ ԳՈՂՈՒԹԸ

Պէյրութի Հայկազեան համալսարանի հոդաբարձութիւնը համալսարանի նախագահ նշանակած է տոքթոր Փօլ Հայտոսթեանը, որ 2002 Սեպտեմբեր 1-էն պիտի յաջորդէ տոքթոր Ճոն Յանճեանի, որ կը քաշուի ասպարէզէն: Տոքթոր Հայտոսթեան չորրորդ անգամ է Հայկազեանէն եւ Փրինսթընի Ատուածաբանական դպրեվանքէն աւարտած է իր տոքթորան: 1993-էն ի վեր դասախօս է Պէյրութի Մխիթարեան Ատուածաբանական դպրոցին:

անկիւնէն, այս անգամ իր տպաւորութիւններուն մէջ Հայ մը գտնուրէն կը դանգատէր՝ զրելով որ Հայաստանցի մը իր գրքերը կը ծախէր ոչինչ գնով ու «Նարեկ» մը պատրաստ էր հարիւր դրամի տալու...: Նոյնքան տխուր էր պատկերը, բայց բոլորովին տարբեր պատճառներով: Առաջինը՝ իր գիրքերը ծախու կը հանէր՝ Հայաստան ներդաղթելու համար, իսկ երկրորդը գրադարանին «Նարեկ»ը կը ծախէր՝ Հայաստանէն արտագաղթելու համար...:

Հայ տարբեր պարագայ մըն ալ որ այսպէս մտահոգիչ է եւ լրջօրէն խորհրդածելի: Գրախանութներու մէջ վաճառուղ նոր գիրքերուն մեծամասնութեան տպաքանակը անհատատալի թիւ մը կը ներկայացնէ: Ընդհանրապէս հազարը չանցնիր: Այդ ալ՝ արտատահմանէն մեկենասի մը օգնութեամբ հրատարակուած, կամ ալ հեղինակին կողմէ ապահովուած քարերարի մը միջոցաւ: Ժողովուրդէն ոմանք մեծ կարօտով կ'ողջունէին Սովետական օրերը, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի մէջ ապրողներ, որոնք իրենց գրադարանէն կը վերցնեն Զարենցներ, Շիրազներ, Մահարիներ, Թումանեաններ եւ Իսահակեաններ, իւրաքանչիւրը նուազագոյն 40 - 50 հազար տպաքանակով, ոմանք մէկէ աւելի անգամ տպագրութեամբ: Վերջերս հանդիպումի ունեցանք Հայաստանցիի մը հետ, որ պատմեց մեզի այդ դժուարութիւններուն մասին եւ նոր սրտկեց մեր սրտին, պատմելով որ կարգ մը արտատահմանեան հաստատութիւններ ու կազմակերպութիւններ կրետոր նուիրատուութիւններով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Հայաստանի մշակութային կեանքին ու գեղարուեստական ձեռնարկներուն:

«Ակօս»

ԿԱԼԻՆԻՆԳՐԱԴ՝ ՄԵԾ ՓՈՒՇ ՄԸ, ՄԵԾՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ

•

Կալինինգրադ ռուսական հողաշերտ մըն է, որ Եւրոպական Միութեան (ԵՄ) մաս կազմող երկիրներէ պիտի չորսպատուի: Մոսկուա կ'առաջարկէ նոր բանակցի մը ստեղծումը՝ իր եւ անոր միջեւ, ինչ որ կը մտահոգէ Պրիւսէլը, քանի որ «Եւրոպական Միութիւնը չի կրնար ընդունիլ յատուկ նրբանցքի մը գոյութիւնը, Լեհաստանէն եւ Լիթուանիայէն անցնող, որ կալինինգրադի հողաշերտը Ռուսաստանի կապէ»: Այսպէս յայտարարեց անցեալ Յունուարի վերջաւորութեան Գրիս Փաթըն, Եւրոպական Հարցերդարանի միջազգային յարաբերութիւններու պատասխանատուն:

Վերջին անգամ «նրբանցք»ի մը գաղափարը 1939-ին գրուած էր, Հիթլէրի կողմէ, արեւելեան Փրուսիան երրորդ Ռայխին կապելու, Լեհաստանի հողամասին ընդմէջէն: Այս հարցը Բ. Աշխարհամարտին բռնկումը արագացուցած էր: Եւրոպական Յանձնախումբին պաշտօնատարները զգուշօրէն, քայլը չեն առներ ռուսական ներկայ պահանջները բաղդատելու աւելի քան վաթսուն տարի առաջ տեղի ունեցած դէպքերուն: Անոնք, աւելի, գուգահեռ մը կը գծեն Արեւմտեան Պէրլինի կացութեան հետ, որուն բնակիչները կարելիութիւնը ունէին ազատօրէն Դաշնակցային Գերմանիա անցնելու՝ մայրուղիներու միջոցաւ (յատուկ կերպով մատնանշուած եւ հսկուած), որոնք Արեւելեան Գերմանիոյ տարածքին կը գտնուէին: Սակայն Պրիւսէլ նման լուծում մըն ալ կը մերժէ: Ըստ Եւրոպական Յանձնախումբին, Կալինինգրադի կարգավիճակը պէտք է ենթարկուի եւրոպական օրէնսդրութեան: Ինչ որ կը նշանակէ թէ, ամենէն ուշը, Լեհաստանի եւ Լիթուանիայի Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան առեն, այս երկու երկիրները մուտքի վիզայի դրոյթը պիտ կիրարկեն ռուս բոլոր քաղաքացիներուն համար, ներառեալ կալինինգրադցիները: Յանձնախումբը կը փափաքի Կալինինգրադի բնակիչներուն համար առնուելիք հարկ եղած վարչական քայլերը թեթեւցնել՝ վիզա ստանալու ուղղութեամբ, հողաշերտին մէջ լեհ - լիթուական հասարակաց հիւպատոսարանի մը հաստատումը առաջարկելով՝ զեղչեալ դիներով այլապան վիզաներ չնորհել, ինչպէս եւ սահմանապահներու կառոյցներուն արդիականացումն ու զարգացումը իրագործել՝ նկատի առնուած:

Լեհաստանն ու Լիթուանիան կը պատրաստուին ԵՄ-ի մաս կազմել մօտ երկու տարիէն: Հետեւաբար, ժամանակամիջոցը կարճ է: Բայց Ռուսաստան այս հարցերուն չուրջ Պրիւսէլի հետ որեւէ բանակցութիւն կը մերժէ: Ըստ Եւրոպական Յանձնախումբին պաշտօնեաներուն, Մոսկուա չարունակական կերպով ճնշում կը բանեցնէ լեհական եւ լիթուանական իշխանութիւններուն վրայ, որպէսզի ասոնք այս հարցերը լուծեն երկկողմանի յարաբերութիւններու ծիրին մէջ՝ իրենց եւ Ռուսաստանի միջեւ: Իւրաքանչիւր երկրի հետ անջատօրէն բանակցելով եւ ոչ թէ բովանդակ ԵՄ-ին հետ, Մոսկուա կը փորձէ ձեռք ձգել յաւելեալ առաւելութիւններ չրջապատուած իր հողաշերտին համար:

Գրիս Փաթընի բառերը կունար Վիկանտի համար, Կալինինգրադի հարցը ոչ մէկ կերպով կրնայ ԵՄ-ի ընդլայնման արգելք ըլլալ: Ինք կը խորհի որ հողաշերտին ապագան պէտք է ուղղակի ծեծուի Պրիւսէլի եւ Մոսկուայի միջեւ եւ թէ ամէնէն ուշը մինչեւ Ապրիլի կէսը Տասնհինգերը այս հարցին չուրջ իրենց կարծիքը ներկայացուցած կ'ըլլան, որ յետոյ օրակարգի վրայ պիտի դրուի՝ Մայիսին կայանալիք ԵՄ - Ռուսաստան վեհաժողովին:

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ԵՄ-ի անդամակցութեամբ, այս վերջինը ուղղակի չփումի մէջ պիտի գտնուի ռուսական պահակազօրք ընդգրկող քաղաքի մը հետ որ 18 հազար զինուորական կը հաշուէ: Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ ասոնց թիւը որպէս հակազդեցութիւն պիտի չաւելնայ ՕԹԱՆի ընդլայնումով: Մինչ այդ Կալինինգրադ, ուր կենսամակարդակը հինգ անգամ աւելի ցած է քան Լեհաստանի մէջ, իր ձեւով կը մերձենայ Եւրոպայի...: Սակայն այս հողաշերտին բնակիչները կընան առաջինները ըլլալ որպէս Ռուսաստանի անդիջողութեան գինը վճարողներ: Եթէ կարելի չըլլայ լուծումի մը յանդիլ, այս դաւառը կրնայ աչխարհէն կտրուիլ: Անոր բնակիչներէն չատեր կը գոյատեւեն չնորհիւ Լիթուանիոյ եւ Լեհաստանի հետ անդրսահմանային առեւտուրին: Առանց ԵՄին հետ կնքուած համաձայնութեան մը, անոնք պիտի չկարենան այլեւս դիւրութեամբ սահմանը անցնիլ: Տակաւին կարգադրուելիք այլ հարցեր կան, ելեկտրական ուժանիւթի ներածումէն սկսեալ:

Լիթուանիան մօտ ատենէն մաս պիտի կազմէ եւրոպական ուժանիւթի փոխանցման ծրագիրին, որու բերմամբ Կալինինգրադ ելեկտրական ուժանիւթէ զերծ մնալու վտանգին տակ կը գտնուի: Զրկնորսութեան ապագան ալ նոյնքան անորոշ է: Առանց համաձայնութեան մը ԵՄին հետ, Կալինինգրադ 2004-էն ետք պիտի չկարենայ ձկնորսութիւն կատարել Պալթեան ծովուն մէջ: Նոյնպէս, պէտք է համաձայնութիւններ ստորագրել ցամաքային եւ երկաթուղային փոխադրութիւններու մարզերուն մէջ, որպէսզի փոխադրակառքերն ու գնացքները կարենան Լեհաստանէն եւ Լիթուանիայէն անցնիլ: Այլապէս, հողաշերտին մէջ կարելի պիտի չըլլայ արտադրութիւնը ոտքի պահել, քանի որ ան լայնօրէն կախեալ է Ռուսաստանէն ներածուած նախանիւթերէն: Մոսկուա փորձած է միշտ խուսափիլ բանակցելէ՝ եւրոպական արագընթաց ուղիներու ապագայի ծրագրին մէջ հողաշերտին ներառման գծով, հակառակ անոր որ ծրագրին ծախքերը գլխաւորաբար յանձն առնուած են ԵՄ-ին կողմէ:

Եւրոպական Հարհրդարանին մէջ վախ կայ որ, ռուսական ճիէրին պատճառով, Կալինինգրադ «սեւ ծակ»ի մը վերածուի բարգաւաճ Եւրոպայի սրտին մէջ: Ըստ քննութիւններու, ոչ միայն հոն տիրող կեանքի մակարդակը Լեհաստանէն չատ աւելի վար է, այլեւ՝ սիտայի պարագաները (համեմատականօրէն) երեսուն անգամ աւելի են քան դրացի Լիթուանիան: Հոնկ-Քոնկ մը դառնալու փոխարէն, վախ կայ որ Կալինինգրադ վերածուի մաֆիաներու կազմակերպութիւններու խարխափ մը եւ ռուսական աչխարհակալ քաղաքականութեան սուզանաւի մը:

Ռուսաստանի տեղի տալ կրնայ չատ վտանգաւոր հետեւանք ունենալ: Տասնհինգերը հինգերը գոյց տուին թէ իրենք գիտեն հարցին սահմանները: Անոնք համաձայն չեն եւրոպական օրէնքին առջեւ բոլորին հաւասարութեան սկզբունքը զոհելու՝ Ռուսաստանի հետ լաւ յարաբերութիւններ պահելու խորանին վրայ: Անոնք նաեւ չեն ուզեր Լեհաստանի դերիչխանութիւնը սահմանափակել: Այսօր, Արեւմուտքը կ'ուզէ Ռուսաստանի հետ իր կապերը զարգացնել ընկերակցութեան հիման վրայ, նոյն ատեն յարգելով փոքր երկիրներու չահերը: Պատմութիւնը գոյց կու տայ որ այս ձեւի սառնահալք մը կրնայ մնայուն ուխտի մը վերածուիլ... եւ յաւելեալ՝ պարզ սիրաբանութիւն մը չդառնալ, որուն նմանները անցեալին չատ տեսնուած են:

ՍԱՐՈՒՆԻ

(Քաղուած՝
«Գուռիէ Էնթէրնասիոնալ»էն)

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ԳՕՏԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ

«Վերադարձ Արցախ» ծրագրին շրջանակներուն մէջ սահմանամերձ գիւղեր հաստատուած են հինգ ընտանիքներ եւս: Ծրագիրը կ'իրագործուի ԼՂՀ պիւտճէով ու կը նախատեսէ 5-էն 8 հազար տոլար իւրաքանչիւր ընտանիքի համար: Ան կարելիութիւն ունի տարեկան մինչեւ 250 ընտանիք հովանաւորելու: ԼՂՀ այս ծրագիրը սկսած է 1994-էն. Հայաստան միացած է անոր 2000-ին, ուրկէ դիմած են արդէն 700 ընտանիքներ: Ցունուար 1-ի տուեալներով Շահումեանի, Հադրութի, Ասկերանի սահմանամերձ գօտիները տեղափոխուած են 70 ընտանիքներ 370 անդամներով: Անոնց կը տրուի սեփական տուն, հողատարածք եւ հինգ տարի դերծ կը մնան հարկերէ:

*
**

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻԻՆ

Անցեալ տարուան երաչտէն տուժածներուն համար Գերմանիոյ կառավարութիւնը Սիւնիքի մարզին զրկած է մարդասիրական օգնութիւն: Ստացուած մը նընդհղէնը ուղղուած է 7800 ընտանիքներու, անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար նախատեսելով 10 լիթր ձէթ, 21 քիլօկրամ ոսպ, 7 քիլօկրամ ոլոռն: Օժանդակութիւն նախատեսուած է նաեւ կապանի, Մեղրիի, Ագարակի, Գորիսի դպրոցներուն եւ գիշերօթիկներուն համար:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ·

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Բայց յեղափոխականները քան մը ըրած չունին:

- Կ'ուզեն ընեն, կ'ուզեն չընեն. կառավարութիւնը գոհ կը մնայ, եթէ այսպիսի թուղթի մը տանք:

- Այդ ձեր առաջարկը այնքա՞ն ծանրակչիռ բան մըն է, որ կարելի չէ կատարել. ապագային պատասխանատու կը մնանք ազգին առջեւ:

- Ապագայի պատասխանատուութիւնը ի՞նչ կարեւորութիւն ունի: Հիմա մենք մեր մորթը փրկելու նայինք:

- Քեզի համար չունի, բանց ինծի համար կարեւորութիւն ունի: Մանաւանդ որ ապագային քեզ չեն դատապարտեր, այլ պաշտօնի վրայ գտնուող Պատրիարքը:

- Որպէսզի դուք ապագային չդատապարտուիք, պէտք է, որ մենք, ընտանիքով, չօլուխ - չօճուխով աքսո՞ր երթանք:

Պատրիարքը յայտնապէս նեղութիւն կը զգար վաճառականին խօսքերէն: Այլեւս համբերութիւնը սպառելով գոռաց.

- Ես, իրրեւ Պատրիարք, իմ պարտականութիւնս դիտեմ եւ կը կատարեմ:

- Բայց մեր կեանքի ապահովութի՞ւնը:

- Ամբողջ ազգը ինչ որ պիտի ըլլայ՝ դուք ալ ան կ'ըլլաք:

- Կը ցաւիմ, որ ուղիղ չէք տրամադրուած, Սրբազա՛ն հայր:

- Իմ խիղճս հանդարտ է, եւ ասիկա բաւ է ինծի համար, հիմա դուք՝ հարուստներդ, ինչ պիտի ընէք սա տարտիպիր թչուառներուն համար: Կարդացէ՛ք, Սերովբէ՛ էֆէնտի, սա տեղեկագիրը եւ տեսէ՛ք, թէ ի՛նչ սարսափելի վիճակի մատնուած են Էրէյլի գտնուող դաղթականները:

Եւ Պատրիարքը վաճառականին երկարեց քիչ մը առաջ կարդացած թուղթը:

- Ամա՛ն, ամա՛ն, չկարդամ՝ աւելի ադէկ, - գոչեց վաճառականը ձեռքի վանողական չարժումով մը, - առանկ բաներ ո՛չ լսել, ո՛չ ալ դիմանալ կ'ուզեմ, դուք կացութիւնը չէք ըմբռներ կոր, չատ վտանգաւոր ժամանակի մը մէջ ենք, տարագիրներով զբաղելու ատեն չէ, եւ ձեզի ալ խորհուրդ կու տամ, որ դուք ալ չզբաղիք: Եթէ կառավարութիւնը իմանայ, որ Պատրիարքարանը զրամական օգնութիւն կ'ընէ կոր տարագիրներուն, հետեւանքը կրնայ չատ դէշ ըլլալ:

- Ուրեմն տրամադիր չէ՞ք դրամական օգնութիւն մը ընելու այս խեղճերուն:

- Ե՞ս, զրամ տամ առանկ բանի մը համա՞ր, - գոչեց Սերովբէ էֆէնտի դողդողալով, - փա՛ռք Աստուծոյ, դեռ խելքս չկորսնցուցի, ո՛չ դուք առանկ բան մը ըսած եղէք, ո՛չ ալ ես լսած:

- Բայց վախնալու բան մը չի կայ, - պնդեց Պատրիարքը, - ձեր տալիք նուէրը ծածուկ պիտի պահուի, միայն ես պիտի գիտնամ:

- Կ'աղաչեմ, մի՛ պնդէք, խօսքը անգամ կը սարսափեցնէ կոր ինծի, ես ի՛նչ ըսելու եկայ, դուք ի՛նչ կ'ըսէք ինծի, այդ տեսակ տեղեկագիրները հոս՝ Պատրիարքարանին մէջ պահելն անգամ վտանգաւոր է եւ կրնայ փորձանք մը բերել ձեր գլխուն: Ինչպէ՞ս այդ տեսակ թուղթեր կրնաք կոր ստանալ:

- Միջոց գտած ենք:

- Վատնդաւոր է, էֆէնտի՛մ, վատնդաւոր, այս միջոցին չատ զգոյշ վարուելու է, առիթի մը կը նային կոր մեզ ալ աքսորելու համար:

Եւ Սերովբէ էֆէնտի ոտքի ելաւ ղժղժոհ չարժումով մը, Պատրիարքին ձեռքը բռնեց եւ ըսաւ.

- Խոհեմութիւն, Սրբազա՛ն, խոհեմութիւն, պզտիկ սխալ մը ամէնուս գլուխը կրնայ փորձանք բերել, գացողնեկը գացին, մնացողները մտածենք:

Պատրիարքը այս յորդորին պատասխանեց քմծիծաղով մը:

Վաճառականը յուսախաբ դէմքով մը մեկնեցաւ Պատրիարքարանէն, ուղղուեցաւ Գում Գարաւի կայարանը եւ վերադարձաւ Պոլիս, իր գրասենեակը:

Իր առաջին գրագիրը, որ կ'երեւայ, թէ տեղեակ էր իր մեծաւորին ձեռնարկին, հարցուց.

- Էֆէնտի՛, ինչ արդիւնք ունեցաւ ձեր տեսակցութիւնը:

- Զդէ, ազբա՛ր, - գոչեց Սերովբէ էֆէնտի դառնացած չեչտով մը, - պարապ տեղը անչափ տեղը գացինք, յոգնեցանք:

(Շար. 179)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան – Սփիւռք գործակցութիւնը զարգացնելու եւ խորացնելու նպատակով 2002 թ. Մայիսի 27–28–ին երեւանում հրաւիրւում է Համահայկական երկրորդ Խորհրդաժողովը, որի օրակարգում կը ներառուեն համազգային նշանակութեան հարցեր եւ դրանց իրականացմանը նպատակաուղղուած ծրագրերը:

Երկրորդ խորհրդաժողովն ունենալու է առաւել գործնական բնոյթ, աշխատանքները հիմնականում ընթանալու են մասնագիտական մասնաճիւղերում, քննարկուելու են տարբեր բնագաւառների ծրագրեր եւ ստեղծուելու են դրանց իրականացման համապատասխան մեխանիզմներ:

Այդ նպատակով Փարիզում ՀՀ դեսպանութիւնում կազմակերպւում է նախապատրաստական ժողով, որին հրաւիրւում են մասնակցելու Ֆրանսահայ բոլոր կազմակերպութիւնների եւ հաստատութիւնների ներկայացուցիչները, մտաւորականութիւնը, մամուլը, ինչպէս նաեւ անհատներ:

Քննարկուելու են Երկրորդ խորհրդաժողովի դնելիք ուղղութիւնների վերաբերեալ հարցեր, կազմակերպական հարցեր, ինչպէս նաեւ նախապատրաստուելու են առաջարկութիւններ:

Ժողովը տեղի է ունենալու Շաբաթ, Մարտի 9–ին, ժամը 14 – 17–ին, ՀՀ դեսպանութեան չէնքում:

Հասցէն՝

Ambassade de la République d'Arménie
9, rue Viète, 75017 Paris
Tél. : 01 42 12 98 00
Fax : 01 42 12 98 03

CONFERENCE
«Les Dimanches de Carême»

Père Dirair KELEJIAN

organisée par le Comité des Dames
de la Cathédrale Saint Jean-Baptiste

Dimanche 10 mars à 16 heures

Salle Nourhan Fringhian
15, rue Jean-Goujon — 75008 Paris

en deuxième partie
Projection de la vidéo de la visite
en France
du Catholicos de tous les Arméniens
Sa Sainteté KAREKINE II
(du 6 au 18 décembre 2001)

Buffet

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղի անդամուհիները յայտնում են իրենց ընկերուհի՝ Ազաքսէ Փափազեանին եւ ընկերուհի Մարօ Գալֆայեանին իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Շաֆէ Ներկիզեանի մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին 45 եւրօ կը նուիրեն Համազգայինի Մարսէյլի ճեմարանին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական առանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Զորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւադալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշադինն է՝ 15 Եւրօ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Տիկնանց Ցանճնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-ԻՒ

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն՝ –
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70

Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մարտ 10, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յատարտ պատարագի՝

ԱԼԻՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Ցիշատակը յարգողները կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

LA CITE INTERNATIONALE UNIVERSITAIRE
fête le
« PRINTEMPS DES POETES »

la Maison des Etudiants Arméniens
vous convie
à la rencontre
de la poésie arménienne

le Dimanche 17 mars de 14h à 17h
à la Maison des Etudiants Arméniens
57, boulevard Jourdan, 75014 Paris
Métro Porte d'Orléans /
RER Cité Universitaire

UNE POESIE QUI S'AFFICHE

Parcours à travers la poésie contemporaine arménienne
(visite libre d'une exposition de poèmes)

à 15 heures

LECTURE PUBLIQUE D'ŒUVRES POETIQUES

en français et en arménien
par la comédienne Andrée DAMANT et Arthur SARKISSIAN

— Lancement du prix de poésie de la Cité Internationale;
— Intermède musical par des étudiants de la Maison;
— Petit buffet.

— Entrée libre dans la limite des places disponibles —

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris III[e]
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 10 mars à 9 heures 30
Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux

Programme :
— **Une puissante association caritative, le Fonds Arménien**
— **Caractère œcuménique de la Société Biblique d'Arménie.**

ՄԱՐՍԷԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին
ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ - ԲԱՐԹՈՒղԻՄԷՈՍ
ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté
Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՓԱՐՈՋ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւետ պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի՝

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
ԻԶ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Իսկ լէ Մուլինոյի
ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Եկեղեցւոյ մէջ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

կիրակի, *ՄԱՐՏ* 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»ի կիրակիին
կիրակի, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» կիրակիին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Տէր - Խաչատուրեանէ 41 եւրօ եւ Տիկին Մարի - Տէր Յակոբեանէ 31 եւրօ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le **9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson**
Issy-les-Moulineaux

Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :

Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, ZEPUR et KHATOUNA, Jean-Pierre NERGARARIAN

Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner
Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 8
VENDREDI
8 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.380 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.380

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 6 / 7)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ողջունած է Եւրոպական Միութեան փետրուար 28-ի քանաձեւը որով կը կրկնուէր Հայաստանի չըջափակումին վերջ տալու եւ Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու Թուրքիոյ ուղղուած կոչը։ Նախարարը լսած է թէ իրենք համաձայն են միութեան առաջարկին որով կովկասեան երեք պետութիւնները կը հրաւիրուին Եւրոպական Միութեան հետ ժողովով մը մշակելու չըջանային զօրակցութեան ռազմավարութիւնը։ Այդ գործակցութիւնը կը նպաստէ խաղաղութեան, մարդու իրաւունքներու յարգանքին, ժողովրդավարութեան, ընկերային ու մշակութային զարգացման, տնտեսութեան բարգաւաճումին եւ բնապահպանման խնդիրներու լուծումին. բաներ, որոնք Հայաստանի մշտական ուշադրութեան թիրախները կը կազմեն։

*
**

ՕԹԱՆ-ի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ծանօթանալու այցով մը Եւեան գացած է ՕԹԱՆ-ի սպայակոյտէն պատւիրակութիւն մը, ղեկավարութեամբ զօրավար Կ. Փալմիէռիի։ Անոնք Մարտ 5-ին ծանօթացած են Հայաստանի զինեալ ուժերու խաղաղապահ ստորաբաժանումին կազմին, ռազմական ուսումնական հոլովոյթին կազմակերպչական հարցերուն։ Պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է Պաշտպանութեան նախարարութեան արտաքին յարաբերութիւններու եւ ռազմական գործակցութեան վարչութեան պետ զօրավար Մ. Մելքոնեանի հետ ու քննարկած գործակցութեան հարցեր։

*
**

ՀԱԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ

Վրաստանի Գործարանի երեսփոխան Գ. Շարաձէ հայ երեսփոխան Վան Բայբուրդեանը մեղադրած է «հակապետական եւ դաւաճանական քաղաքականութիւն» վարելով։ Այդ մեղադրանքին պատճառը վրացերէնին Վրաստանի պետական լեզուի կարգավիճակ տալու եւ հայաբնակ Ախալքալաքէն ռուսական զօրքերու մեկնումին Վ. Բայբուրդեանի մերժումն է։ Այս վերջինը բացատրած է թէ ինք դէմ չէ պետական լեզուի օրէնքին քուէարկումին, բայց անոր անմիջական կերպով գործադրութիւնը կը խոչընդոտէ երկրին հայ, յոյն, աղբեջանցի քաղաքացիներուն իշխանութեան մարմիններու ընտրութիւնը։ Ինչ կը վերաբերի Ախալքալաքի ռուսական զօրքերու խնդրին, հայ երեսփոխանը կ'ուզէ որ անոնք դուրս բերուին միայն Ջաւախքի հայութեան դէմ հնարուած ընկերա-տնտեսական հարցերուն կարգադրութենէն ետք, քանի որ չըջանի Հայերէնը կարգչային ծրագրի մը ներկայացումը։ Ծրագիր, որով խորհրդային օրերու նըւէր խեղաթիւրութենէն կարելի է արագօրէն անցնիլ մաշտոցեան ուղղագրութեան։ Ծրագրին հեղինակը տեղւոյն վրայ յուցադրած է թէ իր մշակած ութ սկզբունքային կէտերով ինչպէս կ'ըլլայ այդ անցքը, քանի մը վայրկեանի մէջ 19 հզ-նոց ընագրի մը աբեղեանական խեղաթիւրութիւնը վերածելով մաշտոցեան ուղղագրութեան։

Գիտաժողովի աւարտին Հայաստանի մէջ հայերէնի ուղղագրութիւնը ժամ առաջ վերականգնելու դիմում մըն ալ յղուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի. դիմումով չեչտուած են երկու գրելաճեւի գործածութեան անտրամաբանական բնոյթը եւ ապղաւնաս հետեւանքները։ Անհրաժեշտ նկատուած է անվաւեր յայտարարել «Սովետական Հայաստան»ի կառավարութեան 1922 Մայիս 4-ի որոշումը որ հայերէնի ուղղագրութեան մահավճիռը հաստատած է, փութացուով «սկզբնական մեղք»ի մը ժառանգորդները դարձնելով յետագայ սերունդները։

Առաջին այս արձագանգը՝ որպէս յուսատու նախաձեռնութեան ողջոյն. բնականաբար, լսդնօրէն կ'արձագանգենք դիտաժողովին երբ ունենանք եզրյթներու լման թղթածրարը։ Մինչ այդ, փառք կու տանք առ որ անկ է, որ Հայաստանի հայադիտութեան դաշտը չի սահմանափակուիր Զահուկեաններով, Հախվէրդեաններով ու հոն, թալիսպաններու բազմութեան քով կան հոսանքն ի վեր թիւրվարող հաւատացեալները ալ...։

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ ոչ միայն մարդու թիւը այնքան մեծ է որ, բուռն բողոք բարձրացած է բնակչութեան մօտ։ Ամերիկեան ռմբակոծութիւններու աստիճանը, մէկայն բարկութիւն ստեղծած է եւ Աֆղան մը չի վարանիր ըսելու. – «Ինչ որ Ամերիկացիք ըրին կոպիտ է։ Հոս են խաղաղութիւն բերելու համար, ոչ թէ անմեղներ սպաննելու եւ մեր երկիրը քարուքանդ ընելու»։ Բոլորն ալ կ'ուզեն որ Ամերիկացիք եւ օտար միւս ուժերը հեռանան երկրէն։ Ուրիշ պատրակական մը կ'ըսէ. – «Հո՛ս, ոչ Ալ – Քաիտայի մարդիկ կան, ոչ ալ ահաբեկիչ։ Ամերիկացիք օրական 200 տոլար կու տան Աֆղաններ սպաննելու համար։ Քանդուած դիւղերը ապտան են»։ Շատեր կը դատապարտեն այդ Աֆղաններըը, որոնք կը կռուին Ամերիկացիներու կողքին։ ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց պատասխանատուն՝ Մարի Ռոպինսըն չատ մտահոգ է եւ Տի Ցայթի տուած հարցազրոյցի մը մէջ չի ծածկեր այդ մտահոգութիւնը, որով հետեւ «բնակչութեան մէջ զոհերու անհերեակայելի թիւ մը կայ»։ Քապուլի մէջ, Մարտ 6-ին, պայթում մը պատահած է, մինչ միջազգային ուժէ զինուորներ կը ջանային հակօդային հրթիռներ բնաջնջել, երկու Գերմանացի եւ

ՊՈԼԻՍ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԹԱԼԱՆԻ ՎԱՅՐ

«Ակօս» չաբաթաթերթը (Մարտ 1) կը տեղեկացնէ թէ պատմական արժէքներու կողոպուտի դէմ հսկող վայրերէն զարճած են հայկական եկեղեցիները։ Վերջին պատրաստ արձանագրուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին մէջ ուրկէ պատմական արժէքով վեց աշտանակ զողցուած է եւ չուկան ծախու հանուած։ Ամերիկահայ գրօսաշրջիկ մը անդրադառնալով կատարուածին, տեղեակ պահած է Մեսրոպ պատրիարքը որ յայդնած է արգելք ըլլալ գողնին վաճառքին ու եթ առնել աշտանակները։ Շաբաթաթերթը կ'ըսէ թէ կը սպասուի որ Պոլսոյ պատրիարքը հաղորդագրութեամբ մը առաջել ուշադրութիւն թելադրէ եկեղեցիներու դոյքերուն հանդէպ եւ վարչութիւնները պատասխանատուութեան կոչ-

---

երեք Դանիացի մեռած են, երեք ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են։

ԵԻՐՈՊԱՆ հակազդեց Միացեալ Նահանգներու որոշումին դէմ ծանր տուրքեր կիրարկելու պողպատի ներածման վրայ։ Պուշ 8%-էն 30% տուրքեր դրաւ պողպատի զանազան ապրանքներու վրայ, ինչ որ Եւրոպացիներուն համար «անհիմն», «անարդար» եւ «անընդունելի» կը նկատուի։

ԺՈՍՓԻՆ հանդարտութիւն եւ խոհեմութիւն թելադրեց իր «քաղաքական խորհուրդին» եւ հրաւիրեց իր կողմնակիցները որ չմեկնաբանեն հարցախոյզերը։ Մարտ 6-ին, երկրորդ անգամ ըլլալով, գացած էր իր «աչխատանոցը»։ Քաղաքական խորհուրդը 70 անդամներէ բաղկացած է։ Ժոսփէնի առաջին հանրաժողովը տեղի կ'ունենար Մարտ 7-ին, Լիլ։

ՇԻՐԱՔ հակայարձակման անցած է եւ Մարտ 6-ին, Սթրազպուրկի մէջ, խօսելով ապահովութեան մասին, պատասխանեց Ժոսփէնի «մխամտութեան» չքմեղանքին, ըսելով թէ արդարացում չէ, այլ՝ սխալ։ Ու նախագահական թեկնածուն կը չռայլէ խոստումները, անտեսելով թէ, ի վերջոյ, եօթը տարի է արդէն նախագահ էր եւ ինչո՞ւ չըրաւ ինչ որ կը ծրագրէ ընել։ Շիրաք խօսեցաւ նաեւ Եւրոպայի մասին, որու գլուխը նախագահական պաշտօնի մը ստեղծումը կ'առաջարկէ, ինչ որ խիստ քննադատութեան առիթ տուաւ Փասքուայի։

ՆԵՃՄԷԹԻՆ ԷՐՊԱՔԱՆ, Թուրքիոյ իսլամապաշտ նախկին վարչապետը 2 տարի եւ չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մարտ 6-ին, իր կուսակցութեան դրամական հարցերուն կապուած չարաշահութեան համար։ Վերաքննութեան դիմած է եւ եթէ վերաքննութեան դատին վճիռը հաստատուի էրպաքան չի կրնար կուսակցութեան մը անդամ ըլլալ եւ ընտրութիւններու ներկայանալ։ Էրպաքանի դատը բացուած էր 1998-ին Բարօրութեան իր կուսակցութեան արգիլումէն ետք։

ԷՐԻՒ ԱԼՖԷՆի դիրքը կը չարունակէ բանավէճի նիւթ ըլլալ, արդարեւ չատեր, մանաւանդ արդարադատութեան մարզին մէջ, անընդունելի կը գտնեն որ դատաւոր մը հատորով մը հրապարակ իջնէ, մինչ արհեստով իսկ պարտականութիւններ ունի։ Գրեթէյլի դատախազը, այդ ուղղութեամբ նամակ մը գրած է Արդարութեան նախարարուհիին, ուր կ'ըսէ թէ անմիջապէս որ պատասխան մը ստանայ, դատի պիտի դիմէ, քանի երեն հանդէպ ծանր անուանարկումներ կան հատորին մէջ։ Դատախազը կը հիմնուի «կանոնադրային պաշտպանութեան» վրայ, զոր պէտք է վայելէ դատական ոեւէ պաշտօնատար։

ԱԼԾԵՐԻՈՑ ՄԷՋ 15 քաղաքացիներ սպաննուած են Մարտ 5-ին եւ 6-ին, խումբ մը ապստամբներու կողմէ։

ԹՈՒՐՔԻԱ նկատի առած չրջանին ներկայի զարգացումները, զգուշացուցած է իրաքի հիւսիսային գօտիին քիւրտ կառավարներէն Ճ. Թալապանին որ Անգարայի մէջ չփումներ ունեցած է Թրքական պատկոյտին հետ։ Ըսուածը այն է որ Թուրքիա ոչ մէկ ձեւով պիտի ընդունի Հիւսիսային Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը հռչակումը։ Նման քանի մը իրազործումը Անգարա պատերազմի դրդապատճառ պիտի նկատէ։ Միւս կողմէ, Իրաքի նախագահին օգնականը Ռամատան խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է Անգարայի, թելադրելով որ ետ կենայ իր երկրին դէմ ԱՄՆ-ու ծրագիրներուն մասնակցելէ, քանի որ նման քայլ Իրաքէն առաջ Թուրքիոյ մասնատումին կրնայ առաջնորդել, չարժման մղելով հոն ապրող Քիւրտերը։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԻԱՆեԱՆ ԹԱՂՈՒՄԻՆ 80-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

«Հայ Գպրութիւն» ընկերութեան, Հայպետհրատարակչական կաճառին ու «Սփիւռք» դիւանատունական կեդրոնին նախաձեռնութեամբ հայերէնի մաշտոցեան ուղղագրութեան խորհրդային դնդակահարումին ու երեւանեան թաղումին 80-րդ տարելիցը նչուած է յարութեան անսասան կամքով։ Այդ առիթով կազմակերպուած գիտաժողով մը Մարտ 4-ին Ա. Իսահակեան գրադարանին մէջ մկկեցած է այդ կամքին առայժմ սակաւաթիւ ներկայացուցիչները. Լեւոն Միրիջանեան, Վալերի Միրզոյեան, Զանի Միրզաբեկեան, Սուրէն Դանիէլեան. ձեռնարկին ողջոյնի խօսքը արտասանած է գրադարանին տնօրէնը Յասմիկ Կարապետեան, իսկ օրհնութեան ելոյթ մը ունեցած է Մայր Աթոռէն Ներսէս Արք. Պողոսեան։

Ինչպէս գիտաժողովին մասին իր թղթակցութեան մէջ իրաւացիօրէն կը մատնանչէ Մելանիա Բաղալեան («Ազգ», Մարտ 6), օրուան յայտնութիւնը եղած է թեքնիքական դիտութիւններու թեկնածու Արամ Գորոյեանի կողմէ համապատկերային ծրագրի մը ներկայացումը։ Ծրագիր, որով խորհրդային օրերու նըւէր խեղաթիւրութենէն կարելի է արագօրէն անցնիլ մաշտոցեան ուղղագրութեան։ Ծրագրին հեղինակը տեղւոյն վրայ յուցադրած է թէ իր մշակած ութ սկզբունքային կէտերով ինչպէս կ'ըլլայ այդ անցքը, քանի մը վայրկեանի մէջ 19 հզ-նոց ընագրի մը աբեղեանական խեղաթիւրութիւնը վերածելով մաշտոցեան ուղղագրութեան։

Գիտաժողովի աւարտին Հայաստանի մէջ հայերէնի ուղղագրութիւնը ժամ առաջ վերականգնելու դիմում մըն ալ յղուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի. դիմումով չեչտուած են երկու գրելաճեւի գործածութեան անտրամաբանական բնոյթը եւ ապղաւնաս հետեւանքները։ Անհրաժեշտ նկատուած է անվաւեր յայտարարել «Սովետական Հայաստան»ի կառավարութեան 1922 Մայիս 4-ի որոշումը որ հայերէնի ուղղագրութեան մահավճիռը հաստատած է, փութացուով «սկզբնական մեղք»ի մը ժառանգորդները դարձնելով յետագայ սերունդները։

Առաջին այս արձագանգը՝ որպէս յուսատու նախաձեռնութեան ողջոյն. բնականաբար, լսդնօրէն կ'արձագանգենք դիտաժողովին երբ ունենանք եզրյթներու լման թղթածրարը։ Մինչ այդ, փառք կու տանք առ որ անկ է, որ Հայաստանի հայադիտութեան դաշտը չի սահմանափակուիր Զահուկեաններով, Հախվէրդեաններով ու հոն, թալիսպաններու բազմութեան քով կան հոսանքն ի վեր թիւրվարող հաւատացեալները ալ...։

Թ. ԱՐՓԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Վերջին ճամբորդութեանս աւարտին, երբ իսալացի զոյգ բարեկամներով եկած էի, Մարիոն ամենայն պարզութեամբ, ամէնէն դիւրին հարցումը ուղղեց: Նոյն վայրկեանին չհասկցայ թէ ինչո՞ւ լեզուս բռնուեցաւ յանկարծ եւ ձգեց որ պահ մը ամփոփուիմ...: Հարցումը սա՛ էր· «Հայաստան ի՞նչ վարչակարգ ունի...»:

Դիկտատորութիւն չէ· թագաւորութիւն չէ· Հանրապետութիւն է արեւմտեան չատ մը պետութիւններու նման: Ունի նախագահ մը, վարչապետ մը, Խորհրդարան, երեսփոխաններ, նախարարութիւններ: Վերջապէս՝ օրինաւոր հանրապետութիւն մը: Մարիոյին կրցայ պատասխանել եւ չխորանալ: Հարցումը երբ ես ինծի ըրի, չկրցայ համոզուիլ:

Ո՞ւր տեսնուած է որ երբ նախագահ մը պիտի ճամբորդէ, կամ վերադառնայ ճամբորդութենէն, օդակայան խմբէ իր նախարարները, քաղաքապետը, զօրավարները, ժամերով սպասցնէ արեւուն կամ անձրեւին տակ, օդակայանը վերէն վար պարպէ իր պաշտօնեաներէն, դործնականին մէջ երկրին իշխանութիւնը քանի մը վայրկեան 4 - 5 ժամ միայն եւ մեկնումը: Պատահեցաւ որ օրին մէկը, պատահմամբ, կրցայ ականատես ըլլալ այս արտասովոր տեսարանին, մերձակայ զրաւենեակ մը, ուր այցի եկած էի բարեկամի մը: Առաւօտեան ժամը 10-ին հաւաքուած այդ բազմութիւնը հազիւ կրցաւ չորս ժամ վերջ ցրուիլ...: Ինծի ըսուեցաւ որ ազգային զրադարանի գաղտնի դիւանները մէկ վերջերս գտնուած է ՄԵԾՆ ՏԻԳՐԱՆԻ կտակը, ձեռագիր վիճակի մէջ ուր յատուկ կերպով կը յանձնարարուի գալիք իշխանութիւններուն հաւատարիմ կերպով գործադրել Մեծն Տիգրանեան այս կարգադրութիւնը...: Այդ է հաւանաբար պատճառը որ դեսպաններուն, նախարարներուն, տեղապահներուն եւ այլ կարեւոր պաշտօնեաներուն նշանակութիւնն ալ նախագահը իրեն վերապահած է· ինչպէս որ վայելչ(՞)է դեմոկրատիկ - ժողովրդավարական երկրի մը հանրապետութեան:

Եթէ այս ամէնը միամիտ Մարիոյին բացատրէի, վստահ եմ զարմացած երեսիս պիտի նայէր, ըսել ուզելով - Դուք ասոր ժողովրդավարութի՞ւն կ'ըսէք... մենք կ'ըսենք ՄԱՔՈՒՐ ԴԻԿՏԱՏՈՐՈՒԹԻՒՆ: Նման անձ մը վայելած ենք մի քանի տասնեակ տարի. դուն երիտասարդ ես չես դիտեր· կը կոչուէր Մուսոլինի:

Սիրելի Մարիո, ես քաղաքականութենէ բան չեմ հասկնար· չեմ ալ ուզեր հասկնալ. ամէն երկիր իր դիտցած ձեւով եւ իր մակարդակին համաձայն կ'ընտրէ իր իշխանաւորը եւ անոր իրաւունքներ կու տայ կամ կ'առնէ: Իմ հասկցածս ալ պատասխանատուները չեն հասկնար, դժբախտաբար· ես միտքի, լեզուի, դրիչի ծառայող մըն եմ. միշտ հարց տուած եմ մեր երկրի ակադեմիկոսներուն թէ ինչո՞ւ չեն միջամտեր երկրին մէջ ամէնէն չատ գործածուող բառերը օտարաբանութիւններէ մաքրելու: Ընդհակառակն, փոխանակ մաքրելու, հիմա սկսած են լոյսերով զարդարել· գոյնզգոյն զարդերով ճոխացնել որ դիմացի սահմանային գիւղերէն ալ տեսնուին ԲԵՆԶԻՆ-ի կայանները: Ինչո՞ւ բենզին, երբ ունինք մաքուր ԿՆԴՐԻՏ բառ... Ինչո՞ւ ՓԼՓՐՕԼ երբ ունինք աքանչելի ՔԱՐԻՂ բառը, ինչու Օ - ԴԱ-ՆԱ-ՎԱ-ԿԱ-ՑԱՆ երբ ունինք ՕԴԱ-ԿԱՑԱՆ, ինչո՞ւ Ա-ՎԻԱ-ՈՒ-ՂԻ-ՆԵՐ, օդանաւէն ինչպէ՞ս Ավիա ծնաւ ... Օ-ԴՈՒՂԻ չի՞ բաւեր ... ո՞ւր ես ակադեմիա: Գիրքերու չնորհահանդէսները հերիւնակներուն ձգէ՛ եւ հրապարակ իջի՛ր քիչ մը, քայքայուող լեզուին տէր կանգնելու· այնատեն, նիւթապէս ալ կ'օգնէ քեզի արտասահմանը: Մեծամեծ տիտղոսները այլեւս ազդեցութիւններն կորսընցուցած են: Հայութիւնը գործ կ'ուզէ տեսնել ·գործի՛ լծուէ:

Հայաստանեան Պատկերներ... որ կողմ դառնալու ըլլամ, այս «իսայտառակ» դիտողս աչքէս բան չի վրիպիր: Օդակայանն ենք Գէորգին հետ: Մտերիմ մը ճամբայ կը դնենք: Զորս հոգիէ բաղկացած երիտասարդ ընտանիք մը ուշադիր մեր կողմը կը նայի: Յայտնի է որ առաջին անգամ ըլլալով արտասահման կ'ուղղուին. ճամբու ընկեր կը փնտռեն: Լեզու չեն գիտեր ռուսերէնէն զատ եւ ուղղուած են Իտալիա, Ֆիրէնցէ, Վենետիկ, Հռոմ, Ցիցիլիա (Սիկիլիա)... կը խրնդրենք մեր բարեկամէն որ օգտակար ըլլայ: Մինչ այդ հետաքրքրութիւն մը արթընցած է մէկէն: Նախարարի ընտանիք չեն թուիր· հարուստ ալ ըլլալու չեն, հագուստ ձեւերնին կ'ազդարակէ որ պարզ քաղաքացիներ են, առանց մասնաւոր յատկութիւններու: Ուսկի՞ց այդքան դոլար, ընտանեօք այդքան չրջան ընելու :Տիկինը չափաւոր· ամուսինը երեւանի ամէնէն աղքատ թաղամասին մէջ 1000 աշակերտնոց դպրոցի մը տնօրէնն է, որուն ամսականը 40 - 50 տոլար ըլլալու է ամէնէն չատ: Չէի սխալած: Ամուսինը երիտասարդ, համակրելի եւ չիտակ խօսող մարդ է· ի՞նչ կայ զարմանալու· 1000 աշակերտ ունենալը փոքր դրամագլուխ մը չէ· ևթէ իւրաքանչիւր աշակերտ 20 - 30 տոլար «տակից» տալեկան նուիրէ չատ սիրելի թանկագին տնօրէնին ... Յիցիլիայէն վերջ ... Պալէտ ալ կրնան անցնիլ...:

*
**

Բայց ես չէի հրաժարած Սեւանի աւազանի հարաւ-արեւմտեան ափերը հետախուզելու իմ ծրագրէս:

Եղանակը հրաշալի էր· Գէորգին որոշումը չատ բարձր էր: Հարիւրի հասնող իր փեթակները լաւ արդիւնք կը խոստանան: Քաղքին մէջ ալ գործերը լաւ կ'ընթանան: Գործընկերները վարժուած են իր բացակայութիւններուն, երբ ես Հայրենիք ժամանեմ: Այնքան համակրելի տղաք են որ որպէսզի խղճի խայթ չտան ինծի, չորս հակալուծիւն կը յայտնեն որ «Գէորգի անտանելի ներկայութենէն կ'ազատեմ» ղիրենք: Իրականին մէջ սիրով աշխատող, հրաշալի խումբ մըն են որ երբ գոյ գոյի ըլլան, զոյգ կիթառով եւ լութակով այնպիսի «պալալայքա»ներ կը նուագեն որ անցորդները պահ մը կանգ կ'առնեն, ունկնդրելու այս ժամանակէն դուրս նուագահանդէսը:

Հեռաւորութենէն աւելի, հետաքրքրութիւնս մեծ էր կրկին տեսնելու Սեւանի աւազանին այդ բացառիկ հարուստ չրջանը, պատմական յուշարձաններով:

Որպէս սկզբունք, որոշեցինք խուսափիլ մայրուղիէն եւ յառաջանալ ներքին ճամբաներով որ թէեւ ողբերգական վիճակի մէջ կը գտնուին, բայց այնքան ճգիչ են իրենց ամայութեամբ:

Աբովեան քաղաքէն անցանք Զրաբեր, ապա Ֆանտան, համեմատաբար դար ու կէս պատմութիւն ունեցող, առանց որեւէ պատմական հետքերու, սակայն հրապուրիչ իրենց գեղչկական կեանքով: Ֆանտանի մէջ հանդիպեցայ չուէտական չկութեամբ կապուտաչուի մանուկներու, «Պարպի» պուպրիկներու նման, որոնց գրկած բահն ու բրիչը իրենց հասակէն չատ վեր, ֆէլլինիական ֆիլմերու պատկերներու կը նմանցնէին զիրենք: Հաւանաբար կը փորձէին իրենց երկրագործ ծնողքներուն չարժումները կապկել, չունենալով ուրիչ խաղալիք, քաղաքացիներուս աչքերէն չատոնց չըքացած պատկերներ ստեղծելով: Հայաստանի լեռնային գիւղերուն անուչութեան մեծ տոկոսը այս պատկերներուն մէջ կը կայանայ: Յաւալի է ըսել, չատ մեքենայացուած չըլլալը արդիւնաւէտ չէ, բայց պէտք է խոստովանիլ որ չատ հըրապուրիչ է: Գրեթէ յանցաւոր կը զգամ ինքզինքս այսքան եսասէր ըլլալուս...:

Մեր առաջին այցելութիւնը կը սկսինք Լճաշէնով:

Կը գտնուի Գաւառ քաղաք տանող մայրուղիի մօտ, Սեւանայ լիճի հիւսիս - արեւելեան ափէն ոչ չատ հեռու: Բաւական մեծ գիւղ մըն է մօտ 3000 բնակչութեամբ, աչխարհահռչակ դարձաւ 1950-ական թուականներուն, երբ Սեւանի ջուրերուն զգալի նուազումով գիւղին մօտ յայտնուեցաւ ընդարձակ գերեզմանատուն մը 100×700 մ. տարածութեամբ, իր տեսակին մէջ մեծագոյնը: Դամբանները զարերով իրենց ծոցը պահած էին երկանիւ եւ քառանիւ սայլեր որոնք Երեւանի պատմական թանգարանին զարդը կը կազմեն. ճաղաւոր անիւներով ռազմակառքեր, ցուլերու պղինձէ արձանիկներ, ոսկեձոյլ գորտ մը եւ 25 տեսակ ոսկեղէն ուրիչ առարկաներ, հաւանաբար երկրորդ հազարամեակի կէսերու գործ: Գտնուած են նաեւ երկրագործական գործիքներ, զարդեր, զէնքեր:

Լճաշէն ունի Ք. ա. 4րդ հազարամեակի վերջերուն կառուցուած կիկլոպեան ամրոց եւ հնագոյն բնակարան ուր գտնուած է Արգիշտի Ա.-ի (786–767) սեպագիր արձանագրութիւնը եւ կը յիչատակէ Իշտիխունի քաղաքի մը գրաւումը:

Ինչպէս կը թուի, այդ չրջանին Սեւանի ջուրերը չունէին բաւարար բարձրութիւն: Աւելի ուչ չրջանի մըն է որ բարձրացած եւ ծածկած են Լճաշէնի տարածքին մեծ մասը, ներառեալ դամբարանները եւ Պոմպէյի նման, հրաչքով պահած՝ Սեւանի աւազանին ամենահին մչակոյթին հետքերը:

Քրիստոնեայ չրջանէն Լճաշէնի մէջ նըշանաւոր է Ժ. դարէն Գանձավանիքը, կարմիրվանքը եւ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, մի քանադարեան գերեզմանով եւ խաչքարերով:

Շարունակելով մեր ուղղութիւնը դէպի հարաւ, կ'անցնինք Զկալովկան՝ Մալական Ռուսերէն հիմնուած գիւղ մը, անցեալ դարուն· աջին կը թողունք Նորաշէնն ալ որ ունի եկեղեցիներու աւերակներ եւ բազմաթիւ խաչքարեր· քիչ յետոյ կ'անցնինք Ծովազարդ գիւղը, 1·500-ի մօտ բնակչութեամբ, հեթանոսական չըրջաններէն մնացած դամբարաններով, եկեղեցիի աւերակ եւ խաչքարեր: Մի քանի վայրկեան վերջ, դարձեալ ճամբուն աջակողմը, կը մտնենք Լճափ, մօտ 800 բնակչութեամբ ուր բացի այս չրջանին յատուկ հեթանոսական դամբարաններէն, կան 1288 թուականը կրող փլատակ վանք մը, խաչքարեր եւ ամրոցի մը աւերակները զորս բնակիչները աւանդութեամբ Աշոտ Երկաթի կը վերագրեն:

Շարունակելով յառաջանալ դէպի Գաւառ, մեր ճախին կը հանդիպինք Բերդկունքի, որու տարածքին վրայ կը գըտնուէր նչանաւոր միջնադարեան քաղաքը, առեւտրական կեդրոն եւ վաճառատեղի, աւերուած՝ մոնղոլական արչաւանքներուն, ԺԳ. - ԺԴ. դարերուն:

Որքան ժողովուրդներու պատմութեան մէջ խորանամ, այնքան կ'անդրադառնամ որ բառերը նոյն իմաստը չունին: Առնենք արշաւանք բառը: Մեր պատմութեան մէջ, այդ բառին անմիջապէս կը յաջորդեն Ասորեստանի, Պարթեւներու, Սասանեաններու, Արաբներու, Սելճուքներու, Մոնղոլներու, Օսմանցիներու, Պարսեաններու եւ այլն մակդիրները եւ անոնց, ցաւալիօրէն, կը յաջորդեն աւեր, կործանում, մահ, հիւանդութիւն, գերեվարութիւն, փլուզումի պատկերներ... Մենք ալ արչաւած ենք մեր հազարամեայ պատմութեան ընթացքին դէպի Լեհաստան, Ղրիմ, Թրանսիլվանիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Բիւզանդիոն, Թիֆլիս, Բաքու, Պեսերբուրգ, Մոսկուա... մարդ չայպաններ մեզ որ բան մը կործանած, քանդած, այրած, սպաննած ըլլանք: Ընդհակառակն. վանքեր, եկեղեցիներ, կամուրջներ, քաղաքներ կառուցած, մչակոյթ բերած, ձեռագրային նոր կեդրոններ բացած, գօրավարներ, իրաւագէտներ, արուեստի մարդիկ տուած ենք: Մեր երկիրը խուժողները ինչո՞ւ մահ եւ աւերն զատ բան չեն բերած մեզի: Ահա համազումարի նիւթ մը մեր հայագիտական աթոռներուն:

(Շար. 22)

ԿԱԶԸ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐ ԳՐԱԻԱՌԿ ՄԸ

Փետրուար 28-ի առաւօտ ժամը 7-ին «Լը Սկլէքթ» սրճարանն ենք: Ամէն Հինգշաբթի, 20-ական թուականներու դիմագիծը գրեթէ անխաթար պահպանած մոնփառնասեան ծանօթ այս սրճարանին ջերմ մթնոլորտին մէջ, յաճախորդներու ներկայութեան կ'արձանագրուի Փիէռ Ասուլինի ղեկավարած յայտադիմը, Ֆրանս - Թիւմֆիւրի համար: Ջնարակուած տախտակէ սեղաններ, կաշեպատ նստարաններ, ապակեայ չահեր, ցուցահանդէսներու որմազդներ, ժամանակակից նկարիչներու պաստառներ, պատի հայելիներ որոնք Շ. Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ին հերոսներուն սիլուէթները ցոլացուցած են իրենց մէջ, կը կազմեն այդ վայրին չրջանակը: Լուրերու հաղորդումին կ'ըսուի թէ ամբրիկեան կառավարութիւնը որոչած է ուղղաթիռներու նեցուկով համազէն քանի մը խումբ ղրկել Վրաստան, օգնելու տեղական ուժերուն որ վրացական հողամասէն վտարեն Ազ - Քահետյի թաքնուած տարրերը եւ չէչէն ապստամբները որոնք հոն ապաստան գտած են: Քաղաքական պիտութիւններու դասախօս եւ ճայնասփիւռի յայտնի հաղորդումի մը՝ «Միջազգային դրաւարկներ»ու արտադրիչ Թիէռի Կարսէն կ'ողջունէ Նիքոլա Սարկիսը· համթաւաւոր այն Լիբանանցին որ կը վարէ Քարիւղի հետազօտական արտաքին կեդրոնը: Ան ժպտուն, այլ հեղինակաւոր չեչոտով կը պատասխանէ իրեն ուղղուած հարցումներուն· մինչ աչխարհի վրայ ուժանիւթի պահանջը օրէ օր կը մեծնայ, մինչ գիներու եւ փոխադրութեան մարզերուն մէջ բնական կազին առաւելութիւնը կը չեչտըւի, համեմատած՝ քարիւղին, ինչո՞վ կազը կը դառնայ միջազգային դրաւարկ մը: Մինչեւ 30 - 40 տարի առաջ քնական կազ կապուած էր քարիւղին ու անոր արտահանումին: Այնկէ փ վեր դըտնուած են բնական կազի «չոր» պաչարներ: Այսօր, Եւրոպայի մէջ կազը ուժանիւթի սպառումին 25%-ը կը կազմէ: 40 տարիէն ան ուժանիւթի գլխաւոր աղբիւրը պիտի ըլլայ ու բաւարարէ Եւրոպայի եւ Երրորդ աչխարհի պահանջները: Բնական կազի կարեւոր պաչարներ գըտնուած են որոնք կը գերազանցեն քարիւղի պաչարները: Առաւելութիւն է այն որ կազի պաչարները աւելի տարածուն են եւ աւելի լաւ բաչխուած՝ Իրանի, Չինաստանի, նախկին Խորհ. Միութեան մէջ, քան՝ քարիւղինները որոնք կեդրոնացած են յատկապէս Պարսից ծոցին չուրջ: Կազը վերածուած է կարեւոր գըրաւարկի մը:

Եւրոպական Միութեան «Հրահանգ 2000»ը որ կ'առաջադրէ ապատականացընել կազի չուկան, նկատառելի պատահար մըն է: Եօթանասունական տարիներու սկիզբին կազի եօթը ընկերութիւն կար: Այսօր, ազատականացումը արդէն ընթացքի մէջ է եւ անոնց թիւը 40-էն աւելի է: Եւրոպան տարեկան 500 միլիառ խորանարդ կազ կը սպառէ· երկու - երեք տարիէն այդ քանակը 800 - 850 միլիառի պիտի հասնի: Եւրոպական Միութիւնը այս մարզին մէջ կախում ունի երեք երկրէ որոնք իրեն անպատմ չեն· Ռուսաստանէն, Ալժերիայէն եւ Նորվեկիայէն որ Հիւսիսային ծովուն մէջ կարեւոր պաշարներ ունի: Եօթանասունական թուականներու չլամարտի տարիներուն պետերական կազատարը վիճարկումներու նիւթ եղաւ: Այսօր, կազը հեղուկ վիճակով կը փոխադրուի: Աւելի ապահով այդ ձեւը թէքնիք տուղ միլիոններ կը պարտադրէ որոնք կարեւոր ներդրումներ կը պահանջեն, նաեւ՝ արտադրողներու եւ սպառողներու միջեւ գործակցութիւն: Միջերկրականը ուրիչ արդէն երկու կազատար կ'անցնէին, Ալժերիան դէպի Սպանիա եւ Ֆրանսա, Իտալիա, դարձեալ գլխաւոր դերակատարը պիտի ըլլայ իրանեան կազին փոխադրութեան: Կասպից ծովը եւ անոր հետ կովկասեան չրջանը պիտի հանի Թիւրքմէնիստանէն եւ Ազրբէյճանէն աւելի հարուստ պաչարներու տէր Իրանէն ղրկուած կազը· եւ չրջանը ա՛լ աւելի մեծ կարեւորութեամբ ռազմավարական գրաւարկներու պիտի վերածուի:

Նիքոլա Սարկիս, մնայուն ժպիտով այս անձը որ նախատեսութիւնը ունեցաւ արաբական չահերու տարբերակումին եւ գտնուք նոր իրավիճակին պատչաճեցընելուն, իր ղեկուցումը աւարտեց առանց «Հայաստան» անունը արտասանելու: Իսկ մենք, մենք մեզի հարց կու տանք թէ չրջափակուած եւ քարիւղէ, կազէ զուրկ Հայաստանը ինչ չահ կրնայ ապահովել Հսկաներու ներկայի ճակատումէն որ սկսած է իր չուրջը:

ԱՆԱՀԻՏ Տ�էՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱԼԻՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Տարտոյս, Շաբաթ, Յունուար 26-ի ճիշդ կէսօրին, եւ Սուրբ Սարգիս Զօրավարի ոտնին օրը, Լիոնի մէջ իր մահկանացուն կնքեց բարեսիրտ Հայուհի մը, ազնուահոգի բարեպաշտուհի մը, յանձին՝ Ալիս Պզաքճեանի:

Ալնթապցի Պետրոս Ադճեանի այս զաւակը, որու մայրը կը կոչուէր Ագնիս Ալվագեան, ծնած էր Հալէպի մէջ եւ ուր իր ընտանեկան բոյնը պիտի կազմէր, ամուսնանալով Կարապետ Պզաքճեանի հետ: Այս ամուսնութենէն չորս սիրասուն զաւակներ աշխարհ պիտի գային. Մովսէսը, Յարութիւնը, Անայիսը եւ Լուսինը:

Պարտաճանաչ մայր մը արդարեւ: Իր երախաները պիտի կրթէր իրեն յատուկ խնամատարութեամբ: Զաւակները սիրելը անոր առաջին գործը պիտի ըլլար: Իր փոքրիկները ո՛չ մէկ գուարճութեան պիտի զրկէր: Յաճախ զբօսանքներ պիտի կազմակերպէր անոնց համար, առաջնորդելով զանոնք դէպի լիբանանեան տեսարժան վայրեր, կամ Պոլսոյ դեղատիպաղ ափերը: Երբեմն ալ դէպի Երուսաղէմ ուխտի երթալով:

Շնորհիւ սուրբ օճախի հասկացողութեան, ան պիտի ջանար վառ պահել երախաներու սրտին մէջ, տան, ընտանիքի սրբազան գաղափարը: Քիչենք Տիկին Ալիսի մէկ այլ յատկութիւնը՝ եկեղեցասիրութիւնն ու բարեպաշտութիւնը: Այդ ոգին էր որ պիտի մղէր զինք միշտ իր տան դռները լայն բանալու, հրաւիրեալներ ընդունելու իր սեղանին չուրջ: Ժրաջանութիւնը իսկոյն յայտնեցաւ ընտանեկան սրբազան օրէնքներ հիմնելու իր երդիքին տակ եւ վարժեցնելու իր զաւակները որպէսզի յարգեն այդ օրէնքները:

*
**

Տղերոց գրողը զինք ճանչցաւ Փարիզի մէջ, երբ դժուար էին պայմանները: Վերջապէս դիւրին բան չէ կայքէ կայք փոխադրութիւնը: Հակառակ անոր որ կ'ապրէր վարիզեան անորոշ պայմաններու մէջ, դէմքին ժպիտը վրան էր միշտ: Դժուարութիւններ յաղթահարելու կամքը՝ միշտ տեղը: Համբերող, հիւրասէր, միեւնոյն սրտբացութեամբ, հաճոյք կ'առնէր իր սեղանը բանալով զաւակներու բարեկամներուն առջեւ: Ալիսը՝ է'ր նաեւ ընթերցասէր տիկին մը եւ հետաքրքրութեամբ ազգային կեանքով: Օրաթերթ, վէպ, բանաստեղծութիւն, իր մտաւոր հաճոյքներուն մաս կը կազմէր: Ընտանեկան սրբազան գրադարանի մը հոգատարութեամբ ու սիրով նայեցաւ քեզի, որ չրջապատի մարդիկը բարձր գնահատեցին իր մէջ որպիսական ըզգայումը»: Ապա խօսքը վերջացուց հետեւեալ բառերով. _ «Սիրելի սգակիրներ, ասկէ վերջ, Լիոնի Հայաստան փողոցին մէջ, ինծի համար ալ բան մը փոխուած պիտի ըլլայ: Ի զուր պիտի նայիմ դէպի այն պատուհանը ուրկէ Ալիսին նայուածքը կը հակէր Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցին: Պիտի մտածեմ. _ «Կար եւ հիմա չկայ: Սարսափելի բացակայութիւն»:

Այս չատ յուզիչ յուղարկաւորութենէն ետք, նոյն օրը մարմինը կը փոխադրուէր Գրամար, հանգչելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՍԳԱԿԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԵՒ ՕՐԷՆՔԸ

Ռուսաստանի մէջ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու չնորհազրկումի, անկումի երեւոյթներ մամուլին մէջ բազմաթիւ վերլուծումներու առիթ կուտան: Մոսկուայի ազատամիտ թերթերէն «Օբչայա գազեդա»ն ատիկա կը բացատրէ ղեկավար բարձրաստիճան դասուն կողմէ օրէնքին չահադործումով: Կը յիշէ դատարաններու վճիռներով անզօրացած նախկին մեծեր, ինչպէս՝ նախկին վարչապետ, ապա Չաղորդակցութեան նախարար Աքսիոնէնքօն, Գազբրոմի գլխաւոր Բ. դէմքը Վ. Շէրէմէթը, նախագահի վարչակազմի ղեկավար Վոլոշինը, եւ այլն: Ատոնցմէ յատկապէս Աքսիոնէնքօ հետաքրքիր տեսողներուն այն տպաւորութիւնը դործած է որ չի հասկնար չնորհազրկումին պատճառը: Կարծէք, միտքէն իսկ չէր անցներ թէ ընկերային ստացուածքի իր չարաչահութիւն հետեւանք էին եղածները:

Շատերու համար յստակ է թէ եթէ նախկին վարչապետ մը, հակառակ վարչապետին կամքին, այդ վիճակին մատնուեցաւ, որեւէ մէկուն ալ կրնայ նոյն ճակատագիրը ունենալ: Հարցը պարզապէս ելցինեան նախկին դասը պետրոբուրդցիներով փոխարինելու չի վերաբերիր, այլ՝ նոր ընտրանիին իշխանութեան ենթակարկուելու նոր աստիճանին:

Կամայական վճիռներն ալ վախ կը պատճառեն. վերջերս հետաքրքիր միտք ազատականը նկատուած կայսերին փակումը զօրացուց այն համոզումը թէ իշխանութիւնը եթէ ուզէ քանդել բան մը, ոչ ոք կրնայ արգիլել: Նոյն ձեւով, Ձնփոնի ու Զինաստանի գաղտնի փաստաթուղթեր տալու ամբաստանութեամբ հետապնդուած լրագրող Պասկօն եւ գիտնական Դանիլովը, չատ - չատերու համար անմեղ են. բայց բոլոր լրագրողները եւ գիտնականները պէտք եղած դասը ափին օտարներուն հետ իրենց չփումներուն ընթացքին ծայր աստիճան զգուշաւոր ըլլալու:

Ահաբեկումի այս ալիքը կը բացատրուի իշխանութեան վերին խաւին ամենօրեայ ձգտումով: Եւ տարօրինակը այն է որ այդ ձգտումին որպէս միջոց կը գործածուի օրէնքը: Աւտր մէջ անչուշտ կարեւոր է տուեալը թէ Ռուսաստանի ձեռնարկատէրերուն, պաշտօնատարներուն, քաղաքական մարդոց չափազանց մեծամասնութիւնը եւ գրեթէ բոլոր քաղաքացիները յանցագործ են. ատիկա իշխանութիւններու կարելիութիւն կու տայ որեւէ պահու փակել ձեռնարկութիւն մը, քանտարկել որեւէ մէկը: Կը բաւէ քննութեան մը ձեռնարկել ու պատճառ մը անպայման կը դտնուի: Օրէնքը որուն բուն կոչումը կամայականին արդելք ըլլալն է, կը դառնայ անոր միջոցը: Ու գործածութեան այս ձեւը յատուկ է Պուտինի չրջանին:

Օրէնքին այս ձեւի չահագործումը իշխանութենէն վախի զգացումը կը զօրացնէ: Եթէ ըսուէր որ հետաքրքիրի 6-րդ կայսերին փակումը նախագահ Պուտինի փափաքովն էր, թէ որեւէ ինքնարդարացումի պարտաւոր չէր ան, լրագրողներուն համար նախընտրելի կ'ըլլար, քան երկարատեւ դատավարութիւնը որ դատապարտեալներուն չարչարանքը երկարեց: Ի վերջոյ, արդարութեան, յանցանքի ու պատիժի չատ իւրօրինակ չափանիշներով ապրող այդ ընկերութեան դոնէ թատերականը կրնայ խնայուիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

ONNIG OF CAIRO
50+ years of the life of an armenian egyptian jeweller

Dr. Mohammed Refaat Al-Emam

Egypte-Canada

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԸ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Զկրցա՞ք տեսնել Պատրիարքը:

- Տեսայ, բայց ի՛նչ օգուտ, խօսք հասկնալ չուզեր կոր, կացութիւնը չըմբռներ կոր:

- Ձեր առաջարկութիւնները մերժե՞ց:

- Մերժեց, բայց ես չեմ յուսահատած. կա՛մ մեր ուզածը կ'ընէ եւ կա՛մ իր աթոռը ուրիշին կու տայ, ասիկա մեզի համար մահու եւ կենաց խնդիր է, ազգին սիրուն համար աքսոր չենք կրնար երթալ, ա՛լ կ'օգտէ ինչ որ քսան տարիէ ի վեր քաչեցինք հայ ըլլալնուս համար:

- Այնպէս է, _ հաստատեց պաշտօնեան:

- Հաւատա՛, երբեմն անանկ վայրկեաններ կ'ըլլայ կոր, որ մտքէս կ'անցնի կոր երթալ տաճկնալ եւ սա ահուդողէն ազատիլ:

- Բայց դեռ իրական վտանգ չի կայ, - դիտել տուաւ միւսը:

- Ինչպէ՞ս չի կայ, _ գոչեց վաճառականը: _ Գոնէ իր չուրջը դտնուողներուն քո՞վն ալ քիչ մը խելք չի կայ:

_ Ի՞նչ կայ իր տրամադրութիւնը:

_ Իրմէ քնա՛ւ յոյս չի կայ, ո՛չ հրաժարելու միտք ունի, ո՛չ հանրագրութիւն պատրաստելու, յամառ մարդ մըն է, էֆէնտի՛մ, խօսք հասկնալ չուզեր կոր:

_ Մենք անոր հախէն աղէկ պիտի գայինք, բայց դժբախտաբար գործը ձախողեցաւ, _ ըսաւ լրտեսը:

_ Ի՞նչ կերպով:

_ Ազուոր ծրագիր մը պատրաստած էի, ինչ որ է, նորէն միջոց մը կը գտնանք, իչալլահ: Այս մարդը, իր բռնած քաղաքականութեամբ, պարզապէս մեր կործանումին պատճառ պիտի ըլլայ, իրեն քանի՛ անգամ խօսեցայ, բայց իր դիտցածէն չչեղիր կոր, ես յուսացի, որ ձեր խօսքերը աւելի ազդեցութիւն պիտի ընեն: Փոխանակ հաւատարմութեան ապացոյցները տալու կառավարութեան, անոր վհասածը հրաւիրելու բաներ կ'ընէ կոր, կառավարութիւնը ուզեց, որ ատոնք իրեն յանձնուին, իսկ Պատրիարքը զանոնք փախուց օտար դեսպանատունները:

_ Ի՛նչ անխոհեմութիւն, _ գոչեց վաճառականը: _ Գոնէ իր չուրջը գտնուողներուն քո՞վն ալ քիչ մը խելք չի կայ:

_ Պատրիարքարանին մէջ չնորհքով, խելքը գլուխը մարդ ըլլալով Աբգար Էֆէնտին կայ, բայց անոր խորհուրդնե - րուն չեն հետեւիր, ես անոր միջոցաւ կ'իմանամ բոլոր անցած - դարձածնե - րը, Պատրիարքին անճնական քարտուղար Միհրան Զուխաճեանը չատ բաներ կը դարձնէ կոր, եւ կարծեմ, ի վերջոյ դիւլութը փորձանք մը պիտի բերէ:

_ Ի՞նչ կ'ընէ կոր, _ հարցուց Սերովբէ էֆէնտի:

_ Հայկական խնդրին վերաբերեալ թուղթերուն անյարատացման մէջ մեծ դեր խաղացած է, _ պատասխանեց լրտեսը:

_ Այդ թուղթերէն ի՛նչ օգուտ մեզի համար, _ գոչեց վաճառականը, _ քանի որ կառավարութիւնը կ'ուզէ կոր, թո՛ղ յանձնեն՝ լմնայ, փոխանակ այս կամ այն դեսպանատունը պահելու:

_ Չի յանձնելու պատճառը ինչ է, գիտե՞ս, որովհետեւ եթէ յանձնեն՝ չատ մը մարդերու գլուխը պիտի ցաւի, բոլոր անոնց, որոնք այդ բարեկործութիւններու խնդրին մասնակից եղած են:

_ Թո՛ղ ցաւի, էֆէնտի՛մ, թո՛ղ քանի մը հոգի վնասուին, բայց գոնէ միւսները փրկուին, աս ի՛նչ տեսակ մտայնութիւն է, ճար չի կայ, խելքը գլուխը մէկը պէտք է պաչտօնի գլուխ բերել:

_ Արդէն եթէ այս ընթացքը չարունակէ Զաւէն Պատրիարք, ինքն ալ պիտի քչեն մինչեւ Տէր Զօր:

_ Էն կարճ ճամբան այդ է, _ դիտել տուաւ վաճառականը, _ չըլլայ նէ՝ Պատրիարքարանը բոլորովին կը դոցենք, արդէն ի՞նչ օգուտ ունի որ... վնասէն զատ:

_ Ես այս բանը իրեն զգացուցի, _ չարունակեց լրտեսը, _ բայց դարձեալ օգուտ չըրաւ:

_ Ցամաւ է, էֆէնտի՛մ, յամաւ, այս մէջոցին մեզի ճկուն Պատրիարք մը պէտք էր:

_ Քիչ օրէն, իչալլահ, ամէն բան կարգին կը մտնայ:

Այս յուսադրիչ խօսքին վրայ Արթին ոտքի ելաւ եւ վաճառականէն հրաժեշտ առնելով՝ մեկնեցաւ:

(Շար. 180)

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ. – *Տիկին Սօնա Իպիշեան* 230 *եւրօ։*

*
**

ՓԱՐԻԶ. – *Ոմն* 100 *եւրօ։*

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE
HISTORIQUE
Paysages - Visages
TEMOIGNAGE
ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES
DE COMPATRIOTES
VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES
EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration -
17, rue Bleue — 75009 Paris
Date limite de candidature : 15 mars

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 10 mars à 9 heures 30
Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux
Programme :
— **Une puissante association caritative, le Fonds Arménien**
— **Caractère œcuménique de la Société Biblique d'Arménie.**

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէվրնի Ա.Քշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վաստակաշատ ընկերուհի Հռիփսիմէ Գրիգորեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ զաւակներուն։

Մասնաճիւղը այս տխուր առթիւ, չբնորհակալութեամբ ստացած է 150 *եւրօ Պր. Ժան Գրիգորեանէ։*

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–*ամեակին*

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14·45–ին
Բարեգործականի սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8 – 14 տարեկան պատանիներու համար

Պարտադիր կտորն է Վահան Թէքէեանէն ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է
ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ – Առաջին մրցանակ՝ 30 եւրօ
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 22 եւ 15 եւրօ

14 – 20 տարեկան երիտասարդներու համար

Պարտադիր կտորն է Յովհաննէս Թումանեանէն ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ
Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է
ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ – Առաջին մրցանակ՝ 38 եւրօ
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 22 եւ 15 եւրօ

Բոլոր մասնակցողները պիտի ստանան նուէրներ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. – Նորա Արմանի, Թիրայր Բաբազեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան կը նուագէ
Սեւիան Էլմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ *թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն*
Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն
եւ Ալեքսանդր Ցարութիւնեանէն կտորներ

Buffet

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն դիրքերու, ճայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը։

Մախքերու մասնակցութիւն

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի։

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»ի ԿԻՐԱԿԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

14e CYCLE DE LECTURES
MISES EN ESPACES
D'ŒUVRES DE
DRAMATURGES
ARMENIENS
Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ
ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ
14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ՏԱՐԻ)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ
ԹԱՏՐՈՆԻ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

■ LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ
(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16–ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 *եւրօ։*

CONFERENCE
«Les Dimanches de Carême»
Père Dirair KELEJIAN
organisée par le Comité des Dames
de la Cathédrale Saint Jean-Baptiste
Dimanche 10 mars à 16 heures
Salle Nourhan Fringhian
15, rue Jean-Goujon — 75008 Paris

en deuxième partie
Projection de la vidéo de la visite
en France
du Catholicos de tous les Arméniens
Sa Sainteté KAREKINE II
(du 6 au 18 décembre 2001)

Buffet

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté
Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France
Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

*
**

ՀԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner
de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ։
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi
DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)
dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars
de 13h à 20h
Bimbeloterie — parfumerie —
brocante — librairie — confection —
traiteur cuisine orientale, etc ...
Venez nombreux, amenez vos amis !
Métro: *République, Filles du Calvaire*

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Տիկնանց Ցանկախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՓԻՋԻՆՔԻ
Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30–ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրթաչեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 *եւրօ։*

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond
SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 9-10
SAMEDI - DIMANCHE
9-10 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·381 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77' ANNEE — N° 20·381

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԶԲՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 7 / 8)

ԴԱՍԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՊԱՀԱՆՋ

Հայաստանի մէջ 80 տարիէ ի վեր գործող սովետական դրութեան վերջ տալու եւ դասական ուղղագրութիւնը վերահաստատելու նոր պահանջ ներկայացուցած է Ինքնորոշում միաւորումը (ԱԻՄ)։ Անոր նախագահը Պարոյր Հայրիկեան Մարտ 7_ին լրագրողներու հետ հանդիպումի մը չեշտած է թէ տարիկա ազգային _ պետական անյետաձգելի հարց է եւ ձգձգումը յղի է ազգամնաս հետեւանքներով։ Ան աւելցուցած է թէ Հայաստանի մէջ չատեր կը խուսափին այդ հարցը արծարծելէ «մի քանի կանոն սորվելու ծուլութեան պատճառով»։

Պ. Հայրիկեան անդրադարձած է նաեւ Մարտ 4_ին մեծրոպեան ուղղագրութեան կասեցումին 80_րդ տարեվիցի վիճաժողովին ու անոր մասնակիցներուն նախագահ Ռ. Քոչարեանի յղած ղիմումին։

***

«ԱՆԶԳՈՑԾ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՎՃԻՌԸ ՎԵՐԱՔՆՆԻԶ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵԻ

Անցեալ Սեպտեմբեր 25_ին Երեւանի «Առագաստ» սրճարանին մէջ նախագահի թիկնապահ Ա. Յարութիւնեանի կողմէ սպաննուած Պօղոս Պօղոսեանի կողմին փաստաբանը Փետրուար 21_ին տրուած վճիռին դէմ Մարտ 7_ին ղիմած է վերաքննիչատեանին։ Ան պահանջած է որ դատարանը ունկնդրէ այն վկաները որոնց ունկնդրութիւնը կարելի չեղաւ դատավարութեան ընթացքին. պահանջած է նաեւ որ թղթածրարը լրացուցիչ քննութեան ղրկուի, որպէսզի բոլոր մեղաւորները պատուին եւ պատժուին։

***

Ո-ԷՍ-ՄԷ-Ը-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ԿԱՄԱ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Ո-ԷՍ-ՄԷ-Ը-Ի ներկայի նախագահը Ա. Կամա երեւանէն անցած է Բաքու ուր հանդիպում ունեցած է նախագահ Ալիեւի հետ։ Այս վերջինը զատած է թէ իր երկրին պետութիւնն ու ժողովուրդը մեծ յոյսեր ունի Ո-ԷՍ-ՄԷ-Ը-ԷՆ եւ Մինսկի խումբի նախագահներէն։ Այսուհանդերձ, ափսոսանք յայտնած է որ Ղարաբաղի հարցը տակաւին անլոյծ կը մնայ։ Ալիեւ կրկնելով խաղաղ լուծումի իրենց վճռակամութիւնը, յոյս յայտնած է որ 2002_ի ընթացքին հարցը կը լուծուի։

***

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ԵՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ

Մարտ 7_ին խորհրդարանական ճեպազրոյցներու ընթացքին նիւթ եղած են Սահմանադրութեան փոփոխութիւններու համար պատրաստուած նախագիծերը։ Յայտնի դարձած է որ մեծամասնութիւնը նպաստաւոր կեցուածք ունի նախագահ Ռ. Քոչարեանի ներկայացուցած նախագիծին ու տրամադիր է քուէարկելու յօդուտ անոր։ Այս ուղղութեամբ արտայայտուած են Հ.Ժ.Դ._ի, «Օրինաց երկիր»ի, «Իրաւունք եւ միաբանութեան», «Ա.Ժ.Մ» խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները։

***

ԵՀՈՎԱՅԱԿԱՆԻՆ ՎՃԻՌԸ

Մեծամօրի մէջ «Եհովայի վկաներ» ադանդին կազմակերպումին եւ դեկավարումին ամբաստանութեամբ դատարան յանձնուած Լ. Մարգարեանի ազգկալածրոյց դատը աւարտած է արդարացման վճիռով։ Ատոր հիմ եղած է յանցանքի բացակայութեան հաստատումը։ Արդարացուցիչ վճիռ արձակած է վերաքննիչ ատեանն ալ, մինչ փոխելով հիմնաւորումը. նշուած է որ բաւարար ապացոյց չկայ եւ նորերը ձեռք բերելն ալ կարելի չէ։

ՅՈՒՇԱՐՁ ՄԸ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՔՍԱ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փետրուար 28_ին Լոս _ Անճըլըսի դատարանին առջեւ դատ բացուած է ապահովութեան Ֆրանսական ԱՔՍԱ ընկերութեան դէմ, ցեղասպանութեան զոհերու շառաւիղ Քիւրքճեան, Երիւկեան, Արապեան եւ Թոփալճեան ընտանիքներուն բաժին ինկած կեանքի ապահովագրութիւնները վճարելու պահանջով։ ԱՔՍԱ_ն այդ պահանջին թիւրախ կ'ըլլայ, որովհետեւ ժամանակի ընթացքին գնած է Լ'Ինւիրոն _ Վի ընկերութիւնը, յետոյ վերածուած ԻՒԱՓ_ի. եւ այդ Լ'Ինւիրոն _ Վին է որմէ Ի. դարուն կեանքի ապահովագրութեան մուրհակները գնած են հազարաւոր Արեւմտահայեր։ 1915_ին ընկերութիւնը 11 հազարէն աւելի յաճախորդ ունէր Օսմանեան կայսրութեան մէջ եւ մեծ մասը Հայեր էին, որոնք նոյն տարին զոհը եղան կառավարութեան կիւրակած ցեղասպանութեան։

Լոս _ Անճըլըսի դատարանին առջեւ Փետրուար 28_ի դատին նախաձեռնողը փաստաբան Վարդգէս Եղիայեանն է որ նոյն մարզին մէջ տարած գործունէութեամբ ծանօթ անուն է արդէն հայկական շրջանակներուն։ Ան ներկայ գտնուած էր հայ փաստաբաններու Փարիզի Փորտումին (Փետրուար 2 _ 3, տե՛ս՝ «Յառաջ», Փետրուար 5, նաեւ 8, 9 _ 10)։ Փետր· 2»_ին իսկ ցրուած հաղորդագրութեամբ մը Վ. Եղիայեան կը բացատրէ իր նոր նախաձեռնութիւնը։ Ինք որպէս փաստաբանը պահանջատէր կողմին, Քրանսական ընկերութեան դէմ դատը բացած է, պաշտպանելու համար վերոյիշեալ ընտանիքներուն չառաւիղներուն 87 տարիէ ի վեր ղացուած իրաւունքները։

Սարգիս Քիւրքճեան հիւսուածեղէնի արարկիրցի գործարանատէրը մըն է։ 1911_ին չորս հազար ֆրանքի պարտատուրհակ գնած է, ապա 1915 Յունիսին սպաննուած։ Անոր ընտանիքին վերապրողները աւելի քան 70 տարի ջանացած են պանձել Ֆրանսական ընկերութեան մօտ եղած ապահովագրութեան գումարը, բայց ընկերութիւնը միշտ պահանջած է որ իրեն ներկայացուին անդոյ փաստաթուղթեր, ինչպէս՝ մահուան վկայագիրը եւ փաստաթուղթ մը թէ են թաման զինակոչի ենթակայ չէ եղած։

Քիւրքճեան ընտանիքը հաղթայթած է այդ փաստաթուղթերը. առաջինը քաղած է Ս. Քիւրքճեանի ազգորի երկու ընկերակիցէն որոնք վկայած են որ ան մեռած է տեղահանութեան ընթացքին, իրենք իրենց ձեռքերով փորած են անոր գերեզմանը եւ գինքը թաղած առանց կրօնական արարողութեան։ Վկայած են նաեւ թէ ան երբեք զինակոչի ենթակայ չէ եղած օսմանեան բանակին կողմէ։ Հակառակ բազմաթիւ դիմումներու, ԱՔՍԱ. վերջնական պատասխան տուած է Քիւրքճեան ընտանիքին, 2000 Հոկտ· 16_ին, ըսելու համար թէ իրենց դատին երեսուն տարուան պայմանաժամը 1945_ին աւարտած է։

Աւերին Երիւկեան ատանացի առեւտրական մըն է։ Լ'Ինւիրոն _ Վիին մօտ, 1910_ին, երեք հազար ֆրանքի կեանքի ապահովագրութիւն ըրած է։ Ան ալ մահացած է ցեղասպանութեան ընթացքին ու անոր չառաւիղները 87 տարիէ ի վեր իրենց ջանքերուն ոչ մէկ արդիւնք ունեցած են։

Լեւոն Արապեան Ատանայէն ազարակապան մըն է որ Ֆրանսական նոյն ընկերութեան մօտ, 1911_ին, երեք հազար ֆրանքի կեանքի ապահովագրութիւն ըրած է։ Մինչեւ իր աքսորն ալ վճարած է տարեվճարները։

Վ. Եղիայեանի հաղորդագրութիւնը նիւթ կ'ընէ տակաւին 1922 Ապրիլ 11_ին «Իւնիոն _ Վի»ի անօրէնին կողմէ Քրանսայի Արտաքին գործերու նախարարութեան ղրկուած նամակ մը ուր կ'ըսուի թէ Օսմանեան կայսրութեան մէջ իրենք 1914 Դեկտեմբեր 31_ին 10·899 ապահովագրական պայմանագիր ունէին, ուխ միլիոն տոլար փոխարժէքով։ Անոնց մեծ մասը կը պատկանէր Հայերու։ Տնօրէնը կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքերու պատճառով մահացած այդ Հայերուն վճարումները չընելը անվայել է մեծ ընկերութեան մը։ Այսուհանդերձ, ԱՔՍԱ. երբէք բան մը չէ վճարած այդ հազարաւոր Հայերու ժառանգորդներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Լիլի մէջ է, որ Ժոսփէն ընտրապայքարի իր առաջին հանրաժողովը ունէր Մարտ 7_ին։ Ներօրէն յարձակեցաւ Շիրաքի վրայ, 12 հազար ներկաներու առջեւ։ Զաղկէց Շիրաքի՝ հակառակորդները, չեշտելով·_ «Ամէն մարդ հաւատար է եւ խօսքը պէտք է ազատ ըլլայ։ Ամէն մարդ իր արարքներուն եւ ծրագիրներուն պատասխանատու է։ Ամէն մարդ պէտք է ընդունի ժողովրդավարութեան եւ ուն ձայնը, ներառեալ Ժ. Շիրաք»։

_ Պայրու Երուսաղէմ կը գտնուէր Մարտ 7_ին եւ Լայկ պատին առջեւ կեդրոնի թեկնածուն ուղած է ճչդել· _ «Հոս չեմ եկած նախագահական ընտրութեան հրջագօտիին մէջ, այլ տեսնելու համար թէ ի՞նչ կ'անցնի կը զառնայ հոս, որովհետեւ ան կը վերաբերի աշխարհի ազատ դային, ուրեմն՝ մեր ազգային»։

_ Շիրաք, Մարտ 8_ի, Տէփէշ տիւ _ Միտիի մէջ, կ'ըսէ թէ անդունդ մը կայ իր եւ Ժոսփէնի միջեւ, ինչ կը վերաբերի այն գաղափարին զոր ամէն մէկը ունի Քրանսայի մասին։

_ Լը Փէն կ'ամբաստանէ Է-Փէ-Է-ը որ ճնշումներով եւ գողութիւններով, արդելք կ'ըլլայ որ 500 ընտրեալներու առորագրութիւնները ապահովէ իր թեկնածութեան համար։ Է-Փէ-Է-ի բանբերը՝ Փաթրիք Տէվէճեան կը հերքէ եւ կ'ըսէ թէ վստահ է որ Լը Փէն ունի անհրաժեշտ 500 առորագրութիւնները, թէեւ «Լիպերասիոն» (Մարտ 8) դիտել կուտայ որ Է-Փէ-Է-ը չատ մօտէն կը հետեւի այն քաղաքապետներուն, որոնք կրնան իրենց առորագրութիւնը տալ Լը Փէնի։ Ըստ հարցախոյզերու, Ազգային ձակատի պարագլուխը կրնայ ձայներու 10%_ը ստանալ, այսինքն 3_րդ դիրքի վրայ հասնիլ Շեվէնմանէն առաջ։

_ Փարիզի Սէրքլը Ռեփիւպլիքէնի մէջ է, որ Շեվէնման Մարտ 7_ին, ներկայացուց իր ծրագրին մանրամասնութիւնները, ծանրանալով կոլեան Եւրոպայի մը վրայ, այսինքն Պեռութենց վերադարձնել իրենց իշխանութիւնը։ Գլխաւորը, նախ նախիին խորհրդականին՝ Տիք Մորիսի համաձայն, Շեվէնման կարելիութիւններ ունի յաջողելու, ըստ որում դիրքի վրայ է, քանի Շիրաք եւ Ժոսփէն ուրիշ բան չունին ծախելիք քան իրենց պայմանագրութեան երկարաձգումը։ Ընտրապայքարը ձանձրացուցիչ կը գտնէ եւ այդ երկուքին ալ ընտրապայքարը ժամանակավրէպ է։

Մարտ 8_ին, բոլոր թեկնածուները կիներով կը զբաղէին, քանի կանանց միջազգային օրն էր եւ կիները ընտրողներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ _ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ կատարելիները օրէ օր աւելի կը ծանրանայ եւ վերջին դէպքերէն ետք, Մարտ 8_ին, կարելի չէ մեռեալներու ճչգրիտ թիւ մը տալ, կ'ըսուէր թէ 40_է աւելի պէտք է ըլլար, վերջին 24 ժամերուն։ Մարտ 7_ի կրիկոնը, Գազայի գօտիին հարաւը, պաղեստինցի քամիքաղ մը կրցած է մըտնել հրէական թաղամաս մը եւ սպաննած է 5 հրեաներ, 20 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են, սպաննուած է նաեւ պաղեստինցին։ Արարքին տէր եղած է Համասը։ Իսրայէլ, անմիջապէս հակազարձութեան դիմած է, հրաձայլերով մուտք գործած Գազայի գօտին, նաեւ Բեթղեհէմ, զրաւած է ամբողջովին Թիւլքարէմ։ Պաղեստինցի մեռեալներու թիւը 30_է աւելի է, որոնց մէջ ապահովութեան պատասխանատու զօրավար մը։ Պուշ, խորապէս մտահոգ ստեղծուած կացութենէն, կրկին ղրկած է իր քանդնացը Անթոնի Զինին։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, կռիւները կը չարունակուին, ինչպէս նաեւ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները։ Ըստ ամերիկեան բանակի մէկ բանբերին, միայն Մարտ 6_ին, աւելի քան 100 իսլամապաշտներ սպաննուած են, թայց, նման լուրեր կարելի չէ ստուգել։ Նախորդ օրն ալ, նոյն բանբերը ըսած է թէ Ալ Քաիտայի չուրջ 400 անդամներ սպաննուած են, Մարտ 2_էն ի վեր, այսինքն Անաքոնտա գործողութեան սկիզբէն։ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարն ալ՝ Ռիչար յայտարարած է որ երկար աւեներ ոչ մէկ լուր կայ Պէն Լատէնէն, ուրեմն կարելի է խորհիլ թէ մեռած է։

ԻՐԼԱՆՏԱՑիՆԵՐԸ, չատ փոքր մեծամասնութեամբ մը՝ 50,3% 49,7%_ի դէմ մերժեցին կառավարութեան առաջարկը որ կ'ուղէր արդիլել անբաղձալի յղութեան մը վիժումը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

ՁԱՐՆԻԷՆ ԵՏՔ, ՕՐՈՆՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԻՆ ԴԷՄ

Ձարնիէն (տես՝ «Յառաջ», Մարտ 7) ետք, ակադեմական Եաիր Օրոնն է որ յօդուած մը ստորագրած է Իսրայէլի ազդեցիկ օրաթերթերէն՝ Հա'արէցի մէջ, Մարտ 3_ին, ուր խստօրէն կը քննադատէ իր երկրին կառավարութեան դիրքը Հայոց ցեղասպանութեան նկատմամբ։ Օրոն դասախօս է համալսարանը ժամանակակից հրէութեան եւ ցեղասպանութեան։ Նաեւ, անդամ է Ձօրեան հիմնարկի անօրէն ժողովին։ Ան կը չեշտէ իր յօդուածին մէջ, որ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը գործուեցաւ 1915 _ 1916_ին Օսմանեան կայսրութեան օրով եւ ջարդուեցան աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր։ Կ'աւելցնէ թէ Հայերուն համար կարեւոր է իրենց ցեղասպանութեան ճանաչումը Հրեաներու կողմէ, ու դատապարտելով կը յուշէ յաջորդական ուրացումները 1995_էն ի վեր, մինչեւ այս վերջինը՝ Ռիվլա Գոհէն, զոր ամօթալի կը գտնէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ֆրանսական Սենաթի Ազգային ժողովի Ազգային պաշտպանութեան յանձնախումբը Մարտ 6_ին ունկնդրած է Ֆրանսական Ազգային Յիշատակի Հիմնադրամի նախագահ Ժան Միշել Պլանթէի ելոյթը։ Ան խօսած է Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման մասին։ Ըստ Պլանթէի, Ֆրանսա պարտաւոր է ճանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւնը, որովհետեւ Ֆրանսան ունի ազգային պատմութեան մեծ պատասխանատուութիւն մը։ Ան նշած է որ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Հալիւ մայրուղի եւած, արդէն կը տեսնուի ՀԱՅՐԱՎԱՆՔԻ դրաւիչ ուրուագիծը հորիզոնին վրայ։

Տիւպուա, Ֆրանսացի ճանապարհորդը, որ չրջանը այցելած է ԺԹ. դարու կէսերուն, զարմացած կը բացագանչէ. _ «Բովանդակ ցամաքակղզիս այս լի է աւերակօք մեծագործ հայկական դաստակերտաց_»։ (Ալիշան _ Սիսական, էջ 40)։

ՀԱՅՐԱՎԱՆՔ_ի համալիրը (Թ. _ Ժ. դար) կը գտնուի Սեւանայ լիճի հարաւարեւմտեան ափին։ Ներկայ եկեղեցին խաչաձեւ յատակագիծ ունի եւ գաւիթ մը, աւելի ուշ կառուցուած։

Եկեղեցիին արտաքին ծաւալային լուծումը նոյնութեամբ ներքին ծաւալին դրսեւորումն է, կատարեալ ներդաշնակութիւն մը կազմելով։ Գաւիթը հատանաբար ԺԲ. _ ԺԳ. դարերու կառոյց է։ Հայրավանքի մէջ է որ կը հանդիպինք թագմերանգ զարդարումի ամենահին օրինակներէն մէկուն որ յաջորդ դարերուն լայն գործածութիւն պիտի գտնէ Հայաստանի զանազան չրջաններու յուշարձաններու վրայ։

Համալիրին չուրջը կը գտնուին չատ սիրուն խաչքարեր եւ քիչ անդին ՍՊԻՏԱԿ ԱՄՐՈՑ կոչուածը, կիկլոպեան չրջանէն մնացած։

Շուրջ 10 քիլոմեթր դէպի հարաւ չարունակելով մեր ճամբան, ձախին, կանգ կ'առնենք ՆՈՐԱՏՈՒՍ կամ ՆՈՐԱԴՈՒՋ, աչքառնահրաչակ իր միջնադարեան գերեզմանատունով եւ հարիւրաւոր խաչքարերով, որ կարելի է գտնազան դարերու հայ քանդակագործութեան բացօթեայ թանգարան նկատել։

ՆՈՐԱԴՈՒՋ ժամանակին Սեւանի ափին նաւահանգիստ եղած է։ Լիճի չուրերուն ստիճանաւոր քաշուելով, կամաց _ կամաց հեռացած է ափերէն եւ գործած ցամաքային կեդրոն, ուսկից կ'անցնի Գաւառագետը որ կը թափի Սեւան։ Վերջին վիճակագրութիւնը (1989) 5222 հայ բնակիչ կը հաշուէ։ Այս չրջանները, Ալիշանի նկարագրած թուականներուն ալ, բաւական թիւով թուրք _ թաթար եւ մալական գիւղեր եղած են, որոնցմէ հետք չէ մնացած, բացի սակաւաթիւ Ռուսերէն։

Նորադուզի բնակիչները համբաւաւոր են, ձկնորսութեան ամէնէն խիտ արդիւնած չրջաններուն ալ, չնչին դիներով Սեւանի ճուկ հայթայթելով...։ Ուժանակի պայթումներէն ոստիկանութեան ուչադրութիւնը չգրաւելու համար, հնարած են ելեկտրական հոսանքով ձկնորսութիւնը որ մեծապէս կը վնասէ լիճի կենդանական աչխարհին։

Հայաստանի գիւղացիներուն պահանջները բազմապատկուած են։ Ունին ինքնաչարժ, հեռատեսիլ, արբանեակային ալեհաւաք ճոպեր (անթէն), համալսարան յաճախող զաւակներ եւ համաչխարհայնացումի ստեղծած աւելորդ այլ պահանջներ, որոնք հետեւանքով, անցեալի եկամուտի տեսակները (անասնապահութիւն, երկրագործութիւն) անբաւարար կը թուին։ Հարկ է նորեր ստեղծել եւ բնականաբար ընդատաջ երթալ զանազան արգելքներու, արգիլուած որսեր, արգիլուած ձկնորսութիւն. միակ բանը որ կրնանք մաղթել՝ արգիլուածներուն ցանկը երբե՛ք չընդարձակէ հաչիւը եւ իր ծանր տեսակները։ Այդ աւերը արդէն անդարմանելի կը դառնայ։

Կան ոմանք այս գիւղը կը նոյնացնեն Գեղարքունիք պատմական քաղաքին հետ։ Հայկի զաւակներէն՝ ԳԵՂԱՄ նահապետի կերտածը, որպէս ՆՈՐ _ ՏՈՒՆ։ ՆՈՐԱ_ՏՈՒՍ։

Սիւնիքի Սահակ իշխանը կառուցել տըւած է Ս. Աստուածածինը Եկեղեցին (Թ. դար)։

_ «Աստանոր յելս կոյս Թ. դարու Եղբայր Գրիգորի Սահակ, չինէ զպանծալի յարկն եկեղեցւոյն մեծածախ յօրինուածովք, ի Նորատուս գիւղս եւ կարդէ ի նմա բազմութիւն քահանայից. յորոյ գրան եւ ինքն հանդուցեալ կայ ի տապանի յետ 915 ամի_» (Սիսական էջ 46)։

Եկեղեցին, որ փլատակ վիճակի մէջ կը գտնուի, առանց դմբէթի եւ թմբուկի, արձանագրութիւն չի կրեր։ Յովհաննէս Պատմիչ կաթողիկոսէն է մեզ ունեցած տեղեկութիւնը եւ չուրջը գտնուող գեղեկաքանդակ խաչքարերէն ամէնէն մեծը կու տայ Մելիք Բարեկսկի մը անունը, առանց Սահակ իշխանի որեւէ հետքի։

Նորադուզի Ս. ԳՐԻԳՈՐ աւելի փոքր եկեղեցին, դէպի արեւմուտք, լրիւ վերակառուցուած ԺԳ. դարէն եւ արձանագրութեան մը համաձայն 1344_ին յատկացումներ կրած։

_ «Ի պարոնութեան Իւանէի եւ Շահնշահի եւ տէր Պետրոս վարդապետ հանդերձ եղբարբք ընչիւք եւ ստացուածովք չինեցի զեկեղեցի_»։

_ «Թվին ՉՂԳ (1344). Չնորհիւն Աստուծոյ ի պարոնութեան Բուրթելին եւ աստուածատուր զաւակաց իւրոց իշխանաց Բեչքենայ, Իւանիկայ եւ Սամեղայ, եւ ծառայ Աստուծոյ Աւագս վասն երկար կենդանութեան պարոնաց մերոց, կամակից եղէ չինութեան վանիցս, եւ եառ իմ հալալ ընչիւք զնած Նորատուս վայ ջրոյ մէկ ջրաղաց ի Սուրբ Գրիգորս. միաբանքս սահմանեցին ի տարին Գ. պատարագ ինձ Աւագիս. կատարիչք աւրհնին յԱստուծոյ_» (Սիսական, էջ 47)։

Ցատուկէն կը մէջբերեմ այս արձանագրութիւնները, ժողովրդական բացատրութիւններով, միջնադարեան անուններով եւ աղօթքի սովորութիւններով համեմուած, որ բացի պատմական աղբիւր ծառայելէ, յատուկ անուշութիւն մը կու տան ժամանակէն սեւցած այդ քարերուն։

Եկեղեցիին չրջափակին մէջ 1211 թուականը կրող սիրուն խաչքարի մը վրայէն կրցայ նոթագրել ուրիչ արձանագրութիւն մը.

«Ի Թվին Հայոց ՈԿ, ի թագաւորութեան Աղին, ի պարոնութեան Իւանէին ես Քաջաջաւրս չինեցի զկամուրջս, կանգնեցի զխաչս»։

Սուրբ Գրիգոր Եկեղեցիի փոքր հրապարակին վրայ էր որ Գէորգ գառնացած խօսակցութեան բռնուած էր խումբ մը գիւղացիներու հետ, մինչ ես յափըշտակուած ասդին, անդին փոռւած խաչքարերու վրայ, չէի գիտեր ո՛ր անկիւնէն նկարել որ օրուան լոյսը չխանգարէ։ Խաչքարերը յատուկ ուղղութիւն մը ունին դէպի արեւելք, չատ քիչ անգամ պատահած է որ առաւօտեան ժամերուն կարենամ հասնիլ եւ նկարել։ Նորադուզի գիւղացիները յուզող օրուան հարցը, ազգանուատուրներուը կը թուէին։ Ցատկապէս Եհովայի վկաները, որոնք յաջողած էին նոյնիսկ մի քանի խաչքար պղծել եւ եկեղեցիին վնաս հասցնել։ Վրդովումը մեծ էր. թէեւ ամէն ինչ հրենց միջոցներով նորոգած էին սակայն, պատժական միջոցներու մասին էր խօսքը։ Գէորգ որ մանուաւր «սէր» մը կը տածէ Հայաստանի բոլոր աղանդաւորներուն հանդէպ, «քրիստոնէաբար» կը թելադրէր _ ԼԱԻ ՄՐ ՏՓԵԼ _ ...։

Նորադուզի միջազգային համբաւը կը պարտինք հրեն անվրկնելի գերեզմանատունին որ անցեալ դարուն ալ գլխաւոր ազգագրագէտներուն աչքէն չէ վրիպած. Շահխաթուն, Զալալեան, որոնք ի տարբերութիւն Ալիշանի, անձամբ գտնուած են իրենց նկարագրած վայրերը եւ Ալիշանի ալ ծառայած որպէս աղբիւր։

Ահա թէ ինչ կը գրէ Մխիթարեան վանականը, գերեզմանատունի մասին։

_ «Գիւղի ընդարձակ գերեզմանատեղին կը տարածուի, դէպի ծով, արեւելեան կողմ. հոն կան խուռն եւ խիտ խաչքարեր, գանազան ճարտար դրուագներով եւ արուեստի նչաններով կամ հանգուցեալներուն վիճակը ներկայացնող, մանրազնին քննութեան եւ վերլուծումի արժանի։ Նչանաւոր են եօթը խաչարձաններէ կազմուած խումբ մը որ ԲԱՐԿՈԽԹԵԱՆ ԽԱՉԵՐ (Յաման խաչս) կը կոչեն, որպէս պաչտպանութիւն չար դէպքերու, հիւանդութիւններու, օդի վնասներուն եւ այլն. այդ պատճառով ժողովուրդը հոն կ'երթայ ուխտ եւ մատաղ ընելու։ Գերեզմանատունին անտառին մէջ երկու մատուռներ կան. մին հին, 1211_ին կառուցուած Զաքարէ մեծ սպասալարի օրով, ինչպէս արձանագրուած է մեծ խաչի մը հիւսիսակողմը, յղկուած տարածութեան վրայ_» (էջ 47)։

Վերոյիչեալ խաչքարը քաւական մեծ եւ գեղեցիկ է եւ գրութիւնը յստակ։

_ Ի ՈԿ թվ. (1211) ի ժամանակս բարեպաչտ իշխանաց մերոց Զաքարէի եւ Իւանէի եւ Մխիթար փէճարենց որդի Դաւթի, չնորհիւն Աստուծոյ եւ հրամանաւ մեծին Իւանէի եղէ առաջնորդ մեծահռչակ գեօղիս Նորատուսց. կամ եղեւ ինձ կանգնել զխաչ ի փրկութիւն ննջեցելոց իմոց. որք երկրպագէք յ իշեցէք ի Տէր _ (էջ 47)։

Նորադուզի համբաւը չնորհիւ գանազան հրատարակութիւններու, սկսած է Հայաստանի սահմաններէն դուրս ելլել, սակայն գիւղամէջի ճամբաները այնքան դէչ եւ ցեխոտ վիճակի մէջ կը գտնուին, որ անձրեւէն եւ ձիւնէն վերջ, գրեթէ անկարելի է մօտենալ։ Ափսոս չէ՞ նման համաչխարհային արժէք ներկայացնող պատմական _ հնախօսական կեդրոն մը, կ'ամչնամ ըսելու «քաղաքակիրթ ազգի մը» որ ունի մչակոյթի, կրթութեան, արուեստի նախարարութիւններ... արդեօք երկրագործութեա՞ն, թէ պատերազմի նախարարին թողած են մեր հնախօսական արժէքները պահպանելու պարտականութիւնը։

Զբօսաչրջիկութիւնը կրնայ հարիւր տոկոս Հայաստանի անտեսական վիճակը բարելաւել։ Իտալիոյ, Սպանիոյ, Յունաստանի, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ նաեւ Թուրքիոյ համար, քարիւղի հորերուն տեղը կը բռնեն, երկնային մանանայ են։ Հայաստան այն բացառիկ երկիրներէն է, որ համեմատաբար խաղաղ օազիսի մը մէջ կը գտնուի, չկան աւազակներ, ահաբեկիչներ, ընդհակառակն, կայ կեանքի ապահովութիւն եւ հիւրընկալ աւանդութիւններով բնակչութիւն. բնաւ կարիք չունի քիմիական, քաղչուկի եւ այլ թունաւոր նիւթերու, որ մինչ իր մթնոլորտը կ'ապականեն եւ մեծ ընկերութիւններու քակները կը յղփացնեն ... մինչ զբօսաչրջիկութենէն ամբողջ ժողովուրդը կ'օգտուի իր բոլոր կարելի ան ըրէ։ Մանկութիւն չտեսած մանկութիւնս չափահասութեան հասցուր։ Ինչո՞ւ երիտասարդութիւնս զսպէ։ Զսպէ, ի՞նչ ընեմ։ Բայց, սանճուխ՝ մեռնիլ է ինծի համար։ Շատ անգամ այդպէս, ողջ ողջ մեռած եմ պատանեկութենէս, մանկութենէս ի վեր։ Հիմա եւս։ Մեռնելով կ'ապրիմ, մեռնելով կը ժպտիմ, մեռնելով կը սիրեմ։ Հոգ չէ։ Քեզմով մեռնիմ։ Թող այդպէ՛ս ըլլայ։

Ինք պիտի բանախօսէր այդ օր։ Սրահը լեցուն է։ Երիտասարդ համալսարանականներ։ «Մարդն ու արուեստագէտը»։ Բարդ նիւթ մը, իրեն պէս։ Բարդ չըլլայ իսկ, ինք կը բարդացնէ։ Կը խօսի։ Գեամ մը պէս կը հոսի։ Ցափչտակուած, խորացած մտիկ կ'ընեն։ Աչքերը սեւեռած է թաղմութեան։ Սօսիին չի նայիր։ Նայի իսկ, չի տեսներ։ Բայց Սօսի գինք կը տեսնէ։ Փոն–Նէօֆի Վազգէնը չքացած է։ Աչիկա իր մեծութենէն ծնած արուեստագէտ, մտաւորական Վազգէնն է։ Այսօր, սա պահուն, հանրութեան կը պատկանի անոր։ Ոչ իրեն։ Ո՛չ Պրիւնհիլտէ, մի՛ յոխորտար անկէ, տունիդ անկիւնէն։ Սա խօսողը քու ամուսինդ չէ։ Մի՛ նախանձիր։ Իմս ալ չէ։ Հասարակութեան է, ամէնո՛ւն։ Աչակերտուհիի մը հիացումը՝ իր ուսուցիչին։ Ուսուցիչս Վազգէն։ Կը հիանամ։ Ժողովուրդին յաղթանակն է։ Երիտասարդ ուսանողութեան։ Սա սրահի բազմութեան կը պատկանի։ Ծափեր։

Ուրիչ ճամբէ մը կը վերադառնայինք հիմա։ Սէն գետի եզերքէն, նորէն, որ չի տեսնուիր, տեղ տեղ։ Եզերքի կրպակները կը գոյեն ջուրի տեսքը։ Ծառեր կան ալ մայթին։ Ուշ է։ Կը քալեն լուութեան մէջ յափրացած խօսունութիւնով, կենսուրախ։ Ճիշդ ուսուցիչ աչակերտի մը պէս։ Անտարբեր երեւալով հանդերձ, փառասիրական զգացումի հովեր կան իր վրայ։ Սօսի փոքրացած է։ Լայն պողտան քունի կարօտով կը յօրանջէ, ցանցառաթիւ ինքնաչարժներու եւ փոքրաթիւ անցորդներու անցնելուն սպասելով անհամբեր։ Գիչերուան քունին յանձնուելու սպասաւորի օրով, ինչպէս արձանագրուած է մեծ խաչի մը հիւսիսակողմը, յղկուած տարածութեան վրայ_» (էջ 47)։

Վերոյիչեալ խաչքարը քաւական մեծ եւ գեղեցիկ է եւ գրութիւնը յստակ։

_ Ի ՈԿ թվ. (1211) ի ժամանակս բարեպաչտ իշխանաց մերոց Զաքարէի եւ Իւանէի եւ Մխիթար փէճարենց որդի Դաւթի, չնորհիւն Աստուծոյ եւ հրամանաւ մեծին Իւանէի եղէ առաջնորդ մեծահռչակ գեօղիս Նորատուսց. կամ եղեւ ինձ կանգնել զխաչ ի փրկութիւն ննջեցելոց իմոց. որք երկրպագէք յ իշեցէք ի Տէր _ (էջ 47)։

Նորադուզի համբաւը չնորհիւ գանազան հրատարակութիւններու, սկսած է Հայաստանի սահմաններէն դուրս ելլել, սակայն գիւղամէջի ճամբաները այնքան դէչ եւ ցեխոտ վիճակի մէջ կը գտնուին, որ անձրեւէն եւ ձիւնէն վերջ, գրեթէ անկարելի է մօտենալ։ Ափսոս չէ՞ նման համաչխարհային արժէք ներկայացնող պատմական _ հնախօսական կեդրոն մը, կ'ամչնամ ըսելու «քաղաքակիրթ ազգի մը» որ ունի մչակոյթի, կրթութեան, արուեստի նախարարութիւններ... արդեօք երկրագործութեա՞ն, թէ պատերազմի նախարարին թողած են մեր հնախօսական արժէքները պահպանելու պարտականութիւնը։

Զբօսաչրջիկութիւնը կրնայ հարիւր տոկոս Հայաստանի անտեսական վիճակը բարելաւել։ Իտալիոյ, Սպանիոյ, Յունաստանի, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ նաեւ Թուրքիոյ համար, քարիւղի հորերուն տեղը կը բռնեն, երկնային մանանայ են։ Հայաստան այն բացառիկ երկիրներէն է, որ համեմատաբար խաղաղ օազիսի մը մէջ կը գտնուի, չկան աւազակներ, ահաբեկիչներ, ընդհակառակն, կայ կեանքի ապահովութիւն եւ հիւրընկալ աւանդութիւններով բնակչութիւն. բնաւ կարիք չունի քիմիական, քաղչուկի եւ այլ թունաւոր նիւթերու, որ մինչ իր մթնոլորտը կ'ապականեն եւ մեծ ընկերութիւններու քակները կը յղփացնեն ... մինչ զբօսաչրջիկութենէն ամբողջ ժողովուրդը կ'օգտուի իր բոլոր

ԶՈՐՐՈՐԴ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ

խաւերով ... որո՞ւն հոգը Նորադուզ կը հասնիս, նչան մը չկայ ուղղութիւն ցոյց տուող։ Նոյն երեւոյթը, անամօթաբար կը կրկնուի Հայաստանի ողջ տարածքին ... ինչո՞ւ այսչափ անգիտակցութիւն։ Եթէ իւրաքանչիւր գիւղ եւ քաղաք այս պարտականութիւնը յանձն առնէ իր չրջանին համար, հարցը փութով եւ արմատապէս կը լուծուի։ Ի սէր Աստուծոյ. ՇԱՐԺԵՑԷՔ ՀԱՅԵՐ. ի՞նչ է քարացած նստեր էք ձեր բազկաթոռներուն վրայ եւ վիզ կը հաստացնէք։ Մինչ 21_րդ դար թեւակոխեր ենք, իսկ դո՞ւք...։

Թող ներուի ինծի, եթէ Նորադուզի պատմական անկրկնելի յուչակոթողներու կողքին չիշեմ ժամանակակից գողտրիկ կոթող մը եւս, սիրելի ընկերոջ մը Զուլալին սրտէն բխած, խոր զգացումներով եւ խորհրդանչական պատկերներով հիւսուած քերթուածներու գողտրիկ հատոր մը ՆՈՐԱՏՈՒՋ, որմէ քաղուածարար մի քանի քառեակ կը փափաքիմ հրամցնել։

Եկած եմ, ա՛ռ ձեռս, Նորատուզ
Որդին եմ. անատակ բայց բարի.
Զղջումի խօսք չունիմ. ոչ մէկ յոյզ.
Հայրս անպէտք էր ինձմէ աւելի։

Դուն վայր չես, Նորատուզ, այլ՝ վիճակ.
Այլ ճժար՝ էութիւնս կշռած.
Ալ ի՞նչ հոգ ո՞վ եմ ես, ի՞նչ տեսակ
Աւելորդ աստղի տակ եմ ծնած։

Օ՛ աշխարհ, օ հեռու ջուրերու
Գիշերցիներ, ձեզ մոռցած եմ կրկին
Երկիր իմ, եկած եմ լռելու
Ականջս պատմութեանդ խարին։

Նորատուզ, եկած եմ ու կ'երթամ
Անիծեալ տղուն պէս հէքեաթի.
Ծերացած է հողը. այս անգամ
Ճամբաս երկինքէն կ'անցնի։

(Շար. 23)

համար: Սօսի սիրտը բռնեց: Ինչո՞ւ կը ցաւէր: Ինչո՞ւ մտատանջ զգացում մը հոն տեղ դրաւած էր: Ես վազդէնին պէս հոն տեղ դրաւած էր: Ես իր մեծութիւնը չունիմ: Իրեն արժանի չեմ: Ուզածիս պէս չկրցայ նիւթիս մէջ մտնել: Պէտք էր աւելի լայնահորիզոն սահմանադրերով տարածէի նիւթս: Վազդէն, սքանչելի էր բայց: կեղծ համեստութի՞ւն թէ համոզում: Հովը պաղ էր: Օձիքը վեր առաւ Սօսի:

– կը մսի՞ս:

– Մարմինս չէ, միտքս. միտքս բոպիկ է, կը մսի:

Շօյեց ձեռքով, Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես: Դուն ալ լաւ խօսեցար այդ օր: Այդ նշանաւոր օրը վերյիշեց: Այն օրը, ուր քեզի հաւներ էի: Քեզի հասնիլ, քեզի տիրանալ կ'ուզէի: Սօսի, Սօսի՛, ինքզինքդդ մի թերագնահատեր: Կը յիշե՞ս այդ օր: Որքա՜ն կ'ուզէի: Ցեղով, եկար ժամադրութեան: Գալ չուզելով եկար, անպիտան: Ամէն ինչ աւելի կը յստականար մտքին մէջ: Հոն, իր ազգականին տան դրան առջեւ բաժնուած էին: Տարօրինակ նայուածք մըն էր երկուքինն ալ: Երկու գնդակներու պէս, որոնք նետուելէ եռքը իրարու կը զարնուէին, կը բաժնուէին, դատ դատ չարունակելու համար իրենց ճամբան, տարբեր ուղղութիւններով: Սօսի բան մը կը սեղմէր կուրծքին: Թանկագին բան մը: Աչքեր, նայուածք: Անորոշ զգացողութեան մը վրայէն մտածումներու ոստումներով առջացած հոգեվիճակ: Քալելով եկած էին մինչեւ Ա-վընիւ Վակրամ: Ուչ մնացած ճամբորդի պէս էին: Հանելու հեւք մը զիրենք աւելի վճռակամ յուզումներու սանձին մէջ բռնած էր: Սօսի, տնեցիները մտիկ ըներով հանդերձ, միտքը ուրիշ տեղ մնացած էր: Այդ մարդը ինչպէ՞ս կախարդեց զինքը: Ազգականուհին մտիկ կ'ընէր: Անոնց կը նայէր բացակայ աչքերով: Կը տեսնէր իրենց միամիտ ակնոցներուն ետեւ ապաստանած մանուկի արտայայտութիւններով այդ քոյր եղբայրները: կարգաց, կարգաց իր գիրքը: Անարեւ երկնքի մը տակ, կեանքէն խլուած, չարչարուած սրտերով տիպարներ, արուեստագէտի կողէն փրթած իրականացումներով կեանք վերադարձած: Թերեւս Սօսին իր վէպին հերոսներէն մին նկատած էր:

– Պէտք չէ միտքը լեցուի, պարպուի:

Սօսի հառաչեց: Ո՛չ, ո՛չ, իրը այդպէս չէր ըլլար: Չէր ըլլար, գիտէ՛ր: Անտառդող, ապիկար: Բան մըն ալ չէր ինք: Միտքը լեզուին լծել: Բառերը ձիեր են, որ պիտի քաշեն կառքը: Ձեռքը երկարեց, բռնելու համար Սօսիինները: Սօսի ետ կեցաւ: Զառեցնել ձեւացուց: Հեռուէն քալեց: Դիմքը խոժոռեցաւ: Վազդէն կը խօսէր դեռ, առանց հասկնալու Սօսիի ցաւը: Սառոակայութեան զգացումը:

Ինք ալ ունեցած էր զայն: Հիմա եւս ունի երբեմն: Բայց, Սօսի, ինչո՞ւ տրխրեցար յանկարծ: Տո՛ւր ձեռքդ, Սօսի: Անոնց տաքութիւնը զգալ կ'ուզեմ: Մենք գրականութեան զինուորներ ենք: Միտքը այնպիսի՛ անհուն մըն է: Մի՛ վախնար: Քալէ ապահով:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻԱ՝ ԻՍԼԱՄԱՊԱՇՏ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻ ՑԱՋՈՐԴ ԴԱՇՏԸ

Սորհրդային Միութեան վերջալոյսէն ետք, կեդրոնական Ասիոյ հանրապետութիւններու կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ: Անոնք, միահեծան եւ խաթարուած հին ափարաչիկներու ձեռքին մէջ իյնալով, չկրցան ժողովրդավարութեան ուղին գտնել: Ասոր իբր հետեւանք, այս երկիրներու բնակչութիւնները հետզհետէ աւելի կը փարին իսլամական բողոքարկու չարժումներու: Ոմանք զինուորական պայքար կը ղատապարտեն, ինչպէս ՈՒ.Ի.Շ.Ն (Ուզբէկիստանի Իսլամական Շարժում), որ կը գործէ Ուզբէկիստանի Կիրգիզիստանի եւ Տաճիկիստանի մէջ: Ուրիշներ գնդյատակեալ գործունէութիւն որդեգրած են, ինչպէս խորհրդաւոր Հիզպուլ Թահրիրը (Ազատագրման Կուսակցութիւն), որ գաղափարախօսութեամբ մօտ է Ալ Քաիտային: Կը կարծուի որ ասիկա արդէն իսկ քանի մը հազար գաղտնի բջիջներ հաստատած է բովանդակ չորջանին մէջ, նոր խալիֆայութիւն մը հիմնելու յոյսով, աշխարհի մահմետական բոլոր համայնքները համախմբող, ինչպէս կը բացատրէ փաքիստանցի լրագրող Ահմէտ Րաչիտ:

Կեդրոնական Ասիոյ յատկացուած իր թղթածրարին մէջ, «Գուրիէ Էնթէրնասիոնալ» իր նախավերջին թիւին մէջ երկու յօդուած արտատպած է Ահմէտ Րաշիտէն, որոնցմէ առաջինը կը կրէ «Իսլամականութիւնը. ենթատրատզրութիւն մը՝ բռնատիրութեան» խորագիրը, որով ան կը մատնանշէ թէ տնտեսական դժուարութիւնները, կաշառակերութիւնն ու փտածութիւնը եւ ժողովրդավարութեան պակասը կրնան միայն ծայրայեղ չարժումներու զարգացման նպաստել:

Րաշիտ կը պարզէ թէ կեդրոնական Ասիան, իր հինգ հանրապետութիւններով (Ղազախստան, Կիրգիզիստան, Տաճիկիստան, Թիւրքմենիստան եւ Ուզբեկիստան), մեծ կարեւորութիւն ունի երկրագունտի յաջորդ պատերազմին դաշտը դառնալու: Անոր պատմութիւնը յատկանշուած է աւելի քան երկու հազարամեակ տեւող բախումներով, երբ մեծ կայսրութիւնները փորձած են Մետաքսի ճամբուն տիրել, վաճառականութեան հիմնական այն ուղիին համար որ Եւրոպան Ասիոյ կը կապէ: Բայց ներկայի ճակատումները այլ բնոյթ ունին եւ, աւելին, լայնօրէն արդիւնք են Սորհ. Միութեան բերած փոփոխութիւններուն եւ այն քաոսին որ անոր փլուզումին յաջորդեց, 1991–ին:

Կեդրոնական Ասիոյ բնակիչներուն մեծամասնութեան համար, անկախութիւնը՝ հետեւանք համայնավար վարչակարգի չըքացման, անմիջապէս չվերածուեցաւ ժողովրդավարութեան պահանջքի, չուկայական տնտեսութեան, արեւմտեան մըշակոյթի կամ սպառողականութեան որդեգրումի, այն ձեւով որ տեղի ունեցաւ խորհրդային նախկին միւս հանրապետութիւններուն մէջ, յատկապէս Ռուսիոյ եւ Պալթեան երկիրներու պարագաներուն: Իսկութեամբ, փոխարէնը իսլամական վերանորոգումն է որ այս չրջանը պատեց: Սորհրդային կայսրութեան անկումին, կեդրոնական Ասիոյ բնակչութիւնը վերջապէս առիթը տեսաւ ոգեպէս եւ մշակութապէս իսլամական իր անցեալին վարելու:

Իսլամականութիւնը թոյլ կուտար ոչ միայն իրենց ազգապրական եւ մշակութային ինքնութիւնը վերահաստատելու. այլ նաեւ կապեր վերանորոգելու հարաւի իրենց իսլամ դրացիներու հետ: Այս կապերը նախապէս անկարելի էին, քանի որ Ստալին Սորհրդային Միութեան սահմանները փակած էր: 1991–էն վերջ, այս անկախ հանրապետութիւնները առաջին այցելուներէն եղան իսլամութիւն քարոզողները, Փաքիստանէն, Սաուտի Արաբիայէն եւ Թուրքիայէն ժամանող, որոնք սատարեցին հարիւրաւոր նոր մզկիթներու կառուցման:

Վերջին տասը տարիներու վերիվայրումներէն եւ Տաճիկիստանի քաղաքացիական պատերազմէն ետք (1992–1997), ներկայիս այս երկիրին ինչպէս եւ բովանդակ կեդրոնական Ասիոյ սպառնացող մեծագոյն վտանգներէն մէկն է ՈՒ.Ի.Շ.ը: Ան, 1998–ին կազմուած՝ Իսլամական Վերածնունդի Կուսակցութեան չափաւորութենէն յուսախաբ ծայրայեղներու կողմէ եւ վճռած՝ Ուզբեկիստանի նախագահ Իսլամ Քարիմովի կառավարութիւնը վար առնել, կեռիլլայական գործունէութիւն կը տանի վարչակարգին դէմ, մեկնելով Տաճիկիստանի եւ Աֆղանիստանի իր խարիսխներէն: Իսկ ճիշդ Նամանկանիի զինուորական հեղինակաւոր դեկավարութեան տակ, ՈՒ.Ի.Շ.ը իր ճիհատը տարածած է ամբողջ կեդրոնական Ասիոյ վրայ:

Նամանկանիի յարձակումներուն գերադաս թիրախը Ֆէրկանայի Հովիտն է, զոր կը բաժնեն Ուզբեկիստանը, Կիրգիզիստանը եւ Տաճիկիստանը: Այս երեք երկիրներէն իւրաքանչիւրը ամէն եռք ենթակայ է ռազմական ուղիղ սպառնալիքի: Ղազախստանը մինչեւ իսկ իր ռազմական ծախքերը աւելցուց՝ որպէս նախապատրաստութիւն կարելի պատերազմի մը: Մինչ այդ, ԱՄՆ–ու, Ռուսիոյ եւ Չինաստանի մրցակցութիւնը կը չարունակուի, իւրաքանչիւրը տարբեր ազգային բանակներու մարզումով եւ օժանդակութիւն ու խորհուրդներ տալով, ինչ որ հետզհետէ աւելի մութ ապագայ մը նախատեսել կուտայ: Փոխարէնը, մեծ ուժերը մեծ բան չեն ըներ այս երկիրներու տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային ահարկու պայմանները փոխելու գծով, քանի որ անոնք այդ տարբեր վարչակարգերը կիրարկող քաղաքականութեան չեն միջամտեր:

Ասոր արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ ՈՒ.Ի.Շ.ը կը զարգանայ: Նամանկանի այլեւս կը զինուորագրէ կեդրոնական Ասիոյ բոլոր ազգային խմբաւորումներէն եկած այլախոհներ, ինչպէս եւ կովկասցի Չէչէններ, Տաղստանցիներ ու Չինաստանի ինքնավար Գզինճիանկ չրջանի մահմետականներ: ՈՒ.Ի.Շ.ը այլեւս տիրող վարչակարգերն ու հաստատութիւնները վար առնել չի դաւանիր՝ գնդանք չարիայով փոխարինելու. ան զարձած է անդրազգեան խմբաւորում մը: Դրամական օժանդակութիւնները կը հանին Սաուտի Արարիայէն: Ան եկամուտ ձեռք կը բերէ նաեւ զէնքերու եւ թմրեցուցիչի վաճառքէն:

Լրագրելը զոր չրջանի վարչակարգերը կը զործադրեն, կը դժուարացնէ իսլամական այս չարժումներուն մասին չրջող լուրերը ստուգել: Սակայն, տրամաբանութիւններն ու բերանացի աւանդութիւնը այլ իրականութիւն մը ստեղծած են, այդ չարժումներուն միթոսը ընդլայնելով: Կեդրոնական Ասիոյ գիւղերուն մէջ, մարդիկը պատմեն թէ ՈՒ.Ի.Շ.ի առաջատար պահակազօրքը կազմուած է ընտրանի կանացի նշանառուներէ որոնք, կատարելագործուած զէնքեր կրելով եւ գիշերին մէջ տեսնել տուող ակնոցներով, կրնան հրապուրել կամ հեռուէն զինուոր սպաննել. թէ կռուողներու պայուսակները տոլարներով լեցուն են, զորս կը բաժնեն զիրենք կերակրող գիւղացիներուն. թէ երկու կռուողներ ետ մղած են ուզբէկ զինուորներու լման գումարտակ մը. թէ պատերազմիկները իսլամ սուրբերու կողմէ օրհնուած են, որոնք անոնց մարմինը անխոցելի զարձուցած են՝ ատոնք զերծ պահելով յետ մահու փտութենէ. թէ պայքարողները նիւթապէս կը հոգացուին Սաուտցիներէն, Փաքիստանցիներէն, Թուրքերէն, Իրանցիներէն, առանց մոռնալու Ուսամա Պէն Լատէնը:

Սակայն, ինչ որ յստակ է, այն է թէ կեդրոնական Ասիոյ հարցերը նախ եւ առաջ ներքին են եւ թէ ատոնք պիտի չլուծուին՝ պարզօրէն ՈՒ.Ի.Շ.ին յաղթելով: Բարենորոգումներու եւ տնտեսական զարգացման պակասը, ժողովրդավարութեան բացակայութիւնը, վարչարարական կազմի մը խորհրդային հոգեբանութեամբ գործելը, կաշառակերութիւնն ու լրբութիւնը, բոլորը կացութիւնը հետզհետէ աւելի դիւրաբեկ կը դարձնեն: Ղեկավար դասը կը ծերանայ, իսկ բնակչութիւնը կ'երիտասարդանայ. չիւուն միլիոն բնակչութեան վաթսուն առ հարիւրը քսանըհինգ տարեկանէն վար է: Այս նոր սերունդը զոհ է անգործութեան, դէչ դաստիարակուած եւ անտնած. որքա՞ն ատեն ան պիտի հանդուրժէ կեանքի մակարդակի չանկումին ու հիմնական ազատութիւններու պակասին: Քաղաքական եւ ընկերային պայթում մը անխուսափելի կը թուի, եթէ երիտասարդներուն պահանջքները նկատի չառնուին:

Բայց իշխող ընտրանիները կառչած կը մնան իշխանութեան՝ ընդդէմ որեւէ այլ նկատառումներու: Մինչ այդ, կրօնական եւ ազգապրական հարցերը վառ կը մնան: Կեդրոնական Ասիոյ սրտին մշակութային պարապ մը կը զոնուի զոր կարելի չէ արեւմտեան մշակոյթի կապկումով լեցնել: Անտեսելով իրենց աւանդը, որ մեծ նպաստ բերաւ իրենց ժողովուրդներուն եւ իսլամական աշխարհին, կեդրոնական Ասիոյ ղեկավարները զանոնք կը զրկեն իրենց անցեալին մեկնելով արդի ինքնութիւն մը ստեղծելու առիթէն: Մերժելով ընկալել ազանդական իսլամութիւնը, ժողովրդավարութիւնն ու միջհամայնքային ներդաշնակութիւնը, այս կառավարութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ ծայրայեղութեան ջահը վառ մնայ:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

Քալեցին, քալեցին: Երբ Մապիյոնի փապուղիէն դուրս ելան, հրապարակի աղմուկը տակաւին կը չարունակուէր չատախօս, անկարգապահ, խենթ ու խօլ երիտասարդներով, հիփիներով, տեսակ տեսակ մարդերով:

Ա. Տ.

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կեղծ դատաղրութեան երեւան ելլելէն ի վեր լրտեսը, թէեւ առժամեայ կերպով ինքզինք ապահով կը զգար, բայց միշտ Դամոկլեան սուր մը կար կախուած իր գլխուն վերեւ: Գիտէր, թէ իրեն համար վտանգը բոլորովին չէր անհետացած եւ կրնար ըլլալ, որ մէկ օրէն միւսը երթար միանար իր երկու մեղսակիցներուն: Այս վտանգը բոլորովին հեռացնելու համար կ'աշխատէր նոր ծառայութիւն մը մատուցանել իր մեծերուն եւ անոնց վստահութիւնը դրաւել կրկին:

Երկար խորհրդածութիւններէ ետքը որոշած էր Պատրիարքարանը գործիք ընել իրեն:

«Պէտք է, որ Պատրիարքարանին մէկ գաղտնիքը ձեռք անցընեմ, – կը մտածէր, – այս կերպով իմ դիրքս կրնամ ապահովել Պէտրոսի եւ միւսներուն մօտ»:

Այս նպատակով ժամադիր եղած էր Աբգար էֆէնտիի հետ, զոր մէկ քանի օրէ ի վեր չէր տեսած եւ որուն լուր ղրկած էր, որ գար զինքը գտնէր Պոլսոյ կողմը, դարեկրատան մը մէջ:

Աբթին, հիմա այդ ժամադրութեան կ'երթար:

Երբ դարեկրատունէն ներս մտաւ, արդէն Աբգար իրեն կը սպասէր սեղանի մը քով նստած: Պատրիարքարանի պաշտօնեան մտածկոտ կերպարանք մը ունէր. իրեն լուր բերած էին, թէ Աբթին էֆէնտին անպատճառ զինքը տեսնել կ'ուզէր, բայց չէին լսած այս ժամադրութեան չարժառիթը:

Այս պատճառաւ մտատանջութեան մատնուած էր. ինք կը մտածէր, որ խորհրդը իրեն մատնած կեղծ դատաղրութեան մասին էր, ուստի Աբթինը տեսնելուն պէս հարցուց.

– Ի՞նչ եղաւ մեր գործը:

– Ան գործը ջուրը ինկաւ, – պատասխանեց լրտեսը չոր եւ կտրուկ ձայնով մը:

– Ինչպէ՞ս ջուրը ինկաւ:

– Ոստիկանութեան տնօրէնը ամէն բան հասկցեր է, Աստիկ եւ Էմին էֆէնտին ձերբակալուած են եւ հիմա բանտը կը գտնուին, ամէն յարաբերութենէ զրկուած:

– Ի՛նչ կ'ըսես, – գոչեց Աբգար՝ այլայլած:

– Այո, դժբախտաբար այսպէս եղաւ:

– Բայց, կ'աղաչեմ, մանրամասնաբար պատմէ, տեսնենք, թէ ինչ պատահեցաւ:

Լրտեսը իր գիտցածները պատմեց եւ յետոյ աւելցուց.

– Ահա՛ կացութիւնը, ինչպէս կը տեսնես, մեր վիճակն ալ շատ ապահով չէ, եթէ մեր ընկերները խօսին՝ կորսուած ենք, ես հազիւ կրցայ օձիքս առ այժմ ազատել, բայց վաղը չեմ գիտեր, թէ ինչ պիտի ըլլայ իմ եւ քու վիճակդ:

– Այս ի՛նչ փորձանք բերինք մեր գլխին:

– Փորձանքներուն մեծը, – պատասխանեց լրտեսը՝ ինքն ալ մտատանջ դէմք մը առնելով:

– Է՛յ, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք:

– Պէտք է աչխատինք մեր գլուխը ազատելու:

– Ասոր միջոցը ո՞րն է, – հարցուց Պատրիարքարանի պաշտօնեան:

– Ասոր համար, ըստ իս, միակ միջոց մը կայ:

– Կը խնդրեմ, չուտ բացատրէ միտքդ:

– Պէտք է անմիջապէս կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցանել կառավարութեան եւ անոր վստահութիւն ներչնչել մեր մասին, ուրիշ ճար չի կայ:

(Շար. 181)

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՀԱՅԿՈՒՄ
Ժամը 17–ին
Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ԱԷՆ–ԺԵՐՈՄ
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13

*
**

Ա. ՓՐԿԻՉ–ԼԱ ՍԻՈԹԱ
ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 15
կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա.Ըշալոյս Թա–ղէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողո–վը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա.Ըշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրա–ւիրէ իր բոլոր բարեկամները, մի առնա–բար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17–ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա–տարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին Եկե–ղեցին, ժամը 11–ին:

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տու–նը, ժամը 12–ին: Արձանագրուելու հա–մար հեռաձայնել՝ 04 – 78 – 49 – 28 – 87 թիւին:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէնի Ակնունի մաս–նաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ժերար Պապիկեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանեկան պա–րագաներուն:

Այս առթիւ չնորհակալութեամբ ստա–ցած է 50 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեանէ:

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**

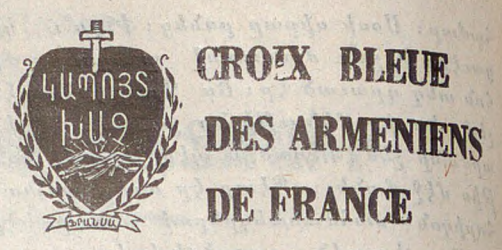
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՑԼ· – Վաստուրականի Ցաղ–թական Հերոսամարտի 87–րդ տարե–դարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վաստուրական սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւն յետագային:



CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration.
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

INFORMATIONS
ARTISTIQUES

EXPOSITION

Photographies
de
JEAN KEHAYAN

l'ARARAT pour mémoire
Texte : Serge ASSIER
Exposition du 11 au 22 mars
Hôtel du Departement
52, avenue Saint-Just, 13004 Marseille
Tél. : 04 91 21 13 13
Heures d'ouverture :
du lundi au vendredi de 9h à 18h

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE

Paysages - Visages

TEMOIGNAGE
ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES
DE COMPATRIOTES
VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES
EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

ՀԱՄԱՍՔԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

*
**

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտու–թիւն, համեղ անակնկալներ:
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տե–ղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25



STK

Fabriqué & Distribué par Cepovett S.A
150, ancienne route de Beaujeu
GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE/SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09



CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 12
MARDI
12 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·382 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77' ANNEE — N° 20·382

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱԻՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՕՐԵՐ

Աիելի ՔԱՆ 40 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջը արիւնալի եղաւ երկու կողմերուն համար: Նախ, Շաբաթ գիշեր, Մարտ 9_ին, պաղեստինցի քամիքաղ մը յաջողեցաւ մտնել Երուսաղէմի մէկ սրճարանը՝ Մոման, խորայէլացի պահակազօրքերու քիթին տակ, ոչ շատ հեռու վարչապետ Շարոնի բնակավայրէն: Բաւական յանդուգն արարք մը, քանի Իսրայէլի Պետութեան ամէնէն պաշտպանուած շրջաններէն մէկը կը նկատուի: Ձիւդ այդ պատճառով, սրճարանը ծայրէ ծայր լեցուն էր, չատեր աւելի ապահով կը դղայկին: 16 մեռեալ կար եւ 100_է աւելի վիրաւորներ: Ոճրափոթորիկին տէր կ'ելլար Համասը, որպէս պատասխան խորայէլեան քանակի անախնդիր յարձակման Այարյորդանի եւ Գազայի վրայ: Շարոնի համար Իսրայէլ պատերազմի մէջ էր եւ տրամադիր էր որեւէ գնով հրադադար մը ձեռք ձգել: Կը հրաժարէր եօթնօրեայ հանդարտ շրջանի մը իր նախապայմաններէն: 48 ժամ ետք ալ, կ'որոշէր «ազատ արձակել» Արաֆաթը, զոր երեք ամիս է շրջափակուած կը պահէր Ռամալլայի մէջ: Մոման սրճարանի ոճրափորձին անմիջապէս հակազդելով, Իսրայէլ քանդեց կ'ընէր Արաֆաթի կեդրոնատեղիին բոլոր զրահաճեակները Գազայի մէջ: Երուսաղէմի արարքէն զատ, քիչ ետք նոր ոճրափորձ մը կը գործուէր Թել_Աւիվի հիւսիսը՝ Նեթանիա: Ահաբեկչական նահատակներու զօրակունդերու երկու անդամներ ձեռնառումբեր կը նետէին հոթէլի մը մուտքին եւ կը սպաննուէին երկու Իսրայէլացիներ:

*
**

Սակայն իսկական պատերազմ մըն է որ կը մղուի եւ ելք չի տեսնուիր, թէեւ ԱՄՆ կրկին բանագնացը զրկած են տեղւոյն վրայ, բայց, ոչ մէկ ծրագիր կայ: Զօրավար Զինիի կ'ընկերանայ ԱՄՆ_ու փոխ_նախագահ՝ Տիք Չէյնէ եւ երկու Ամերիկացիները շրջանը պիտի այցելեն եւ քննեն կացութիւնը: Փոխ_նախագահը ինչ օրուան շրջապտոյտ մը կ'ընէ սկսելով Լոնտոնէն: Չէյնէ կը ջանայ համոզել կարգ մը պետութիւններ, մանաւանդ Սաուտի Արաբիան, որ զօրավիգ ըլլան Ամերիկայի Իրաքի դէմ իր արշաւանքին մէջ: Ամերիկացի պատասխանատու մը չէշտած է որ նոյնիսկ եթէ Իրաք պիղծմաններ ընէ, օրինակ ընդունի ՄԱԿ_ի քննիչներու այցելութիւնը, ԱՄՆ վճռած են տապալել Սատամ Հիւսէյնը:

*
**

Սաուտցիք յայտարարած են որ որեւէ բնականոնացում չեն տեսներ Արաբներու եւ Իսրայէլացիներու միջեւ եւ կը հերաժարին իրենց ծրագրէն:

*
**

Իսրայէլեան բանակը, Մարտ 11_ին ալ, կը շարունակէր իր ներխուժումները պաղեստինեան հողամասերէն ներս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍՔԷՆ վեց ժամուան այցելութիւն մը կատարելէ ետք Ռէյնէհոն կղզիին իր կնոջ հետ, փարիզ վերադարձաւ Մարտ 10_ին եւ օդանաւին մէջ պրոյցի մը ձեռնարկեց լրագրողներուն հետ: Այս անգամ, չատ աւելի բուռն կերպով յարձակած է Շիրաքի վրայ զոր «ծերացած, մաշած եւ չատ կրաւորական» կը դտնէ: Կը պայքարիմ, կ'ըսէ, որպէսզի Շիրաք կրկին նախագահ չըլլայ, իր վերընտրութիւնը լաւ բան մը չըլլար Ֆրանսայի համար: Շիրաքի բանբերին համար ժոսփէն կորնոյացած է իր հակակշիռը եւ տէրը չէ իր ջիղերուն:

ՇԻՐԱՔ, նախքան հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանէն արտայայտուիլը Մարտ 11_ին, հարցազրոյց մը տուած էր «Ֆիգարօ»ի նոյն օրը: Ինք ալ յարձակման անցած է եւ կ'ընդվզի «այն մեթոտները դէմ որոնք կը կայանան մարդ մը ազատելու մէջ, երբ չեն կրնար անոր յաղթել այլ միջոցներով»: Կ'այպանէ Հալֆէնի դիւրքը, կ'ուզէ որ ժոսփէն չափը գիտնայ եւ կը հրաւիրէ ամէն ոք իր պաղարիւնը պահելու:

Ժ. Փ. ՇՐՎԷՆՐՄԱՆ Մարտ 9_ին, իր 63_րդ տարեդարձը տօնեց սալ Վակռամ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան: Բուռն ելոյթ մը ունեցաւ երիտասարդներու խոստանալով «յեղափոխութեան 24 տարեկան զօրավարներուն՝ Հոչերու, Մարսօներու, Պոնափարթներու ճակատագիրը իրեն հետ չահելու համար Վալմիի, Ժեմափի եւ Ֆէօրիւսի նոր ճակատամարտները»:

ԻՍՐԱՅԷԼ 700 միլիոն տոլարի պինուռքական պայմանագրութիւն մը ձեռք ձգեց, որ կը ձգտի արդիականացնել Թուրքիոյ 170 հրատայլերը: Կարեւորագոյն պայմանագրութիւնն է երկու երկիրներու միջեւ եւ այս պայմանագրութեան կրնան ուրիշներ ալ յաջորդել, քանի Անգարա աւելի քան 1000 հրատայլեր ունի որոնք նորոգութեան կը կարօտին:

50 ՀԱԶԱՐ, ըստ կազմակերպիչներուն, 13 հազար ըստ ոստիկանութեան, բժշկական մարզին հետ կապ ունեցող արհեստաւորները փողոց իջած էին փարիզ, Ֆիրակի Մարտ 10ին: Առանց մէջ էին բժիշկները, դեղագործները, հիւանդատարը կառքերու վարորդները, հիւանդապահները: Բժիշկներու բողոքը կը վերաբերի այցելինին: Կ'ուզեն որ անդրանիկ 20 Եւրոյի (այժմ՝ 18,5 է) եւ կ'առարկեն որ է. կիկուի ստորագրած համաձայնագիրը փոքրամասնութիւն կազմող ազնուականին հետ արժէք չունի, բայց, Տիկին կիկու ալ նոր պիղծում ընելու որեւէ տրամադրութիւն չունի:

ՄԱՔՍ ԳԱԼՕ «Ֆիկարո»յի ծանօթ խմբագիրներէն, մեռաւ Մարտ 9_ին, 77 տարեկանին, խլիրդի հետեւանքով: 1975_էն 1988, «Ֆիկարո»յի խմբագրութեան տնօրէնն էր, նախքան պլոք_Նոթը ստանձնելը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ, հայազուլ ընդդ 46_րդ անձ մը մեռած է՝ Եուսուֆ Քուրլու 27 տարեկան: Ան մաս կը կազմէր Ծայրայեղ ճախ դաշտնի խմբակին: Հայրայեղ ճախ դաշտնի խմբակին մարդիկ մահէն 24 ժամ ետք, Մարտ 10_ին 47_րդ անձ մը՝ եթէր կխզէլ կը մեռնէր Պոլսոյ մէկ հիւանդանոցը 272 օրերու ծոմապահութենէն ետք:

ՇԻՒԼԷՐ, հարցաքննուելով Մարտ 8ին, դատաւոր Ռիպըրոլի կողմէ, հաստատած էր որ ինչ որ կայ ծան_Գլօա Մէրիի յետ մահու հրապարակ եկած տեսերիպին մէջ, ճիշդ է, հոն եղած բոլոր յայտնութիւնները ճշմարտութեան կը համապատասխանեն: Ծանօթ է որ այդ տեսերիպին մէջ, Մէրի խնդրոյ առարկայ կ'ընէր Շիրաքը, որու 5 միլիոն ֆրանք յանձնած էր 1986_ին:

ՀԻԻՍԻՍԱՑԻՆ ԻԼԱՆՏԱՑի վարչապետը, որ նաեւ Ըլթըը Եունիոնիսթ Փարթիի պարագլուխն է, ղդայացնց յայտարարութիւն մը ըրած է Մարտ 9_ին, հանրադուէ մը առաջարկելով 2003 Մայիս 1_ին, Հիւսիսային Իրլանտայի ներդրաւորման մասին, Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ: Բոլորին համար յայտնութիւն մը եղած է, որովհետեւ ոչ ոք նախապէս լուր ունեցած է: Տէյվիտ Թրիմպլը պէտք ունի, անչուշտ, Լոնտոնի հաւանութեան: Ինք ալ յետին մխիթար ունի, կը խորհի զօրակոչի ենթարկել բողոքական ընտրողները, որոնք հեռացած են իրմէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հարցախոյզերը, օրերու պէս, իրարու կը յաջորդեն, բայց իրարու չեն նմանիր: Մարտ 11_ին, նախագահական ընտրութեան նախատեսութեանց մարզին մէջ, ղլուխը անցած է Ժոսփէն, որ, ի. շրջանին, ձայներու 52%_ով կը յաղթէր: Երրորդ դիրքի վրայ են, դրեթէ հաւասար, Լը Փէն եւ Շեվէնման: Ա. Լակիյէ դրեթէ 8%_ի կը հասնի:

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ԲԱԿՈՒԻ ՄԷՋ

Մինսկի խումբին երեք նախագահները Մարտ 9 – 10_ին շաբաթավերջին շրջան այցելած են ու տեսակցած Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն հետ: Մարտ 10_ին անոնք անցած են Սեւիլա_Նակերա ու հանդիպում ունեցած ԼՂՀ ղեկավարներուն հետ ալ: Երեք նախագահները փափաք յայտնած են որ Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն հանդիպումները չարունակուին աւելի լուրջ, աւելի կանոնաւոր ձեւով:

Իրենց այցին մասին արտայայտուելով նախագահներէն Ռուսաստանի ներկայացուցիչը Գրիբկով ըսած է թէ իրենք նոր պատասխաններ ունենալով հանդերձ, սըխալ է անակնկալ կայծակնային լուծում մը յուսալ հակամարտութեան: Այն խօսելով նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ իրենց հանդիպումին տպաւորութեան մասին, ըսած է թէ Հայաստանի նախագահը ամէն վիճարկումի որպէս մտացի, հաւասարակշիռ և պատասխանատու անձնաւորութիւն կը ներկայանայ: Մէկը որ լրջօրէն մտահոգ է ու կը ջանայ որ հարցին անյապաղ լուծում մը գտնուի:

ԱՄՆ_ու ներկայացուցիչը Ռ. Փէրինա ալ ըսած է թէ իրենց այցէն ետք Մինսկի խումբը Վիէննայի մէջ ընդլայնուած նիստ մը պիտի գումարէ ուր նիւթ պիտի ըլլան լուծումի չօչափելի առաջարկներ:

սոյ մէկ հիւանդանոց՝ 272 օրերու ծոմապահութենէն ետք:

ՇԻՒԼԷՐ, հարցաքննուելով Մարտ 8ին, դատաւոր Ռիպըրոլի կողմէ, հաստատած էր որ ինչ որ կայ ծան_Գլօա Մէրիի յետ մահու հրապարակ եկած տեսերիպին մէջ, ճիշդ է, հոն եղած բոլոր յայտնութիւնները ճշմարտութեան կը համապատասխանեն: Ծանօթ է որ այդ տեսերիպին մէջ, Մէրի խնդրոյ առարկայ կ'ընէր Շիրաքը, որու 5 միլիոն ֆրանք յանձնած էր 1986_ին:

ՀԻԻՍԻՍԱՑԻՆ ԻԼԱՆՏԱՑի վարչապետը, որ նաեւ Ըլթըը Եունիոնիսթ Փարթիի պարագլուխն է, ղդայացնց յայտարարութիւն մը ըրած է Մարտ 9_ին, հանրադուէ մը առաջարկելով 2003 Մայիս 1_ին, Հիւսիսային Իրլանտայի ներդրաւորման մասին, Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ: Բոլորին համար յայտնութիւն մը եղած է, որովհետեւ ոչ ոք նախապէս լուր ունեցած է: Տէյվիտ Թրիմպլը պէտք ունի, անչուշտ, Լոնտոնի հաւանութեան: Ինք ալ յետին մխիթար ունի, կը խորհի զօրակոչի ենթարկել բողոքական ընտրողները, որոնք հեռացած են իրմէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հարցախոյզերը, օրերու պէս, իրարու կը յաջորդեն, բայց իրարու չեն նմանիր: Մարտ 11_ին, նախագահական ընտրութեան նախատեսութեանց մարզին մէջ, ղլուխը անցած է Ժոսփէն, որ, ի. շրջանին, ձայներու 52%_ով կը յաղթէր: Երրորդ դիրքի վրայ են, դրեթէ հաւասար, Լը Փէն եւ Շեվէնման: Ա. Լակիյէ դրեթէ 8%_ի կը հասնի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԼՂՀ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԱՆԴԱՐԻՉ ՉԵՆ

Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան մէջ այս տարուան ընթացքին նախագահական ընտրութիւն կը կատարուի: Այդ առընչութեամբ ԱՄՆ_ու Բաքուի դեսպանատունը յայտարարութիւն մը հրապարակած է. հոն կ'ըսուի թէ Ուաշինկթըն, ինչպէս նախապէս ալ նշուած է, յարգելով Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութիւնը, չի ճանչնար Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւնը: Այսուհանդերձ, յայտարարութիւնը այն համոզումը կ'արտայայտէ որ նախագահական ընտրութիւնը ազդեցութիւն չի պարծեր ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւններուն վրայ:

*
**

«ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 9 / 11)

ՁՕՐԱՄԱՍԵՐՈՒՆ ՄԻՋ ԲԱՑ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒ ՕՐ

Մարտ 8_ին, կանանց տօնին առթիւ, Պաշտպանութեան նախարարութիւնը «Ձիւնուրի մայր» կոմիտէին դիմումին ընդառաջելով բաց դուռներու օր կազմակերպած է զօրանոցներու մէջ: 250 ղինուորի մայրեր տասը հանրակառքով գացած են երկրին զանազան զօրամասերու մէջ ծառայող իրենց զաւակներուն այց տալու: Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ նախաձեռնարկ կոմիտէին կողմէ ղինուորներու մայրերուն նուէրներ տրուած են, Սպայի տան հրապարակին վրայ ալ փոքր համերգ մը կազմակերպուած է:

ՀԱՅ, ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԱԶԲԵՋԱՆՑի ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

«Մարմարա» կը տեղեկացնէ թէ թերթին փոխ–խմբագրապետ Մաքրուհի Պ. Ցակոբեան Իրկիւսի (Կասպատովկիա) քաղաքին մէջ կը մասնակցի հայ, թուրք եւ ազրպէյճանցի լրագրողներու հանդիպումի մը: Հայաստանէն այդ նպատակով Թուրքիա զացած են 6 լրագրողներ, նոյնպէս Ազրպէյճանէն: Ամբողջ խումբը 40 հոգիէ չափ է:

Լրագրողներու այս հանդիպումը (Մարտ 9 _ 10) նպատակ ունի ուղղակի չփումներ հաստատելու երեք ժողովուրդներու բարի կամեցողութեան տէր մարդոց միջեւ: Հանդիպումներէն առաջ խումբը ընդունուած է քաղաքապետին կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՓՐՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Նորադուզէն դուրս ելլելով, վոխանակ չարունակելու մայրուղիէն Մարտունիի ուղղութեամբ, կը չեղնինք դէպի արեւմուտք, ԳԱԻԱՌԻ ճամբով, ուր կը հասնինք տասը վայրկեանէն:

Երեւանէն արդէն 100 քիլոմեթր հեռացած ենք, ծովու մակերեսէն 1965 մեթր բարձր ենք, կը գտնուինք կանոնաւոր քաղաքի մը մէջ, զաւառական նկարագիրով, ուր խառն կ'ապրին դիւղի եւ քաղաքի մտայնութիւնները եւ բնակչութիւն մը որ մեծ մասով բաղկացած է Հին Պայազիտէն գաղթած Հայերով, չուրջ 240 ընտանիք: Քաղաքը այսօր, հակառակ հեռացողներուն մօտ 25 - 30 հազար բնակիչ ունի:

Շահ - Աբասի կատարած բռնագաղթը ժէ. դարու սկիզբները, ամայացուց նաեւ այս կեդրոնը, որ կրկին չէննալ սկսաւ միայն երբ նահանգը անցաւ ռուսական գերիշխանութեան ներքոյ, եւ այդ օրերէն, Արեւմտահայաստանը սկսաւ կամաց - կամաց տեղափոխուիլ դէպի Արեւելեան նահանգները, ի խնդիր կեանքի ապահովութեան, որմէ զրկուած էին Օսմանեան գերիշխանութեան տակ ապրող Հայերը:

Այդ տարիներուն է որ հաղարաւոր դիւղեր, Երզնկայի, Էրզրումի, Ալաշկերտի, աւելի ուշ Վասպուրականի չըրջաններէն կը հեռանան ռուսական բանակներուն հակոտուքեամբ եւ ցարական իշխանութիւններու քաղաքական հեռաւոր ծրագիրներով կը սկսին չէնցնել Ապարատեան, Սիւնիքի, Լոռիի նահանգները, մաս մըն ալ, գլխաւորաբար պարսկական նահանգներէն, կ'անցնին հիւսիսային կովկաս, հիմնելով նոր քաղաքներ եւ դիւղեր, Նոր - Նախիջեւան, Ախմաւիր եւայլն:

Քաղաքը մինչեւ վերջերս կը կոչուէր ԿԱՄՕ, պատմական հռչակաւոր հայ հերոսի մը անունով, անկէ առաջ կոչուած է նաեւ ՆՈՐ - ՊԱՅԱԶԻՏ:

Շրջակայ բարձունքի մը վրայ մինչեւ այսօր կը տեսնուին հին ամրոցի մը աւերակները: Քաղաքին մէջ կան ԺԹ. դարէն երկու եկեղեցիներ: Քաղաքին կեդրոնը գտնուող Ս. Աստուածածինը, էջմիածնավայել չքեղ կառոյց մըն է, ճաշակով վերանորոգուած, իր ծաւալով եւ դիրքով գրաւած է քաղաքին կեդրոնը:

Գաւառցիներուն համբաւը, անեկտողները, խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը կը գտնայ միշտ ՕՂԻի չուրջ: Ինչ որ կը տեսնուի, լաւ խմողներ են: Պէտք է ընդունիլ որ կլիման կը ներէ եւ կը տանի. քանի, ձմեռը մինչեւ նուազ 30 աստիճան ցուրտ կ'ունենան յաճախ. իրենց անեկտողներուն մրցակիցը միշտ նոյներն են՝ Լոռեցիները, որոնք նոյնպէս ունին լաւ խմողի համբաւ Հոս, Գաւառին մէջ, յաղթանակը միշտ գաւառցին կը տանի ... սակայն երբ լսէք Լոռեցիները, Ալավերտիի, Դսեղի կամ Օձունի սրճարաններուն մէջ, տակաւին ոչ մէկ գաւառցի յաղթական ելած է լոռեցի խմողներու դէմ ... երկուքն ալ չատ համակրելի ժողովուրդ են: Քաղաքի տարածքին մէջ կը գտնուին ուրարտական չրջանի հնութիւններ:

Բատիկեան, նախապէս Գանձակ, գիւղը գրեթէ կպած է Գաւառին. քիչ մը դուրս եւ փոքրիկ զառիվերի մը վրայ կը գտնուի, ունի չուրջ 4 - 5 հազար բնակիչ, բայց պիս հետաքրքրողը իր մէջ ունեցած պատմական երկու եկեղեցիներն են, որոնցմէ առաջինը՝ Ս. Աստուածածինն, Դ. - Ե. դարէն հասած է մեզի, որպէս մխանաւ պաղիլիք եւ տակաւին մեծ մասով կանգուն մնացած է:

Երկրորդը, հաւանաբար Թ. - ԺԱ. դարերու միջեւ կանգնած, սրբատաշ քարերով, գմբէթաւոր եւ թիթեղածածկ տանիքով (վերջերս միայն ծածկուած) չատ հաճելի կառոյց մըն է որ սքանչելիօրէն ներդաշնակուած է իր չրջանակին հետ:

Եկեղեցիներուն արձանագրութիւնները չատ կարեւոր նչանակութիւն ունին, պատմական, ազգագրական, լեզուական տեսակէտներով. կը չանամ անպայման նօթագրել. երբ դժուարանամ ընթերցումը, չատ անգամ անկիւն մը քանդուած, կամ մուր կապած կ'ըլլայ, կը դիմեմ Ալիչանի, նաեւ Լալայեանի եւ Զալալեանի ճամբորդական նկարագրութիւններուն, մէկուկէս դար առաջ կատարուած, երբ աւելի մաքուր եւ ընթեռնլի էին դրութիւնները:

Բատիկեանի Ս. Գէորգ եկեղեցիին վրայ, աջակողմը կը կարդանք.

- «Կամաւն Աստուծոյ ես Ստեփաննոս քահանայ որդի Կուտուզ ազայի չինեցի զչրջապատ եկեղեցւոյս, յիշատակ ինձ եւ մաւրն իմոյ Արզինին եւ եղբարց իմոց» - :

Եկեղեցիին մէջ կայ տապանաքար մը, արձանագրութեամբ 1513 թուականին:

- «Թվ. ՋԿԲ. Այս է հանգիստ Ազատիին որ էր Առաջնորդ Գանձակիս. յիշեցէք ի Քրիստոս. Ես Գունազս կանգնեցի զտապանս» - :

Քանի մը քիլոմեթր դէպի արեւելք կը գտնուի ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՒՂԸ. Ալիչան զայն կը յիշէ որպէս ԱՌՆԵՂ: Պէտք է խոստովանիլ որ անուններուը փոխելու հայկական համաճարակ մը կայ մեր երկրին մէջ, ուր յաճախ բնակիչներն անգամ կրենց գիւղին նոր անունէն անտեղեակ կ'ըլլան: Կը յիշեմ երբ Արագածոտն գաւառի Մուսեանի բնակիչներուն հարցուցի իրենց գիւղին նոր անունը, չէին գիտեր որ ԵՂԻՊԱՏՐՈՒՇ եղած է: Ինչպէ՞ս գիտնան. ոչ մէկ գրութիւն կայ, ոչ գիւղի մուտքին, ոչ մայր ճամբու խաչմերուկին: Շատ տարօրինակ ժողովուրդ մըն ենք. մեռալ մըն ենք երկու երեսով. մէկը միւսին հետ կապ չունեցող. մէկ օր միայն հետեւեցէք հայկական կեանքին Հայաստանի մէջ, մեռալին երկու կողմերն ալ կը տեսնէք: Մէկ կողմը ունինք, Պուշկին, Շիրաքին, Պուտինին հետ հանդիպում ունեցող նախագահ, նախարարներ, միջազգային դրամատան տնօրէններուն հետ սուրճի նստող մըն, տեսագէտներ, աչխարհի կարեւորագոյն համալսարաններէն հրաւիրուող փրոֆէսէօր - տոքթորներ, հարիւրտասը տեսակ կոտսակցութիւն (ո՞վ չի նախանձիր), 120 տեսակ մամուլ, 130 տեսակ գեղարուեստական համոյթներ, 140 տեսակ միջազգային գնդազան մարզի ախոյեաններ եւ այլն ... միւս կողմը՞ ... ցեխոտ դիւղեր, փճացած մայրուղիներ, լքուած յուչարձաններ, անտուն քնակավայրեր, մթնոլորտը թունաւորող կառքեր, մոդական ճպոտով զործող դատարաններ, օդին մէջ կախուած արդարութիւն, ազատ խօսելու սարսափ, ազատ զործելու անհամար կաչկանդումներ եւ ըստ պահանջին մեռալը աջ կամ ձախ դարձուցած երեւելու ճարպիկութիւն...: Դառնանք մեր ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՒՂԻՆ:

Բնակչութիւնը 6 հազարի մօտ է, չըրջանը անտանապահութեան եւ երկրագործութեան զարգացած գօտի մըն է ուր կայ նաեւ ծխախոտի մչակում:

Ունի 1674-ին կառուցուած Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին որուն բակին մէջ կը գտնուի 1541 թուականի ոմն Մելիքսէթի կոթողը: Կայ նաեւ աւերակ ուրիչ եկեղեցի մը Ս. Գէորգ եւ բակին մէջ զանազան խաչքարեր: Գիւղը ունեցած է երրորդ եկեղեցի մըն ալ, այժմ անյայտ, յիշուած՝ Հայրապետ սարկաւագ գրիչի կողմէն (1664) Ս. Գրիգոր անունով:

Կարմիր գիւղի չրջանին մէջ կը գտնուին կիկլոպեան ամրոցի հետքեր եւ դամբարաններ ուր բացի պղինձէ զանազան առարկաներէ, յայտնաբերուած է արձանագրութիւն մը արամայերէն տառերով, Արտաչէսեան չրջանէն մնացած:

Այս գիւղին մէջ ընդօրինակուած են նաեւ մի քանի ձեռագիրներ:

Վերադարձի ժամը հասած էր, երբ հեռուն, Աժդահակ լերան (3597 մեթր) ստորոտը մի քանի ցած տուներ ուշադրութիւնս դրաւեցին. հովիւի մը հարցուցինք թէ ժամ կա՞յ: - Չի գործում...: Հոպ չէ, Գէորգ վերջին ճիպ մը եւս. եւ հոն էինք:

Չես գիտեր ինչն էր որ յափշտակուած մնացինք երկուքս ալ. բարձր էր դիրքը. կ'իշխէր մինչեւ Սեւանի լիճ եւ անկէ անդին. լուռնային լուութիւն մը, մի քանի տասնեակ տուներ, մաս մը անոնց մէկ լերան լանջին թաղուած, գրեթէ անմարդաբնակ եւ սիրուն հրաչալի եկեղեցի մը, որուն պատերը զոյնզոյն քնական քարերով չարուած, արուեստի գործ էր եղածին պէս: Գետնին հրաբխային քարերը գործածուած որպէս ցանկապատ, բացօթեայ թանգարանի վերածեր էին ամբողջ չրջանը: Բանուորական պէրէով ծերունիէ մը կրցանք հասկնալ որ գիւղը կը կոչուի ԾԱՂԿԱՇԵՆ, եկեղեցին՝ Ս. Յովհաննէս, թ. կամ ժ. դար: Իսկապէս գեղեցիկ է Սեւանի աւազանը:

*
**

Կրկին օդակայան:

Ուզեմ չուզեմ սիրտս կը կծկուի:

Ճակատագիրս պիս օտար ափեր նետած է հարիւրաւոր ներունդներէ: Երկրագունտը զարձած է իմ երկիրս. ամէն անկիւն հարազատ զարձած է ինծի համար. տասնեակ տարիներու փորձառութեամբ, մարզող նայուածքներէն եւ դէմքի խորհրդաւորներէն կը կարդամ անոնց հոգեկան ուրախութիւնները ու խռովքները. հարուստին ինքնաբաւութիւնը, զաղթականին չվիճած վիճակը, աղքատին անորոշութիւնը. բոլոր վիճակներէն ալ անցեր եմ, ճաչակած՝ կեանքի այն ամէն ելեւէջ որ երկու համաչխարհային պատերազմներու միջեւ ծնած Հայ մը կրնար ապրիլ:

Այս պահուս, օդակայանին մէջ զգացած ապրումներս ոչինչ ունին համամարդկային. յատուկ են այս անկիւնին. ուրիչ տեղ չեմ զգար. որովհետեւ եռեւ ձգելիքս երկիրներու կարգին երկիր մը չէ, Հայաստանն է. հայենիքս է, ուր ծնած չեմ, ապրած ալ չեմ, պատահական հանդիպումներ միայն ունեցած եմ. ուր իմ առանձնայատկութիւնս կազմող հարստութեանս բոլոր հիւլէները կը գտնուին որոնցմով կազմուած է իմ վինքնութիւնս. իմ հայութիւնս. հայ ըլլալս:

Ահա թէ ինչո՞ւ սիրտս կը կծկուի: Որքան տարիները յառաջանան, այնքան կը զգամ. կ'ապրիմ Զարենցի տողերուն հզօրութիւնը. բանաստեղծին անկեղծութիւնը: Որքան խոր, հզօրութեամբ ապրած է իր ինքնութիւնը այդ մեծ խենթ ՏՂԱՆ...

... Սիրում մեր երկինքը մուգ,
ջրերը ջինջ, լիճը լուսէ
Արեւն ամրան ու ձմեռուայ
վիշապաձայն բուէրը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների
անհիւրընկալ պատերը սեւ
Ու հնամեայ բաղաբների
հազարամեայ բարն եմ սիրում...

Քանի քանի անգամներ արտասաններ եմ եւ լսեր եմ արտասանուած, առանց երբեք կարենալ թափանցելու բանաստեղծին ապրումներուն մէջ: Հիմա Զարենցը մոռցած եմ արդէն. կարծես ես եմ գրած այդ սքանչելի տողերը. այնքան սրտիս հարազատ են.

... Ուր էլ լինեմ - չեմ մոռանայ
ես ողբաձայն երգերը մեր,
Ձեմ մոռանայ աղօթք դարձած
երկաթագիր գրքերը մեր...

Զուարթնոցի օդակայանին սպասման սենեակին մէջ մեկնողներու եռուզեռ կայ: Որքան յոյսեր թռիչք պիտի առնեն քիչ յետոյ երթալ փչրուելու համար օտար ափերու վրայ ... իմ յոյս հոս է. չի փչրուիր. փոքրիկ խաղաղ նահանգիստ հասած է. իմ նաւահանգիստս անկախ է այսօր. վէրքեր ունի. կը դարմանուի: Նոր տնկուած է այս թուփը. պիտի աճի, մեծնայ. իր հովանիին տակ պիտի առնէ ինծի նման չատ - չատեր.

Ինչքան էլ տուր սիրտս խոցեն
արիւնաթամ վէրքերը մեր
Էլի ես որք ու արնավաղ իմ
Հայաստան - եարն եմ սիրում:

(Շար. 24 եւ վերջ)

ՄԱՐՄԱԲԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԲՆԱՆԿԱՐԸ

Տարիներ, չատ տարիներ առաջ խումբ մը ընկերներով Վան գացինք: Մեր գլխաւոր նպատակն էր տեսնել Ախթամարի եկեղեցին: Սրտիս մէջ յուզում ու անհամբերութիւն կար: Գիտէի որ երբ հասնէինք հոն եւ կանդնէինք եկեղեցիին առջեւ, բնաւ պիտի չունենայի այն ապաւորութիւնը թէ առաջին անգամ էր որ կը կանդնէի անոր առջեւ: Այնքան չատ տեսած էի այդ եկեղեցիին լուսանկարը, այնքան չատ բան կարդացած էի անոր մասին, որ կարծես թէ ասկէ առաջ քանի անգամ տեսած էի զայն: Ուստի գիտէի որ բնաւ պիտի չհաւատայի որ առաջին անգամն էր որ կը կանդնէի անոր դիմաց: Բայց եւ այնպէս յուզում եւ անհամբերութիւն կար սրտիս մէջ: Վերջապէս ես ալ պիտի տեսնէի այս գեղեցիկ եկեղեցին, պիտի չօչափէի անոր արտաքին պատերը, պիտի մտնէի անկէ ներս:

Երբ նաւամատոյցէն չոգեմակոյկ նստանք ու սկսանք յառաջանալ դէպի Ախթամար, կղզին արդէն կը տեսնուէր հեռուէն: Բայց քանի մօտեցանք, այնքան աւելի յստակացաւ անոր պատկերը: Եւ քանի մօտեցանք, այնքան աւելի մեծցաւ այն անակնկալ յուսախաբութիւնը, զոր յանկարծ ինծի պատճառած էր այդ ամայի ու տգեղ կղզիին երեւոյթը:

Ես որ անհամար անգամներ տեսած էի այս տեսարանը, ինչո՞ւ կը մատնուէի այս առաջին յուսախաբութեան: Որովհետեւ իսկապէս չատ տգեղ ու անիմաստ թուեցաւ այդ կղզին ինծի: Մեր չոգեմակոյկէն նայելով, ես թէեւ կը տեսնէի եկեղեցին, սակայն անոր կողքին ուրիչ ոչինչ կը տեսնէի եթէ ոչ քար, դեղնած հող, չորցած թուփեր, անհրապոյր հոդամաս մը: Կարծեաչ բուսական կեանք չկար այստեղ, ծառերը չբացած էին: Թէեւ չատ հեռուէն, եկեղեցիին միւս կողմէն երկու ծառերու կատարները կը տեսնուէին, բայց անոնք չէին փրկեր բնանկարը, որ իմ վրայ կը թողուր լքուած, մարդոց ու Աստուծոյ կողմէ աչքէ հանուած, իր խոկ բախտին լքուած հոդամասի մը տպաւորութիւնը:

Մեր հոգիին մէջ քան մը փոխուեցաւ երբ կղզի մօտեցանք ու դրեթէ վազելով սկսանք մագլցիլ փոքրիկ նաւամատոյցէն դէպի վեր գացող աստիճանէն: Քիչ մը քալեցինք եւ արդէն տեսանք այն ըր տեսնելու համար եկած էինք այնքան հեռուներէն: Ախթամարի եկեղեցին հոն էր մեզի ծանօթ ամբողջ իր գեղեցկութեամբ, գեղեցկութիւն մը որ կոչտ քարերով չինուած էր եւ որ կրցած էր դիմանալ դարերու մաչումին ու քանդումին: Ո՞վ կրնար երեւակայել որ այսքան լքուած ու անտեսուած, մարդկային տաքուկ չունչէ ու պաչտամունքէ այնքան հեռու մնացած այս եկեղեցին կրցած էր պահել իր այն թաքուն գեղեցկութիւնը, որ մեր բոլոր լքուած եկեղեցիներուն գեղեցկութիւնն է: Ի՞նչն էր այն որ կը զոյատեւէր հոսկէ հոնկէ ինկած - մաչած քարերուն, կամ տանիքներուն վրայ բուսած չոր խոտերուն ընդմէջէն: Ո՞ւրկէ կու գար գեղեցկութիւնը սա հիանալի զանգակատան, որուն իւրաքանչիւր քարը կարծես գեղինի տարբեր երանգ մը ունէր եւ որմէ մեզի համար կարծես չարունակ կը տարածուէր անգոյ գանգակի մը զօդանջը: Ո՞ւրկէ կու գար գեղեցկութիւնը եկեղեցիի արտաքին պատերուն վրայ կատարուած կոչտ քանդակներուն, որոնցմէ տարօրինակ նրբութիւն մը կը յայտնուէր մարդկային կերպարներու կամ խաղողի ողկոյզներու գիծերով:

Ցետոյ հանգիստ չունչ մը առի, որով հետեւ քիչ անդին տեսայ քանի մը նանչ, կափ - կանանչ ծառեր: Քալեցի դէպի այդ ծառերը որպէսզի անոնց չըներհակալութիւն յայտնեմ իրենց գոյութեան համար: Այդ ծառերուն առջեւ խաչքար մը կար: Ցուզուեցայ ու կանգնեցայ խաչքարին առջեւ, օրհնեցի անյայտ քանդակագործին յիշատակը: Խաչքարի վերնամասի քարերը ինկած էին, քանդակին մէջ պարապութիւններ գոյացած էին, բայց վարը, հոն ուր բուն խաչը քանդակուած էր հայ քարակոփի երեւակայութենէն ծնունդ առած հրաշալի նախչերով, ամէն ինչ մնացած էր

ՃԱՇԱԿԵԼԻՔԸ ԵՒ ՀԱՄԸ

Ձեզմէ չատեր նկատած են վստահաբար թէ երբ հարբուխէ կը տառապին, որեւէ անդեղէնի համը փոխուած կը գտնեն: Բարեբախտաբար, այս երեւոյթը կ'անհետանայ երբ մեր ռունդերը կը բացին եւ կը վերսկսինք մեր բնականոն ընտրութիւնը, առանց արգելքի: Որքան ալ զարմանալի թուի, համի ստացման մէջ հոտառութեան եւ քիթին դերը առաջնական են: Քիթ-կոկորդի մասնակցութիւնը համի ստացման մէջ, 80 առ հարիւր պատասխանատու կը նկատուի: Այս պիտոը կը վերագրուի ժէթ. գարու կէսերուն պինի ճաշակողներու փորձերուն եւ իրենց արձանագրած փորձառական տպաւորութիւններուն:

Բայց անդեղէնի մը համը նայիլ, միմիայն քիթի եւ լեզուի հարց չէ: Բոլոր զգայարանքները կը մասնակցին այս պործողութեան: Տեսողութիւնը, անդեղէնի երեւոյթը եւ իր չրջապատը որոշելու, իսկ լողութիւնը անուղին ճգմռելու եւ փշրելու գործողութիւններուն ընկերացող հաճելի ձայները երեւակայելու եւ այպէսով իր ֆիզիքական ձեւը ճշդելու կը ծառայեն: Երբ անդեղէնը հեռուէն կը նշմարենք, այս զգացումները մեր համակ մարմինը կը զրգռեն: Կայ նաեւ լորձունքի գեղձերուն եւ ստամոքսային հիւթերուն արտածորումները անդեղէնի նշմարումին առաջին երկվայրկեանէն իսկ:

ՀԱՄԸ
Ե՞ՐԲ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՑՏՆՈՒԱԾ Է

Միջատներու մօտ, ինչպէս մեղուները, մրջիւնները եւ տնամրջիւնները, համը կը ստացուի համահոտառական (olfactif) ընկալուչներով: Ողնայարաւորներու մօտ համահոտառական անդամը կը կազմեն քիթը կամ կտուցը: Խոնուջին մօտ այս անդամը կը կազմեն իր չօչափուկները: Գլխաւոր ամենակերները (omnivore), ինչպէս մուկը, խոզը եւ մարդը, համահոտառութեան չատ զարգացած զգայարանքներ ձեռք ձգած են: Գլխաւոր պատճառը իրենց բազմաթիւ եւ այլազան սընդեղէնի կարիքն է: Այլապէս քօալայի նման մասնագէտ սպառողներ, որոնք միմիայն պամպուի տերեւներով կը սնանին, զգտապարտուած են կորուստի մատնուելու եթէ անտառները անհետանան: Բայց ինչպէս ամէն մեթալ իր երկրորդ երեսն ալ ունի, իւրաքանչիւր նոր սընդանիթ թունաւորելու վտանգ ալ կրնայ սպառնալ: Ամենակեր կենդանիին նկարագիրը այն է որ մէկ կողմէ նոր սընդեղէնի կը ձգտի մօտենալ, իսկ միւս կողմէն անկէ խուսափիլ:

ՔԱՆԻ՞ ՏԵՍԱԿ ՀԱՄ ԳՈՑՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ

Կենսաբնագէտներ Հերման Ֆոն Հելմոլց եւ Ատոլֆ Ֆիքի համաձայն գլխաւոր եւ հիմնական չորս համերը հետեւեալներն են. – անուշ, լեղի, թթու եւ աղի: Աւելի յետոյ նոյն նիւթով մասնագիտացած պիտանականներ ցոյց տուին որ հիմնական համերը չորսէն չատ աւելի են եւ աւելի ճիշդ է խօսիլ համառական չարունակական երեւոյթի մասին: Իրականին մէջ, կան հազար ու մէկ համեր բայց չորս բառեր միայն զոյութիւն ունին ընդհանուր առմամբ պանդք բնութագրելու համար: Հիմնական համերուն քով յաճախ ներկայ են կարգ մը զգայութիւններ որոնք կը բնորոշեն համին նկարագիրը, ինչպէս թարմ, ուժեղ կամ պինդ: Եթէ լեզուն է որ կը թոյլատրէ զգալ տարբեր համերը, անդեղէնի մը համը կը սահմանուի նաեւ իր ստեղծած զգայութիւններով: Ուժգին զգայութիւն մը, թարմ կամ օթեկ, բերնի պարապուքեան զգայնական ընկալուչներուն զըրգռութիւններէն կախեալ են, ինչպէս նաեւ ցաւը, ջերմութիւնը եւ չօչափելիքը: Բազմաթիւ համեմեր, ինչպէս պղպեղը, կարող են ի գործ դնել ցաւի ընկալուչ ջիղին ծայրամասերը: Իսկ զովացնող համը, բերնի խորչին մէջ տեղ գրաւող ցած ջերմաստիճանի ընկալուչներէն յառաջ կու գայ: Մանթոլի կամ սորպիթոլի նման նիւթեր ջուրի մէջ լուծուելով իրենց չրջապատէն ջերմուժ կը սպառեն ինչ որ զովանալու զգայութիւնը կու գայ:

ՀԱՄԸ ՏԱՐԻՔՈՎ ԿՐ ԶԱՐԳԱՆԱ՞Ց

Այո, տրուած ըլլալով որ կապ ունի բոլոր զգայարանքներուն հետ: Տարիքով, առաջին կարգի վրայ լողութիւնն ու տեսողութիւնը կը տկարանան, ինչ որ պատճառ կը դառնայ կարգ մը չղայինի ընկալուչ կեդրոններու անհետացումին: Ասոր փոխարէն նոյն ընկալուչ կեդրոնները 10 օրը անգամ մը կը նորոգուին: Սակայն, ծերանալը այս երեւոյթը կը դանդաղեցնէ: Գիտական տուեալներով հաստատուած է որ այս թերացումը կ'ապրագանայ 60 տարեկանէն սկսեալ: Համի ստացման փոփոխութեան մէջ տարիքը մի-ակ գործօնը չէ: Անհատին սեռային եւ զեղձերու ինքնութիւնն ալ դեր կը խաղան ճաշակելու իր կարողութիւններուն մէջ, ազդելով մանաւանդ լորձունքի արտածորման եւ բաղադրութեան վրայ: Այսպէս, արբունքի, յղութեան, մենոփոզի եւ անտրոփոզի չրջանները, նաեւ յղութիւնը կանխարգիլող դեղահատներու սպառումը, անդեղէնի համը կրնան փոխել: Այս վերջին պարագային, օրինակ, լեղի եւ չաքարոտ համերուն ստացումը թեթեւօրէն կը պակսի, իսկ աղի համի տպաւորութիւնը կը չեչտուի: Թմրեցուցիչ զեղերը, նաեւ ջերմութիւնը եւ մրթնոլորտային ճնշումը, գոյնը, նոյնիսկ աղմուկը կրնան համ առնելու զգայութիւնը խանգարել: 60 տեսիպլէյն վեր, համ առնելու ուժգնութիւնը կը պակսի: Գալով ջերմաստիճանի դերին, ո՞վ չէ նկատած պաղպաղակի համին փոփոխութիւնը, երբ այս վերջինը հալելով կը դառնայ չատ քաղցր:

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ՃԱՇԱԿԵԼՈՒ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔԸ

Արհեստավարժ համտեսողներ, գինիի եւ անուշահոտութեան մասնագէտներ լաւ գիտեն թէ որոշ արհեստավարժութիւն եւ զգայարանքներու մարզում իրենց յաջողութեան գլխաւոր գրաւականն է: Համ առնելու աչկերտութիւնը չատ կանուխէն կը սկսի. նոյնիսկ մօր արգանդին մէջ: Այս միջավայրին մէջ արձանագրուած առաջին զգայնական տպաւորութիւնները կը ճուլեն ապագայ ճաշակն ու յատկութիւնները համառութեան նկատմամբ, երախային մօտ: Գիտականօրէն ստուգուած է թէ մօր կաթին պարունակած կարգ մը հիմնական համերը, ապագայ տղուն անդեղէնի նախընտրութիւնները կը ճեւաւորեն:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐԸ ՇԱՓԱՐՈՑ ՍՆՆԴԵՂԷՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԵՆ

Բնագէտներու փորձառական աչխատութիւնները երեւան հանած են որ ամէն նորածին դէմքի չարժուձեւերով կը հաղորդէ տրուած անդեղէնի որակին: Ասպա ստուգուած է որ այս դիմախաղերը կապ ունին անդեղէնի մասնայատուկ համին հետ: Ամէն անգամուն որ չաքարոտ նիւթ մը կ'ընդունի, նորածինը ժպիտով կը պատասխանէ: Իսկ լեղի համի պարագային իր դիմագիծը կը պրկուի: Կենսաբանները համաձայն են թէ անդեղէնի համին եւ իր յեռմարտողութեան արդիւնքներուն միջեւ սերտ կապ մը գոյութիւն ունի: Մեր մարմինը ենթարկուած է ենթագիտակցական որոշ հակազդեցութիւններու որոնք կապուած են մարսողութեան հետեւանքներուն: Ուրեմն, երախան բնազդաբար կը հակազդէ նախապատրաստուած ըլլալով այս երեւոյթին: Շաքարոտ սնունդը կը համապատասխանէ ուժանիւթի անմիջական տրամադրելի տեսակին, այսինքն արագ այրելի չաքարներուն: Լեղի համը, ընդհակառակն, կը մղէ այն բնական հակազդեցութեան որ վստահաբար կապ ունի մարմնին համար թունաւոր նկատուած ալքալոիտներուն հետ: Այս բնազդային հակազդեցութիւններուն կու գան աւելնալ որոշ նախընտրութիւններ ու հակումներ որոնք ձեռք ձգուած են անդեղական փորձառութիւններով: Այս տեսակի փորձառութեանց հետեւանքով է որ, օրինակի համար նարնջեղէն եւ սուրճին համը կը գնահատենք: Թթուէն կը խուսափինք, որ խակ պտուղներու, նաեւ դժուարամարսելիութեան յատկանիշն է: Աղի պակասը մեզ կրնայ մղել աղի հանդէպ որոշ չափազանցութեան: Շաքարոտ համի հանդէպ ի ծնէ իւրացուած նախընտրութիւնը որ կարելի է կապել մօր կաթին, կրնայ ժամանակի ընթացքին տկարանալ, նոյնիսկ անհետանալ:

ՀԱՄԵՐԸ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՓՈԽՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵ՞Ն

Անանուխով թէյը, փառլական դղմաճը, ասիական նէմը, ճափոնական սուշին եւ այլն, սննդական մասնայատկութիւններ են որոնք հաւաքական ինքնութեան սահմանումին տարրերը կը կազմեն: Ֆրանսացի պատմաբան Լիւսիէն Ֆեվր նչած է որ խոհանոցի ուրոյն ազգային համակարգերը որոշ թիւով հիմնական տարրեր կը պարունակեն, որոնք չեն փոխուիր ժամանակի ընթացքին: Անոնք գիտցած են դէմ դնել գրաւումներու, ընկերային վերիվայրումներու, գաղթերու եւ գիտական յեղափոխութեանց: Պատմաբանը գանոնք կը կոչէ «խոհանոցի հիմնաքարերը»: Սընունդները եփելու համար գործածուած ճարպային այլազան նիւթերը (կարագ, ձէթ, ճարպ եւլն.) խօսուն օրինակներ են Ֆրանսական խոհանոցին մէջ: Ամերիկացիներ նմանօրինակ ճաշակի սկզբունքները ուսումնասիրած են իրենց հաւաքականութեան համար: Այս կարգի խոհանոցային անփոփոխ տարրերու չնորհիւ է որ, գաղթական ժողովուրդները, նոյնիսկ եթէ հրաժարին իրենց ազգային լեզուն գործածելէ, դիրենք հիւրընկալող երկիրներու մէջ կը յաջողին դեռ պահպանել իրենց խոհանոցին մասնայատկութիւնները: Բայց որեւէ խոհանոցի համակարգի մը մէջ դուրսէն բերուած սընդեղէն մը կամ ճաշի տեսակ մը կրնայ այնպիսի ընդունելութիւն գտնել հիւրընկալ մշակոյթէն որ երբեմն այդ սընդեղէնին ծագումն իսկ կը մոռցուի:

Քաղեց՝ Ս. Շ.

առաջին օրուան կատարելութեամբ: Այս խաչքարը այս հեռաւորութենէն կը հրապարակէր իր խաչերը կորսնցուցած եկեղեցիին վրայ:

Բաղմանդամ խումբ էինք, մտանք եկեղեցին ներս, վառեցինք մոմեր զոր բերած էինք միասին, Տէրունական Աղօթքը մրմնջեցինք, քանի մը զեղաձայն ընկերներ ալ մեր պատարագէն մեղեդիները երգեցին: Երգերը նախ հիանալի արձագանգ կուտային եկեղեցւոյ պատերէն ու առանց ապակիի մնացած պատուհաններէն, յետոյ դուրս կ'ելլէին ու կը տարածուէին ամբողջ համայնապատկերին վրայ: Թերեւս չէին հասներ մինչեւ դիմացի մայր ցամաքամասը, բայց անպարման կը հասնէին մեր պապերուն ականջներուն:

Երբ կուշտ ու կուռ վայելեցինք եկեղեցին, Վանայ լճի ափին վրայ նստանք ու ճաչեցինք: Այն ատեն է որ աւելի ուշադիր կերպով նայեցայ լճի ջուրերուն, որոնք ինծի համար ծովու մը ջուրերէն տարբերութիւն չունէին: Այդ ջուրերը, որոնք առեղծ իրենց փոթորկոտ հովով մարած էին Թամարի սիրահար հովիւին լապտերը, հիմա չատ խաղաղ էին եւ անօրինակ հիւրընկալութիւն մը ցոյց կու տային մեզի: Բայց ես յանկարծ տարբեր պատգամ մըն ալ ձերբակալեցի անոնց այդ հանդարտութեան մէջէն: Անոնք կարծես ըսին ինծի. «Շնորհակալ եղէք մեզի, որովհետեւ մե՛նք ենք որ այս եկեղեցին կը պաչտպանենք դարերէ ի վեր: Մենք ենք որ անցք չենք տար բոլոր այն պատեհապաշտներուն որոնք գեղեցկութենէ մը ոչինչ կը հասկնան, մենք ենք որ սնունդ ու հոգի կու տանք այս չորցած կղզիին, մեզմով է որ այս բնանկարը քիչ մը կապոյտ, քիչ մըն ալ կանանչ կը չահի, սպասելով այն արեւստասէր մարդոց որոնք օր մը պիտի փրցնեն անոր աւելորդ չոր խոտերը եւ պիտի ամբողջացնեն հովիկն ու ժամանակէն տրուար քարերուն տեղերը»:

Ռ. Հ.

ԹիՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

– Ի՞նչ կրնանք ընել:

– Ես այդ մասին չատ խորհեցայ երկու օրէ ի վեր, – ըսաւ լրտեսը, – եւ սա եզրակացութեան հասայ, թէ դուք եւ ես կրնանք փրկել կացութիւնը:

– Եթէ գործը մեր ձեռքն է, այն ատեն խնդիրը կը դիւրանայ, բայց ի՞նչ պէտք է, որ ընենք:

– Ա՛խ, եթէ կարենայինք մէկ քանի կարեւոր թուղթեր Պատրիարքարանէն ձեռք ձգել:

– Դժբախտաբար կարեւոր թուղթերը ամէնքն ալ ուրիշ տեղ փոխադրուած են, – դիտել տուաւ Աբգար:

– Ամէնքն ալ փոխադրուա՞ծ են, – հարցուց լրտեսը:

– Պատրիարքարանի մէջ մնացած թուղթերը անկարեւոր բաներ են:

– Բայց նոր թուղթեր կու գան կոր Պատրիարքարան, որոնք կարեւոր են:

– Ի՞նչ թուղթեր, հիմա արտասահմանի հետ յարաբերութիւնը գրեթէ դադրած է, ամէն գատ արտասահմանէն եկած նամակները արդէն ձեր ձեռքէն կ'անցնին:

– Իմ խօսքս արտասահմանի մասին չէ, ներքին գատաւորու համար է:

– Անոնք ալ կը դրաքննուին:

– Այնպիսի թուղթեր, որոնք առանց փօսթայէ անցնելու Պատրիարքին ձեռքը կը հասնին մասնաւորներու օժանդակութեամբ:

– Այո՛, իրաւունք ունիս, ես ալ իմացայ, թէ գաւառներէն տեղեկագիրներ կը հասնին Պատրիարքարան, – ըսաւ Աբգար:

– Միայն իմանալը բաւական չէ, պէտք է այդ տեղեկագիրները ձեռք անցընել:

– Ես անանկ կը խորհիմ, որ ատոնք մեծ կարեւորութիւն մը չունին:

– Ընդհակառակը, չափազանց կարեւոր են. տարագրութեան մասին տեղեկութիւններ պարունակեն, գործուած դեղծումները, թալանները, սպանութիւնները, առեւանգութիւնները կը պատմեն:

– Այո՛, բայց ատոնք արդէն կառավարութիւնը գիտէ:

– Խնդիրը ատոր վրայ չէ. այդ տեղեկագիրները Պատրիարքարանի մէջ կը թարգմանուին եւ չէզոք դեսպանատուներ կը ղրկուին:

– Ատկէ տեղեկութիւն չունիմ:

– Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ Պատրիարքարանի մէջ կը դանուիս ու այսչափ կարեւոր բանէ մը տեղեկութիւն չունիս:

– Գեղի խոստովանութիւն մը ընե՞մ, – ըսաւ Աբգար, – ժամանակէ մը վ ի վեր ինչ կը կասկածին կոր Պատրիարքարանի մէջ. գրեթէ բնաւ գործ մը յանձնած չունին, նոյնիսկ հետս խօսելու կը քաշուին կոր. երեք օր է Պատրիարքին երեսը տեսած չեմ, այս վիճակին մէջ ի՞նչպէս կրնամ ամէն քան իմանալ. պաչտօնատուներուն եթէ հարցում մը ընեմ՝ խուսափողական պատասխաններ կու տան:

– Կարծեմ Պատրիարքին վստահութիւնը դրաւող պաչտօնեան Մխիթար Զուխաճեանն է, – ըսաւ լրտեսը:

– Այո՛, ընդհանրապէս Պատրիարքը անկէ ասդին անդին կը ղրկէ որեւէ գործով մը:

– Նոյնիսկ իմացայ, որ չատ մը թուղթեր անոր ձեռքով մըսթըը Բիթի ղրկուած են, որպէսզի Պայպըլ Հաուզի մէջ պահուին:

– Կրնայ ըլլալ, – պատասխանեց Պատրիարքարանի պաչտօնեան:

– Ես լաւ տեղէ իմացայ, այդ մարդուն ականջէն քաչելու է քիչ մը, որով Պատրիարքին աչքն ալ կը վախցնենք:

– Ի՞նչ կարելի է ընել Զուխաճեանին:

– Ձերբակալել կու տանք, բայց թողունք հիմա ասիկա, դուն միջոց մը գըտիր մէկ քանի պաւառէն եկած տեղեկագիր ձեռք ձգելու եւ մեւնոյն ատեն հասկնալու, թէ ատոնք գրողները որոնք են եւ ի՞նչ միջոցով Պատրիարքին ձեռքը կը հասնին կոր, եթէ այդ բանը հասկնանք, մեզի սպառնացող վտանգէն կ'ազատինք, հակառակ պարագային չեմ դիտեր, թէ ինչեր կրնան պատահիլ, ես ինծ աւելի քեզի համար կը վախնամ, ես ինչպէս որ ըլլայ, օձիքս կ'ազատեմ, բայց դուն մէյ մը օձիքդ ձեռք տաս, ինքդինդ մինչեւ Տէր Զօր կը գտնես:

(Շար. 182)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ԼԴ. օր Մեծի Պահոց

Տօն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մահուն ի Վիրապն։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը բացուած։

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերատին կը ծածկուի։

Կ՚պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔ. ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արքայ Զամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17–ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ժամը 11–ին։

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12–ին։ Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 – 78 – 49 – 28 – 87 թիւին։

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀԱՅԱՒԻՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17–ին, ՀԱՅԱՒԻՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

*
**

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապին։

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ։ Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

*
**

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին։

Արեւագալ ժամը 9·45–ին։

Պատարագ ժամը 10·30ին։

Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45–ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱՒԻՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 6–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀԱՅԱՒԻՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաճայն հետեւեալ ժամանակացոյցին։ –

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

ԼԱ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԱ. ԴԼԼԸՃԵԱՆ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆԱ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

*
**

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՆ, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի. –

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17

«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼ

ՀԱՅԱՒԻՄ

ժամը 17–ին

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՄԱ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

*
**

Ա. ՓՐԿԻՉ – ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

Կը քարոզէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԱ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur

Jean-Pierre MAHÉ

Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

*
**

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ։
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE
Paysages - Visages

TEMOIGNAGE ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES DE COMPATRIOTES VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արքայոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**

Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

LA CITE INTERNATIONALE UNIVERSITAIRE
fête le
« PRINTEMPS DES POETES »

la Maison des Etudiants Arméniens
vous convie
à la rencontre
de la poésie arménienne

le Dimanche 17 mars de 14h à 17h

à la Maison des Etudiants Arméniens
57, boulevard Jourdan, 75014 Paris
Métro Porte d'Orléans /
RER Cité Universitaire

UNE POESIE QUI S'AFFICHE

Parcours à travers la poésie contemporaine arménienne
(visite libre d'une exposition de poèmes)

à 15 heures

LECTURE PUBLIQUE D'ŒUVRES POETIQUES

en français et en arménien
par la comédienne Andrée DAMANT
et Arthur SARKISSIAN

— Lancement du prix de poésie de la Cité Internationale;
— Intermède musical par des étudiants de la Maison;
— Petit buffet.

— Entrée libre dans la limite des places disponibles —

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**

LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> Vos questions

Négationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> Leurs réponses

Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**

Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14·45–ին
Բարեգործականի սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8–էն 20 տարեկան պատանիներ եւ երիտասարդներ կ՚արտասանեն հայ գրականութենէն բանաստեղծութիւններ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. – Նորա Արմանի, Ժիրայր Բաբագեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան կը նուագէ
Ստեփան Լիմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆելիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանէն կտորներ

——— Buffet ———

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Հայերէն գիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը։

Մուտքերու մասնակցութիւն

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՈՃԻՐԸ, ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ, ԴԱՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀՐԷՇՆԵՐԸ

Անցեալ Սեպտեմբերին խոշտանգումի տակ մարդ մը սպաննուեցաւ Երեւանի մէկ սրճարանին ճեմիչը. չատ ներկաներ աչքին առջեւ գործուած սպանութեան մեղաւորը նախագահին թիկնապահներն էին: Տեղի ունեցաւ դատավարութիւն եւ ոճրագործը դատապարտուեցաւ:

Նման պարբերութեամբ լսուածը ոչ մէկ յատկանիշ ունի աչքարհի գրեթէ բոլոր անկիւններուն համար սովորական տուեալ մը լրատիւներու զգայացունց լուրի վերածելու. եւ մանաւանդ՝ ոչինչ որ արդարացնէ պատահարին կապուած ընդվզումները, զայրոյթը, ամօթը: Այսուհանդերձ, կա՛ն այդ բոլորը. կ՚արտայայտուին, կը գրուին, նորէ՛ն կը գրուին:

Ամիսներէ ի վեր Հայաստանի լուրերուն նոյնիսկ պարբերաբար հետեւող մը դիտէ թէ վերի պարբերութեան մէջ չընդգրկուած պարագաներ կան որոնք կ՚արդարացնեն ընդվզումն ալ, զայրոյթն ալ, ամօթն ալ: Այսպէս, ոճիրին գոհը նման վախճանի հետ համեմատական ոչ մէկ արարք գործած էր, թիկնապահը վայրագութեան ու հաւատարմութեան ցոյցի բարեբախտաբար հազուադէպ մը դրսեւորումով մը ու անպատժելիութեան խորհրդանիշ մը կարելի չէ կարելիի սահմանը, իսկ ականատեսները «բացարձակապէս զրկուած լինելով տղամարդկային հորմոններէ, դատարանում ասացին թէ ոչինչ չեն տեսել» ինչպէս կը գրէ Արամ Աբրահամեան դառնացած, այլ հատու ոճով մը, «Հիմա ո՞վ է հրէշը» խորագրուած սիւնակի մը մէջ («Ազատօր», Փետրուար 22): Պէտք է ըսել տակաւին որ դատավարութիւնը արժանացած է հայաստանեան մամուլին «խեղկատակային, խայտառակ» միաճայն որակումին, իսկ տրուած երկու տարեան ան ալ «պայմանական» «պատիժ»ը կրնայ մխայն դասուիլ վարձատրութեան աստիճանակարգի մը չարքերուն մէջ: Որպէս քովընտի արդիւնք, անարդար է անտեսել այս առիթով հայաստանեան իրաւաբանութեան արձանագրուած ձեռքբերումը՝ «անդղդյչ սպանութիւն» չատ վայելուչ տարազով. տարազ որ ընդունելութեան սրահի մը հերթական հիւրին պէտք կ՚երթայ տեղաւորուիլ «օրէնքով զղջա»ին ու «կարճատած գործ»ին քովիկը:

Նախագահի թիկնապահին «անզղջութեան» այդ արարքը, յատկապէս ա՛նոր առընչուած դատավարութիւնն ու վճիռը դրեթէ միաճայն հակազդեցութեան մղած է հայաստանեան մամուլի անուններուն. ճիշդ է որ թերթէ-թերթ, դիրքէ-դիրք այդ հակազդեցութեան խտութիւնը տարբերակումներ կ՚ունենայ, բայց եթէ մէկդի ձգուի «Հայաստանի հանրապետութեան նախագահը»՝ դոնէ այս կողմը հատած անունները համակարծիք են:

Այդ հակազդեցութիւններէն քաղուածք մը բաւական ցնցող տուեալներ ունի ինքզինք «ժողովրդավարութեան», «եւրոպականացում»ի ճամբուն վրայ նկատող երկրի մը ղեկավարութեան համար: Այդ տուեալներուն առաջինը ա՛յդ աստիճան չմրոտացնող վճիռի մը անակնկալ չնկատուելու պարագան է: Ապա նոյնինքն նախագահին ուղղուած վարկաբեկող վերագրումները:

Դատավարութեան աւարտը «ենթադրելի ու նախատեսելի» կը դտնէ նախագահին առընթեր Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան յանձնաժողովէն Վ. Յարութիւնեան: «Բոլորն էլ գիտէին՝ ալեւ-ավերին օղակները շահագրգռուած են լինելու այս դատավարութեան ելքով ու միջամտելու են, միջնորդելու, ճնշելու, որ գործը ստանայ այսպիսի լուծում» «ի՛նչ ան, տալով լուծումը թեղադրողին յատակ ինքնութիւնն ալ որ ուրիշը չէ, քան՝ «Հայաստանի հանրապետութեան նախագահը»: Վ. Յարութիւնեանի կարծիքով՝ մարդասպանութենէն աւելի ծանրակշիռ յանցանք է «մարդասպանութեան ցուցադրական կոծկումը»:

Վճիռին անակնկալ չըլլալուն ու մատնանշուած ընթացքով երկրին արդարութեան քաոսած մուրին դառնութիւնը կայ Ր. Թ. աստրագրուած էջին մէջ ալ. «Իրաւունք»ի (Փետրուար 22 – 28) լրագրողը հոն տխուր, այլ ուշագրաւ մատնանշում մը կ՚ընէ, ըսելով. «Փաստօրէն, սպանութեան մէջ մեղադրուողը ստացաւ այն նոյն պատիժը, որը ստացել էր մեր թղթակից Վահրամ Աղաջանեանն ազատ խօսքի համար»: Կ՚արձագանգէ լրագրողի մը դատավարութեան մեղադրողին՝ Սարիկեանին ըրած դիտողութեան. «Պարոն Սարիկեան, դուք ամենի վտանգաւոր էք, քան ցանկացած յանցագործ»: Կայ նաեւ նշումն ալ թէ զոհին եղբայրը «վաղուց գիտէր թէ ինչ խայտառակ որոշում պիտի է կայացուէր»:

Հայաստանի դաշնակցական մամուլին կեցուածքը յատուկ հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնէ, անով որ զոհը՝ Պ. Պօղոսեան այդ կուսակցութենէն էր. այդ մամուլէն «Երկիր»ը (Գերագոյն մարմնի պաշտօնաթերթը) Փետրուար 22 – 28-ի թիւով կ՚արձագանգէ վճիռին, խորհրդելով «Դատարանն ամրագրեց անպատժելիութիւնը», Ա. Յովհաննիսեանի գրութիւնը կ՚ամարտի դատավճիռը որակելով «հերթական սեւ բիծը մեր դատական համակարգի վրայ»:

Նոյն հոսանքի երկրորդ թերթը՝ «Հայոց աշխարհ»ը Փետրուար 22-ին կը յայտնէ թէ «Դատավարութեան ընթացքը եւ վճիռը չեն բաւարարում»: Այդ խորհրդին տակ տրուած են Հ.Յ.Դ. խորհրդարանական խմբակցութեան ղեկավար Ա. Վարդանեանի մեկնաբանութիւնները: Ան համաձայն չէ որ ականատեսներու լուռ մնալը վախի հետեւանք է. եւ կերպով մը այդ խումբին լռութեան կը վերագրէ «ակնյայտօրէն չբաւարարող նախաճիւնութիւն եւ դատաճիւնութիւն» ունենալու պարագան: Դատակազմը արդարացնելու տպաւորութիւն գործող այդ կեցուածքը աւելի կը չեչտուի երբ կ՚ըսէ թէ ոճիրի մը պատիժը «կարող էր» չատ աւելի խիստ ըլլալ, «սակայն, եթէ չկան կոնկրէտ վկաներ, որոնք պնդում են թէ այս անձը կատարեց այս արարքը, եւ եթէ նոյնիսկ Ա. Յարութիւնեանը ակնյայտ ստում է, ապա նրան ոչ ոք չի կարող պատժել սուտ խօսելու համար»: Ա. Վարդանեան համոզում ալ կը յայտնէ որ հարցին մէջ խնդրոյ առարկայ չէ եղած «որեւէ պատուէր իշխանութիւնների, կամ նախագահի կողմից»: Այսուհանդերձ, ամփոփելով իր կեցուածքը, կ՚ըսէ. «Մենք դժգոհ ենք դատավարութեան ընթացքից եւ վճռից»:

Ա. Վարդանեանի մեկնաբանութիւնը որ ամէնէն մեղմերէն է նիւթին առընչուած բազմաթիւ էջերուն, կը մղէ իրաւացի դառնալու Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան յանձնաժողովէն Վ. Յարութիւնեանի ըսածը թէ ՀՅԴ-ն նախ չատ խիստ կեցուածք ցոյց տուաւ, «բայց յետոյ պարզուեց որ դա լուրջ չէր: Պարզուեց որ դաշնակցականները մեռելատէր չեն: Սա իրենց հանգուցեալը չէր. նրանք շատ արագ մոռացան նրան»:

Նոյն արժեւորումը կ՚ընէ Ա. Կարապետեան «Հայկական ժամանակ»ի (Փետրուար 21) մէջ, դրելով որ «Պ. Պօղոսեանի մահը կարծես թէ շատերին չյուզեց: Չյուզեց նաեւ ՀՅԴ-ին»: Ապա յուզումի պակասը կը բացատրէ անով որ Պ. Պօղոսեան ազգային հարցով սպաննուած մը չէ: Եթէ, կ՚ըսէ զինքը Թիֆլիսի կեդրոնը սպաննած ըլլային, սպաննողներն ալ Շավարնածէի թիկնապահներ, լրատուները ղղայացունց յայտարարութիւններով կը լեցուէին: Կ՚արժէ ընդօրինակել Ա. Կարապետեանի գրութեան մնացեալ մասը.

«Ի հարկէ, բոլոր թերթերին եւ հեռուստատեսութիւններին հարցազրոյց կը տային Ս. Կապուտիկեանն ու Զ. Բալայեանը եւ յուշեր կը պատմէին՝ "Արդեօք ինչպէ՞ս մենք սկսեցինք զարթաղեան չարժումը" թեմայով, եւ կ՚արձանագրէին, որ պատմական ցիկլերը 13 տարին մէկ կրկնւում են: Կապուտիկեանը կ՚արտասանէր իր վերջին բանաստեղծութիւնը՝ գրուած 1991 թուականի Դեկտեմբերին: Մի խումբ ակադեմիկոսներ առաջին հրապարակային յայտարարութիւնը արեցին Ղարաբաղեան շարժման սկզբնական շրջանում, երբ ամբողջ ժողովուրդը ոտքի էր ելել: Ակադեմիկոսները կոչ էին անում ժողովրդին զսպուածութիւն ցուցաբերել, չսադրել ազգամիջեան ընդհարումներ, չխանգարել Ղարաբաղի ազատագրական պայքարը: Ակադեմիկոսների կոչը ոչ մի ազդեցութիւն չունեցաւ: Ընդհարումները շարունակուեցին, ժողովուրդը շարունակեց ոտքի ելնել, ազատագրական պայքարը ընդլայնուեց: Ակադեմիկոսների կոչը ոչ մի ազդեցութիւն չունեցաւ նաեւ Ղարաբաղի ազատագրական պայքարի ընթացքի վրայ

ՔԱՂՔԻՆԻՑ ՔԱՂՔԻՆ

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնի ճաշասրահին մէջ, փետրուար 10-ին թէյասեղան մը տեղի ունեցած է ի նպաստ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէներուն: Օրուան զեկուցաբերը եղած է հիմնադրամի հոգաբարձութեան խորհուրդի անդամ՝ բժիշկ Վաղարշ Խրամճեան: Բացման խօսքը արտասանած է Հ. Ց. Դ. Միհրան Փափազեան կոմիտէի անդամ Լեւոն Պէնկեան, ապա, խօսք առած է բժիշկ Խրամճեան: Ձեռնարկի ընթացքին ցուցադրուած են հիմնադրամի գործունէութիւնը ներկայացնող երկու տեսերիզներ: Առաջինը առիթ տուած է տեսնելու կատարուած գործիս - Ստեփանակերտ մայրուղին, նաեւ հիմնադրամով իրականացած այլ կարեւոր կառոյցներու շինութիւնն ու նորոգութիւնը, իսկ երկրորդը ներկաներուն թացատրած է Լ. Ղարաթաղի քաղաքական, տնտեսական եւ պաշտպանողական ապահովութիւնը ամրացնող հիւսիս - հարաւ մայրուղիի շինութեան ծրագիրը: Ձեռնարկի աւարտին, խօսք առած է Մոնրէալի խորհուրդի առենապետ՝ պետ՝ ձորձ Մանուկեան, որ չնորհակալութիւն յայտնած է կազմակերպիչներուն նուիրատուներու: Սրտաբուխ նուէրներէն գոյացած է 6500 տոլար: Թէյասեղանը վերջ գտած է խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, փետրուար 23-ին տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի ամէնօրեայ վարժարանի տարեկան հանգանակութեան ճաշը, ներկայութեամբ կրօնական թէ աշխարհական բազմաթիւ անձնաւորութիւններու: Նախքան ճաշը տեղի ունեցած է վարժարանի 9-րդ կարգի աշակերտներու ձեռագին արուեստներու ցուցահանդէսը, կեդրոնի Համազգայինի Ց. Մանուկեան սրահին մէջ: Ճաշին աւարտին, բացման խօսքով հանդէս եկած են վարժարանի ընդհանուր տնօրէն՝ Վահան Աճէմեան եւ Թալին Սարգիսեան: Հ.Օ.Մ.-ի Ռուբինա մասնաճիւղի կողմէ խօսք առած է Լորա Մավլեան, իրեն յաջորդած է վարժարանի տնօրէնը՝ Րաֆֆի Տուտուզեան, որ հայերէն եւ անգլերէն խօսած է վարժարանի առօրեայ կեանքին մասին: Ցուցադրուած է «Մեր ղպրոցը» ժապաւէնը, պատրաստուած «Հայ Հորիզոն» հեռատեսիլի ղեկավար՝ Սուրէն Չէքիճեանի եւ նկարիչ Ժաղ Վարպետեանի կողմէ: Կրթական մարմնին խօսքը փոխանցած է Լեւոն Հասըրճեան, անդրերէն եւ հայերէն: Ան խօսած է նաեւ երկրորդական վարժարանի չէնքին շինութեան չուրջ կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին: Ուսուցիչներու պարզեւատրումէն ետք, Լ. Հասըրճեան բացուած յայտարարած է հանգանակութիւնը եւ գոյացած է 169 հազար տոլար:

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ձշդումներ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի հաղորդագրութեան վերաբերեալ՝ լոյս տեսած 2002 Փետրուար 27-ին.-

Ցիշեալ յօդուածին մէջ կը նկարագրուի ՀՀ Գերմանիոյ նոր դեսպանի ժամանումն ու դիմաւորումը Յունուար 28-ին՝ Պէռլինի օդակայանին մէջ: Նախ եւ առաջ սխալ դրուած է Հայ Եկեղեցւոյ կողմէ Պէռլինի մէջ վերջերս հիմնուած եկեղեցական համայնքի անուանումը: Համայնքը կը կոչուի «Հայ Եկեղեցւոյ Պէռլինի Համայնք» եւ ո՛չ «Պէռլինի Հայ Եկեղեցւոյ Հայ Համայնք»: Ցիշեալ առենապետը կը պատկանի նոյն այդ նորակազմ համայնքին: Յօդուածին մէջ չէ յիշուած անգամ, որ օդակայանին մէջ ներկայ էին նաեւ «Պէռլինի Հայ Համայնք»ի ներկայացուցիչները Տիկին Ղազինեանը ողջունելու համար, որուն ի պատիւ սոյն համայնքը 2002 Փետր. 23-ին կազմակերպած էր ընդունելութիւն մը Հայ Տան մէջ:

Յօդուածին այս մասին մէջ, ուր կը խօսուի 2002 Փետրուար 3-ին Քէօլնի մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկին մասին, մեղի համար անհասկնալի պատճառներով չեն նշուիր կազմակերպիչ մարմիններուն անունները, սակայն յիշման արժանացած օրուան նախագահին՝ Քէօլնի համայնքին հոգեւոր հովիւին կողքին կը կարդանք նաեւ «Պէռլինէն ժամանած երիտասարդ հայ երգչուհի Օրիորդ Մելինէ Տիլավէրեան»ին անունը: Կ'ուզենք պարզել, որ վերոյիշեալ տիկինը «Պէռլինի Հայ Համայնքի» վարչական անդամներէն է, որ իր զօրակցութիւնը յուցաբերելու համար իր մասնակցութիւնը բերաւ վերոյիշեալ ձեռնարկին:

Ի դիմաց վարչութեան՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ԱԼԵԱՆԱՔ

մասնաճիւղի կողմէ խօսք առած է Լորա Մավլեան, իրեն յաջորդած է վարժարանի տնօրէնը՝ Րաֆֆի Տուտուզեան, որ հայերէն եւ անգլերէն խօսած է վարժարանի առօրեայ կեանքին մասին: Ցուցադրուած է «Մեր ղպրոցը» ժապաւէնը, պատրաստուած «Հայ Հորիզոն» հեռատեսիլի ղեկավար՝ Սուրէն Չէքիճեանի եւ նկարիչ Ժաղ Վարպետեանի կողմէ: Կրթական մարմնին խօսքը փոխանցած է Լեւոն Հասըրճեան, անդրերէն եւ հայերէն: Ան խօսած է նաեւ երկրորդական վարժարանի չէնքին շինութեան չուրջ կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին: Ուսուցիչներու պարզեւատրումէն ետք, Լ. Հասըրճեան բացուած յայտարարած է հանգանակութիւնը եւ գոյացած է 169 հազար տոլար:

ՇԷՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Յունուար 2002-ին Շէն Հայաստանի եւ Շէն Ֆրանսայի առենապետները աշխատանքային հանդիպումներ ունեցան միջազգային կազմակերպութիւններ EPPLER-ի (Ժուիցերիա), Christian Aid-ի (Լոնտոն) եւ Անգլիոյ Կառավարութեան Միջազգային Զարգացման Հիմնարկին հետ, որոնք, ծանօթանալէ ետք Շէնի իրագործումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն, վերահաստատեցին իրենց որոշումը օժանդակելու Շէնին, զոր կը համարեն Հայաստանի իրենց դլխաւոր գործակիցը:

Շէն Ֆրանսա իր կարգին հանդիպումներ ունեցաւ ՄԱԿ-ի Զարգացման Ծրագիրներու Վրաստանի ներկայացուցիչին հետ, որուն հետ քննարկեց գործակցութեան կարելիութիւնները Ջաւախքի մէջ:

ՇԷՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ 2001-Ի ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

Ջաւախք

Վերանորոգում Գանձա դիւղի բուժկէտին, որ կը գործէ Դեկտեմբեր 2001-էն ի վեր եւ կը պարունակէ մայրանոց մը, ատամնաբուժական եւ ընդհանուր բժշկական սպասարկութիւններ եւ 5 սենեակ իւրաքանչիւրը 2 անկողինով: Ցաւելեալ բժշկական եւ հիւանդանոցային տարքաւորումներ երեւանէն պիտի փոխադրուին հոն դարնան: Սոյն բուժկէտէն կ'օգտուին Գանձայի եւ չրջակայ դիւղերու չուրջ 5000 բնակիչները:

Արցախ

Լճաչէնի յարակից արուեստական լիճի իրագործում չնորհիւ բարձունքներէն դէպի լիճ երկարող 17 քմ. չրանցքի նորոգութեան: Լիճը կարելի պիտի դարձնէ մշակումը չրջանի 1500 հեկտար հողատարածքին, որու մէկ փոքր մասը միայն կը մշակուի ներկայիս:

ՇԷՆԻ 2002-Ի ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Ջաւախք

ՄԱԿ-ի Միջազգային Ծրագիրներու պրասենեակին հետ ընթացքի մէջ են քանի մը ծրագիրներ, - Ջաւախքի մէջ երկրորդ բուժկէտի մը ստեղծում եւ Շէնի մասնաճիւղերու հիմնադրում Թիլիս եւ Ջաւախք:

Արցախ

Արցախի եւ Ջաւախքի դիւղական դլխորոցներու համակարդիչներով եւ սարքաւորումներով եւ դրենական պիտոյքներով օժտելու ծրագիրը: Այս մասին հանրութիւնը տեղեակ կը պահենք յետագային:

Հայաստան

Բաղրամեան չրջանին մէջ Ապրիլի հիւսիս - արեւմուտքը Շէն Հայաստան պիտի ցանկ երկու ծիրանի այդիները, ստեղծելով 500 աշխատանքի կարելիութիւն 5 դիւղերու 7000 բնակիչներուն համար:

Առաջին այդին՝ 10 հեկտար, պիտի չրուի կաթիլ առ կաթիլ մեթոտով՝ չուրի խնայողութիւնը կարելի դարձնելով:

Երկրորդ այդին՝ 5 հեկտար պիտի իրագործուի կենսաբանական մշակումով:

Այս ծրագրի պիւտճէն 500 հազար տոլար է, որու կէսը տրամադրուած է Հոլանտայէն ICCO կազմակերպութեան կողմէ, իսկ միւս կէսը այլ փոքր նուիրատուներու եւ Շէնի կողմէ: Շէն յանձն կ'առնէ դպրոցներու եւ ճամբաներու նորոգումը եւ բուժկէտի մը հիմնումը:

Միջ - կովկասեան չրջանային յայտարերու ծիրէն ներս՝ կենսաբանական մը չակման ծրագիրը մը ընթացքի մէջ է: Այս նպատակով Շէն պիտի դիմէ Հայաստանի կառավարութեան, որպէսզի կենսաբանական արտադրութեանց մասին օրէնք մը ընդունի: Այս ծրագիրը հովանաւորուած է EPPLER-ի կողմէ եւ պիտի արժէ 185 հազար ամերիկեան տոլար:

Անիւ Փոխատուական Հիմնադրամը իր գործունէութիւնը պիտի փրագործէ 3 նոր չրջաններու մէջ. Տաուշի, Վայք եւ Սիւնիք: Հիմնադրամը ստեղծուած է Շէնի կողմէ որպէսզի Արագածոտնի, Լոռիի եւ Շիրակի դիւղացիները չատցած տոկոսով փոխատուութիւն ստանան իրագործելու համար տնտեսական ծրագիր մը, յանձնառու ըլլալով աշխատանք հայթայթել առնուազն 8 անձերու եւ վճարել պետական տուրքերը, 440 հազար տոլար նուիրատուութենէ ետք, Գիւղատնտեսական Զարգացման Միջազգային Հիմնադրամը Անիւին յատկացուցած է յաւելեալ 1 միլիոն տոլար:

Անդլիոյ Կառավարութեան Միջազգային Զարգացման Հիմնարկը, տնտեսական զարգացման օժանդակելու եւ աշխատատեղիներ ստեղծելու նպատակով, Հայաստանի յատկացուցած է 8 միլիոն սթերլինկ, որմէ մաս մը պիտի տրամադրուի Շէն Հայաստանի ծրագիրներուն:

ՍՏԱՑՈՂ

ՍԻՈՆ

Ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական պաշտօնաթերթ երուսաղէմի հայ պատրիարքութեան

Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր 2001
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԹԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լրտեսին այս վերջին խօսքերը յուզումի մատնեցին Պատրիարքարանի պաշտօնեան:

- Ամո՞ն, Արթի՛ն էֆէնտի, - ըսաւ, - պիտ դող մի՛ հաներ:

- Ես առաջուընէ ճչմարտութիւնը կը խօսիմ, դող ելլելու բան չի կայ, քանի որ քեզի միջոցն ալ ցոյց կու տամ կոր պլուիդ ազատելու:

- Բայց անանկ բաներ կը պահանջես, որ իմ կարողութենէս վեր են:

- Եթէ կամք ընես՝ կրնաս, - պատասխանեց լրտեսը:

- Լա՛ւ, կը ջանամ ըսածներդ ընել:

- Բայց առանց ժամանակ կորսնցնելու:

- Վաղն իսկ այդ գործը կը հետապընդեմ:

- Ժամանակ կորսնցնելու չի դար, խելքդ պլուիդ ժողվէ՛, ես քեզի բարեկամաբար խորհուրդ կու տամ, դիտցած եմ՛ր, որ Տէր Զօրը քեզի կը սպասէ:

_Մենք իր՛նչ յոյսեր ունէինք եւ իր՛նչ եղաւ, _ դոչեց Աբգար յուսահատ չեչտով մը:

_ Իր՛նչ ընենք, անակնկալ բաներ պատահեցան, եթէ ո՛չ՝ ամէն բան չատ աղէկ կարգի դրած էինք:

Քիչ մըն ալ նստելէ ետքը Աբթին եւ Աբգար իրենց հաչիւը մաքրեցին եւ դուրս ելան գարեջրատունէն:

Փողոցը իրարմէ բաժնուեցան:

_ Ձմռանաս ըսածներս, _ ըսաւ Աբթին բաժնուելէ առաջ:

Լրտեսը գնաց իր պաչտօնատեղին, ուր մնաց մինչեւ ուչ ժամանակ: Իսկ Աբգար ուղղուեցաւ դէպի Պատրիարքարան:

«Հիմա պաչտօնեաները մեկնած են, _ կը խորհէր, _ Պատրիարքարանը մարդ չի կայ, կրնամ ազատօրէն գործել»:

Երբ հասաւ Պատրիարքարան, արդարեւ, բարապաններէն զատ մարդ չէր մնացած:

Դուռը կեցող բարապանը զարմացաւ՝ տեսնելով Աբգար էֆէնտին:

_ Ի՞նչ է այս, _ դոչեց, _ խե՞ր է այս ժամուս:

_ Կարեւոր թուղթ մը մոռցայ դրասեղանիս մէջ, անկից փնտռելու եկայ:

Եւ ուղղուեցաւ դէպի վեր: Աբգար իրեն համար ծրագիր մը պատրաստած էր, զոր կը ջանար գործադրել:

Պատրիարքարանի բարապաններուն մէջ կը գտնուէր մէկը, որուն համար կասկածներ կային, թէ լրտեսութիւն կ'ընէր եւ կարգ մը գաղտնիքներ հաղորդած էր կառավարութեան թիւ 17 խաֆիէին մի-ջոցաւ: Այս կասկածները, սակայն, փաստացի կերպով չէին ապացուցուած, եւ որովհետեւ թարապանը ազդեցիկ անձի մը պաչտպանութիւնը կը վայելէր, մը-նացած էր իր պաչտօնին մէջ: Աբգար մտածեց գայն իրեն գործիք ընել: Վերնայարկը հանդիպեցաւ այդ բարապանին, որ գրասենեակ մը մաքրելու զբաղած էր:

_ Գործդ լմնցնես նէ՝ ինծի եկուր տես, _ ըսաւ Աբգար եւ մտաւ իր սենեակը:

_ Ի՞նչ կ'ուզէք, Աբգա՛ր էֆէնտի, _ հարցուց:

_ Քեզի հետ քիչ մը խօսելիք ունիմ, _ ըսաւ պաչտօնեան:

_ Հրամմեցէ՛ք...

_ Բայց կ'ուզեմ առանձին խօսիլ:

_ Հոս առանձին չե՞նք:

_ Բոլորովին առանձին, Պատրիարքարանէն դուրս տեղ մը:

_ Ուրեմն սրճարան մը գացէք, ես քիչ մը ետքը կու գամ, ձեզ կը դտնեմ:

_ Այո՛, այդպէս աղէկ կ'ըլլայ:

Եւ ծանօթ սրճարան մը որոչեցին:

Աբգար մեկնեցաւ եւ գնաց սպասել ո-րոչուած տեղը: Կէս ժամ ետքը բարապանը կու գար գինքը կը դտնէր:

Պաչտօնեան չիչ մը օղի ապսպրեց, դաւթները լեցուց եւ ըսաւ.

_ Կ'ուզե՞ս դրամ չահիլ:

_ Դրամ չահիլ ո՞վ չուզեր, _ պատասխանեց բարապանը:

_ Սանկ մեծկակ գումար մը, մէկ անդամին:

_ Ասկէց աղուոր բա՞ն կայ, մանաւանդ այս միջոցիս, ուր ապրուստը այնքան սուղցած է: Բայց ի՞նչ պիտի ընեմ այդ դրամը չահելու համար:

_ Չիմա կը բացատրեմ: Նախ խօսք առուր, որ մեր խօսածները մէջերնիս պիտի մնայ:

_ Այդ մասին վստահ եղէք:

_ Քենէ մէկ քանի թուղթեր պիտի ուզեմ եւ մէկ քանի տեղեկութիւններ պիտի հարցնեմ:

_ Ի՞նչ թուղթեր են ձեր ուզածները:

_ Պատրիարքը ժամանակէ մը ի վեր դաւառներէն տեղեկագիրներ կը ստանայ կոր տարագիր եղած Հայերուն վիճակին վրայ, ասկէ տեղեկութիւն ունի՞ս:

Բարապանը սմսեղուկ կերպով ժպտեցաւ եւ ըսաւ.

_ Տեղեկութիւն ունիմ:

_ Այդ տեղեկագիրները կ'ուզեմ ձեռք անցընել:

_ Ի՞նչ պիտի ընէք:

_ Աճիկա իմ գիտնալիք բանս է. դուն միայն դրամ առնելդ նայէ:

_ Գիտէ՞ք, որ չատ դժուար բան մը կ'առաջարկէք:

_ Անոր համեմատ դրամ պիտի առնես:

_ Հարկաւ դրամ պիտի առնեմ, միայն թէ վտանգաւոր բան մըն է ընելիքս: Եթէ երեւան ելլէ՝ գործէս կ'ըլլամ:

_ Ինչո՞ւ երեւան պիտի ելլէ՝ եթէ վարպետութեամբ չարժիս: Դուն միայն ըսէ, որ պիտի կրնա՞ս ըսածս ընել:

_ Աչխարհի մէջ անկարելի բան չի կայ, _ պատասխանեց բարապանը նուրբ ժպիտով մը:

(Շար. 183)

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութեան անդամները, սրտի անհուն կսկիծով կը գուժեն իրենց սիրեցեալ ատենապետին՝

ԱՐԱ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի St. - Brieuc *քաղաքին մէջ, հայկական ծէսով, Հինգշաբթի, Մարտ 14, ժամը 14_ին։*

Ցիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ ե_ղիցի։

SUR L'INVITATION
DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT
SIPAN - KOMITAS
Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles
de la Ville
et la participation
de la M C A d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations
et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

(Շար. Ա. էջէն)

դէպքերէն հակահայ քարոզչութեան մի_ջոցային արձագանգ գտնելուն։

***

«ՎԻՐՔ»Ը ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ

Ջաւախքի շրջանի հայկական «Վիրք» կուսակցութիւնը մտահոգութիւն յայտնած է որ տեղական հայկական կազմակերպութիւնները կը մեղադրուին յայտարարութիւններով, գործողութիւններով որոնք մեծ մասով իրականութեան չեն համապատասխաներ։ Ըստ «Վիրք»ի ղեկավարներուն, ինքնավարութեան իրենց վերապրուած ձգտումները հանրային կարծիքը մոլորեցնող եւ արտաքին ուժերու միջամտութեան գետին պատրաստող բաներ են։ Կազմակերպութեան յայտարարութեամբ, կ'ըսուի որ Ջաւախքի բռնակչութեան ու քաղաքական ուժերուն կողմէ անջատողական ձգտում եղած չէ, աւելին՝ այդ շրջանը Վրաստանի ամէնէն հանգիստ գոտիներէն եղած է միշտ։

Այսուհանդերձ, Ա.ճարիայէն երեսփոխան մը պնդած է որ Ջաւախքի ինքնավարութեան խնդիրը արտաքին ուժերու գործն է, որոնց ձեռնտու չէ Հայաստանի ու Վրաստանի քաղաքական կայունութիւնը։

***

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27_Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտեմբեր 27_ի դատէն անջատուած մասին նախաքննութեան պայմանաժամը 2 ամիս երկարաձգուած է, անհրաժեշտ յաւելեալ քննութիւններու համար։ Սպանուած վարչապետին եղբօր՝ Ա. Սարգսեանի պահանջով, Թղթածրարին պիտի կցուի դէպքին տեսերիզին քննութեան մասին Ռուսաստանէն քրէագիտական կեդրոնին եզրակացութիւնը։ Հոկտեմբեր 27_ի դատէն անջատուած մասը կը վերաբերի արարքին հասանական օժանդակութեան, դրդումներու, ապօրինի զէնքին, պաշտօնական դէմքերու կաբելի մասնակցութեան։

***

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ 100 ԼԱՒԱԳՈՅՆԵՐԷՆ ՎԵՑԸ ՀԱՅԵՐ ԵՆ

Ճատրակի համաշխարհային խորհուր_դը հրապարակած է իր արժեւորումով աշխարհի 100 լաւագոյն խաղացողներուն ցուցակը։ Զայն կը գլխաւորէ Կ. Գասպարով։ Հայաստանէն առաջին անունը 26_րդ չարքի վրայ Ռաֆայէլ Վահանեանն է որուն կը յաջորդէ Սմբատ Լպուտեան։ Վլադիմիր Յակոբեան 31_րդ դիրքի վրայ է։

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի, Մարտ 17, Ս. Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յաւարտ պատարագի, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վարչական Խորհուրդի բազում տարիներու վաստակաւոր անդամ, եկեղեցւոյ բարերար, Հանրային գործիչ՝

ՊԱՏՐԻԿ Ա. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ցիշատակը յարգողները կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Տէսինկի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17_ին, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ժամը 11_ին։

Հոգեճաշ, Տէսինկի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12_ին։ Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 _ 78 _ 49 _ 28 _ 87 *թիւին։*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16
ԼԴ. օր Մեծի Պահոց

Տօն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ առակալի չարչարանացն եւ մահուն ի Վիրապն։

Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը բացուած։

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերատին կը ծածկուի։

Կ. պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒԻՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17_ին, ՀՍԿՈՒԻՄԻ ԽԱՂՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

***

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապին։

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայադրուած։ Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա.. ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին։
Արեւագալ ժամը 9·45_ին։
Պատարագ ժամը 10·30ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45_ին։

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, 75004 Paris
Մարտ 21–էն 30
կը կազմակերպէ նկարիչ
ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ–ի
Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
աւիատական ցուցահանդէսը։
Բացումը տեղի կ'ունենայ Զարեհչաբթի Մարտ 20, ժամը 18 – 20·30

ԴԸ հրապարակած է իր արժեւորումով աշխարհի 100 լաւագոյն խաղացողներուն ցուցակը։ Զայն կը գլխաւորէ Կ. Գասպարով։ Հայաստանէն առաջին անունը 26_րդ չարքի վրայ Ռաֆայէլ Վահանեանն է որուն կը յաջորդէ Սմբատ Լպուտեան։ Վլադիմիր Յակոբեան 31_րդ դիրքի վրայ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՕ·_ Սիրիլ Հարբութլեան իր ծննդեան 27_րդ տարեդարձին առթիւ 153 Եւրօ։

ՄԱՐՍԷԼ

ՀՍԿՈՒԻՄ
ժամը 17_ին

Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՄԱ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

***

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15
կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԳ· ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE
Paysages - Visages
TEMOIGNAGE ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES DE COMPATRIOTES VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES
EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jean - Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

***

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ։

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒԻՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7_ին, «ՀՍԿՈՒԻՄ»ի, «ԽԱՂՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին։ –

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13
ԼԱ· ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԳ· ԳԼՂՃԵԱՆ
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20
ԼՐ· ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆԳ· ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՒՆ, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի։ –

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION
DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens
de France
et la Maison de la Culture Arménienne
de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages . visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy

Images d'un nouveau voyage en septembre 2001

Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais

Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 14
JEUDI
14 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·384 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·384

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՎԵՐԱԳՐԱՒԷ ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆՆ ՈՒ ԳԱԶԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁՈՀԵՐ

Շարոն, հաւատարիմ իր սպառնալիքին, վճռած է սարսափ տարածել պաղեստինեան հողամասերու մէջ, վերագրաւել բոլոր քաղաքները, նուաստացնել պաղեստինցիները, համոզուած որ միայն այդ ձեւով պիտի յաջողի խաղաղութիւնը վերահաստատել: Իր վարուելակերպը վրդոված է նոյնիսկ ՄԱԿ–ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Քոֆի Անան որ, Մարտ 12–ին, չատ խիստ ոճով դատապարտած է Իսրայէլը: Կոչ ըրած է որ վերջ դրուի «ապօրինի դրաւումին», պաղեստինցիներուն ամբակոծութիւնները դադրին զօրինեբուն վրայ, վերջ տրուին սպանութիւններուն, քանդումներուն եւ ամէնօրեայ նուաստացումներուն: Նման գործելակերպ, կ'ըսէ Անան, կ'արատաւորէ Իսրայէլի իրաւիճակը միջազգային հանրակարծիքի մէջ եւ առելութեան կրակը կ'արծարծէ Պաղեստինցիներու մօտ:

Վրասիւնները դեռնին վրայ ալ, իսրայէլ դէմ տպատարութիւն ձգած է, երբ սիրուած են ձերբակալուած Պաղեստինցիներու պատկերները: Հարիւրաւոր Պաղեստինցիներ, որոնցմէ ոմանք հազիւ 15 տարեկան էին, ներկայացուած են ձեռնախպերով, աչքերը կապուած, թիւերը արձանագրուած իրենց թեւերուն վրայ: Այս վերջին կէտը խորապէս վրդոված է ղէնակիզումէն վերապրող մը, որ դիմած է սպայակոյտի պետին, որպէսզի վերջ տայ, գոնէ այդ վերաբերումին: Շարոնի բանբերն ալ ընդուներ է որ բանակին գործելակերպը լաւ տպատարութիւն չի գործեր մեռիաներու մէջ:

Առանց Սահմանի Բժիշկները, Աշխարհի բժիշկները եւ Միջազգային Հանտիքափը յիշեցուցած են Իսրայէլի Ֆրանսայի դեսպանին քաղաքացիներու հիմնական իրաւունքը: Վերջին 48 ժամերուն 40 մեռեալներուն, 35–ը Պաղեստինցիներ են: Մարտ 9–էն ի վեր, աւելի քան 2000 Պաղեստինցիներ զերի բռնուած են Իսրայէլեան բանակին կողմէ, որ ամբողջովին դրաւած է Ռամալլան, ինչ որ հեղնական ընոյթ կու տայ այն արտօնութեան, զոր Շարոն տուաւ Արաֆաթի ադաօրէն երթեւեկելու: Ի՞նչպէս: «Գաճար Անշէնէ» (Մարտ 13) դիտել կու տար որ, այս գնացքով, ի մտօոյ, Արաֆաթ աթոռակ մ'իսկ պիտի չունենայ նստելու եւ հրադադարի մը չուրջ բանակցելու համար:

«Ֆիկարօ»յի (Մարտ 13) տուած հարցազրոյցին մէջ, Արաֆաթ կը չեշտէ որ իրենց վճռականութիւնը ալ աւելի ամրապնդուած է: կը նկարագրէ Պաղեստինցիներու վիճակը, անոնց կրած նուաստացումները, կիներու վիճակը որոնք փողոց կը ծննդաբերեն որովհետեւ չեն կրնար մինչեւ հիւանդանոց երթալ: Չի դիտեր անգամ, թէ պիտի կարենա՞յ պէյրութի արաբական վեհաժողովին երթալ: Շարոն անձնական հաչիւ կը մաքրէ փրեն հետ եւ այդ առընչութեամբ Արաֆաթ կը յիշեցնէ որ մերժած էր իր ձեռքը սեղմել Ուայ Փլանթէյչըն, երբ անդամ էր Նեթանիահուի կառավարութեան եւ այսօր համաձայնութեան ոչ մէկ ծրագիրը կ'ընդունի: Հրահանգ չէ տուած որ պաղեստինեան ուժերը հակազդեն իսրայէլեան յարձակումներուն, բայց, կ'աւելցնէ Արաֆաթ, համբերութիւնն ալ սահման ունի:

*
**

Միացեալ–Նահանգները բանաձեւ մը քուէարկել տուած են Ապահովութեան Խորհուրդին, ուր անհրաժեշտ կը նկատուի պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը: Ցատկանշական կը նկատուի որ Նախաձեռնութիւնը ԱՄՆ–էն կու գայ: Դատապարտումն է նաեւ Շարոնի քաղաքականութեան:

*
**

Իտալացի լրագրող մը սպանուած է իսրայէլեան բանակի կրակոցներէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔՄԸՐ կը չարունակուի, բայց երկու գլխաւոր թեկնածուները՝ Շիրաք եւ Ժոսփէն այլեւս անձնական յարձակումներէ կը խուսափին: Մարսէյլի մէջ, Մարտ 12–ին, Շիրաք ճամբկեց ընկերվարական գաղափարաբանութիւնը, որու կ'ուզէ վերջ տալ: Իր կողմնակիցները «փառաւոր նուէր» մը կը նկատեն Ժոսփէնի որակումները (ծերացած, մաշած, կրաւորական) Շիրաքի հասցէին, որովհետեւ անոնք պատճառ եղած են որ Շիրաք աւելի եռանդուն դառնայ: Իր «աշխատանոցին» մէջ ալ, նոյն օրը Ժոսփէն պաշտպանեց Ֆրանսայի իր տեսլականը, կ'ուզէ որ յաղթէ քաղաքականութեան ըմբռնում մը՝ հիմնուած յստակութեան եւ ճշմարտութեան վրայ:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Պութեֆլիքա պատմական ելոյթ մը ունեցած է Մարտ 12–ին «յայտնելով ազգին», որ Սահմանադրութեան մէջ արձանագրել պիտի տայ թամազկիթը, այսինքն պէրպէր լեզուն, որպէս ազգային լեզու: Յայտարարեց նաեւ որ պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն ոստիկաններուն դէմ, որոնք պատասխանատու են Քապիլիոյ խռովութիւններու բերած զոհերուն, անցեալ գարնան եւ որոնց հետեւանքով 100 մեռեալ եւ 3000 վիրաւոր կար: Այս որոշումը կրնայ, սակայն հանդարտութիւնը չվերահաստատել, քանի նախագահին գլխաւոր կոմնակիցները բոլորովին դէմ են նման զիջումներու, բայց Պութեֆլիքա ուզած է գոհացում տալ Քապիլցիներուն, քանի անոնք կը սպառնային չմասնակցիլ Մայիս 31–ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, ինչ որ այդ ընտրութեան օրինական բնոյթը կը ջնջէր: Մնաց որ թամազկիթը արդէն կը գործածուի Ալժերիոյ մէջ, տարբերութիւնն այն է որ ասկէ ետք պիտի արձանագրուի Սահմանադրութեան մէջ, արաբերէնի կողքին, որպէս պաշտօնական լեզու:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ հիւլէական մատաղրութիւններուն մասին լուրջ մտահոգութիւններ ծագած են ամերիկեան թերթերու յայտնութիւններէն ետք: Ըստ ամերիկեան մամուլը արձանագրած է Պաչտպանութեան նախարարութեան մէկ դաղտնի ծրագրին, որ կը վերաբերի ըմիպողական պարագաներու հիւլէական դէնքերու գործածութեան Չինաստանի, Ռուսաստանի, Իրաքի, Հիւսիսային–Գորէայի, Իրանի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ դէմ (վերջին հինգ երկիրները հիւլէական դէնք չունին, պաչտօնապէս): Եւրոպա խոհեմ հակազդեցութիւն ունի, ինչ որ բոլորին պարագան չէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 43 քաղաքներ ռիւտը լա ժիւիվըրի մը ունին, ինչ որ պատճառ եղած է երկու տարի առաջ, որ Իսրայէլեան Ժողովը (Գոնսխեթուտ) իր վրդովումը յայտնէ, որովհետեւ նման անուն մը վարկաբեկիչ է, քանի ֆրանսական Ակադեմիայի բառարանը հետեւեալ սահմանումը կու տայ· – «դէչ ձեւով կը ներկայացուի հրեայ ընկերութիւնը»: Այդ քաղաքներէն մէկը, Պէզիէ, որոշած է առաջինն ըլլալ դարմանելու հակահրէութեան այդ խորհրդանիշը եւ Մարտ 13–ին, հրեայ համայնքի աւելի քան 100 ներկայացուցիչներու ներկայութեան, փողոցը վերամկրտուած է «Փոքրիկ – Բուսաղէմի փողոց»:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 12 / 13)

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Թուրք կիներու 9 հոգինոց պատուիրակութիւն մը Մարտ 8–ի կիներու տօնին առթիւ գացած է Երեւան: «Հայ եւ թուրք կիներու համագործակցութեան» շրջանակին մէջ անոնք Մարտ 9–ին հանդիպում մը ունեցած են պետական համալսարանի ուսանողութեան հետ, փորձելով փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել եւ շրջանին մէջ կայունութիւն հաստատելու հիմեր դնել: Պատուիրակութեան անդամները խուսափած են ցեղասպանութեան կամ քաղաքականութեան առընչուած հարցում մը պատասխանելէ, պատճառաբանելով որ իրենց մէջ այդ նիւթերուն մասնագէտ չկայ: Պոլսոյ համալսարանէն դասախօս Փ. Թուրքինէ պատրաստակամութիւն յայտնած է ուսումնական մարզին մէջ գործակցելու, մոռնալով որ անցեալին Անգարայի թէքնիք համալսարանին ու Երեւանի համալսարանին միջեւ ծրագրուած գործակցութիւն մը խափանուած է Թուրք քաղաքական ընթացքին պատճառով:

Թուրք պատուիրակութենէն լրագրող Ս. Երլմազ ալ ըսած է թէ Թուրքիոյ Հայերը չատ զոհ են իրենց կեանքէն եւ թէ երկրին արեւելեան շրջաններու բնակչութիւնը անհամբեր է Հայաստանի հետ տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատելու: Ան ալ, բնականաբար, չէ խօսած այս օրերուն նոյն այդ շրջաններուն մէջ «Հայերէն ապատագրուած հողեր»ու պաչտօնական նչումներուն մասին: Նոյն լրագրողուհին գրած է որ սկիզբը 20 հոգինոց պատուիրակութիւն մը նախատեսուած էր, բայց Եւրոպայի Խորհրդարանին ծանօթ որոչումին պատճառով Թուրք մայրերը դրական չընթացք չտուին դէպի Հայաստան ուղեւորութեան: Ինք ըրած է այդ ուղեւորութիւնը, հակնալ փորձելով թէ ինչ կը մտածեն «Հայաստանի 1·7 միլիոն Հայերը եւ արտասահմանի անոնց 7 միլիոն հայրենակիցները»: Թուրք կիներու պատուիրակութիւնը վերադարձած է Մարտ 12–ին:

*
**

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան որ աշխատանքի այցով Մոսկուա գացած է Մարտ 12–ին, հոն հանդիպում ունեցած է ռուս իր պաչտօնակիցին հետ: Ի. Իվանով գոհունակութիւն յայտնած է երկու երկիրներու միջեւ քաղաքական երկխօսութեան զարգացման մակարդակէն: Իսկ Վ. Օսկանեան վստահութիւն արտայայտած է որ Մոսկուայի խորհրդակցութիւնները կը նպաստեն Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման: Ան աւելցուցած է թէ անհրաժեշտ է բարելաւել «ռազմավարական գործընկերութեան» յարաբերութիւնները, Մոսկուայի եւ Երեւանի միջեւ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՄՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ–ու Երեւանի դեսպանը Ճ. Օրտուէյ Մարտ 12–ին լրագրողներու հետ հանդիպումի մը ըսած է թէ յառաջիկային քանի մը ամսուան ընթացքին կը յստականան Հայաստանի հետ իր երկրին ռազմական գործակցութեան ուղղութիւնները: Դեսպանը աւելցուցած է որ ինչ տեսակի գործունէութիւն ալ ունենան, ան չի խանդարեր չրջանի կայունութիւնն ու խաղաղութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Մարսէյլի քաղաքապետարանը Մարտ 11–ի իր նիստին փողոցներու անուանումին յանձնախումբին առաջարկով, որոչում տուաւ միաձայնութեամբ, Մարսէյլի 12–րդ թաղամասին մէջ վերակառուցման ընթացքի մէջ եղող տարածութիւնը վերածել հրապարակի, անոր տալով՝

Rond-Point Achod Malakian
dit «Henri Verneuil»

անունը:

Վայրկեան ընտրութիւնը պատեհական նուիրում մը չէ: կը գտնուի Պոմոնի եւ Սէն – Պարնապէի թաղամասերուն մէջ, 1915 Ապրիլ 24–ի փողոցին սկիզբը ուր 1985–ին Կասթոն Տեֆէռ յուշաքար մը դետեղած էր նուիրուած հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն: Նոյնպէս թաղամասը հայաբնակ է: Աչխատանքներու աւարտին յուշաքարի փոխարէն պիտի հաստատուի յուշարձան մը:

Աւելցնենք որ Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Ժան – Գլօտ Կոտէն, Անրի Վէրնէօյլի մահուան օրն իսկ յայտարարած էր որ հայածնունդ արուեստագէտին անունը պէտք է արձանագրուի Մարսէյլի պատմութեան մէջ, փողոցի մը, կամ հրապարակի մը վրայ:

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒՆ

Քանի՛ – քանի ճղճգումներէ ետք, անցեալ Հոկտեմբեր 10 – 19 մարզահամար կատարուեցաւ Հայաստանի մէջ: Նախորդը եղած էր 1989–ին եւ ժամանակն էր որ աւելի քան տասնամեակի մը փոփոխութիւնները ստուգուին, արձանագրուին: Մանաւանդ որ այդ տասնամեակը, ծանօթ պարագաներով, հարուստ եղած էր զարու մը բաւելու չափ վերիվայրումներով: Եւ ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ անոնց ընթացքին Հայաստանի ժողովրդավարական մարզը ամէնէն ծանր հարուածները կրեց: «Գաղթ» զոյականը որ մեր պատմութեան ամէնէն յաճախադէպ եզրերէն եղած է բոլոր ժամանակներուն, հակառակ ամէն բանի, դրական վերջակէտի մը յանգած կարելի էր նկատել 1946 – 1947–ի ներդաղթով: Այսօր, հակառակն է պատկերը ու նոյն եզրը կրկին այժմէականութեան դլխաւոր դրամատար է, այս անգամ ժխտական իր բարդութեամբ վերածուած՝ արտագաղթի:

Երեւանէն մինչեւ Սփիւռքի ամէնէն հեռաւոր ծագերու հայկական լրատիւները վերջին տարիներուն չատ մեծ հոսքեցուցին, մտահոգութիւն յայտնեցին, Հայաստանի իշխանութիւններէն հետաքրքրութիւն ու զարման ակնկալեցին երկիրը մաչեցնող այս երեւոյթին համար: Սակայն, ոչ մտահոգութիւնները արժանի արձագանգ դտան, ոչ ակնկալութիւնները արդարացան: Հակառակ՝ թիրախ երկիրներու կարական, երբեմն կոպիտ մերժումին ու հազար այլ խոչընդոտներու, Հայաստանցիներու խումբեր չդունակեցին ու կը չարունակեն իրենց երթը դէպի մինչեւ ամէնէն անհաւանական նկատուած հանդրուանները: Այս երեւոյթին մէջ, մեկնողներու անվտանգութենէն, անխոհեմութենէն, փութկոտութենէն աւելի անհակնալի է պատասխանատուներու անտարբերութեան ընթացքը: Կարծէք Հայաստան միլիառնոց Զինաստանը կամ Հնդկաստանն է ուրկէ հազարաւորներու մեկնումը վիճակագրական խմաւոր ո՛չ մէկ նշանակութիւն կ'ունենայ երկրին յետագայ ընթացքին, կամ գոյութեան համար: Տարօրինակ է տեսնել որ նոյն այդ պատասխանատուները չեն մտահոգուիր նոյնիսկ արտագաղթով իրենց հանգելիք վնասով: Ճիշդ է որ իրենց դղեակներուն, սուղնոց ինքնաչարժերուն, ամարանոցներուն անհրաժեշտ դումարները ուղղակի չեն դար, յաճախ վերջին ունեցածը օտար երկրի մը այցադրին ու ճամբորդական տոմսին յատկացնողներու զանգուածէն: Անոր նօսրացումը չատ – չատ կը վնասէ ուկայի վաճառորդին, փոխադրամիջոցներու տէրերուն, երթեւեկի հսկիչ–քամիչներու դասին. սակայն, նաեւ բնակչութեան թիւին համեմատութեամբ հաշուուած միջազդային վարկերն ալ կրնան նուազիլ, օրինակ՝ դէպի Թուրքիա, Ռուսաստան կամ այլուր մեկնող գոյզ մը հանրակառքի հետ դղեակիկ մըն ալ դեղչելով Հայաստանի նորօրեայ համայնապատկերէն...:

Հաւանօրէն, անբաղձալի այս հեռանքարներուն առաջքը առնելու դլխաւոր նպատակը կը հետապնդէր մարզահամարը. անոր արդիւնքին չատեր սրտի դողով սպասեցին: Չէ՞ որ թուային մէկն իրականութիւն ամբողջ մերկութեամբ աչքի առջեւ բերող ազդակն է: Նաեւ անվիճելին, անառարկելին:

Այդ արդիւնքին զարմացնող առաջին յատկանիշը հրապարակումին յապաղումը եղաւ: Հոկտեմբերին տեղի ունեցած համրանքին դումարը տեւեց ճիշդ չորս ամիս. ան ալ երկրի մը մէջ որ ոչ Զինաստան է, ոչ ալ Հնդկաստան: Կատակի համար եղած հաշիւ մը ցոյց կուտայ որ նոյն թափով Զինաստան 33 տարիէն պիտի դիտնար իր բնակչութեան թիւը...: Եւ ըսել որ չորս ամիս առաջ տրուածներն ալ «նախնական» արդիւնքներ էին, իսկ վերջնականները պիտի հրապարակուէին միայն Յուլիս – Օգոստոսին:

«Նախնական»ներու դլխաւոր տուեալը Հայաստանի բնակչութեան թիւն է, բնականաբար: «Արմէնփրէս»ի հաղորդածով («Յառաջ», Փետրուար 19) «տեղեկութիւն հաւաքուած է» 3 միլիոն 458 հազար 303 հոգիի մասին: Ամիսներ առաջ ստուգութեամբ կը նշանակէ թէ այդքան մարդ կար երկրին մէջ: Արդէն լուրը կ'ըսէ թէ տակէ զեղչուած են տարիէ մը աւելի բացակայողները եւ թիւը իջած է 3 միլիոն 2 հազար 768 հոգիի: Այսինքն, նախորդ, 1989–ի մարզահամարին արդիւնքէն – 3 միլիոն 348 հազար – չուրջ 350 հազար պակսած է հայաստանաբնակներու թիւը:

Նման հաստատում ուրախացնող պիտի ըլլար, համեմատած՝ մեկնողներու մասին միլիոնով խօսող չշուկներու որոնք կը չրջին ամէն անկիւնի մէջ: Եթէ որպէս ստուգում կը պակսի երեւանեան ճչգրիտ վիճակագրութիւնը, կը բաւէ նկատի ունենալ Սփիւռքի զանազան զաղութներու մէջ ամէն օր հանդիպներու բազմութիւնը: Ատով է, օրինակ, որ Ռուսաստանի համար կ'ըսուի թէ Հայերու թիւը հոն, 2001–ին, հասած է երեք միլիոնի: Արդարեւ, մարզահամարի որպէս նախնական տուեալ հրապարակուած թիւը հակազդեցութեան մղած է տեղական մամուլը ուր կը նշմարուի տարածուն թերահաւատութիւն մը:

Փետր. 19–ին իսկ «Հայկ. ժամանակ»ը Ա. էջէն կ'անդրադառնայ նիւթին: Կը յիշեցնէ թէ տակաւին 1999–ին, Վիճակագրութեան նախարար Ս. Մնացականեան յայտարարած էր որ արդիւնքներու արժանահաւատ բնոյթը ապահովելու համար մարդահամարը կը կարօտէր մարդ դըլուխ 1 տոլարնոց պիւտճէի: Ու նոյն թուականին այդ պիւտճէն երեք միլիոն տոլար կ'ենթադրուէր: Ներկայի մարդահամարին հարկաւոր պիւտճէն միջազդային կազմակերպութիւններէ պիտի տրամադրուէր. Համաշխարհային դրամատունէն եւ Տարադրամի միջազդային հիմնարկէն: Այդ կազմակերպութիւնները յատկացուցած են միայն 1,7 միլիոն տոլար: Թերթը կը հետեւցնէ որ տակէ կը նշանակէ թէ անոնք այդքան հաշուարկած են Հայաստանի բնակիչներուն թիւը: Կայ յիշեցումն ալ թէ ԱՄՆ–ու Արտաքին դործերու նախարարութիւնը 2001 Մարտին ցրուած տեղեկատուութեամբ ըսած է որ Հայաստան 2 միլիոն բնակիչ ունի:

Նոյն մտահոգումը չի բաժներ ու քիչ մըն ալ կը հեգնէ Կիմա Եղիազարեան («Հայոց Աչխարհ», Փետր. 20). Թերահաւատներուն համար կը գրէ թէ արդիւնքները կ'ամփոփուին ամերիկեան յատուկ ծրագրով եւ հսկողութեան տակ ամերիկացի փորձագէտներու, որպէս հաւաստիութեան անառարկելի ազդակ: Առիթը օգտագործելով, քննադատական քանի մը քար ալ կը չպրտէ ան նախորդ իշխանութեան պատեհապաչտ քարոզչութեան. ապա, ծախսուած 1,7 միլիոն տոլարին ու գտնուած 3 միլիոն հոգիին տարբերութիւնը կը փորձէ բացատրել 50 սենթնոց մարդոցմով որոնք եթէ «ամէն օր երկիրը սեւ չներկայացնէին, երկիրը լիողներէն էլ թերեւս յապաղէին»: Կարծես, երկրին մէջ ապրողները ասոր – ասոր քարոզչութեան մղումով կը մեկնին, կամ կը մնան, առանց իրենց մորթին վրայ ամէն օր զդացածը նկատի առնելու: Այդ տրամաբանութեամբ, եթէ սեւցնող քարոզչութիւնը արտագաղթի պատճառ է, իշխանութեան դէմքերու իրարմէ չողչոդուն, ինքնաբաւ, ինքնագոհ, լաւատես ճառերն ալ գոնէ քանի մը հարիւր հազար հոգի պէտք է տարած ըլլային Հայաստան:

Դարձեալ «Հայկական ժամանակ»ի մէջ (Մարտ 2) նիւթը օրակարգի վրայ է, այս անգամ երեսփոխան Աղասի Արչակեանի աղբիւրով: Ինչ մը «խնդիրեան» այս դէմքը որ ծանօթ է Ղարհրդարանին մէջ իր առարկութիւններով, ընդհանուրին կողմէ ունի քանի մը բառնոց սա արժեւորումը. «բայց, ճիշդ են իր ըսածները»...: Անոր ըսածը այն է որ 1989–ի մարդահամարին 3 միլիոն 348 հազարի արդիւնքին զուգահեռ, 565 հազար Հայ կար Ռուսաստան ապրող: Այսօր, այս վերջին տուեալը, ըստ Դումայի հաչուիչ պալատին նախագահ Ստեպաչինի երեւանի մէջ մամուլարածին, «ուղիղ երեք միլիոն»ի բարձրացած է: Այսքանէն հետեւցնելով Ա. Արչակեան անհաւանական կը նկատէ ներկայի արդիւնքը: Ան, ատոր քով մանրամասն հաչուարկելով վերջին տասը տարուան ծնունդներու տուեալները, յանգած է 2 միլիոն 150 հազար հոգիի: Որպէս յաւելեալ ապացոյց, կը յիշեցնէ նախագահ Պուտինի Երեւանի այցին կէս կատակ – կէս լուրջ ըսածն ալ թէ Հայաստանի առաջին նախագահը ինք է: «Եթէ այսպէս գնայ, որոշ ժամանակ անց Պուշն էլ իր հերթին կարող է ասել որ Հայաստանի Բ. նախագահն էլ ինքն է, իսկ Քոչարեանը կը մնայ երրորդը» կ'ըսէ ան:

Նայիրա Զօհրապեանի գրութեան մէջ տեղ տրուած է քոչարեանամէտ երեսփոխանի մը մեկնաբանութեան. արդիւնքին գեղծումը ան կը բացատրէ «յառաջիկայ ընտրութիւնները կեղծելու, համախառն ներքին արդիւնքի սուտ թուերը հիմնաւորելու, 9,6 տոկոս տնտեսական աճ ցոյց տալու, աղքատութեան տարբեր ծրագիրից, գրաւոներից եւ վարկերից մեծապէս օգտուելու» վարկածով:

Այսուհանդերձ, գրուածներէն միտքերու մէջ յամեցողը կ'ըլլայ, աւելի քան 3 միլիոնին համար անձ գլուխ մէկ տոլարի հաչիւով, տրուած 1,7 միլիոնը: Ու մարդ առանց այլեւայլի կը նախընտրէ այն բացատրութիւնը թէ միջազդային դրամական հիմնարկները 50 սենթնոց ծախքէն աւելիին արժանի չեն նկատած Հայաստանի բնակիչները եւ սուտ, սըխալ, չարակամ են անոնց թիւը 3 միլիոնէն վար ցոյց տուող բոլոր ենթադրութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՆՈՐԱՏԵՍԱԿ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

ԱՐԱՁ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Թերթին տնօրէնը կացութիւնը փրկած ըլլալ կը կարծէ ըսելով որ յօդուածին հրատարակութիւնը խմբագրական սխալ մը հետեւանք է, ներողութեան նամակի մըն ալ տեղ տալով եւ դլխաւոր խմբագիրը «երեք ամիս կախակայելով»: Այդ խմբագրական սխալը պէտք էր հրատարակել ոչ թէ տաեն մը վերջ ներողութիւն խնդրելու համար այդ վրիպումին բերմամբ, այլ նոյն օրը, թերթին նոյն թիւին մէջ կամ հրապարակաւ մերժելու եւ ճաղկելու համար նման առաջարկի մը զաղափարը, չատ լաւ դիտնալով նաեւ թէ Իսրայէլի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, որ պատասխանդիր է իր մօտաւոր անցեալին, կ'ատէ ցեղասպանութիւնը եւ իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զդայ եթէ իրեն առաջարկուի կապկել նացիական հին եւ նպովեալ վերաբերումը, նոյնիսկ եթէ աւելի թեթեւ եւ քօղարկել կերպով կիրարկուի ան:

Ամէն հանրապետութիւն իր կուսակցութիւններուն կարդին ունի ծայրահեղ աջը, որուն ազդայնաչունչ զաղափարականը սրտամօտիկ կը թուի, բայց դրծունէութիւնը կաչկանդուած է օրէնքով եւ ժողովուրդին լրջախոհութեամբ: Գեր մանիոյ մէջ նացիական քաղաքականութեան միակ կուսակցութիւն դառնալով մղած պատերազմները եւ իր առաջնայարդանականերէն քաջալերութեամբ Հրեաեաներուն վրայ իր չրջանի պատժական այս առաջարկներու հեղինակը ի՞նչպէս կրնայ հնարած ըլլալ այսքան ապականած միջոցները եւ ուրկէ՞ դտած կրնայ ըլալ զանոնք թերթի մը յանձնելով հրապարակելու ուժը: Մի գուցէ ԱՄՆ–ու անտարկարկ նեցուկը վայելող ծայրահեղ աջին եւ անոր չլմորած ներկայացուցիչ Ա. Շարոնին ստեղծած կրքոտ մթնոլորտին մէջ չնդարմացած եւ ընթացք տըւած է իր ցնորքներուն: Վատահ եմ որ բանխմաց իրաւագէտներ ամլացման այս պիսի արարքներ եւ ցեղասպանութեան քայլերու համազօր նկատող, նման միտքեր առաջ քչողներն ալ ծանր կերպով դատապարտութեան արժանի համարող օրէնքի յօդուածներ կրնան երեւան հանել:

Թերթին տնօրէնը կացութիւնը փրկած ըլլալ կը կարծէ ըսելով որ յօդուածին հրատարակութիւնը խմբագրական սխալի մը հետեւանք է, ներողութեան նամակի մըն ալ տեղ տալով եւ դլխաւոր խմբագիրը «երեք ամիս կախակայելով»: Այդ խմբագրական սխալը պէտք էր հրատարակել ոչ թէ տաեն մը վերջ ներողութիւն խնդրելու համար այդ վրիպումին բերմամբ, այլ նոյն օրը, թերթին նոյն թիւին մէջ կամ հրապարակաւ մերժելու եւ ճաղկելու համար նման առաջարկի մը զաղափարը, չատ լաւ դիտնալով նաեւ թէ Իսրայէլի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, որ պատասխանդիր է իր մօտաւոր անցեալին, կ'ատէ ցեղասպանութիւնը եւ իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զդայ եթէ իրեն առաջարկուի կապկել նացիական հին եւ նպովեալ վերաբերումը, նոյնիսկ եթէ աւելի թեթեւ եւ քօղարկել կերպով կիրարկուի ան:

Ամէն հանրապետութիւն իր կուսակցութիւններուն կարդին ունի ծայրահեղ աջը, որուն ազդայնաչունչ զաղափարականը սրտամօտիկ կը թուի, բայց դրծունէութիւնը կաչկանդուած է օրէնքով եւ ժողովուրդին լրջախոհութեամբ: Գեր մանիոյ մէջ նացիական քաղաքականութեան միակ կուսակցութիւն դառնալով մղած պատերազմները եւ իր առաջնայարդանականերէն քաջալերութեամբ Հրեաեաներուն վրայ իր չրջանի պատժական այս առաջարկներու հեղինակը ի՞նչպէս կրնայ հնարած ըլլալ այսքան ապականած միջոցները եւ ուրկէ՞ դտած կրնայ ըլալ զանոնք թերթի մը յանձնելով հրապարակելու ուժը: Մի գուցէ ԱՄՆ–ու անտարկարկ նեցուկը վայելող ծայրահեղ աջին եւ անոր չլմորած ներկայացուցիչ Ա. Շարոնին ստեղծած կրքոտ մթնոլորտին մէջ չնդարմացած եւ ընթացք տըւած է իր ցնորքներուն: Վատահ եմ որ բանխմաց իրաւագէտներ ամլացման այս պիսի արարքներ եւ ցեղասպանութեան քայլերու համազօր նկատող, նման միտքեր առաջ քչողներն ալ ծանր կերպով դատապարտութեան արժանի համարող

Իսրայէլի մէջ, սակայն, Ա. Շարոնի կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէ ետք կռնակը տալով միակ դերպետութեան, առ ոչինչ համարեցաւ խոհեմ եւ բանխմաց միւս կուսակցութիւններն ու անոնց պետերը, գործի դրաւ իր ծայրահեղ նպատակները եւ մերժելով փր նախորդներուն յանձնառութիւնները, հրահրեց վէճն ու անհանդստութիւնները: Առաջին արդիւնքը այն եղաւ որ փոխնակ իրեն եւ Իսրայէլի, ԱՄՆ կին որ ատելեցին, Սեպտեմբեր 11–ի գոհերով: ԱՄՆ առանց որ ահաբեկչութեան առիթ ատող պատճառները բառնալու մասին ալ խորհին եւ միջոցներու ալ ձեռնարկեն, անցան դինուորական դործողութիւններու, պատժելու համար ահաբեկչութեան հեղինակները միայն: Իսկ Ա. Շարոն օգտագործելով ստեղծուած կացութիւնը եւ յարմարցնելով դէն ծայրահեղ աջի տրամադրութիւններուն, ահաբեկչութիւնը պատրուակելով կը չարունակէ Պաղեստինը հարատածել ժողովուրդ սատանցնել եւ իր դեկավարը ամլացնել: Հաչտութեան սեղանին վրայ պարտադրելիք պայմանները ձեռք բերելու հեռանկարը այնքան հրապուրիչ է որ ուչացնելով հաչտութիւնը կ'արտօնէ նահատակութիւնը նաեւ իր

ազգակից հայրենակիցներուն: Երկուս_ տեք ահաբեկչութիւն է կատարուածը, մէկը Արաբներու իսկ մէնը Իսրայէլի կառավարութեան կողմէ. ահաբեկչու_ թիւն որ հաւուռ եւ հաւկիթի պատմու_ թիւնը կը յիշեցնէ:

Ես չատ անգամ հարց կու տամ ինք_ զինքիս թէ ինչի՞ օ է պէտք Արաբներու եւ Հրեաներու այս կռիւին հանդէպ հետա_ քրքրութիւնը: Դիպուածը այնպէս քե_ րած է որ կեանքիս ընթացքին չունենամ ոչ մէկ արաբ ծանօթ կամ ընկեր, հետե_ւաբար՝ ոչ մէկ բարեկամ: Նոյնիսկ քիչ չատ սորվելով Հայոց պատմութեան եւ անցեալին Հայաստանի եւ Հայերու վը_ րայ արաբ ազգայնականներու կողմէ ի գործ դրուած սարսռազդեցիկ կոտորածի, քանդումի եւ բռնագաղթի դէպքերը, բնական է որ ժառանգէի եւ պահէի որոշ վերապահութիւն մը: Մինչդեռ ունե_ ցած եմ հրեայ դասընկերներ, գործի եւ առեւտուրի բերմամբ ծանօթութիւններ, որոնք գնահատանքի եւ յարգանքի գծով բարեկամութեան եւ մտերմութեան վե_ րածուած են: Մանաւանդ երաժշտական արուեստասէրի իմ ապրումներուս մէջ ամենաբարձր մակարդակի վրայ զմայ_ լած ու ծափահարած եմ հրեայ արուեստագէտները, որոնց միջոցով հա_ մակիր դարձած եմ հրէական տա_ ղանդին եւ ցեղին: Սակայն, կրնամ հպարտօրէն ըսել թէ մարդկայնօրէն չէ_ զոք մնալ կրցող մէկն եմ: Իմ վերը յայնտած ախտաճանաչումիս հետեւան_ քով, ոչ թէ առհասարակ Հրեաները, այլ Իսրայէլի այժմու վարչապետին եւ հա_ մախոհ կառավարութեան ծայրայեղ կեցուածքն է որ դատապարտելի կը գըտ_ նեմ:

Ես պիս կը նմանցնեմ անցորդի մը որ հին օրերու դպրոցի մը (կամ եթէ կ'ու_ զէք ըսեմ հին օրերու մտայնութեամբ գործող այժմու վարժարանի մը) առջե_ էն անցած ատեն աղմուկ մը լսելով բաց մնացած դռնէն ներս կը նայի եւ կը տես_ նէ վարժապետ մը որ չանգաւոր կամ ծու_ լութեամբ մեղադրուած աշակերտ մը կը ծեծէ խստիւ, միաժամանակ «լռէ', մի' լար, մի' խօսիր» պոռալով եւ զայն հպատակեցնել փորձելով. ու այս ամէնը տեսնելէն ետք, մեղսակից հսկո_ ղութեան տակ: Անցորդը թերեւս դըպ_ րոցական կեանքէ անտեղեակ ըլլայ, ու_ նենդական տարիքի զաւակ կամ թոռ ալ չունենայ եւ այդ առումով չէզոք մնալը պէտք ըլլայ: Սակայն, դժուար թէ չէա_ հաշդրտուի եւ չափահասայ որ անկարող է մոլմտելու:

Զարմանալի է սակայն, որ նախագահ Ջ. Պուշ չի զգար որ իր արտակարգօրէն ծայրայեղ կողմնակալ դիրքորոշումով բաներ մը կը կորսնցնէ այն համակրան_ քէն, քաջալերութենէն եւ գնահատան_ քէն, զորս ապահոված էր Սեպտեմբեր 11_ի ահաբեկչութենէն ետք դրացի թէ հեռաւոր, դաշնակից կամ չէզոք, նոյն_ իսկ վերապահ երկիրներէն: Զարմանալի է մանաւանդ որ չէ ծածկած իր այսքան կողմնակալ ընթացքին դրդապատճառն ալ, թէ իր նախագահ հայրը չէր յաջո_ ղած վերընտրուիլ, վասնզի չէր կրնած

Իտալահայ Գաւառականի

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հռոմի Ս. Նիկողայոս Եկեղեցւոյ մէջ ոգեկոչուեցաւ Հինգշաբթի, Փետրուար 7_ին Սրբոց Վարդանանց յիշատակու_ թիւնը որ սկիզբ առաւ պատարագով զոր մատոյց եւ յաւուր պատշաճի քարո_ զը արտասանեց Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեան, մեծաւորը Լեւոնեան դըպ_ րեվանքին:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ու նորընծայուհիներու երգչախումբը մեկ_ նարանեց Աւարայրի ճակատամարտին նուիրուած 2 երգեր, Պլպուլն Աւարայ_ րին եւ Նորահրաչը. որմէ ետք Հռոմի հայ գաղութէն Տիկին Սիլվի Իփլիքճեան _ Աւտամօ արտասանեց Վահան Թէքէ_ եանի «Յորհուրդ Վարդանանց» քերթը_ ւածը, Օր. Վարդուհի Քարախանեան երգեց «Լռեց ամպերը եկան» մեներգը, իսկ հայրենի երգիչ՝ Աւետիս Պօղոսեան հանդէս եկաւ՝ «Մովակ» երգով:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ըն_ ծայացու՝ Նելլի Արոյեան արտասանեց «Ոգով Վարդանանց» քերթուածը:

Ապա Լեւոնեան դպրեվանքի փոխ մե_ ծաւորը Հայր Ղեւոնդ Քէնտիրճեան նե_ կայացուց օրուան բանախօսը՝ Հայր Մի_ քայէլ Վրդ. Մուրատեանը (Զմմառու Արծիւեան Միաբանութենէն): Նչենք թէ՝ Հայաստանի երկրաշարժէն ետք Հայր Միքայէլ Մուրատեան մեծ նուիրումով իր առաքելութիւնը կատարեց Հայաս_ տանի մէջ, ան նաեւ՝ տնօրէնն էր Գա_ րիթեան բարեգործական մարմնին Հա_ յաստանի մէջ, որ իր մեծ նպատակը բե_ րաւ ադէտէն վնասուածներուն:

Հայր Միքայէլ Մուրատեան խօսեցաւ Աւարայրի պատերազմի նշանակութեան մասին, անդրադարձաւ Վարդանանց պատգամին, Վարդանի եւ Վասակի դե_ րին, խօսեցաւ նաեւ թէ ինչպէս հաւատքը յաղթական ելաւ: Յաղթանակ արեան դի_ նով եւ այսօր, հայ ազգը կ'ապրի եւ պի_ տի ապրի իր քրիստոնէական հաւատքով, ամէն Հայու զաւակ պիտի եւ հպարտան_ քով կ'արտասանէ հայ եմ ես քալ Վար_ դանի թոռն եմ ես արտասանութիւնը:

Ապա խօսք առաւ Իտալիոյ մօտ Հա_ յաստանի դեսպանը տոքթոր Գագիկ Պաղ_ տասարեան, որ վեր առաւ Վարդանանց հաւատքի յաղթանակը, որով այսօր Հա_ յաստան ազատօրէն կ'ապրի իր քրիստո_ նէութիւնը:

«Հուսկ Բանք»ը արտասանեց եւ իր հայրապետական օրհնութիւնը տուաւ Ներսէս _ Պետրոս կաթողիկոս պատ_ րիարքը:

***

«ՅՈՒՇԵՐ» ԳՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Փետրուար 22, երեկոյեան ժամը 8_ին Հռոմի Լեւոնեան հայ վար_ ժարանին մէջ մշակութային հանդիպում մը տեղի ունեցաւ որուն ընթացքին, ներ_ կայացուեցաւ հատորը «Յուշեր» գրքին, որ վկայութիւններն են եղեռնէն ճողոպրած Հայերուն:

Ներկայացման երեկոյթը սկիզբ առաւ տեղւոյն գաղութէն Պր. Ռոպէր Աթ_ թարեանի ողջոյնի խօսքով, ան իր խօս_ քին մէջ չնորհակալութիւն յայտնեց Լե_ ւոնեան վարժարանի տեսչութեան որ կը կազմակերպէ ու կը քաջալերէ հայկական եկեղեցական ու մշակութային ձեռնարկ_ ները, եւ իր սրահը կը տրամադրէ նման ձեռնարկներուն, ապա ողջունելէ ետք գրքին հեղինակները տուաւ անոնց հա_ կիրճ կենսագրականը:

Հայազգի փրոֆէսէօր Անթոնիա Ասլան դասախօս է Իտալիոյ Փատովա քաղաքին համալսարանին մէջ իտալական արդի եւ ժամանակակից գրականութեան:

Իսկ իտալացի հեղինակը Լաուրա Փի_ պանէլլօ ծնած է Թրէվիզօ, համալսարա_ նական է լեզուաբանութեան ու գրակա_ նութեան մանաւանդ, լրագրող է «Ս. Անտոնի պատգամաբեր» կոչուած թեր_ թին մէջ:

Հուսկ՝ Պր. Աթթարեան, հրաւիրեց Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեանը մե_ ծաւորը Լեւոնեան Հայ վարժարանին, խօսք առնելու. (յիշենք թէ ներկայաց_ ման այս երեկոյթին ներկայ էին եկեղե_ ցական ու պաշտօնական անձնաւորու_ թիւններ ի շարս որոնց Իտալիոյ մօտ Հա_ յաստանի Հանրապետութեան դեսպան տոքթոր Գագիկ Պաղտասարեան, իտալա_ կան ու հայ մամուլի ներկայացուցիչներ, «Յուշեր» գրքին մէջ յիշուած՝ եղեռնէն վերապրողներու զաւակներ, թոռներ ու ազգականներ ու մեծ թիւով Հայեր ու իտալացի բարեկամներ):

Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեան խօս_ քը ուղղեց նախ դեսպանին, որուն խնդրանքին ընդառաջելով կարելի եղաւ կազմակերպել այս երեկոյթը, ապա ող_ ջունեց գրքին հեղինակները փրոֆէսէօր Անթոնիա Ասլանը ու խմբագիր Լաուրա Փիպանէլլոյին. Չնորհակալութեան խօսք ուղղեց նաեւ իրեն օգնական յանձնախում_ բին իրենց աշխատանքին համար, ու նաեւ ներկաներուն որոնք ընդառաջեցին հրաւէրին:

Յիշեց թէ Եղեռնէն վերապրողներու զաւակներն ու թոռները որոնք Հռոմ կ'ապրին, ինչպէս նաեւ բոլոր հայ նահա_ տակներու չառաւիղները պարտին յիշել անոնց կրած ցաւերը ու պահպանել հայ ազգն ու քրիստոնէութիւնը որուն համար անոնք իրենց արիւնը թափեցին:

Նահատակներու յիշատակը ոգեկոչել արդար իրաւունք է մեզի համար եւ պար_ տականութիւն հանդէպ մեր հայրերուն:

Ապա խօսք առաւ նախ հայազգի հեղի_ նակը Անթոնիա Ասլան, չնորհակալու_ թիւն յայտնեց որովհետեւ առաջին ան_ գամ է, որ փրեն առիթը կ'ընծայուէր խո_ սելու Հռոմահայերուն եւ Լեւոնեան վար_ ժարանի յարկին տակ. խօսեցաւ թէ ինչ_ պէս գաղափարը յղացաւ, եւ կարելի ե_ ղաւ վերապրողներուն յուշերը արձանա_ գրել ու ապա հատորը պատրաստել, չը_ նորհակալութիւն յայտնեց իրեն հետ գործակցող հեղինակին Հայերուն բարե_ կամ Իտալացի Լաուրա Փիպանէլլոյին որ մեծ համբերութեամբ ու եռանդով գոր_ ծեց. հրաւիրեց աչխարհի բոլոր հայորդի_ ները ըսելով. «եթէ անոնք յուշատետրեր կամ յիշատակներ ունին վերապրողնե_ րէն, կրնան իրենց դիմել, (որպէսզի հատորը որ կատարեալ չէ_կարելի է ըսել առաջին փորձ մըն է _ կարելի դառնայ բ. վերատպումը աւելի կատարելագոր_ ծուած):

Լաուրա Փիպանէլլօ իր կարգին խօսք առնելով իր դժայգումները արտայայ_ տեց եւ կարդաց գրքին մէջ տեղ գտած եւ զինք մասնաւորապէս յուզած դրուագ_ ները ըսելով թէ գիրքը իրենցմէ այսինքն հեղինակներէն աւելի իրական արտայայ_ տութիւններն են վերապրողներու յուշե_ րուն ու անոնց կրած տառապանքներուն արդարեւ անոնք երախաներ էին եւ որ_ չափ տպաւորուած ու ազդուած՝ անոնք չէին ուզեր խօսիլ ու վերյիշել այդ ապ_ րումները, կը կարծէին որ վէրքերը պա_ հելով կը ապրանան, ցաւը կը մոռցուի, սակայն այդ երախաներուն (որոնք այժմ տարեցներ էին), անոնց տեսած ու ապ_ րած սարսափը մնացած էր ու անոնցմէ չատերը ամէն գիշեր քունի մէջ կը տա_ ռապէին դարձեալ (իրենց երազին մէջ) տեսնելով պատահած սարսափազդու դէպ_ քերը:

Հուսկ՝ «Յուշեր» հատորի հեղինակնե_ րը պատասխանեցին ներկաներուն հար_ ցումներուն ապա մակագրեցին գիրքերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԸ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աբգար օղիի չիշը նորոգել տուաւ եւ գաւաթները լեցնելով՝ ըսաւ.

_ Միայն թէ կ'ուզեմ, որ չուտով այդ տեղեկագիրը ձեռք անցընես: Եթէ ուշ մնայ՝ բանի մը չծառայեր:

_ Ե՞րբ պէտք է ձեզի:

_ Վաղը կամ մինա օր:

_ Շատ կ'աճապարէք, Աբգա՛ր էֆէն_ տի, այնպիսի բան մը ընելու համար պէտք է, որ յարմար առեներ ապահեմ:

_ Ձեզի երեք օր միջոց կու տամ, բայց ո՛չ աւելի:

Բարապանը քիչ մը մտածեց եւ յետոյ ըսաւ.

_ Լա՛ւ, կ'աշխատիմ երեք օրուան մէջ ուզած թուղթերդ ձեզի բերել:

_ «Կ'աշխատիմ»ը անորոշ խօսք մըն է, _ դիտել տուաւ Աբգար, _ ես որոշ խոս_ տում կ'ուզեմ քենէ:

_ Ուրեմն որոշ խոստում կու տամ երեք օրէն բերելու, _ պատասխանեց բարա_ պանը:

_ Կեցցե՛ս, պարսկէ՛, տեսնենք, տա զա_ ւաթդ:

Բարապանը, որ օղիի ջերմ բարեկամ մըն էր, կրկնել չտուաւ հրաւէրը եւ զա_ ւաթը պարպելէ ետքը լսաւ.

_ Հիմա գանք բո՛ւն խնդրին:

_ Ո՞րն է բուն խնդիրը, _ հարցուց Աբ_ գար:

_ Այսինքն դրամին խնդիրը:

_ Ճանըմ, դուն թուղթերը բե՛ր, ես քեզի դոհ կ'ընեմ:

_ Աղէ՛կ, բայց ես ալ ձեր խօսքը ձեզի կը դարձնեմ, «դոհ կ'ընեմ»ը անորոշ խօսք մըն է, որոշ խօսինք:

_ Լա՛ւ, խօսինք, բայց նախ մէյմէկ հատ խմենք:

Աբգար նոր չիշ մըն ալ ապսպրեց:

_ Ի՞նչ կ'ուզես, տեսնենք, այս գործը տեսնելու համար:

_ Ամէն մէկ տեղեկագրին համար տաս_ նական ոսկի, _ ըսաւ բարապանը:

_ Ի՞նչ կ'ըսես, _ գոչեց Աբգար, _ դիս պիտի կործանե՞ս, այդչա՛փ դրամ ես ուրկէ՞ դտնամ:

_ Ձեմ դիտեր, թէ ուրկէ պիտի դըտ_ նաս, բայց ատկէ պակասով չեմ ըներ:

_ Կարճ խօսք մը ըսեմ, ամէն մէկ թուղթին հինգ ոսկի կու տամ:

_ Ուրեմն վաղ անցնինք այդ գործէն եւ օղինիս խմենք, _ ըսաւ բարապանը՝ դա_ ւաթը պարպելով:

_ Ճանըմ, հինգ ոսկին քի՞չ փարա է, _ գոչեց Պարիարքարանի պաշտօնեան:

Աբգար չանաց համոզել բարապանը, որ զեղչ մը ընէ իր պահանջումին վրայ, մայց այս վերջինը անդրդուելի մնաց, եւ պաշտօնեան ստիպուեցաւ հաւանիլ:

_ Կանխիկ ի՞նչ պիտի տաք, տեսնենք, _ ըսաւ բարապանը:

_ Կանխիկ դրա՞մ կը պահանջես:

_ Բնականաբար, պէտք է, որ դոնէ կէ_ սը կանխիկ տաք:

_ Բայց դեռ չենք գիտեր, թէ քանի տեղեկագիր պիտի բերես:

_ Երեք կտոր թուղթի վրայ կը հաշ_ ւենք:

_ Այդ սակարկութիւնը գործիս չի գար, արդէն քովս 15 ոսկի չունիմ:

Նոր վիճաբանութենէ մը ետքը վերջա_ պէս Աբգար ստիպուեցաւ փրթել կանխա_ վճար հինգ ոսկի տալ:

_ Հիմա գանք միւս խնդրին, _ ըսաւ Աբգար:

_ Ուրիշ ի՞նչ խնդիր մնաց:

_ Ինծի տեղեկութիւն պիտի տայիր, թէ այդ տեղեկագիրները ինչպէ՞ս գաւա_ ռէն Պարիարքին ձեռքը կը հասնին, ա_ ռանց փօսթայէն անցնելու:

(Շար. 184)

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը տեղեկացնէ թէ կիրակի, Մարտ 17, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յատուկ պատարագի, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Վարչական Մարմնոյ Խորհուրդի բազում տարիներու վաստակաւոր անդամ, եկեղեցւոյ բարերար, հանգուցեալ դործիչ՝

ՊԱՏՐԻԿ Ա. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ դտնուիլ։

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ԼԴ. օր Մեծի Պահոց

Տօն Սբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ առակալի չարչարանացն եւ մահին ի Վիրապն։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը բացուած։

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերատին կը ծածկուի։

Կ՚պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔ. ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ

*
**

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակիներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի։ -

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17

«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ՏՕՆ Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապին։

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ որուն բացուելէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՆՎԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական հերոսամարտի 87-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւն յետագային։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Աբջալոյա Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

*
**

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30-ին, 32 Ավընիւ Սէն - Ժերոմ, Մարսէյլ 13-րդ

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17-ին, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ժամը 11-ին։

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12-ին։ Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 - 78 - 49 - 28 - 87 թիւին։

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE

Paysages - Visages

TEMOIGNAGE
ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES
DE COMPATRIOTES
VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES
EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700-ամեակին

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14·45-ին

Բարեգործականի սրահին մէջ

118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8-էն 20 տարեկան պատանիներ եւ երիտասարդներ կ՚արտասանեն հայ գրականութենէն բանաստեղծութիւններ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. - Նորա Արմանի, Թիրայր Բաբագեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան կը նուագէ
Ստեփան Լէմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն
Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն
եւ Ալեքսանդր Ցարութիւնեանէն կտորներ

Buffet

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Հայերէն գիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը։

Մախքերու մասնակցութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

*
**

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30-ին, 32 Ավընիւ Սէն - Ժերոմ, Մարսէյլ 13-րդ

ՀԱՍԿՈՒՄ ԵՒ ՓԱՐՈՋ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀԱՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւետ պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

ԼԳ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Շաւիլի

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

եկեղեցւոյ մէջ

ՄԱՐՍԷԼԻԶ

ՀԱՍԿՈՒՄ

ժամը 17-ին

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

կը քարոզէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« RENCONTRE »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

INFORMATIONS ARTISTIQUES

FESTIVAL DE L'IMAGINAIRE
5 MARS - 7 AVRIL

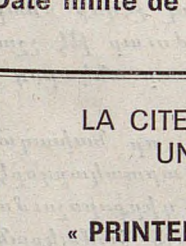
19 et 20 MARS à 20h30*
Musique des tablées arméniennes
Samvel et Jiora, Bénik et Zaven

A travers deux groupes originaires du nord et du nord-est de l'Arménie, ces concerts proposent un large éventail de la musique populaire arménienne telle qu'elle se joue encore aujourd'hui dans son contexte tradiitonnel : fêtes, mariages et enterrements, ainsi que des compositions classiques des grands bardes (goussan *et* achough) *arméniens.*

En raison de la situation géographique de l'Arménie et de l'histoire cosmopolite du Caucase, la musique populaire arménienne fait partie des musiques moyen-orientales. Elle s'est toutefois constitué une identité très caractéristique, fruit de l'histoire atypique de ce peuple.

Le groupe de Bénik Abovyan & Zaven Azibekyan originaire de la région du Tavouch, limitrophe de l'Azerbaïdjan, et celui de Samvel Davtian & Jiora Gharibyan qui vient de la vallée d'Alaverdi, illustrent précisément cet héritage multiple auquel ils apportent en outre la marque de leurs personnalités. Ces artistes accomplis ont acquis par leur enracinement régional une réputation incontestable dans les vallées du nord de l'Arménie.

* Maison des Cultures du Monde;
101, boulevard Raspail, 75006 Paris;
Location : 01. 45. 44. 41. 42



CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris
Date limite de candidature : 15 mars

LA CITE INTERNATIONALE UNIVERSITAIRE
fête le
« PRINTEMPS DES POETES »

la Maison des Etudiants Arméniens
vous convie
à la rencontre
de la poésie arménienne

le Dimanche 17 mars de 14h à 17h
à la Maison des Etudiants Arméniens
57, boulevard Jourdan, 75014 Paris
Métro Porte d'Orléans /
RER Cité Universitaire

UNE POESIE QUI S'AFFICHE

Parcours à travers la poésie contemporaine arménienne
(visite libre d'une exposition de poèmes)

à 15 heures

LECTURE PUBLIQUE D'ŒUVRES POETIQUES

en français et en arménien
par la comédienne Andrée DAMANT
et Arthur SARKISSIAN

— Lancement du prix de poésie de la Cité Internationale;
— Intermède musical par des étudiants de la Maison;
— Petit buffet.

— Entrée libre dans la limite des places disponibles —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 15
VENDREDI
15 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·385 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·385

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, ԻՆՉՊԷ՞Ս

ՌԱՄԱԼԼԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՋՈՒՐԲ, ՀԱՅԷ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ԶՐԿՈՒԱԾ

Որքան ալ պատմական նկատուի Ապահովութեան Խորհուրդի թիւ 1397 բանաձեւը, որ պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծումը կ'առաջադրէ, պաղեստինցիք լաւատես չեն, իրենց համար յաւելեալ բանաձեւ մըն է, որ նման նախորդներուն մեռեալ տառ պիտի մնայ: Բաւական անպատկառ կը նկատուի նաեւ Շարոնի «արտօնութիւնը» Արաֆաթի ազատօրէն երթեւեկելու, երբ Ռամալլա ամբողջովին գրաւուած է իսրայէլեան բանակին կողմէ: Արաֆաթ չրջափակուած կը մնայ իր կեդրոնավայրին մէջ, կողքի չէնքերէն ալ իսրայէլի զինուորները կը հսկեն, զէն ի ձեռին: Ցաւելեալ, բնակչութեան վիճակը ողբերգական է, ոչ ելեկտրականութիւն կայ, ոչ ջուր, ոչ հաց, ոչ որեւէ ուտելիք: Բնակիչներու 60%-ը բնաւ ջուր չունի, քանի իսրայէլեան բանակը քանդած է նաեւ ջուրի ցանցերը, հիւանդնելը կամ վիրաւորները կարելի չէ փոխադրել եւ հիւանդանոց տանիլ քանի ճամբաները փակ են եւ հիւանդատար կառքերը ժամերով պէտք է սպասեն ամէն մէկ անցքի, որպէսզի իսրայէլեան բանակին արտօնութեան արժանան:

Այս էր մթնոլորտը տեղւոյն վրայ, երբ Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը, միաձայնութեամբ, ձեռնպահ կը մնար Սուրիա որ մնայուն անդամ չէ, կը քուէարկէր ԱՄՆ-ու առաջարկած բանաձեւը: Այն, առաջին անգամ ըլլալով, կը պարզէ «չրջանի մը պատկերը, ուր երկու պետութիւններ՝ Իսրայէլ եւ Պաղեստին կողք կողքի ապրին ընդունուած եւ ապահով սահմաններու մէջ»: Արաբական պետութիւնները քննադատած են Սուրիոյ դիրքը: Բանաձեւը կը պահանջէ նաեւ անմիջական դադրեցումը բռութեան բոլոր արարքներուն եւ բանակցութեանց վերսկսումը, քաղաքական լուծումի մը համար: Այս պայմաններու մէջ է, որ Մարտ 14-ին, կը ժամանէր ամերիկացի բանագնացը՝ Անթոնի Զիննի: Ի՞նչ պիտի ընէ, ինչպէ՞ս պիտի կարենայ դադրեցնել տալ քուէարկուած բանաձեւը, երբ իսրայէլեան բանակը դրեթէ ամբողջովին զրաւած է Այսրյորդանանն ու Գազայի գօտին: Եւ երբ, Մարտ 14-ին կ'ըսուէր թէ իսրայէլեան բանակը սկսած է քաշուիլ Ռամալլայէն, տեղւոյն վրայ կը հաստատուէր որ պարզապէս տեղափոխուած էր, այսինքն 40 հրասայլեր մէկ չրջանէն միւսը անցած էին: Շարոն, ինչպէս քանիցս կրկնած է, կ'ուզէ նախ յաղթել Պաղեստինցիներուն, ապա միայն բանակցիլ:

*
**

Իսրայէլեան բանակի ներխուժումէն ի վեր մամուլի թղթակիցներու աչխատանքն ալ չատ վտանգաւոր դարձած է, իսկապէս ըսած՝ ողբերգական: Ցաւելեալ, բնակչութեան վիճակը ողբերգական է, ոչ ելեկտրականութիւն կայ, ոչ ջուր, ոչ հաց, ոչ որեւէ ուտելիք: Բնակիչներու 60%-ը բնաւ ջուր չունի, քանի իսրայէլեան բանակը քանդած է նաեւ ջուրի ցանցերը, հիւանդնելը կամ վիրաւորները կարելի չէ փոխադրել եւ հիւանդանոց տանիլ քանի ճամբաները փակ են եւ հիւանդատար կառքերը ժամերով պէտք է սպասեն ամէն մէկ անցքի, որպէսզի իսրայէլեան բանակին արտօնութեան արժանան:

Այս էր մթնոլորտը տեղւոյն վրայ, երբ Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը, միաձայնութեամբ, ձեռնպահ կը մնար Սուրիա որ մնայուն անդամ չէ, կը քուէարկէր ԱՄՆ-ու առաջարկած բանաձեւը: Այն, առաջին անգամ ըլլալով, կը պարզէ «չրջանի մը պատկերը, ուր երկու Պետութիւններ՝ Իսրայէլ եւ Պաղեստին կողք կողքի ապրին ընդունուած եւ ապահով սահմաններու մէջ»: Արաբական պետութիւնները քննադատած են Սուրիոյ դիրքը: Բանաձեւը կը պահանջէ նաեւ անմիջական դադրեցումը բռութեան բոլոր արարքներուն եւ բանակցութեանց վերսկսումը, քաղաքական լուծումի մը համար: Այս պայմաններու մէջ է, որ Մարտ 14-ին, կը ժամանէր ամերիկացի բանագնացը՝ Անթոնի Զիննի: Ի՞նչ պիտի ընէ, ինչպէ՞ս պիտի կարենայ դադրեցնել տալ քուէարկուած բանաձեւը, երբ իսրայէլեան բանակը դրեթէ ամբողջովին զրաւած է Այսրյորդանանն ու Գազայի գօտին: Եւ երբ, Մարտ 14-ին կ'ըսուէր թէ իսրայէլեան բանակը սկսած է քաշուիլ Ռամալլայէն, տեղւոյն վրայ կը հաստատուէր որ պարզապէս տեղափոխուած էր, այսինքն 40 հրասայլեր մէկ չրջանէն միւսը անցած էին: Շարոն, ինչպէս քանիցս կրկնած է, կ'ուզէ նախ յաղթել Պաղեստինցիներուն, ապա միայն բանակցիլ:

Պաղեստինցի պաղթականներով զբաղող ՄԱԿ-ի այդ մարմինը կատած է եւ պատասխանատուն կը յայտարարէ որ իսրայէլեան բանակի յարձակումը պաղթականներուն վրայ, աննախընթաց է: Այսրյորդանանի 19 կայաններուն վրայ (600 հազար պաղթական) եօթը արդէն ամբողջովին յարձակումի ենթարկուած են, Պալաթա, Ձենին, Թիւլքարէմ, Նուր Շամս, Տէյրէհ եւ Ռամալլա: Առաջին հաչուեկչիռի մը համաձայն 53 մեռեալ կար, 600 վիրաւոր, 1785 անհատական տուներ քարուքանդ եղած էին նաեւ 35 չէնքեր:

*
**

Բողոք բարձրացուած է իսրայէլեան բանակի (Ցահալ) զօրակցութեան երեկոյթին դէմ, որ տեղի պէտք է ունենայ Մարտ 18-ին, Փարիզի Փալէ տէ Սփորի մէջ: ՄՌԱՓը (Ցեղապաչտութեան դէմ չարժում) դիմած է Ներքին նախարարութեան որպէսզի արգիլուի: Ան դիտել կուտայ որ «օտար բանակ մը մինչեւ մը պիտի ունենայ Փարիզ, ծանրակչիռ եւ աննախընթաց է հանրապետական Ֆրանսայի մէջ»: Բազմաթիւ այլ կազմակերպութիւններ ալ նոյն դիրքը բռնած են: Մարդկային իրաւանց լիկան «դրդռութիւն» որակած է հաւաքոյթը: Կազմակերպիչը՝ Ժիլ Թայէպ բացատրած է որ իր նախագահած Իսրայէլացի զինուորին լաւ պայմաններուն ի նպաստ կազմակերպութիւնը տասը տարի է երեկոյթ մը կը կազմակերպէ զրամ հաւաքելու համար Ցահալի զինուորներուն ի նպաստ: Իսրայէլի դեսպանը եւ Պաչտպանութեան փոխ-նախարարը պիտի ներկայ ըլլան երեկոյթին, որու կը մասնակցին 3-էն 4 հազար հոգի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԻՄՊԱՊՈՒԷի (Հարաւային Աֆրիկէ) նախագահական ընտրութիւնը խարդախուած կը նկատուի եւ արեւմտեան պետութիւնները դատապարտած են նախագահ Ռոպէրթ Մուկապէի վերընտրութիւնը, 5-րդ անգամ ըլլալով 1980-էն ի վեր: 78 տարեկան, Մուկապէ յաջողած է ամբոխավարութեամբ եւ բռութեամբ. բայց, իր տարած յաղթանակը պարտութիւն մը կը նկատուի ժողովրդավարութեան համար:

ՊՈՒՇ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Մարտ 13-ին անդամ մը եւս սպառնացած է Իրաքի: «Սատտամ Հիւսէյն, բացայայտ կերպով, պահելիք բան մը ունի, կ'ըսէ ԱՄՆ-ու նախագահը, եւ իրմով պիտի զբաղինք»: ՄԱԿ-ն ալ նոյն տեսակէտն ունի: Եթէ Հիւսէյն չընդունի ապազինման յանձնախումբին մասնադէտներուն վերադարձը Պաղտատ, կազմակերպութիւնը կը բացատրէ որ կրնայ «հասկացողութիւն» գոյց տալ ամերիկեան հաւանական յարձակման մը նկատմամբ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Անաքոնտա գործողութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ Աֆղանիստանի արեւելեան չրջանը Ալ-Քաիտայի անդամներուն դէմ, կրնայ վերջ գտնել այս չաբթու: Հիւսիսի դինակցութեան զօրքերուն հրամանատարը յայտարարած է որ չրջանը մաքրուած է եւ այլեւս ահաբեկիչ չէ մնացած, ամէն կողմ միայն գիակ կայ:

ԼԻՈՆի ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ, որ նաեւ Կալիֆորնիոյ առաջնորդի (Փրիմա տէ Կօլ) պատուական տիտղոսն ունի կարդինալ Լուի-Մարի Պիլէ մեռաւ 64 տարեկանին ազիքի խլիրդի հետեւանքով:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 13 / 14)

ՆԱԽԱԳԱՀ
Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՑԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (ԱՖՓ) որուած հարցազրոյցի մը պատասխանած է Ղարաբաղի հակամարտութեան, Հայաստանի աթոռակալ Գարեգին Բ-ին, Իրանի հետ յարաբերութիւններու առընչուած հարցումներու:

Ակնարկելով Բաքուէն պարբերաբար լսուող ռազմաչունչ յայտարարութիւններու, ան ըսած է թէ այն երկիրը որ կը ձեռնարկէ պատերազմի, կը պարտուի. ինք խորապէս համոզուած է ստոր: Ատկէ զատ, պատերազմը վերսկսող կողմը անպայման կը կրէ քաղաքական ծանր պարտութիւն մըն ալ պարտաւոր մնալով հաչիւ տալու իր ժողովուրդին, ըստ Հայաստանի նախագահին:

Ռ. Քոչարեան մերժած է պնդումը թէ բանակցութեան ընթացքը անելի մատնուած է. բայց նոյն տեսն, հրաժարած է ըսելէ թէ որքան տեւէն զարգացում կ'արձանագրուի այդ մարզին մէջ: Միայն ըսած է թէ իր համոզումով միացեալ չանքերը կրնան լուծումի մը յանգիլ:

Ամերիկայանը փակելու Եւրոպական Միութեան տրամադրութեան մասին Ռ. Քոչարեան յայտնած է թէ Հայաստան կրնայ համաձայնիլ ստոր: Առանց ընդառաջելու Միութեան մինչեւ 2004 փակելու պահանջին, ան ըսած է թէ երկիրը պէտք է ուժանիւթի տարբեր աղբիւրներ ճարէ, փոխարինելու համար ամերիկայանին փակումը:

Ինչ կը վերաբերի Թեհրանի հետ յարաբերութիւններու, անոնք ապրեցութիւն պիտի չկրեն նախագահ Պուշի ընթացքէն որ «Չարի առանցք»ին վրայ կը դեռեղէ Իրանը, զայն ահաբեկչութեամբ ամբաստանելով: «Հայաստան եւ Իրան դարերու լաւ յարաբերութիւններ ունին որուն գոյացումն է տնտեսական եւ առեւտրական մեր գործակցութիւնը» ըսած է Ռ. Քոչարեան: Աւելցուցած է թէ իրանեան կողը Հայաստան փոխադրելու կազատարի մը չինութիւնը այժմեական է միշտ:

Ծօսելով աւարտող տարուան մէջ արձանագրուած 9,6% աճին մասին, Հայաստանի նախագահը եզրակացուցած է որ երկիրը ամէնէն դժուար պայմաններու մէջ իսկ դիմադրութեան, դրական արդիւնքներ ունենալու կարողութեան փաստը տուած է:

*
**

«ԱՌԱԴԱՍՏ»Ի ՈՃԻՐԻՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Քրէական ու զինուորական դատերու վերաքննիչ ատեանը մերժած է «Առադաստ» սրճարանին մէջ գործուած ոճիրին առընչուած դիմումը: Դիմումը ներկայացուցած էր զոհին եղբայրը Անդրանիկ Պօղոսեան: Ան պահանջած էր դատավարութեան բացակայած վկաները ունկնդրութեան կանչել ու թղթածրարը ղրկել լրացուցիչ քննութեան որպէսզի բոլոր մեղաւորները դատուին ու պատժուին:

*
**

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ – Ի. ԻՎԱՆՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի Մոսկուա այցին առթիւ հրապարակուած է հաղորդագրութիւն մը ուր ըսուած է թէ երկու երկիրները վճռակամ են իրենց գործակցութիւնը զարգացնելու, Կովկասի խաղաղութիւնն ու կայունութիւնը ամրապնդելու նպատակով: Վ. Օսկանեանի եւ Ի. Իվանովի ղրոյցին ընթացքին քննարկուած են Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման հոլովոյթը, Կովկասի վիճակը, երկկողմ յարաբերութիւններու զարգացման հեռանկարները: Այդ մասին արտայայտուելով ռուս նախարարը ըսած է թէ քննարկուած հարցերու մեծ մասին չուրջ կողմերու կեցուածքները համաձայն են իրարու:

*
**

ՁԱՐԵՆՅԻ ՈԳԵԿՈՁՈՒՄ

Ծննդեան 105-ամեակին առթիւ Ե. Զարենցի յուչարձանին ծաղկեպսակ զետեղած են կառավարութեան աչխատակազմի ղեկավար նախարար Մ. Թոփուզեան եւ Հանրապետական կուսակցութեան վարչութեան անդամներ: Նոյն կուսակցութենէն Անահիտ Կիրակոսեան հոն կարդացած է բանաստեղծին «Ես իմ անոյշ Հայաստանի»ն:

*
**

ԱՐՏԱԳԱՂԹՈՂ ՄԱՍՆԱԳԻՏՆԵՐԸ

Տեղեկատուական թէքնիքներու ձեռնարկութիւններու միութեան տուեալներով՝ 1990 – 2000 թուականներու միջեւ Հայաստանէն արտագաղթած են այդ ոլորտի չուրջ 1200 մասնագէտներ: Անոնց մեծ մասը համակարգչային ծրագրողներ են: Մեկնողները կը կազմեն Հայաստանի այդ ճիւղին 20%-ը:

*
**

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՏԵՍՈՒՉԸ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի պետական համալսարանի Մեծ խորհուրդին Մարտ 13-ի յատուկ նիստին 245 անդամներէն 224-ը մասնակցած են: Փակ, գաղտնի քուէարկութեան 196 թեր ձայնով վերընտրուած է ներկայի տեսուչը՝ ակադեմիկոս Ռաֆիկ Մարտիրոսեան:

ՄԻԱՅՈ՞Ւմ ԹԷ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ԻՄ· զար կուսակցութեան վարչութիւնը որոշած է համապատասխան մը օրակարգին նիւթ ընել ինքնալուծարման հարցը: Կը սպասուի որ այդ որոշումէն եւս անդամներուն թելադրուի անհատապէս անդամագրուելու ՀՀՇ-ին: Լուրը տալով, «Հայկական ժամանակ»ը (Մարտ 5) կը գրէ թէ ՀՀՇ-ի փոխ-նախագահ Ա. Յովակիմեանի կարծիքով այդ որոշումը կրնայ խթանել ազատական-ժողովրդավարական հակումով կուսակցութիւնները միաւորելու աչխատանքը: Թերթը կ'ըսէ թէ տեղեկութիւններու համաձայն, աջակողմեան կարգ մը այլ կուսակցութիւններ ալ կը պատրաստուին ՀՀՇ-ի մաս կազմել:

ԶՐՈՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ ՀԵՏ ՆԵՐԿԱՅԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Հ.- Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին վարչութեան կազմումէն ի վեր, այդ ճակատէն գրեթէ ոչ մի հասնիր լրատուներուն. մինչդեռ կան ընդհանուրին հետաքրքրութիւնը շարժող հարցեր, ծրագիրներ:

Պ.- «Ապրիլ 24-ի կոմիտէ»էն ընդհանուր ներկայացուցչական մարմնի մը անցնելու եւ «Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու համակարգիչ խորհուրդ» մը իրականութիւն դարձնելու աշխատանքը կատարուեցաւ 2001 Հոկտեմբերէն Դեկտեմբեր: Կազմուեցաւ վարչութիւն, դիւան. որոշուեցաւ աշխատանքի ընթացքը:

Հ.- Այս կազմաւորումը որուն շատ երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր գաղութը, պիտի կարենա՞յ հրեաներու ԳՐԻՖ-ին համարժէքը ըլլալ. նախ իր կառոյցով անշուշտ, յետոյ գործունէութեամբ, նպատակներով:

Պ.- Ջանքերը այդ ուղղութեամբ են: Նպատակը լաւագոյն ձեւի ներկայացուցչութիւն մը հաստատելն է: Համակարգիչ խորհուրդին անդամ 36 կազմակերպիչ պութիւն կայ այսօր: Կան մեծեր ու փոքրեր: Վարչութեան ընտրութեան պարագային ընտրողներու զանգուածը լաւագոյն ձեւով կազմակերպելու համար մտածումը կայ մեծ ընտրողներու դրութիւն մը հաստատելու. հիմնական ձեւ մը պէտք է որդեգրուի, որպէսզի յաջորդ նախագահները առարկելի ըլլալու կողմ չտանեն այլախոհներու, կամ ընդդիմադիրներու կողմէ:

Հ.- Անցնելով ձեր գործունէութեան ծանօթ, եւ նախընտրական այս օրերուն ենթադրելի մարգերուս, ի՞նչ վիճակի մէջ է նախ կոմիտասի արձանին խնդիրը:

Պ.- Փարիզ քաղաքին խորհուրդը 2001 Յունուարին միաձայնութեամբ քուէարկեց մայրաքաղաքին մէջ հայկական յուշարձան մը կանգնելու որոշումը: Ան պիտի խորհրդանշէր թէ՛ 1915-ի մեկուկէս միլիոն զոհերը, թէ՛ Ֆրանսայի համար ինկած Հայերը: Որպէս ամէնէն խորհրդանշական դէմք, որոշուեցաւ որ կոմիտասի արձան մը ըլլայ այդ կոթողը:

Որպէս յաջորդ քայլ, Փարիզի նոր քաղաքապետին հետ գործակցելով, առաջարկութիւն մը ըրինք: Արդէն ըսուած էր որ արձանը պրոնզէ պիտի ըլլայ, յատուկ թէքնիքով մը որ առաւելագոյն կեանք ապահովէ անոր: Անցեալ տարուան վերջին եռամսեային քաղաքային առաջարկներ ստացանք: Բոլորն ալ կատարուելիք գործին համար տարբեր գիներ կու տային: Համեմատեցինք ու ընտրեցինք բաւագոյն երաշխիքը ամէնէն ցած գինով ներկայացնողը:

Հ.- Որքա՞ն է այդ գինը եւ ի՛նչ կ'ընդգրկէ:

Պ.- Այդ գինը 450 հազար ֆրանք է: Արձանը կը վերաբերի արձանին մանրակերտէն իսկական չափերով, 4 մեթր, կառուցումին: Ատոր մէջ չէ պատուանդանը:

Հ.- Կայ անշուշտ արուեստագէտին՝ Դաւիթ Երեւանցիի պատուագիրը:

Պ.- Այո՛: Ցղացումին, մէկ մեթր բարձրութեամբ մանրակերտի մը պատրաստութեան եւ կազմակերպչական մըներացեալ գործերու համար անոր եւ մէկ երկու օգնականին 150 հազար ֆրանք պիտի վճարուի: Այսքանը կը նկատուի դաղութին, կամ հայկական մասնակցութեան բաժինը:

Հ.- Իսկ պատուանդա՞նը:

Պ.- Պատուանդանը յատուկ քարատեսակէ մը պիտի պատրաստուի. ատոր արժէքը 200 հազար ֆրանք է: Համաձայնութիւն գոյացած է որ Փարիզի քաղաքապետութիւնը ստանձնէ այդ մասը:

Հ.- Իճնչպէս պիտի գոյացուի գաղութին վիճակած բաժինը:

Պ.- Որոշուած էր հանգանակութիւն մը բանալ, բայց ուշացաւ Համակարգիչ խորհուրդին կազմութեան պատճառով. յետոյ, գաղութին մէջ ուրիչ հանգանակութիւններու ձեռնարկուեցաւ. եւ քանի որ յուշարձանին հարկաւոր գումարը ահագնացնելու չէր ներկայացներ, յետաձգեցինք: Այլեւս ժամանակը հասած կը նկատենք եւ որոշած ենք մօտ օրէն ազգային եւ միջազգային հանգանակութեան դիմել: Արդէն չատեր տեղեակ են ու պատրաստակամ. նաեւ Ֆրանսայէն դուրս: Արձանը պատրաստ կ'ըլլայ աշնան ու նոյն չրջանին ալ աւարտած կ'ըլլան ընտրուած վայրին վրայ ներկայիս տարուող աշխատանքները, պատուանդանին հիմերը, եւ այլն: Կը խորհիմ որ այդ օրերուն կը կատարուի բացումն ալ: Ըսեմ որ համացանցի վրայ հանգանակութիւնը արդէն բացուած է ֆրանսերէն եւ անգլերէնով (www.armenweb.org):

Հ.- Արդեօք դժուարութիւններ չկա՞ն նախատեսելի, նման ձեռնարկի մը առթիւ:

Պ.- Փարիզի նման մայրաքաղաքի մը մէջ այս բնոյթի յուշարձան մը՝ անցեալի մը յարգանքի, ոգեկոչումի արժէքէն զատ, քաղաքական յաղթանակ ալ կը նշանակէ: Կարեւոր է անշուշտ վրան տեղադրելիք արձանագրութիւնը: Անհատականական չէ որ այդ առումով դժուարութիւններ ըլլան Արտաքին գործերու նախարարութեան հետ. բայց կը յուսանք որ անպայման կը հարթուին խնդիրները:

Հ.- Ֆրանսայի ներկան նախագահականի ընտրութեան այժմէականութիւնը կը բերէ: Որպէս կարեւոր գաղութի մը ներկայացուցչական կազմ, ի՞նչպէս կ'անդրադառնաք ատոր:

Պ.- Հայ Դատի Յանձնախումբին հետ ձեռնարկեցինք նախագահական թեկնածուներու հարցարանին պատրաստութեան: Այդ հարցարանը անոնց գաղափարները, կեցուածքը կը չօշափէ զանազան խնդիրներու մասին. ցեղասպանութեան ժխտումի երեւոյթներ, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութիւնը, Հայաստանի, Ղարաբաղի հարցերը, հայ մշակոյթի եւ ինքնութեան պահպանումը:

Բոլոր թեկնածուները կը ստանան այդ հարցարանները որոնք հրատարակութեան ալ կը տրուին որոշ Ֆրանսական եւ հայկական թերթերու մէջ: Գոնէ որոշ կազմակերպութեամբ մը ի յայտ կու գանք կարեւոր թղթածրարներու առընչութեամբ:

Հ.- Նախընտրական շրջանին սեղան բերուելու յարմար թղթածրար մը չէ՞ Փարիզի մէջ հայկական յուշավայրի մը հեռանկարը: Տարիներէ ի վեր կայ ատոր սպասումը, բայց զանազան փորձեր, ջանքեր ոչ մէկ արդիւնք տուած են մինչեւ այսօր:

Պ.- Այո՛, հետամուտ ենք ատոր ալ: Երկու հազար քառակուսի մեթր տարածքով տեղ մը կ'ըլլայ ան, հրէականին պէս. կ'ունենայ դրատուն, յուշասրահ, դասախօսութիւններու սրահ, եւլն.: Եթէ կարելի ըլլայ Սեւրի Մխիթարեան դպրոցին մշակութային կեդրոնի վերածումէն եաք գործակցիլ, լաւագոյն լուծումը կ'ըլլայ: Մենք կը կատարենք համակարգողի, նեցուկի դերը:

Հ.- Վերջերս Համակարգումի խորհուրդը յայտնուեցաւ նաեւ Ստեփանակերտի մէջ հիւանդանոցի մը ծրագիրը իրագործելու նախաձեռնարկներու շարքին մէջ:

Պ.- Այո՛: Ղարաբաղի Առողջապահութեան նախարարը Ֆրանսահայ բժիշկներու Միութենէն («ԻՄԱՖ») խնդրեց որ օգնեն: Բժիշկները կարեւոր նկատելով նախաձեռնութիւնը, ընդառաջեցին ըսելով որ թէքնիք օժանդակութիւն կը տան: Շէնքը պիտի կառուցուի «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին միջոցներով, բաժիններու հարկաւոր սարքաւորումները պիտի ապահովէ ԻՄԱՖ-ը: Անոնց կը գործակցի արդէն Հ.Ց.Դ.-ն իր զանազան ճիւղերով, ինչպէս ուրիշներ: Հաւանական է որ մասնակիցներու թիւը աւելնայ:

Հ.- Մօտեցող թուական մըն է Ապրիլ 24-ը: Ձեռնարկուա՞ծ է պատրաստական աշխատանքի:

Պ.- Այո՛: Պիտի կրկնուին Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ հանդիսաւոր ոգեկոչումը, ապա պատարագը, անծանօթ զինուորի յուշարձանին բոցի արձարձումը՝ Ֆրանսական եւ հայկական փառերգներով եւ յոյցը դէպի Թրքական դեսպանատուն: Ծրագրուած է Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի համերգ մըն ալ Ապրիլ 24-ի առիթով, քաղաքապետարանի չրջանակին մէջ:

- Շնորհակալութիւն:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. Թ.

ՕՐԻԱՆԱ ՖԱԼԼԱՉԻ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11

Օրիանա Ֆալլաչի Իտալիոյ մեծագոյն կիներ գրողը կը համարուի: Հեղինակ է 12 հատորներու, բոլորն ալ մեծ յաջողութիւն դտած եւ բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած:

Եղած է մեծ հեղինակութիւն եւ յարգանք վայելող պատերազմական թղթակից, կարեւորագոյն օրաթերթերու: Հարցազրոյցներ ունեցած է աշխարհի մեծերու եւ պատմական անձնաւորութիւններու հետ. Մաօյէն, Տը Կոլ, Տալայ Լամա, Ալի Պութթօ, Քատաֆի եւ այլն: Տասը տարի կամաւոր լռութեան մը վերջ, անցեալ Դեկտ.-ին լոյս տեսաւ 12-րդ հատորը, ամբողջութեամբ Սեպտեմբեր 11-ին նուիրուած խորհրդածութիւններով. «ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԱՆՔ» տիտղոսը կրող արդէն, քանիերորդ հրատարակութեամբ, մէկ միլիոն հատոր սպառած է եւ ամէն օր կը չարունակէ սպառել: Ֆիրէնցածին ըլլալով, տարին մի քանի ամիս իր ծննդավայրին մէջ կ'անցընէ, մնացեալ ժամանակը Մանհաթթանի իր բնակարանին մէջ: Ինչո՞ւ այսքան արագ եւ այսքան կատաղի գրած է այս դիրքը:

- «Պահեր կան կեանքին մէջ, երբ լեռելը յանցանք է եւ խօսիլը պարտականութիւն: Քաղաքացիական պարտականութիւն մը, բարոյական մարտահրաւէր մը, վճռական հրամայական մը զոր կարելի չէ զանց ընել» -:

Շատ զօրաւոր անձնականութիւն ունեցող կին մըն է, կ'ապրի աշխարհիկ չրջանակներէն հեռու. երբեք հարցազրոյց չի տար, վերջին ծայր առանձնացած, սակաւաթիւ մտերիմներով չրջապատուած, դիտակցաբար, իր քաղցկեղը մեծ հանդարտութեամբ կը խնամէ: Սերած ֆաիկոդմեան պատմական ընտանիքէ մը, որ հալածանքներ կրած է Փաչիզմի չրջանին. կաթոլիկէ ծնած, եւ դարձած անաստուած, Օրիանա Ֆալլաչի հռչակաւոր է մանաւանդ, իր յստակ գաղափարներով, վճռական արտայայտութիւններով, բացարձակ դատաստաններով: Երբեք բառերը չի ծամծմեր, ըսելիքը կ'ըսէ կարուկ եւ վերջնական: Տեսակէտները կը պաշտպանէ առանց զիջումներու. երկաթէ նկարագիրի տէր կին մըն է, որ չատ կը սիրէ ՃՈՈՒՐ մակդիրը փակցնել այն մտաւորական դրողներուն, որոնք օրուան համաձայն տէր եւ կալածիք կը փոխեն:

- «Ամէն անոնք որ քաջութիւնը չունին սեւին սեւ ըսելու եւ ճերմակին ճերմակ, ողորմելի ճպուռներ են, որոնք մթնոլորտը կ'ապականեն իրենց ճռճռոցով» -:

Ֆալլաչի լի է կիրքով, հրայրքով. կը նոյնանայ իր պատմութեան հետ, անձերուն հետ, կ'ապրի անոնց ելեւէջներով. կ'ատէ պէն Լատէնը, Խոմէյնին, բայց կ'ընդունի որ մեծ անձնաւորութիւններ են, քանի կիրք ունին իրենց մէջ, ինչպէս ունէին Ս. Փրանկիսկոս, Թէրէզան, Տանթոն, Մարա, Մածծինի, Նափոլէոն, Լենին, Ջըրչիլ: Կէս դար է, կ'ըսէ Արեւմուտքը Գարոլ Վոյթիլա մը կրցաւ տալ միայն, որովհետեւ կիրքը մեռած է, եւ մտած է պատճառաբանութիւնը, թուլամորթութիւնը -:

Օրիանա Սեպտեմբեր 11-ին հոն էր. Նիւ - Եորքի իր պատուհանէն կը դիտէր դէպ աչտարակները բարձրացող սեւ ծուխը: Երբ - «մահուան հոտը պատուհանէս կը թափանցէր, ամայի վթոզոցներէն բուժկառքերու ահազանգը ուղեղս կը մրճահարէր, եւ չիոթութենէս բայ մնացած հեռատեսիլը, չարունակաբար նոյն պատկերները կը ցոլացնէր զոր կ'ուզէի մոռնալ: Յանկարծ ինքզինքս դուրս նետեցի տունէն, վարձակառք մը փնտռեցի որ չկար եւ հետիոտն ուղղուեցայ դէպի զոյգ աչտարակները որոնք արդէն չքացած էին...»:

Եւ կը սկսի խորհրդածութիւններու չարք մը, մօտաւորապէս սա րովանդակութեամբ:

1.- Ամերիկեան դիւրախոցելի է, որովհետեւ բայ եւ ազատ երկիր է: Ոչ-քան երկիր մը ազատ ըլլայ եւ բայ ամէնուն, այնքան աւելի դիւրին է հոն ահաբեկչական գործադործներու երեւեւիկը: Զինուորական վարչակարգերու մօտ այդ վախը չկայ:

Ամերիկան բազմաթիւ ցեղերու խառնարան մըն է. ամէն ոք կրնայ ազգական կամ բարեկամ մը ունենալ եւ այդի գալ այդ ժամանակամիջոցին ամէն ինչ կը-նայ պատահիլ:

2.- Ամերիկան նախանձելի է, ո՛չ իր հարստութեան համար, այլ որովհետեւ ծնած է բազմաթիւ հալածուած մարդերու ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ պահանջէն. ազատութիւն մը հիմնուած՝ հաւասարութեան վրայ, հակկշռուած եւ գործադրուած նաեւ պարզ դիւզացիներէ, ի տարբերութիւն Ֆրանսական յեղափոխութեան, որ լուսաւորուած ընտրանիի մը չանքերուն արդիւնքն էր (իլլիւմինիսաները):

3.- Արեւմուտքի ձախակողմեան մտաւորականները «կ'ամչնան» ընդունելու որ չատոնց արեւմուտքի դէմ Ս. պատերազմ սկսած է «ՃԻՀԱՏ» որ մեր հոդիերէն աւելի մեր հոդիները կ'ուզէ գրաւել, մեր ազատութիւնը եւ մեր մշակոյթը ոչնչացնել: - «Չէ՞ք անդրադառնար որ պէն Լատէնները ամէն ազատութիւն առած են մեր մանուկները, կիները, երիտասարդները սպաննելու, որովհետեւ դիտի, դրեթէ կը խմենք, երեսնիս չենք ծածկեր, կամ մօրուք չենք երկնցներ» -:

4.- Շատ կը խօսուի երկու տարբեր մշակոյթներու եւ անոնց տարբերութիւններուն մասին:

Ֆալլաչի հարց կու տայ թէ ի՞նչ հիման վրայ կը կատարուի այս բաղդատութիւնը: Հոմերոսի, Սոկրատի, Պղատոնի, Արիստոտէլի, Փիթիասի դէմ զո՞վ պիտի հանեն իսլամները. եւ տակաւին Հին Յունաստանը, Հռոմէական կայսրութիւնը իր օրէնսդրութեամբ, Քրիստոս՝ մեծագոյն յեղափոխականը որ սիրոյ եւ արդարութեան սկզբունքները դրած, համայն քրիստոնէութիւնը իր միքով եւ պատմութեամբ եւ մանաւանդ իր հանճարեղ գաւակներով, Տա - Վինչի, Ռաֆայէլլօ, Միքել - Անճէլօ, Կալիլէօ, Պախ, Պէթհովէն, Մոցարթ, Վերտի եւ այլն, որոնց դէմ, ամենաչատը կրնանք Մոհամմէտ մը հանել իր դուրանով, Օմար Խայամը, Իպնըլ Արինան, յետո՞յ ... ինչպէս բացատրել, այս զարուս մէջ, քարկոծուող կիները, ձեռքեր կտրող դահիճները...:

5.- Անորակելի ոճիր մըն է անցեալը կործանելը: Պամիյանի զոյգ պուտտաներուն քանդումը, ոչ միայն պարզ բարբարոսութիւն մըն է, այլ կրկնակիօրէն վայրագ եւ դատապարտելի. քանի չէ քանդուած կիրքի կատաղութեան մէկ պահուն, ինչպէս մաչիստները կատարեցին մշակութային յեղափոխութեան ատեն, այլ կանոնաւոր դատ - դատաստանի ենթարկուած եւ մահուան դատապարտուած է Թալիպաններու իսլամական ատեանին կողմէն, հեռատեսիլի դործիքներուն առջեւ, երբ արտ աչխարհ պըթութիւն կը հայցէր ԻՒՆԷՍԿՕՅ, ՄԱԿ-ը, Եւրոպան, Ռուսիան, նոյնիսկ Զինաստանը: - ... կը յիչե՞ք երբ ուժանակները

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ ամէնօրեայ կրթարանի տնօրէնութիւնը հաճոյքն ունի տեղեկացնելու, թէ վարժարանը իր սղզային դիմագծի պահպանման ու այդ ուղղութեամբ տարուող աշխատանքներուն առընթեր, քայլ կը պահէ նաեւ ֆրանսական միջավայրի մէջ գոյութիւն ունեցող կրթական եւ մարդասիրական գործունէութեանց:

Այսպէս, կրթարանի աշակերտները մասնակցեցան Ֆրանսայի Հանրապետութեան Առաջին Տիկնոջ՝ Պերնատէթ Շիրաքի հովանաւորած «Դեղին մանրադրամ» արշաւին, որուն նպատակը պիտի հասնի Ֆրանսայի տարածքին հիւանդանոցներու մէջ բուժուող մանուկ հիւանդներուն:

Սոյն նախաճեռնութեան տեւողութիւնն էր Յունուար 14-էն Փետր. 28:

Կրթարանի աշակերտներու առատաձեռն ու սրտաբուխ նուիրատուութիւնները լեցուցին 25 տուփ մանրադրամ, որոնք օրին յանձնուեցան նամականոն:

Աշակերտները, ի դիմաց այս գործունէութեան ունեցան իրենց հաւաքական դնահատագրեր՝, որոնք պետեղուեցան իրենց դասարաններէն ներս:

Դպրոցի նպատակներէն է հայ մանուկին ու պատանիին հոգիին մէջ զարգացնել օժանդակութեան եւ մարդասիրական զգացումներ, ինչպէս նաեւ օտար չպահել զայն իր ապրած երկրի չրջապատէն ու նախաճեռնութիւններէն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

պայթեցան, որքա՜ն փոչի բարձրացաւ եւ մտածել, որ նոյնքան ծուխ եւ փոչի պիտի բարձրանար, վեց ամիս վերջ, Նիւ Եորքի զոյգ երկնաքերերէն...» —:

6.— Եթէ Օմար մոլլան Պուտխթ եւ Պէն Լատէնը քրիստոնեայ դառնան, զարճել բան չի փոխուիր կացութենէն, որովհետեւ սա 1400 տարիներ առաջ ըկլսուած գործողութեան մը ներկայ դէմսեւորումն է միայն որ մեր արեւմուտքը չուզեր հասկնալ:— «Բան տարի առաջ, ոչ Օմարը կար, ոչ ալ Պէն Լատէնը, ես աչքովս տեսայ թէ ի՛նչ կատաղութեամբ, եկեղեցիները կը քանդէին, խորանները կ'այրէին, սրբապատկերներ կը ըկտէին դաշոյններով ... քերէ որեւէ իսլամական երկիր, ուշ կամ կանուխ տակէն Աֆղանիստան կամ Իրան մը դուրս կու գայ:

7.— «Արեւմուտքի ճարտարարուեստին համար աշխատող ձեռքե՞ր. ի՞նչ աշխատող: կէսէն աւելին վաղոցներու մէջ կը սլքտան. էրօինով, հաշիշով եւ գողութիւններով կը զբաղին. հիւանդութիւններ կը տարածեն եւ Ա.— Քախտայի լաւագոյն ահարեկիչներ կը հասցնեն»:

Երբ Արեւմուտքին Ամերիկանները գաղթեց, օրն ի բուն աշխատեցաւ, ճակատի քրտինքով երկիր կառուցեց եւ տեղ մը հասցուց իր ընտանիքը»:

8.— ... «Միացեալ Նահանգները ընտրած եմ, հակառակ իր կոչտութիւններուն, վայրագութեան եւ տեռային ցուցամոլութիւններուն, իր մանիքէիզմին եւ փր տպիտութեան, հակառակ իր զեխութեան, որովհետեւ կը հիանամ իր հանճարին, խիզախութեան, լաւատեսութեան եւ ինքնավստահութեան վրայ: Կ'յարգեմ իր աննախընթաց յաջողութիւնը որ հազիւ 200 տարիներու ընթացքին կրցած է դառնալ երկրագունտի առաջինը որ ամէնուն նախանձը կը չարժէ: Այսուհանդերձ, մերժած եմ ամերիկեան հպատակութիւնը. ես կը մնամ եւրոպացի. պատակը այն Եւրոպային որ հրաշալիքներ կառուցած է, հանճարներ տուած, որուն այսօրուան ժառանգորդները, սկըսած են քանդել այդ արժէքները, դառնալ պատեհապաշտ, անճնասէր, աննկարագիր, օրէ օր աւելցնելով ճպուռներու ճոճոցը, որ ականջներս կ'ապակացնէ»...—:

162 էջերու մէջ իր մաղձը թափելով, Օրիանա Ֆալլաչի, Իտալիոյ օրաթերթերու եւ համացանցերու բոլոր էջերը զբաղեցուցած է այս օրերուս:

Ինձի՞ն կու գայ հարց տալ թէ մեսալին միւս կողմը նայա՞ծ է բնաւ:

ՑԻՊԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՒԱՆ

Շաբաթ եւ Կիրակի, Մարտ 9-ին եւ 10-ին Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ զանազան ձեռնարկներ տեղի կ'ունենային ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին:

Փարիզի ձեռնարկը տեղի կ'ունենար Իսի լէ Մուլինոյի ՓԱՄի սրահը, զոր քաղաքապետութիւնը սիրայօժար տրամադրած էր:

Շաբաթ, Մարտ 9-ին, ժամը 20-էն իսկ, բազմութիւնը սկսած էր խռնուիլ սրահին մուտքին, սպասելով որ դուռները բացուին:

Կարգ, որ կը վայելէր քաղաքապետ Անտրէ Սանթինիի պատուոյ նախագահութիւնը եւ որու ներկայ էր նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ Է. Նալպանտեան սկսաւ ժամը 21-ին: Շրջ. վարչութեան տեղապետուհին՝ Տիկին Լիլիան Փեքմէզեան խօսք առնելով (ֆրանսերէն) ներկայացուց ժիւրայի լեռներուն ծոցը գտնուող կազմակերպութեան օդափոխութեան կայանը, որ երբ կը գտնուէր 1953-ին, փոքրիկ ապարակ մըն էր միայն: Այդ թուականէն ի վեր, աշխատանքներ, նորոգութիւններ, օրէնքներու պատշաճեցումներ կը կատարուէին, տարէ տարի աւելի լաւ պայմաններու մէջ ընդունելու համար մանուկներու եւ պատանիներու սերունդներ: Տիկին Փեքմէզեան անդրադարձաւ նաեւ Կապոյտ Խաչի ընդհանուր գործունէութեան իր հիմնադրութենէն 1928-էն ի վեր, բոլոր մարզերու մէջ: Օդափոխութեան կայանը այժմ պէտք ունի գաղութին զօրակցութեան կարենալ դլուխ հանելու համար անհրաժեշտ գարճած նոր աշխատանքներ, ալ աւելի լաւ պայմաններ ստեղծելու նպատակով: Խօսքին վերջաւորութեան չնորհակալութիւն յայտնեց Պր. Անտրէ Սանթինիի, դեղարուեստական յայտագրին սիրայօժար մասնակցողներուն եւ բոլոր անոնց որոնք զօրավիգ են Կապոյտ Խաչին ու հրաւիրեց Իսիի քաղաքապետը քանի մը խօսք ըսելու: Պր. Անտրէ Սանթինի, որ երբեք չէ սակարկած իր համակրութիւնը հայ գաղութին, իր ուրախութիւնը յայտնեց կանանց այս երեկոյթին առթիւ, կիները չնորհալի այլ վճռակամ: Շնորհաւորեց յուշագրերուած միասնական ոգին, յիշեց նաեւ թէ այլ ձեռնարկ մըն ալ նախատեսուած է նոյն սրահին մէջ, Մարտ 24-ին, ի ներկայութեան Ղարաբաղի նախագահին, ի նպաստ Ստեփանակերտ կառուցուելիք հիւանդանոցին:

Այս երեկոյթներուն ասարտին, օրուան խօսնակը՝ Յասմիկ Փափազեան ներկայացուց յայտագիրը, ճոխ, չա՛տ ճոխ, ըլլալու համար աւելի քան խճողուած յայտագիր մը: Եւ չորս ժամերու երկայնքին, յաջորդաբար բեմը գրաւեցին.— Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան պարախումբը, Զեփիւռ տիւօն, Ռոսինկվիլէյա նուագախումբը, եղաւ, կապոյտ Խաչի Փարիզի դպրոցին աշակերտներու երգչախումբը ղեկավարութեամբ Հայկ Սարգսեանի, դաշնակահար Արթիւր Ահրոնեան, երգչուհի Հերմինէ Երիցեան, Թաքսի, Նաւասարդ պարախումբը, Շուշան Օսմանճեան, Խաթունա, Ներկարարեան համոյթը, Նարեկ Տուրեան, արտասանող Ռազմիկ Աբրահամեան, Սերժ Աւետիքեան, հուսկ փակումը կը կատարէր Վիքէն, մասնակցութեամբ իր երկու զաւակներուն՝ Վանիկ եւ Վահէ: Մարթէն Եորկանց չէր կրցած իր մասնակցութիւնը բերել առողջական պատճառներով եւ երկտողով մը իր ցաւը կը յայտնէր:

Զուզեցինք մանրամասնօրէն ծանրանալ դեղարուեստական այս ճո՛խ թաժինին վրայ: Կը խորհինք որ ձեռնարկողները ուզած էին բոլոր ճաշակներուն գոհացում տալ, նաեւ ապահովելով բազմաթիւ արուեստագէտներու մասնակցութիւնը գոյց տալ Կապոյտ Խաչի վայելած համակրանքն ու ժողովրդականութիւնը բոլորին մօտ: Ընդունելով հանդերձ որ նը պատակը կ'արդարացնէ միջոցները, չենք կրնար խուսափիլ նուազագոյն դիտողութիւն մը արձանագրելէ, ըսելով որ երեկոյթը ոչինչ պիտի կորսնցնէր, ընդհակառակն, եթէ աւելի կոկիկ եւ նրբաշնակ դեղարուեստական յայտագիր մը հրամցուէր, խուսափուէր բոլորովին աւելորդ միջնարարէ մը, նախապէս խըզնամք տարուէր բեմի թէքնիք գործողութիւններուն, որպէսզի առաջքն առնուէր ժամավաճառութիւններու եւ երեկոյթը չերկարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 1:

Բայց եւ այնպէս, կը յուսանք որ հարկ եղած արդիւնքը գոյացաւ նիւթական դետնի վրայ եւ Կապոյտ Խաչը պիտի կարենայ ձեռնարկել իր կայանին անհրաժեշտ աշխատանքներուն:

Ա. Մ.

ՍՏԱՑՈՂ

ՇԱՀԱՆ Ռ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
ԿԵԱՆՔԸ
ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Պատրաստեց՝
ԶԱՔԱՐԻԱ Ք. ՀՆՁ. ՍԱՐԻԲԷԿԵԱՆ

Սրբոց Յակոբեանց տպարան,
Երուսաղէմ, 2001

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ՆԵՐԿԱՐԱՐՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉՆԵՐԸ

Նիս քաղաքի Պարսամեան ամէնօրեայ վարժարանի վարիչներուն կողմէ վերջերս հաւաքոյթի մը հրաւիրուած էի, բայց չէի գիտեր անոր չարժառիթը: Մտերմիկ հաւաքոյթ մը պիտի ունենանք ըսուած էր, այդքան մի՛այն:

Սուրբ Մարիամ Աստուածածնին մատուռին գեռնայարկը գտնուող «Օշական» սրահէն ներս մտնելէս քիչ յետոյ անդրադարձայ թէ բանն ինչո՞ւմն է: Պարսամեան ամէնօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ծնողքները սիրայօժար՝ ամբողջութեամբ ներկեր էին դպրոցը: Ներկը մեզմէ, ներկելը ձեզմէ դրութեամբ իրականացուեր է գործ մը որ ապահոված նիւթական խնայողութեան առընթեր, ունի նաեւ հոգեկան երեսակը:

Հաւաքին ներկայ էին վարժարանի պատասխանատուները, տնօրէնուհին, ուսուցիչներ եւ «ներկարարները՝ իրենց դպրոցական մանուկներով»:

Յանդավառ եռուզեռ մը կար երբ մեծերը կ'խօսակցէին, իսկ փոքրիկները ազատութեան ծիածանը պարզած էին. կ'երդէին, կը ճոխուղէին, կը պարէին, պարտէզ կ'ելլէին, ներս կը մտնէին, ուրախութեան ճիչեր կ'արձակէին: Կարծես թէ կը գիտակցէին համերաշխութեամբ, իրերօգնութեամբ կատարուածին կարեւորութեան:

Պահ մը լռութիւն խնդրեց հանդիսավարը եւ պարզեց այն ինչ որ էր նպատակը հաւաքոյթին:

Ամէն մէկ «ներկարար ծնողքի» համար յատկապէս պատրաստուած էին «չրջանակուած վկայական յուշագրեր», որոնք չնորհակալութեամբ եւ գնծութեան ծափերով յանձնուեցան «ներկարարներուն»: Ինչպէս սովորոյթ է մեր իրականութենէն ներս, տուչութեան արարողութեան յաջորդեց փառաւոր ճաշ մը:

Հանդիսութեան աւարտին ներկանները հրաւիրուեցան այցելելու Պարսամեան վարժարանի համակարգիչներու սրահը: Ութ համակարգիչ՝ նուիրուած Նիս քաղաքի ղեկավարութեան կողմէ: Բաւարար՝ դպրոցին կարիքը լիովին դիմագրաւելու:

Ֆրանսայի լաւագոյն վարժարաններու չափանիշերով կատարեալ նախակրթարանի մը վերածուած է Պարսամեան դպրոցը: Փափաքելի է որ Նիսի 4000 հոգինոց հայ գաղութին իրականացուցածը, երկրիս 400·000 հաչուող հայութեան օրինակ հանդիսանայ: Վարժարանը այսօր ունի չուրջ 50 աշակերտ: Պարզ հաշուով մը՝ եթէ կարելի ըլլայ իրականացնել «փափաքելին», Ֆրանսայի տարածքին 5·000 մանուկներ եւս պիտի կարենան հայաչունչ դաստիարակութիւն ըստանալ:

Վ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ԹԻ՛ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ·
ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— Աւելա չատ պարզ է, — պատասխանեց բարապանը:

— Ուրեմն դուն գիտե՞ս այդ միջոցը:

— Արգա՛ր էֆէնտի, դիս ապուշ ատա՛ նակի մը տե՞ղ դրած էք, — լսաւ բարապանը, որ արդէն քիչ մը սկսած էր գինովնալ, եւ լեզուին կապերը քակուած էին:

— Ուրեմն խօսէ՛, տեսնենք:

— Ատոր համար գատ վճարում մը պիտի չունե՞ք...

— Ա՛լ երկար չդիր, դիս կողոպտելու մի՞տք ունիս:

— Կատակ կ'ընեմ կոր, — պատասխանեց բարապանը՝ խնդալով եւ օդիի գաւաթը պարպելով:

— Է՛յ, բացատրէ՛, նայինք, սա միջոցը:

— Պարզապէս երկաթուղիի հայ պաշտօնեաներն են, որ այդ տեսակ նամակները կը բերեն, կը տանին:

Ատոնց անունը կրնա՞ս տալ:

— Չէ՛, անուններին չեմ գիտեր:

— Չե՞ս կրնար հասկնալ:

— Ինչպէ՞ս հասկնամ, իրենք անճամբ չեն գար Պատրիարքարան, այլ Հայտար փաչային կը գրկեն ուրիշին ձեռքով:

— Հասկցի՛ր, թէ այդ ուրիշը ո՞վ է:

— Մի՛շտ միեւնոյն մարդը չէ. այսուհանդերձ կ'աչխատիմ այդ մասին որոչ տեղեկութիւններ առնելու:

Արգար այլեւս գործ մը չունէր բարապանին հետ, օդիի չիչերուն դրամը վճարեց եւ ըսաւ.

— Ես կ'երթամ կոր, աչխատէ՛, որ փոխանակ երեք օրէն բերելու թուղթերը՝ աւելի չուտ բերես...

— Զեռքէս եկածը կ'ընեմ, — պատասխանեց բարապանը, — դուք անհոգ եղէք:

— Մնաս բարով ուրեմն, դուն դեռ պիտի նստի՞ս:

— Այո՛, Արգա՛ր էֆէնտի, չիչ մըն ալ պիտի խմեմ:

Պատրիարքարանի պաշտօնեան հեռացաւ՝ առանձին թողլով բարապանը:

ԳԼՈՒԽ ԼԶ·
ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Երկու օր ետքը բարապանը (*), իր խոստումին հաւատարիմ, Արգար էֆէնտիի կը բերէր էրէյլիէն, Թարսուսէն եւ Օսմանիէէն եկած երեք տեղեկագիրներ, որոնք մանրամասնօրէն կը նկարագրէին հայ տարագիրներու անտանելի վիճակը եւ դրամական օգնութիւն կը խնդրէին:

— Ատոնք բուն իսկ բնագիրնե՞ր են, — հարցուց Արգար:

— Ո՛չ, — պատասխանեց բարապանը, — ընդօրինակութիւններն են միայն:

— Իսկ բնագիրնե՞րը:

— Ինչ կ'ուզէք, որ ընեմ, եթէ բնագիրները բերէի՝ գործը մէջտեղ կ'ելլար, ասկէ զատ, ձեզի համար ի՞նչ կարեւորութիւն ունի բնագիրը:

— Իրաւունք ունիս, — պատասխանեց պաշտօնեան:

Եւ վճարեց որոչուած գումարը:

— Իսկ այս տեղեկագիրները Պատրիարքարան բերողին անո՞ւնը, — հարցուց Արգար:

(Շար. 185)

. . . . . .

(*) Մեր թերթօգին դերակատարներուն մէջ գտնուող Պատրիարքարանի պաշտօնեային եւ բարապանին *թիփերը* թիւրիմացութիւններու տեղի տուած ըլլալով, պարտ կը զգամ յայտարարելու, թէ այդ երկու անձերը, ինչպէս նաեւ վէպին մէջ երեւցած կարգ մը ուրիշներ, ստեղծուած *թիփեր* են պարզապէս եւ ոեւէ արտաքինութիւն չունին իրական անձերու հետ: Զայս կը ծանուցանեմ ի բուժումն գայթակղեալ ոխտաց (Ծան. հեղինակի):

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՀՈԿՈՒՄ
Ժամը 17–ին

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 20*
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա· ՔՀՆՑ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆԶԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 22*
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ։
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

***

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Սէն ժերոմ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30–ին, 32 Ավընիւ Սէն – ժերոմ, Մարսէյլ 13–րդ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Զապէլ Շալճեանի մահուան առթիւ·–

Դանիէլեան ընտանիք 30 Եւրօ, Մարիոս Գայան, Արտեմիս Աչըգեան, Պատուականեան 20–ական Եւրօ, Գրիգոր Պարտադ 30 Եւրօ, Սէվրին Կէօնճիւ 40 Եւրօ, Մաթուպ 20 Եւրօ, Մուրթրադիս 20 Եւրօ, Թորոս Տէտէեան 30 Եւրօ, Լիւսի Զնար 15 Եւրօ, Վաղարշակ Գալճեան 50 Եւրօ, Ազնիւ Հայկօղլու, Միհրանեան եւ Գումրու ընտանիք 30–ական Եւրօ, Աննա Գաբրիէլեան 25 Եւրօ Ալթանթիք էլեկտրականութիւն 25 Եւրօ, Նոյէ Էօզթաչ 30 Եւրօ, Շահին Եչիլթէփէ 20 Եւրօ, Հրաչ Գումրու 100 Ֆր·, Պարոյր Շահպազ, Ախնաճը ընտանիք 20–ական Եւրօ, Մուրատ Գոչու, Միհրան Տէմիր 30–ական Եւրօ, Զաքար Հազարմազ, Խաչիկ Գէլէչ 50–ական Եւրօ։

***

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Զապէլ Շալճեանի մահուան առթիւ·–

Սահակեան ընտանիք 30 Եւրօ, Սոնա Տօնիկօղլու 50 Եւրօ։



CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսէինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, մխանայքար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17–ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս· Աստուածածին եկեղեցին, ժամը 11–ին։

Հոգեճաշ, Տէսէինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12–ին։ Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 – 78 – 49 – 28 – 87 թիւին։

***

PROJECTION
DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens
de France
et la Maison de la Culture Arménienne
de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy
Images d'un nouveau voyage en septembre 2001
Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

***

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 16*

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապին։

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ որուն քով ըլլալու է Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարազոյրը կը վակուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՀՈԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17–ին, ՀՈԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 20*

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀԻՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՒՆ պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին։
Արեւագալ ժամը 9·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45–ին։

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise
LA SOIREE DE PAQUES
le Samedi 23 mars à partir de 22h
Animation SUNRISE
Ambiance assurée
Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 16*
Լ·Դ· օր Մեծի Պահոց

Տէն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ առակալի չարչարանացն եւ մահին ի վիրապն։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը թացուած։

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերատին կը ծածկուի։

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՂ· ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՒՆ, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի·
ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 17*
«ԳԱԼԱՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter
EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE
« RENCONTRE »
du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

SUR L'INVITATION
DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE
CONCERT
SIPAN - KOMITAS
Chœur mixte arménien de Paris
Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles
de la Ville
et la participation
de la M C A d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations
et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ
ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ
Նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14·45–ին
Բարեգործականի սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8–էն 20 տարեկան պատանիներ եւ երիտասարդներ կ'արտասանեն հայ գրականութենէն բանաստեղծութիւններ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ· – Նորա Արմաճի, Ժիրայր Բաբազեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաճճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան կը նուագէ
Ստեփան Լիմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա· Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանէն կտորներ

— Buffet —

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ
Հայերէն դիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը։

Ծախքերու մասնակցութիւն

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 16-17
SAMEDI - DIMANCHE
16-17 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·386 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·386

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

ՓԷՐ ԿԱՒԹՈՆ «ԿՐ ՑԱՒԻՆՔ» ԸՍԵԼԸ ԲԱՒ ԿՐ ՆԿԱՏԷ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՀԱՄԱՐ

Եւրոպական Խորհրդարանի կովկասեան տեղեկագրին հեղինակը Փ. Կառթոն որ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար պայման նկատած էր Հայերու ցեղասպանութեան Անգարայի կողմէ ճանաչումը ու հրահրած թուրք իշխանութիւններու զայրոյթի հակազդեցութիւնները, Պոլսոյ մէջ պատասխանած է «Ակօս» շաբաթաթերթի հարցումներուն։ Ի միջի այլոց, Թուրքիոյ հակազդեցութեան մասին խմբագրապետ Հրանտ Տինքի հետաքրքրութեան որպէս պատասխան, ան ըսած է.

«Պարագան ցաւալի է անոր համար, որ թէ՛ թրքական լրատուիւնները եւ թէ՛ թուրք քաղաքագէտները կանգ կ'առնեն Տեղեկագրին միայն մէկ կէտին վրայ։ Որովհետեւ, ես կը հաւատամ, որ այդ Տեղեկագիրը չատ մեծ ուշադրութեամբ եւ մանրակրկիտ քննարկումով պատրաստուած աշխատութիւն մըն է։ Հայաստանի ներկայ քաղաքականութեան ու Լեռնային Ղարաբաղի եւ շրջապատին նկատմամբ ունեցած գործունէութիւնները քննական մերձեցումով մը կը նայի եւ տեսութիւններս հանդամանօրէն արձանագրեցի նաեւ Տեղեկագրին մէջ։ Հետեւաբար, Տեղեկագիրը խորքին մէջ հայկական տեսանկիւնէն դիտուած աշխատութիւն մը չէ, ոչ ալ հայանպաստ աշխատութիւն մը։ Միայն թէ, ես եւ Եւրոպական Խորհրդարանի անդամ միւս բազմաթիւ պաշտօնակիցները այն տեսակէտը ունինք, որ արդի աշխարհի միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ, պետութիւնները իրենց պատմութեան ժխտական եւ յոռի կողմերը երբեք պէտք չէ ուրանան։ Միջպետական յարաբերութիւններուն մէջ՝ ապահովութեան տեսակէտով ճիշդ չէ չեզոքել դէպի ուրացումի ճամբան։ Շատ աւելի լաւ է՝ արխարար ոտքի կանգնիլ եւ յայտարարել, – «Այո՛, մեր պատմութեան մէջ այդ դէպքերը ապրուեցան»։ Ոչ ոք, ապրող ոչ մէկ Թուրքի, ոչ մէկ դէպքի համար կրնայ ամբաստանութիւն ուղղել։ Ինչպէս որ այսօր ապրող Գերմանացիները Հրեաներուն կատարուածին համար, կամ Ֆրանսացիները՝ Ալժերիոյ մէջ պատահածներուն համար չենք կրնար ամբաստանել։

... Ես, անոնցմէ ոչ մէկուն մասին կը խօսիմ։ Միայն թէ, այդ պետութիւնները եթէ սկսին ուրանալ բոլոր պատահածները, այն ատեն խառնաչփոթ եւ անկերպարան պատկեր մը երեւան կու գայ։

1915–ի դէպքերուն վերաբերեալ հաստատութիւններուն երբ կը նայիմ, իսկապէս կը չուարիմ ու կը մնամ։ Որովհետեւ, բոլորս ալ գիտենք թէ շրջանն ու ժամանակները բոլորովին տարբեր էին։ Օսմանեան կայսրութիւնը բաժան – բաժան եղած էր։ Թուրքիա ալ յեղաշրջում մը կատարելով այդ վարչաձեւին վերջ տուաւ։ Նոյնիսկ Թալէաթ եւ Էնվէր փաշաները ոչ միայն Հայերուն, այլ Առաջին Աշխարհամարտի շրջանին իրենց գործած յանցանքներուն համար մահուան դատապարտուեցան։ Թերեւս ալ, վերջին ութսուն տարիներուն ընթացքին ամբողջ Թուրքիոյ մէջ բոլորն ալ մոռացուեցան։ Ժամանակակից Թուրքիոյ մէջ, երիտասարդ Թուրքերը երբ նկատի կ'առնեն՝ տակնուվրայ կ'ըլլան ու ես չատ բնական, պարկեշտ եւ անկեղծ արտայայտութիւն մը ըլլալով կը տեսնեմ անոնց այդ հակազդեցութիւնը, որովհետեւ ոչինչ դիտեն անցեալին պատահածներուն մասին։ Հայերը այն դժբախտութիւնը ունէին, որ սխալ ժամանակ սխալ տեղ կը գտնուէին։ Սահմանին մօտ չըրճանի մը մէջ պատերազմ կար։ Ռուսերը կը ճնշէին։ Հայերը Ռուսերուն մօտ էին եւ պետութիւն հիմնել կ'ուզէին։ Այս բոլորը ճիշդ են։ Օսմանեան կայսրութիւնն ալ յուսահատութեան մատնուեցաւ, որովհետեւ սկսած էր բաժան – բաժան ըլլալ եւ Հայերու յառաջացումն ու զարգացումը իրրեւ վտանգ կը տեսնէր իր գոյութեան համար։ Ասոնք ալ ճիշդ են։ Բայց բոլոր ասոնք մէկուկէս միլիոն Հայերու բնաջնջումին համար որեւէ արդարացուցիչ պատճառ ըլլալով կարելի չէ գոյց տալ։ Մէկուկէս միլիոն մարդու ոչնչացումը չէք կրնար նաեւ իրրեւ տեղական քաղաքագործքի արարքը գոյց տալ։ Այս կէտին վրայ, կազմակերպեալ սպանդի մը հաւանականութիւնը կը ցցուի մեր դէմ եւ այս պարագային՝ թրքական պատասխանները իսկական ամբաստանեալները կը դառնան։ այդպէս ալ եղաւ, յանցագործները դատուեցան, ուրեմն, ինչո՞ւ ութսուն տարի վերջ այս աղմուկն ու թոհուբոհը ...։ «Այո՛, Օսմանցիները այս բանը ըրին։ Նոյնիսկ մենք ալ զանոնք կատարողները պատժեցինք։ Ասիկա, մեր պատմութեան մէջ սեւ արատ մը ըլլալով կը մնայ ու չատ կը ցաւինք պատահածներուն համար» ըսելը բաւարար պէտք է ըլլայ»։

«Ակօս» – Մարտ 8

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅի Եւրոպական վեհաժողովը բացուեցաւ Մարտ 15-ին ծանր մթնոլորտի մը մէջ։ Գլխաւոր պատճառը կու՛գայ Ֆրանսայէն, քանի Շիրաք եւ Ժոսփէն, որ մէկ ձայնով կ'արտայայտուին այս նիւթին չուրջ, կը մերժեն ընթացք տալ Եւրոպական պահանջներուն, ամբողջովին ազատականացնելով ելեկտրականութեան (է. Տէ. էֆ.) եւ Տնտեսական նախարարութեան ճնշումին տակ, Ֆրանսա յայտնեց թէ կարելի է նախատեսել մասնակի ազատականացում մը ձեռնարկութիւններու համար, թուական մը ճշդելով։ Ֆրանսայի մէջ, ելեկտրականութիւնը մենաշնորհ մըն է եւ ոչ մէկ քաղաքական դէմք կը համարձակի, մանաւանդ այս ընտրական չրջանին մէջ, զաղափարն իսկ առաջ քշել որ Պետութեան բաժինը կրնայ 50%-էն վար իջնել։ Պրիւսէլի այս պահանջին դէմ է, որ 20 հազար հոգի փողոց իջած էր Փարիզ Մարտ 14–ին, տողանցելով Պաստիլէն Օփերա, Սէ· Ժէ· Թէ·ի նախաձեռնութեամբ։ Պարչելոնայի մէջ, 100 հազար էր ցուցարարներու թիւը։ Ասոնք, ընդհանուր ձեւով, ընկերային եւրոպա մը կը պահանջէին։

ՈՒԱՇԻՆԿԹՔԸՆ, որ կ'ուզէ ապահովել արաբական պետութեանց զօրակցութիւնը Իրաքի դէմ առնելիք իր նախաձեռնութեան մէջ, պահանջեց Իսրայէլէն, որ քաշուի պաղեստինեան հողամասերէն։ Իսրայէլ պարպեց Ռամալլան Մարտ 15–ին եւ կը պատրաստուի նոյնը ընել միւս չրջաններուն մէջ ալ։ ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած էր, այս առընչութեամբ, որ Իսրայէլի այդ քայլը մեծապէս կը դիւրացնէ ամերիկացի բանագնացին՝ զօր· Զիննիի աշխատանքը։ Մինչ այդ, սակայն, Թիւքքարէմի մօտ, Իսրայէլեան բանակը երկու ոճիր գործած է 6 Պաղեստինցի ըսպաննելով, որոնց մէջ Ալ – Աքսայի մզկիթ պարագլուխը։ Նոյն օրը, Մարտ 14–ին, Իսրայէլացի երեք զինուորներ ալ սպանուած էին Գազայի ճամբուն վրայ։ Ամէն պարագայի մէջ, Արաֆաթի համար, Իսրայէլեան բանակին քաշուիլը, պարզապէս քարոզչութիւն է։

ՖՐԱՆՍԱՑի ընտրապայքարը կը շարունակուի, միշտ նոյն անհամ պատկերը պարզելով։ Մարտ 14–էն Ապրիլ 2, թեկնածուները պարտին Սահմանադրական Խորհուրդին յանձնել ընտրեալներու 500 առորագրութիւն կրող թղթածրարը, որպէսզի կարենան իսկապէս թեկնածու ըլլալ։ Լը Փէնի չուրջ 100 ըսորագրութիւն կը պակսէր, ինչ որ վերդոված է Ազգ· Ճակատի նախագահը։ Բազմաթիւ քաղաքագէտներ, որոնք դրաւոր խոստումներ տուած էին իրեն, յետագային հրաժարած են Շիրաքեաններու ճնշումին եւ սպառնալիքներուն տակ, ըստ իրեն։ Գլխաւոր երկու թեկնածուները կը չարունակեն իրենց հանրաժողովները։ Շիրաք 12 միլիոն տպաքանակով կը բաշխէ իր ծրագրի գրքոյկը, որու ամէն մէկ գլուխը կը սկսի սապէս· – «յանձնառու կ'ըլլամ»։ Լիմոժի մէջ է, որ Ժոսփէն չեչտեց Շիրաքի հետ իր տարբերութիւնները։ Ծանրանալով Ֆրանսայի ուժին եւ տկարութիւններուն վրայ, ինչ որ «երկու Ֆրանսաները» կ'որակէ, կ'ուզէ զանոնք հաչտեցնել։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ. դիւանագիտական միջադէպի մը սեմին գտնուեցան Ա.Ը.Ս. Հռոմ – Կաթոլիկ Փուեպոլի մրցումէն ետք, Մարտ 13–ին եւ Անդարա իր դեսպանին միջոցաւ պաշտօնական բողոք մը ներկայացուց Իտալիոյ Արտաքին նախարարութեան։ Արդարեւ,

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՍՈՒՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ ԿԱՆԽՈՒԱԾ

Երեւան – Մոսկուա թռիչքի ճամբորդներէն Արթիւր Գրիգորեան փորձած է ապօրինի ճամբով երկրէն հանել երկու դեղանկար, պրոնզէ արձան մը եւ սափոր մը։ Իսկ Երեւան – Թեհրան հանրակառքի մը իրանցի վարորդը փորձած է մաքսանենգել պատմական ու թանգարանային արժէքով չորս պարսկական գորգեր, զանոնք կառքին յատուկ մէկ գաղտնարանին մէջ պահելով։ Երկու պարագաներն ալ կանխուած են։

*
**

Պ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆի ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Նախագահին առքնթեր մարզու իրա-

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆի ԱՅՑԸ ԲԵԼԱՌՈՒՍԻԱ.

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Մարտ 14–ին ձեռնարկած է Բելառուսիա պաշտօնական այցի մը. նոյն օրը հանդիպում մը տեղի ունեցած է Արտաքին գործերու նախարար Մ. Խվոստովի հետ, քաղաքական փոխադարձ յարաբերութիւններու, տնտեսական գործակցութեան նիւթերով։ Վ. Օսկանեան ընդունած է բելառուս վարչապետ Գ. Նովիցկիի կողմէ։

*
**

ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԻՄԻ Է ՄԵԾԱՄՕՐԻ Ա.ԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ

Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութեան Մոսկուայի հանդիպումներուն ռուսական կողմը յայտնած է թէ Երեւան ի զուր խոստացած է Եւրոպական Միութեան փակել աթոմակայանը։ Մոսկուա համոզուած է որ Հայաստան ճիշդ կրնէ կայանին ներկայիս գործող արտադրիչներուն հատ մը եւս աւելցնելով։ Աւով մեծ քանակութեամբ ելեկտրականութիւն ձեռք ձգելով, Երեւան Վրաստանի վրայ ազդելու հզօր լծակի կը տիրանայ։ Հայ խորհրդարանականներու խումբը պարտաւոր եղած է ժխտելու աթոմակայանին փակումին մասին Եւրոպական Միութեան խոստում տալու լուրը։

*
**

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ ԿԱՆԽՈՒԱԾ

Երեւան – Մոսկուա թռիչքի ճամբորդներէն Արթիւր Գրիգորեան փորձած է ապօրինի ճամբով երկրէն հանել երկու դեղանկար, պրոնզէ արձան մը եւ սափոր մը։ Իսկ Երեւան – Թեհրան հանրակառքի մը իրանցի վարորդը փորձած է մաքսանենգել պատմական ու թանգարանային արժէքով չորս պարսկական գորգեր, զանոնք կառքին յատուկ մէկ գաղտնարանին մէջ պահելով։ Երկու պարագաներն ալ կանխուած են։

*
**

Պ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆի ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Նախագահին առքնթեր մարզու իրա-

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ «ԱՆԱՊԱՏԻ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ»Ն

ՀԱՅՐԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«Այս երգերը լռելու իրաւունք չունեն. դրանք ծառաքնի նման իրենց մէջ են կրում ժողովրդի տարիքը, պատմութեան շերտերը...»

ՀԱՅՐԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«Թրիատ էքսփլորասիոն» հրատարակչականէն այս խորագիրով, վերջերս լոյս տեսաւ 570 էջնոց հատոր մը որ կ'ամփոփէ լրագրող ու քաղաքական մեկնաբան Տիգրան Հայրապետեանի զրուքիւնները, խմբագրութեամբ՝ Նազենի Ղարիբեանի: Այս հրատարակութիւնը կը նշէ երիտասարդ հրապարակագիրին մահուան երրորդ տարելիցը ու կը զուգադիպի Հայաստանի անկախ հանրապետութեան տասնամեակին: Ինչպէս սոյն մը որ տուեալ պարագաներու մէջ ինքնիրեն կը մատնէ մեր ժամանակակից իրականութեան տխուր կողմերէն մէկը:

Տ. Հայրապետեան հայաստանեան մամուլի տարբեր անուններու էջերուն մէջ լոյս տեսած առաջին օրէն ուշադրաւ յօդուածներով կերպով մը ժամանակապիրն է նոյն տասնամեակին: Մտածող ու վերլուծող մշտարթուն դէպի իր էջերով, ան աշխատակցած թերթերուն տուած է լրատուութեան առօրեայ գործունէութեան զուգահեռ, մնայուն խորքի բաժին ունենալու ոչ յաճախադէպ արիթն ալ: Վաստակ մը որ բնականաբար չէր կրնար հաշտ քալել առարկայականը միայն ի՛ր տեսադաշտին ապրանք նկատող մտայնութիւններու հետ: Երեւոյթ որ այնքան տարածուն է Հայաստանի մէջ, անկերպացած՝ լայնախոհութեան ամէն օր քիչ մը եւս նեղցող սահմաններու:

Հայաստանի 1991-էն զարգացող քաղաքական ընթացքը ներքին դիտանկիւնով ու նաեւ շրջանային, միջազգային լայն շրջանակի տակ նկատի առնող անոր էջերը լոյս տեսած են «Հայաստան - Մէյին Ազեւելք» հանդէսին, «Ազգ»ի, «Լրագիր»ի, «Դրօշակ»ի, «Նոր Ուղի»ի, «Մոլորակ»ի, «Առաւօտ»ի, «Շրջան»ի, «Օրագիր»ի, «Կենտրոն»ի մէջ, ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ հատորը լրացնող ցանկէն: Իրմէ կը մնան անտիպներ ալ որոնցմով, ինչպէս կը դրէ խմբագիրը իր յառաջաբանին մէջ, թոզօնին ընդհանուր ծաւալը կ'անցնի երկու հազար էջի սահմանները: Այսուհանդերձ, Տ. Հայրապետեան այն քիչերէն է որուն պարագային քանակը չի կրնար նկատառելի առաջին տուեալը ըլլալ, շրջանցելով որակը:

Հայաստանի համար ընտրական հեռանկարով այս օրերուն կարելի՞ է աւելի տեղին մատնանշում, քան՝ երիտասարդ հրապարակագրին համոզումը թէ «Ո՛չ տարաբնոյթ կոմունիստները, ո՛չ տարաբնոյթ "աւանդական"ները, ո՛չ ՀՀՇ - Ղարաբաղակոմիտէականները պիտեւս ընդունակ չեն առաջնորդելու մեզ: Նրանք կարող են եւ պէտք է լինեն քաղաքական ներկապնակի բաղկացուցիչները, բայց երկիրը ԻՒ. դար պէտք է առաջնորդի մը ուժ, որ չի կրնար պատմութեան մեղքի ծանրութիւնը...»:

Այդ ուժին 1999-ի Մարտին Հայաստանի մէջ բացակայութիւնը չէ՞ր արդեօք Տ. Հայրապետեանի անակնկալ, չմեծցնող ու ընդվզեցնող մահուան պատճառը. մահ որ ներկայացուած ձեւով ու հաղորդուած կազապարով խակ քիչ մը չատ կը յիշեցնէր անցեալին տեւ էջեր (այս մասին տե՛ս՝ «Յառաջ», 1999, Մարտ 23 - «Դաժան, ընդվզեցնող եւ սո՞ւտ» Ա. Թոթոխեան): Տ. Հայրապետեան գոհը եղած էր ինքնաշարժի արկածի մը... երբ մօրը ծննդեան տօնը ընտրաւորելու կ'երթար դիչերուան ուշ ժամուն: Նոյն բացակայութեամբ չի՞ բացատրուիր մինչեւ այսօր այդ մահուան մասին հաւաստի լուսաբանութեան մը չգոյութիւնն ալ. մանաւանդ որ «արկած»ին պարագաները ոչինչ ունէին համոզիչ ըլլալու համար եթէ բացառենք այն հաւանականութիւնը որ Տ. Հայրապետեան ի՛նք գտնուած մայթին վրայ հրաւիրած էր մարդասպան ինքնաշարժը ու կամովին մնացած անոր ու չհնքին պատին միջեւ:

Ան ծնած էր 1964 Մարտ 18-ին. Սիբիրիա երկու տարուան պինուորական ծառայութենէն եաք վերադարձին, Ազեւելագիտութեան ճիւղէն վկայուած երիտասարդը նախ կը մնայ երկրաչարժին ծնած քաոսին մէջ, ապա Ղարաբաղեան չարժման յորձանքին: «Երկրաշարժից յետոյ ամիսներ շարունակ նրա յիրաւի անձնազոհ գործունէութիւնը դեռ երկար կը մնայ աւերուած Սպիտակի բնակիչների յիշողութեան մէջ...» կը գրեն հրատարակիչները: Իսկ Ղարաբաղեան չարժումը վճռական կը գծէ անոր յետագայ ճամբան որ ընդհատուեցաւ այնքան բռնօրէն, անակնկալ ձեւով:

Անկախ Հայաստանը օր մը պիտի հասնի՞ իր առաջին քայլերուն նուիրումով, անկեղծ սիրահատնումով ու լաւագոյնին ձգտումով ընկերացող երախտաւորները յիշելու, անոնց արժանի դնահատանքը լսնելու հանդրուանին: Մութի մէջ ձգուած արարքներ, անտեսուած անուններ, քիչ մը չուտ մոռցուած յիշատակներ թերահաւատութիւն կը ներչնչեն լաւատես պատասխաններու: Սակայն, կը բաւէ յիշել որ տասը տարիէ ի վեր պատմութեան ծալքերէն դուրս բերուող խորհրդային գաղտնիքները այլ բան կ'ըսեն լուսաբանութեան, արժեւորման կարգը անպայման պիտի հասնի Տ. Հայրապետեաններուն ալ եւ «Անապատի հազար տարի»ն առոր առաջին երաշխիքն է:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

«Անապատի հազար տարի» - Տ. Հայրապետեան

Triade Exploration Ltd.
73, rue Lauriston, B.P. 267 Etoile,
75770 Paris Cedex 16

Երկու տարի առաջ, 1999-ի Դեկտեմբերին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց՝ իր աննման երգով, իր խմաստութեամբ, իր պատմագիտութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ հայ ժողովուրդին պաշտելի դարձած, Շատախի զաւակ՝ Հայրիկ Մուրատեանը: Շուրջ 40 տարի Հ. Մուրատեան իր հաւաքած եւ համադրած 250-է աւելի հայ ժողովրդական ազգագրական, ազգային - հայրենասիրական երգերն ու պարերգները երգած ու տարածած է հայրենիքի ողջ տարածքին եւ ռատիօ - հաղորդումներու միջոցաւ, հայրենիքէն դուրս ամէնուրեք՝ անոգիւտ երկիւղածութեամբ եւ անզուգական քնարականութեամբ:

Անոր երգային հարուստ չտեմարանէն ստուար թիւ մը ներփակուած է «Հայրենի Երգեր» անունով ժողովածուին մէջ (1980, Երեւան), փրոֆ. Ալինա Փահլեւանեանի ներածականով, վերծանումներով եւ մանրագիտական բացատրութիւններով. հոն կը գտնենք նաեւ Հայրիկ Մուրատեանի համով - հոտով խօսքը: Այդ հատորը, որ այսօր մասունք մըն է մեր ազգագրական երգերու նուիրուած դատական հաւաքածոներու կողքին, ամփոփած է 123 երգեր: Այս հատորէն ան, կախ 1986-ին «Մէյրտիա» ընկերութիւնը լոյս ընծայած է Հայրիկին երգերուն նուիրուած 33 - պտոյտք ճախնասկաւառակ մը որ կը պարունակէ տասը ազգագրական եւ վեց հայրենասիրական երգեր: Իսկ անցեալ տարի լոյս կը տեսնէր խիտ սալիկ մը՝ Լութակահարուհի Նարինէ Դելալեանի (Հ. Մուրատեանի հարսը) եւ իր թոռան, Լեւոն Մուրատեանի կողմէ (Լիզպոն): Այս խիտ արժէքաւոր սալիկը կը կրէ, միայն 24 երգեր, այժմեան վերոյիչեալ հատորին պարունակած երգերուն 1/5-ը, իսկ Հ. Մուրատեանէն մեզի ժառանգ մնացած ընդհանուր երգացանկին հազիւ 1/10-ը:

Հայրիկ Մուրատեան ընթացիկ իմաստով - մէկ ձեռքին կիթառը, միւսին՝ միքրոն - բախտախնդիր թափառաշրջիկներէն չէ, բնա՛ւ: Ան, Կոմիտասի նման, իր ընդերքին եւ արեան մէջ հայ երգը կրողն է, կրողն ու բաժնողը՝ ստեղծողն եւ ստեղծագործողը իրրեւ երգիչ (ոչ իրրեւ երգահան), ապա փոխանցողը եւ դաստիարակը՝ եթէ առնող դասուի, այսինքն եթէ երգային «սերնդագործութիւն» գոյանայ: Իր երգերուն սուրբ մասունքը առնողներէն եւ ծաւալողներէն եղաւ վաղաժամ մահացող իր աղջիկը, Մարօ Մուրատեան: Մարոն նշանաւոր դարձաւ իր «Ակունք» համոյթով, որով հիմը դրուած եղաւ ազգագրական - առհասարակ երգեցիկ գալիք բոլոր խումբերուն: Այդ արծաթահոս աղբիւրէն ըմպող մէկ ուրիշ հարազատ սոսն է մեր մէջ գործող, հաղուագէպ ղեկավարութեան տէր եւ «Հայրիկայինի» քնքշութեան ուղիղ ժառանգորդ՝ Փառիկ Նազարեանը, որուն երկրորդ խտասալիկին կը սպասենք մեծ անհամբերութեամբ:

Հայրիկ Մուրատեան հայ հողի ստրատեգիայ կանչը, սուրբ աշխատանքի ոգին եւ թխուեղ երկնքին անմար ճառագայթը մեզի բերողը եղաւ:

Ան ծնած է Վանի նահանգի Շատախ գաւառի Ջնուկ գիւղը 1905-ին: «Դեռ մանուկ հասակիցս լսել եմ մեր նախնիների երգերը», կը պատմէ Հայրիկը: «Հիանալի երգիչներ էին իմ մայրը եւ հօրեղբօրս կինը», կ'ըսէ ան: Իր վրայ անջնջելի տպաւորութիւն գործած են համադիւղացիներէն երկու երգիչներ: Անոնցմէ Յարութիւն Գլանեանը կ'երգէր դիւցազներգական հին երգեր: Զմոռնանք որ Սասունցի Դաւիթի վիպերգութեան ե՛րգով մեզի փոխանցուած հատուածները չատ բնորոշ կերպով կապուած են՝ ոչ թէ Մուշի, Սասնոյ կամ Վանի հետ, այլ Մոզի, Շատախի եւ Ռշտունիքի:

Հայ երգը, գիտենք, մեր ժողովուրդի առօրեայ կեանքին, հոգեկան թէ կենցաղային, ամէնէն անմիջական եւ դերիւրացած արտայայտութիւնը եղած է, մանաւանդ Վասպուրականի շրջանը, ուր հետզհետէ, երկար ժամանակի ընթացքին, բիւրեղացած են Հայրիկի երգած երգերը:

Հոն, ամէն ինչ, ամէն տեղ եւ ամէն տեղ երգով է կատարուած: Հայրիկ Մուրատեան կը վկայէ. «սէրը աշխատանքի, ընտանի կենդանիներու, հողամշակման գործիքներու, այգու, կալի, արտի, հասկի, պարտէզի, մայր հողի եւ նրա պարգեւած բարիքների նկատմամբ՝ աշխատանքային երգերի անսպառ աղբիւր եղած է»:

Հայրիկը կը չարունակէ ըսելով, «աշխատանքի գովքը արտայայտութիւն է գտնում անդամ կատակային, պարային, քնարական երգերում:

Գովերգւում է հոտաղը, հովիւը, մաճկալը, ճախարակ մանողը, սանդ ծեծողը, կով կթողը, գութանաւորը, խնոցի հարողը»: Հայրիկին խորխմաստ եզրակացութիւնն է՝ «իսկ աշխատանքի գովքը յատուկ է ստեղծագործ, խաղաղասէր ժողովրդին»: Արդարեւ Շատախին եւ Մոկաց աշխարհի ծնունդն են կոմիտասի չափանիշերէն զգլխիչ գեղեցկութիւններէն Սասունցի Դաւիթի վիպերգային պատառիկները, «Անուշի»ն, «Մոկաց Միրզա»ն եւ անոռոյր հմայքի օրինակ «Արօրն ու Տատրակը»:

Հայրիկը հիանալի կերպով կը նկարագրէ երգասացութեան փոխանցումը եւ թափանցումը մատղաշ սերունդի երախաներու ենթագիտակցութեան մէջ. «առաւօտեան կար մեր լեռնաչխարհում, ամրան եւ աշնան գիշերները խարոյկ վառել որու չուրջը հաւաքւում էին մեր մեծերը, գերաններին եւ կոճղերի վրայ նստում, սիրտ սրտի զրուցում իրենց յուզող հարցերի մասին, (...) հէքեաթներ, դիւցազնավէպեր էին պատմում, երգում, կատակում: Այս հաւաքոյթները նահապետական գիւղի «ակումբ»ներն էին, ուր չինական մարդիկ կատարելագործում էին իրենց ասացողական եւ կատարողական քնածին ընդունակութիւնները, մշակում էին հայրենի երգն ու բանը»: Ահա ուրեմն են թափօղը որուն ծոցին մէջ Հ. Մուրատեան ներծծած է հայ երգը: «Գիւղի փոքրիկները խառնւում էին խարոյկի մօտ չրջան կազմած իրենց մեծերի չուրջ եւ համայնում իրենց ջոջանց զրոյցներով, երգերով (...), սովորում սիրել երգն ու պարը, աղնիւ աշխատանքն ու արդար վաստակը: Եւ երբ մեծերի խորհրդաւոր պատումների ու քաղցրաբոյր մեղեդիների հնչիւնների տակ փակւում էին այդ նիստերը, հոն փոքրիկներէն մին եղած է Հայրիկ Մուրատեանը: Այդ օրերուն իր լսած երգն ու բանը պահպանած եւ յարատեւած է իր ներաչխարհին մէջ. ան դաստիարակւած եւ դարբնուած էր ամրան գիշերներու «խարուկային դպրոց»ներուն մէջ...

Հ. Մուրատեան ոչ միայն մեզի բերաւ հայ աչխարհին պատկանող հին բայց միշտ նոր երգերը, իրենց դիւցազական հնչերանգով եւ հարազատ պատկերներով եւ նոյնքան արեւաբոյր գաւառաբարբառով, այլ նաեւ հայրենիքին ճօնւած ազատատենչութեամբ չաղախուած ծանօթ կամ նուազ ծանօթ երգերը: Այս խրոխտ երգերը, Հայրիկին չունչին եւ ոգիին բովէն՝ դաղրեցան լոկ մարտաչունչ քայլերգներ ըլլալէ եւ ստացան նոր փայլ, նոր երանգ եւ կշռոյթ: Անվարան կարելի է ըսել որ այդ հայդուկային երգերը գեղարուեստականացան Հայրիկին չունչով, մաս կազմեցին նոր եւ բարձրադիր ոլորտներու եւ մտան արուեստի բուրաստանէն ներս: Այսպէս, «Զայն մը հնչեց»ը կամ «Զարթիր որդեակ» դուրս ելան խրախճանական եւ ակումբային նեղ շրջանակէն եւ, իրրեւ երգային պատառելի ներբողներ, յարգանքով ու ակնածանքով ունկնդրուելու հրաւիրեցին մեզ:

Հ. Մուրատեանի երգերուն ժողովրդականացման մէջ իր դերը խաղաց Մարօ Մուրատեանի «Ակունք» խումբը. ան կը կատարէր այդ երգերը խմբերգային ձեւին մէջ: Հայրիկը ի՛նքը, երբեք կարիքը չզգաց ընկերակցութիւններու, նուագրանններու կամ յատելեալ ճոխացումներու, ան երգեց միայնակ, երկինքը դիտելով, աստղերէն ներչնչուելով եւ հայրենի հողին լոյսով եւ ոգիով -

... լուսնակից աստար կարէ
աստղերից կռճակ շարէ...

կամ -

... կանաչացաւ ծառն ի կաղնին
կանաչացաւ ծառ ճօղերով
մեր թակաւոր տրնով տեղով:

Ինչպէս Հայրիկը կ'ըսէր՝ այս երգերը լռելու իրաւունք չունին: Ահա ուրեմն անցեալ տարի Փորթուկալ վերահաստատուած Նարինէ Դելալեան լոյս կ'ընծայէր Հայրիկէն 24 երգեր պարունակող վերոյիչեալ խտասալիկը: Հոն կը գտնենք արդէն դասականացած Մուրատեանի 30 տարիներու վրայ երկարաձգուած երգասացութենէն յատկանշական նմոյշներ՝ աշխատանքային (2), վիպական (1), հարսենական (2), քնարական (3), պանդխտութեան (2), կատակերգական (1), պարերգային (4), հովուական (1) եւ հայրենասիրական (8): Հայրիկ Մուրատեանի երգարուեստը աչքառու հատուածն է, զուլալ եւ առանձնայատուկ, որ առաջին չընչումներէն կարող ենք ճանչնալ իր չունչը եւ ըսել՝

«Հայրիկն է կ'երգէ»:

Հայրիկին ձայնը, լուսաթափանց եւ զնգուն, առաջին հերթին կը յատկանչուի իր խիտ մեղմութեամբ եւ զուրգուրանքով: Անոր արուեստը տրամագծօրէն կը հակադրուի ներկայ՝ աղմկարար, զոռացող եւ ինքնակենդրոն, իրենց լուիքն սիրահարածներուն արգահատելի տարփանքներուն: Հայրիկը, այսուամենայնիւ, իրրեւ երգարուեստի դիտակ, կրնայ, ի պահանջել հարկին, ունենալ զօրեղ եւ թռունդ արտայայտութիւններ եւ ցնցել մեր էութիւնը իր խիտ ուժգնութեամբ. օրինակ՝ «Ես վերու եղնիկ եմ» (բացակայ թէ սալիկէն թէ «Հայրենի Երգե՛ր» հատորէն) երգին բարձրադոյն ձայնանիչի կը գնդայ անմանալի զօրութեամբ, մինչ այս երգը կ'ներթնայ նրբակերտ եւ կարօտաթոյր դեղդեղանքի: Ժողովրդական հեզ կամ խրոխտ չեչտերով, «Լորիկ»ը կամ «Քիչեր»ը կը թափանցէ մեր ներսիդին եւ կը յուզէ մեր էութեան խորքը, ինչպէս «Անուշիկին» կամ «Արօր» Տատրակ»ը: Այս երգասացութեան խմաստով չէ Մուրատեան Կոմիտասի յաջորդը կարելի է համարել: Այո՛, ան, Կոմիտասի նման, ոչ միայն հաւաքող եղած է այլ կրող, անուղղ - անուցանող, ապրող - արարող: Եթէ Հ. Մուրատեանի երգերը լոկ հինգ դէներու վրայ հանդստացող ձայնանիչեր ըլլային մեր ձեռքին մէջ, ինչպէս երդարաններու մէջինները, մենք, նոյնիսկ երաժիչներս, պիտի չկարենայինք թափանցել անոնց հիմնական ինչքին նատպութեան եւ լուսաթաթաւ ու կնճռաթթիռ հայկականութեան: Հայրիկը միայն «ճիչդ» կամ «լաւ» երգող մը չէ, ան հայրենի երգը կը գանղափէ մեր ներքին, հոգեբանական քարանձաւները, ճակտին. այնուհետեւ մենք լիիրաւ հայ կը թրթռանք, մեր հիւսուածքին կնճռական օդակները կը վերահիւսուին լիսհնչիւն բաթախումներով:

Ահա ինչու ան ըսաւ՝ «այս երգերը լռելու իրաւունք չունեն», ահա ինչու նաեւ մենք գտնենք լսելու, լմընչինելու եւ անոնցմով հաղորդուելու պարտա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԱՊԱՍՏԱՆՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ԹԻՒԵՐ

ՄԱԿ-ի երեւանեան գրասենեակին տըւեալներուն համաձայն 1999-ի համեմատութեամբ, 8,4% նուազած է աշխարհի զարգացած երկիրները ապաստանի խընդրանքով դիմած Հայաստանցիներու թիւը: Այդ դիմումներուն քանակով Հայաստան, 1999-ին աշխարհի 11-րդ տեղը գրաւած էր, 2000-ին՝ 18-րդ, իսկ 2001-ին 22-րդ: 1999-ին համար տրուած թիւը եղած է 9·399, 2000-ին իջած է 8608 հոգիի:

Ապաստանի դիմումներուն մեծագոյն մասը ուղղուած է եւրոպական 23 երկիրներու որոնց գլխաւոր տեղը կը գրաւեն Գերմանիան, Պելժիան, Հոլանտան, բայց դիմումներ կ'ընդունան նաեւ Զեխիոյ, Սլովաքիոյ, Նորվեկիոյ, Աւստրիայի:

դրանքը ունինք, մանաւանդ մեզ կ'անդրադարձնող օտարոտի եւ անամէջ, անարիւն, անարհեստ եւ անզգայ ձայնային հեղեղատին մէջ որուն յորձանքին ենթակայ ենք օրն ի բուն, վտանգ թէ ակամայ: Ահա ինչու Հայրիկին երգը մեզ կը գամէ մեր անցեալին որպէսզի չխոտորինք, ան մեզի կը ներարկէ մեր կորանցուցած հողին ու օդին ոգին ու բոյրը: Եթէ կայ այսօր հայ մարդ որ չի զգար Կոմիտասն ու Հայրիկին երգը, պէտք է կասկածիլ անոր հայու էութեան վրայ եւ չանք պէտք է թափել զայն վերամշակելու կամ վերըստին հայացնելու:

Որը դիտակցելով այս երեւոյթին, կ'ուզեմ ընթերցողի ուշադրութեան յանձնել անփառունակ մէկ իրողութիւն: Ըստ հրատարակիչին, կարելի պիտի չըլայ երկրորդ խիտ սալիկ մը պատրաստել Հայրիկին երգած, յիշեցնեմ, «աւելի քան 250» երգերէն: Հայրիկը ի'նքը ըսած է 1988-ին երբ իրեն այցելեցի Երեւանի մէջ: Այդ գանձերը պահուած են Երեւանի Արուեստի եւ Հնագիտութեան կաճառներէն ներս, փակ Հեռուստակայանը ունի մօտ 70 երգեր: Արդեօք տակաւին «ո՞ղջ» են անոնք թէ կորած են, գողցուած կամ փճացած անհոգութեան պատճառով: Վերոյիշեալ սալիկին վրայ վստահաբար կարելի էր վերառնել եւ ներառել վերոյիշեալ գլխիկ «Ես վերու եղնիկ եմ»ը կամ «Գոլէ հոյ նար»ը, նաեւ «Մոկաց սարեր»ը կամ «Ճախրակ մանող»ը, որոնք ստուած են 1986-ի ձայնապնակին վրայ: Եթէ իրապէս Հայրիկին 40 տարւան երգային վաստակէն ողջ մնացած են միայն այս 24 երգերը, կը գտնուինք առիթու աղէտի մը առջեւ: Ահա այս ազգանդային երեւոյթին ընդառաջելով որոշեցինք կազմել Հայրիկ Մուրատեանի կարելի եղածին չափ լրիւ ձայնագրարանը: Սկսելու համար մեր անմիջական ջրվապատէն՝ եթէ կան անձեր որոնք ձայներիզներու վրայ ունին մասունքներ Հայրիկին երգերէն (անոնք ժամանակին կը սփռուէին ռատիօ-հաղորդումներով) կը խնդրենք զանոնք ժամանակաւորապէս դնել մեր տրամադրութեան տակ:

Նորինէ Դելլալեանի լոյս ընծայած խտասալիկը հարուստ է լուսաճաճանչ հայրիկեան երգերով, սկսեալ պայծառ ու խայտացող «Իմ խորոտիկ եար»էն մինչեւ կատակերգ «Աղուէս»ը կամ «Լէ, լէ, խլպանէ»ն: Բայց պիտի զրկուի՞նք միւսներէն: Հայրիկ Մուրատեան գիտէր «Արօր Տատրակ»ին մէկ եզակի տարբերակ որ սորված է իր մօրմէն, ան գիտէր «Զայն մը հնչեց» հայրենապիրական երգին պերճ տարբերակներէն մին՝ վիպերգական ճոխութեամբ. կորսուա՞ծ է արդեօք: Ասոնք չկո՞ն այլեւս...

Ն. Դելլալեանի սալիկը կը կոչուի «Մասունք Հայրենեաց»: Հակակառն մասունք արդարեւ, կաթիլ մը մասունք Հ. Մուրատեանի երբեմնի ճոխ չափերմարանէն, զուսպ արցունքներ ուրախութեան եւ թախիծի երբեմնի Հայրիկին ջրվիժող մեծութենէն:

Հայրիկ Մուրատեանի այս սալիկն վերջերս արժանացաւ Կլէնտէյլի մէջ կայացած «Արմինիկն Միւզիք Լիվուած»ի «լաւագոյն ազգագրական ալպոմ»ի առաջին մրցանակին:

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՃՏՈԵԱՆ

«Առագաստ»
Կլէնտէյլ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՆ ԹՈՐԱՆԱԼ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Երեւանի Խաչատուր Աբովեան Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի «Սփիւռք» Գիտատուսումնական կեդրոնը սփիւռքահայ ուսուցիչների վերապատրաստութեան երկամեայ փորձից անցնում է նաեւ հայրենի ուսուցիչների վերապատրաստութեան ծրագրերի իրագործման:

2002 թ. Մարտի 6-ին ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութեան յանձնարարութեամբ կեդրոնում բացուեցին երկամեայ դասընթացքներ Երեւան քաղաքի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան 200 ուսուցիչների համար: Մինչեւ Ապրիլ 28-ը ուսուցիչներն այստեղ կ'ուսումնասիրեն արեւմտահայերէն, արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրականութեան դասընթացքներ:

Բացելով դասընթացները՝ ՀՀ ԿԳ նախարարութեան Սփիւռքի բաժնի պետ Պր. Եուրի Նաւոյեանը համոզմունք յայտնեց, որ Հայաստանի ուսուցիչների հետ արեւմտահայագիտական խորացման աշխատանքները կապէս կը նպաստեն Հայաստան - Սփիւռք կրթամշակութային երկխօսութեանը, կը պինեն ուսուցչին առօրեայ դասաւանդման ժամանակ ազգային մշակոյթի, գրականութեան եւ լեզուի նոր ճանաչողութեամբ, որի կարիքն ինքը, իսկապէս, զգում է:

Մանկավարժական համալսարանի ռեկտոր, Ակադեմիկոս Միսաք Դաւթեանը, որը, ի դէպ, ծագումով արեւմտահայ է, անդրադառնալով այս նախաձեռնութիւնը, նկատեց, որ միայն «Մենք մէկ ժողովուրդ ենք, մէկ լեզու» ասելը բաւարար չէ, անհրաժեշտ են գործնական քայլեր, եւ համալսարանի «Սփիւռք» Գիտատուսումնական կեդրոնը դնում է կրթամշակութային հրաշալի նախաձեռնութիւնների: Մեզանում, գտնում է նա, նուազել են արեւմտահայերէնի գործածման հնարաւորութիւնները: Եւ խընդիրը սփիւռքահայ ուսուցչի ուսերին մի այն չպիտի մնայ: Մեծ է նաեւ հայրենի ուսուցչի դերը:

Կեդրոնի տնօրէն, փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանն իր խօսքում ծրագիրը դնահատեց փորձ եւ նոր քայլ Հայաստանի կրթական համակարգում. Սփիւռք - Հայրենիք յարաբերութիւնների մէջ լեզուի եւ մշակոյթի պաշտպանութեան խնդիրը եղել եւ մնում է առանցքային: Հատուածական իւրացումներից պէտք է անցնել հայեցի կրթական միասնութեան գիտակցութեան, որտեղ կարեւոր չէ՝ դու արեւելահայ ես կամ արեւմտահայ, կարեւորն այն է, որ իբրեւ ուսուցիչ զգաս, որ միասնական գրի ու գրականութեան դեսպանի պատասխանատուութիւնն ունես մեր օրերում:

Նա չնորհակալութիւն յայտնեց այս ծրագիրը հովանաւորող Լոս Անճելըսի Պոլսահայ թաղեակամներին, որոնց այս գաղափարի չուրջն է համախմբել Պր. Սիմոն Ամիրճանը, եւ արժանթինահայ բարերար Պր. Արմէն Մեծատուրեանին, որոնք հատաստում են ոչ միայն ծրագրի իրագործմանը, այլեւ Հայաստանում ա-րեւմտահայ գրականութեան ու լեզուի զարգացման հեռանկարին:

Ուսուցիչների չորս խմբերում կը դասաւանդեն հանրապետութիւնում ճանաչուած գիտնականներ, իսկ ծրագրի աւարտին վերապատրաստուած ուսուցիչները կը ստանան ԿԳ նախարարութեան վկայագրերը:

Ելոյթներ ունեցան եւ աշխատանքների ուղղութիւնը իրենց ելոյթներում բարձր գնահատեցին Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական բաժանմունքի տեքան, փրոֆ. Արծրուն Աւագեանը, Երեւան քաղաքի կրթութեան վարչութեան պետի տեղակալ, լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչուհի Սիլվա Աչոյեանը, Երեւանի թիւ 196 դպրոցից՝ ուսուցչուհի Սուսան Վարդանեանը:

Դասընթացները ընթանալու են Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը:

«ՍՓԻՒՌՔ»
ԳԻՏԱՄԻՍՄԱՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԳՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՆԻԿՈՍԻՈՅ «Արխանկելոս» (Հրեշտակապետ) վանքին մէջ, Մարտ 8-էն 11, տեղի ունեցած է միջազգային համագումար մը «Կրօնքներու եւ մշակոյթներու հանդիպում» խորագրով եւ կազմակերպութեամբ կիպրոսի Քիքքոս վանքի մշակութային հիմնարկին: Ցանուն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին համագումարին մասնակցած է Վարուժան Եպիսկոպոսի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, բաղկացած Գեղամ Եպիսկոպոս Մաչերեանէ, Պարթեւ Վրդ. Կիւլիւմեանէ, Սեպուհ Սրկ. Դաւիթեանէ, Անդրանիկ Սրկ. Աչճեանէ, Օր. Անի Լաչինեանէ, Տիկին Անահիտ Խաքիճեանէ: Բացման նիստին խօսք առած են Հանրապետութեան նախագահ Ղ. Գլերիաէս, Որբոյը դարանի նախագահը, Ռուսաստանի եւ Յունաստանի կառավարական անձնաւորութիւններ եւ ուրիշներ: Արամ Ա. Կաթողիկոսի ուղերձը կարդացած է Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Գեղամ Եպիսկոպոս, ապա խօսք առած են Պապին, Անգլիքան Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ հրեայ, իսլամ, պուտտայական, Թաոիստ եւ հինտու կրօնքներու ներկայացուցիչները: Հանդիպումը վերջ գտած է ճաշով:

րեւորն այն է, որ իբրեւ ուսուցիչ զգաս, որ միասնական գրի ու գրականութեան դեսպանի պատասխանատուութիւնն ունես մեր օրերում:

Նա չնորհակալութիւն յայտնեց այս ծրագիրը հովանաւորող Լոս Անճելըսի Պոլսահայ թաղեակամներին, որոնց այս գաղափարի չուրջն է համախմբել Պր. Սիմոն Ամիրճանը, եւ արժանթինահայ բարերար Պր. Արմէն Մեծատուրեանին, որոնք հատաստում են ոչ միայն ծրագրի իրագործմանը, այլեւ Հայաստանում ա-րեւմտահայ գրականութեան ու լեզուի զարգացման հեռանկարին:

Ուսուցիչների չորս խմբերում կը դասաւանդեն հանրապետութիւնում ճանաչուած գիտնականներ, իսկ ծրագրի աւարտին վերապատրաստուած ուսուցիչները կը ստանան ԿԳ նախարարութեան վկայագրերը:

Ելոյթներ ունեցան եւ աշխատանքների ուղղութիւնը իրենց ելոյթներում բարձր գնահատեցին Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական բաժանմունքի տեքան, փրոֆ. Արծրուն Աւագեանը, Երեւան քաղաքի կրթութեան վարչութեան պետի տեղակալ, լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչուհի Սիլվա Աչոյեանը, Երեւանի թիւ 196 դպրոցից՝ ուսուցչուհի Սուսան Վարդանեանը:

Դասընթացները ընթանալու են Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը:

«ՍՓԻՒՌՔ»
ԳԻՏԱՄԻՍՄԱՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՄԱՄԼՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ
ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՄԲԻ ՆԻՍՏԸ՝
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, տեղեկատուական համակարգ, 7 Մարտի, 2002 թ. – Մարտի 4 – 6-ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում տեղի ունեցաւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Կանոնադրութեան յանձնախմբի հերթական նիստը՝ յանձնախմբի նախագահ, ԱՄՆ Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Տ. Վազէ Արքեպիսկ. Յովսէփեանի նախագահութեամբ:

Նորին Սրբութիւն Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինութեամբ Ցունուար ամսից յանձնախումբը գործում է նոր կազմով, որի մէջ ընդգրկուած են կենտրոնական Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Տ. Մեսրոպ Արք. Գրիգորեանը, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնից՝ Սեւան Եպիսկ. Ղարիբեանը, Արարատեան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Նաւասարդ Եպիսկ. Կճոյեանը, Անգլիայի թեմի առաջնորդ Տ. Նաթան Եպիսկ. Յովհաննիսեանը, Տ. Մամբրէ Քհնյ. Գուզուեանը՝ ԱՄՆ Արեւելեան թեմից, Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքութիւնից՝ Պ. Սեդրակ Տաւուտեանը, ՀՀ դատաւոր Տարիէլ Բարսեղեանը, Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդի անդամներ Ռաֆայէլ Պապայեանը եւ Ազատ Բոզոյեանը: Եռօրեայ նիստերի ընթացքում կանոնադրութեան նոր յանձնախումբը, շարունակելով նախորդ յանձնախմբի աշխատանքը, ամբողջութեամբ վերանայեց կանոնադրութեան նախագիծը՝ թեմերից ստացուած առաջարկութիւնների հիման վրայ կատարելով անհրաժեշտ փոփոխութիւններ: Առաջիկայում մշակուած նախագիծը կը ներկայացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ուշադրութեանը, ապա՝ կը քննարկուի Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդում:

Կանոնադրութիւնը վերջնականօրէն կը հաստատուի Ազգային – եկեղեցական ժողովի կողմից:

ՍՏԱՑՈՂ

ԱՌԱԳԱՍՏ
ամսագիր

Ազգային, գրական, մշակութային, հասարակական

Մարտ, 2002

1146 N. Central Avenue, Glendale
CA 91202-9925, U.S.A.

ԹԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

– Հասկցայ, որ բերողը միեւնոյն անձը չէ եղեր, այլ զանազան տարբեր անձեր, որոնց մէկուն անունը Արամ է:

– Արամ ինչե՞ն, – հարցուց պաշտօնեան:

– Ձեմ դիտեր, ինքն ալ Հայտար վաշայի կայարանը պաշտօնեայ է եղեր:

Աղջար խսկոյն փութաց Արթինի քով, որուն յանձնեց երեք տեղեկագիրները եւ միեւնոյն առեն հաղորդեց բարապանին խօսքերը:

– Հիմա, կարծեմ, փրկուեցանք, – ըսաւ լրտեսը զոհունակ դէմքով մը, – այս թուղթերը անմիջապէս պիտի տանիմ Պէտրի պէյին եւ վստահ եմ, որ շատ գոհ պիտի մնայ:

– Կ՚ուսա՞ս, որ իրաւցընէ ա՛լ վտանգը անցուցինք:

– Այո՛, այս թուղթերը շատ թանկագին բաներ են եւ ճիշդ առենին եկան, որովհետեւ այս առտու իմացայ, որ Աստիկ եւ Էմին հարցաքննուեր են, եւ շատ կը վախնամ, որ չատախօսութիւններ ըրած են:

– Իրա՞ւ կ՚ըսես, դիս նորէն դող հանեցիր:

– Հոգ մի՛ ըներ, – պատասխանեց լրտեսը, – այս իրիկուն քեզի, իշալլահ, աղէկ լուրեր կը բերեմ, դուն ժամը վեցին պարզրատուն գտնուէ՛:

Արթին խսկոյն գնաց միւտիւրիյէթ եւ ներկայացաւ ոստիկանութեան տնօրէնին:

Այս վերջինը գաժան դէմքով մը ընդունեց պինքը:

– Ո՞ւր ես երկու օրէ ի վեր, – հարցուց:

– Կարեւոր գործի մը եաեւէ էի, – պատասխանեց լրտեսը:

– Սա կեղծ տէրվիշին հետքը գտա՞ր:

– Այդ մասին տակաւին պիտի չկրնամ ձեր վեհութիւնը գոհացնել:

– Ուրեմն ի՞նչ է կարեւոր գործ ըսածդ:

– Պատրիարքարանէն տօքիւմաններ ձեռք ձգեցի:

– Ի՞նչ տօքիւման:

– Տօքիւմաններ, որոնք կ՚ապացուցանեն, թէ Պատրիարքը յարաբերութեան մէջ է տարագիր եղող Հայերուն հետ, թէ նիւթական օգնութիւն կ՚ընէ անոնց, հապա կըցայ նաեւ, թէ այդ յարաբերութիւնները ինչ միջոցով կը կատարուին:

– Ա՞յս է կարեւոր գործ ըսածդ:

– Կարծեմ թէ բաւական կարեւոր թուղթեր են բերածներս, եթէ ձեր վեհութիւնը աչքը անցընէ՝ պիտի համոզուի այնպէս ըլլալուն:

– Քանի՞ հատ են, – հարցուց Պէտրի պէյ անտարբեր ձեւով մը:

– Երեք հատ, – պատասխանեց լրտեսը:

– Ատոնց մէկ հատը էրէյլիէն եկած է, այնպէս չէ՞:

– Այո՛, – կմկմաց Արթին՝ չփոթած:

– Միւսն ալ Թարսուսէն:

– Ճիշդ է:

– Եւ երրորդն ալ Օսմանիէէն:

– Բայց ձեր վեհութիւնը ուրկի՞ց գիտէ այս մանրամասնութիւնները:

– Ձու քովդ կարծեմ այդ տեղեկագիրներուն ընդօրինակութիւնները կան, – չարունակեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

– Այո՛, պէ՛յ էֆէնտի, – խոստովանեցաւ լրտեսը:

– Իսկ ես ընագիրները ունիմ:

Եւ Պէտրի պէյ դարակը բանալով՝ թուղթի ծրար մը տուաւ Արթինին եւ ըսաւ.

– Բաղդատէ՛ քուկիններուդ հետ, տեսնենք նո՞յնն են:

(Շար. 186)

(Շար. Ա. էջէն)

մրցումի աւարտին (1 – 1 արդիւնքով) բուռն միջադէպեր ծագած են Հռոմի ոլիմպիական մարզադաշտին մէջ։ Վերջնաւորութեան սուլոցին, հռոմէական խումբին մէկ խաղացողը բախում ունեցած է կալաթասարայի խաղացողներուն հետ եւ ուղղակի կռիւի վերածուած է։ Ոստիկանները հասած են ու լախտերով փորձած հանդարտութիւնը վերահաստատել։ Թուրքերը ամբաստանած են ոստիկաններըը լախտի այդ հարուածներուն համար, մինչ ոստիկանները աւարկած են որ իրենք պիրենք պաշտպանած են։ Թրքական պատուիրակութիւնը չատ ծանր խօսքեր ըրած է իտալացի ոստիկաններուն հասցէին, որոնց վերաբերումը արժանի էր «Մուսոլինիի Ֆաշիստ Իտալիոյ» ըսած է Արտաքին նախարարը՝ Ի. Ճէմ, մինչ վարչապետ Պ. Էճեվիթ կը դատապարտէր յարձակումները որոնց զոհ գացած են կալաթասարայի խաղացողները։

Իրանի նախագահը՝ Մ. Խաթամի պաշտօնական այցելութիւն մը կատարած է Աւստրիա Մարտ 11–էն 13։ Եւրոպական Միութեան առաջին երկիրն է որ կ'ընդունի նախագահը երկրի մը, զոր Պուշ նեռառած էր «Չարի առանցք»ին մէջ, ինչ որ Խաթամի դատապարտեց, ներշնչուած ըստ իրեն սիոնական շրջանակներէն։ Տրամադիր է, սակայն, երկխօսութեան Սմերիկացիներուն հետ, բայց, բանալին անոնց ձեռքն է, ըստ է Քրոները Ցայթունկի։

ՍԵՐԳԻԱ ԵՒ ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՕ, նոր պետութիւն մը ծնաւ, որ կը փոխարինէ նախկին Եուկոսլաւիան։ Մոնթենեկրօն հրաժարեցաւ անկախութեան իր պահանջէն եւ համաձայնութիւն գոյացաւ այս ձեւով։

ԱՄՆ–ու Արդարութեան նախարարը՝ Ճոն Աշքրոֆ քննութեան մը հրահանգ տըւած է, որովհետեւ այս չաբթու ուսանողի մուտքի վիզա չնորհուած է Սեպտ. 11–ի ոճրափորձին ահաբեկիչներէն երկուքին։ Պուշի համար նման բան մը «անընդունելի» կը դտնուի։

ՊԷՅՐՈՒԹի արեւմտեան շրջանին մէջ, հարիւրաւոր քրիստոնեայ ուսանողներ ցոյց մը ըրած են Մարտ 14–ին, բողոքելով սուրիական ներկայութեան դէմ, ինչ որ զրաւում կը դանեն։

Վ. ԿԱՐՊԻՃԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Կարպիճեանի նախընթացը» խորագրին տակ, «Ֆիկարօ» Մարտ 15–ի իր թիւին կ'անդրադառնայ ենթակային ազատ արձակման 2001, Մարտ 19–ին, երկու ահաբեկիչներու հաւանական պայմանական ազատ արձակման առթիւ։ Այդ ահաբեկիչները՝ Իպրահիմ Ապտալա եւ Ռեժիս Շլէչէր (մէկը, 1982–ին ամերիկացի զինուորական կցորդ մը սպաննած էր եւ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած, միւսն ալ նոյն պատիժը կը կրէր, մանակցած ըլլալով, 1983–ին երկու ոստիկանի սպանութեան)։ Վարուժան Կարպիճեանի մասին, թերթը կը գրէ թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր 1985 Մարտ 3–ին «սպանութեանց եւ ոճրափորձի մեղսակցութեան» համար ու կը յիշէ Օրլիի ոճրափորձին հաշուեկշիռը՝ ութ մեռեալ, 50 վիրաւոր։ Կ'արձագանգէ անոր փաստաբանին՝ Ժերար Զօլաքեանի տուած բացատրութեան։ Ան կ'ըսէ թէ Կարպիճեան չատ լաւ ընթացք ունեցած է բանտը։ Միւս կողմէ, հայկական իշխանութիւնները, կը գրէ միշտ «Ֆիկարօ», ապահովութիւն տուած կ'ըլլան որ կ'ընդունին ահաբեկիչը եւ աշխատանք կուտան։ Ադդատ արձակումէն ամիս մը ետք սրդէն, Վ. Կարպիճեան արտաքսուած է դէպի Հայաստան։ Դատաւորները նաեւ քաղաքական դրդապատճառներ առաջադրած կ'ըլլան «Հայաստանի հանրապետութեան ըստեղծումը 1990–ին ԱՄՆ–ի զինեալ պայքարին դրդապատճառը ջնջեց։ Կազմակերպութիւնը, այսօր, լուծուած է»։ Գրութիւնը, զոր ստորագրած է Կիլյոմ Փեռօ, կը վերջանայ սա խորհրդածութեամբ։ – «Չախող նախադասութիւններ որոնք կրնան կարծել տալ որ ոճրափորձերը արդարացի էին» (Լեժիթիմ որակումը կը դործածէր)։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 23*

ՆԱ. օր Մեծի Պահոց

Յիշատակ Ղազարու յարութեան։

Ժամը 16·30–ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի։

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին։

Պատարագ ժամը 10·30–ին։

Կը պատարագէ՝

ԱՒԵՏԻՍ Ա. ԿԱՐԴ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Դռնբացէք՝ ժամը 16–ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45–ին։

Պատարագ՝ ժամը 10–ին։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿԱՐԴ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30–ին։

Պատարագը՝ ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎԻՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Դռնբացէք՝ ժամը 17–ին։



CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens de France
et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy

Images d'un nouveau voyage en septembre 2001

Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais

Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

***

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI

organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.

Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 20*

ՄԱՐՍԷՑԼ

ՀՍԿՈՒՄ

ժամը 17–ին

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 20*

կը քարոզէ՝

ՄԱԿԱՐ Ա. ԿԱՐԴ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 22*

կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

SUR L'INVITATION DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT SIPAN - KOMITAS

Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles de la Ville
et la participation
de la M C A d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros — tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլլէն Բիւզանդ մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէրչեանէ 77 եւրօ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 6–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կ'ըսուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին։ –

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 20*

ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՑ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« RENCONTRE »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Ովսաննա Պանկէօզեանի մահուան առթիւ։

Սրմաքէշեան ընտանիք, Տանիէլ Սիմոնեան ընտանիք 30–ական եւրօ, Սիլվա Աչըգեան ընտանիք 300 Ֆր., Աբրահամ Դանիէլեան 200 Ֆր., Տարանի ընտանիք 30 եւրօ։

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Գարամանուկեան ընտանիքէ 200 Ֆր. եւ 200 Ֆր. Մկրտիչեան ընտանիքէն Ար. Շալոյա Գարակէօզեանի մահուան առթիւ։



ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 19
MARDI
19 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·387 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·387

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ֆրանսացի Ապագան՝ իր Անցեալը

Լափալիսեան ճշմարտութիւն մըն է հաստատել որ ե· Հանրապետութիւնը նման անախորժ ընտրապայքարի հետ դէմ յանդիման չէր գտնուած : Արդարեւ, ի՞նչ է պարզուած պատկերը : Հին մարդիկ հրապարակ իջած են նոր ապագայի մը խոստմամբ տալու Ֆրանսայի :

Եօթը տարի ետք, չատ հաւանաբար, երկու նոյն թեկնածուներն են որոնք դէմ դիմաց պիտի գտնուին ընտրութեան Բ· շրջանին, սա տարբերութեամբ, որ այս անգամ երկուքն ալ հանդամանքներ ունին, զորս չունէին 1995_ին : Մէկը Հանրապետութեան նախագահ է, միւսը՝ Նախարարապետ : Եւ կու գան մեզի ըսելու որ պիտի ընեն, այո՛, յանձնառու են ընելու ինչ որ չըրին, մէկը եօթը տարիէ ի վեր, միւսը՝ հինգ տարիէ ի վեր : Ի՞նչպէս հաւատալ, ի՞նչպէս համոզուիլ··· :

Եթէ, վերջին օրերուն ենթակաները սկսած են խօսիլ ծրագիրներու մասին եւ խոստումներ չռայլել, սկզբնական շրջանին, պարզուած պատկերը ալ աւելի ողբալի էր :

Երկու գլխաւոր թեկնածուները զբաղած էին անձնական յարձակումներով, մէկուն տարիքը, միւսին տրոցկիստ անցեալը, ապա կողք կողքի, քէնոտ, բայց երեւոյթները փրկելով, կ'ներթային Պարլեմոնտ յանուն Ֆրանսայի ըսելու համար, թէ, երբ հարկ է, Ֆրանսան մէկ ձայնով կը խօսի :

Նախագահական ընտրութենէ մը եօթը տարի ետք, ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր երկիրը օրէ օր քիչ մը աւելի կը խրի ապականութեան, խաթարումի, այլասերումի, բրտութեան ծոցը, մեծահարուստներու քաջալերութեամբ չքաւորներու համար մեղսակցութեամբ, այս երկու գլխաւոր թեկնածուներէն զատ ո՞վ կայ : Գրեթէ ամբողջութեամբ նոյն հինները, Աւելթ Լակիյէն Ժ· Մ· Լը Փէն, ծայրայեղ ձախէն ծայրայեղ աջ, որոնց երդած երդն ալ չէ փոխուած, պէտք ալ չունի փոխուելու, քանի գիտեն որ, ընտրութենէ ընտրութիւն, ինչ ալ ըսեն, ինչ յանձնառութիւն ալ սառնձնեն, վաղորդայն չունեցող խոստումներու սահմանի պիտի չանցնի :

Եւ ինչպէ՞ս խոր ցաւ չզգալ ի տես Ֆրանսայի մը, որ իր այս անկումային վիճակին մէջ, նոր վաղորդայնի մը եւ բան իսկ չունի :

Շիրաք եւ Ժոսփէն, յանկարծ, կ'անդրադառնան թէ երկրին վիճակը փայլուն չ· Ընկերային անհաւասարութիւնը, ապահովութիւնը, գործազրկութիւնը, պատանեկան յանցագործութեան զգալի աճը կը մտահոգեն զիրենք : Որքա՞ն ատեն, ընտրապայքարի մը ժամանակաշրջանին միայն : Վաղը, ամէն ինչ կը մոռնալ հինգ տարիներու համար եւ Ֆրանսան կը վերագտնէ իր հոգերը :

Թերեւս, անպատեհ է այսքան յոռետես ըլլալ, երբ ժողովրդավար ընտրութիւնները յաջորդաբար նոր նախագահ մը եւ նոր Ազգային ժողով մը պիտի չնորհեն երկրին : Ճիշդ է, բայց, ներկայացուած պատկերն է որ կը ստիպէ վանել անհրաժեշտ որեւէ լաւատեսութիւն : Արդարեւ, Ֆրանսացի քաղաքացիին քուէն, յաճախ այնքան հակասական է, որ ապահովութիւնն իսկ չկայ թէ, այս անգամ գոնէ, առաջքը կ'առնուի նոր համակեցութեան մը :

Եւ հակառակ այս մռայլ խորհրդածութիւններուն, հարկ է դեռ յուսալ որ անցեալի հին դէմքեր պիտի կարենան նոր ապագայ մը չնորհել Ֆրանսայի :

«ՑԱՌԱՋ»

ՀԱՑՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՑ

ԺՐՆԵՒ («Ցառաջ»)· – Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման վերաբերեալ բանաձեւի նոր ծրագիր մը հրապարակ եւած է Ազգային Խորհուրդի մէջ դաշնակցական ժողովներու Մարտի նստաշրջանին ընթացքին : Զայն ներկայացնողն է ԺընեւՖի Դեմոկրատ – քրիստոնեայ երես փոխան Ժան – Գլօտ Վօտրոզ, որու զօրավիգ են ընկերվարական, կանաչ եւ ազի կուսակցութեանց երեսփոխաններ : Առնոց թիւը 100_է աւելի է (200_ի վրայ), ինչ որ կ'երաշխաւորէ անոր իրացումը Խորհրդարանի ամրան նստաշրջանին : 2001 Մարտ 13_ին, նման բանաձեւ մը առաջարկուած էր Լօզանի Համայնավար Ազգ· Խորհրդական՝ Ժոզէֆ Զիսիատիսի կողմէ եւ մերժուած 70_ի դէմ 73 ձայնով :

Աւելին, Մարտ 20_ին, մարդկային իրաւանց խորհրդարանական խմբակը ունկընդրութեան հրաւիրած է Հայոց ցեղասպանութեան չորս մասնագէտներ· ասոնք են պատմաբաններ Իվ Թերնոն (Փարիզ) եւ Հանս – Լուքաս Քիչլէր (Պոլ), քաղաքագէտ Թեսա Հոֆման (Պէրլին) եւ Ելտա, Գերմանիա գաղթած Թուրք լրագրողուհի : Ունկընդրին կը նախագահէ Սէն – Կալի դեմոկրատ – քրիստոնեայ երեսփոխան Ֆօժէն Տաւիա :

Յաջորդ օրը, Մարտ 21_ին, Իվ Թերնոն եւ Ելտա կը մասնակցին դասախօսութիւն – վիճարկումի մը Ժընեւի համալսարանը, որու նիւթն է· – «Թուրքիոյ ժխտողականութեան դէմ պայքարը» , մեծարանքով մը Պոլսոյ հրատարակչուհի Այլէ Զարաքօլուի, վերջերս մեռած : Դասախօսութիւնը կազմակերպած են Զուիցերիոյ Հայկական Միութիւնը, Զուիցերիա – Հայաստան Միութիւնը եւ ԼիԲՕՄ :

Զուիցերիա – Հայաստան Միութիւնը առաջնակարգ դեր խաղացած է այս ուղղութեամբ, ի նպաստ Հայ Դատին Զուիցերիոյ մէջ :

*
**

Վ. Օսկանեան Ժընեւ կու գայ

Հայաստանի Արտաքին նախարար՝ Վ· Օսկանեան Ժընեւ կուգայ Մարտ 23 – 25_ին : Ելոյթ կ'ունենայ ՄԱԿ_ի մարդկային իրաւանց յանձնախումբին առջեւ, չեշտը դնելով 1915_ի Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման վրայ : Նախապէս հանդիպում մը կ'ունենայ Հայ գաղութին հետ եւ պաշտօնի փոխանցման կը ձեռնարկէ Ժընեւի Հայկական ներկայացուցչութեան դեկավարին :

1996_էն ի վեր պաշտօնի գլուխ, Կարէն Նազարեան Երեւան կը վերադառնայ առանձնակարգ տեղ մը գրաւելու համար հայկական դիւանագիտութեան մէջ : Զինք կը փոխարինէ Զօհրապ Մնացականեան, որ Հայաստանի Լոնտոնի դեսպանատունէն կու գայ : Նոր դեսպանը լիազօրուած պիտի ըլլայ նաեւ Պէրն, ինչ որ նախընթաց մըն է Հայաստանի եւ Զուիցերիոյ յարաբերութիւններուն մէջ : Հայկական ներկայացուցչութեան դեկավարը իր հաւատարմագիրը պիտի ներկայացնէ Միացեալ Ազգերու եւրոպական Գրասենեակին նոր տնօրէնին՝ Սերգէյ Օրչոնիկիձէի, թոռը վրացի բոլշեւիկի մը, որ Ստալինի եւ Բերիայի հետ Խորհրդային Միութիւնը դեկավարեց քսանական թուականներուն : Զ· Մնացականեան նաեւ չփման մէջ պիտի մտնէ Ֆրանսայի Ժընեւի նոր դեսպանին՝ Պերնար Քեսճեանի հետ, Քէ ա՛Օրսէի թեկնորներէն :

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐԶԵԼՈՆԱՅԻ ՄԷՋ, Ֆրանսայի նախագահն ու նախարարապետը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, մէկ ձայնով արտայայտուեցան եւ յայտնեցան, գոնէ մասամբ, համաձայնութիւն ստեղծել, ինչ կը վերաբերի ուժանիւթի Ֆրանսայի տեսակէտին չուրջ : Այլ խօսքով, ելեկտրականութեան եւ կապի ազատականացումէն պիտի սահմանափակուի ձեռնարկներուն եւ դրծագրուի 2004_ին : Շուրջ 400 հազար կր նկատուի համաչխարհայնացումի հակառակորդներու ցոյցը, որ խաղաղ սկսաւ, բայց, ինչպէս ամէն անգամ, վերջ գտաւ ծանր միջադէպերով, թալանով, վիրաւորներով : Միջադէպ մըն ալ պատահեցաւ մարզադաշտը, երբ 98 հազար հանդիսատեսներու առջեւ երկու խռովարարներ եկան խանդարելու էֆ – Սէ Պարչելոնայի մրցումը Մատրիտի Ռէալին հետ եւ պատք անջատողականները ալ զաշտ իջան : Վեհաժողովը վերջ գտաւ Մարտ 16_ին :

ԿԱՌ ՍԷՆ – ԼԱՋԱՐի ՄԷՋ, որ ոչ միայն Փարիզի այլեւ Եւրոպայի ամէնէն բանուկ կայարանն է, խորհրդաւոր հըրդեհներ պատահած են Մարտ 15_էն 16_ի գիշերը եւ Մարտ 16_ի առաւօտ, հսկայ վնասներ պատճառելով : Փճացած էին ելեկտրական եւ թեքնիք ցանցերը եւ երթեւեկը մեծ մասամբ դադրած էր Շաբաթ եւ Կիրակի Մարտ 16_ին եւ 17_ին, դրեթէ բնականոն էր Մարտ 18_ին, կարդ մը յապաղումներով : Հաստատուած է որ արարքը ոճրային բնոյթ ունի, բայց, դրդապատճառները յայտնի չեն :

ԻՍԼԱՄԱԲԱԴի ՄԷՋ (Փաքիստան) ոճրափորձ մը գործուեցաւ Կիրակի, Մարտ 17_ին, բազմքական եկեղեցւոյ մը դէմ, արարողութեան ընթացքին : Հինգ մեռեալ կայ, որոնց մէջ երկու Ամերիկացի եւ վիրաւորներ : Կը հաստատուի որ ահաբեկիչները կրնան չարունակել գործել երկրի մը մէջ, որ ամէնէն ապահովը կը կարծուի :

ԻՍՐԱՅԷԼ – ՊԱԼԵՍՏԻՆ հակամարտութեան կարգաւորման մը յոյսեր ծագած էին այլեւս Մարտ 17_ին, բայց երկու ոճրափորձեր եւս գործուեցան պաղեստինցի երկու քամիքազներու կողմէ եւ երկու Իսրայէլացիներ սպաննուեցան, նաեւ իրենք : Միաժամանակ ամերիկացի բանտարկեալ՝ Զինեի Ջանք կը թաւիէ հրաղադարի մը չուրջ համաձայնութիւն դոյացնելու համար եւ այդ առընչութեամբ երկու կողմերու ապահովութեան սպասարկութիւնները հանդիպում ունեցած են :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ, կեդրոն ալ ընդվիմութիւնը յաղթեց երեսփոխանական ընտրութիւններուն իշխանութեան գլուխ գտնուող ընկերվարականներուն դէմ :

ԳԱԼԻԻ (Գոլոմպիա) մէկ աղքատ թաղամասին մէջ, ոչ չատ հեռու Պիլքադար եկեղեցիէն, երկու մարդասպաններ մոթոներու վրայ կրցած են սպաննել տեղւոյն արքեպիսկոպոսը՝ դերպ· Տուառթէ, որ նոր կատարած էր հարիւր զոյգերու պսակը : Կրօնաւորը ծանօթ էր կեռիլլայի դէմ իր յարձակումներով :

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՄԷՋ, ոճրային արարքներ չէն դադրիր եւ չարաթավերջին գին եալ 6 իսլամապաշտներ սպաննուած են ապահովութեան ուժերուն կողմէ, նոյն օրը (Մարտ 16) վեց մանուկներ վիրաւորուած էին շրջանին մէջ : Ամսոյն սկիզբէն ի վեր մեռեալներու թիւը 60 է : Մարտ 16_ին, խռովութիւններ ծագած են Քապիլիոյ մէջ, հակառակ նախագահ Պութեֆլիքայի որոշումներուն ի նպաստ Քապիլիոյ ժողովուրդին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 48_րդ անձ մը մեռած է հացադուլի հետեւանքով : Անդամ էր յեղափոխական ժողովուրդի ազատագրութեան կուսակցութեան ճակատին :

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ «ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ» ՈՒ «ՓԱՍՏԱՅԻ» ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺՈՂՈՎ...

«Մարմարա» կը հաղորդէ թէ Պոլսոյ մէջ թուրք եւ օտար մասնակիցներով աշխատանքի ժողով մը տեղի ունեցած է հայկական հարցին մասին, Մարտ 15_ին : Նախորդ իրիկունը մամուլի ասուլիսի մը հայկական հետազօտութիւններու հիմնարկին նախագահը, նախկին դեսպան Էօ· Լիւթէմ ներկայացուցած է արտասահմանի մասնակիցները, որոնց մէջնէ հեղինակները հակահայ հատորներու : Հայ մասնակիցներ, ինչպէս ըսուած է, հրաւիրուած, այլ չեն ընդունած հրաւէրը· անոնցմէ նշուած է Պոլսոյ Պատրիարքը :

Կազմակերպիչներէն Ա· Թէրզիօղլու չեւած է թէ զեկուցողները նիւթը առարկայական ձեւով ձեռք պիտի առնեն, փաստերու լոյսին տակ, թէ պէտք չէ մոռնալ թուրք մշակոյթին հայերու նպաստը· ապա աւելցուցած է թէ «ի՞նչպէս Ս· Թէհլիրեան Թալաաթ փաշան ըսպաննած ըլլալու դատը շահեցաւ վարձկան վկաներ ապահովելով» :

Յայտնուած «առարկայական» կեցուածքներէն պէտք է նկատել վերջին տասը տարուան ընթացքին Հայերու 14 միլիոն տոլարով եւրոպացի դիւանագէտներ կաշառած ըլլալու տեսակէտը :

Մամուլի ասուլիսին ՀՅԴ–ն ալ առած է իր բաժինը երբ Պ· Շիմշիր որ հայկական հարցին մասին ուժ հատորի հեղինակ է, ըսած է թէ Անատոլուի բնակիչ 634 հազար Հայերու ուղեղները լուացուեցան Դաշնակցութեան կողմէ որուն դրդումով ըսպրոստացան :

Ժողովը որ կազմակերպուած է Թալաաթ փաշայի մահուան 81–րդ տարելիցին առթիւ, բացուած է Մշակոյթի նախարար Ի· Թալայի ողջոյնի խօսքով· ան ալ յիշելով Հայերու արուեստի, մշակոյթի մարզերուն մէջ Թուրքիոյ բերած մեծ նպաստը, ըսած է թէ ցեղասպանութեան պնդումներու ընթացքին պէտք է ներատ առնուին երկու կողմին ալ ցաւերն ու տառապանքները :

Ելոյթ ունեցող թուրք եւ օտար մասնակիցները գծած են պատկերը Հայերու եւ Թուրքերու համերաշխ համակեցութեան մը որ յանգած է հայկական ահաբեկչական արարքներու : Աւտր պատասխանատու նկատուած են կարգ մը օտար երկիրներու չահերն ու դրդումները : Ասուսածէ Թալաաթի, Պ· Շաքիրի սպանութիւններուն, Հայերու տեղահանութեան, ԱՄՆ–ու մէջ ի գործ դրուած Հայերու ահաբեկչութեան, Ղարաբաղի հարցին մասին : «Մարմարա» հետեւեալ տողերով կ'աւարտէ լրատուութիւնը· –

«Զեկուցումները բաւական խիստ էին եւ ներկաներէն ոմանք ցաւ յայտնեցին թէ սա շրջանին, երբ այնքան լայն աշխատանք կը տարու Հայերու ու Թուրքերու միջեւ հասասարակշռութեան գետին մը ստեղծելու ուղղութեամբ, ոմանք չեն ընխրնտրած աւելի մեղմ խօսակցութիւններ ընել իրենց ձեռք առած նիւթերուն մասին» :

«ՀՄԸՄ-Ի ՎԱՐԴԻՎԱՌԸ»...

Փարիզեան սովորական օր մըն էր: Մեթրոյի անցքերու հրմշտուքները, վագոններու մէջի անճայնութիւնն ու անկենդանութիւնը ճաշակելէ ետք, ի վերջոյ չունէի առի Փորթ ռէօ Շուազի: Ժամադրուած էի ընկերոջս հետ, որուն հետ պիտի այցելէինք իր մօտիկ ազգականին: Ինձ համար անծանօթ մարդոց քով կ'երթայի, բայց եւ այնպէս քիչ մը քաջալերուած էի ընկերոջս պատմածներէն, որուն համաձայն մեզ հիւրընկալողները շատ հաճելի մարդիկ են, անոնք միշտ համով պատմութիւններ ու ուտելիքներ ունին, ինչպէս նաեւ – թէեւ այս մէկը ինծի համար քիչ կարեւոր կը համարէի – Վարդիվառը Լիբանանի մէջ նշանաւոր ֆութպոլիստ եղած է...

Այս խառն զգացումներով էի, երբ մեր առջեւ դուռը բացաւ եօթանասունի չուրջ եղող ու ամուր կազմուածքով ժպտադէմ մարդ մը, որ քանի մը «բարի եկաւ»էան ոճի բառեր փոխանակելէ ետք ընկերոջս հետ, ինծի դարձաւ ու չատ ինքնավստահ կերպով վինքզինք ներկայացուց.

– Ես ՀՄԸՄ-ի Վարդիվառն եմ...

Տարօրինակ նախաբան մըն էր առջին հանդիպումի մը համար: Բայց յաջորդող ժամերուն համոզուեցայ թէ որքան զօրաւոր եղած են ժամանակին այս երկու բառերուն զուգորդութիւնը: Մէկը միւսը հարստացնող, մէկը միւսը ամբողջացնող, մէկը միւսին համ ու հոտ տուող: Եւ այս բոլորը այնպիսի հաճելի պատմութիւններու ճամբով որոնց մեծ մասը կերտուած է ֆութպոլի դաշտերուն վրայ՝ Լիբանանէն Պաղեստին, Սուրիա, Կիպրոս եւ Թուրքիա...

Յաջորդող ժամերը ինծի համար եղան ժամանակին մէջ ճամբորդութիւն մը դէպի արեւելք՝ արեւելեան Միջերկրականի ափերը 1930 – 40-ական թուականներուն: Անծանօթ ժամանակներ չեն ասոնք: Ծանօթ եմ անոնց դիրքերով, նկարներով, ֆիլմերով: Բայց թերեւս երբեք պիտի չերեւակայէի որ օրին մէկը այս ժամանակներուն դրեթէ կենդանի այցելութիւն մը պիտի տայ Վարդիվառին հետ, Վարդիվառին ճամբով, իր ֆութպոլային ապրող վկայութիւններուն միջոցաւ: Եւ երբ Վարդիվառը պատմէ իր մարզիկի անցեալը, իրեն համար ներկան կը սառի, անցեալը կը դառնայ բացարձակ ներկայ, աչխարհագրական մէկ տարածք: Իրեն համար «քովի թաղը» իրենց տան մօտ գտնուող չինական թաղամասը չէ այլեւս, այլ Քարանթինայի քէմփ Ամանոսին մօտիկ թաղերն են, «քանի մը տարի վերջը» կրնայ համապատասխանել 40 տարիներու: Իսկ տան պատերուն զարդարանքը նոյնպէս կը փորձէին ապրեցնել այս իւրայատուկ անցեալը. Վարդիվառը բաժակով, Վարդիվառը ՀՄԸՄ-ի խումբին միւս մարզիկներով, Վարդիվառը ՀՄԸՄ-ի չքանչանով: Եւ այսպէս, ամէն ինչ չուրջը կը դառնայ անցեալ, արագացնելով ճամբորդութիւնը դէպի այդ հին ժամանակները:

Անմիջապէս յայտնեցի որ ես ալ ֆութպոլի սիրահար մըն եմ: Այս մէկը կարծեմ պատճառ եղաւ որ Վարդիվառը զիս նկատի առնէ իրրեւ լուրջ ունկնդիր մը փոր պատմութիւններուն. մէկը որ դիտէ դատել ու արժեւորել փր ֆութպոլային անցեալը, որ եթէ չեմ սխալիր, իր կեանքի ամէնէն յիշատակելի օրերով զարդարուած է: Իմ առջեւս դրաւ հաստափոր թղթածրար մը, որ ի յայտ եկաւ որ իր մարզիկի յուշերն են, շատ մանրամասն դրուած եւ հարիւրաւոր նկարներով ամրողջացուած: Յայտնեց որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի իր յուշերուն խմբագրութեան վրայ, փորձելով վերյիշել եւ վերակենդանացնել իրեն համար պատմական այդ պահերը: Իսկ այսօր, անոնք արդէն հաստափոր դիրքի մը ծաւալը ունին, եւ կը մտածէ չուտով զանոնք հրատարակել:

Յուշերու կախարդական այս թղթածրարը բացած էինք: Վարդիվառը էջերը կը զարձնէր, սեւ ու սպիտակ ու մաշած լուսանկարներ ցոյց կու տար, եւ ... կը պատմէր, կը վերյիշէր:

Ես, ընկերս ու Վարդիվառը, միասնաբար յայտնուեցանք Լիբանանի արեւոտ ափերուն վրայ, ուրկէ ակիզբ կ'առնէր մեր «հերոս»ին ֆութպոլային ասպարէզը, կամ այլ խօսքով այս տարօրինակ ճամբորդութիւնը: Ցետոյ լմացայ, որ ընկերս որ Վարդիվառին պատմութիւններուն հաւատարիմ ունկնդիր մըն է, արդէն քանի տասնեակ անգամներ մեծ համբերութեամբ կատարած էր նմանօրինակ «ճամբորդութիւններ»...

Քէմփ Ամանոս, Քարանթինա, Պէյրութի ծովափ, 1930-ական թուականներ: Այստեղ կ'ապրին Մարաշի չրջակայ գիւղերուն գաղթական բնակիչները: Վարուն ալ անոնցմէ մէկն է: Ընկերներով կ'երթային մօտակայ մասլախը (սպանդանոց) ուրկէ կը ճարէին մորթուած ոչխարի տիկերը եւ ... հաւասիկ ֆութպոլի գնդակը: Ֆութպոլ կը խաղային բոպիկ, քէմփի ճահիճներուն ու ցեխերուն մէջ, խօսելով թրքերէն, որ հայկական քէմփերու «պաչոնական» լեզուն էր: Ցետոյ կը յաճախէ էչմիձինի Սէն Կրէկուար հայկական վարժարանը, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը սկսի ֆութպոլ խաղալ քիչ մը աւելի իրականի նմանող գնդակով: Ապա մաս կը կազմէ ՀՄԸՄ-ի կրտսերներու խումբին, յետոյ առաջին խումբին, եւ արդէն մեծ յաջողութիւնները ծայր կ'առնեն:

Վարդիվառը կը պատմէ իր յուշերուն էջերը դարձնելով: Կը զգամ որ իրենց՝ քէմփի մէջ ապրող գաղթական Հայերուն համար, ֆութպոլը շատ հեռու էր պարզ մարզախաղ մը ըլլալէ: Անիկա կեանք մըն էր ամբողջ: Արձանագրուող իւրաքանչիւր ֆութպոլային յաջողութիւն կարծես յաղթանակ մըն էր գաղթականի իրենց կեանքի զրկանքներուն ու աղքատութեան դէմ, յաղթանակ մը ճակատագրին դէմ որ զիրենք այդ անցուկ ու լքուած վիճակին մատնած էր:

Վարդիվառին պատմութիւններուն մէջ այնքան յստակ կ'երեւին այս իրականութիւնները: Ֆութպոլի գնդակով եւ ֆութպոլի մարզադաշտերուն ու թրիփիւններուն մէջ, անոնք կ'արտայայտեն այդ տարիներու գաղթական կամ գաղթականի զաւակ Հայերու յաջողելու կամքը: Կ'արտայայտեն նաեւ այն հասկնալի ու խոր գնահատութիւնը որ գաղթականները կը տածէին Թուրքերուն նկատմամբ. այս մէկը նկատեցի երբ Վարդիվառը պատմել սկսաւ իր հայ ընկերներուն հետ նոյնպէս քէմփերու բնակիչներ, Լիբանանի ազգային խումբին հետ իրենց մրցումներուն մասին, թրքական հաւաքականին դէմ, Լիբանանի, ապա՝ Թուրքիոյ մէջ:

Բայց ֆութպոլը նաեւ քէմփերու ներքին հարցերուն արտայայտութիւններն էին: Եւ այդ ժամանակներուն հարցերը անշուշտ քաղաքական խնդիրներ էին. դաշնակցական խումբ, հնչակեան խումբ, համայնավար խումբ, ռամկավար խումբ, մէկը միւսին որերիմ թշնամի, եւ, ինչպէս Վարդիվառը կը պատմէ, անոնց միջեւ մրցումները յաճախ կ'աւարտէին կռիւներով:

Բայց Վարդիվառը արդէն զարձած է ֆութպոլային աստղ: Ան մաս կը կազմէր ՀՄԸՄ-ի առաջին կազմին, քանի անդամներ կը չահի Լիբանանի ֆութպոլի բաժակն ու ախոյենութիւնը, եւ ի վերջոյ մաս կը կազմէ Լիբանանի Ազգային կազմին: Իր մասին կը խօսին ու կը գրեն բոլոր Լիբանանցիները:

Ասկէ ետք Վարդիվառին պատմութիւններուն մէջ ժամանակագրութիւնը կը խառնուի: Անցեալը պոյնզոյն է, դուռնաւոր խճանկար մը, ուր գոյներու կարգ ու կանոն չկայ: Ամէն ինչ հոյակապ է, ամէն ինչ յիշատակելի, ամէն ինչ գոյնզգոյն: Այնպէս որ սկսած էր մեզ հրամցնել «համով պատառներ» իր այնքան հարուստ ֆութպոլային անցեալէն, առանց յարգելու ժամանակներու շարքը: Փորձեմ յիշել ինծի համար ամէնէն տպաւորիչները:

Ձակատում Թրքական հաւաքականին դէմ, Լիբանանի ազգային կազմին հետ, կարծեմ 1948-ին: Վարդիվառը խմբապետն է եւ խումբը բաղկացած է վեց Հայերէ: Պէյրութի մարզադաշտը լեցուն է հազարաւոր հայ համակիրներով որոնք եկած են տեսնելու ոչ թէ Լիբանանի, այլ Հայերուն ճակատումը Թուրքերուն դէմ:

– Կիսախաղը ասպարեցաւ առանց գոլի: Դադարին մեր ֆեետերասիոնի նախագահին յայտնեցի որ չարձակողական դիծը պէտք է որ ամբողջութեամբ Հայերէ կազմուած ըլլայ, որովհետեւ Թուրքերուն դէմ մենք աւելի չատ տրամադրուած կը խաղանք: Նախագահը համաձայնեցաւ: Խաղը վերսկսաւ հինգ հայ յառաջապահներով: Իսկապէս ալ հայ մարզիկներս կը զգայինք որ ծարաւ էինք չաղթանակի եւ աւելի եւս կը խանդավառուէնք համակիրներուն բարձրաձայն քաջալերանքներուն տակ: Մեծ քառակուսիին մէջ, զեղեցիկ փոխանցում մը կատարեցի Սարգիսին եւ պոռացի «գնա, մայրը...», ու Սարգիսը գոլը նշանակեց: Ժողովուրդը ղոլը ելած էր: Թուրքերուն չաղթեցինք 3 – 0 արդիւնքով:

Բայց կար տակաւին չարունակութիւնը...

Կարծեմ նոյն տարին Լիբանանի ազգային խումբը իր կարգին կը հրաւիրուի Անգարա, նոյն Թրքական խումբին դէմ մրցելու համար: Մրցումը տեղի կ'ունենար Թուրքիոյ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի ներկայութեան: Նախքան խաղի սկիզբը, պէտք է կատարուի երկու կողմերուն դրօչակներու փոխանակում՝ երկու խմբապետերուն կողմէ: Վարդիվառը կը պատմէ թէ ինչպէս այդ պահուն կը գտնուէր հոգեկան անձկութեան մէջ, որովհետեւ ստիպուած էր բռնել Թրքական դրօչը...

– Ե՛ս, ՀՄԸՄ-ի Վարդիվառը, դաչնակցական, ինչպէ՞ս բռնեմ Թուրքին դրօչը: Զեռքս չայրի՞ր, չե՞մ անիծուիր: Նաեւ չէի կրնար այդքան մարդու առջեւ խլել դրօչակը, պատռտել ու ոտքերուս տակ առնել: Ցետոյ ... ձեւով մը բռնեցի եւ մրցումը սկսաւ:

Մրցումը աւարտած էր Լիբանանցիներուն պարտութեամբ, բայց Վարդիվառին դրօչակեան արկածախնդրութիւնը տակաւին վերջ չէր գտած:

– Ցաջորդ առտու երկու Թուրքեր պանդոկի սենեակիս դուռը զարկին եւ ըսին թէ գաղտնի ոստիկաններ են: Ցոյց տուին նոյն օրուան թերթէն նկար մը, ուր ես ու Թրքական խումբին խմբապետները դրօչակները բռնած էինք: Ցետոյ ըսին թէ կը նկատենք որ մեր երկրին դրօչակը չատ անպատուաբեր դիրքով բռնած էք, զայն մօտեցնելով ձեր ոտքերուն արանքին: Շատ մաքուր Թրքերէնով իրենց բացատրեցի որ կատարուածը թիւրիմացութիւն է, խաղէն առաջ ինչպէս ամէն ֆութպոլիստ, յուզումի մէջ, հեյեճանի մէջ կ'ըլլայ, մանաւանդ որ պիտի խաղայինք այսպիսի կարեւոր մրցում մը: Իրենց ըսի դուք ֆութպոլիստ եղա՞ծ էք, դիտէ՞ք թէ ինչ կը նշանակէ ֆութպոլ խաղալ նախադահի մը ներկայութեան: Այս վիճակին մէջ բնական է որ անուշադիր բաներ կատարենք: Գաղտնի ոստիկանները մեկնեցան առանց համոզուած ըլլալու...

Թուրքիա կատարուած իրենց այս այցելութիւնը իսկապէս հետաքրքրական էր ինծի համար: Վարդիվառին պատմութիւններէն կը նկատեմ թէ ինչպէս քէմփերու մէջ հասակ առած այս երիտասարդ Հայերը, ազգայնական տրամադրութիւններով ու Թուրքին դէմ խոր դառնութեամբ լեցուած, յանկարծ կըրնային մտերմիկ բարեկամութիւններ ըստեղծել Թուրքերուն հետ: Այսպէս է օրինակ Քէնանի պարագան, որ Թուրք երիտասարդ սպայ մըն էր եւ չուտով կըրցաւ մտերմանալ Վարդիվառին ու իր հայ ընկերներուն հետ, դառնալով իրենց համար սիրելի եւ փնտռուած խարտաշ մը: Պարզ էր որ լեզուական ոչ մէկ խոչընդոտ կար Հայերուն ու Քէնանին միջեւ: Միշտ միասին կը պտտէին, միասին կը ճաշէին: Թուրքերուն հետ հաստատուած այս բարեկամութիւնները զարմանք կը պատճառէին Լիբանանի կազմին ոչ-հայ անդամներուն:

Կար նաեւ Մեմեթը, Անգարայի հաւաքականին խմբապետը, որուն կազմին դէմ մրցած էր Վարդիվառը թէ՛ Լիբանանի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ: 1960-ական թուականներուն, Վարդիվառը նորէն կ'այցելէ Թուրքիա, իր զաւկին հետ: Անգարայի մէջ կ'իջեւանին պանդոկ մը, որուն ճաշարանին մէջ, օրին մէկը «փաչա» ուտելու պահուն, կը նկատեն Ֆութպոլի կազմի մը մուտքը: Փաստօրէն այս խումբն ալ իջեւանած էր նոյն պանդոկը: Եւ այդ խումբին մէջ Վարդիվառը կը նկատէ Մեմեթը, մօտ 20 տարի առաջուան Մեմեթը, որ զարձած էր այդ կազմին մարզիչը: Ցուզիչ հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ երկուքին միջեւ: Կը խօսին ապդիչէն, անդլիչէն: Միասին կ'այցելեն այն մարզադաշտը ուր իրարու դէմ մրցած էին: Կը վերյիշեն իրենց միջեւ մրցումները, Լիբանանի մէջ Թուրքերուն պարտութիւնը: Մեմեթի ճամբով ի յայտ կու գայ թէ որքան ճնշիչ ու զժուար եղած էր Թուրքերուն համար հազարաւոր պոռթկացող Հայերու առջեւ կատարուած այդ մրցումը: Ցետոյ Մեմեթ կը վերյիչէ թէ Վարդիվառը բան մը զոռացած էր Սարգիսին՝ նախքան անոր կոլ նշանակելը: Կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ էր.

– Հէչ, իրեն ըսի, գնա՛ կոլ ըրէ...

– Չէ, դուն ուրիշ բան ըսիր, հաստատօրէն կ'ըսէ Մեմեթ:

– Դուն ինչպէս կ'ուզես այնպէս կարծէ, խորհրդաւոր ոճով մը կ'եզրակացնէ Վարդիվառ:

Բայց Վարդիվառի ֆութպոլային պատմութիւններուն մէջ, ինչպէս ըսի, կը գտնես նաեւ Սփիւռքի Հայերուն ներքին քաղաքական խնդիրները: Կը յիշեմ անոնցմէ քանի մը հատը:

1945: Լիբանանի ռուսական դեսպանատան նախաձեռնութեամբ կը ստեղծուի ֆութպոլի նոր ակումբ մը՝ Բաղրամեան, որ մեծ դումարներ ծախսելով, կը յաջողի չատ արագ կերպով հայ լաւագոյն մարզիկներէն չատեր իր կազմէն ներս առնել: Ան չուտով կը դառնայ Լիբանանի հզօրագոյն կազմը: Վարդիվառին ՀՄԸՄ-ը մեծագոյն տուժողներէն է: Կը կորսընցնէ հայտնի մարզիկներ, որոնց չարքին Հաճի Հայկը, Վարդիվառէն աւելի երէց, որ այդ ժամանակ կը համարուէր Լիբանանի լաւագոյն ֆութպոլիստը:

Բայց Բաղրամեանին պատմութիւնը երկար չի տեւեր: Մէկ-երկու տարի վերջ արդէն ծայր կ'առնէ դէպի Հայաստան ներգաղթը: Սուրիա ու Լիբանան նոր հաստատուած հայութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ այս չարժումին նկատմամբ: Բաղրամեանի տղաքը կ'ըլլան առաջիններէն որոնք կը լքեն Լիբանանը ու կը հաստատուին Հայաստան: Վարդիվառը կը կորսընցնէ բազմաթիւ ընկերներ, որոնց չարքին Հաճի Հայկը:

Ցետոյ Վարդիվառին պատմածներուն մէջ կան անչուշտ ՀՄԸՄ-ի միջմասնաճիւղային մրցումները, որոնք տեղի կ'ունենային Հալէպի կամ Պէյրութի մէջ եւ ի մի կը խմբէին այս երկիրներու նորահաստատ գաղութներու ֆութպոլի խումբերը: Պատմած ոճէն ու յուզումէն դատելով, այն տպաւորութիւնը ունէի որ այս մրցումները Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն համար ֆութպոլի համաչխարհային ախոյենութեան մը ազդեցութիւնը ունէին: Մարզադաշտերուն թրիփիւններուն մէջ հաւաքուած տասնեակ հազարներով խանդավառ Հայերը օրինակը կու տային ճակատագրին դէմ իրենց յաղթանակին, նոր կեանք ու նոր հորիզոններ կերտելու ձգտումին եւ զիրենք վերապրեցնողներն ալ, ինչու չէ, այս պարագային Վարդիվառներն էին, որոնք դարձած էին ֆութպոլային կուռքեր եւ կ'ցնծացնէին, կը խանդավառէին, կը հպարտացնէին դաշտերուն մէջ հաւաքուած ժողովուրդը...

Եւ կը պատմէ...: Այս անգամ դէպքը տեղի կ'ունենայ 1947-ին կամ 1948-ին (*): Լաւ չեմ յիշեր:

– Հալէպի մէջ տեղի ունեցան ՀՄԸՄ-ի մէջ-մասնաճիւղային մրցումները: Աւարտական հանդիպումը իրարու դէմ պիտի հանէր Հալէպն ու մենք՝ Պէյրութը: Մօտ երեսուն հազար Հայեր ներկայ էին մրցումին: Անոնց չարքին կար Փարիզին այս առիթով հրաւիրուած Շաւարշ Մխաքեանը: Երկու խումբերս ալ չատ զօրաւոր էինք: Մինչեւ վերջին վայրկեանները ոչ մէկ խումբ կրնայ նշանակած էր:

Մինչեւ որ...: Եւ Վարդիվառին պատմած պահուն աչքերուն մէջ կարծես կ'արտացոլան 1940-ականներու Հալէպի զաւտին, մօտ երեսուն հազար Հայերուն պատկերները, կ'արձագանգեն անոնց թնդացող ու թնդացնող ձայները...:

– Դաշտին մէջտեղէն գնդակը առի: Սկսայ յառաջանալ: Ոչ մէկուն փաս տալու ժամանակ չկար: Անցայ քանի մը խաղացողներ: Անոնցմէ մէկը խաղի աւարտին ինծի խոստովանեցաւ որ քաջութիւնը չէր ունեցած դիմադրելու, այնքան որ ինքնավստահ ու կրակ դարձած կը յառաջանայի: Հառայ Հալէպի բերդին մօտ եւ այնտեղ հսկայ Ալեքսանը ոտքիս զարկաւ ու իրաւարարը սուլեց փենալթի: Ցաղթեցինք 1 – 0 արդիւնքով: Աչքերս արցունքներ կը հոսէին: Բաժակը յանձնած պահուն, Շաւարշ Մխաքեանը ինծի ըսաւ. «Մի՛ յուզուիր Վարդիվառ, մեծ կ'

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՎԱՀԱԴ ՎԱՀԱԴԵԱՆԻ «ԲԱԻՇԿԸ» ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

1996 Ապրիլէն ի վեր, չատ կանոնաւոր հերթականութեամբ «Մշակութային» դրօժանէութեան մարզ են Թատերական ընթերցումները: Մշակութասիրին չակերտները կ'ուզեն չեշտել այն հազուադէպ պարագան որ այս գործունէութեան ո՛չ քաղքէնի, կամ սուրճի սեղան մը կ'ընկերանայ, ո՛չ ալ աժան ճաշակներու խնկարկում կ'ըլլայ լսարանը բազմամարդ դարձնելու նպատակով: Ձեռնարկները ունին իրենց հաւատարիմ հետեւողները ոնին իրենց սակաւաթիւ են անշուշտ· բայց անկէղծ հետաքրքրութեամբ ներկայ կ'ըլլան ընթերցումներուն, մեր Թատերական դրականութեան մոռցուած, անյայտ մըներած մէկ հեղինակը, գործը ճանչնալու ախթին օգտուելով: Ինչպէս ծանօթ է այդ հետեւողներուն եւ քանիցս գրուած ալ, Թատերական ընթերցումները սահմանափակ կարելիութիւններու առջեւ ձեռնածալ չմնալու տրամադրութեամբ, թատրոնին եւ ընթերցումին միջեւ հանդուրժում մը կ՚ը սահմանեն: Նպատակը՝ նուազագոյն միջոցներով թատերդութիւն մը դրութեան միաստարածք միջոցին բազմաստարածք միջոցի մէջ գետեղելն է: Այս ձեւին չնորհիւ է որ վեց տարուան հետեւողական ընթացքը առիթ տուաւ մօտ յիսուն Թատերգութիւն մոռացումի վոշխէն դուրս բերելու: Անոնց մէջ կային ծանօթ անուններու գործեր, բայց նաեւ բոլորովին անծանօթ, անտեսուած մնացած հեղինակներու չատ հետաքրքրական թատերգութիւններ:

Այս վերջին խումբի հեղինակներէն է Վալադ Վալադեանը, որուն երեք տրամաններով կազմուած է Թատերական ընթերցումներու 14-րդ չարքը: Առաջինը՝ «Բժիշկը» (1910) ներկայացուեցաւ Մարտ 10, կիրակի օր, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Ա. Մանուկեան Մշակոյթի կեդրոնի սրահին մէջ: Կովկասի հայկական պիւղ մը վայր առած խաղը նիւթ կ'ընէր հակառակ բոլոր աննպաստ տուեալներուն, հոն ծառայելու պատրաստ երիտասարդ խոհափոխ բժիշկի մը կեանքը: Աննշան հպումներով, չատ դիւրութեամբ հայկական ներկային ալ պատկերը ըլլալու ատակ գործը ա նարդարօրէն մէկդի ձգուած է մէկէ աւելի հատանական պատճառներով· ինչպէս բացատրեց «Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան» դեկավար Աբրի Յովհաննէսեան, հեղինակին դաշնակցականի հանդամանք անոր արտադրութեան փակի տակ պահուելուն պատճառ եղած է Հայաստանի խորհրդային տարիներուն: Ց. Օչականի սխալ դատումն ալ Վ. Վալադեանի Թատերական արտադրութեան մասին, հաւանօրէն որոշ դեր մը ունեցած է անոր անտեսումին մէջ: Մինչդեռ, ինչպէս եղաւ Մարտ 10-ի ընթերցումին, ոչինչով ստեղծուած բեմական նուազագոյն յարդարանքի մը մէջ զետեղուած խաղը ի յայտ եկաւ որպէս հետաքրքրութեամբ հետեւելի բեմական գործ:

Անոր դերերը ստանձնած էր սիրողներու նոյն խումբը· Ժիրայր Զոլաքեան, Աստղիկ Շինկիթեան, Նոյեմի Իւսէֆի, Ցարութիւն Մաչատուրեան, Ալպէր Սասարեան, Վահրամ Աժտերեան, Նայիրի Յովսէփեան, Մարգրիտ Փէլթէքեան եւ Գագիկ Մաթեւոսեան: Բեմական դործողութիւններու ընթերցումը կ'ընէր Արմինէ Գրիգորեան:

Ներկայացումին յաջորդած զրոյցին նիւթ եղան խաղին հարցադրումները, հակառակ հետեւողական գործունէութեան փոքրաթիւ լսարանի մը ներկայութեան պատճառները, հեղինակին կեանքը:

Վ. Վալադեան ծնած է Թիֆլիս 1883ին· բուն անունն է Մկրտիչ Վանեցեան: Տեղական ուսումէն ետք, արտասահմանի մէջ կատարելագործուելէ ետք վերադարձած է Կովկաս, նուիրուած կրթական եւ քաղաքական գործունէութեան: 1922-ին անցած է Պարսկաստան, ապա Լիբանան: Եղած է «Ասպարէզ»ի խմբագիրը: Բ. աշխարհամարտէն ետք մեկնած ԱՄՆ: 1948 - 1952 վարած է Պոսթընի «Հայրենիք»ին խմբագրութիւնը: Հեղինակ է նաեւ պատմուածքներու, վէպերու: Իր թատերգութիւններէն երկրորդ մը, «Ժառանգութիւն»ը կը ներկայացուի Ապրիլ 7-ին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹի ԻՒՆԷՍԿՕ-ի պալատի սրահին մէջ, Փետրուար 24-ին տեղի ունեցած է Հայ Սկաուտի Օրուան հանդիսութիւնը կազմակերպութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ-Միութեան Լիբանանի Շրջանային վարչութեան սկաուտական խորհուրդին եւ համապատասխանութեան, նախագահութեամբ Մարմնամարզի Նախարար՝ Սեպուհ Յովհաննէսի: Հ.Մ.Ը.Մ-Միութեան Շրջ. վարչութեան կողմէ, բացման խօսքը արտասանած է Շրջանային խմբապետ՝ Կարօ Մուրաջանեան: Կենդանի պատկերի մը ներկայացումէն եւ երաժշտական քանի մը կտորներու ունկնդրութենէն ետք, արարքէն խօսք առած է Շրջ. վարչութեան առենապետ՝ Ձոնի Աբեւեան, որ անդրադարձած է Հ.Մ.Ը.Մ-Միութեան Լիբանանի մէջ 78 տարիներու գոյութեան: Ապա, ելոյթ ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ-Միութեան կեդրոնական վարչութեան առենապետ՝ Բիւզանդ Թորիկեան: Ձեռնարկին ատարին, Գեղամ Եպիսկոպոս Խաչերեան չեշտած է որ Հ.Մ.Ը.Մ-Միութիւնը միայն տարազ ու սկաուտական հանդիսութիւն չէ, այլ առօրեայ ներկայութիւն ակումբներէն դուրս եւ հանդիսութիւններէն անդին: Հանդիսութենէն ետք, շրջանային երէց ճիւղի կազմակերպութեամբ կայացած է Մշակոյթի Օր: Սրահի մուտքին զետեղուած են Հայ մշակոյթի զանազան բնագաւառներուն վերաբերող յատուկ բաժինները:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Պանքէ Հոլի մէջ, Յունուար 27-ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Եղիպտահայերու Ընկերակցութեան ծանօթացման հացկերոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ատարին դասախօսութիւն մը տուած է Սոնա Զէյթլեան, նիւթ ունենալով՝ «Եգիպտահայ գաղութին առաջին ոսկեդարը»: Զինքը ներկայացուցած է Տիկին Երան Զէլիքճեան: Սոնա Զէյթլեան ծնած է Եգիպտոս, յաճախած է Հելիոպոլսոյ Նուպարեան Ազգային վարժարանը եւ 1954-ին վկայուած է Գահիրէի ամերիկեան համալսարանի ընկերային գիտութիւններու եւ հոգեբանութեան բաժնէն ու ընտրած ուսուցչական ասպարէզ: Դասաւանդած է Այնճարի եւ Պէյրութի Ազգային վարժարաններու մէջ: Ապա, Սոնա Զէյթլեան ներկայացուցած է իր նիւթը, զոր աւելի հետաքրքրաշարժ զարձուցած է սահիկներու ցուցադրութիւնով:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ասարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 27-ին տեղի ունեցած է Հալէպի Քարէն Եփիէ ճեմարանի չրջանաւարտներու 5-րդ հանդիպում: Ցանճնախումբին առենապետը՝ Գէորգ Գաբարիկեան յայտարարած է որ նախորդ ձեռնարկներու հասոյթը պիտի յատկացուի Մոնրէալի Ս. Ցակոբ Ազգային վարժարանի գնման: 90-ի չուրջ ներկաները դիտած են ճեմարանի 50-ամեայ կին առթիւ Գալիֆորնիոյ մէջ կազմակերպուած պարահանդէսի տեսերիդը: Ապա, խօսք առած է Զեփիւռ Մուրալեան եւ ներկայացուցած ճեմարանին 2000 - 2001 տարեշրջանին պատկերը: Քարէն Եփիէ ճեմարանի աշակերտութեան թիւը 1150 է, ուսուցչական կազմն ալ կ'ընդգրկէ 120 ուսուցիչ - ուսուցչուհի: Վարժարանին Մոնրէալ գտնուող չրջանաւարտներու թիւը 150 է:

եգիպտական կազմի մը դէմ մրցած պահուն, հակառակորդ յեսասպահ մը ծանրօրէն կը վիրաւորէ իր կրունկը եւ կանչ դաշտերէն անվերջ կը հեռանայ Վարդիվառը:

Եւ կը մնայ անցեալը: Անցեալ մը որ միաժամանակ գաղթական Հայերուն պատմութիւնն է՝ քեմփերէն Փութպոլի դաշտ, քեմփերէն Լիբանանի ախոյեան, քեմփերէն Սուրիա, Կիպրոս, Պաղեստին, Թուրքիա, քեմփերէն ներգաղթ ու Հայաստան, քեմփերէն կազմակերպուած ու պրպտցած Լիբանանի հայկական հաւմայնք:

Կը նկատեմ որ կէսօրուան մօտ ծայր առած այս «ճամբորդութենէս»» արդէն ժամեր անցած են: Կը նայիմ ընկերոջս, քիչ մը կը խղճամ: Ի վերջոյ չատ դիւրին չէ նոյն դիծին վրայ չարունակ ճամբորդել: Պէտք է վերադառնալ փարիզ ու հրաժեշտ առնել անոնց Վարդիվառէն: Ցոյսով եմ որ չուտով իրականութիւն կը դառնայ իր փութպոլային յուչերը ապեցու ծրագիրը: Բացի իր զուտ յուչագրական նկարագրութիւններէն, համոզուած եմ որ Վարդիվառին գործը տեսակ մը վերակենդանացումը պիտի ըլլայ անցեալի մը որուն այցելելու լաւագոյն առաջնորդներէն պիտի ըլլայ Վարդիվառը ինքը, եւ իր փութպոլի ասպարէզը:

Բայց նախքան մեկնիլս, հետաքրքրուած եմ իմանալ թէ արդիօք Վարդիվառը իր ընտանիքին մէջ ժառանգորդ մը ունեցա՞ծ է, իրեն պէս վարպետ փութպոլիստ: Մանաւանդ որ կը նկատեմ որ պատէն կախուած է յայտնապէս նոր նկար մը, պատանի մը՝ փութպոլի տարազով ու գնդակով: Հարցումիս կը պատասխանէ·

– Չաւակներէս ոչ մէկը փութպոլիստ դարձաւ: Բայց կրտսեր տղուս զաւակը, որ հազիւ տասը տարեկան է, թեքասի մէջ լաւ փութպոլ կը խաղայ: Իսկ իրմէ զատ, կայ իր քոյրը, որ աւելի պզտիկ է եւ իրեն համար կ'ըսեն որ բացառիկ փութպոլիստ է···:

Քիչ մը զարմացած հարց կու տամ, թէ եթէ այդպէս է ինչո՛ւ այդ աղջնակին նկարն ալ չկայ իբրեւ Վարդիվառին ապառասպելին ժառանգորդ:

Քիչ մը քմծիծաղով կը պատասխանէ·

– Չէ, ատի չըլլար, ատի չըլլար···:

ՎԱՀԷ

(*) Շ. Միսաքեան 1948-ի Զատիկին Հալէպ գտնուած է – ԽՄԲ·:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ·

ԱՆԱԿՆԿԱԼ···

Լրտեսը արագօրէն աչք մը նետեց թուղթերուն վրայ եւ տեսաւ, որ իր դրպանը եղածներուն չար եւ նմանն էին: Իր ամբողջ յոյսը, այսպէս՝ օդը կը ցնդէր:

– Այո՛, ճիշդ իմ քովս գտնուածներն են, – ըսաւ յուսակտուր ձայնով մը:

– Կը տեսնա՞ս, որ երկու օր պարապ տեղ աշխատեր ես, լաւագոյնը կ'ըլլար, որ փոխանակ այդ տեղեկագիրները ձեռք անցընելու՝ կեղծ տէրվիչին հետքը գըտնայիր:

– Չեմ կարծեր, որ պարապ անցուցի ժամանակս, – պատասխանեց Արթին:

– Ահաւասիկ փաստը մէջտեղն է:

– Բայց ես ուրիշ չատ կարեւոր բան մը իմացայ:

– Ի՞նչ բան:

– Դուք տեղեկագիրները ունիք ձեր քովը, բայց գիտէ՞ք, թէ ատոնք ինչ միջոցաւ Պաարիարքարան կը հասնին:

– Այդ ալ գիտեմ, – ըսաւ Պէտրի էֆէնտի, – Անատոլուի երկաթուղիներու հայ պաշտօնեաներուն միջոցաւ, նոյնիսկ անոնցմէ մէկուն անունն ալ գիտեմ, Աբամ կ՚ը կոչուի:

Ոստիկանութեան տնօրէնին խօսքերը նոր հարուած մը եղան լրտեսին համար:

– Նոյնիսկ գիտեմ, թէ ինչպէս այդ ե-րեք թուղթերը ձեռք անցուցիր, – չարունակեց Պէտրի:

– Ինչպէ՞ս···

– Աբդար էֆէնտի անուն Պատրիարքարանի պաշտօնեայ մը ասոնք քեզի տուած է:

– Ճիշդ է, – խոստովանեցաւ լրտեսը, որուն զարմանքը եւ չփոթութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնային:

– Իսկ Աբդար էֆէնտի զանոնք առած է բարապանէ մը, – չարունակեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

Արթին գլխովը հաստատական չարժում մը ըրաւ:

– Հիմա թողունք այդ խնդիրը, – ըսաւ Պէտրի պէյ, – աւելի կարեւոր բանի մը մասին պիտի խօսիմ քեզի հետ: Էմինը եւ Ասիկը կրկին հարցաքննեցինք, եւ այս անգամ կեղծ դաւադրութեան խնդիրը բաւական լուսաբանուեցաւ:

Ոստիկանութեան տնօրէնը լռեց եւ ուշադիր նայեցաւ լրտեսին, որ ամէն ճիգ կը թափէր իր պաղարիւնութիւնը պահելու համար:

– Մանաւանդ Ասիկ բաւական խօսեցաւ, – չարունակեց Պէտրի, – իր խօսքերէն այնպէս կ՚երեւայ, որ այս գործին մէջ դուն ալ դեր ունեցած ես:

– Իմ դերս արդէն բացատրեցի ձեր վսեմութեան, – պատասխանեց Արթին:

– Այո, բայց անիկա քու բացատրութիւններդ տարբեր բացատրութիւն մըեւաւ:

– Ի՞նչ կերպով:

– Այդ կեղծ դաւադրութիւնը միասին կազմակերպեր էք:

– Սուտ է, – գոչեց լրտեսը, – ես չէի գիտեր, թէ եղածը խաղ մըն էր, ես հաւատացած էի, թէ դաւադրութիւնը ճըշմարիտ էր:

– Ասիկ բոլորովին հակառակը կ՚ըսէ:

– Նորէն կը կրկնեմ, որ սուտ կը խօսի:

– Աւելի լաւ է, որ ճշմարտութիւնը խոստովանիս մէկ անգամէն:

– Ինչ որ կ՚ըսեմ՝ ճշմարիտ է:

– Ո՛չ, – գոչեց Պէտրի պէյ, – ճշմարիտ չէ, այդ կեղծ նամակները երեքնիդ միասին պատրաստեր էք Ասիկի տանը մէջ:

– Սխալ է այդ պատմութիւնը:

– Ինչո՞ւ Ասիկ սուտ պիտի խօսի եւ քեզի ամբաստանէ պարապ տեղը:

– Չեմ գիտեր, թէ ինչ պատճառ ունի ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու, բայց կը պնդեմ, որ սխալ են իր տուած տեղեկութիւնները:

– Այդ պարագային ձեր երկուքը պէտք է, որ երեսցնեմ:

– Ինչպէս որ կ՚ուզէք:

– Միայն թէ հիմա կարեւոր գործ մը ունիմ, ստիպուած եմ մէկ քանի ժամ բացակայելու: Իրիկուան դէմ անպատճառ հոս գտնուէ:

– Գլխուս վրայ, – պատասխանեց լրտեսը:

– Առայժմ կրնաս գործիդ երթալ, – ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

Արթին խոնարհաբար բարեւելով՝ դուրս ելաւ:

«Փոթորիկը կը մօտենայ կոր, – մտածեց ինքնին, – նորէն բախտ ունիմ, որ դիս ալ բանտարկել չտուաւ, բայց կարծեմ պիտի չուշանայ բանտարկութիւնս, եթէ դլխուս ճարը չնայիմ· կ՚երեւայ, որ Ասիկ ամէն բան խոստովաներ է, բայց ինչո՞ւ Աբդարին անունը չէ տուեր, թերեւս տուած է, բայց Պէտրի պէյ ինծի բան մը չըսաւ»:

Միւտիւրիյէթին նրբանցքներուն մէջ կը չրջէր՝ անընդհատ ծխելով: Չէր գիտեր, թէ ինչ պէտք էր ընել: Իր ամբողջ յոյսը դրած էր բերած թուղթերուն վրայ, որոնք որեւէ բանի չէին ծառայած:

«Ի՞նչպէս այդ թուղթերը կրցած է ձեռք անցընել, – կը մտածէր, – եւ յետոյ՝ ինչպէ՞ս ամբողջ մանրամասնութիւնները իմացեր է··· բարապանին ձեռքով եւ Աբդարի միջոցաւ այդ տօքիւմանները առնելս··· զարմանալի՛ բան, գաղտնիք մը կայ, զոր չեմ կրնար կոր լուծել··· արդեօք ամէն կողմէ լրտեսներով պաշարո՞ծ ենք···»:

(Շար· 187)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

— ● —

ՇԱԲԱԹ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
Պատարագ ժամը 11–ին։
Դռնբացէք ժամը 16–ին։

*
**

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes
Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens
de France
et la Maison de la Culture Arménienne
de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy
Images d'un nouveau voyage
en septembre 2001

Merzifon — Giresun —
Chabin Karahissar — Trabzon —
— Enregistrement du dialecte Hamchen —
Artvin — Ardahan — Kars — Ani —
Mont Ararat — Lac de Van —
Mont Sipan — Monastères Varak et Narek
— Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun
— Diyarbekir — Anteb — Marach —
Zeytun — Hadjen — Sis — Adana —
Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

*
**

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Dimanche 6 avril,** pour le prix de 30 euros.
S'inscrire auprès des membres.

*
**

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 23*
Ա. օր Մեծի Պահոց
Ցիշատակ Ղազարու յարութեան։
Ժամը 16·30–ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի։

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Սկիզբը ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին։
Պատարագ ժամը 10·30–ին։
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԱ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16–ին։

ՇԱԻԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
Պատարագ ժամը 10–ին։
Դռնբացէք ժամը 12–ին։

Ս. ՃԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45–ին։
Պատարագ՝ ժամը 10–ին։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՑԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30–ին։
Պատարագը՝ ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17–ին։

ՄԱՐՍԷԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–ին

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 22*
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱԵԱՆ

UGAB — PARIS

Soirée dédiée à l'ouvrage de Tigran Hayrapetian

le vendredi 22 mars à 20 h 30
le Centre d'Histoire Arménienne Contemporaine
organise une soirée-débat
AUTOUR D'UNE DECENNIE D'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE
à travers l'œuvre du journaliste et politologue disparu
TIGRAN HAYRAPETIAN
à l'occasion de la publication d'un recueil de ses articles :
Anabadi Hazar Dari
aux éditions Triade Exploration
Présentation de l'ouvrage, projection d'un documentaire et débat avec la participation de l'éditeur et de proches de l'auteur
— Centre Culturel Alex Manoogian —
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(M° Courcelles)

OPERATION UN HOPITAL POUR STEPANAKERT

GALA DE SOUTIEN

le Dimanche 24 mars à 15 heures 30
au PACI d'Issy-les-Moulineaux
— 25, avenue Victor Cresson —
avec
Les Ballets YERAZ,
Le chanteur Vahan Ardzrouni,
Le chanteur Tigran Meguerditchian,
en présence du Président de la République du Haut-Karabagh
ARKADY GHOUGASSIAN
organisé par
La FRA Dachnaktsoutioun,
la Croix Bleue des Arméniens de France, le CDCA,
la FRA Nor-Séround,
Hamazkaine, le Homenetmen-France
Réservations : ☎ 06 11 04 88 38

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville
à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
SIAMANTO
1878 - 1915
Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.
Cocktail —**Entrée libre**—

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h
Animation SUNRISE
Ambiance assurée
Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ ընթացքին, Ջո. Րեթշնէրթի երեկոներ ժամը 6–ին փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կ'արուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին։ –

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 20*
Լ.Ը. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՁ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը, նոր Տարուան եւ Ծնունդին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ԻՐԱԳԻՆի հետեւեալ նուէրները։ –

Ս. ՅԱՆԿ

Պր. Կրէկուար Էվինեան 100 Ֆր., Օր. Ա. Գրիգորեան 300 Ֆր., Պր. Կարապետ Պաղտոյեան 200 Ֆր., Պր. Աչոտ Սերգեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վրթանէս Ասատուրեան, Պր. Հրայր Ասատուրեան 250–ական Ֆր., Պր. Կարապետ Տէվրէնեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պաղտոյեան 1000 Ֆր., Զատէեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սուքիասեան 100–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մեխաբեան 1000 Ֆր.։

ԵՒՐՕ

Տիկին Վերա Նալպարեան 70, Պր. Կարապետ Մոմճեան 80, Տէր եւ Տիկին Աբթիւր Մարտիրոսեան 230, Օր. Աւթիա Տէր - Պարսամեան 65, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 76, Տէր եւ Տիկին Մարք Զէլվէկեան 150, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զըրբաշեան 160, Օր. Մարի - Ժան Քէամճեան 15·24, Օր. Լիւսէթ Ալթունեան 70, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան 50, Օր. Մաւլէն Սիսակեան 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Համբարձումեան 30, Տիկին Մարիամ Թորոսն 30, Պր. Ալեքսանտր Օկոնէօֆ 45, Տիկին Ժինէթ Պալթա 50, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 105, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երկպաքանեան 50, Տիկին Մաւլէն - Մարի Թոպուզեան 152,45, Բժիշկ Իհէն Քէօսէեան - Պալ 100, Տէր եւ Տիկին Ծրէակէրլիք Նշանեան 80, Տէր եւ Տիկին Էմմանուէլ Թաչճեան 30, անանուն նուիրատու մը 75, Պր. Փօլ Աւետիսեան 45, Տիկին Մաւլէն Գուլումճեան 15·25, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թերզեան 50, Տիկին Աւթրիա Զաթալեան 60, Տէր եւ Տիկին Յորէն Գասապեան 45·73, Տիկին Մարի - Լուիզ Արեւեան 15·25, Պր. Յակոբիկ Գաւուքճեան 50, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 50, Օր. Սոնիա Մեղրուսեան 20, փրոֆ. Պեռնար Անդրէասեան 300, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գոչեան 46, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչիչեան 30, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Այվազեան 22, Պր. Ժակ Այճեան 153, Տէր եւ Տիկին Օսթոր 30, Տէր եւ Տիկին Ենովք Հազվարդեան 20, Տէր եւ Տիկին Ժ. Անդրէասեան 45, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 155, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչիչեան 20, Պր. Աւետիս Պալթայեան 30, Տէր եւ Տիկին Ռիչար Ժերմանեան 40։

(Շար.)

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002
LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**
LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> **Vos questions**
Négationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...
> **Leurs réponses**
Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)
P. A. F.
Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran
Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**
Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 20
MERCREDI
20 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 20·388 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·388

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՍՓԷՆԻ ՏԱՍԸ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարտ 18_ին, Ժոսփէն Փարիզի ընտրական իր կեդրոնատեղիէն ներկայացուց իր ծրագիրը որ կը բաղկանայ տասը յանձնառութիւններէ: Անոնք ամփոփուած են 40 էջնոց գրքոյկի մը մէջ, 8 միլիոն տպաքանակով եւ որ խորագրուած է·_ «Յանձնառու եմ»:

Հիմնականին մէջ, մեծ տարբերութիւն չկան Շիրաքի եւ Ժոսփէնի ծրագիրներուն մէջ, մանաւանդ գլխաւոր հարցերուն մէջ ինչպէս ապահովութիւնը, գործազրկութիւնը, թոշակները: Մոտաւորապէս կը չոչոլուին եւ այս առթիւ, չատ կը յիշուի ամէնէն առատաձեռն խոստում տուողին պատմութեան անցած մէկ խօսքը՝ «Խոստումները յանձնառու կը դարձնեն միայն անոնք որոնք կը առանան զանոնք» (Ժ· Շիրաք):

Իր ելոյթին մէջ, Ժոսփէն, այս անգամ ալ, չկրցաւ խուսափիլ լեզուական վրիպակ մը (լափսուս), երբ ըսաւ «j'en appelle de tous mes vieux» փոխանակ վէօ_ի, ակնարկելով անբաղձալի նոր համակեցութեան մը, ինչ որ ընդհանուր խնդուքի պատճառ եղաւ անշուշտ քանի Ժոսփէն վարպետ դարձած է այլեւս նման լափսուսներու:

Ապահովութեան գետնի վրայ, Ժոսփէն ուսումնասիրելու համար յատուկ յանձնախումբ կազմելու համաձայնութիւն կայ եւ տեղին կ'ըլլայ անոր աշխատանքին արդիւնքին սպասել: Նախագահուհին «ողբերգութիւն» որակած է 1915–ին պատահածը:

Հայկական նոյն պահանջը արձագանգ գտած է վրացի խորհրդարանական շրջանակներուն մէջ· «Աւանդապահ» խմբակցութենէն Թ· Պատատչվիլի ալ լրագրողներուն ըսած է թէ իր երկիրը պէտք է ձեռնպահ մնայ այդ հարցին քննարկումէն, քանի այդ ճանչցումը կը բարդացնէ վրացեւթուրք, վրացեւաղրբեջանական յարաբերութիւնները:

Ն· Բուրջանաձէի այցին նիւթ եղած է Ջաւախքի ինքնավարութեան խնդիրն ալ, որուն մասին նախագահուհին ըսած է թէ երկրին հարաւային շրջանին մէջ այդ առընչութեամբ ոչ մէկ խօսակցութիւն կայ· իր կարծիքով այդ թեման արծարծողները «փոքրաթիւ յաւակնոտ քաղաքական խումբեր են»:

Այսուհանդերձ, նոյն օրն իսկ, Ջաւախքի «Վիրք» հայկական քաղաքական կազմակերպութեան ղեկավար Դաւիթ Ռատտանեան պահանջած է որ Վրաստանի իշխանութիւնները հանրաքուէի նիւթ ընեն ինքնավարութեան հայկական պահանջը: Ան բացատրած է թէ ատիկա անջատողականութեան հետ կապ չունի, այլ այդ շրջանին ընկերային խնդիրներուն աւելի արդիւնաւոր լուծում գտնելու կը ծառայէ: «Վիրք»ը կը ծրագրէ հանրագրութիւն մը ընել այդ նիւթով, որպէսզի հարկաւոր օրէնքը ընդունուի Վրաստանի մէջ:

Խորհրդարանի նախագահուհիին Ջաւախք այցին տեղացի Հայերը յայտարարած են նաեւ թէ դէմ են շրջանէն ռուսական խարիսխներուն մեկնումին, քանի որ ռուս զինուորական ներկայութիւնը կ'ենթաշխատուէ Թուրքիոյ սահմանակից այդ գօտիին կայունութիւնը: Նաեւ կայ այն պարագան որ տեղացի մօտ 1600 բնակիչ այդ խարիսխներուն մէջ կ'աշխատի, ապահովելով իր ընտանիքին օրապահիկը: Հայ բնակչութեան ներկայացուցիչները կ'ուզէ ազգային պայմանագիր մը կնքել Ֆրանսացիներուն հետ, ստեղծելով հանրային ապահովութեան նախարարութիւն մը երաշխաւորելու համար գործողութեան համադրում մը ոստիկանապետութեան, ոստիկանութեան եւ զինուորական ոստիկանութեան միջեւ: Հինգ տարիներու ընթացքին ընդհանուր կարգադրութիւն մը բնակարանի պետնի վրայ, որու նպատակն է՝ ոչ մէկ անօթեւան ունենալ (ԷՄ_ՏԻ_ԷՖ) 2007_ին: Առողջապահական պետնի վրայ բարելաւումներ պիտի ըլլան, պիտի հաստատուի հիւանդութեանց հետազօտութեան քաղաքականութիւն մը: Աչխատանքի պետնի վրայ ալ Ժոսփէնի խոստացած ապագան փայլուն է, քանի 900 հազար գործազուրկերու նուազում կը նախատեսէ մինչեւ 2007: Ժոսփէն կ'ուզէ նաեւ ապահովել հանգստեան թոշակներու դրութիւնը: Որոշումները պիտի ճշդուին ամէնէն ուշը մինչեւ Ցունիս 2003: Եւրոպայի համար Ժոսփէն կ'ուզէ որ, եւրոպական Սահմանադրութիւն մը իրագործի հիմնելու համար «Պետութիւններ եւրոպական տնտեսական իսկական կառավարութիւն մը»: Կ'ուզէ նաեւ վերջ տալ կրկնակ հանգամանքներու այսինքն երեսփոխան մը կամ ծերակուտական մը պէտք չէ նաեւ քաղաքապետ ըլլայ, կողմնակից է օտարականներու քուէարկութեան թաղապետական ընտրութիւններուն:

Ընդհանուր ձեւով, Ժոսփէնի ծրագիրը իր բազմատարր ճախին ալ ամբողջական հաւանութիւնը չի վայելեր: Կանաչները եւ համայնավարները գոհացում չեն առներ: Մամէռ, օրինակ, կ'ուզէ որ անպայման դանապիւ (թմբկագործ մը) դժգոհութիւն ալ յայտնած են Վրաստանի մէջ գործող ամերիկացի զինուորական մասնագէտներուն ներկայութեան:

Նոյն բնակչութեան պահանջներէն է նաեւ Վրաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ այցագրի կիրարկութեան ջնջումը, որպէսզի ժամանակաւոր աշխատանքի համար Ռուսաստան մեկնումը դիւրանայ:

ՄԵՍԽԵԹՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՀԱՐՑԸ

Վրաստանի Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Վան Բայբուրդ մամուլի ասուլիսի մը անդրադառնալով մեսխեթցի Թուրքերու Ջաւախքի շրջանը վերադարձի պահանջներուն, ըսած է թէ ատիկա կրնայ կ'ըլլայ, եթէ միջազգային կազմակերպութիւնները ապահովեն 180 տարի առաջ Կարսէն ու Էրզրումէն Վրաստան ապաստանած Հայերու իրենց պատմական հայրենիքը վերադարձը:

***

ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱԶԱՅՆ ՉԻ ՎԵՐԱԲՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻ ՎՃԻՌԻՆ

Գլխաւոր դատախազութիւնը բողոք ներկայացուցած է Վճռաբեկ Ատեանին, «Եհովայի վկայ» Լ· Մարգարեանի Մարտ 7–ին տրուած վճիռին մասին զոր անօրինական համարած է: Լ· Մարգարեան մեղադրուած էր Արմաւիրի Մեծամօր քաղաքին մէջ ազանդ կազմակերպելով եւ դեկավարութեամբ: Իր մասին առաջին ատեանը արդարացման վճիռ արձակած էր, վերաքննիչ ատեանն ալ անփոփոխ պահած նոյն վճիռը:

***

ՊԱՊԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Յովհ· Պօղոս Բ· Մայիս 22 _ 26 Բաքու կ'այցելէ: Այդ ընթացքին հանդիպումներ կ'ունենայ Ադրբեջանի նախագահին, Խորհրդարանի նախագահին, Արտաքին գործերու նախարարին եւ կրօնապետին հետ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՔՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 16 / 19)

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐԱԾ Է ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾՔԸ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Մարտ 16–ին հրամանագիրը ստորագրած է Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան կառուցուածքը սահմանելու մասին: Ինչպէս յայտնած է ՀՀ նախագահի մամուլի գրասենեակը, սահմանուած է ՀՀ կառավարութեան հետեւեալ կառուցուածքը·

1· *Ազգային ապահովութեան նախարարութիւն*
2· *Առողջապահութեան նախարարութիւն*
3· *Առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարութիւն*
4· *Արդարադատութեան նախարարութիւն*
5· *Արտաքին գործերի նախարարութիւն*
6· *Բնապահութեան նախարարութիւն*
7· *Գիւղատնտեսութեան նախարարութիւն*
8· *Ուժանիւթի նախարարութիւն*
9· *Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւն*
10· *Մշակոյթի, երիտասարդութեան հարցերի, մարմնամարզի նախարարութիւն*
11· *Ներքին գործերի նախարարութիւն*
12· *Պաշտպանութեան նախարարութիւն*
13· *Պետական գոյքի կառավարման նախարարութիւն*
14· *Պետական եկամուտների նախարարութիւն*
15· *Ընկերային ապահովութեան նախարարութիւն*
16· *Փոխադրութեան եւ կապի նախարարութիւն*
17· *Քաղաքաշինութեան նախարարութիւն*
18· *Ֆինանսների եւ տնտեսութեան նախարարութիւն*
19· *Տարածքային կառավարման եւ ենթակառուցուածքների գործունէութիւնը համակարգող նախարար*
20· *Կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար _ նախարար:*

Մինչեւ պետական կառավարման համակարգի փոփոխութիւններու աւարտը, կը գործեն հետեւեալ մարմինները·

1· *Անշարժ գոյքի, չափագրումի պետական կոմիտէ*
2· *Աթոմային ուժանիւթի օգտագործման, միջուկային եւ չողագործօն ապահովութեան պետական հսկողութեան վարչութիւն*
3· *Արտակարգ իրավիճակների վարչութիւն*
4· *Մաքսային պետական կոմիտէ*
5· *Գաղութի եւ փախստականների վարչութիւն*
6· *Պետական առողջապահական գործակալութիւն*
7· *Պետական գնումների գործակալութիւն*
8· *Ջրային տնտեսութեան պետական կոմիտէ*
9· *Երկրաչարժային պաշտպանութեան ազգային ծառայութիւն*
10· *Միատարրումի, չափագիտութեան եւ վաստատրումի վարչութիւն*
11· *Քաղաքացիական օդային դիւթերի դիւանագործ վարչութիւն:*

***

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄՆ ՄԵԿՆԱԾ

Պաշտպանութեան նախարար Ս· Սարգսեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Մարտ 17_ին պաշտօնական այցով մեկնած է Ուաշինկթըն: Ս· Սարգսեան հոն ամերիկացի իր պաշտօնակիցին հետ հայեւամերիկեան զինուորական դարձակցութեան զարգացման մասին քննարկումներ կ'ունենար:

***

ԷՋՄԻԱԾնի ՄԷՋ ԱԿԱՆԱՋԵՐԾՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆ

ԱՄՆ_ու Արտաքին գործերու նախարարութեան եւ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւններու գործակցութեամբ ականազերծումի կեդրոն մը բացուած է Էջմիածնի մէջ, Մարտ 16_ին: Բացման ընթացքին խօսք առնելով Պաշտպանութեան նախարար Ս· Սարգսեան, ըսած է թէ կեդրոնը լաւագոյն օրինակներէն է հայեւամերիկեան գործակցութեան: Նախարարը համոզում յայտնած որ այլեւս ռազմական գործողութիւնները տեղի չեն ունենար, այդ պատճառով ալ նման կեդրոնի ստեղծումին ձեռնարկուած է, որպէսզի մաքրուին ականուած տարածքները:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

Շրջան կատարուած այցէն եռք Մինսկի խումբին նախագահները Վիէննայի մէջ յայտարարած են թէ Հայաստան ու Ադրբեջանի նախագահները ընդունած են լրացուցիչ բանակցութիւններ վարելու իրենց առաջարկը: Առաջին հանդիպումը նախատեսուած է Մայիսին, Փրակայի մէջ, երկու նախագահներու ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Հայաստանի կողմէ այդ բանակցութիւնները կը վարէ Արտաքին գործերու փոխ_նախարար Թաթուլ Մարգարեան: Ան ծնած է 1964_ին, տնտեսագէտ է· ուսումը կատարելագործած է ԱՄՆ_ու եւ Անգլիոյ մէջ:

***

ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ, ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Վրաստանի Խորհրդարանի նախագահուհի Նինօ Բուրջանաձէ Մարտ 17, կիրակի օր այց մը տուած է երկրին հարաւային հայաբնակ Ջաւախքի շրջանին ու հանդիպում ունեցած տեղացի բնակչութեան հետ: Այդ այցը պատճառ եղած է որ արտայայտութիւն դանեն շրջանի Հայերը յուզող հարցեր ու պահանջներ ներկայացուին, նորոգուին:

Ջաւախքի բնակիչ Հայերը ուզած են որ Վրաստանի իշխանութիւնները պաշտօնապէս ճանչնան 1915–ի ցեղասպանութիւնը, ինչպէս չարք մը երկիրներ: Բուրջանաձէ ըսած է թէ ներկայիս Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ այդ հարցը

ՄԻՇՏ ԱՁԺՄԷԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ՄԸ

Մարսէյլի հայութեան մասին պրպըտումները ըրած ատենս, պատահմամբ, դրեթէ «հրաշքով» ձեռքս անցաւ երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեանի 1926 Մարտ 28 թուակիր կոնդակը, Փարիզէն ուղղուած Եւրոպայի հայութեան:

Պալաքեան Եպիսկոպոս, որուն յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ Մարսէյլի հայութեան մէջ, ծնած է Եւդոկիա (Թոքաթ) 1878_ին, աշակերտած Արմաշու դպրեվանքին, եւ չատ երիտասարդ տարիքին առաջնորդական պաշտօնները վարած Թուրքիոյ զանազան կողմերուն: 1915_ին Պոլիս գտնուելով, Կոմիտաս վարդապետին եւ ուրիշ մտաւորականներու հետ աքսորուած է մինչեւ Զանղըրը: Հրաշքով փրկուած սպանդէն չնորհիւ իր վերմանախօսութեան, ան պատերազմի վարդապետին դրեց «Հայուն Գողգոթան» խորագրուած իր հատորը, ինք եւս ցմրուր ճաշակած լլալով իր ժողովուրդին ոչնչացման Գողգոթան: Նոյնպէս իր վերմանագիտութեան չնորհիւ, Գրիգորիս Ծայրագոյն Վարդապետը 1921_ին փութաց Պէրլին, Սողոմոն Թէհլիրեանի դատը պաշտպանելու եւ իր կարեւոր բաժինը ունեցաւ ազգային հերոսին անպարտ արձակման մէջ:

Զինք մեծապէս դնահատելով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե· 1923_ին եպիսկոպոս ձեռնադրեց եւ նըշանակեց Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Եւրոպայի թեմը հիմնելու եւ դպրեվանքը կազմակերպելու առաջադրանքով: Ահա՛, այդ նպատակով 1926_ի Մայիս 23_ին Փարիզի մէջ Պատգամաւորական ժողով գումարելու հրաւէրով էր որ գրուած է սոյն կոնդակը: Պալաքեան Եպիսկոպոս գրած է զայն պարզ եւ անսեթեւեթ, բայց սրտայոյզ ոճով մը, եւ Տանտաբանեայ պատուիրանի ձեւով:

Շատերուս անծանօթ լինչ _ լինչ պատճառներով, Պալաքեան Եպիսկոպոսի այդ առաքելութիւնը չպսակուեցաւ:

Արդեօք այդ պատճառներէն մին Եւրոպայի այն ատենուան կացութի՞ւնն էր: Սահմանակից երկիրները տարբեր վարչակարգեր ունէին, երբեմն իրարու թշնամի, ունէին սահմաններ որոնցմէ կ'անցնուէր միայն անցագրով եւ վիզայով: Փարահաներով հեռու մեր օրերու Եւրոպային: Աւելցնենք թէ չվային այսօրուան փոխադրութեան եւ հաղորդակցութեան միջոցները· օդանաւ, ճեպընթաց, հեռախօս եւ ֆաքս...:

Ձեռնթափ առաջնորդը 1927_ին եկաւ հաստատուիլ Մարսէյլ, ուր դասաւ դործունէութեան աւելի նպաստաւոր միջավայր եւ պայմաններ: Շրջապատուած չնչին ոգիով ազգայիններէ, չուտով հիմնեց Հարաւային Ֆրանսայի թեմը, որուն առաջին առաջնորդը դարձաւ: Ոգի ի բռին աշխատելով, չորս տարիներուն, Մարսէյլէն Նիս կառուցեց եւ իր ձեռքով օծեց լինը եկեղեցիները, իրենց դպրոցներով:

Մեծերէս լսեր եմ որ ան յաճախ կ'այցելէ եղեր չինուհեան վայրերը, թեւերը սոթեթելով, աշխատաւորներուն հետ ապրելու եւ չաղախ կրելով, անոնց հետ խնարհարար կիսելով պնակ մը «պուլղուր վիլաւ»ը, կամ կաոր մը պանիր_հացը. երանելի՛ օրեր անմեղ եկեղեցականով մը: Մարսէյլի չատ մը եկեղեցիներու պատերուն գեղեցուած նուիրատուներու մարմարէ տախտակին դլուխն է Պալաքեան անունը, Աւետարանի աղքատ այրիին լումային օրինակով...: Ձեռքիս տակ է Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ նուիրատուներու ցանկը: Բացի մի քանի կարեւոր դումարներէ, դաղթական ժողովուրդի լումաներն են, որոնց աւելցած է ... «Օծման պատարագին Սրբազանին կողմէ նուիրուած՝ իր պնակին հասոյթը, 150 ֆրանք»: Եթէ նկատի առնենք որ ան ատեն բանուորին չաբաթական աշխատավարձը չուրջ 100 ֆրանք էր _ այսինքն՝ այսօրուան 1500 ֆրանքը, կամ 250 Եւրօն _ կարելի է դիւրաւ ենթադրել որ ան իր այդ չաբաթը անցուցած է ցամաք հացով, երբ պիտենք որ մահուան օրը իր գրպանէն գտնուած է միայն ... 5 ֆրանք· այո՛, միայն 5 ֆրանք:

Ո՛չ Մարսէյլի հայութիւնը, ո՛չ ալ ուրիշ տեղեր ունեցան երկրորդ Պալաքեան մը: Ան իր ժողովուրդին չախչախիչ մեծամասնութեան սիրոյն ու որդիական յարդանքին առարկան եղաւ իր կենդանութեան: Բայց ցաւօք, արտ մը ցորեկին մէջ կար բուռ մը որոմ...: Հայու եւ մարդու անունին անարժան քանի մը մարդակերպ արարածներ չվարանեցան ամէնէն զզրելի ու նողկալի միջոցներով գինք աղտոտելու, ցեխոտելու: Ու այդ անարդ յարձակումներուն չդիմանալով, ան աչքերը փակեց 1934_ի Հոկտեմբեր 8_ին, հազիւ 56 տարեկան: Յաջորդ կիրակի, Պօմոնի Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած ազգային յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են 5000 հոգի, մարդկային ծովի վերածելով Պոմոնի փողոցները:

Եթէ այսօր հրաշքով մը Պալաքեան Եպիսկոպոս կարենար իր վերեմգանէն գըլուխը վեր վերցնել, ի՞նչ պիտի լսէր ա-

ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԱՌԱՋԻՆ· _ Ո՛ւր որ ալ ըլլաս, ի՛նչտեղ ալ գտնուիս, մի՛ մոռնար, յիշէ եւ ամուր կառչէ հայրենի սրբազան հողիդ, բազմադարեան մայրենի եկեղեցւոյդ, հոյակապ լեզուիդ եւ ազգային աւանդութիւններուդ, որոնք ցարդ խարիսխն եղան քու փրկութեանդ, ասկէց վերջն ալ հիմը պիտի ըլլան քու դոյութեանդ:

ԵՐԿՐՈՐԴ· _ Գաղթավայրերուդ մէջ ուժ տուր նոր հայ եկեղեցիներու եւ հայ դպրոցներու կառուցման, իբր ցեղիդ պահպանութեան երկու դլխաւոր աղղակները: Տուներու մէջ մի մոռնար խօսիլ մայրենի հիասքանչ լեզուդ եւ սորվեցուր զաւակներուդ ալ, որպէս զի չօտարանան, չայլասերին ու չկորսուին:

ԵՐՐՈՐԴ· _ Մաքով, հոդիով եւ մարմնով ապրէ մաքուր, առողջ, ժուժկալ եւ պարզ: Եղիր խնայող, որպէսզի երբ 5_6 տարիէն վերադինուող Մայր Հայրենիք դառնալու աւետաբեր օրն հնչէ, բարոյական, մարմնական եւ նիւթական դրամադլխով երթաս Հայաստան, իբր նոր ուժ մը հայրենիքի չէնքին վրայ աւելցնելու քու հետդ տարած կարողութիւններդ եւ ոչ թէ բեռ ըլլաս հայրենիքիդ:

ՉՈՐՐՈՐԴ· _ Նիւթապէս եւ բարոյապէս փութա՛ օդնել Մայր Հայրենիքիդ վերաշինութեան սրբազան գործին, անդամակցելով հետզհետէ կազմակերպուող Հ.Օ.Կ.ներուն, առանց կուսակցական եւ յարանուանական խորութեան, էանի որ հասարակաց մեր հայրենիքն է, գնուած հայ ցեղին համարեա կէսին ահաւոր զոհաբերութեամբ: Քու թշնամիդ քեզ անխնայ կոտորեց, եւ կոտորած ատեն խաիր չդրաւ դասակարդի, զաղափարի, կուսակցական եւ յարանուանական չերտաւորումներու. դուն ինչո՞ւ խաիր կը դնես: Մի՛ նայիր թէ վերաշինուող Մայր Հայրենիքդ ի՞նչ ռէժիմ ունի եւ ո՞ր կուսակցութիւնն է ղեկավար. քանի որ՝ հայ մարդիկ են, սիրէ՛, պաչապանէ՛, զօրացո՛ւր, զի գնդապան վարչութիւնները կուգան ու կ'երթան, բայց հայ հայրենիքն ու հայ ժողովուրդը մնաց ու պիտի մնայ յաւիտեան:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ· _ Քանի օտարութեան մէջ կ'ապրիք՝ եղբայրական ձեռք կարկառեցէք, իրարու բեռ թեթեւցուցէք, իրարու արցունք սրբեցէք, զի ամէնքդ ալ տառապանքի, ցաւի ընկերներ էք, իսկ վշտի ընկերները իրար չեն մոռնար երբեք:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ· _ Ո՛ր երկրին մէջ ալ որ դտնուիս, քու վայելած ապահովականութեանդ եւ հիւրասիրութեանդ համար չը-նորհակալ եղիր· քու այս երախտադիտութեանդ մեծագոյն եւ գործնական ապացոյցը տուած պիտի ըլլաս, եթէ ապրած երկրիդ օրէնքներուն հանդէպ անկեղծ ու անվերապահ յարգանք ունենաս: Ջանա՛ սորվիլ ապրած երկրիդ լեզուն, եղիր բարեկիրթ եւ մի՛ մոռնար որ Եւրոպացիներէն չատ աւելի քաղաքակիրթ եւ պատմական վառ ուսուր անցեալ ունեցող 4000 տարուան ժողովուրդի մը զաւակն ես: Միշտ բարձր պահէ ցեղիդ պատուոյ դրօշը, եթէ ստացիր մականուն եւ ազնիւ հայ արիւն ունիս:

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ· _ Եղիր չափաւոր քու բոլոր ղբաղումներուդ, խօսքիդ եւ դործիդ մէջ, եղիր գաղտնապահ բու ազգային կամ անձնական ծրագիրներուդ մէջ: Հեռու կեցիր արկածախնդրական ամէն շարժումներէ: Քաղաքական յայտնի կամ դաղտնի խաղերու դաւակից եւ գործիք մի ըլլար: Ա՛լ կը բաւէ որքան խաբուեցար: Զգոյշ եւ հեռատես եղիր· զի չես գիտեր թէ վաղն ի՞նչ նոր չար անակընկալ կը բերէ ցեղի: Քանի որ հիւր ես, հիւրի պէս վարուէ:

ՅԻՆԻՍԵՐՈՐԴ· _ Ձիչէ որ մինչեւ մեր դպրոցական աշակերտները քաղաքականութեամբ զբաղեցուս, համար այս թափառական վիճակին հասանք, վրայ տալով եւ հայրենիք եւ մեր ազդին կէսն ալ հարստութիւն եւ ամէն ինչ:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ· _ Ձիչէ եւ պահէ հայ ընտանեկան աւանդական սրբութիւնդ· մի՛ մոռնար որ ընտանիքներէ կազմուած են ազդերն· եթէ ընտանիքին հիմը զօրաւոր է, ազդն եւս զօրաւոր կ'ըլլայ: Զանա ամուսնանալ ցեղակից օրիորդներու հետ, բազմածնութեամբ լեցուր կէս առ կէս կոտորակուած ցեղիդ պակասը, խորհէս համոզուած որ ինչպէս ամէն ազդերու մէջ, նոյնպէս Հայոցս համար ալ օրինաւոր ամուսնութեամբ ընտանիք կազմելն ու բազմածնութիւնն մեր ազդային քաղաքականութեան հիմը պէտք է ըլլայ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ· _ Եւրոպայի ցան ու ցրիւ 90·000 ժողովուրդին կէսէն աւելին կ'ապրին Ֆրանսայի մէջ, ուր է նաեւ Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդանիստ կեդրոնն: Ազնիւ Ֆրանսա, հաւատարիմ իր բազմադարեան ասպետական աւանդութիւններուն, աւելի քան 50·000 ցեղակիցներ հիւրընկալեց իր պաղաբեր եւ արեւալից երկրին մէջ, երբ Եւրոպայի քաղաքակիրթ չատ երկիրներ իրենց դռներն ամրապէս փակեցին մեր առջեւ: Մի՛ մոռնար այս ազնիւ հիւրասիրութիւնը, սորվէ՛ իր քաղցր լեզուն, որ միջազդային լեզու է դարերէ ի վեր, առիթէն օդտուէ՛ իւրացնելու իր հոյակապ եւ ոահվիրայ քաղաքակրթութիւնն եւ սիրէ Ֆրանսան, յիշելով որ մարդկային իսկական, ազնիւին, բարիին, գեղեցիկին դասական երկիրն է: Շատ բան կրնաս ուսանիլ եւ հետզ օր մը Հայաստան տանիլ Ֆրանսական քաղաքակրթութեան բազմազան եւ զարմանազան փչրանքները, եւ անով նոր թռիչք տալ Մայր Հայրենիքիդ վերածնրնդանան մեղսակցելու աշխատանքներուն:

ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ· _ Ոտքի՛ կանգնէ, ա՛լ կեանք վարդ կարդ մը եկեղեցականներուն լ տես: Մանաւանդ, ի՞նչ պիտի բսէր անոնցմէ մի քանիին ագահօրէն դիզած միլիոնաւոր տոլարներուն ու ֆրանքներուն համար, որոնք անոնց մահէն յետոյ, շունին ու կատուին, աւելի ճի՛շդ իրենց ապրած երկիրներուն պետական գանձատուներուն կեր դարձան...:

Եթէ կը հաւատանք որ մարդիկ կ'ապրին իրենց գործերուն ընդմէջէն, ապա իր մահէն մօտ 60 տարի յետոյ տակաւին կենդանի է Գրիդորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, քանի իր օծած 9 եկեղեցիներուն կամարներուն տակ տակաւին կը հնչեն Հայուն աղօթքն ու չարականը:

Կենդանի է Պալաքեան կրօնաւորը, իր գրած կոնդակով որուն տասնաբանեան կու տամ ստորեւ, որովհետեւ համեստ կարծիքովս՝ գրուելէ 75 տարի յետոյ ալ, անոր ամէն մէկ պարբերութիւնը պահած իր թարմութիւնն ու արժէքակատարութիւնը, կրնայ խորհրդածութեան նիւթ ըլլալ բոլորին. մեծին ու փոքրին, եկեղեցականին թէ աշխարհականին:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՓՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՄԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՁԱՇԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 22_ին, տեղի ունեցած է Համբիկ Սասունեանի պաշտպան յանձնախումբին կազմակերպած ճաշ _ հանդիսակատարութիւնը, որուն մասնակցած են 700 հոդի: Բացումը կատարած է Հուրի Ցըղնըման: Ներկայացուած են 20 տարիներու ընթացքին պաշտպան տարբեր յանձնախումբերու կողմէ տարուած աշխատանքները Համբիկ Սասունեանի ազատ արձակման դծով: Խօսք առած են Ցուվիկ Սալիպա, առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, Լրաւաբան Պետրոս Զաքարեան, անդրադառնալով Համբիկ Սասունեանի ազնիւ նկարադրին, համբերութեան եւ տոկունութեան: Համբիկի նեղկայ պաշտպան փաստաբանը՝ Մարք Կիրակոս, իր խօսքին մէջ Համբիկին հարցազրոյց մը կատարուած է «ատելութեան ոճիր»: Հեռաձայնային հարցազրոյց մը կատարուած է Համբիկ Սասունեանի հետ, յուշիկ մշնորհրա մը պարզելով սրահին մէջ: Հանդէս եկած են երդիչներ Ցուվիկ Գրիգորեան, Ներսիկ Իսպիրեան եւ Գառնիկ Սարգիսեան: Ներկաներու կողմէ ի նպաստ Համբիկ Սասունեանի դատի հետապնդման եղած նուէրներէն գոյացած է 70 հազար տոլար:

*
**

25 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ Հ·Յ·Դ· ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 22_ին, տեղի ունեցած է 25 նորագիրներու երդման արարողութիւնը, որով անոնք անցած են Հ· Յ· Դ· շարքերը: Բացման խօսքը արտասանած է Ալիք Պէրպէրեան: Արարողութեան կնքահայրը՝ Հ· Յ· Դ· Բիւրոյի անդամ Վիգէն Ցուվհաննէսեան, խօսած է դաշնակցական մը պարտականութիւններուն եւ պարտաւորութիւններուն մասին: Շնորհաւորանքի խօսքով հանդէս եկած է կեդրոնի Կոմիտէի ներկայացուցիչ Վիգէն Եսայեան:

*
**

ՈՒԻԼԵՐՄ ՍԱՐՈՑԵԱՆԻ ԱՁԻՒՆ ԱՄՓՈՓՈՒԵՑԱԻ ՖՐԷԶՆՈՑԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Ֆրէզնոյի Հայոց «Արարատ» դերեզմանատան մէջ, Մարտ 3_ին, տեղի ունե-

---

ժամն հասաւ, ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ դուն ալ քաղաքական ազդ մը եղար, ցոյց տուր թէ ազգերու պատմութեան մէջ դուներէդ տեսնուած անցեալ ազդային դժբախտութիւններէդ հրահանգիչ դասեր դիտցած ես առնել: Ուստի յետ այսու քու հզօր անքատականութիւնդ յարմարցուր եւ գործածէ յօգուտ հաւաքականութեանդ: Անճնասիրութեամբ միշտ յառաջ գալէ: Ես հիացող մըն եմ ստեղծագործ ու չինարար աշխատանքի ու ցեղային անընկճելի տոկունութեանդ· անցեալ պատմութիւնդ ասոր վկայ· օ՜ն վաղուան պատմութիւնդ ալ թող վկայ ըլլայ ասոր:

Իսկ դարերէ ի վեր այժմ քեզ նեղկայացող այս մեծ պատեհութիւնն եւս չը դիտնաս օդտագործել իբր քաղաքական հաւատնութիւն ունեցող ժողովուրդ պատմական համաչխարհային յեղաշրջման այս օրերուն, դուն ձեռքովդ խայ մը քաշած պիտի ըլլաս քու 4000 տարուան պատմութեանդ վրայ, եւ պատահանատու մնաս է՛ւ Աստուծոյ է՛ւ ապագայ հայ բոլոր սերունդներուն առջեւ:

Վախցի՛ր պատմութեան անաչառ դատաստանէն եւ ապագայ հայ սերունդներու ահաւոր անէծքէն:

Ներկայացուցիչ
Վեհափառ Հայրապետին Ամենայն Հայոց
եւ Պատուիրակ Մայր Աթոռոյ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ· ՊԱԼԱՔԵԱՆ

1926, Մայիս 23

ցած է Ռափըեմ Սարոյեանի ածխանի թաղման արարողութիւնը: Սարոյեան մեռաւ 1981_ին եւ իր ածխունէն մաս մը փոխադրուեցաւ Հայաստան, իսկ մնացեալը պահեղուած էր Ֆրէզնոյի Լոյալ Տաճարին մէջ: Սարոյեանի որդին՝ Արամ, փափաք յայտնած էր որ հօրը ածխունը ամփոփուի, «Արարատ» գերեզմանատան մէջ, ուր ողբացեալ դրադէտը կը դեգերէր անձրեւին տակ, խօսելով գերեզմանաքարերուն հետ: Հայ երիցական եկեղեցւոյ հովիւին կողմէ կատարուած թաղման արարողութեան մասնակցած են Սարոյեանի ընտանիքի անդամները՝ Արամ եւ Լիւսի, ինչպէս նաեւ բարեկամներ, որոնք համախմբուած են Հնդկաստանէն բերուած սեւ տապանաքարին չուրջ: Սարոյեան իր ողջութեան դրած էր իր տապանագիրը, ուր կ'ըսուի. «Քանդիդ ընթացքին ապրէ՛, որպէսզի այդ հիանալի օրերուն կեանքի թշուառութիւնն ու տխրութիւնը չաւելցնես, այլ ժպտիս անտարմանութեամբ ու խորհրդաւորութեամբ»:

*
**

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ
ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇԸ

կէնտէյլի «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, փետրուար 23_ին, տեղի ունեցած է Գալիֆորնիոյ Հայ Բժիշկներու Միութեան 16_րդ տարեկան ճաշը: Բացումը կատարած է Տիկնանց օժանդակ մարմնի առեւնատուհի Վանի Զէրիք: Բացման խօսքով հանդէս եկած է տոքթոր Սիլվա կարմիկեան: Միութեան նախագահը՝ տոքթոր Արմէն Զէրիք, ներկայացուցած է տարեկան գործունէութիւնը, ծառայութիւնները հայրենիքին եւ գաղութին: «Տարուան բժիշկ»ը պատուին արժանացած է տոքթոր Արամ Զօսպանեան, անոր պոսթընի համալսարանի բժշկական կեդրոնի հիմնարկի տնօրէն: Խօսք առնելով Երեւանի բժշկական հիմնարկի արտաքսմանի ուսանողներու բաժնի տնօրէն տոքթ. Երուանդ Մահակեան, հիմնարկի կողմէ պատուոյ դոկտորայի տիտղոս չնորհած է տոքթոր Արմէն Զէրիքի, տոքթոր Սիլվա կարմիկեանի, տոքթոր Կիրակոս Մինասեանի եւ տոքթոր Դաւիթ Դաւթեանին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ «ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՔԱՌՈՒՂԻՒՆ ՎՐԱՑ» ՀԱՏՈՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ

Երեւանի «Նայիրի» հրատարակչատունէն լոյս տեսած է Արմէն Մուրատեանի «Կիլիկիան կայսրութիւններու քառուղիին վրայ» երկհատոր գործը, հայերէն թարգմանութեամբ: Թարգմանութիւնը կատարած է Ամալիա Շահումեան: Հրատարակութեան մեկնաբան է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը: Նոյն առիթով Արամ Ա. կաթողիկոսը Հայրապետական իր դիրքին մէջ դրուատելով հեղինակին ու նաեւ Հայաստանի մտաւորականութեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հետ սերտ գործակցութեան արդիւնք, կը վստահեցնէ թէ Աթոռը եւ ինք անձամբ միշտ քաջալերի պիտի ըլլան բոլոր այն մտաւորականները, որոնք «կոչուած են արծարծ պահելու Հայրը Սուրբ Մեսրոպին ու յաւերժական արժէքները հայ մշակոյթին»:

Մարտ 7_ին Երեւանի Ազգային Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան բաժնին մէջ տեղի ունեցած է հատորին հայերէն թարգմանութեան ներկայացումը:

ԹՈՂԱՐԿԷՍ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 27_ին, տօնուած է ՀՕՄ_ի Օրը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ռուբինա մասնաճիւղին: Օրուան հանդիսավարը՝ Ռուբինա Գասապեան, բացման իր խօսքին մէջ, հանդիսութիւնը նկատած է փնքնաքննարկումի եւ արժեւորումի առիթ: Առենապետուհի Լորա Մավլեան հակիրճ պատմականը ըրած է մասնաճիւղի գործունէութեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ՀՕՄ Գանատայի Շրջանային վարչութեան անդամ Նայիրի Շահինեան: Գործադրուած է գեղարւեստական յայտագիր մը:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՋՈՒԼԻԷՏԵՐԻԱ ՄԱԿ-Ի ԱՆԴԱՄ

Մարտ 3_էն ի վեր, Ջուլիէթերիա դուրս ելաւ իր կղզիացումէն եւ մուտք գործեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, առանց մեծ աղմուկի, երկար վիճարկումներէ ետք: Յաղթանակը աւելի քան պատուաբեր է, կը գրէ Ժընեւի «Լը Թան» օրաթերթը, նաեւ ամուր է, քանի հանրաքուէին դրական պատասխան տուղներու համեմատութիւնը 54,6% էր: Այս արդիւնքը ցոյց կու տայ ՄԱԿ_ի անդամակցութեան կողմնակիցներու տպաւորիչ յառաջդիմութիւն մը, բաղդատմամբ 1986_ի հանրաքուէին: Այս օրինակը ցոյց կու տայ որ հանրաքուէի ժողովրդավարութեան մէջ, ոչ մէկ դատ կորսուած է, կը բաւէ նպատակաւոր ժամանակը ընտրել:

Այս յաղթանակը ապահովողը եղաւ Դաշնակցային Միջհուրդը (կառավարութիւն) եւ կրնայ հպարտ ըլլալ: Ժողովրդավարական այս քուէն մեծարանք մըն է նաեւ հանդէպ Միացեալ Ազգերու եւ իր ընդհանուր քարտուղար Քոֆի Անանի, որ կրնայ նկատել որոշ գնահատանք մը իր տարած աշխատանքին:

Պատմութիւնը քանիցս ցոյց տուած է որ բացուելու քաղաքականութիւն մը չկայ Ջուլիէթերիոյ մէջ առանց քաղաքներու եւ արեւմտեան Ջուլիէթերիոյ զօրակցութեան: Ասոնք յարգեցին Մարտ 3_ի ժամադրութիւնը: Բայց, հարկ է նաեւ նկատել որ անտեսութեան զօրակցութիւնը եւ կառավարութեան միաձայն յանձնառութիւնը յաջողութեան պայմաններ դարձած են: Եթէ ասոնցմէ մէկն ու մէկը թերանայ, ամէն ինչ կրնայ կորսուիլ:

Ընդդիմութեան մէկ կարեւոր մասը կրճտած էր տարբեր մնալու յամառ կամքին վրայ: Անոնց համար, որոնք կառչած են անհրաժեշտի չէզոքութեան մը, եթէ հրաժարուի բացառութիւն մը ըլլալէ, այլեւս ջուլիէթերիացի չես: Անհետանալու այս վախը, հալելու գաղափարը, որոնց մասին քաղաքական հոգեբուժութիւնը անմիջապէս խօսիլէն ներս սպրդեցաւ:

Ատիկ աթոռի մը վրայ նստած՝ խոր մտածումի մէջ ընկղմած կը թուէր:

Երբ տեսաւ Արթինը՝ զարմացական ճիչ մը արձակեց:

– Դուն հո՞ս, – ըսաւ ոտքի ելլելով:

– Այո՛, քեզ տեսնելու եկայ:

– Բայց ինծի հետ յարաբերութիւն ունենալը արգիլուած է:

– Ինծի համար չէ այդ արգելքը, այս առտու պէարի պէյը տեսայ, կ'երեւայ, որ ամէն բան խոստովաներ ես:

– Ի՞նչ ընեմ, եղբայր, – գոչեց Ատիկ, – պիս նեղը ըլլին, նայեցայ, որ ուրիշ ճար չի կար, օրերէ ի վեր բանտարկուած եմ այստեղ, հարցնող – փնտռող չի կայ, կը կարծէի, որ դուն պոնէ ինծի համար կ'աշխատիս, բայց այդ մասին ալ յուսախաբ եղայ. մինչ ե՞ս եմ այս դործին մէջ յանցաւորը, ընդհակառակը՝ ես երկրորդական դեր մը ունիմ, եւ բոլոր փորձանքը իմ գլուխս պայթեցաւ:

– Բայց այդ թուղթերը ինչպէ՞ս ոստիկանութիւնը հասկցաւ, թէ քու քովդ, այնինչ սենեակը, այնինչ սնտուկին մէջ կը գտնուին:

– Այդ բանին բնա՛ւ խելքս չհասաւ եւ նոյնիսկ մտածեցի, որ գործին մէջ մատնութիւն կար, – պատասխանեց Ատիկ:

– Ո՞վ կրնար ըլլալ մատնիչը:

– Ես ի՞նչ դիտնամ, կա՛մ դուն եւ կա՛մ Արզարը, ուրիշ ո՞վ դիտէր թուղթերուն իմ քով պահուելը:

– Բայց դուն խելքդ կորսնցուցեր ես, Ատի՛կ էֆէնտի:

– Ինչո՞ւ համար:

– Ինչպէ՞ս կրնաս կասկածիլ մեր վրայ, ի՞նչ շահ ունինք մեր գաղտնիքը երեւան հանելու մէջ:

– Բայց ձենդ գաս ո՞վ կրնայ ըլլալ, անուշա էմին էֆէնտին չէ, քանի որ ան ալ ինծի պէս բանտարկուած է:

– Ես քիչ մը տեղեկութիւն ունիմ այդ մատնիչին մասին, Պէարի պէյ պատմեց, թէ ով լուր տուած է:

– Ո՞վ է եղեր, – գոչեց Ատիկ:

Արթին քանի մը բառով պատմեց կեղծ տէրվիշին պարագան:

Ատիկ հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ այդ խորհրդաւոր պատմութիւնը:

Ցետոյ լրտեսը հարցուց.

– Հիմա ըսէ, տեսնենք, ամէ՞ն բան խոստովանեցար:

– Գրեթէ, – պատասխանեց Ատիկ:

– Աբդար էֆէնտիին անունն ալ տա՞ր:

– Չէ՛, անոր անունը չտուի, որովհետեւ անոր մասին ինծի հարցում չեղաւ, բայց քու մասիդ դիս չափազանց նեղեցին, եւ ի վերջոյ ըսի, որ դուն ալ այդ կեղծ դաւադրութեան կազմակերպիչներէն մէկն ես:

– Ի՞նչ չահեցար այդ խոստովանութեամբ:

– Ձեմ դիտեր, թէ ի՛նչ չահեցայ, բայց այսպէս լսի:

– Պարզապէս քու կացութիւնդ ծանրացուցիր: Պէտք էր, որ ուրանայիր ամէն բան:

– Ինչպէ՞ս ուրանայի, երբ թուղթերը իմ սնտուկէս էլան, երբ էմին էֆէնտիի տունէն օմպաններ գտնուեցան:

– Գոնէ իմ մասնակցութիւնս ուրանայիր:

– Դուն դիս փրկելու համար բան մը ըրի՞ր, որ ես քեզի համար զոհողութիւն ընէի:

– Ի՞նչ կ'ուզէիր, որ ընէի:

– Գոնէ պայիր պիս տեսնայիր անդամ մը:

– Ինչպէ՞ս կրնայի գալ, խիստ արգելք կար:

– Բայց հիմա, որ նեղը մնացիր, ինչպէ՞ս յաջողեցար գալու:

– Հիմա այս խօսքերը ձգենք եւ դանք բուն խնդրին, այս իրիկուն Պէարի պէյ մեզ պիտի երեսցնէ, այն ատեն ի՞նչ դիրք պիտի բռնես:

(Շար. 188)

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.
ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Ցանկարծ լսաւ ինքնին.

«Շատ պարզ է խնդիրը, բարեպաշտը, կ'երեւայ, որ արդէն յարաբերութիւն ունի ոստիկանութեան հետ եւ թուղթերուն օրինակները մեզի տալէ առաջ քնապիրները յանձնած է ոստիկանութեան անոնք ինչի եւ նոյն ատեն պատմած է նաեւ մեզի տալը... վա՛յ չունչանորդի, այս պէս մեր քիթին քնդացեր է՝ դրամնիս առնելով: Իսկ ատ Ատիկին ըրա՞ծը... Ա՛ւ պուշի պէս ամէն բան յայտներ է, առանց մտածելու, որ այս կերպով իր գլուխն ալ աւելի մեծ փորձանք պիտի բերէ... ա՛ւ նո՛ւ, ուրացիր ամէն բան... վստահ եմ, որ էմին էֆէնտին այնպէս ըրած է: Բայց ես պէտք է, որ անդամ մը Ատիկը տեսնեմ, ուրիշ ճար չի կայ. այս խրխունն պիտի երեսուինք. բայց անկէ առաջ պէտք է, որ գինքը տեսնեմ, եթէ ոչ՝ չատ դէշ բաներ կրնան պատահիլ... Պէարի պէյը ինծի հանդէպ չատ պաղ վարմունք մը ունեցաւ»:

Այս խորհրդածութիւնները ընելէ ետքը Արթին ուղղուեցաւ դէպի միւսուրիյէթի այն կողմը, ուր դիտէր, թէ Ատիկ բնաւորուած էր առանձին խցիկի մը մէջ:

Այդ խցիկին առջեւ պահապան մը կը պպսէր:

Այդ պահապանը ծանօթ էր լրտեսին:

Մօտեցաւ քովը:

– Բարեւ, Օսման էֆէնտի, – ըսաւ մը_տերմօրէն, – մեր Ատիկ էֆէնտիին պահապանը դո՞ւն ես եղեր:

– Այսօր իմ կարգս է, – պատասխանեց Օսման:

– Շատ աղէկ պատահեցաւ, եթէ անծանօթ մը ըլլար, դժուարութիւն պիտի կրէի:

– Ի՞նչ կայ որ...

– Կ'ուզեմ վայրկեան մը տեսնել Ատիկ էֆէնտին:

– Բայց անկարելի է:

– Գիտեմ, որ հետը տեսնուիլ արգիլուած է, բայց այդ արգելքը ինծի համար չէ:

– Ամէնուն համար է, հրամանը այնպէս է:

– Ես կնոջ կողմէն եկած եմ, երկու խօսք ունիմ ընելիք, – պնդեց Արթին, – Օսման էֆէնտի, մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլաս, խե՛ղճ կինը օրերէ ի վեր կուլայ, կ'ողբայ կոր, քանի անգամ եկեր եւ հոս թող չեն տուեր ամուսնոյն երեսը տեսնելու, ինծի աղաչեց, որ անդամ մը տեսնեմ եւ հարցնեմ, որ բանի մը պէտք ունի՞:

– Աղէկ, բայց ես պատասխանատու կը մնամ:

– Վայրկեանի մ՛ գործ է, մարդ չիմանար:

– Հաւատացէք, որ չեմ կրնար թողուլ:

– Նոյնիսկ կինը ձեղի համար նուէր մըն ալ տուաւ:

Եւ լրտեսը ոսկի մը տահեցուց պահապանին ձեռքը:

Այս նուէրը իր բարերար ազդեցութիւնը ըրաւ:

– Լաւ, բայց չատ պիտի չմնաք քովը, – ըսաւ պահապանը՝ խուզարկիչ ակնարկ մը պտտցնելով չուրջը:

– Չարիս հինգ վայրկեան, ես արդէն անձնապէս խօսելիք մը չունիմ, կնոջը կողմէն քանի մը խօսք պիտի ընեմ:

Պահապանը գրպանէն բանալի մը հանեց եւ կամաց մը դուռը բացաւ:

– Ո՞վ է եղեր, – գոչեց Ատիկ:

Արթին քանի մը բառով պատմեց կեղծ տէրվիշին պարագան:

Ատիկ հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ այդ խորհրդաւոր պատմութիւնը:

Ցետոյ լրտեսը հարցուց.

– Հիմա ըսէ, տեսնենք, ամէ՞ն բան խոստովանեցար:

– Գրեթէ, – պատասխանեց Ատիկ:

– Աբդար էֆէնտիին անունն ալ տա՞ր:

– Չէ՛, անոր անունը չտուի, որովհետեւ անոր մասին ինծի հարցում չեղաւ, բայց քու մասիդ դիս չափազանց նեղեցին, եւ ի վերջոյ ըսի, որ դուն ալ այդ կեղծ դաւադրութեան կազմակերպիչներէն մէկն ես:

– Ի՞նչ չահեցար այդ խոստովանութեամբ:

– Ձեմ դիտեր, թէ ի՛նչ չահեցայ, բայց այսպէս լսի:

– Պարզապէս քու կացութիւնդ ծանրացուցիր: Պէտք էր, որ ուրանայիր ամէն բան:

– Ինչպէ՞ս ուրանայի, երբ թուղթերը իմ սնտուկէս էլան, երբ էմին էֆէնտիի տունէն օմպաններ գտնուեցան:

– Գոնէ իմ մասնակցութիւնս ուրանայիր:

– Դուն դիս փրկելու համար բան մը ըրի՞ր, որ ես քեզի համար զոհողութիւն ընէի:

– Ի՞նչ կ'ուզէիր, որ ընէի:

– Գոնէ պայիր պիս տեսնայիր անդամ մը:

– Ինչպէ՞ս կրնայի գալ, խիստ արգելք կար:

– Բայց հիմա, որ նեղը մնացիր, ինչպէ՞ս յաջողեցար գալու:

– Հիմա այս խօսքերը ձգենք եւ դանք բուն խնդրին, այս իրիկուն Պէարի պէյ մեզ պիտի երեսցնէ, այն ատեն ի՞նչ դիրք պիտի բռնես:

(Շար. 188)

(Շար. Ա. էջէն)

ապատօրէն վաճառուի եւ արդելքի չեն թարկուի, կ'ուզէ նաեւ որ Ֆրանսան հըրաժարի հիւլէական ուժանիւթէն։

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, Մարտ 18-ին, ծանր միջադէպեր պատահած են Փալէ տէ Սփորթի մօտ, ուր տեղի կ'ունենար իսրայէլեան բանակին զօրակցութեան հաւաքոյթը, որ չարդիլուեցաւ, հակառակ անոր որ գրդռութիւն մը կը նկատուէր։ Կալան չսկսած իսկ, ժամը 20-ին երիտասարդ Հրեաներ, դրօշակներով կը սկսին բացականչել՝ «Արաֆաթ մարդասպան», մինչ իրենցմէ մէկը չատ դռեհիկ արարքով մը կը հայհոյէ Արաբներուն եւ այդ միջոցին ալ դէմքին հարուած մը կը ստանայ «Լիպէրասիոն»ի նկարահանը եւ հիւանդանոց կը փոխադրուի։ Կը պատմէ որ կը նկարէր, երբ Պեթարի (հրեայ երիտասարդութեան կազմակերպութիւն) երիտասարդները պոռացած են՝ «Նկար չենք ուզեր» եւ վրան յարձակած։ Երկու ուրիշ վիրաւորներ ալ կան։ «Լիպէրասիոն» կ'ըսէ նաեւ որ ականատես մը վկայած է որ յարձակմանն առեն, կը բացականչէին՝ բոլորիդ ալ ցոյց պիտի տանք։ Միւս կողմէ, հաստատուած է որ Թրապի սինակոկին հրդեհը (2000, Հոկտեմբեր 10) հակահրէական արարք մը չէր, այլ հետեւանքն էր ԱՇ-ԷԼ-ԷՄ ընկերութեան մէկ դինով պահակին նետած կճաթէն։ Բայց, հրեայ համայնքը չընդունիր Վերսայլի դատախազին այս եզրակացութիւնը։ Այս առընչութեամբ, մանութեան հետեւանքով վեց երիտասարդներ ձերբակալուած էին։

ՍԻԿԻԼԻԱ ցամաք ելած են հազար Քիւրտեր, մեծ մասամբ Իրաքէն եւ Սուրիայէն, որոնք Մոնիքա նաւով գաղտնաբար եւրոպական ծովափները կուգային, բայց, ճամբան Ֆրանսական նաւատորմը կեցուցած է եւ տեղեկացուցած իտալական իշխանութեանց։ Իտալացիք չեն ուզած ներս առնել, բայց, ճամբորդներէն ոմանք սպառնացած են իրենց մանուկները ծովը նետել։ Մարդ գլուխ 2000-էն 4000 տոլար վճարած են այս ճամբորդութեան համար։ Իտալիա կ'ուզէ առաջքն առնել գաղտնի գաղթին։

ԱԼԺԻՒի կեդրոնը ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 18-ի երեկոյեան, որու հետեւանքով 15 հոգի վիրաւորուած է, ոմանք ծանրօրէն։

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մանկամիւղը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 10·30-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ մանկամիւղս ձեզ կը հրաւիրէ ընկերուհիներու հոգւոյն յիշատակին նուիրուած հոգեճաշին եկեղեցւոյ վերի կարպիս Մանուկեան սրահը։

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք հեռաձայնել եկեղեցւոյ քարտուղարութիւն 04 78 60 47 18 եւ Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան 04 78 26 28 71

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 23*
ՅԱ. օր Մեծի Պահոց
Յիշատակ Ղազարոս յարութեան։
Ժամը 16·30-ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի։

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԾ. ՊԱԼՐԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
Պատարագ ժամը 10-ին։
Դռնբացէք ժամը 12-ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45-ին։
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՒԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին։
Պատարագը՝ ժամը 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17-ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱՔԹՈՒԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

— ● —

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
Պատարագ ժամը 11-ին։
Դռնբացէք ժամը 16-ին։

*
**

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes
Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 22*
կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

SUR L'INVITATION
DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT
SIPAN - KOMITAS
Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles
de la Ville
et la participation
de la M C A d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations
et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

Fondation Léa et Napoléon Bullukian
Subventions 2002

offre aux associations arméniennes de bienfaisance relevant de l'Eglise d'Etchmiadzine

Envoyer un dossier avant le 30 Avril 2002 à :
Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
2, rue Professeur Pierre Marion — 69410 CHAMPAGNE au MONT D'OR

Chaque dossier doit impérativement comporter un RIB, les statuts, la composition du Bureau et du Conseil d'Administration. Tout dossier incomplet sera refusé.

LOURDES 2002
du 8 au 11 mai
Pèlerinage arménien de France
Départs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.
RENSEIGNEMENTS :
Eparchie : 01 40 51 11 90 — **Paris :** 01 44 59 23 50
Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**
Les inscriptions seront closes le 8 avril.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մովսէս Պեհիրեան 20 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին Ալիս Պչաճեանի մահուան քառասունքին եւ Ռոզ Հիպուեանի յիշատակին։

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril

La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville

à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
SIAMANTO
1878 - 1915

Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.

Cocktail —**Entrée libre**—

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION
DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens
de France
et la Maison de la Culture Arménienne
de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages . visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy

Images d'un nouveau voyage
en septembre 2001

Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Թադէոսեանի, Տիկին Հրանոյշ Գիւլբայի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, քրոջ՝ Զարուհի Քէշիշեանի մահուան առթիւ։ Սգակից է նաեւ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը, որովհետեւ Զարուհի Քէշիշեանի մահով կը կորսնցնէ հաստատութեան հիմնադիրներէն կարեւոր անձ մը։

Այս տխուր առիթով Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գիւլբա - Պողոսեանէ 100 Եւրօ փոխանցագրկեպսակի։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 21
JEUDI
21 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում) 247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·389 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·389

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Աւելի քան 150 երկիրներ կը մասնակցին զարգացման ֆինանսաւորումին նուիրուած միջազգային խորհրդաժողովին, որ բացուեցաւ Մարտ 18–ին Մոնթերէյ (Մեքսիքա)։ Հայաստանի պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ վարչապետ՝ Ա. Մարգարեան, որու կ'ընկերանան ելմտական եւ Տնտեսական, Առեւտուրի եւ Տնտեսական զարգացման նախարարները եւ այլ անձնաւորութիւններ։

Օրակարգի նիւթերն են աղքատութեան չկրճատումը, կայուն տնտեսական աճի ապահովութիւնը, միջազգային ելմտական եւ թեթեւ տնտեսակարգի աչխուժացումը եւ այլ հարցեր։ Հաւանաբար, վարչապետ Ա. Մարգարեան ելոյթ ունենայ Մարտ 22–ի լիակատար նիստին։

Ա. Մարգարեան եւ իր պատուիրակութիւնը Մեքսիքա գացած էին կարճ այցելութիւն մը տալէ ետք Լոս Անճելըս Մարտ 16–ին։

***

ՔՐԻՔՆԵՓՐԻՍ,

(Մարտ 19 / 20)

ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Ուկրանիոյ Բաքուի դեսպանատունէն հաղորդած են որ Պաշտպանութեան նախարար ու բանակի զօրավար Վլադիմիր Պետրովիչ Ագրբէյեանի Պաշտպանութեան նախարարին հրաւէրով պաշտօնական այց մը կը կատարէ Բաքու։ Կը նախատեսուի այդ այցին հանդիպումներուն քննարկել երկու երկիրներուն զինուորական զօրակցութեան, նաեւ Ղարաբաղի մէջ ուկրանական խաղաղարար ուժեր զետեղելու նիւթերը։

***

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՆԵՐՈՒՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Արտահանի մէջ Մարտ 19–ին Վրաստանի ու Թուրքիոյ սահմանապահները առմաւորձերու սկսած են։ Անոնց նպատակն է Վրաստանէն խոշոր եղջերաւոր անասուններու մաքսանենգութեան արգելք ըլլալ, նաեւ ձերբակալել Թուրքիա ապօրինի ճամբաներով Վրաստան անցնիլ փորձողները։

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՒՂՆԵՐ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԻՆ

ԻՆԵՍՔՕ–ի համաշխարհային ժառանգութեան ցանկերուն մէջ առնուած են Հայաստանէն Հաղպատ, Սանահինի վանական համալիրները, Գեղարդը, Էջմիածնի Մայր Տաճարը եւ եկեղեցիները, Զուարթնոցը։ Հայաստանի մէջ ներկայիս հաշուուած են 30 հազար պատմամշակութային յուշարձանները որոնց մէջ մեծ է քրիստոնէական կոթողներու թիւը։

ԱՄՆ-ՈՒ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՍ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՆԻՒԹ

ԱՄՆ–ու փոխ–նախագահ Տ. Շէյնէ Իրաքի ղէմ յարձակման մը համար Թուրքիոյ զօրակցութիւնը ապահովելու նպատակով Անգարա գացած է։ Հոն հանդիպում ունեցած է վարչապետ Եճեվիթի ու սպայակոյտի նախագահ Գըվրըգօղլուի հետ։ Թուրք մամուլը արձագանգելով Շէյնէի այցին, կ'ըսէ թէ Անգարա որ կողմնակից չէ Իրաքի ղէմ յարձակումի մը, պնդած է որ նախ Պաղեստինի հարցը պէտք է կարգաւորել։

Թուրքիոյ վարչապետը հետեւեալ կէտերը մատնանշելով առարկած է Շէյնէի առաջադրանքին.

– Թուրքիա ղէմ է Իրաքի մասնատումին, մինչդեռ անոր ղէմ յարձակում մը կրնայ քրտական պետութեան մը ծնունդ տալ, իսկ երկրին հարաւային շրջանը մտնել Իրանի ազդեցութեան գօտիին մէջ։

– Թուրքիոյ զբօսաշրջութիւնը մեծապէս կը տուժէ իր հարաւ–արեւելեան սահմանին վրայ ծագած պատերազմէ մը։

– Զինեալ միջամտութեան մը պարագային հաւանական է որ տուժեն Իրաքի Թիւրքմէնները, ինչ որ Անգարայի համար անբաղձալի է։

– Շատ վտանգաւոր է չրջանին մէջ երկրորդ ճակատ մը բանալ, երբ կը չարունակուին Իսրայէլ – Պաղեստին բախումները։

– Անգարայի համար անորոշ է թէ Իրաքի զանգուածային բնաջնջման զինամթերքին մասին ԱՄՆ–ու վարկածը ստոյգ մ'ինչ տուեալի հիմնուած է։

Արեւմուտքի լրատուիւններուն ու դէպերուն արժեւորումով՝ Թուրքիոյ այս կեցուածքը կը միտի ակարկելու իր զօրակցութիւնը ու առաւելագոյնը ձեռք ձգել իր դաշնակից ու զինակից ԱՄՆ–էն։

ԿԻՊՐՈՍԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԻՒԹԵՐԸ

Տ. Շէյնէի ու Պ. Էճեվիթի հանդիպումին նիւթ եղած են Կիպրոսն ու Հայաստանն ալ։ Թուրքիոյ վարչապետը իր կարգին Կիպրոսի Թրքական մասին զօրակցութիւն ուզած է ԱՄՆ–էն. ուզած է նաեւ որ Եւրոպական Միութիւնը դադրի Կիպրոսի հարցով ղրաղելէ։

Ինչ կը վերաբերի Կովկասի որ Թուրքիան մօտէն չհաղորդող չրջան մըն է, Էճեվիթ կրկնած է թէ հոն Հայաստան պէտք է քաչուի «գրաւած ազրբէյճանական հողերէն»։ Այդ պարագային Թուրքիոյ համար կը դիւրանայ հայեւթուրք սահմանին բացումը։ Աւոր քով Անգարա դոհ է Վրաստանի նկատմամբ ԱՄՆ–ու մօտիկ հետաքրքրութենէն։

***

Տ. Շէյնէի այցին առթիւ ապահովութեան չատ խիստ միջոցներու ձեռնարկուած է Անգարայի մէջ։ Այսուհանդերձ, ցուցարարներու խումբ մը հակամերիկեան լոզունգներ արձակած ու բողոքած է Շէյնէի ներկայութեան դէմ։ Ոստիկանութիւնը 80 տոլի հսկողութեան տակ առած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԺՈՍՓԷՆ ԿԸ ՅԱՒԻ

Շիրաք արուարձաններէն կ'այցելէ

Աւելորդ է ըսել, թէ Ե. Հանրապետութիւնը այսքան ցած մակարդակի նախագահական ընտրութիւն չէր տեսած։ Ոչ թեկնածուներուն ելոյթները, ոչ գործելակերպը, ոչ ոմանց կիներուն հարցազրոյցները կրնան քիչ մը ծանրութիւն եւ լրջութիւն չնորհել ընտրապայքարին, որ ինչպէս չատ մը ուրիչ բաներ, չկրցաւ խուսափիլ ամերիկանացումէ մը։

Երեքչաբթի, Մարտ 19–ի իրիկունը, հեռատեսիլի «Ֆրանս 3» կայանէն Ժոսփէն պարզեց իր ծրագիրը, բայց, քիչ եաք արդէն, լրագրողները բոլոր լսածներէն միայն մէկ նախադասութիւն կը յիչատակէին՝ Ժոսփէն ցաւ յայտնած էր որ Ռէյնիոնի կղզիէն վերադարձին, օդանաւին մէջ, 12 – 15 լրագրողներու խօսած էր Շիրաքի ծերութեան, մաչումին, յողնութեան մասին (ինչ որ պատճառ եղած էր որ կէտ կորնդնչ հարցախոյզերու մէջ...)։ Ժոսփէն կ'ըսէ թէ հրապարակային յայտարարութիւն մը չէր եւ չէր կարծեր որ լրագրողները պիտի տարածէին այդ խօսքերը։ Ըստ երեւոյթին, այս ճլուղին մէջ ալ, ինչպէս ապահովութեան Ժոսփէն միամիտ կը մնայ։ Անկէ զատ, Ժոսփէնի ծրագիրն ալ քննադատութեան ենթակայ է։ Երբ կ'ըսէ թէ 5 տարիէն ոչ մէկ անօթեւան անձ պիտի մնայ, կը յիչեցնէ իրեն որ 1997–ին ալ, երբ վարչապետ էր, դառնար նոյնը ըսած էր երկու տարուան պայմանաժամով մը։ Նկատի կ'առնուի նաեւ որ բազմաթիւ կէտերու վրայ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Ժ. Շիրաքի ծրագրէն, բառերը միայն նոյները չեն։

Նոյն օրը, Շիրաք կ'այցելէր Արժանթէօյլ, ապա նաեւ Գլիչի, ուր ոստիկանատան դէմ յարձակում մը գործուած էր։ Կը ճգնուէր թէ այս վերջին այցելութիւնը կուտար Հանրապետութեան նախագահի իր հանգամանքով։

Մարտ 19–ին է նաեւ որ Շըվէնմանի Գոթսիքա կ'երթար, ուր իր ներկայութիւն բաղձալի չէր։ Տեղ տեղ ընդունելութիւնը չատ պաղ էր, ցոյցեր ալ կային, մանաւանդ երբ անկախապաշտները կը նմանցնէր վերաքննապաշտներուն։

Այս ընտրապայքարին յատկանշական երեւոյթն է նաեւ Առլէթ Լակիյէի յաղթահմութիւնը գոնէ հարցախոյզերու մէջ, ուր ձայներու 9%–ը կը սպասէ եւ կը դառնայ «երրորդ մարդը»։

Գալով մակարդակին, իսկապէս ցաւալի է։ Կիներ հրապարակ իջած են իրենց մտերիմ կեանքը պատմելու համար եւ Ժոսփէնի կինը ապահովութիւն կուտայ, որ հակառակ երկուքին ալ բազմապրազ վիճակին մխաին կը քանան եւ այդ է կենսականը։ Առլէթ Լակիյէ կ'արտայայտուի Կալայի մէջ, ըսելու համար որ կնամոլ (լեզպիէն) չէ, թէ այր մը կայ իր կեանքին մէջ, զոր կը պահէ։ Լը Փէնի կինը իրենց կեանքը կը պատմէ Փլէ–Պօյի մէջ, մինչ ամուսինը, դեռ քանի մը օր առաջ կը հեղնէր զլխաւոր թեկնածուները, որոնք իրենց կիները հրապարակ նետած են։ Պայրու ալ, որու դիրքը չատ ողբալի պատկեր մը կը պարզէ իր կնոջ օդնութեան դիմած է, բայց, առ այժմ չատ բան չէ փոխուած։

ՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՅՐ ԱՆՏՈՆ ՎՐԴ. ՃԻՒԱՆԵԱՆԻ

Շաբաթ, Մարտ 16–ին, Քանաքեռի (Երեւան) հայ կաթողիկէ հովուական կեդրոնին մէջ, ուր վերջին երկու տարիներուն նուիրուած էր յատկապէս Ջուախքէն ապաստանած զաղթականներուն հոգեւոր եւ նիւթական հոգատարութեան, անակնկալ անհանգստութեան մը զոհ կ'երթայ Մխիթարեան Միաբանութեան երիցագոյն վանականը, Հ. Անտոն Վրդ. Ճիւանեան։

Ծնած էր 1916–ին Պոլիս եւ 13 տարեկանին կը մտնէր Ս. Ղազար։ Ճետ աւարտելու երկրորդական ուսումները Մխիթարեան մենաստանին մէջ, 1937–ին կը կատարէ անդամակցութեան ուխտը եւ կը յաճախէ Հռոմի Գրիգորեան համալսարանը, ուր կը ստանայ լմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան Պսակաւորի աստիճան։ 1944–ին, իր դասընկեր Հ. Նիկողոս հետ կը ստանայ քահանայական օծումը եւ կը ստանձնէ դանդաղ փոքր պաչտօնները Ս. Ղազարի վանքին մէջ։ Պատերազմի դադարէն անմիջապէս վերջ վենետիկ հաւաքուած մեծ թիւով հայրենակիցներ, Հայաստանէն եւ Կալկասէն, որոնք տուն–տեղ եղած էին վանապատական Լիտոյի կալուածներուն մէջ, կը վայելեն Հ. Անտոնի յատուկ խնամքները, մինչեւ որ օդնութեան կը կանչուի ձեռք մը տալու Պոլսոյ Մխիթարեան վարժարանին, որուն տեսչական կազմը սկսած էր ծերանալ։

Որպէս Թրքահպատակ, նախ կը պարտադրուի պինուորական ծառայութիւն մատուցանել դժնդակ պայմաններու մէջ եւ ապա կը պաչտօնավարէ Մխիթարեան վարժարանին մէջ, նախ որպէս օգնական, ապա որպէս տեսուչ երկար տարիներ։ վարժարանէն հեռացուելէն ետք, կը նուիրուի կարօտեալներու, հիւանդներու հոգատարութեան եւ կը ստանձնէ ժողովրդապետութիւնը Անարատ Յղութեան եկեղեցիին։

Հայաստանի անկախացումով բացուած ըլլալով Հայ Կաթողիկէ առաքելական կեդրոն Երեւանի մէջ (Քանաքեռ), ի վերջոյ ընդառաջելով Առաջնորդ Հ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Տէր–Ներսէսեանի հրաւէրին, կը հաստատուի Քանաքեռ մինչեւ իր մահուան օրը անդադար հոգ տանելով օրն ի բուն իրեն դիմող անհամար կարօտեալներուն։ Երկուչաբթի, Մարտ 18–ին չրջապատուած՝ քահանաներով եւ մեծ թիւով հաւատացեալներով, մարմինը կը փոխադրուի Փանիկ, հանդչելու համար իր եղբայրակից եւ հայրենակից երջանկայիչատակ Հ. Կոմիտասի կողքին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ՊԱՂԵՍՏԻՆ հարցը, գոնէ առժամապէս, կարգադրելու յոյսը ի դերեւ ելաւ Մարտ 20–ի առաւօտը, հակառակ նախորդ օրուան համաձայնութեան, ամերիկացի բանագնացին հովանիին ներքեւ։ Արդարեւ, մինչ հրադադարի մը չուրջ համաձայնութիւն գոյացած էր, խորհրդարանը կը քաչուէր գրաւելու հոգատարութեան, Մարտ 20–ի առաւօտը, Իսրայէլի հիւանդը, Ոմ Էլ Ֆահէմ քաղաքին մէջ, պաղեստինցի քամիքաղ մը իր կրած ռումբը կը պայթեցնէր օթոպուսի մը մէջ։ 5 մեռեալ կար (իրմով՝ 6) եւ աւելի քան 30 վիրաւոր։ Այս արարքը, չատ հաւանաբար, խնդրոյ առ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՒԱՔԱՐԱՐԻՆ ՈՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐԸ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

(«ԳԱՀԻՐԷԻ ՕՆՆԻԿԸ» ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ՍՈՆԱ ԶԷՅԹԼԵԱՆ

1991 Հոկտեմբերի առաջին օրերն էին: Աշնան արեւուն չողերը սուսերոտ, զով անկիւններ սկսեր էին թօթյատրել հանրապարէզներու, ճեմավայրերու մէջ, թօյլ տալով որ ամրան տօթին խանճած երեւանը հանգիստ շնչէ մինչեւ ձմրան ձիւնն ու բուքը: Սակայն, հակառակ քաղաքի հանդարտութեան թելադրանքին, նորանկախ երկրին մայրաքաղաքը զգալի, նոյնիսկ տեսանելի հեւքի մէջ էր: Քանի մը օր առաջ, Բ. անկախութեան առաջին հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուէր: Թեկնածուներուն նը-կարներով որմազդներէն մինչեւ փողոցի, արձանիներու խօսակցութիւնները կը դառնային դրեթէ միայն այդ նիւթին չուրջ: Երանելի՛ օրեր, երբ նորին հաւատքը, լաւատեսութիւնը յոյսը սպանուած չէր ժողովուրդին մէջ ու ամէն մարդ իր անձնական հարցը կը նկատէր նախագահի ընտրութիւնը: Ճիշդ է որ թեկնածուներու նախընտրութիւնը խօսակցութիւնները դիւրութեամբ վէճի վերածելու չափ բազմաբեւեռ չէր: Լայն համախոհութիւն մը կը կեդրոնանար Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի վրայ որուն գլխաւոր ընդդիմադիրները Հայրիկեանականները կ'ըլլային, առարկելու, վիճելու բաւական աչխոյժ տրամադրութեամբ: Բայց յաճախադէպ չէին առարկութիւնն ու վէճը: Մթնոլորտը յագեցած էր տանտմահակներով փայփայուած երազի մը իրակնացման երանութեամբ. մթնոլորտ որ ոչինչով կրնար մտածել տալ որ տասնամեակ մը եւթ Հայաստանին դառնութեամբ պիտի անդրադառնար իր դիւրին հաւատքներուն ու անտարբերութեան օրէ օր աւելի հիմնաւոր կեցուածքով վերաքերէր բոլոր պաշտօնականներուն ալ, ոչ – պաշտօնականներուն ալ:

Հոկտեմբեան մեղմարեւ այդ առտուն, աննպատակ, թափառումի մը յորնութեամբ նստեր էի Տրամաթիկական թատրոնին դէմի հանրապարէզը, նստարանի մը վրայ: Փչէ եւթը, թուփերուն եռեււէն, երկար կոթով մաչած աւելը ձեռքը հաւաքաբար կին մը յայտնուեցաւ: Ոչ աւելին թափը ամէն կողմ ցրուած տերեւներու ժողվելու կամք, ոչ ալ տերեւներ հնազանդելու տրամադրութիւն կը մատնէին: Տխուր բաներ մտածել տուող արտաքինով, մտացիր, անորոշ տարիքով կին մըն էր: Հաւանաբար, հետաքրքրուած՝ աչխատանքի օրով առտուան ժամուն պարտէզը հանդիսող մը ներկայութեամբ, մօտեցաւ բարեւի նման բան մը մռլտաց ու սկսանք խօսակցիլ: Իր արտաքինէն, դէմքէն, նոյնիսկ չարժումներէն յոլացող տխրութիւնը դրեթէ անհետացաւ, երբ խօսքը չուտով կապուեցաւ օրուան քաղաքական անցքերուն, նախագահի մօտալուտ ընտրութեան: Գոհ էր, անշուշտ, չա՛տ գոհ. չէի՞ դիտեր թէ որքա՜ն երկար առեն սպասած էր, սպասած էին այդ օրերուն: Հարցուցի թէ ո՛ր մէկ թեկնածուին պիտի տար իր քուէն: Զարմանքի, հեգնանքի պէս զգացում մը գծագրուեցաւ դէմքին վրայ, «ի՛նչ միամիտ հարցում...» ըսելու պէս: Բայց գոհացաւ միայն ըսելով, ձեռքը կուրծքին դրած. «ո՞նց թէ որի՛... Լ. Տէր – Պետրոսեաննի ի հարկէ»: Ցետոյ, ամէն մէկ նախադասութեան հետ ձեռքովը կուրծքը ծեծելով, աւելցուց թէ ան իրենց փրկիչն էր, սիրելին, ու գերագրականին դերագոյն արժեւորումին եղրակացուց. «մե՛ր թագաւորը»:

Ակնթեւօրէն, կեանքին մեծագոյն մաղձ պրոլետար կարգերու տակ ապրած այդ կնոջ թագաւորի կարօտը զուարճացնող ու զայրացնող էր միեւնոյն ատեն: Համայնավարութենէն հազիւ դուրս եկած, թագաւորի փնտռտո՛ւք...: Փորձեցի համոզել զինքը որ Հայաստան հանրապետութեան նախագահի պէտք ունէր եւ ո՛չ թագաւորի որ արդէն աչխարհէն վերցած բան էր: Ի զուր: Ոչինչ կ'ուզէր իմանալ երեւանցի հաւաքարարուհիին. ի՛նչ կ'ուզէր ըլար ընտրելիին տրուելիք մակդիրը, ան իրեն համար թագաւոր էր. «մե՛ր թագաւորը»: Անոր այդ անխախտ հաւատքին վրայ ալ աւարտեցաւ մեր խօսակցութիւնը:

Տասնամեայ, մոռցուած այդ ղրուադը վերյիչեցի, յանկարծ, առջի օր, կարդալով «Նամակ մեր թագաւորին» խորագրուած էջը մը, հայաստանեան մամուլի վերջին տրցակին մէջ («Հայկական ժամանակ», Մարտ 6): Խմբագրութիւնը նախաբան ու վերջաբան մը աւելցնելով տեղ տուած էր Սերօ Խանզադեանի կնոջ կողմէ նախագահ Ռ. Քոչարեանին ուղղուած նամակի մը. զրոյցին այրին անուն կը խնդրէ որ նախագահը Ս. Խանզադեանի տուն – թանգարանը պատշաճ վիճակով պահելու համար միջոց տրամադրէ իրեն որ այդ հաստատութեան տնօրէնն նշանակուած է: Խմբագրութիւնը նամակը ուշադրութեան արժանի նկատած է միայն ոճի եւ բառապաշարի առումով, նաեւ Ռ. Քոչարեանին «կպցրած» որակումներով:

Նոյեմբեր 2001-ին լոյս տեսաւ տոքթոր Մոհամմէտ Բըֆա՝աթ էլ – Իմամի ուշադրաւ մենագրութիւնը վերջին յիսնամեակի եգիպտահայ յայտնի դէմքերէն՝ Օննիկ Ալիքանեանի մասին: Տոքթոր էլ – Իմամ ծանօթ է ոչ միայն իրրեւ Գահիրէի արաբական թերթերու փնտռուած լրագրող եւ հայկական «Արեւ» թերթի արաբատառ ամսագրին խմբագիր, այլեւ արաբերէնով հրատարակած է ուսումնասիրական աչխատանքներ եգիպտահայութեան մասին: Առնցմէ յիչենք «Հայերը 19-րդ Դարու Եգիպտոսի Մէջ» (Գահիրէ, 1993) եւ «Եգիպտոսի Հայ Գաղութին Պատմութիւնը» (Գահիրէ, 1999): Իսկ մամուլի տակ են երկու այլ դործեր՝ «Հայերը Եգիպտոսի Մէջ (1896 – 1961)» եւ «Օսմանեան Կայսրութիւնն ու Հայկական Հարցը 1878 – 1923»:

«Գահիրէի Օննիկը» նուիրուած է եգիպտոսի պատուակալ ներկայացուցիչին՝ ոսկերիչ – արուեստագէտ Օննիկ Ալիքանեանի ասպարէզի հոլովոյթին: Իմմիրէն Եգիպտոս ներգաղթած ոսկերիչներու ընտանիքի մը չառաւիղն է Գահիրէ ծնած Օննիկը: Կանուխէն հետաքրքրութիւն ցուցաբերած է հաղորդակցութեան միջոցներու մասին եւ մասնադիտացած ձայնասփիւռի ճարտարագիտութեան մարզին մէջ: Թէեւ յետագային, հօրը թիկունք կանդնելու համար ոսկերչութիւնը ընդդրկեց, սակայն ասպարէզին աւանդական ըմբռնումը հիմնովին վոխելով, պատմութիւնը արուեստով մեկնաբանող հաղորդակցութեան միջոցի մը վերածեց:

Նախ Եգիպտոսի Փարաւոնական անցեալէն սկսած, Արաբական, Ֆաթիմեայկան, Այյուպեան, Մամլուքեան եւ Օսմանեան յաջորդական իշխանութիւններու գործիչներու եւ թանկագին քարերու հոլովոյթը ուսումնասիրեց: Ճետոյ ոսկերչութեան դիտելիքներով զինուած՝ յաջողեցաւ ոչ միայն լաւագոյն թանկագին քարերը ընտրել եւ յղկել, այլեւ պատմական նշանակութիւն ունցող գործիներ վերարտադրել՝ հմտապատասխան օրուան ճաչակին եւ չուկայի պահանջներուն: Այս ձեւով, «Գահիրէի Օննիկը» թէ՛ անցեալի արուեստին լաւագոյն մեկնաբանը եղաւ եւ թէ օրւան ամէնէն խստապահանջ ճաչակներուն դոհացում տուաւ, ինչպէս կը հաստատեն հեղինակին ներփակած բազմաթիւ վկայութիւնները եւ գնահատանքի դիրերը:

50-ական թուականներէն սկսեալ, անցեալի եւ ներկայի յարակցութիւնը անձնական բաւարարութեան սահմանէն անդին անցաւ: Օննիկ Ալիքանեան այնքան ինքնավստահութիւն ձեռք բերաւ, որ սկսաւ միջազգային առեւտուրի գուցահանդէսներու մասնակցիլ, ցուցադրելով ոսկիէ, արծաթէ իր զարդեղէնները, մետաղէ, փղոսկրէ եւ կաշիէ ձեռակերտները, ոսկի եւ արծաթէ թելերով նաչխուած մեռաքանները, Փարաւոնական պղեստանները եւ այլ աքանչելիքներ: Այս ցուցադրութիւնները ոչ միայն իր արուեստի բարձր մակարդակին հանդէպ անվերապահ գնահատանք առաջացուցին, այլեւ եգիպտոսի հանդէպ հետաքրքրութիւնը խթանեցին եւ զբօսաչրջիկութեան զարկ տուին: Իրենց կարգին, օտար այցելուները օտար դրամանիչ հայթայթեցին նիւթական դժուարութիւններու մատնուած եգիպտոսի:

Իրրեւ երախտիք՝ «Գահիրէի Օննիկը» եգիպտոսի պատուակալ ներկայացուցիչը դարձաւ եւ այդ հանդամանքով չրջեցաւ Եւրոպայի թէ Միացեալ – Նահանգներու ոստաններըը եւ մասնակցեցաւ բազմաթիւ միջազգային առեւտրական գուցահանդէսներու: Նման առիթներու համար, իրեն յատուկ ուսումնասիրուած խնամքով, Օննիկ եգիպտոսի Սպաներու Ցեղափոխութեան նպատակները խորհրդանչող դրօչակ մը պատրաստեց եւ առաջին անդամ պարզեց 1953-ի Նիւ – Եորքի առեւտրական միջազգային գուցահանդէսին: Օննիկի համբաւը այնքան տարածուեցաւ, որ նոյնիսկ երբ եգիպտոսի հանդէպ քաղաքական լարուածութիւն կը տիրէր, Օննիկին արուեստը խաղաղ դոյակցութեան ուղին կը հարթէր եւ հոգեկան կապ կը ստեղծէր պետութիւններու եւ ժողովուրդներու միջեւ: Այս մասին ալ Տոքթոր էլ-Իմամ հանդամանաւոր անձնական վկայութիւններն ու այլ փաստացի տուեալներ կը ներկայացնէ:

Օննիկ Ալիքանեան չահած է մրցանակներ եւ իր գործերէն ցուցադրուած են Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանին, Տիթրոյթի Արուեստի Թանգարանին եւ Նիւ – Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան չէնքին մէջ:

«Գահիրէի Օննիկը» ծանօթ է նաեւ հին եւ յատուկ առիթներով տպուած դրամներու իր կազմած հաւաքածոյին համար, որոնց չարքին՝ հօրը նուիրած Կիլիկիոյ Լեւոն Թագաւորին հաղարամեայ արծաթէ դրամը: Միշտ ջերմ պաչտպան հաղորդակցութեան դէրին, եգիպտոսի դրամանիչ հայթայթեցին նիւթական դժուարութիւններու մասնագիտական հրատարակութիւններու մէջ:

Տասնամեակներու ընթացքին Օննիկ Ալիքանեան կարեւոր նպաստ բերած է թէ՛ Եգիպտոսի եւ թէ հայութեան բարեպիրական կազմակերպութիւններուն՝ այժմեանալով Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ չքանչանին իր ազգային ծառայութեան յինամեակին առիթով: Այսօր իր ալ ժանաւոր կողակից՝ Ալիս Ամիրեան. Ալիքանեանին, երկու զաւակներուն եւ թոռներուն հետ կը բնակի Մոնրէալ եւ կը շարունակէ իր մասնակցութիւնը բարեգործական կազմակերպչական կեանքին: Միչտ ջերմ պաչտպան հաղորդակցութեան դերին, կը քաջալերէ փոխադարձ հասկացողութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մչակոյթներուն միջեւ: Միչտ հոգեկան սնունդ ստանալով եգիպտոսի իր արմատներէն, կը քաջալերէ եգիպտահայութեան դարաւոր վաստակին արժեւորումը:

Տոքթոր էլ – Իմամի չատ գնահատելի գործը մէկ անգամ ընդ միչտ կը հաստատէ, թէ Օննիկ Ալիքանեանի կեանքը ապրելու տարազը՝ զանազան պատկանելութիւններու ներդաչնակ դոյակցութիւն մըն է: Տարազին արաբերէնը՝ սիգոսկիէ կամ արծաթէ նրբակերտ զարդեղէնի մը կ'առընչուի, լիովին համապատասխանելով Օննիկ Ալիքանեանի կեանքի ուղղին, ուր արուեստի ինչպէս նաեւ մարդկային, քաղաքական թէ ազգային յանձնառութիւնները տպաւորիչ ամբողջութիւն մը կը կազմեն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՆ ՈՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ԱՄՆ-ՈՒ ԹԻՐԱԽ

«Լոս Անճելըս Թայմզ»ը Մարտ 9-ի իր մէկ հարապարակումով դիւանագիտական տաղնապի մը կընդառաջելու կարող քայլ մը առած է: Քօղազերծած է փենթակոնին մէկ տեղեկագիրը որուն կարեւոր մէկ մասը գաղտնի պահուած էր: Ան պատասխանն էր Սպիտակ Տան դիմումին որով պահանջուած էր ծրագիր մը պատրաստել հիւլէական զէնքի հաւանական գործածութեան մը թիրախ առնուազն եօթը երկրի մասին. այդ երկիրներն էին, անշուշտ, Իրաքը, Հիւսիսային Քորէան, Իրանը, Լիպիան, Սուրիան, Չինաստանն ու Ռուսաստանը:

Ինչպէս կրնայ նկատուիլ, Ռուսաստանն ու Չինաստանը ամենամեծ հակառակորդներն են Միացեալ Նահանգներուն, որոնք ներկայիս ունին աչխարհի ամենամեծ զինուորական ուժը: Ռուսաստանի հետ Միացեալ Նահանգներ ունեցած է սառը պատերազմ մը որ տեւած է աւելի քան կէս դար, մինչ Չինաստանի հետ ունեցած է տաք պատերազմ մը որ տեւած է երեք տարի: Ռուսաստանի հետ Միացեալ Նահանգներ ունեցած է նաեւ տաք պատերազմ մը որ տեւած է չորս տարի: Ռուսաստանի հետ Միացեալ Նահանգներ ունեցած է նաեւ տաք պատերազմ մը որ տեւած է երեք տարի: Ռուսաստանի հետ Միացեալ Նահանգներ ունեցած է նաեւ տաք պատերազմ մը որ տեւած է չորս տարի: Ռուսաստանի հետ Միացեալ Նահանգներ ունեցած է նաեւ տաք պատերազմ մը որ տեւած է երեք տարի: Ռուսաստանի հետ Միացեալ Նահանգներ ունեցած է նաեւ տաք պատերազմ մը որ տեւած է չորս տարի:

Սերօ Խանզադեանի այրիին նամակին տրուած արժեւորումին աւելի քան արդարացի բնոյթին համոզուելու համար կը բաւէ ընդօրինակել անոր վերջին պարբերութիւնը.

... «Սիրելի պարոն Քոչարեան, ինչու չէ, մեր թագաւոր, Դուք ամէն ինչ անում էք, որպէսզի մեր ժողովուրդը լաւ ապրի, դրա համար տատիկի բերանով համբուրում եմ Ձեր պայծառ ճակատը»:

Կարդալէ ետք խնդրանքին յաջորդած այս վերջաբանը, կարելի չէ համաձայն չըլլալ խմբագրութեան եզրակացութեան հետ թէ «Նոյն բանը տիկին Խանզադեանը հաստատ կը գրէր նաեւ Լ. Տէր – Պետրոսեանին կամ էլ մէկ ուրիշին, եթէ նա լիներ Ռ. Քոչարեանի կարգավիճակում»: Նոյնն է պարագան եղած հետեւեալ մատնանչումին. «Ցաւալին այն է որ մեր մտաւորականութիւնը ոչ մի կերպ չի կարողանում «թարգել» մեծապատիւ մուրացկանութեանն իր "փիս խասիաթը"»:

Տիկին Խանզադեանի նամակով տխուր, այլ իւրայատուկ զուգահեռ մը կը գծուի 1991-ի հաւաքարար կնոջ ու 2002-ի մը-տաւորականութեան միջեւ: Թագաւորի ուրուականը կը պտրտի այդ զուգահեռին վրայ, հակառակ կամուրջներուն տակէն անցած չա՛տ ջուրերու:

Երէկուան հաւաքարարին ու այսօրուան մտաւորականութեան թագաւորի ծարաւը մտածել կու տայ նաեւ ուրիշ կէտի մը մասին: 1991-ին թագաւոր ունենալու հեռանկարով քուէարկելու պատրաստուած հաւաքարար կինը, 2001-ին, եթէ մնացած է երեւան, վստահաբար, ոչ իսկ կ'ուզէ յիչել այդ օրերու իր միամիտ կարօտը: Անցած տասը տարին, անշուշտ, յաջողած է հասկընել իրեն որ աւարտած է իր պատկերացուցած թագաւորներու ժամանակը:

Մինչդեռ, Ս. Խանզադեանի տուն – թանգարանին անօրէնութեան նչանակուած անոր այրին տակաւին նոր կը սկսի այդ կարօտին փորձառութեան: Ի՞նչ ըսել, տա՛յ Աստուած որ «տատիկի բերնով» արուած համբոյրը թիրախին հասնի ու ճարուի թանգարանին անհրաժեչտ յատկացումը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

սային Գորէան, Իրանը, Լիբիան եւ Սուրիան, բայց նաեւ Զինաստանն ու Ռուսաստանը:

Աթոռական գէնքի զործածութիւն հարկադրելու կարող կացութիւններէն տեղեկագիրը կը նչէ էրաքեան յարձակում մը Իսրայէլի ու զրացի երկիրներու վրայ, կամ Հիւսիսային Գորէայի յարձակում մը Հարաւային Գորէայի վրայ: Տեղեկագիրը կ'ընդգծէ նաեւ թէ անհրաժեշտ է հիւլէական գլխանոցով հրթիռներ զարգացնել, որոնք պիտի զործածուին ռազմավարներուն համար աթոռական գէնքը դադրած է տարհամոզիչ ուժ ներկայացնելէ: Ան կը յիշեցնէ Պաշտպանութեան նախարարին խօսքերը թէ Սեպտեմբեր 11-ի հեղինակները տարհամոզած չէին ԱՄՆ-ու հիւլէական զանգուածային գինարանէն:

Տեղեկագրին հրապարակումէն անմիջապէս ետք Ազգային նախարար Փաուըլ յայտարարած է թէ ներկայիս ոչ մէկ երկիր թիրախ առնուած է ամերիկեան հիւլէական գէնքերու: Ան մտահոգութիւն ալ յայտնած է որ նոյն հրապարակումը կրնայ միջազգային հանրութեան մօտ հակառակելու տրամադրութիւն արթնցնել: Պէտք չէ, կ'ըսէ, կարծել տալ որ ԱՄՆ-ը պատրաստ են հիւլէական գէնք զործածելու, մօտ ապագային ներկայացուիք առիթով մը: Կը չեշտէ թէ ճիշդ չ'այդ կեցուածքը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

«ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ»Ը ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Մշակութային յանձնախումբի տնօրէնուհի Տիկին Այտա Դանիքեանի իրակացուցած ծրագիրներէն մին ալ տեղի ունեցաւ Փետրուար 23-ին, Պարսամեան համալիրին ընդարձակ սրահին մէջ:

Պատուոյ սեղանը յատկացուած էր Նիսի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւ Նարեկ Եպիսկոպոս Շաքարեանի եւ Նիսի համայնքի ղեկավարներուն:

Համոյթին նուագացանկը կը բաղկանար Գուսան Շերամի, Սայաթ Նովայի, Մանասեանի, Աւետիսեանի եւ Գուսան Հասասիի ստեղծագործութիւններէն, ինչպէս նաեւ ժողովրդական քանի մը երգեր:

Նուագախումբի անձնակազմին մասին կը տեղեկանանք պատրաստուած կոկիկ յայտագրէն.

Վարդան Աբրահամեան՝ ուտ, Ֆիլիփ Շահպազեան՝ չէի, դուդուկ, զուռնա եւ բլուլ, Սիրանոյշ Հուրտան՝ երգ, Պերճ Գույումճեան՝ ուտ, Այտա Ներկարարեան՝ քանոն, չէի, Ժան-Փիէռ Ներկարարեան՝ քամանչա, էրիք Ռիչէի՝ տոհոլ:

Ա. Դանիքեանի բացման խօսքին անմիջապէս յաջորդեց նուագախումբին աշխոյժ ելոյթը, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը: Ներկաները իրենց գոհունակութիւնը արտայայտեցին ծափերով եւ «ապրիս»ներով: Ակներեւ էր երաժշտութեան չունչով վերանորոգուելու ներկաներուն տրամադրութիւնը: Երգ ու երաժշտութիւն յաջորդեցին իրարու եւ երբ աւարտեցաւ յայտագիրը, որպէս յամառ ծափերու պատասխան եւ վերջաբան, Ս. Հուրտան երգեց «Տըլէ եաման»ը: Նորոգուած ծափերով եւ ծաղկեփունջերու յանձնումով երեկոյթը փակուեցաւ:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՆՈՒՒԻՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Մինչեւ այսօր, թիւրաւոր իր հատիկներուն թիւով միայն պատուղ նկատուած նուռը որ իր ուրոյն տեղը ունի հայկական հէքեաթներու եւ զարդանկարչական արուեստին մէջ, չատ հանւորէն մօտ յատենէն թժչկական բոյսի մը դերն ալ պիտի սկսի կատարել: Իսրայէլէն երկու հետազօտողներ կը պատրաստուին հրապարակել իրենց պրպտումներուն արդիւնքները որոնք ցոյց կու տան թէ առողջական չատ մը հարցերու լուծումը կը գտնուի այդ պտուղին ոչ միայն հիւթին, այլեւ կեղեւին մէջ:

Այդ հարցերուն պլխաւորը քոլէսթէրոլն է. հետազօտողներէն հայֆացի Մ. Աւիրամ նուռին հիւթը յաջողութեամբ զործածած է քոլէսթէրոլին ու սրտի հիւանդութիւններուն դէմ: Ճշդուած է որ նուռը բաւերար ազդեցութիւն ունի ծերանալու երեւոյթին, նոյնիսկ խլիրդին ու սիտային դէմ:

Մ. Աւիրամ քանի տարիէ ի վեր կ'աշխատի մարդկային մարմնին երակներուն մէջ կուտակուած քոլէսթէրոլը մաքրելու ճար մը գտնել. այդ նիւթին կուտակումը պատճառ է սրտի հիւանդութիւններու եւ ուղեղային երակներու խցումին: Որպէս դարման չուրջ 20 նիւթ փորձելէ ետք ան կանգ առած է նուռին վրայ. ճշդած է թէ նուռին հիւթը կ' պարունակէ նիւթ մը որ չատ ազդեցիկ միջոց է, ինչպէս լոլիկն ու գինին, պայքարելու սրտի հիւանդութիւններու դէմ: Իր հիւանդներուն վրայ կատարած փորձերը զարմացնող արդիւնք տուած են, նուռի հիւթին արագ ու պզդեցիկ դերը չեչտելով: Նոյնիսկ իր հիւանդներէն ոմանք ամէն օր նուռի հիւթ խմելով յաջողած են խուսափիլ սրտի վիրահատութենէ: Ներկայիս Մ. Աւիրամ կը չանայ բարերար այդ հիւթը վերածել դեղահատերու, որովհետեւ, հիւանդներէն ոմանք չատ թթու կը նկատեն անոր համը:

Երկրորդ դիտնականը կը կոչուի Ե. Լանգէ. արդէն հրապարակ հանած է նուռի խտացած հիւթ, որպէս դարման քոլէսթէրոլի: Որպէս դարման, նոյնը կը յանձնարարէ ջերմութեան եւ մենոփոզի շրջանի նեղութիւններու դէմ: Ան ալ համոզուած է որ նուռը կարեւոր դեր ունի խազալիք խլիրդի, փրոսթաթի եւ նոյնիսկ սիտայի դէմ:

Նուռի գինին եւ անոր կուտերէն քամուած լուղը կիրառկելով խլիրդէ վարակուած բջիջներու վրայ, յաջողած է կասեցնել անոնց բազմացումը: Այդ ձեւով, յաջողած է նաեւ արգիլել հիւանդութեան տարածումը:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՑՑԵԼՈՂ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Անցեալ տարի Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներու թիւը եղած է 123 հազար 262: Նոյն ժամանակահատուածին Հայաստանէն զբօսաշրջութեան նպատակով մեկնած է 109 հազար 976 հոգի: Նախորդ տարուան տուեալներուն բազդատմամբ այցելուներու թիւը 45,9 տոկոս յաւելում արձանագրած է, իսկ մեկնողներուները՝ 1,1 տոկոս նուազում: 2001 Մայիսին զբօսաշրջութեան դրուած «Միջազգային եւ ներքին զբօսաշրջութեան մասին» պետական հաշուարկի դրութեան հիման վրայ ստացուած այս տուեալներէն կը պարզուի նաեւ որ Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներուն մեծ մասը (աւելի քան 92 հազարը) կ'իջեւանին բարեկամի կամ հարազատներու մօտ, իսկ մնացեալը՝ պանդոկներու մէջ: Զբօսաշրջութիւնը դէպի Հայաստան հիմնուած է զանազան նպատակներու, գլխաւորաբար՝ զործառական դրդապատճառներու (50,1 տոկոս), նաեւ հանդիստի ու ժամանցի, կրթութեան, բուժումի եւ այլ նպատակներու: Այցելուներուն մեծամասնութիւնը Եւրոպական Միութենէն է, ապա կու գան ՀԱՊ-ի երկիրները, ԱՄՆ, Իրան, Լիբանան, Գանատա եւլն.:

Livres reçus

EMPIRE OTTOMAN
Le déclin, la chute, l'effacement

YVES TERNON

Kiron-Editions du Félin /
Editions Michel de Maule
Paris 2002

*
**

15 CONTES D'ARMENIE

ANNA LEYLOYAN

Texte français de ROBERT GIRAUD
Illustrations intérieures de
Harutyun Yekmalyan

Castor Poche Flammarion, Paris 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

- Բնականաբար ինչ որ առաջ ըսի, նոյնը պիտի կրկնեմ, արդէն տուած իֆտէս սորագրած եմ:

- Ատիկա կարեւորութիւն չունի, դուն ինչ որ ալ ըսես, ես պիտի ուրանամ:

- Դուն ուզածդ կրնաս ընել:

- Լաւագոյն չէ՞, որ իրարու հետ համաձայնինք:

- Ինչպէ՞ս պիտի համաձայնինք:

- Օրինակի համար, կրնաս ըսել, որ դուն սխալած ես, թէ նախորդ իֆատէիդ մէջ սխալներ կան, թէ պէտք չէ անոր կարեւորութիւն տալ:

- Եւ ի՞նչ պիտի չահիմ ատկէ:

- Ատկէ այն պիտի չահիս, որ ես գոնէ ազատ պիտի մնամ եւ պիտի կրնամ ձեր երկուքին համար աշխատիլ, մինչդեռ եթէ ես ալ ձեզի պէս բանտարկուիմ, ալ պէտք է, որ ամէն յոյս կտրենք, ես քեզի կը վստահեցնեմ, թէ ազատ մնամ կրնամ քիչ օրէն ձեզի ազատել, միայն թէ պէտք է չատ վարպետութեամբ վարուիլ:

- Ամէն մարդ քու վարպետութիւնդ չունի, - ըսաւ Ատիկ դառնացած չեչտով մը:

Արթին չարունակեց հանդարտ կերպով իր ընկերը հանդարտեցնել եւ երկար բացատրութիւններով վերջապէս յաջողեցաւ համոզել զայն, որ նախապէս ըրած խոստովանութիւնները չտես կոչէ եւ Պէտրի պէյին յայտարարէ, թէ Արթին անդիտակցաբար մասնակցած է դաւադրութեան դործին:

Ատիկ խոստացաւ, բայց պայմանով մը:

- Պէտք է որ, - ըսաւ, - չաթաթէ մը ազատ արձակուիմ:

- Լա՛ւ, կը խոստանամ քեզ ազատել, եթէ իմ լրատ կերպովս խօսիս այս իրականութեան, երբ իրարու հետ դէմ առ դէմ պանք:

- Եթէ մինչեւ չաթաթ մը ձիս չազատես, այն ատեն դիտցած եղիր, որ ամէն գաղտնիք երեւան կը հանեմ, որովհետեւ տակաւին բաներ կան, որոնք չեմ ըսած:

- Ըրէ՛, ինչ որ կ'ուզես:

- Նոյնիսկ Աբգարն ալ մէջտեղ պիտի հանեմ:

- Այդ ծայրայեղութիւններուն պէտք չի մնար, իշալլահ:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ պահապանը երեւցաւ:

- Արթի՛ն էֆէնտի, հինգ վայրկեանն ալ անցաւ, տասը վայրկեանն ալ, - դիտել տուաւ, - կը խնդրեմ, որ ալ մեկնիք, որովհետեւ իմ ժամանակս լրացաւ, եւ հիմա ուրիչ պահապան մը պիտի գայ:

- Ադէկ, ադէկ, - պատասխանեց Արթին, - արդէն խօսքերնիս վերջացաւ:

Եւ ցած ձայնով քանի մը խօսք փսփսալէ ետքը Ատիկի ականջին՝ դուրս ելաւ խցիկէն:

Դուրսը մեծ իրարանցում մը կը տիրէր, ոստիկաններ կ'երթային - կուգային, պահապանները իրարու ականջին փսփսուքներ կ'ընէին:

«Նոր դէպք մը պատահած ըլլալու է, - մտածեց Արթին, - չանանք հասկնալու»:

Եւ պահապետի մը մօտեցաւ, որ իր դրասենեակը մտնելու վրայ էր:

- Նոր բա՞ն մը կայ, Սիւլէյման էֆէնտի, - հարցուց:

- Վա՛յ, Արթի՛ն էֆէնտի, դո՞ւն ես, - ըսաւ պահապետը զուարթ դէմքով մը, - հարկաւ նոր բան մը կայ ,դուն արդէն իմացած ըլլալու ես:

- Ի՞նչ բան, ես չեմ գիտեր կոր:

- Կարեւոր ձերբակալութիւն մը:

- Ձերբակալուածը հա՞յ մըն է:

- Բնականաբար, եւ կարեւոր մէկը, Դաշնակցութեան պլխաւոր անդամներէն մէկը, գոր երկար ատենէ ի վեր կը փընտռէնք:

- Բայց անունը ի՞նչ է:

- Շաւարշ Մխսաքեան, - պատասխանեց պահապետը:

- Շաւարշ Մխսաքեա՞ն, - գոչեց Լերտեսը ուրախութեամբ, - իրա՞ւ կ'ըսէք:

- Հիմա մխսխրխյթ բերին:

- Ասիկա չատ մեծ յաջողութիւն մըն է մեզի համար:

- Բնականաբար, դուք կը ճանչնա՞ք զինքը:

- Ի՛նչ լսել է, - գոչեց Արթին, - կատաղի դաշնակցական մըն է, «Ազատամարտ»ի խումբէն: Ապրիլ 11-ին այնչա՛փ փնտռեցինք, չկրցանք գտնալ, դիպուածով օձիքը ազատած էր ու անկէ ի վեր անյայտ եղած: Պէտրի պէյը խմացա՞ւ:

- Անմիջապէս թէլէֆօն ըրինք իրեն:

- Շատ գոհ մնացած ըլլալու է:

- Անշուշտ, եւ քովէն ալ չատ կարեւոր թուղթեր գտնուած են, չատ կարեւոր:

- Իրա՞ւ, կ'ըսէք, - գոչեց Արթին:

- Ձեզի գործ բացուեցաւ:

- Ինչո՞ւ համար:

- Որովհետեւ այդ թուղթերը հայերէն են եւ անշուշտ անոնց քննութիւնը ձեզի պիտի յանձնուի:

- Բայց ինչպէ՞ս կարելի եղած է ձերբակալել զինքը:

- Շատ հետաքրքրական է այս պատմութիւնը, - ըսաւ պահապետը, - զիտէ՞ք, ուր ձերբակալուած է, քարափին վրայ, ճիշդ այն միջոցին, ուր պուլկարական կեղծ անցագիրով կը պատրաստուէր չոգենաւ մտնել:

- Հասկցայ խնդիրը, - գոչեց Արթին, - գործին մէջ Նիքոյին մասը կայ, պուլկար էքզարքարանի պահապետ:

- ձիշդ դուչակեցիք:

Արդարեւ, Շաւարշ Մխսաքեան գոհ զացած էր անխիղճ պուլկարի մը նենգութեան:

Այդ պուլկարը, որ էքզարքարանի պահապետ էր, դրամական վարձատրութեամբ պուլկարական կեղծ անցագիրներ կը հայթայթէր Պուլկարիա ապաստանիլ ուզող Հայերուն եւ զանոնք անձամբ կ'առաջնորդէր մինչեւ քարափ, իբր թէ ճեռքով չոգենաւ դնելու համար եւ հոն պաղտնաբար մատնանիչ կ'ընէր ոստիկաններուն, որ փախչողը կը ձերբակալէին ու կը տանէին բանտ՝ հոնկէ դէպի աքսոր ու մահ ղրկելու համար:

Անխիղճ Պուլկարը, իր մատին կտակած չյարուցանելու համար, քիչ մը ժամանակ անցընելէ ետքը, իր զոհին բերնէն հեռագիր մը բերել կու տար վառնայէն՝ անոր ազգականներուն ուղղուած, որով փախստականը կը ծանուցանէր իր՝ իբր թէ, ողջամբ Պուլկարիա հասնիլը:

Պուլկար լրտեսին այս չահատակութեան չատ Հայեր զոհ զացած էին, բայց իր այս վարպետութեան չնորհիւ կտակած չէր հրաւիրած իր վրայ:

- Բայց ինչպէ՞ս կարելի եղած է ձերբակալել զինքը:

- Շատ հետաքրքրական է այս պատմութիւնը, - ըսաւ պահապետը, - զիտէ՞ք, ուր ձերբակալուած է, քարափին վրայ, ճիշդ այն միջոցին, ուր պուլկարական կեղծ անցագիրով կը պատրաստուէր չոգենաւ մտնել:

- Հասկցայ խնդիրը, - գոչեց Արթին, - գործին մէջ Նիքոյին մասը կայ, պուլկար էքզարքարանի պահապետ:

- ձիշդ դուչակեցիք:

Արդարեւ, Շաւարշ Մխսաքեան գոհ զացած էր անխիղճ պուլկարի մը նենգութեան:

Այդ պուլկարը, որ էքզարքարանի պահապետ էր, դրամական վարձատրութեամբ պուլկարական կեղծ անցագիրներ կը հայթայթէր Պուլկարիա ապաստանիլ ուզող Հայերուն եւ զանոնք անձամբ կ'առաջնորդէր մինչեւ քարափ, իբր թէ ճեռքով չոգենաւ դնելու համար եւ հոն պաղտնաբար մատնանիչ կ'ընէր ոստիկաններուն, որ փախչողը կը ձերբակալէին ու կը տանէին բանտ՝ հոնկէ դէպի աքսոր ու մահ ղրկելու համար:

Անխիղճ Պուլկարը, իր մատին կտակած չյարուցանելու համար, քիչ մը ժամանակ անցընելէ ետքը, իր զոհին բերնէն հեռագիր մը բերել կու տար վառնայէն՝ անոր ազգականներուն ուղղուած, որով փախստականը կը ծանուցանէր իր՝ իբր թէ, ողջամբ Պուլկարիա հասնիլը:

Պուլկար լրտեսին այս չահատակութեան չատ Հայեր զոհ զացած էին, բայց իր այս վարպետութեան չնորհիւ կտակած չէր հրաւիրած իր վրայ:

(Շար. 189)

COMMUNIQUE

CONFERENCE DE «ARMENIAN BUSINESS FORUM OF EUROPE» POUR LA TROISIEME ANNEE CONSECUTIVE

Le Forum des Associations Arméniennes d'Europe a le plaisir de vous informer de la convocation du **Armenian Business Forum of Europe** pour la troisième année consécutive, qui aura lieu

LE WEEK-END du 27 AVRIL 2002 A GENEVE, SUISSE

Le Business Forum cherche à répondre aux besoins des hommes d'affaires arméniens d'Europe, en instituant un lieu de rencontre où ils peuvent discuter de sujets d'intérêt commun et créer le réseau de contacts utiles à leurs activités. Des représentants des communautés arméniennes des Etats-Unis, de Russie et d'Arménie participent également à ces conférences.

Plus d'une quarantaine d'hommes d'affaires ont participé à la conférence de l'année dernière. Des sujets d'intérêt majeur, présentés par des conférenciers, spécialistes en la matière, sont proposés au débat.

Les intéressés recevront ultérieurement l'invitation et le programme mais ils peuvent déjà marquer cette date dans leur agenda. Pour toute information complémentaire, veuillez contacter le bureau du FAAE à Genève par téléphone au +41 22 820 00 76 ou par fax au +41 22 820 00 79.

F A A E,
bureau de Genève

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville
à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
SIAMANTO
1878 - 1915

Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.

Cocktail —**Entrée libre**—

(Շար. Ա. էջէն)

ռարկայ պիտի ընէր եղած բոլոր կարգադրութիւնները։

ՏԻԱՆ ՓՐԷԹԻ, 43 տարեկան Անգլուհի մը աթոռակի մը վրայ, դնաց Սթրազպուրգ դիմելու մարդկային իրաւանց եւ րոպական Ատեանին, որպէսզի արտօնուի իր անձնասպանութիւնը ամուսնոյն օժանդակութեամբ։ Արդարեւ, Տ. Փրէթթի անբուժելի հազուադէպ հիւանդութենէ մը կը տառապի, անդամալոյծ է, չի կրնար խօսիլ եւ օրէ օր վիճակը կը վատթարանայ ու կ'ուզէ մեռնիլ, քայց, առանձին չի կրնար անձնասպան ըլլալ ու բրիտանական արդարադատութիւնը մերժեց արտօնութիւն տալ ամուսնոյն որ օգնէ։ Կրկին հեչտամահութեան հարցն է որ հրապարակի վրայ է։ Եւրոպայի մէջ, միայն Հոլանտա կ'արտօնէ անոր կիրարկումը, միւս երկիրներուն մէջ արգիլուած է, գոնէ սկզբունքով։ Ֆրանսայի մէջ ալ, բժիշկներու օգնութեամբ հեչտամահութիւնը կը գործադրուի։ Բայց, հոս ալ որոշ կեղծաւորութիւն մը կը տիրէ։ Տ. Փրէթթի որու անունդն ալ արուեստական միջոցներով կը տրուի, կ'ուզէ արժանաւորութեան մէջ մեռնիլ, ընտանիքն ալ համաձայն է։ Ծանօթ է որ Միացեալ Նահանգներու մէջ Տոքթոր Գէորգեան կը կիրարկէր այդ օժանդակութիւնը եւ քանիցս դատական հետապնդումի ենթարկուած է։

ՊՈԼՈՆԵԼԻ ՄԷՋ, Մարտ 19-ին սպանուած է Աչխատանքի նախարարին խորհրդականը՝ Մարքօ Պիագի, 51 տարեկան, փոր բնակարանին առջեւ։ Արարքին տէր եղող չէ եղած, բայց վախ կայ որ քաղաքական ահաբեկչութիւնը կրկին հրապարակ իջնէ։

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**
LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> **Vos questions**

Negationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> **Leurs réponses**

Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**
Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

OPERATION UN HOPITAL POUR STEPANAKERT

GALA DE SOUTIEN

le Dimanche 24 mars à 15 heures 30
au PACI d'Issy-les-Moulineaux
— 25, avenue Victor Cresson —
avec
Les Ballets YERAZ,
Le chanteur Vahan Ardzrouni,
Le chanteur Tigran Meguerditchian,
en présence du Président
de la République du Haut-Karabagh
ARKADY GHOUGASSIAN
organisé par
La FRA Dachnaktsoutioun,
la Croix Bleue des Arméniens de France, le CDCA,
la FRA Nor-Séround,
Hamazkaine, le Homenetmen-France

Réservations : ☎ 06 11 04 88 38

UGAB — PARIS

Soirée dédiée à l'ouvrage de Tigran Hayrapetian

le vendredi 22 mars à 20 h 30
le Centre d'Histoire Arménienne Contemporaine
organise une soirée-débat
AUTOUR D'UNE DECENNIE D'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE
à travers l'œuvre du journaliste et politologue disparu
TIGRAN HAYRAPETIAN
à l'occasion de la publication d'un recueil de ses articles :
Anabadi Hazar Dari
aux éditions Triade Exploration
Présentation de l'ouvrage, projection d'un documentaire et débat avec la participation de l'éditeur et de proches de l'auteur
— Centre Culturel Alex Manoogian —
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(M° Courcelles)

CITE INTERNATIONALE DES ARTS
18, rue de l'Hôtel de Ville, 75004 Paris
Մարտ 21–էն 30
կը կազմակերպէ նկարիչ
ՀՐԱՆՏ ՄԱՐՏԻՈՍԵԱՆ-ի
Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
անհատական ցուցահանդէսը։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ 23*

ՄԱ. օր Մեծի Պահոց
Ցիշատակ Ղազարոս յարութեան։
ժամը 16·30-ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի։

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ԿՇՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

Պատարագ ժամը 10-ին։
Դռնբացէք ժամը 12-ին։

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45-ին։
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՇՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՒԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին։
Պատարագը՝ ժամը 10-ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17-ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԵԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Պատարագ ժամը 10-ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ԿՇՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Դռնբացէք։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌ-Ա.ՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
Պատարագ ժամը 11-ին։
Դռնբացէք ժամը 16-ին։

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes

Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վ. Լեօպանի «Արաքս» մասնաճիւղը, հոգ. հանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիին. բուն կիրակի, Մարտ 24, ժամը 10·30-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ մասնաճիւղս ձեզ կը հրաւիրէ ընկերուհիներու հոգւոյն յիշատակին նուիրուած հոգեճաշին եկեղեցւոյ վերի կարպիս Մանուկեան սրահը։

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք հեռաձայնել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան 04 78 60 47 18 եւ Վիլլէօրպանի Մշակոյթի Տան 04 78 26 28 71

***

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Լէյն Բիւզանդ» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Թադէոսեանի, Տիկին Հրանոյշ Գիւլբայի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, քրոջ, Զարուհի Քէշիշեանի մահուան առթիւ։ Եւ չնորհակալութեամբ ստացած է փոխանակ 100 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Գիւլբա - Պօղոսեանէ։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001-ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած գաւառաբարբառներու միջազգային փառատօնովին չորրորդ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տիմիրեան սրահը

17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

***

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Dimanche 6 avril,** pour le prix de 30 euros.

S'inscrire auprès des membres.

***

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI

organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.

Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 22
VENDREDI
22 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·390 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·390

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Մեքսիքա մեկնեցաւ Մարտ 20ին մասնակցելու համար Մոնթէրէյի ժողովին, նուիրուած՝ աղքատութեան դարմանումին: Այս առթիւ, որոշ ընդվզում պատճառած է երկրին նախագահին մեկ կարգադրութիւնը: Արդարեւ, ան պատմ մը բարձրացնել տուած է ժողովի չէնքին կողքին, որպէսզի ժողովականները չտեսնեն թշուառ թաղամասը պիտանվիլներու: Շիրաք իսկ իր վրդովմունքը յայտնեց հետեւեալ Գ. կայսնէն Մարտ 20_ի խրճիթը, երբ կը խօսէր իր քաղաքական ծրագրին մասին: Ան չէ՞տեց թէ որեւէ ձեւով իր ծրագիրը չի նմաներ Ժոսփէնի ծրագրին (այս վերջինն ալ նոյնը կ'ըսէ): Այս առթիւ, ըսաւ նաեւ որ ընկերվարական կուսակցութեան համար ընկերութիւնն է որ բրտութեան դիմած է, մինչ իրեն համար պետութեան թերացումին հետեւանքն է: Բնական դասաւ որ Ժրան_սացիք ուզեն մօտէն ճանչնալ թեկնածուներու անձնական կեանքն ալ, արդարացնելով «փիփոլը» որակուած մամուլի մը որոնած հարցազրոյցները, ինչպէս իրը՝ «Մաչ»ի կամ Առլէթ Լակիյէինը կալի:

ԼԻՄԱՅի ՄԷՋ (Փերու) Մարտ 20_էն 21 լուսնալիք գիշերը, ոճրափորձ մը գործուած է թակարդ կառքի մը միջոցաւ ամերիկեան դեսպանատան մօտ: 6 մեռել կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Ա_րարքը կը գործուի նախագահ Պուչի այցելութեան նախօրեակին:

ՊՈԼՈՆԵԻի ՄԷՋ (Իտալիա) Աչխատանքի նախարարին խորհրդականին սպանութիւնը բաւական լրբարանցում առեղծած է երկրին մէջ, մանաւանդ այն պատճառու որ մահափորձին պատասխանատուութիւնը ստանձնեցին «Կարմիր Լուսանները»: Յարդ, այն ապահովու_թիւնը կար որ ահաբեկչական այս ծայրայեղ ձախ կազմակերպութիւնը լուծուած է 1982_էն ի վեր, չնորհիւ բազմաթիւ ահաբեկիչներու ղղումին: Կարմիր Լուսանները են որոնք սպաննած էին դատաւոր Գուգնը ճէնովայի մէջ 1976ին, ապա, 1978_ին Տեմօ_Քրիսթիանի զեկավար՝ Ալտօ Մորօն: Իրենց խորհրդանիշն է հնազանդիւն ասող մը: Մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պոլոնեզի մէջ, որպէս բողոք ահաբեկչութեան դէմ:

ՖՐԱՆՍ ԹԵԼԵՒԻՄ 8 միլիառ Եւրոյի կրնաս մը արձանագրած է 2001_ին, ինչպէս անօրէնը յայտարարեց Մարտ 21_ին: Ընկերութիւնը բազմաթիւ անհաւնի պնդումներ ընելով, պարտքերու տակ թաղուած է եւ ամէնէն աւելի պիտի տուժեն փոքր բաժնեհարերը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑիՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՑԷԼԱՑիՆԵՐՈՒ միջեւ կարելի չեղաւ հրադադարի համաձայնութեան մը յանդիլ Մարտ 20_ին, նոր փորձեր պիտի կատարուէին յաջորդ օրերն ալ: Նոյն առաւօտուան անձնասպանական ոճափորձը հանրակառքի մը մէջ, պատճառ եղած էր 7 իսրայէլացիներու մահուան, որոնց մէջ 4 զինուոր: Արարքին ակր եղած էր իսլամական ձիհատը եւ Արաֆաթ դատապարտած էր, բայց, Շարոն չի հաւատար անոր անկեղծութեան: Շարոն յայտարարած էր՝ «Ցաւոնի է որ Արաֆաթ, ներկայ պայմաններու մէջ, ատրասիլի իր քաղաքականութենէն չէ հրաժարած»:

ԱՌԼԷԹ ԼԱԿԻՅԷ, ըստ հարցախոյզերու կրնայ ձայներու 10%_ը առնել, ինչ որ զինք կը դնէ Գ. դիրքի վրայ: Մարտ 20_ի փր հանրաժողովին մէջ, ան յարձակեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան վրայ, ձաղկելով «մեծ քաղքենին» որ է Լօրան Ֆապիուս, կամ «Աֆէոններու փաստաբանը» որ է Տ· Սթրօս_Քահն: Ա· Լակիյէ չատ լաւ կը հասկնայ որ ընկերվարականները մտահոգուին իր յառաջդիմութենէն, քանի անոնց ընտրողներուն ձայները կ'առնէ:

ՊԻՅՐՈՒԹի զինուորական դատարանը 3 եւ 4 տարուան բանտարկութեան դատապարտած է քրիստոնեայ երեք հակասուրիացի զինուորականներ «Թշնամիին հետ» չփումներու ամբաստանութեամբ:

ՏԻԺՕՆի դատարանը քննութեան տակ առաւ եւ կանանց բանտը դրաւ 13 եւ 14 տարեկան երկու աղջնակներ, որոնք կատաղութեամբ յարձակած են տարեկիցներէն մէկ վրայ դանակով, չիչերով եւ չարչարած են անթեւակայելի ձեւով, արիւնլուայ ձգելով զայն: Աղջնակները դատուած է փրկուիլ, բայց չատ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոցն է եւ եթէ ողջ ալ մնայ հոգեկան եւ ֆիզիքական ծանր հետքեր պիտի մնան: Տրուած բացատրութիւնն այն է որ «մշակութային ազդեցութիւններու» տակ գործած են, այսինքն ֆիլմերու: Մեղադրանքն է՝ կամաւոր մարդասպանութիւն, չարչարանքով եւ բարբարոս արարքներով:

ՀԱՑԵԻՔՈՒՐՔ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՆԱՑ

Միչիկընի Անն Արպըր համալսարանին մէջ Մարտ 7 – 10 դիտաժողով մը տեղի ունեցած է, Պալքանեան պատերազմէն մինչեւ Թուրքիոյ հանրապետութեան հռչակումը Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու նիւթով: Մասնակիցներու ցանկին մէջ ուշադրաւ են օտարներու հետ հայ եւ թուրք դէմքերը: Առաջին խումբէն են Վ. Տատրեան, Ռ. Յովհաննէսեան, Ժ. Լիպարիտեան, Ս. Ասատուրեան, Ռ. Փանոսեան, Ա. Արքուն, Փ. Պոդոսեան, Ռ. Սիւնի, նաեւ Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Հ. Տինք: Թուրք մասնակիցներու անուններն են Հ. Պէրքթայ, Պ. Օրան, Թ. Աքչամ, Ֆ. Ատանըր, Ֆ. Մփուկ, Լ. Նէյդի, Ս. Ճալափթայ: Անոնց հետ մասնակցած են նաեւ Է. Ուայց, Ա. Ռոտրիկ, Մ. Պաէր, Տ. Պլոքհամ, Հ. – Լ. Քայզըր, Մ. Քէնուրկ:

Ձեռնարկին երեք նիստերէն առաջինին զեկուցումները ամփոփուած են «Արդիականութիւնը եւ կայսրութեան փորձառութիւնը» գլխուն տակ· երկրորդնեը՝ «Հայերն ու այլ ժողովուրդներ Օսմանեան կայսրութենէն ազգ – պետութեան անցքի ընթացքին – 1908 – 1925» ընդհանուր խորագրով, իսկ վերջին նիստը յատկացուած է «Անցեալին ու ներկայիս Հայերու եւ այլ հաւաքականութիւններու կիրարկուած հաւաքական եւ խորհրդանշական ուժի կերպերը» նիւթին:

«Ակօս» Մարտ 8_ի թիւով այս մասին տեղեկացնելէ ետք, յաջորդ թիւով (Մարտ 15) կը յայտնէ թէ դիտաժողովը աւարտած է Երեւանի կամ Պոլսոյ մէջ նման հանդիպումներու չարունակութեան ընդհանուր տրամադրութեամբ:

Ինչ որ հետաքրքրական է, թերթին նոյն թիւով Նիւ – Եորքի աղբիւրով ըսուածն է թէ Հայեւթուրք հաշտութեան յանձնախումբը վերակած է աչխատանքի: «Ակօս»ի թղթակիցը Այտա Էրպալ կը տեղեկացնէ թէ այս մասին տակաւին պաշտօնական յայտարարութիւն կատարուած չըլլալով հանդերձ, Անն Արպըրի դիտաժողովին արուած է լուրը:

Ցանձնախումբը մեծ մասով նախկին անդամներէն պիտի բաղկանայ· անոնց նոր անուններ ալ պիտի աւելնան: Հաւանական կը կատուի անունի փոփոխութիւն մըն ալ: Նոր կազմը կրնայ կոչուիլ Հայեւթուրք հաղորդակցութեան խումբ, Ժողովրդակցական խումբ կամ Երկխօսութեան խումբ: Անդամները որոշած են մամուլին յայտարարութիւն չկատարել: Կը սպասուի որ նոր հանդիպում մը տեղի ունենայ Ապրիլ 1 – 2 _ին, Նիւ – Եորքի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՆՉՈՒ ԱՄՆ Կ'ՈՒԶԷՆ ՅԱՐՁԱԿԻԼ ԻՐԱՔԻ ՎՐԱՅ

Կը թուի որ, այլեւս որեւէ կասկած չկայ Մվացեալ – Նահանգներու մտադրութեան մասին: Վճռած են յարձակիլ Իրաքի վրայ, միակ հարցականն է՝ ե՞րբ: Ըստ եւրոպացի պատասխանատու դէմքերու, Սպիտակ Տան որոշումը տուողները յայտարարած են որ ամերիկեան կառավարութեան եւ անոր խորհրդականներու կարծիքով, ԱՄՆ պատրաստ են եւ կը մնայ ճշդել ժամանակը: Զորս տուեալներ պատեհ կը դարձնեն միջամտութիւն մը·

Ա. Ճակատումը կարճ կ'ըլլայ եւ իրաքեան բանակը արագօրէն տեղի կուտայ ամերիկեան դէնքերուն առջեւ:

Բ. Իրաքի ժողովուրդին մեկ կարեւոր մասը խանդավառութեամբ կ'ողջունէ իր մենատէրին տապալումը, ինչպէս Աֆղանիստան ողջունեց թալիպան իշխանութեան տապալումը:

Գ. Հակամարտութեան կարճ տեւողութիւնը թոյլ կու տայ արաբական երկիրներուն, որ հակակշռեն ժողովրդական հակազդեցութիւնները եւ ներքին խռովութիւնները որոնք կրնան ծագիլ:

Դ. Եւրոպական կողմը, բողոքները նոյնքան վարանոտ պիտի ըլլան, որքան եղան ամերիկեան միակողմանի բազմաթիւ նախաձեռնութիւններուն հանդէպ (Քիոթոյի համաձայնութիւն, հակահրթիռ վահան եւ այլն):

Այս նկատողութիւնները, մեծ մասամբ, կուգան աֆղան փորձառութենէն: Բայց, այս մէկն ալ չի կրնար ընդօրինակուիլ մեքենաբար Իրաքի կացութեան վրայ, նոյնիսկ, եթէ Ուաչինկթընի սովորաբար արագամիտ ձեւով կը զբաղի միջազգային հարցերով: Ամերիկեան որոշումներու հակառակորդները կրնան մէջտեղ հանել այս պատճառաբանութիւնը, թէկուզ ի զուր: Կարելի է ըսել, օրինակ, որ Իրաքի վրայ յարձակելու համար օրինաւոր պատճառ մը պէտք է եւ թէ Սատտամ Հիւսէյնի վարչակարգը, հակառակ բոլոր մեղադրանքներուն, դարս կարելի է ընել իր հասցէին, ապահով ձեւով զործ չունի Սեպտեմբեր 11_ի ոճրափորձերուն մէջ: Իրաքի դէմ պատերազմ մը միայն արեւմտեան ձեւով կարելի է արձանագրել «ահաբեկչութեան դէմ» համաչխարհային արշաւանքին մէջ:

Իրականին մէջ, «ԱՄՆ_ու առջեւ քչած արդարացումները տրամաբանական չեն, ենթադրելով որ ուզեն արդարանալ: Ինչ որ նկատելի է իրենց կողմէ, այն է որ, եթէ մատնոգրելու պէտք չունին իրենց հանրային կարծիքէն, որ համաձայն է Սեպտեմբեր 11_էն ի վեր, չեն մտահոգուիր նաեւ միջազգային հաւաքականութեան կարծիքէն: Ինչո՞ւ, ուրեմն, ԱՄՆ կը յամառին պատերազմ ընել Իրաքի եւ ինչո՞ւ կ'ուզեն վերջ տալ վարչակարգի մը, զոր կը գոհանային, մինչեւ հիմա, հակակշռելով: Ինչո՞ւ քաղաքականութիւն փոխեցին: Իրաքի պարտադրուած ամպարիտչէն ձանձրացա՞ն: Ձիշդ է որ, ամէն օր կ'աւելնայ այդ ամպարիշտ բռնատիրոջ երկիրներու թիւը: Ջինակցութեան (ահաբեկչութեան դէմ) կարգ մը Պետութիւններ ալ կը չարունակեն իրենց փոխանակումները Իրաքի հետ, բոլոր

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԵՐԾՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԱՈՒՄԲԷՆ՝ ՄԱՆԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐԸ

Հայաստանեան մամուլին մէջ պարբերաբար նիւթ կ'ըլլան մանկատուներու եւ րախանները: Անոնք որոնք որեւէ երկրի բնակչութեան ամէնէն ժիժաթախտ տարրը կը կազմեն: Որքան ալ անհերեւակայելի ըլլան մայր մը իր զաւակը լքելու պատրող պատճառները, կայ այդ երեւոյթը, ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ: Անհատական արդարացնալի կամ անարդարանալի պատճառներով այդ լքումին հայաստանեան ծանօթ պայմանները յաճախ կ'աւելցնեն իրենց ժխտականներն ալ ու մանկատուն յանձնուած երախան ընդհանրապէս կը մնայ անբաղձալիներու մթնոլորտի մը մէջ: Նոյնիսկ երբ փորը կուշտ է, կըտնակը տաք, մանկատունը միշտ տխուր դոյնով ներկայացող վայր է: Երկհարիւրամեայ որբանոցին նորօրեայ տարբերակը որ անպայման ծնողքի բացակայութեան հետեւանք չէ: Հոն ապաստան գտած անչափահասները որբեր չեն անպայման: Մեծ մասը ծնողքին, շատ յաճախ մօրը կողմէ տրուած է հոն:

«Երկիր» շաբաթաթերթը փետրուար 8_14_ի թիւով նիւթ ըրած է այդ հաստատութիւններուն մէջ մեծցած երիտասարդներու խումբ մը զոր կոչած է «Մեր-ժուածները»: Անոնց այցի գացած է Լիլիթ Գալստեան ու այդ խումբը ընդհանուրին ուշադրութեան առարկայ ընելու յայտնի նպատակով արձագանգած հանրակացարանի մը թշուառութեան մէջ «ապրուած» կեանքին:

Անոնք Գաւառի եւ Մեղրիի մանկատուներուն նախկին սաներէն 20_է աւելի եւրիտասարդներ են: Կ'ապրին հանրակացարանի մը կիսաքանդ սենեակներուն մէջ: Լ. Գալստեան արդարօրէն «դոյութեան դաժան պայքար» կը կոչէ անոնց կեանքը, զայն հակադրելով պետական դէմքերու բարձր ամպիոններէ արտասանած ճառերուն, որ «քարբառում են աղճատութեան կրճատման եւ ընկերային արդարութեան մասին»:

22_30 տարեկանի միջեւ, ցուրտին, սովին, կենցաղային անտանելի պայմաններուն վարժուած այդ երիտասարդները ոչ մէկուն կը պահեն իրենք զիրենք, այլեւ իրենց զաւակները: Խումբին մեծ մասը աղջիկներ են. «Երանի արդէն հասցրել են դառնալ միայնակ մայրեր. իւրաքանչիւրն ունի մէկ կամ երկու երեխայ»:

Ինչպէ՞ս. «Ի՞նչ պէտք է լինի, երբ փողոցում յայտնուած երիտասարդ աղջիկը բացարձակապէս ոչինչ չի ուսնում ու ստիպուած, փողոցում չգիշերելու եւ սովամահ չլինելու համար մի օր մի տղայի հետ է գնում, միւս օրը՝ մէկ ուրիշի» *ինչպէս կը բացատրէ աղջիկներէն մէկը, բառի, խօսքի, վերածելով իրականութիւն մը որ ոչ ոքի համար գաղտնիք կրնայ ըլլալ:*

Հանրակացարան կոչուածը, *ինչպէս կը բացատրէ յօդուածագիրը, ուղղակի անպատրեի վայր մըն է. կիսաքանդ, նոյն-իսկ ամէնէն տարրական յարմարութիւններէ զուրկ: Ցարկաբաժնին մէջ միակ ճեմիչ մը կայ ուր նաեւ կը լուացուին, լուացք կ'ընեն ,աման կը լուան, քանի որ միակ ծորակն ալ հոն է: Էջին վարը գետեղուած նկար մըն ալ ցոյց կու տայ անապրելիին անկիւն մը որ կը գերազանցէ բոլոր երեւակայութիւնները:*

Ցնցող է իրենց հոն բնաւորուելու պարագան ալ որուն կը տեղեկացնէ Լուսինէն. *խումբին ամէնէն երիտասարդն է ան ու համեմատաբար ապահով վիճակ ունեցողը, քանի որ մօրը հիւանդութեան պատճառով անոր տեղը անցած տուն կը մաքրէ: Ան կ'ըսէ, խօսելով իրենց կազմած մեծ ընտանիքին մասին.* «Այն ժամանակ մեզ բերեցին հանրակացարան, բոլորիս մի սենեակ լցրին ու ասացին՝ գնացէք սուված մեռէ՛ք: Մենք էլ տեսանք, որ դիմացի սենեակները դատարկ են, ոտոռով խփեցինք, դռները բացեցինք, մտանք մէջն ու չմեռանք»:

Դժեակներու Հայաստանին քով նման իրականութեան դոյութենէն աւելի զարմանալի է այդ թշուառութեան մէջ ծնած, պահուած հոգատարութեան, զօրակցութեան մթնոլորտը: «Ոնց տներում, մի կտոր հացը կիսում ենք, իրար օգնելով եօլա ենք գնում: Նուռնէի երեխան հաց չունի՝ ես եմ տալիս, իմը չունի՝ ինձնից է տալիս: Իրարից պարտք ենք վերցնում, ապրում ենք» *կ'ըսէն անոնք:* Հոգատար են տղաքն ալ որոնք իրենց ձեռքը անցածով կ'օգնեն աղջիկներուն:

Զիրենք ամէնէն նեղողը ցուրտն է. *ամենափոքր պարտքի մը պարագային հոսանքը կը կտրեն,* «իսկ երեխէքը փոքր են, ցրտին չեն դիմանում»: *Եւ տակաւին, հանրակացարանի պարէտը ամէն մէկէն 3 հազար դրամ վարձք կը պահանջէ, երբ իրենց տրուած նպաստը ամսական 5 հազար դրամ (8_9 տոլար) է: Ջաւակի տէրերը 2500 դրամ մանկապարտէզին կը վճարեն, քանի որ մօտակայ թաղապետարանը առանձին մայրերու դեղչին վերջ տուած է: Այս բացատրութիւնները կուտայ երկու զաւկի տէր Գայեանէն որ առանձին չկարենալով տակայ այդ բեռան, անդամ մը երախաները առած, տարած է մանկատուն յանձնելու.* «Մտածեցի՝ գոնէ լաւ_վատ կ'ուտեն, կը հագցնեն: Բայց հասամ ընտեղ ու յետոյ լաց ըլնելով առայ ու յետ եկայ: Ջեմ կարայ, ես էդ կեանքն ապրել եմ... թոզ սուված մնանք, բայց իմ կողքին լինեն» *կ'ըսէ երիտասարդ,* «բայց արդէն հոգսից ծերացած մայրը»:

Իրենց կացութեան որպէս լուծում՝ մանկատունը բացառելու կեցուածքը հասարակաց է: «Ծառերի տակ կը ննեմ, ինձ կը վառեմ, բայց իրան չեմ տայ մանկատուն: Մեր կեանքը սէնց ա ստացուել, մեր երեխէքի ապագան գոնէ լաւ լինի» *կ'ըսէ ձէյնը: Ան երկուուկէս ամսուն Ալէնին մայրն է: Ուտող երախայ մը այդ փոքրիկը որուն միակ ուտելիքը մօրը կաթն է:* «Երեխէքը գնացել են տարբեր կազմակերպութիւններ, բայց կեր չեն տալիս» *կ'ըսէ ճարահատ մայրը:* Ինք ալ հարկաւոր սնունդը չունենալով որ տղուն ախորժակը դոհացնէ: «Ճիշդ է, հացս ամէն օր առնում եմ, բայց ցամաք հացու ջրով ի՞նչ կաթ պիտի լինի: Սուված ա մնում, յատկապէս գիշերները ձայնը չեմ կարողանում կտրել, մի ձենի ղժժում ա» *կ'ըսէ ան:* Ապա կրկին *յուրտի տըրտունջ: Օրը միայն քանի մը ժամ ելեկտրական սալիկ մը կը տաքցնէ, քանի որ աւելիին դրամ չկայ. արդէն սենեակին պատուհանը ապակի չունի, նայլոն անցուցած են, դրան անցքերէն ալ կը փչէ ու սենեակը չի տաքնար:*

Հակառակ այս պայմաններուն, ան ալ չի մտածեր մանկատունով լուծումի մասին, հակառակ այդ ուղղութեամբ եղած թելադրանքներու. «Ես երեխէն է էլի իմ ապագան. ո՞ւր տանեմ, ճարահատուած կը դիմանամ: Ինձնից էլ ա, չէ՞, մեր Հայաստանի բազաֆացի դառնալու, էս երկրին մի օգուտ բերելու...»:

Մանկատան նախկին այդ սաներէն շատերը մշտական հասոյթ չունենալով անձնագիր ալ չունեն եւ հետեւաբար զրկուած են որեւէ տեղ աշխատելէ: Իսկ ամէնէն դաժանը բժշկական օգնութիւն ունենալու հարցն է: Լրջօրէն հիւանդ պզտիկներ կան, յատուկ քննութեան պէտք ունին: Ո՞նչպէս, սակայն: Հեռաձայն չունին որ չտապօղնութիւն կանչեն: Անդամ մը տեղէ մը հեռաձայնած են, ունեցած հարկաւոր օղնութիւնը, յետոյ, սակայն, լսուած թէ եթէ պէնզինի դրամը պոնէ չտան, այդ հասցէին կրկին չեն երթար:

Մեծ մասով մոռայլ այս պատկերին մէջ յոյսի պզտիկ է իրենց թախտակիցի մը՝ Արտակ Սարգսեանի «Այցադաց միաբանութիւն» բարեսիրական ընկերութիւնը որ անունդի, բնակարանի, բուժումի նըւազագոյն հարցեր կը լուծէ: Իսկ պետութի՞ւնը ... աղջիկներու քմծիծաղով կը պատմեն թէ ինչպէս հեռատեսիլի հաղորդումէ մը ետք «Ֆոսթիումներով տղամարդիկ եկան ասացին՝ Ախագահը տեսել է, ուզում է ձեզ օգնի: Սպիտակեղէնի, հագուստի ցուցակ գրեցին ... եւ գնացին ու գնացին»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԲԻԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կարեւոր ուժ՝ Լատինական Կայսրութեան սահմանին վրայ

Հայ զաղթականութեան հին եւ զլխաւոր կեդրոններէն եղած է Փոքր Ասիոյ արեւմտեան՝ Մարմարայի ափերուն տարածուող Բիւթանիոյ շրջանը. Հայեր հոն զոյատեւած են բնակութիւն հաստատած են Բիւզանդական կայսրութեան ժամանակներէն սկսեալ եւ կարեւոր դերակատարութիւն ունեցած՝ Լատին եւ Նիկիոյ կայսրութեանց ժամանակաշրջանին: Կիլիկիոյ թագաւորութեան անկումէն եւ Լենկթիմուրի արշաւանքներէն ետք զաղթականական հոսանքները չարունակուեցան. անոնք լայն ծաւալ ստացան ԺԶ. դարէն սկսեալ, թուրք_պարսկական պատերազմներու, ձալալիներու ապստամբութեան եւ Հայաստանի մէջ տիրող անապահովութեան, սովի եւ տնտեսական դժուարութիւններու պատճառով: Հայերը չէնցուցած են այդ շրջանները, բնակավայրեր հիմնած են, զարգացուցած՝ երկրագործութիւնը, առեւտուրը եւ արհեստները, յատկապէս շերամապահութիւնը եւ մետաքսի ճարտարարուեստը եւ տնտեսական վայրկեան դիրքերու տիրացած են:

Բիւթանիոյ Հայերով բնակուած զլխաւոր բնակավայրերն էին՝ Նիկոմիդիա (Իզմիթ), Պարտիզակ, Արմաշ «հռչակաւոր՝ իր վանքով), Ատափազար, Կէյվէ, Եալովա, Նիկիա (Իզնիկ), Միջադիւղ, Արսլանպէկ եւ այլն:

ԲԻԹԱՆԻԱ

Բիւթանիա պատմական երկրամաս մըն է Փոքր Ասիոյ հիւսիս_արեւմուտքը, որ կ'ընդգրկէ Մարմարա ծովէն եւ Վոսփորէն արեւելք ու Սեւ ծովէն հարաւ տարածուղ աշխարհագրական գօտին. արեւելեան կողմէն անիկա կը հասնի մինչեւ Մելէն գետ եւ Պոլուի պաւառը, իսկ հարաւէն՝ Պիլեճիքի եւ Պրուսայի դառնները:

Շրջանը ընդհանրապէս դաշտային եւ բլուրներով ծածկուած է. կան նաեւ լեռնային շրջաններ. բարերար այս երկրամասը բնութեան գեղեցկութիւններով օժտուած է. գեղեցիկ է մանաւանդ Մարմարայի ծովը, որուն ափին կը գտնուի Նիկոմիդիա (Իզմիթ) քաղաքը. անկէ արեւելք տարածուած է Սապանճա լիճը, իսկ աւելի հարաւ՝ Նիկիոյ (Իզնիկի) լիճը: Մաքարիա գետի ափերուն տարածուած են կէյվէի եւ Ատափազարի բերրի դաշտերը. գետի երկայնքին կան կիրճեր, ձորեր ու վտակներ. ընդարձակ տարածութիւններ ոռոգելէ ետք Մաքարիա կ_թափի Սեւ ծով. Մաքարիայի հարկատուներն են՝ Մուրատլու եւ Եաւաշ սու: Փիլէզի գետակը Արսլանպէկի, Օլմաճ գի եւ Պարտիզակի լեռներէն բըխելով կը թափի Նիկոմիդիոյ ծոցը: Գըլխաւոր եւ ամէնէն բարձր լեռը կէօք Տաղն է՝ Արսլանպէկի մօտ. միւս զլխաւոր լեռներն են Պաղ Քիրէզ եւ Գարատուի լեռները. բոլոր լեռներն ալ խիտ անտառներով ծածկուած են:

Բիւթանիա արմտիքի, ծխախոտի, մըրդեղնի, ընդեղէնի եւ կաթնամթերքի արտադրութեան կարեւոր չափարան է: Ջարգացած է ձկնորսութիւնը՝ Մարմարայի ծովին, լիճերուն եւ գետերուն մէջ:

Նախահեղեղեան տուեալներով, շրջանը ունէր 310 հազար բնակչութիւն, որուն 65 հազարը Հայեր էին, մնացեալները՝ Թուրքեր, Զէրքէզներ, Լազեր, Վրացիներ, Զէյէններ, Պոշնաքներ, Յոյներ եւ Հրեաներ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԻՆ ԵՐԿՐԱՄԱՍ ՄԸ

Բիւթանիա, իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, հինէն ի վեր կարեւոր դիրք գրաւած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Ն. Ք. երկու հազարամեակ առաջ Թրակեան ծագումով ցեղախումբեր կործանեցին շրջանին յունական բնակավայրերը եւ գերիշխանութիւն հաստատեցին, իսկ Ն. Ք._Զ. դարուն պարսկական հովանաւորութեան տակ անցան: Բիւթանիացիք չենթարկուեցան Աղեքսանդր Մակեդոնիացիի, ո՛չ ալ՝ Սելեւկեաններուն: Այս փոքր, բայց հզօր պետութիւնը Ն. Ք. Գ. դարէն սկսեալ ցեղային կառավարութենէն հելլենական թագաւորութեան վերածուեցաւ եւ Ն. Ք. Բ. դարուն իր զօրութեան զագաթնակէտին հասաւ: Բայց այնուհետեւ ըլսաւ անկումը, եւ Բիւթանիոյ վերջին թագաւորը՝ Նիկոմիդիոս Դ., Ն. Ք. 74_ին իր թագաւորութիւնը Հռոմէացիներուն յանձնեց:

Սելճուքեան արշաւանքներէն ետք Քրիստոնեական թափառաշրջիկ ցեղախումբեր հասան Բիւթանիոյ սահմանները. Տուղրիլ բէկի զարմիկը՝ Գութալմիշ եւ անոր զաւակները 1081_ին պրուսեցին Նիկիան, որ այնուհետեւ Իկոնիոյ սուլթանութեան մայրաքաղաքը դարձաւ: Խաչակրաց առաջին արշաւանքին, 1097_ին Բիւթանիա վերադարձուեցաւ Բիւզանդիոնի:

ՀԱՅԵՐ ԲԻԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հայեր Բիւթանիոյ շրջանը բնակութիւն սկսած են հաստատել հաւանաբար դէպի Պոլիս եւ Փոքր Ասիոյ արեւմտեան շրջաններ ծայր առած զաղթականական առաջին հոսանքներու ժամանակներէն, երբ Հայաստանի մէջ տիրող անապահովութեան, պատերազմներու եւ բիւզանդական պետութեան կողմէ քայքայուող քաղաքականութեամբ Հայեր սկսան ցըրուիլ կայսրութեան տարբեր երկրամասեր:

Բիւթանիոյ եւ անոր շրջակայքի հայ հին զաղութներուն մասին հաւաստի տեղեկութիւններ չեն պահուած. հաւանաբար անոնք Տրովադայի եւ Նիկիոյ շրջաններուն մէջ կեդրոնացած էին: Կարդ մը տեսակէտներու համաձայն, կ'ենթադրուի, որ այդ շրջաններու Հայերէն ոմանք, Յոյներու զաւանական հալածանքներէն պաշտպանութիւն համալսին զաւանանքը ընդունած էին: Ար. դարու, 1197_ին Հայերը կրօնական սուտիկ հալածանքներու ենթարկուեցան այս պատճառով ալ Գրիգոր Ապիրատ կաթողիկոս 1203_ին Ներսէս Լամբրոնացին իբրեւ պատուիրակ զրկեց Պոլիս՝ հնդրելու համար կառավարութենէն, որ դադրեցնէ հալածանքը, բայց անօգուտ:

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՆԻԿԻՈՅ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԻՄՆՈՒՄԷն ԵՏՔ

Իննովիկենտիոս Գ. պապին հովանաւորութեամբ 1199_ին սկսաւ խաչակրաց չորրորդ արշաւանքը՝ Թիպօ տը Շամպանեցի, Ֆուլք տը Նէօյիի եւ Պոտուէն տը Ֆլամանի առաջնորդութեամբ: Վենետիկ, իր կարգին, մեծ ազակցութիւն ցոյց տուաւ, որովհետեւ առեւտրական մեծ գործառնութիւններ ունէր Արեւելքի մէջ եւ թշնամի էր Յոյներուն (Մանուէլ Կոմնենոս կայսրը 1171_ին սահմանափակած էր Վենետիկցիներուն իրաւունքները, իսկ 1182_ին մեծ թիւով լատիններ սպաննուած էին Պոլսոյ մէջ): Սկզբնական ծրագիրին համաձայն, խաչակիրները պիտի ուղղուէին Եգիպտոս, որ իսլամական ուժի կեդրոնը դարձած էր, եւ որուն հետ Վենետիկ առեւտրական գործառնութիւններ ունէր:

Խաչակիրներու փոքրիկ բանակը Վենետիկ հասաւ 1202_ի ամրան, ուրկէ նոր ուժերով ստուարացած՝ ճամբայ ելաւ դէպի Արեւելք: Ճամբան առաջնորդ թիպօ տ_Շամպանեը մահացաւ, եւ փոխարէնը Բոնիփակիոս (Պոնիֆաս) տը Մոնֆեռրա հրամանատար նշանակուեցաւ:

Պոլիս հասնելով խաչակիրները քանդական արքունիքի վէճերուն մէջ մտան եւ կռուի բռնուեցան Յոյներուն հետ: Արշաւանքը այսպէսով չհետեւցաւ իր նպատակէն: Պապը նամակ զրկեց բռնախակիոսի եւ սպառնաց բանադրել անոնք, որ կը դրաւէր Պոլիսը: Բայց խաչակիրը, որ կը դրաւէր Պոլիսը 1203_ի ամրան խաչակիրները Պոլիս մտան, Ալեքսիոս Գ. կայսրը զահընկէց

ըրին եւ իրենց դրածոյ Ալեքսիոս Դ.ն կայսր հռչակեցին իր հօր՝ Իսահակ Բ.ի հետ:

Այսպէսով խաչակիրները եւ Վենետիկցիները կայսրութեան ղեկը ձեռք առին. Վենետիկցիներն ու խաչակիրները ընտրեցին վեցական ներկայացուցիչներ, որոնք իրենց կարգին պիտի ընտրէին նոր կայսրը: Ալեքսիոս Դ. եւ Իսահակ Բ. 1204 փետրուարին գահընկէց հռչակուեցան, որմէ եօք խաչակիրներ 1204 Ապրիլ 13_ին Պոլիսը աւարի տուին ու աւերեցին, իսկ յոյն բնակչութիւնը ենթարկեցին զանգուածային ջարդի, որ տեւեց երեք օր: Բազմաթիւ արբանեակներ եւ պատմական արժէք ներկայացնող հնութիւններ վենետիկ ղրկուեցան: Պօտուէնի կայսր հռչակուեցաւ եւ 1204 Մայիս 16_ին մեծ շուքով օծուեցաւ Ս. Սոֆիա տաճարին մէջ, իսկ վենետիկի Թոմաս Մորոսինի պատրիարք հռչակուեցաւ:

Այսպէսով Բիւզանդական կայսրութեան հիմերուն վրայ ստեղծուեցաւ Լատինական կայսրութիւնը, որ կ'ընդգրկէր Պոլիսը իր շրջակայքով, Պալքաններուն մէկ կարեւոր մասը եւ Մարմարայի արեւելեան ափերը:

Պօտուէնի կայսր պետութիւնը կազմակերպեց եւրոպական աւատական դրութեան համաձայն. Հոկտեմբեր 1204_ին 600 ասպետներ բերաւ եւ յունական հողերուն վրայ հաստատեց: Ցունաստանի մէջ կազմաւորուեցան լատինական - ֆրանսական աւատական բազմաթիւ տիրոյթներ, որոնց պետերն էին Ս_թէնքի դքսութիւնը եւ Մորէայի իշխանութիւնը:

Պոլսոյ անկման այդ օրերուն Ջարդեցին ապաստան յոյն կարդ մը աղնուականներ փախան եւ Բիւզանդական կայսրութեան բեկորներուն վրայ յունական նոր պետութիւններ ստեղծեցան կազմելու. այսպէս, Ալեքսիոս Գ. Անկելոս կայսր փեսան՝ Թէոտոր Լասքարիս Ա. Նաուպլու փախաւ եւ նախ Պրուսա ու յետոյ Նիկիա հաստատուեցաւ, ուր յետագային՝ 1208_ին կայսր օծուեցաւ, այդպէսով հիմնելով Նիկիոյ կայսրութիւնը: Միաժամանակ Ալեքսիոս Ա. Կոմնենոս Պոնտոսի մէջ կայսրութիւն հիմնեց, Միքայէլ Անկելոս Կոմնենոս՝ Եպիրոսի մէջ, Ադրիականի արեւելեան ափերուն, Թէոտոր Մանկափաս՝ Ֆիլատելֆիոյ (Ալաշեհիր) մէջ, Լեւոն Գաբալաս՝ Հռոդոսի, Մանուէլ Մանարոզոմէոս՝ Մէանդրի եւ Դաւիթ Կոմնենոս՝ Կոմնենոս-Պոնտոսի օրան Պափլագոնիոյ մէջ պետութիւններ հիմնեցին:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ ԶԵԶ ՀԵՏ ԽՕՍԵԼ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ»

Ես՝ Ալպէր Վարդիկի Աւետիսեանս (Քաչաթաղի [Լաչին] առաջին բնակիչ, ազատամարտիկ) այսօր վարչակազմի ղեկավարի՝ Ա. Յակոբեանի կողմից անօրինական կերպով իմ բնակարանից վտարուած, ղիմում եմ Հայաստանի պարոններին: 17.02.2002 թ. դիտեցի հեռուստատեսութեան «Մաղկաճոր - Կլէնտէյլ» կամուրջ հաղորդաշարը: Խօսուեց հայրենիքը լքողների մասին: Ես չեմ մեղադրում նրանց ինչ-որ տեղ, որ մի կտոր հացի համար հեռանում են հայրենիքից: Ուզում եմ հարց տալ մեր ղեկավարներին:

Յարդելի պարոններ, իսկ եթէ դուք լինէիք մեր տեղը ու աչխատանք չունենայիք եւ ոչ էլ յոյս, իսկ աչխատանք ունենալու դէպքում էլ՝ ամիսներով սպասէիք, որ մի հնչին գումար տատանայիք, որը չբաւարարէր նոյնիսկ լոյսի եւ հեռախօսի վարձին եւ ձեր երեխան խնդրէր, ասէր, որ «հայրիկ, սիրտս բաղդր բաւ է ուզում», խնձոր կամ տանձ, ինչը քո հայրենի քաղաքում ամէնուր վաճառւում է եւ երեխաղ այդ բոլորը տեսնում է, բայց ի վիճակի չես քո երեխայի սրտի ուզած մի փոքր ցանկութիւնը կատարելու: Եթէ, յարդելի պարոններ, դուք լինէիք մեր վիճակին, այն ժամանակ ոչ թէ հայրենիքը կը լքէիք, այլ··· կը վաճառէիք: Բայց ես համարեա սոված, անօթեւան տանում եմ այդ դժուարութիւնները, իմ փոքրիկ երեխայի հետ չեմ լքում հայրենիքս: Ուրեմն հայրենասիրութեան մասին ձեզ հետ խօսել միաք չունի: Անձամբ ես երբեք չեմ լքի իմ հայրենիքը, որի համար անցայ մարտական ուղիով, տեսայ իմ կեանքում շատ դժուարութիւններ: Եկէք գոնէ 2 օրով, 1 ամսով տեղներս փոխենք, մի քիչ էլ դուք դիմացէք այս պայմաններին եւ այն ժամանակ ամէն ինչ պարզ կը լինի: Հիմա մենք չդիտենք ինչ անենք, ո՛չ տուն ունենք, ո՛չ էլ փախստականի կարգավիճակ, մարդահամարի մէջ էլ չկանք: Եւ այսօր չէի ցանկանայ ոչ մէկին, որ մեր վիճակին արժանանար:

Կացարանս՝ ՀՀ

«Առաւօտ», Մարտ 5

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ մօտ հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Սերէս քաղաքէ համախմբուած են Հայաստանէն արտագաղթած չուրջ 600 Հայեր: Այդ նորակազմ գաղութին հետ չփոյթ հաստատելու մտադրութեամբ, փետր. 16_ին, Համազգայինի Աթէնքի Շրջանային վարչութեան ներկայացուցիչը, Սելանիկի հոգեւոր հովիւը եւ Առաջնորդական Փոխանորդը, Հ.Օ.Մ.ի կեդրոնական վարչութեան անդամ եւ Ծագկոց վարժարանի տնօրէնուհին՝ Կիւլա Գասապեան փոխադարձած են Սերէս եւ վեց ժամ անցուցած են տեղւոյն հայութեան հետ: Շնորհիւ երկար տարիներէ ի վեր հոն հաստատուած Տիկին Այտա Ասլանեանի կարելի եղած է ապահովել քաղաքին առեւտրական պալատի համագումարներու սրահը, ուր հաւաքուած են Հայերը: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Տիկին Այտա Ասլանեան, որ ներկայացուցած է Աթէնքէն եւ Սելանիկէն ժամանած հիւրերը: Յաջորդաբար խօսք առած են հոգեւոր հովիւը, Կիւլա Գասապեան: Տեղւոյն Հայերուն կողմէ խօսք առած է Տիկին Գոհար Սարգիսեան, որ շնորհակալութիւն յայտնած է ազգային մարմիններուն այս այցելութեան համար: Բաժնուած են «Ազատ օր»ի 2002_ի օրացոյցները եւ վերջին 15 օրերու թիւերը: Մշակութային չարժում մը ստեղծելու նպատակով, ներկայացուած են ծրագիրներ:

*
**

ՔՍԱՆԹԻ (Ցունաստան) աղդապատկան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Գ.Խ.ի «Արաքս» մանուճիւղին, փետրուար 9_ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Բացման խօսքը կատարած է մանուճիւղին ատենապետուհին՝ Զապէլ Պալթէեան, որ ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Թոնի Գասէմեանը, որու նիւթն էր Հայ լեզուն եւ գրականութիւն: Հայերէն եւ յունարէն տու մատչելի լեզուով դասախօսը անդրադարձած է իր նիւթին, խօսած է նաեւ հայ եւ յոյն գրերու հնչդական եւ գրաւոր հարցերու մասին, լուսարանելով ներկաները:

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՐԾԱԹԵ ԵՒ ՊՐՈՆԶԷ ՄԵԾԱԼՆԵՐ

Մոսկուայի մէջ ազգային ցուցահանդէսին Հայաստանէն «Արեւիկ» եւ «Գինեթաս» գինիները արծաթէ, իսկ «Նաղելին», «Տուչպան» պրոնզէ մետալներ շահած են: Երեք արծաթէ եւ երկու պրոնզէ մետալ ալ ունեցած են «Նոյեան հիւթեր» գործատան մասուրի, խնձորի, ծիրանի, ղեղձի հիւթերը: Ցուցահանդէսը որ կը կոչուի «Փրոտէքսիօ», ՀԱՊ_է մէջ կազմակերպուած մեծագոյնն է: Կը մասնակցին Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, ԱՄՆ_էն, Գերմանիայէն, Գանատայէն, եւ այլն աւելի քան հազար ընկերութիւններ: Ցուցահանդէսին ընթացքին իսկ, հայկական ապրանքներէն Ռուսաստան արտադրելու համաձայնութիւններ կնքուած են:

Publications reçues

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES

Tome 27

1998 - 2000

Directeur : N. G. GARSOIAN

Chargé de la publication : J.-P. MAHE

Rédacteur : CH. DE LAMBERTERIE

Revue des Etudes Arméniennes,
E.P.H.E. (IVe Section)
45, rue des Ecoles, 75005 Paris

*
**

CD reçus

MUSIQUES DE TABLEES

Samvel & Jiora

Disques ARION,
36, avenue Hoche, 75008 Paris

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Շաբաթ, Ապրիլ 11_ի ձերբակալութիւնէն ետքը, ստիպուած էր ծածկուած մնալ Բերա, տան մը մէջ, որուվհետեւ ոստիկանութիւնը զինքը կը հետապնդէր:

Իր փակուած վիճակին մէջ, սակայն, դաշնակցական գործիչը պարապ չէր անցներ ժամանակը: Ուրիշ մէկ քանի ազատ մնացած ընկերներով վոքրիկ քօթիթ մը կազմած էր եւ տարապիր հատութեան մասին տեղեկութիւններ հաւաքելով՝ զանոնք կը տեղեկագրէր Պուլկարիա եւ Զուիցերիա գտնուող իր կուսակցական ընկերներուն: Այս պատճառաւ, գաղտնաբար, յարաբերութեան մէջ էր նաեւ Պատրիարքարանի հետ, որմէ տեղեկութիւններ վրը ստանալ եւ փոխադարձաբար կը հաղորդէր:

Իր մասին ոստիկանական խստութիւնները սաստկանալով՝ իր ընկերները կ'որոշէն զինքը Պուլկարիա փախցնել: Շաւարշ իրեն հետ պիտի տանէր նաեւ թուրք կառավարութեան դործած ջարդերուն, կողոպուտներուն եւ ամէն տեսակ անլուր ոճիրներուն մասին ընդարձակ տեղեկագիրներ:

Ընկերները միամտաբար դիմեցին էքզարքարանի պաշտօնեային, որ ամենայն փութկոտութեամբ յանձն առաւ Շաւարշ Միսաքեանի համար կեղծ անունով պուլկարական անցագիր մը հայթայթել եւ անձամբ զինքը տանիլ չոգենաւ:

Ամէն պատրաստութիւն տեսնուելէ ետքը Շաւարշ տունէն ճամբայ ելաւ:

Խորհելով, որ թերեւս մինչեւ չոգենաւ չհասած կրնար գլխուն փորձանք մը պատահիլ, իրեն հետ տանելիք թուղթերը տուած էր օրիորդի մը, որ հեռուէն իրեն պիտի ընկերանար եւ չոգենաւ մտած միջոցին միայն զանոնք իրեն պիտի յանձնէր:

Շաւարշ Պուլկարին ընկերակցութեամբ կը հասնի քարափ, կ'անցնին սալօն կոչուած սրահէն, ուր անցագիրի գործողութիւնները կը կատարուին, եւ դուրս կ'ելլեն սրահէն՝ ուղղուելով դէպի չոգենաւ:

Օրիորդը, որ հեռուէն կը հետեւէր, կարծելով, որ ամէն վտանգ անհետացած է, կը մօտենայ Շաւարշին թուղթերը յանձնելու համար:

Նոյն րոպէին պուլկար լրտեսին մէկ նչանին վրայ ոստիկան մը կը մօտենայ Շաւարշին եւ անցագիրը տեսնել կ'ուզէ: Շաւարշ ցոյց կուտայ պուլկարական անցագիրը:

_ Այս անցագիրը կեղծ է, _ կը դոչէ ոստիկանը, _ դուն Պուլկար չես, Հայ ես, քու անունդ Շաւարշ Միսաքեան է:

_ Ո՛չ, ես պուլկար եմ, _ կը պատասխանէ երիտասարդը, _ Շաւարշ անունով մարդ չեմ ճանչնար:

_ Ես դիտեմ, ինչ որ կ'ըսեմ, դուն Հայ ես, մենք քեզի չատոնց կը փնտռէինք կոր:

Ի զո՛ւր Շաւարշ կը պնդէ, թէ ինք պուլկար է: Ոստիկանները թէ՛ զինքը եւ թէ՛ օրիորդը կը ձերբակալեն եւ կը տանին միւտիւրիյէթ:

Շաւարշ կը չարունակէ ուրանալ իր ինքնութիւնը նոյնիսկ ոստիկանատան մէջ···

··· Աբթին ոստիկանատան պաշտօնեայի հետ խօսակցութիւնը աւարտելէ ետք կը հեռանայ քովէն:

«Ահաւասիկ իրողութիւն մը, որմէ թերեւս կարենամ օգուտ քաղել, _ կը մտածէր Աբթին, _ ի՞նչ աղէկ պիտի ըլլար, եթէ ձեռք անցուցած թուղթերուն քընտուութիւնը ինձի յանձնէին»:

Այսպէս խորհելով՝ կը պտըտէր ոստիկանատան նրբանցքներուն մէջ:

Թէեւ իր պաշտօնատեղին երթալու ատենն էր, բայց չէր ուզեր հեռանալ:

«Թող Պէտրի պէյը գայ, տեսնենք հիմա գործը ինչ երեւոյթ պիտի առնէ» _ կ'ըսէր ինքնին:

Ոստիկանութեան տնօրէնը եկաւ վերջապէս եւ իսկոյն իր սենեակը մտաւ:

Քիչ յետոյ Աբթին, որ սենեակին դրան մօտերը կը սպասէր, տեսաւ, որ, Շաւարշ Միսաքեանը ձեռնակապով կը բերեն Պէտրիի սենեակը:

«Չհեռանանք այս տեղէն, _ լսաւ, _ տեսնենք, ի՛նչ պիտի ըլլայ»:

Բաւական սպասեց այսպէս:

Մէյ մ'ալ ոստիկանատան տնօրէնին դուռը բացուեցաւ, եւ ոստիկան մը դուրս ելլելով՝ բարձր ձայնով հարցուց հոն դտնուողներուն.

_ Շաւարշ Միսաքեանը ճանչցող կա՞յ:

_ Ես կը ճանչնամ, _ լսաւ Աբթին:

_ Դէմքով կը ճանչնա՞ս:

_ Այո՛, կը ճանչնամ:

_ Ուրեմն ներս եկուր:

Աբթինին ուրախութիւնը չափ չունէր:

«Այս անգամ բախտս դարձաւ» _ կը խորհէր:

Երբ ներս մտաւ ոստիկանին ընկերակցութեամբ, Պէտրի պէյ կսաւ.

_ Աբթի՛ն էֆէնտի, այս մարդը կը ճանչնա՞ս:

_ Շատ լաւ կը ճանչնամ, _ պատասխանեց լրտեսը: _ Դաշնակցական Շաւարշ Միսաքեանն է:

_ Ինք կ'ըսէ, թէ հայ չէ, պուլկար է:

_ Պարապ խօսք, բացէ ի բաց սուտ է, Շաւարշ Միսաքեանն է, «Ազատամարտ»ի խմբագիրը, Սկիւտար կը նստի:

Ոստիկանութեան տնօրէնը զարձաւ դէպի ձերբակալուած երիտասարդը:

_ Ի՞նչ պիտի պատասխանես հիմա, _ ըսաւ խոժոռ դէմքով, _ դարձեալ պիտի ուրանա՞ս դաշնակցական Շաւարշը ըլլալդ:

_ Ես Շաւարշ անունով մարդ չեմ ճանչնար:

_ Բայց այս մարդը կը վկայէ կոր:

_ Կ'երեւայ, որ դիս այդ անունով մէկու մը կը նմանցնէ:

_ Պարապ խօսքեր են ատոնք: Աբթի՛ն էֆէնտի, դուն բացարձակապէս կը հաւատա՞ս, որ այս մարդը Շաւարշ Միսաքեանն է:

_ Կ'երդնում, որ ան է, _ լսաւ լրտեսը:

_ Խոստովանէ՛ ճշմարտութիւնը, _ ըսաւ Պէտրի երիտասարդին դառնալով:

_ Արդէն ճշմարտութիւն խօսեցայ:

_ Մենք քեզի խօսեցնելու եւ խոստովանեցնելու կերպը դիտենք, _ դոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, _ դիտցիր, որ ուրանալով բան մը չես շահիր, ընդհակառակը՝ դլուխդ վտանգի մէջ կը դնես:

(Շար. 190)

ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ,
ՆԱԳԱՇԵԱՆ
եւ
ԷՐԶՐՈՒՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ

զառն կսկիծով կը զուժեն վաղահաս մահը՝ իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ–մօր, քրոջ ու հօրաքրոջ՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Նագգաշեան)

որ պատահեցաւ Զորեքշաբթի, Մարտ 20–ի երեկոյեան։

Հանգուցեալ իրենց հազարատին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Աւագ Երկուշաբթի, Մարտ 25, ժամը 14_ին, որմէ յետոյ, թաղման կարգը տեղի կ'ունենայ Ալֆորվիլի գերեզմանատան մէջ։

«Յաւիտենական յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի»։

«ՅԱՌԱՋ»։ – Մեր ցաւակցութիւնները կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Արքեպիսկոպոս Նագգաշեանի, իր հրոջ մահուան առթիւ։

(Շար։ Ա։ էջէն)

մարզերու մէջ եւ բացէ ի բաց։ Արդեօք ԱՄՆ կը վախնան որ այդ ձեւով Իրաքի վարչակարգը կը վերարժեւորուի եւ կըրկի՞ն կը դրաւէ միջազգային բեմը։

Ապա, եթէ՞ այս փոփոխութեան պատճառը, որու Սեպտեմբեր 11_ի ոճրագործները պատրուակ են միայն, կը կայանայ «ազատագրելու» իրաքեան քարիւղը։ Պատասխանելով բնապահներու վերապահութիւններուն ինչ կը վերաբերի չահագործելու Ալասքայի քարիւղը, Ճ. Պուշ պատասխանած է որ իր երկիրը, իր ուժանիւթային կարիքներուն համար չի կրնար վստահիլ «երկիրներու որոնք Ամերիկան չեն սիրեր»։

Լոնտոն լոյս տեսնող «Ալ Հայաթ»ի աշխատակիցը՝ Սալահ Պաշիր չարունակելով իր խորհրդածութիւններէ, նկատել կուտայ որ Ալասքայի քարիւղը Միացեալ Նահանգներէն ինքնաբաւ չի կրնար դարձընել։ Վերանչեալ բոլոր պատճառաբանութիւնները, կրնան, մաստիք, բացատրել ամերիկեան դիրքին փոփոխութիւնը։ Բայց, կայ այլ, աւելի վճռական տարր մը, ԱՄՆ կ'ուզեն իրենց ներկայութիւնը եւ ազդեցութիւնը խարսխել կեդրոնական Ասիա եւ Զինաստանի, Ռուսաստանի եւ Հնդկաստանի դուռներուն, հետեւելով քաղաքական եւ զինուորական նկատողութիւններու, որոնք որոշ չափով, կապ ունին ուժանիւթային հարցին հետ։ Թերեւս, կը մտադրեն Միջին–Արեւելքը եւ կեդրոնական Ասիան վերածել աշխարհառազմավարական միակ տարածքի մը եւ ամերիկեան ազդեցութեան գօտիի մը, մանաւանդ որ այս երկու շրջանները, որոնք մէկը միւսին չարունակութեան մէջ են, հսատարակաց կէտեր ունին, – օգուտ գետնին վրայ՝ ուժանիւթի աղբիւրները, վտանգի գետնին վրայ՝ քաղաքական Իսլամը։

Եթէ իսկապէս այսպէս է, Իրաքի վրայ դերատահութեան ամրապնդումը եւ անոր վերածումը ամերիկեան ազդեցութեան առանցքի մը եւ կորիզի մը, առաջնակարգ հարց կը դառնայ, որովհետեւ Իրաք միացման կէտն է նշուած երկու տարածքներու։ – «Մայրայեղ արեւելք»ը արաբական աշխարհի, բայց նաեւ «սարսըղամ» մըն է որ կը սիրապետէ կեդրոնական Ասիոյ վրայ։ Ճատրակի այս տախտակին վրայ, պետութիւնները եւ իրենց սահմանները, իրենց ժողովուրդները, իրենց ճակատագիրը խաղաքարեր են միայն։ Աւելին՝ միայն մէկ խաղացող կայ...։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին։
Պատարագ ժամը 10·30_ին։
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԾ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16_ին։

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 26*

Ցիշատակ տասն կուսանացն
ժամը 16·30_ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի։

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ժամերգութիւն ժամը 9·30–ին։
Պատարագ ժամը 10·30_ին։
Ցաւարտ պատարագի Դռնբացէք։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ 26*

Ցիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամը 17–ին։

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

Պատարագ ժամը 10_ին։
Դռնբացէք ժամը 12_ին։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ժամերգութիւն ժամը 10_ին։
Պատարագ ժամը 11_ին։
Դռնբացէք ժամը 17_ին։

Ս· ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45_ին։
Պատարագ՝ ժամը 10_ին։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՒՈՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Ցիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16–ին։

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30_ին։
Պատարագը՝ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17_ին։

ՍԷՆ–ԼՈՒԻ – Ս· ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԻՏԻԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Դռնբացէք։

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville
à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
SIAMANTO
1878 - 1915

Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.

Cocktail —**Entrée libre**—

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ 24*
Պատարագ ժամը 11–ին։
Դռնբացէք ժամը 16_ին։

*
**

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes

Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՇՆԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 10·30–ին Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ մասնաճիւղս ձեզ կը հրաւիրէ ընկերուհիներու հոգւոյն յիշատակին նուիրուած հոգեճաշին եկեղեցւոյ վիճ կարպիս Մանուկեան սրահը։

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք հեռաձայնել եկեղեցւոյ քարտուղարուհիին 04 78 60 47 18
եւ Վիլլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

*
**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութիւնը չըննորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հայկուհի Ղազերեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի Պր· Ռուբէն Սալերեանէ 200 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Զարուքեանէ 30 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կատայեանէ (Տրանսի) 30·49 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կատայեանէ (Օպէրվիլիէ) 30 Եւրօ։

*
**

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Ս· Տէր – Դաւթեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 80 Եւրօ Տիկին Ազնէլ Մաճուկեանի մահուան առթիւ եւ 31 Եւրօ Պր· Անտոն Գազեանէ (Վերսայլ)։

*
**

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած զաւառաբարբառներու միջազգային փիտաժողովին չուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

*
**

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Samedi 6 avril,** pour le prix de 30 euros.
S'inscrire auprès des membres.

*
**

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ–ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԼԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ՝
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՀԱՄԱՍԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ։

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« RENCONTRE »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 23-24
SAMEDI - DIMANCHE
23-24 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·391 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·391

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՇԻՐԱՔ ԸՆԴՀ. ՎԻՃԱՐԿՈՒՄԻ ԴԷՄ Է

Մարտ 21–ի իրիկունը, հեռատեսիլի «Ֆրանս Գ·» կայանի հիւրն էր Ֆր· Պայրու, որ չատ դէշ դիրքի վրայ կը գտնուի ըստ հարցախոյզերու: Իւ – Տի – Էֆ–ի նախագահը կ'ուզէ որ ընդհանուր վիճարկում մը ըլլայ բոլոր թեկնածուներուն միջեւ, ինչ որ Շիրաք մերժեց նոյն ատեն, հեռաձայնով, Պայրուի հարցազրոյցին ընթացքին: Շիրաքի առարկութիւնն այն է որ նման վիճարկում մը չի փոթորիկ կը ստեղծէ, Ժոսփէն համամիտ, ընդունած էր դաղափարը:

*
**

Նոյն իրիկունը, Ժոսփէն 9000 հոգիի առջեւ կը պաշտպանէր իր ծրագիրը Մարսէյլի Տոմին մէջ: Հանրաժողովին առաջին կարգին վրայ տեղ գրաւած էին ընտանեկան բոլոր պարագաները՝ կինը, կնոջ ծաւակը, իր երկու զաւակները ամուսնութենէ մը, քոյրը եւ այլն, այն: Ինք, ինչպէս Շիրաք, փորձեց կրկին համոզել որ իր ծրագիրը ոչ մէկ կապ ունի Շիրաքի ծրագրին հետ, թէեւ ոչ ոք կը համոզուի եւ «Լիպերասիոն» կը խորագրէր Մարտ 22–ին՝ սպիտակ ծրարով եւ ծրագիր սպիտակ: Ժոսփէն ձաղկեց Շիրաքի չհայրած խոստումները, չէզոքց հակասութիւնները եւ թերացումները: Ինք, խանդավառ է, այլեւս ֆըրանան իր մէջը կը կրէ, «բնակուած եմ Ֆրանսայով» կ'ըսէ:

*
**

Մամէռ, ինչպէս Լը Փէն եւ ուրիշներ չեն կրցած հաւաքել անհրաժեշտ 500 ստորագրութիւնները կարենալ թեկնածու ըլլալու համար: Կանաչներու թեկնածուն խիստ է Ժոսփէնի հանդէպ եւ կը կրկնէ որ եթէ Ժոսփէն չյայտարարէ որ կը հրաժարի հիւլէական ուժանիւթէն 25 տարիներու ընթացքին, կանաչները չեն վանակցիր կառավարութեան եւ ինք ալ կը վերադառնայ իր նախկին արհեստին՝ լուսրութեան: Բայց, ոչ ոք կ'ապաւինի իր խօսքին, քանի հրապարակաւ յայտարարած էր թեկնածու չըլլալ եւ 48 ժամ ետք միտքը փոխեց:

*
**

Մարտ 22–ին է որ Ժ. Փ. Շեվէնըման մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը պարզէր իր ծրագիրը: Ապահովութեան պետնի վրայ, իր առաջարկները բաւական մօտ են Շիրաքի եւ Ժոսփէնի առաջարկներուն: Ի տարբերութիւն այս երկուքին իր ծրագիրը ամփոփուած է 6 էջերու մէջ (Շիրաք՝ 23 էջ, Ժոսփէն՝ 40):

*
**

Շիրաք որ Մոնթէրէ գացած է Ֆրանսայի ձայնը լսելի դարձնելու համար, յօդուած մը ստորագրած է «Լիպերասիոն»ի մէջ Մարտ 22 «Բեմ» էջին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԴԻՐՔԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻՆ պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Մարտ 21–ի իրիկունը, բայց, անտեղի միջադէպեր տեղի ունեցան: Այս տարի ցուցահանդէսին «հիւրն» էր Իտալիա եւ Մշակոյթի նախարարուհին՝ Գաթրին Թասքա յայտարարած էր նախապէս, որ բացումը չի կատարեր, որովհետեւ դէմ է Պէրլիւսքոնիի: Ի վերջոյ, միտքը փոխած էր, թերեւս պիտակցելով որ վրը որոշումը անվայել է, բայց, երբ բացումը կը կատարէր խոյացի իր պաշտօնակիցին հետ Պէրլիւսքոնիի ընդդիմադիր 50 ցուցարարներ կը խանդարէին արարողութիւնը չատ ոգեղ ձեւով եւ խոյացի նախարարը չէր վարաներ ըսելու որ յանցաւորը Տիկին Գաթրին Թասքան է: Այս 22–րդ ցուցահանդէսին որ տեղի կ'ունենայ Փորթ ու Վերսայլ կը մասնակցին 27 երկիրներ, 1800 հեղինակներ, որոնց 60–ը՝ Իտալացի եւ 1250 Ֆրանսացի հրատարակիչներ, որոնց 350–ը՝ գաւառէն (ասոնց մէջ՝ Մարսէյլի Փարանթէզ հրատարակչականը Վ. Արզումանեանի) եւ 250 օտար հրատարակիչներ:

ՇԻՐԱՔԻՆ քիչ եւք, Մոնթէրէ հասաւ նախագահ Պուշ: Աղքատութեան դէմ այս համագումարին խօսք առած է Գասթրօ, թոյն թափելով կազմակերպիչներուն վրայ եւ ուժ վայրկեան արտայայտուած է ազատականացման դէմ, ապա, անմիջապէս Գուպա վերադարձած: Գասթրոյի համար նոր ազատականացումը իսկական ցեղասպանութիւն մըն է:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄի արեւմտեան կողմի կեդրոնը անձնասպանական նոր ռմբափորձ մը գործուած է Մարտ 21–ին, որու հետեւանքով 4 մեռեալ կայ, երեք Իսրայէլացի եւ Պաղեստինցի քամիքազը եւ 60 վիրաւոր: Շարոն յայտարարած է որ պիտի չվոխադարձէ, բայց, խօսակցութիւնները հրադադարի մը չուրջ առկախուած են: Արաֆաթ յայտարարած է «Ֆիկառո»յի (Մարտ 22) որ Պաղեստինցիք ընդունած են խաղաղութեան բոլոր նախաձեռնութիւնները:

ԼԻՄԱՅԻ (Փերու) ոճրափորձին մեղաւորներու թիւը 6–էն 9–ի բարձրացած է, բայց, Պուշ չհրաժարեցաւ իր այցելութենէն: ԱՄՆ–ու նախագահը Փերուի մայրաքաղաքը կը հասնի Մարտ 23–ին:

ՄԵՐՍԻՆԻ մէջ (Հարաւային Թուրքիա) ցուցարար մը մեռած է պատի մը դէմ ճզմուելէ եառք ոստիկանական կառքի մը կողմէ Նեւրուզի ոճրին առթիւ ծագած միջադէպերուն պատճառաւ (քրտական Ամանոր): 61 հոգի ալ վիրաւորուած է եւ 80 ցուցարարներ հարցապնդուած:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ դիւանագիտական սպանկան ներկայացուցչական չէնքին մէջ հրդեհ մը ծագած է Մարտ 21–ին եւ մեռած են սպանցի ոստիկան մը եւ պելժ հրշէջ մը: Զի կարծուիր որ ոճրային արարք ըլլայ:

ՄԱՐՈՒԻ ՄՈՀԱՄԷՏ Զ. թագաւորը ամուսնացաւ Մարտ 21–ին եւ առաջին անգամ ըլլալով լուրը եւ հարսին նկարը հրապարակուեցան: Ընտրեալն է Սալմա Պէննանի, համակարդիչի մասնագէտ: Բուն պաշտօնական արարողութիւնները տեղի կ'ունենան Մարաքէշ Ապրիլ 12–ին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Խորհուրդի Խորհրդարանին թուրք պատուիրակութեան նախագահը Ուլուչ Կիւրքան Խորհրդարանին նախագահին նամակ մը ղրկած է, խնդրելով որ ցրումին վերջ տրուի այն բանաձեւին որ կը պահանջէ Պոլսոյ Այա Սոֆիա տաճարին քրիստոնեայ աշխարհին վերադարձը: Այդ բանաձեւը ռումանացի խորհրդարանական մը պատրաստած է, 27 ըստորագրութիւն ալ հաւաքած: Ուլուչ Կիւրքան հակազդած է այդ բանաձեւին մէջ թրքական անուանումով Իսթանպուլի Կ. Պոլիս անուանումին ու անոր «դըրաւեալ քրիստոնէական փառաւոր քաղաք» որակումին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 21 / 22)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՎԻԷՆՆԱ

Արտաքին նախարար՝ Վ. Օսկանեան, Մարտ 21–ին, ելոյթ ունեցած է Օ – ԷՍ – ՍԷ – Ը–ի մնայուն խորհուրդի նիստին, Վիէննայի մէջ: Վ. Օսկանեան խօսած է 55 երկիրներու Արտաքին նախարարներուն առջեւ եւ ներկայացուցած է Հայաստանի հեռանկարները Եւրոպայի մասին եւ եւրոպական կառոյցներուն մասնակցելու նշանակութիւնը: Շեշտած է թէ Հայաստանի հեռանկարները իրենց բնոյթով եւրոպական են եւ ապագայի ծրագիրներն ալ ուղղուած են համապատասխան հեռանկարներուն: Գոհունակութիւն յայտնած է Օ – ԷՍ – ՍԷ – Ը–ի Երեւանի գրասենեակին ունեցած դերին մասին, բոլոր մարզերուն մէջ: Վ. Օսկանեանի ելոյթը քանի մը օրով յաջորդած է Մինսկի խումբի համանախագահներու յայտարարութիւններուն, որոնց մէջ անոնք ըսած էին թէ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահներու միջեւ բանակցութիւնները աւելի յաճախակի կը դառնան անոնց անձնական ներկայացուցիչներու նշանակումով: Հայաստանի Արտաքին նախարարը նշած է Օ – ԷՍ – ՍԷ – Ը–ի դերը Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ուղղութեամբ տասը տարիէ ի վեր: Ան չեշտած է նաեւ որ Ղարաբաղի բնակչութիւնը չի կրնար յաւիտենապէս ապրիլ անորոշութեան եւ անտեսական մեկուսացումի մէջ: Ան կը ձգտի ոչ միայն խաղաղութեան այլեւ ժողովրդավարութեան եւ բարեկեցութեան: Ինքնորոշման իրաւական եւ սահմանադրական իրենց իրաւունքին համար, ինչպէս նաեւ իրենց ինքնապահպանման, Ղարաբաղցիները պայքարած են ու յաղթած:

Վ. Օսկանեանի ելոյթին ի պատասխան հանդէս եկած են Եւրոպական Միութեան, ԱՄՆ–ու եւ Ռուսաստանի ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի դեսպանները: Գալով Ալիեւի, անդամ մը եւս յայտարարած է որ Ադրբեջանը կը վերահաստատէ իր դիրքերը Ղարաբաղի մէջ եւ եւս կ'առնէ «ադրբեջանական հողերը»:

*
**

ՄՈՆԹԷՐԷԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐԸ

Մոնթէրէյի համագումարին երրորդ օրը նախարարներու մակարդակով կլոր սեղաններ տեղի ունեցած են: Մարտ 20–ին, կլոր մէկ սեղանին նիւթը եղած է «Համաձայնութիւն զարգացման համար»: Կարճ ելոյթներու ընթացքին, ընդգծուած է ներդաշնակ զործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը: Այս կլոր սեղանին Հայաստանի պատուիրակութենէն մասնակցած է Առեւտուրի եւ Զարգացման նախարարը՝ Կարէն Ճշմարիտեան, որ իր ելոյթին մէջ, նշած է որ զարգացող եւ թերաճ երկիրները չափազանց կը կարծեն որ իրենց վիճակին պատճառները արտաքին են մինչդեռ ներքին են: Ըստ իրեն միջազգային եմբարկան կազմակերպութիւններու պահանջները այնքան ալ դժուար չէ իրականացնել եւ այդ տեսակէտէն լաւ օրինակ է Հայաստանը, որ յիշեալ պահանջներու կատարումը յաջողութեամբ կատարած է, զուգահեռ տնտեսական զարգացման:

*
**

Կ. ՃՇՄԱՐԻՏԵԱՆԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԸ

Կարէն Ճշմարիտեան որ Արդիւնաբերութեան նախարար էր, նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 21–ի հրամանագրով պաշտօն փոխած է: Ան նշանակուած է Առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացումի նախարար:

*
**

«ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿԻ» ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մարտի վերջաւորութեան տեղի կ'ունենայ Կովկասեան քառեակի երկիրներու՝ Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբեջանի եւ Ռուսաստանի ապահովութեան խորհուրդներու նախագահներուն նիստը: Օրակարգի նիւթն է միջազգային եւ տարածքային ապահովութեան առընչուող խնդիրներ, կիզակէտ ունենալով միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարի հարցերը:

*
**

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՏԷՐ – ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ

Եւրոպայի Խորհուրդի Նախարարներու Կոմիտէն Մարտ 20–ին Հայաստանի մշնայուն ներկայացուցիչ, դեսպան Ք. Տէր Ստեփանեանը նշանակած է նոյն Կոմիտէի այրերու եւ կիներու հաւասարութեան հարցերու զեկուցող: Այդ պաշտօնին նշանակուելին պարտականութիւնն է հետեւիլ այդ մարզին մէջ Եւրոպայի Խորհուրդի եւ կազմակերպութեան անդամ 43 երկիրներու գործունէութեան:

*
**

ԳԵՂԱՍԱՀԻՔԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՒՈՅԵԱՆԸ

Շէֆնպուհի (Երեւան) գեղասահքի դպրոցի սան Սարգիս Հայրապետեան Խրուաթիա տեղի ունեցած մինչեւ 12 տարեկաններու միջազգային մրցաշարքի յաղթականը հանդիսացած է:

ԹԷՕԴԻԿ

(ԹԷՈԴՈՐՈՍ ԼԱՓՃԻՆՃԵԱՆ)

1873 – 1928

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՈՅՑ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 95-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

1907 – 1929

«Եթէ օր մը լսես, թէ աչքերս յաւէտ փակեր եմ, գիտցիր որ այդ պահուն գրիչս ձեռքս էր եւ առաջիկ թուղթս ալ թաց···»:

Թէոդիկ, 1928, Փարիզ·
վերջին նամակը իր մէկ բարեկամին·

«Բոլոր տարեցոյցներուն մէջ՝ երբ գըրականութեան եւ գեղարուեստական յուշածաղիկ է ու պիտի մնայ Թոդիկինը, որ կը վերաբերի ամէնուն ու կ'ընդգրկէ ամէնը: ... Ինք ստեղծեց Տարեցոյցի գրականութիւն մը՝ որուն մասնայատկութեանց դեռ չկրցան թափանցել ուրիշները: Վերջին երեք տարիներու գրքերը՝ ծնած գառնակսկիծ նժդեհութեան մէջ՝ աւելի կ'արժեն քան նախորդները: ... 26-ինը կ'որակեմ «թագուհին տարեցոյցներու...» կը գրէ Սեւանիկէն Յ. Ալոճեան «Նոր Ալիք»ին մէջ, 1927:

Ուրիշ ամսագիր մըն ալ Թէոդիկ – Ամէնուն Տարեցոյցը կ'անուանէր Ազատ Հայուն փոքրիկ հանրագիտարանը: Այս սինքն «Հայուն Պզտիկ Համայնագիտարան», ինչպէս Թէոդիկ կը սիրէ եղեր զանոնք կոչել այսպէս:

Թէոդիկի ամէնէն արժէքաւոր ու մնայուն գործը եղած է «Ամէնուն Տարեցոյց»ը, որուն հրատարակութեան ձեռնարկած էր Պոլսոյ մէջ 1907-ին՝ իր կնոջ Արշակուհի Թէոդիկի թելադրանքով, որուն առաջին շրջանը եղած է 1907 – 1915-ին (1–9) հատոր, 1916 – 1920-ին միացեալ հատոր, ընդամէնը 10 հատոր Պոլսոյ մէջ, Մ. Յովակիմեան, Տէր – Ներսէսեան եւ Յ. Բ. Թիւրապեան տպարաններ: Իսկ երկրորդ շրջանը եղած է 1921 – 1926-ին (11–17) ընդամէնը 6 հատոր, Վիէննա, Վենետիկ ու Փարիզ, Մխիթարեաններու եւ Մասիս տպարաններ: Երրորդ շրջանը եղած է Փարիզ, Մասիս տպարան, 1927 – 1929 (18–20) ընդամէնը 3 հատոր, բոլորը միասին 19 տուեալ հատորներ:

Եօթանասունըչորս տարի առաջ, 1928 Մայիս 24-ին, Փարիզի Լաֆայէթ փողոցի վերնամասը, որ այն շրջանին հայաշատ էր, «Մասիս» Տէր – Ներսէսեանի տպարանին մէջ 1929-ի տարեգիրքին փորձերը ձեռքին մէջ կ'իյնար ու ուղղային արիւնախռնումի մը հետեւանքով աչքերը ընդմիշտ կը փակէր օտար հորիզոնի տակ:

«Երբ լոյս կը տեսնէր Ամէնուն Տարեցոյցը, այդ փոքրիկ համայնագիտարանը, որ կորուսեալ պիտի փրկէր Հայ մտքի եւ մշակոյթի անթիւ նշխարներ եւ վաւերաթուղթեր, այն՝ որ աւելի քան որեւէ հրատարակութիւն, Հայ մտքին խօսքը լսելի պիտի դարձնէր մեր ամէնէն հեռաւոր դաղութին մէջ, այն՝ որ աշխատութեան պիտի մղէր մեր դրիչները, զանոնք խրախուսելով եւ համակելով: Ճիշդ է թէ գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը միշտ կը մնայ, դրական աշխարհին մէջ, իբր կայսերական ուղի, բայց Թէոդիկ իր երկով կու գայ եւ կը վկայէ թէ չեն պակսիր համեստ ճամբաներ, քիչ յաճախուած, որոնք սակայն կը տանին հեռուն եւ ապահով: Ի դէմ տարեցոյցներու մատենաշարին, կարելի չէ չունենալ հըպարտութեան զգացում մը, ինչպէս կարելի չէ յուզումով չմտաբերել այն խոնարհ տնակը, ուր ծնաւ Թէոդիկ եւ ուր կը պակսէր ամէն բան, եղերականօրէն, բայց ոգեկան արժէքներէ» կը գրէր Թէոդիկի քրոջ որդին՝ Շահան Շահնուր:

Ծնած էր 1873 Մարտ 5-ին Սկիւտար, Կ. Պոլիս, իսկական անունն է Թէոդորոս Լափճինճեան: Ճաճախած է Սկիւտարի ճեմարանը եւ Նոր Դպրոցը, կարճատեւ չրջան մը՝ ամերիկեան Ռոպէրթ Գոլէճ, ապա 1886-ին Պէրպէրեան: Իր բնածին հայերէնի ընդունակութիւնը լաւ դեռին կը գտնէ Ռ. Պէրպէրեանի եւ անոր առաջին սանի Միհրան Ազքանազի չունչին տակ: Սակայն ապրուստի անմիջական պահանջը զինքը գործի ասպարէզ կը նետէ դեռ 16 տարեկանին:

Ուսանողական տարիներուն իսկ, Թէոդիկ կը խմբագրէ «Ճոյս» անուն ձեռագիր թերթը Պէրպէրեանի դրասեղաններուն համար: Այն չուրջ 2500 էջնոց ընդարձակ բառագիրք մըն է: Աւրժանացած է Իզմիրեանց Գրական Ճանճախումբի առջին մրցանակին 1905-ին եւ ցարդ անտիպ կը մնայ երուսաղէմ:

Մխիթար Թէօլէօլեան կը գրէ· – «Հայ հոգին փնտռել հայ գրին մէջ, Հայութիւնը որոնել հայ մտքի վաստակին մէջ, տոհմիկ մեր քնութիւնը եւ անկէ բխող մեր ազգային ինքնութիւնը տարազել, – ահաւասիկ այն տենդը՝ որով ապրեցաւ, երկնեց, համադրեց· ահաւասիկ այն ապնիւ կիրքը՝ որով ծանրաբեռնուեցաւ միշտ, մինչեւ իր վերջին չունչը»:

Իսկ 1913-ին, Հայ դրերու դիւտի 1500-ամեակին (412 – 1912) ազնակատարութեան առթիւ եւ Հայ տպագրութեան 400-ամեակին (1512 – 1912) մշակած իր ուսումնասիրութիւնը՝ «Տիպ ու տառ», եւ դաս ու մնաց տեսակին մէջ անկրկնելի իրագործում մը, հինգ հարիւր օրինակ, դունաւոր չրջանակուած 193 մեծադիր էջեր: Փղոսկրեայ, մագաղաթանման թանձր թուղթի վրայ տպագրուած այս կոթողային գործը կը պարունակէ 259 պատկերներ: Հոն համախմբուած կը տեսնենք 17 երկիրներու 95 քաղաքաց մէջ գտնուող 462 հայ տպարաններ:

Իր բծախնդիր, մանրակիրճ եւ բարձրորակ դրչին կը պարտինք նաեւ հայկական եղեռնապատումի ամէնէն վաւերական վկայագրութիւններէն մին՝ «Գողգոթա»ն, որուն առաջին պրակը մի այն տպագրուած էր Պոլսոյ մէջ, 1921-ի ամրան. նաեւ՝ «Ցուշարձան Ապրիլ 11-ի» (ալպոմ 1915 եկեղեցական եւ մատուռական 761 գոհերու):

Այգեբանական իր ծանօթ աշխատասիրութիւններէն մէկն է, օրինակ «Որթն ու իր բերքը»: Որոնումի ու ծաւալումի իր արտակարգ կարելիութեանց մէկ վկայութիւնն է «Մեկնութիւն տոմարական բառերու» լայնաչունչ ուսումնասիրութիւնը (118 մեծադիր եւ մանրադիր էջերով):

Թէոդիկ 1903-ին կ'ամուսնանայ ծանօթ դրագիտուհի Տիկին Արշակուհի Թէոդիկի հետ: Արշակուհի Թէոդիկ ծնած է 1875, Յունիս 8-ին Պալաթի թաղը: Նախնական կրթութիւնը Սամաթիոյ Նունեան – Վարդուհեան վարժարանը ստանալէ յետոյ, 1895-ին անցած է Անգլիա եւ Ֆրանսա ուսանելու համար, փարիզ դտնուած միջոցին իր մասնակցութիւնը բերած է Իշխան Գուիտօն Լուսինեանի երկհատոր Ֆրանսերէն հայերէն բառարանի պատրաստութեան եւ կը թղթակցի Պոլսահայ թերթերուն: 1898-ին կը վերադառնայ Կ. Պոլիս եւ կը պարապի ուսուցչութեամբ: Արշակուհի Թէոդիկ իր անդնդահատելի աշակերտութիւնը բերած է «Ամէնուն Տարեցոյց»ներու պատրաստութեան մէջ: Աշխատած է «Մանզումէ», «Սուրհանդակ», «Բիւզանդիոն», եւ «Ժամանակ» թերթերուն եւ պատրաստած է «Արդի Բարոյագիտութիւն» դասագիրքը:

1908-ին կը նետուի հանրային գործունէութեան ասպարէզը: Սկիւտարի մէկ նախաճեռնէ «Տիկնանց Միութեան» հիմնումին: «Ազգանուէր Հայուհեաց»ի մէջ կը դառնայ ամէնէն գործօն դէմքերէն մէկը: Կիլիկեան արհաւիրքէն յետոյ կ'երթայ Կիլիկիա եւ գաղթ ապաւորութիւնները կը հրատարակէ «Ամիս մը ի Կիլիկիա» անուն դրքոյկով: Ամրողջ պատերազմի ընթացքին կեանքի բոլոր դառնութիւններուն դէմ կը մաքառի հերոսաբար եւ երեւի այս պատճառով ալ, իր առողջութիւնը քայքայուած, ժիւլհներու խորհուրդով, Տիկին Թէոդիկ կը մեկնի Զուիցերիա ուր երկու տարի տառապելէ յետոյ յաւիտեան կը դոցէ իր աչքերը (1922 Յունուար 2-ին:

Թէոդիկ 1915-ին (Օգոստոս) կ'աքսորուի «անդնդական» նկատուած յօդուածի մը պատճառաւ, որ հրատարակուած էր «Ամէնուն Տարեցոյց»ի նոյն տարուան հատորին մէջ· մինչեւ Զինադադար կը մնայ Անատոլուի զանազան քաղաքները եւ 1918-ին Պոլիս կը վերադառնայ: 1918 – 1922 տառապանքի տարիները կ'անցընէ իր կնոջ՝ Արշակուհիի հիւանդութեան պատճառաւ (Թոքախտ), 1922-ին կը կորսնցնէ կեանքի ու մտքի իր ընկերը, կը մեկնի Յունաստան, կ'անցնի Կիպրոս, եւ վերջապէս Փարիզ:

Ատաղնդական կեանքի զանազան դէպքերէն ետք, որ ճակատագրուած էր նաեւ մեր դրչի եւ մտքի դէմքերէն չտեսրու, 1953-էն վերջ կարօ Գէորգեան կը հաստատուի Պէյրութ: Անկասկած՝ իր ամէնէն կարեւոր նախաճեռնութիւնը մկրը եղաւ հրատարակութիւնը «Ամէնուն Տարեգիրքը» հատորաշարքին (1954 – 1967), որուն վերջին հատորը կը կրէ 1967 – 1968 թուականը: Կարօ Գէորգեանի այս նախաճեռնութիւնը, իբրեւ մերօրեայ Թէոդիկի տարեցոյցներուն աւանդութիւնը չարունակող աշխատանք, անհամբերութեամբ կ'ընդունելութիւն դտած էր ժողովրդային – համազգային չբջանակներու կողմէ, եւ պիտի չարունակուէր անկասկած՝ եթէ անողոք հիւանդութիւնը դաւաճանած չբլար տրբնութեան, աշխատանքի եւ որոնողական իր առեղին կը գրէր Մ. Թէօլէօլեան:

Ընթերցողները ու Տարեցոյցը

. . . . . .

«Շատ ճոխ բովանդակութիւն ունէր: Մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի «Որթն ու իր բերքը». ճոր բառերը յարմար էին ու ներդաշնակ· այդ կարգի աշխատութիւններ միշտ հիացում կը պատճառեն ինձ: Գովեստի արժանի բաներ՝ ձեր յարատեւութիւնն ու անխոնջ աշխատասիրութիւնդ եւ մեզ՝ կիսասիացի ժողովուրդներուս համար»:

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ
Ֆրանսա 1927

«Քանի՛ վրան կը ճայիմ՝ յուսահատութիւն կու գայ, այս տարի ամէն ակնկալութիւն գլեց աւ, կոտրելով հայ տարեցոյցներու «ոըգօո»ը: Կրցած ես երեւան հանել իսկապէս «գոլոսալ» գործ մը, որուն համար ո՛րչափ շնորհաւորեմ ձեզ»:

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՑԱՃԵԱՆ
Գահիրէ 1926

«Տարեցոյց»դ, անգամ մը եւս վերածնած իր գեղեցկութեան մէջ: Շտեմարան մը՝ ուր առած եւ հաւաքած ես տասնորդը Հայ մտքին միամեայ արտադրութեանց· ապելցնելով միշտ բեզմէ բան մը, ճաշակիդ խղճմտանքը, եթէ կարելի է այսպէս բացատրել»:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
Թօքաթ 1913

«Ի՛նչ ճոխ, շահեկան, օգտակար հատոր, ի՛նչ մեթոտ, ի՛նչ ահագին հաւաքութիւն՝ ձեր կողմէ: Դեռ ամբողջը չկրցայ կարդալ: Բայց ի՛նչ սիրուն քաներ արդէն՝ կարդացածներուս մէջ: Ինձմէ ետքը եկող եւ ինձմէ օգտուողներէն շատեր ապերախտութեան մէջ ծայրայեղութեան գացին, դուբ երախտագիտութեան մէջ գացեր էք ծայրայեղութեան»:

ԱՐՇԱԿ ՃՕՊԱՆԵԱՆ
Փարիզ 1911

«Սիրելի Թէոդիկ, – Տարեգլուխին տարեցոյցի նուէրդ ստացայ, եւ դեռ բան մը չըսի: Միտքէդ անցուցիր արդեօք թէ անտարբեր եղած ըլլամ էեզի եւ հուարդիւնաւորութեանդ հանդէպ: Չեմ կարծեր, վասն զի լաւ կը ճանչնաս սիրտս ալ միտքս ալ, սիրտս՝ որ կը հրճուի հանդիպելոյ աշխատասիրութեանդ վրայ, միտքս՝ որ կը յագեցնայ օգտաշատ արտադրութիւններովդ, սակայն ատոնք ա՛յնքան աշխարհաբարով ու ծանօթ դարձան, որ ճոր բան մը ըսած պիտի չըլլամ, եթէ միեւնոյն բաները կրկնեմ»:

ՄԱՂԱԿԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ
Բէյրութ 1914

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Գերմանիա, Մարտ

Աղբիւրներ.

Հ.Յ. Տէր – Մարգարեան «Հանդէս Ամսօրեայ» Վիէննա, Իէ. տարի 1913, Արշակուհի Թէոդիկ «Նաւասարդ» ամսագիր, 1922, Նշան Պէչիկթաշլեան «Հայրենիք» ամսագիր» Օգոստոս 1963, Շահան Շահնուր «Զոյգ մը կարմիր տետրակներ» Պէյրութ 1967, Մ. Ադանալեան «Հայրենիքի Ձայն» Երեւան 5-3-1967, Մինաս Թէօլէօլեան «Յառաջ» Փարիզ 31-5-1973, Մինաս Թէօլէօլեան «Ազատ Օր», Աթէնք 20-5-1975, Պետրոս Չոկտանեան «Յառաջ», Փարիզ 11-6-1976:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱՆՁԱՐԱՆ 2000 ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐՈՒ

Հաւաքեց՝ ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆԿԱԼՃԵԱՆ

Nicosia 1011, Chypre
89, Aeschylou St.

ՀԱՅԵՐԸ ՔԻԻԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

կարեւոր ուժ՝ Լատինական կայսրութեան սահմանին վրայ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՄԱՐՄԱՐԱՑԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

Աշակրական այս չորրորդ արշաւանքին եւ Պոլսոյ դրաւումէն ետք, Հայաստանէն, եփրատի ափերէն տասնեակ հազարաւոր Հայեր, իրենց տունն ու տեղը ձգելով չարժեցան դէպի արեւմուտք՝ խաչակիրներուն կողմէ դրաւուած չըրջաններուն մէջ բնակութիւն հաստատելու համար, այն նկատառումով, որ խաչակիրներուն կողմէ լաւ վերաբերմունքի պիտի արժանանային եւ ապահովութիւն պիտի ստանային:

Հայ գաղթականները Փոքր Ասիոյ արեւմուտքը, Մարմարայի ափերը հասան. սակայն այդ չրջանները մինչ այդ Պոլիսէն փախած յոյն ազնուականներու կողմէ գրաւուած էին, իսկ խաչակիրները տակաւին այդ կողմերը չէին հասած:

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ, ԳԱՂԹ՝ ԴԷՊԻ ԹՐԱԿԻԱ ԵՒ ԿՈՏՈՐԱԾ

Լատինական կայսրութեան կազմաւորումէն ետք, այսպէսով, քաղաքական նոր իրավիճակ ստեղծուեցաւ: Պոլսոյ եւ չրջակայքի Հայերը լաւ վերաբերմունքի արժանացան խաչակիրներուն կողմէ, իրենց բարեկամները (որովհետեւ Հայեր միշտ օգտակար եղած էին խաչակիրներուն): Հայեր ազատ ելեւմուտի իրաւունք ստացան Լատինական կայսրութեան սահմաններէն ներս:

Այս ժամանակ արդէն հայկական գաղութ մը կար Տրովադայի եւ չրջակայքին մէջ, Բիւթանիոյ արեւմուտքը, Տարատանէլի (Զանազդալէ) ափերուն, ինչպէս նաեւ՝ Բիւթանիոյ այլ չրջաններու մէջ: Հայեր այսպէսով կարեւոր ուժ մը դարձան Լատինական կայսրութեան եւ Յոյներուն մէջեւ:

Պոլսոյ դրաւումէն ետք խաչակիրները, Պաղեստինէն դարձող տասը հազար ուխտաւորներով զօրացած, սկսան պատրաստուիլ փոքր Ասիոյ ալ տիրելու: Հայերը, որոնք կարեւոր ուժ կը ներկայացնէին Մարմարայի ափերուն, աշխատեցան լատիններու հովանաւորութեան տակ մտնել. արդարեւ, Պոլսոյ լատին կայսերը՝ Պոտուէն Ա.ի եղբօր՝ Հանրի տը Հենոյի հրամանատարութեան տակ դրտնուող զօրամաս մը հրաւէր ստացաւ Տըրովադայի Հայերէն՝ հոն հաստատուելու: Կարգ մը տուեալներու համաձայն, կ'ենթադրուի, որ այդ չրջանի Հայերը, Յոյներու դաւանական հալածանքներէն պաշտպանուելու համար, լատին զաւանանքը ընդունած էին: Պոտուէն Ա. կայսր այսպէսով կազմակերպեց իր ուժերը՝ նուաճելու համար Փոքր Ասիան: Իր կարգին, Թէոտոր Լասքարիս, որ Նիկիա հաստատուած եւ պետութիւն կազմած էր, միացաւ Իկոնիոյ սելճուք սուլթանին եւ Փիլատելֆիա հաստատուած Թէոտոր Մանկափասի՝ դիմադրաւելու համար լատինական բանակը:

Լատինական բանակը, Հանրի տը Հենոյի հրամանատարութեամբ անցաւ Մարմարայի արեւելեան ափը եւ յարձակեցաւ Յոյներուն եւ անոնց դաշնակից սելճուքներուն վրայ, որոնք չյաջողեցան կազմակերպուած դիմադրութիւն ցոյց տալ եւ նահանջեցին. լատիններ, արագօրէն յառաջանալով, կարճ ընթացքին Թէոտոր Մանկափասը գերի բռնեցին եւ բաւական ընդարձակ չրջաններ գրաւեցին: Յոյներուն կացութիւնը դարձաւ յուսահատական. ամէնուրեք յաղթական լատինները կը սպառնային նուաճել յունական բոլոր երկրամասերը եւ բոլոր Յոյները լատին եկեղեցւոյ կապել:

Մարմարայի ափերուն հաստատուած հայ գաղթականներուն մէկ մասը, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ արեւմտեան չրջաններու հայ համայնքները, այսպէսով, լատինական գրաւման գօտիին մէջ մնացին:

Լատիններ միաժամանակ բռնութիւններ սկսան գործադրել Պալքաններու միւս ժողովուրդներուն դէմ (որոնք ընդհանրապէս յունադաւան եւ Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքութեան կապուած էին), պարտադրելու համար անոնց լատին դաւանանքը: Ի վերջոյ պուլկարները, ռումէնները, կումանները եւ Թրակիոյ Յոյները միացան, ապստամբեցան եւ Պուլկարիոյ Քալոյան ցարին հրամանատարութեամբ քալեցին Պոլսոյ ուղղութեամբ:

Ստեղծուած կացութեան առջեւ Պոտուէն Ա. կայսր ստիպուած իր եղբօր՝ Հանրիի հրահանգեց զօրքերը քաշել Փոքր Ասիայէն եւ Ադրիանապոլիս ուղղուիլ:

Լատինական նահանջող բանակին հետ սկսան հեռանալ նաեւ Հայերը՝ վախնալով Յոյներու վրէժխնդրութենէն: Անոնք հաւաքեցին, ինչ որ կրնային, այլերու վրայ բեռցուցին իրենց ապրանքները եւ ոչխարներու հօտերը քշելով՝ հետեւեցան խաչակիրներու բանակին: Գաղթական Հայերն ու խաչակիրները օրեր չարունակ քալելով անցան Թրակիոյ լեռները. գաղթականները, իրենց դանդաղ ընթացքով, դժուարութեամբ կըրնային հետեւիլ բանակին:

Գաղթականներն ու խաչակիրներու բանակը այսպէսով հասաւ Ադրիանապոլիս. նոյն օրերուն՝ 1205ի Մարտին հոն հասաւ նաեւ Պոտուէն Ա. կայսրը՝ անճնապէս վարելու համար պատերազմը:

Պատերազմը եղաւ կատաղի. Պուլկարներու Քալոյան ցարը, իր ուժերուն գերլուխը անցած, լայնածաւալ՝ յարձակողական մը չղթայազերծեց խաչակիրներու բանակին վրայ. յարձակումը այնքան սաստիկ էր, որ խաչակիրները չյաջողեցան դասաւորել իրենց ուժերը: Անիւնահեղ ճակատումէ մը ետք խաչակիրներուն բանակը ջախջախուեցաւ եւ ցիր ու ցան եղաւ, իսկ Պոտուէն Ա. կայսր գերի իննաւ Պուլկարներուն ձեռքը. Պուլկարները կալանաւորեցին զայն եւ յետոյ սպաննեցին:

Պուլկարական բանակին յառաջապահ ուժ կազմող Թաթարական գունդը կըրնայ տակը պահուն յարձակեցաւ Հայերուն վրայ եւ անխնայ սկսաւ կոտորել զանոնք: Լատին պատմութեան համաձայն, գաղթական Հայերը, որոնք քանի հազար հոգի կը հաշուէին, կոտորուեցան մինչեւ վերջին մարդը: Խաչակիրներու պատմութիւնը կ'աւելցնէ՝ ըսելով «Փոքրանքները չատ արտասուք թափեցին Հայերուն վրայ, բայց անզօր էին անոնց վրէժը լուծելու»:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ագդակ»

ԳՂՁՈՒԹԵ ԳՂՁՈՒԹ

Աթէնքի մէջ, Մարտ 11ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.եան (Հայ Օգնութեան Միութիւն) պատգամաւորական ժողովի բացումը, Յունաստանի հիւրընկալ Հ.Օ.Մ.ի Շրջ. վարչութեան առենապետուհի Լուսի Շանկայեանի բարի գալուստի խօսքով: Ապա, խօսք առած է Հ.Օ.Մ.ի կեդրոնական վարչութեան առենապետուհի Մարօ Մինասեան: Ժողովը փնտրելէ ետք առժամեայ դիւանը, անցած է իր աշխատանքներուն:

***

Մոնրէալի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 22ին, կազմակերպուած Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին, դասախօսութիւն մը տուած է եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւը՝ Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեան, նիւթ ունենալով՝ «Եղիշէի պատմագիրքը եւ նահատակութեան պատուհասաբանութիւն մը»: Դասախօսը կարճ ծանօթութիւններ տուած է Եղիշէի մասին, ապա՝ անոր գրական վաստակին: Պարզած է նահատակութեան ըմբռնումը Եղիշէի մօտ եւ ցոյց տուած է նահատակութեան այն տարբեր նշանակութիւնները, զորս Եղիշէ գործածած է:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԽԱՐՏԱՃԱՌԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայր Աթոռի Մամուլի դիւանը կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 15ին, Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, երեք վարդապետական ատարտաճառի պաշտպանութիւն տեղի ունեցած է: Քննիչ յանձնախումբին նախագահած է Շահէ Արք. Ազէմեան: «Խօսք եւ ներչնչում» թեմայով ատարտաճառին համար Ծայրագոյն վարդապետի աստիճան չնորհուած է Իսիկ Հոգեւոր Հովիւ Մխոյն Վրդ. Գըվէքեանին: Մասնաւոր վարդապետի աստիճանին արժանացած են Սեւանի Վազգէնեան դպրանոցի տեսուչ Բագրատ արեղայ Գալստանեան եւ Աչոտ արեղայ Մնացականեան: Առաջինը ատարտաճառին նիւթ ըրած է «Հիւանդներու օծման խորհուրդը Հայաստանեայց եկեղեցիին մէջ», իսկ երկրորդը՝ «Անառակ որդիի առակը մեկնողական դրականութեան մէջ»:

Հայաստանեայց Եկեղեցին վարդապետութեան աստիճան կը չնորհէ այն կուսակրօն քահանաներուն, որոնք գիտական ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն Աստուածաբանական ոլորտէն ներս: Վարդապետութիւնը ունի 14 աստիճան, որոնցմէ առաջին չորսը մասնաւոր վարդապետութեան աստիճաններ են, փակ մնացեալ տասը՝ մեծ, կամ ծայրագոյն վարդապետութեան:

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Ցետոյ ոստիկանին դառնալով՝ հրամայեց.

– Այս մարդը տա՛ր եւ իր խուցը բանտարկէ՛, չըլլայ, որ մէկը նոյնիսկ խուցին մօտենայ:

Ոստիկանութեան տնօրէնը երբ առանձին մնաց Արթինին հետ, ըսաւ.

– Այսօր կարծեմ լաւ օրս մը ձեռք ձգեցինք:

– Ատոր տարակոյս չի կայ, – պատասխանեց լրտեսը, – այս Շաւարշը չատ վտանգաւոր դաշնակցական մըն է, ես իր մասին մանրամասն տեղեկութիւններ ունիմ:

– Այդ տեղեկութիւններուն պէտք պիտի ունենանք:

– Պատրաստ եմ ձեզ զոհ ընելու:

Նոյն միջոցին բարապանը ներս մտաւ:

– Միւսիւ Վլատիմիր Տիմիթրօֆը ձեր վեհութիւնը տեսնել կ'ուզէ, – ըսաւ:

– Թող նե՛րս գայ, – հրամայեց Պէտրի պէյ:

Տիմիթրօֆ պուլկար էքզարքարանի պաշտօնեան էր, որ միանգամայն լրտեսութիւն կ'ընէր Թուրք ոստիկանութեան:

Վայրկեան մը ետքը պուլկար լրտեսը ներս մտաւ:

– Միւսի՛ւ Տիմիթրօֆ, կը չնորհաւորեմ, – ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը՝ խօսքը նորեկին ուղղելով, – այսօր մեծ յաջողութիւն մը ունեցար:

– Ճաշողութիւն մը, որուն համար չատ դժուարութիւն կրեցի, – պատասխանեց Տիմիթրօֆ:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ գործս քսմիթէճիներու հետ էր: Եւ հիմա կը վախնամ, որ իմ վրաս կասկածներ պիտի հրաւիրեմ, ու այնատեն այդ մարդիկը կրնան գլխուս փորձանք մը բերել:

– Դուն հոգ մի՛ ըներ, մենք քեզ կը պաշտպանենք:

– Ինչպէ՞ս կրնաք պաշտպանել, երբ փողոցը գացած ատենս ըչվուլվէրի հարուածով մը գլուս գետին փռեն:

– Եթէ ատանկ բան մը ընեն՝ ամէնքն ալ կախաղան կը հանեմ:

– Ես մեռնելէս ետքը ի՞նչ օգուտ ունի անոնց կախաղան ելլելը:

– Պարապ երկիւղներ են ատոնք, միւսիւ Տիմիթրօֆ, հիմա մարդ զարնելը դիւրին բան չէ, ասկէ գատ ինչո՞ւ պիտի կասկածին քենէ, մինչեւ հիմա կասկած հրաւիրեցի՞ր վրադ:

– Վերջապէս, պէ՛յ էֆէնտի, պէտք է, որ այս անգամ ինծի բացառիկ վարձատրութիւն մը ընէք, որովհետեւ բացառիկ ծառայութիւն մը մատուցի:

– Հա՛, ատանկ չիտակը խօսէ, – գոչեց Պէտրի պէյ խնդալով, – հիմա հասկցայ, թէ ի՞նչ լսել կ'ուզես, լաւ, լաւ, ատ ըլլայ ուզածդ քեզ զոհ կը թողում, անհոգ եղիր:

– Շնորհակալ եմ, պէ՛յ էֆէնտի:

– Ուրիշ լսելիք մը ունի՞ս:

– Չէ, այս էր միայն լսելիքս:

– Ուրեմն քիչ մը դուրսը սպասէ՛, եւ հաչիւդ կը տեսնենք:

Պուլկար լրտեսը դուրս ելաւ սենեակէն: Ոստիկանութեան տնօրէնը Արթինին դառնալով՝ ըսաւ.

– Մենք այսօր քու գործովդ պիտի զբաղէինք:

– Ատոր համար արդէն կը սպասեմ կոր ժամերէ ի վեր:

– Միայն թէ հիմակ այս անակնկալ ձերբակալութիւնը եղաւ, որով ժամանակ չունիմ ձեզի երեսցնելու:

– Ես պիտի խնդրէի ձեր վեհութենէն, որ ձեր թանկագին վայրկեաններէն մէկ քանին զոհէիք եւ մէկ մը դէմ առ դէմ բերէիք Աստիկ էֆէնտիի հետ:

– Ուրիշ օր մը կ'ընենք այդ բանը:

– Ինչպէս որ ձեր վեհութիւնը յարմար կը տեսնէ, միայն թէ ինծի համար չատ ծանր բան մըն է կասկածելի նկատուիլ ձեր աչքին, կ'ուզեմ, որ ժամ առաջ ամէն բան լուսաբանուի, եւ դուք ալ համոզուիք, որ ես այդ գործին մէջ պարզապէս միամտօրէն խարուած եմ:

– Ուրիշ օր մը կը գրաղինք ատով, հիմա կարեւոր գործեր ունինք ընելիք քեզի հետ:

– Ինծի՞ հետ, – հարցուց Արթինն՝ իր ուրախութիւնը զսպելով:

– Այո՛: Կը տեսնես, որ միշտ մեր վըստահութիւնը կը գրաւես:

– Շատ չնորհակալ եմ այդ մասին:

– Ես հիմա Բ. Դուռը պիտի երթամ չատ կարեւոր գործի մը համար, դուն ժամէ մը հոս հանդուէ՛, որպէսզի այդ թուղթերը միասին քննենք:

– Շատ աղէկ, ժամէ մը այստեղ կը գտնուիմ:

Արթին դուրս ելաւ ոստիկանութեան տնօրէնին սենեակէն

Իր ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր:

«Այս ձերբակալութեան մէջ նախախնամութեան մատը կայ, – կը մտածէր, – եթէ Շաւարշը չբռնուէր, թերեւս ես այս իրիկուն բանտ մտնէի»:

Արթին միւտիւրիյէթէն դուրս ելաւ եւ արագ քայլերով ուղղուեցաւ Թոփհանա-բաղնիքը, ուր գրաքննիչի պաշտօն կը վարէր:

Ընկերները, որ ամբողջ օրը գինքը տեսած չէին, գարմանքով դիտեցին վր տւրախ դէմքը, որովհետեւ ժամանակէ մը ի վեր լրտեսը չատ մտահոգ կերպարանք մը ունէր:

– Ո՞ւր մնացիք այսօր, ուշացաք, եւ կասկածեցանք, թէ անհանգիստ էք, – ըսաւ ներկաներէն մին:

– Չէ՛, բան մը չունիմ, միայն թէ կարեւոր գործեր ունէի, չի կրցայ գալ, արդէն հիմակ ալ չատ պիտի չմնամ: Նոր բան մը կա՞յ:

– Թղթաթերը եկաւ այսօր, չատ գործ կայ:

– Հայերէն նամակները չա՞տ են:

– Այո՛ մէկ քանի խոշոր ծրարներ:

– Ինչ որ է, թող մնան, վաղը կամ միւս օր, երբոր ժամանակ ունենամ՝ կը նայիմ:

– Այսօր չատ ուրախ կ'երեւաք կոր, Արթի՛ն էֆէնտի, աղէկ լո՞ւր մը ունիք:

– Աղէկ լուրը այն է, որ Շաւարշ Միսաքեանը ձերբակալուած է:

(Շար. 191)

ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ,

ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

եւ

ԷՐԶՐՈՒՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ

զաւն կակլծով կը զուժեն վաղահաս մահը՝ իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ ու հօրաքրոջ՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Նագգաշեան)

որ պատահեցաւ Զորեքշաբթի, Մարտ 20-ի երեկոյեան։

Հանգուցեալ իրենց հազարաւոր յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Աւագ Երկուշաբթի, Մարտ 25, ժամը 14_ին, որմէ յետոյ, թաղման կարգը տեղի կ'ունենայ Ալֆորվիլի գերեզմանատան մէջ։

«Ցաւիտեանական յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի»։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« RENCONTRE »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 26
Ցիշատակ տասն կուսանացն
ժամը 16·30_ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ *ՄԱՐՏ* 28
Ցիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8_ին։
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթերցեաց
Պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՂԱՑ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
Ողջոյց ժամը 16_ին։
Խաւարում ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ *ՄԱՐՏ* 29
Ցիշատակ Չարչարանաց
Խաչելութեան եւ Թաղման
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ *ՄԱՐՏ* 30
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16_ին։
Ճրագալոյցի կամ Խմման պատարագ ժամը 17_ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԱ. ԳԼՂԼՃԵԱՆ

ՇԱՒԻՒԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 11_ին։
Ողջոյց ժամը 16-ին։
Խաւարում ժամը 19-ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵՑՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած դաշտաբարբառներու մրջապատային պիտաժողովին չուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆՍԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 26
Ցիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամը 17-ին։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10_ին։
Ողջոյց ժամը 17_ին։
Խաւարում ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16_ին։
Խմման պատարագ ժամը 17-ին։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ցիշատակ ընթրեաց ժամը 10·30_ին։
Ողջոյց ժամը 17_ին։ Խաւարում երեկոյեան ժամը 20_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Կարգ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց Ս. Զատկի
Ժամերգութիւն եւ Խմման պատարագ ժամը 17_ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
Ցիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16-ին։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9_ին։ Ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ողջոյց ժամը 16_ին։ Կարգ Զարչարանաց ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ժամերգութիւն ժամը 16_ին։
Ընթերցուածք ժամը 16·30_ին։
Պատարագ ժամը 17_ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ողջոյց ժամը 17_ին։
Կարգ խաւարման ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը՝ 16·30_ին։ Պատարագ ժամը 17·15_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ողջոյց ժամը 18_ին։
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին, Ճրագալոյցի պատարագ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (*ՄԱՐՏ* 28)
Ողջոյց ժամը 18_ին։
Պատարագ ժամը 19_ին։
Խաւարում ժամը 21_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին։

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԼԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Դաշնակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ՝
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
յանձնախումբը
« ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՈՒՍԱՆ »
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ներածական չարքի Զ. հանդիպման
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19_ին
Ուղեկցութեամբ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ-ի

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային կեդրոնի
Արծրունի Զրբաչեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ։

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25



ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 26
MARDI
26 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·392 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·392

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՒԼ ՄԱՄԼՒՒ (կանաչներու թեկնածուն) միշտ կը սպառնայ եւ յայտարարեց որ պիտի չհրաժարի մը ընտրողները, որ ժոսփէնի ի նպաստ քուէարկեն Բ. շրջանին, ցորչափ ան չի հրաժարիր հիւլէական ուժանիւթէ : Ժոսփէն ալ ճշդեց որ ընկերվարականները երբեք նման տը րամադրութիւն չեն ունեցած եւ թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն կայ կանաչներու հետ այդ նիւթին չուրջ : Մամլոի հաւմար, պատերազմական յայտարարութիւն մըն է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարցախոյզերու վերջին (Մարտ 24) տուեալներու համաձայն, ժոսփէն եւ Շիրաք հաւասար դիրքի վրայ են՝ 50 - 50, երրորդ դիրքի վրայ է Լը փէն 12%-ով, իրեն կը յաջորդէ Ա. Լակիյէ 8% :

ԳԻՐՔԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ծանր մէջդիպը բացումին առեն, դիւանագիտական բնոյթ առած է եւ Իտալիա աւելի քան դժգոհ է եւ կ'ուզէ որ Ֆրանսա նեղողութիւն խնդրէ : Ծանօթ է որ աւելի քան 50 իտալացի ցուցարարներ խանգարելին արարողութիւնը «վերկոնիա» (ամօթ) պոռալով եւ իտալական պատուիրակութիւնը ձգեց գնաց, Տիվին Գաթրին թաքան պատասխանատու նկատելով պատահած անախորժ դէպքերուն : Փարիզի իտալական Մշակութային կեդրոնին մէջ, Մշակոյթի երկու եռթանախարարները մամուլի ասուլիս մը տուին դատապարտելու համար «բարեկամ երկիր մը» որ չի կրնար ապահովել արարողութեան մը կանոնաւոր ընթացքը : Վիթթորիօ Սկարպի, ասուլիսին ընթացքին բուռն յարձակում գործած է Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարին վրայ, ակնարկելով նաեւ, ինչպէս ըլրած էր նախորդ օրն ալ (Մարտ 22) հեռատեսիլէն, Գաթրին Թաքայի հօրը՝ Անճելօ Թաքայի, որ հիմնադիրներէն եղած է Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան, նախքան Ֆրանսա ապաստանիլը, ուր գործած է Վիչիի կառավարութեան համար : Տիվին Թաքա վկայով մը իր ցաւը յայտնած է, դատապարտելով մշակոյթը որ արգելք եղած է բացումի արարողութեան, նոյնը ըրած է Արտաքին նախարարութիւնը :

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ, գլխաւոր սենտիքային կողմին ընդառաջելով, հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, Մարտ 23-ին, միաժամանակ ընկերային քաղաքականութեան եւ ահաբեկչութեան դէմ : Ըստ ոստիկանութեան ցուցարարներու թիւը մէկ միլիոն էր եւ 3 միլիոն ըստ կազմակերպիչներուն : Պէրլիւսքոնի յայտարարեց թէ արդարեւ պատրաստ է խօսակցելու սենտիքաններուն հետ : Պէրլիւսքոնի կ'ուզէ փոփոխութեան ենթարկել «աշխատանքներու կանոնագրին» թիւ 18 յօդուածը որ որուն ոեւէ աշխատաւոր, որ առանց բանաւոր պատճառի կը պաշտօնազրկուի, պէտք է կրկին գործին գլուխ անցնի, եթէ դատարանը այդպէս որոշէ : Պէրլիւսքոնի կ'ուզէ որ փոխանակ կրկին գործի անցնելու, հատուցում տանայ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկեց սահմանափակելու համար գաղթը : Այս նոր կարգադրութեամբ Գերմանիա կրնան հաստատուիլ այն օտարները, որոնք որակուած են արհեստաներու համար որոնց երկիրը պէտք ունի, այսինքն բոլոր օտարները չեն կրնար Գերմանիա գալ այսուհետեւ : Այը դէմ է այն առարկութեամբ որ երկրին դուռնեը կը բացուին բոլորին առջեւ, ձախ որոշ տարրեր ալ դժգոհ են եղած սահմանափակումին պատճառաւ :

ՔԱՊՈՒԼԻ ՄԷՋ, Մարտ 23-ը պատմական օր մըն էր : Արդարեւ, դպրոցները բացուած էին եւ աղջիկներն ալ կրնային յաճախել, ինչ որ արգիլուած էր Թալիպաններու օրով : Այդ առթիւ Արտաքին նախարար Հ. Վեդրին Աֆղանիստան գնաց եւ այցելեց Ֆրանքեւաֆղան երկու լիսէները :

ՊԱՍԹԻԱՅի (Գորսիքա) քաղաքապետ՝ Էմիլ Զիւքարելլիի բնակարանին առջեւ պայթուցիկ մը դրուած էր Մարտ 23-ի գիշերը, բայց, դրացիներու ցուցմունքներուն հետեւանքով, կարելի եղած էր առենին խայծառել եւ պայթումին առաջքն առնել : Է. Զիւքարելլի վերջերս յայտնած էր թէ կողմնակից է Ժ. Փ. Շեվէնըմանի, որ անկախապաշտներու թիւ 1 թշնամին է :

ՋԷՋԷՆԻՈՑ դեկավարները փարիզ հաւաքուած են բացառիկ դոլոքի մը համար, որպէսզի փորձեն խղել արեւմուտքի լուռութիւնը, ի լուր չէչէն ժողովուրդին ջարդին : Այս առթիւ, «Ֆիկարօ» (Մարտ 25) ամբողջ էջ մը նուիրած է հարցին, հարցազրոյց մըն ալ հրատարակելով անկախապաշտ նախագահին Արտաքին նախարարին՝ Իլիաս Ախմատովի հետ : Ան կը խոստովանի որ այլեւս ոչինչ կ'ակնկալեն արեւմուտքէն, նկատելով որ միշտ երկու չափ, երկու կշիռ կայ : Ջէչէնները ոչինչ պէտք է սպասեն արեւմուտքէն, բայց, պէտք է չարունակեն պայքարը :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ դատական հետապնդումի ձեռնարկած է քիւրտ ծագումով երգիչ՝ Իպրահիմ Թաթլըսէսի դէմ, որովհետեւ կասկած կայ որ նիւթապէս կ'օժանդակէ ՓՔՔ-ին : Ինք հերքած է այս ամբաստանութիւնները :

ՅՈՎՀ· ՊՕՂՈՍ Բ· պապը, 23 տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, առանց անդամ ըլլալով չպատարագեց Ծաղկազարդին, որու սակայն ներկայ եղաւ : Ցօղատապի (արթրիք) պատճառով չի կրնար ծննդեան պատարագել :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրակառքերը դործադուլի դիմած էին Մարտ 25-ին, իբրեւ հետեւանք վարորդի մը դէմ գործուած վայրագ յարձակման մը : Մարտ 23-ին, խումբ մը տղաք վառելանիւթ թափած են երիտասարդ վարորդի մը վրայ եւ կրակի տուած, երիտասարդը անմիջապէս վրայէն նետած ըլլալով բաճկոնը, թեթեւ այրուածքներով միայն փրկուած, բայց, խորապէս ցնցուած է : Փարիզեան արուարձանի մը մէջ ալ այլ դէպք մը պատահած է նոյն օրը : Ընտանիքի հայր մը իր երեք զաւակներով կը մտնէ Շաթօ - տը - Վէնսէնի 318 թիւ հանրակառքը եւ դանակի մը սպառնալիքին տակ, կը ստիպէն վարորդին որ դիրենք իրենց տունը տանի, Վիլթանէօզ, 20 քիլոմեթր հեռու : Վարորդը կ'ենթարկուի, թոյլ տալով որ 2 - 3 ճամբորդները նախապէս իջնեն : Մարդն ալ անհետացած է :

97 ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀի ՄԸ, 75 տարուան ամուսնական կեանքէ մը ետք, տունէն վռնտած է 96-ամեայ իր ամուսինը, առարկելով որ չի մասնակցիր տունի գործերուն : Ամուսինը ղրկած է գնումի, ապա, վերադարձին դուռը չէ բացած : Ծագած աղմուկէն եւ ոստիկանութեան ժամանումէն ետք, տեղի տուած է եւ խոստացած է փորձի չրջան մը չընդհատել ամուսնոյն :

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան նախագահը Արկադի Ղուկասեան կնոջը եւ Մշակոյթի նախարար Արմէն Սարգսեանի հետ Մարտ 21-ին փարիզ ժամանեց, զօրավիգ ըլլալու համար Սեւեռնականերտի մէջ կառուցուելիք հիւանդանոցին ի նպաստ բացուած հանգանակութեան : «Հայաստան» հիմնադրամին, Ֆրանսայի Հայկական կազմակերպութիւններու Փորումին, Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան ու Հ.Ց.Դ.ի ուժերով ձեռնարկուած ծրագիրը, կ'ըսուի թէ կենսական պահանջ մըն է ԼՂՀ առողջական մարզին մէջ :

Ա. Ղուկասեան այս առթիւ հարցազրոյց մը տալով Ֆրանսական «ԱՖՓ» գործակալութեան, կոչ ըրած է որ Հայաստան, Ադրբեջան, եւ միջազգային ամբողջ հանրութիւնը ճանչնան Ղարաբաղի ակնկախութիւնը : Իր կոչը ան հիմնած է այն տուեալին որ Ադրբեջանի հետ կնքուած հրադադարէն ի վեր ութ տարի անցած է եւ իրողութիւնները փոխուած են : Ա. Ղուկասեան աւելցուցած է թէ իր երկիրը մտադիր չէ յաւերժ անկախ մնալու, այլ վերջնական նպատակն է Հայաստանին միացումը :

44 տարեկան նախագահը խօսած է նաեւ Օղոստոսին տեղի ունենալիք նախագահական ընտրութեան մասին. ապա յոյս յայտնած որ իր դեկավարած հանրապետութեան ժողովրդավար հոլովոյթը կ'առաջնորդէ անոր օրինաւորութիւնը ընդունելու եւ ատով, կարելի կ'ըլլայ միջազգային հանրութենէն օժանդակութիւն ստանալ :

Ա. Ղուկասեան չեչտած է որ հակամարտութեան կարգաւորումը առիթ կուտայ չրջանին մէջ խաղաղութեամբ ապրելու եւ տնտեսական զարգացման զարկ տալու, փոխանակ զումարներ յատկացընելու սպառազինումին : Ան ափսոսանք յայտնած էր որ Ադրբեջան միշտ ոչ իրապաշտ լուծումներ կ'առաջարկէ, որոնց մասին բանակցիլն իսկ անկարելի է իրենց համար :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՀԱՒԱՔՈՑԹՐ

Նախագահ Ա. Ղուկասեան եւ իրեն ընկերակիցները Մարտ 24 կիրակի յետմիջօրէին Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանին մէջ պաշտօնապէս ընդունեցան քաղաքապետ Ա. Սանթինիի եւ քաղաքապետարանի աւագանիին կողմէ :

Սեւեռնականերտի հիւանդանոցին ի նպաստ հանգանակութեան չրջանակին մէջ, նոյն օրը, Իսի լէ Մուլինոյի Համադումարներու պալատը Հ.Ց.Դ.ի ու անոր քոյր կազմակերպութիւններուն կողմէ գեղարուեստական յատկիջօրէ մը տեղի ունեցաւ որուն ներկայ եղան նախագահ Ա. Ղուկասեան, նախարար Ա. Սարգսեան, Իսիի քաղաքապետ Ա. Սանթինի, Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեան, ԼՂՀ Փարիզի ներկայացուցչական դրասենեակի պատասխանատու Ա. Յարութիւնեան, Հայաստանի Փարիզի դեսպանատունէն Հ. Գասպարեան, Իսիի հոգեւոր հովիւ Մխոն Ծ. Վրդ., Աւետարանական եկեղեցւոյ վերապատուելի Ժ. Լեւոնեան, Հ.Ց.Դ.ի պատասխանատուներ եւ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուցած ստուար բազմութիւն մը :

Ֆրանսերէն եւ հայերէն ողջոյնի խօսքերէն սկսած, ամէն առիթով չեչտը դրուեցաւ նիւթական օժանդակութեամբ Ղարաբաղի անկախութեան գործնապէս զօրակցելու պարտականութեան վրայ : Այս իմաստով չարաքրուած ելոյթ մը ունեցաւ Հ.Ց.Դ.ի կեդր. կոմիտէի Արեւմտեան Եւրոպայի առեներալ Մ. Փափազեան, ազդայնաչունչ տարազներով կըրկնելու համար Ղարաբաղինեներու՝ հերոսներու այդ ժողովուրդին ամէն կերպով նեցուկ տալու տրամադրութիւնը :

Համակրական արտայայտութիւններով հանդէս եկաւ քաղաքապետ Ա. Սանթինի, չեչտելով Ղարաբաղի, Հայաստանի հետ ղպացական իր կապերը, իւրայատուկ սրամտութեամբ ըսելով նաեւ թէ վարժուած է այլեւս «Սանթինեան» կոչուելու :

Իրմէ ետք խօսք առաւ ԼՂՀ նախագահը : Ան ալ ծանրացաւ հայութեան չերմեռանդ մխանութեան կարեւորութեան վրայ· բան մը որ անհրաժարելի տեղն ու դերը ունեցած էր մինչեւ այսօրուան յաջողութիւններուն մէջ եւ անհրաժեշտ էր որ չարունակուէր մինչեւ ընդհանուր ճգտումներու իրականացումը որ Ղարաբաղին համար Հայաստանին մխացումն էր : Ցիշեց վերջերս Սեւեռնականերտի մէջ կատարուած հանդիսութիւն մը որուն ընթացքին յատուկ մեռաչներ յանձնած էր Արցախի պատերազմին երկու եւ աւելի զաւակ կորսնցուցած մայրերու որոնց թիւը մօտ 250 էր : Ա՛յս պնով ձեռք ճգտումները չկորսնցնելու համար կոչ ըրաւ հիասթափ չըլլալու եւ չարունակելու ջանքերու :

Օրուան գեղարուեստական բաժնին մէջ մեծ մասով ազգասիրական երգերով հանդէս եկան Վահան Արծրունի (Երեւանէն) եւ Տիգրան Մկրտչեան որ Երեւանէն Արցախ փոխադրուած էր 15 տարիէ ի վեր : Ապա տանեակ մը պարերով ներկայացաւ «Երազ» պարախումբին երիտասարդները :

Ձեռնարկին ղուգահեռ, Հրայր Բազէի լուսանկարներու ալպոմին, Ղարաբաղի մարտիկին նկարով որմադրին վաճառքն ալ տեղի ունեցաւ· անոնցմէ գոյացած հասոյթն ալ պիտի յատկացուի նոյն նպատակին :

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Մարտ 23 / 25)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մարտ 22-ին, Մոսկուայի «Փրէզիտան» պանդոկին մէջ բացուած է «Ռուսաստանի Հայերու Միութեան» Բ. համագումարը : Միութեան նախագահը Ամա Աբրահամեան հարցազրոյցի մը խօսելով համագումարին մասին, ըսած է թէ Միութիւնը մէկուկէս տարուան ընթացքին ազգային

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ՝

ՌՈՊԷՐ ՆԱԶԱՐԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական հրաւէրովը Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան - Գլօտ Կոտէնի, Երեւանի քաղաքապետը Ռոպէր Նազարեան քանի հոգինոց պատուիրակութեան մը գլուխը Մարսէյլ կը ժամանէ Ապրիլ 4-ին, 3 օրուան պաշտօնական այցելութեամբ :

Փոխադարձ այցելութիւն մըն է որ տացնելու համար Մարսէյլի եւ Երեւանի կապերը զանազան բնագաւառներու մէջ : Ժան - Գլօտ Կոտէն Երեւան գացած էր անցեալ Հոկտեմբերին :

Նոյն առիթով երեք նկարիչներ՝ Վալմար, Հրանտ Թադէոսեան եւ Վանօ Տատեան իրենց գործերը պիտի ցուցադրեն «Մէգոն տը լ'Արթիզանա»ի սրահներուն մէջ :

Նելու համար Ղարաբաղցիներու՝ հերոսներու այդ ժողովուրդին ամէն կերպով նեցուկ տալու տրամադրութիւնը :

Համակրական արտայայտութիւններով հանդէս եկաւ քաղաքապետ Ա. Սանթինի, չեչտելով Ղարաբաղի, Հայաստանի հետ ղպացական իր կապերը, իւրայատուկ սրամտութեամբ ըսելով նաեւ թէ վարժուած է այլեւս «Սանթինեան» կոչուելու :

Իրմէ ետք խօսք առաւ ԼՂՀ նախագահը : Ան ալ ծանրացաւ հայութեան չերմեռանդ մխանութեան կարեւորութեան վրայ· բան մը որ անհրաժարելի տեղն ու դերը ունեցած էր մինչեւ այսօրուան յաջողութիւններուն մէջ եւ անհրաժեշտ էր որ չարունակուէր մինչեւ ընդհանուր ճգտումներու իրականացումը որ Ղարաբաղին համար Հայաստանին մխացումն էր : Ցիշեց վերջերս Սեւեռնականերտի մէջ կատարուած հանդիսութիւն մը որուն ընթացքին յատուկ մեռաչներ յանձնած էր Արցախի պատերազմին երկու եւ աւելի զաւակ կորսնցուցած մայրերու որոնց թիւը մօտ 250 էր : Ա՛յս պնով ձեռք ճգտումները չկորսնցնելու համար կոչ ըրաւ հիասթափ չըլլալու եւ չարունակելու ջանքերու :

Օրուան գեղարուեստական բաժնին մէջ մեծ մասով ազգասիրական երգերով հանդէս եկան Վահան Արծրունի (Երեւանէն) եւ Տիգրան Մկրտչեան որ Երեւանէն Արցախ փոխադրուած էր 15 տարիէ ի վեր : Ապա տանեակ մը պարերով ներկայացաւ «Երազ» պարախումբին երիտասարդները :

Ձեռնարկին ղուգահեռ, Հրայր Բազէի լուսանկարներու ալպոմին, Ղարաբաղցի մարտիկին նկարով որմադրին վաճառքն ալ տեղի ունեցաւ· անոնցմէ գոյացած հասոյթն ալ պիտի յատկացուի նոյն նպատակին :

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՋԱՆԱՆՔ ՉԹԱՆԹԱՀԱՐՈՒԵԼ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ («Ցառագ»).- *Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80-րդ տարելիցի Գիտաժողովը, որը կայացաւ Մարտ 4-ին, հասարակական լայն հնչեղութիւն յարուցեց: Ինչպէս սպասում էինք, Գիտաժողովն ընկալուեց ոչ թէ սոսկ իբրեւ ժամանակային իրողութեան նշում, այլ իբրեւ անհրաժեշտ անդրադարձ պատմականօրէն հասունացած յոյժ կենսական խնդրի:*

Արժէր տեսնել, թէ ընդարձակ դահլիճում ներկայ հարիւր յիսունից աւելի դիտնականները, մանկավարժները, մտաւորականները, ուսանողները, հասարակական-քաղաքական գործիչներ ինչպիսի՛ յուզմունքով ու ջերմութեամբ էին ընդունում զեկուցողների խօսքը: Պարզ զգացւում էր, որ մարդկանց հոգիներում կայ բնազդական կարօտ մայրենի հարազատ Գրի հանդէպ ,կարօտ, որ անթեղուած է ժամանակների հարկադրանքը հանդիսացող մոխիրների տակ, կարօտ, որ ուրիշ բան չէ, քան արեան վերակենդանացող ձայն:

Միահամուռ յուզով ու հաւատով, Գիտաժողովի մասնակիցները Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին յղեցին Դիմում՝ նրան յորդորելով ժամ առաջ չեղեալ յայտարարել 80 տարի առաջ՝ 1922 թուականի Մարտ 4-ին Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան ընդունած որոշումը Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը կասեցնելու մասին:

Երեւանից բացակայելու պատճառով, Պարոյր Հայրիկեանը, որը նախագահն է Ազգային Ինքնորոշում Միաւորման, Գիտաժողովին ներկայ գտնուել չկարողացաւ: Երեւան վերադառնալով, նա իր խօսքն ասաց երեք օր անց՝ Մարտ 7-ին, իր հրաւիրած մասուլի առուլիսում: Այդ առուլիսը երկու օր շարունակ մնաց հետաքրքրասէր լրագրողների ուշադրութեան կենտրոնում:

«Ցառագ»ի պատասխանատու խմբագիր Ներսէս Այդինեանը հաղորդումների մասին որոշակի պատկերացում տալու նպատակով, հարկ համարեցինք նրանց ներկայացնել ընթերցողներին մի քանիսը:

Առուլիսը պատասխանատու ձեւով ներկայացրեց Հ.Հ-1 Հանրային հեռուստատեսութիւնը՝ Հայկուր Եթերաժամին: Նախ տեղեկացուեց, թէ՝ «Այսօր կրկին Հանրապետութեան նախագահին կոչ է արուել ժամ առաջ անվաւեր ճանաչել Սովետական Հայաստանի կառավարութեան 1922 թուականի Մարտ 4-ի Որոշումը՝ ազգային ուղղագրութիւնը կասեցնելու մասին»:

Ապա ցուցադրուեցին դրուագներ առուլիսից: Տեսանիւթի լրագրողուհին ասաց.

«Ջորս օր առաջ, մի խումբ մտաւորականներ գիտաժողով էին հրաւիրել Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80-րդ տարելիցի առիթով եւ ուղերձ յղել ՀՀ Նախագահին՝ ուշադրութիւն հրաւիրելով Մեսրոպեան միասնական ուղղագրութիւնը վերականգնելու անհրաժեշտութեան վրայ: Գիտաժողովի մասնակիցների այդ մտահոգութեանը այսօր միացաւ նաեւ Պարոյր Հայրիկեանը, քանի որ նա նոյնպէս անբոյլատրելի է համարում, որ Անկախութեան 10 տարուայ ընթացքում չկարողացանք լուծել կենսական կարեւորութեան այդ խնդիրը՝ խախտելով ոչ միայն լեզուի մասին օրէնքը, որը պարտադրում է անցնել միասնական ուղղագրութեան, այլեւ Մարդու իրաւունքները: Ի դէպ, Մարդու Իրաւունքների Ցանճնաժողովի Տարեկան Զեկոյցը այս տարի եւս կրկին ամրագրել է այդ խնդիրը, որպէս Հայ մարդու իրաւունքի ոտնահարում»:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ. «Քառասնական թուականներին, երբ Մալխասեանցը կազմում էր «Հայերէն բացատրական բառարանը», չկարողացաւ այդ բառարանը գրել ներկայիս ուղղագրութեամբ, որովհետեւ անհեթեթութիւնների շարան էր առաջանում: Նա, ստիպուած, թոյլատուութիւն ստացաւ "Հայերէն բացատրական բառարանը" գրել դասական ուղղագրութեամբ:

Նեղ մասնագիտական հարց է թւում, բայց սա ազգային ինքնութեան կարեւորագոյն հարցերից մէկն է: Ու կապուած այն բանի հետ, թէ ինչպիսի վերաբերմունք կը դրսեւորենք այդ հարցի նկատմամբ, համապատասխան վերաբերմունքի էլ կարժանանանք Բարձրեալից»:

Միանգամայն բարեհաճ էր նաեւ Ա-1 հեռուստատեսութեան հաղորդագրութիւնը: Փոխն ի փոխ տրուեցին Պարոյր Հայրիկեանի ու հաղորդավարի մեկնաբանութիւնները:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Սա, իսկապէս, մասնագիտական հարց չէ, ինչպէս փորձում են ներկայացնել դասադիր եւ ծախու մասնագէտները, ծախու՝ ոչ իրենց կամքով: Ես այս սուրբ բառերն օգտագործում եմ՝ միաժամանակ հասկանալով, որ նրանք անցեալի ծանր տարիներին ստիպուած էին ենթարկուել ամբողջականութեան թելադրանքներին...

ՀԱՂՈՐԴԱՎԱՐ - Մեկ ուղղագրութիւն ունենալու անհրաժեշտութեան հիմնաւորումներով Երկրի Նախագահին արդէն դիմել են "Հայ Դպրութիւն Ընկերութիւն" հասարակական կազմակերպութիւնը եւ "Սփիւռք" ուսումնագիտական կենտրոնը: (Ճանիրաւի մոռացուեց Հայագիտութեան կաճառը - Լ. Մ.): Ըստ Պարոյր Հայրիկեանի՝ եթէ Խաչատուր Աբովեանի կարդար ներկայիս հայերէնը, պիտի ապշէր, իսկ Մեսրոպ Մաշտոցը կը խելագարուէր:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Բաւական է, որ տեսնենք, թէ *սէր* բառը կամ *տէր* բառը ինչպէս են գրում:

ՀԱՂՈՐԴԱՎԱՐ - Պարոյր Հայրիկեանը, հարցը բաղաքական համարելով, պնդում է, որ հայերէնում հնչիւնը տառին երբեք չի համապատասխանեցուել:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Մեր լեզուագէտ մասնագէտները անգամ խաբերայութեամբ են զբաղուած: Ընդամէնը հիմնում ընկած է իրենց ծուլութիւնը:

ՀԱՂՈՐԴԱՎԱՐ - Մէկ ուղղագրութիւն ունենալու խնդիրը Երկրի Նախագահը թողել է լեզուաբաններին...

... Ահաւասիկ նաեւ «Շանթ» հեռուստատեսութեան հաղորդածը: Ակնարկելով որ Հայրիկեանի մասուլի առուլիսը վերաբերում էր Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80-րդ տարելիցին, «Շանթ»ի հաղորդավարուհին ասաց.

«Պարոյր Հայրիկեանը սա մեր Ազգի հանդէպ իրականացուած դաւադրութիւն համարեց եւ փաստեց, որ այսօր դաւադրութեան տարելիցը նշում են մի խումբ մտաւորականներ միայն, իսկ հասարակութիւնը դրան ոչ մի կերպ չի արձագանգում: Ինքնորոշում Միաւորման նախագահն էլ փաստօրէն որոշել է իր վրայ վերցնել արձագանգողի պարտականութիւնը»:

ՏԵՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻ - «Եթէ Խաչատուր Աբովեանը յարութիւն առնէր եւ կարդար այսօրուայ մեր Հայոց լեզուն, կապշէր, իսկ Մեսրոպ Մաշտոցը պարզապէս կը խելագարուէր» - այսպէս ձեւակերպեց իր կարծիքը Հայոց լեզուի վերաբերեալ ԻՄ-ի նախագահը: Նա գտնում է, որ 80 տարի առաջ Ստալինի վարած բաղաքականութիւնը մէկ նպատակ ունէր՝ պառակտել ազգերը, նրանց կտրել իրենց արմատներից, ինչն իրականացրեց ուղղագրութիւնը փոխելու ճանապարհով:

Ըստ Պարոյր Հայրիկեանի, Հայերի համար այդ ժամանակ պայքարի մէջ մտան Մեսրոպ Մաշտոցն ու Ստալինը, եւ արդիւնքում յաղթեց վերջինս: Միայն հոգեւորականները եւ Սփիւռքի մեր հայրենակիցները կարողացան պահպանել Մաշտոցեան ուղղագրութիւնը:

Պարոյր Հայրիկեանը գտնում է, որ այսօր կարեւոր է եւ ժամանակն է միացեալ ուղղագրութեանն անցնելը: Եւ ԻՄ-ի նախագահի կարծիքով, շատ աւելի կարեւոր եւ տեղին է հիմ ուղղագրութիւնը ետ բերելը, քան նոր ուղղագրութիւնը պահպանելը:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Այսօր արդէն փորձում են անցնելու, Սահմանադրութիւնը խախտելով, պետական լեզու դարձնելու չի ճարէնը, վաղը՝ անգլերէնը, միւս օրը՝ ռուսերէնը, քայց էսօր մեր պետականութեան պայմաններում հայերէնի իմացութեան առջեւ դրուած խոչընդոտները չեն լուծում:

ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻ - Պարոյր Հայրիկեանի կարծիքով, սա այն խնդիրներից է, որոնք անյապաղ լուծման կարիք ունեն, քանի որ դրանցից ծնունդ են առնում շատ ու շատ խոշոր խնդիրներ: Ինչեւէ: Վերջում, ետ գրութեան կարգով, փաստեցինք, որ տպաւորութիւնն այնպիսին է, որ Պ. Հայրիկեանին պարզապէս դուր է գալիս գտնուել լրատուամիջոցների եւ հասարակութեան ուշադրութեան կենտրոնում, քանի որ հրաւիրուած մամուլի ասուլիսները թեմատիկ առումով գնալով կորցնում են իրենց արդիականութիւնն ու կարեւորութիւնը»:

Ինչպէս դժուար չէ նկատելը, «Շանթ» հեռուստատեսութեան ոճը տարբեր է Հանրային հեռուստատեսութեան եւ Ա-1-ի ոճից: «Շանթ»ը իր հաղորդման ընկղմից ձգտել է այնպիսի տպաւորութիւն ստեղծել, թէ հասարակութիւնն, իբր, Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցմանը «ոչ մի կերպ չի արձագանգում», ինչն, ի հարկէ, ճիշդ չէ: Ապա Պարոյր Հայրիկեանին հեգնում է՝ ակնարկելով, թէ «Ինքնորոշում Միաւորման նախագահն էլ, փաստօրէն, որոշել է իր վրայ վերցնել արձագանգողի պարտականութիւնը»:

Այսպէ՞ս պէտք է վարձահատոյց լինել որեւէ քաղաքական գործչի, եթէ նա իր պարտականութիւնն է համարում մինչամուսին լինել մայրենի լեզուին վերաբերող հարցերի մէջ: Հեգնելուց առաջ պէտք էր իմանալ, որ չի կարող լինել ազգի ինքնորոշում՝ առանց մայրենի լեզուի: Եւ եթէ մայրենի լեզուի գլխին ամպեր կան կուտակուած, եւ քաղաքական գործիչը մտահոգ է, արդեօ՞ք խելացիութեան նշան է նրան հեգնելը:

Եւ ինչքա՞ն պէտք է կորցնել պատասխանատուութեան զգացումը, «ետ գրութեան կարգով փաստելու», այսինքն՝ ոչ իբրեւ կարծիք, այլ իբրեւ ՓԱՍՏ արձանագրելու, յայտարարելու համար, թէ «տպաւորութիւնն այնպիսին է, որ Պարոյր Հայրիկեանին դուր է գալիս գտնուել լրատուամիջոցների եւ հասարակութեան ուշադրութեան կենտրոնում»...

Պարզապէս ցաւալի է, որ ազգային-պետական կարեւորագոյն նշանակութեան այնպիսի մի հարց, որպիսին միասնական ուղղագրութեան հարցն է, դառնում է ճոռոմախօսութեան առարկայ: Մինչդեռ որքա՜ն աւելի չահեկան պիտի լինէր, եթէ, ՀԺանադին ու աւելորդ չանթեր արձակելու փոխարէն, «Շանթի» լրագրողուհին փորձէր լսած արժանապէս գնահատել Պարոյր Հայրիկեանի մասուլի ասուլիսը, ինչն ուրիշ բան չէ, քան ազնիւ ու անկեղծ յարդանքի տուրք ազգային ուղղագրութեան վերականգնման գործին, գործ, որ ունի համազգային կարեւորութիւն:

Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերականգնման ճանապարհի հին ու նոր մարդիկ հեշտութեամբ չեն գրուի: Մանաւանդ որ չեզած տեղից էլ չանթեր են արձակւում:

Պարզապէս պէտք է ջանանք չանթահարուել...

Մարտ 14

ՄԵՐ ԳԱՐՈՒՆԸ ԱՅՆՔԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՉԵՂԱԻ

«Բանաստեղծներու գարուն»ը բազմազան արտայայտութիւններով նշուեցաւ Ֆրանսայի մէջ: Փասթուղիի կայարաններէն մինչեւ սրճարան - գինետուները բանաստեղծութիւն - որմազդերով, արտասանողներով, յանկարծաբանողներով մեծարեցին եղակի այդ տօնը: Շատ տեղին, գովելի էր ընդհանուր այդ զեղումին անմասնակից չմնալու գաղափարը: Մանաւանդ որ բանաստեղծութիւնը, բանաստեղծը մեր մէջ չատ սիրուած բաներու կարգին են, գոնէ աւանդաբար, հոգ չէ թէ յաճախ չեւ մահու...: Եւ ո՞վ չի գիտեր թէ մեր ամէն մէկուն ինքնութեան բարդ կառոյցին մէկ անկիւնը բանաստեղծ մը ծուարած է, սպասելով լոյսին գալու առիթին:

Բանաստեղծներու գարունը մեր արտին բերքով նշելու, ընդհանուր տօնակատարութեան մեր ձեւով մասնակցելու ուրախացնող նախաձեռնութիւնը ունեցած էր Փարիզի հայ ուսանողներու տունը: Եւ արդարեւ, երիտասարդական խայտանքներու այդ բոյնը յարմարագոյն հասցէն էր նման նշումի համար: Մարտ 17, Կիրակի յեմիլջօրէին յայտարարուած ժամուն տան փոքր սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր, մեծով ու պզտիկով: Երեւոյթ, որ մեծ ճիգի պէտք չունէր, նկատուելու համար բանաստեղծութեամբ մէկ - երկու աղուոր պահ ապրելու կարօտ մը:

Օրուան առիթով պատրաստուած երկլեզու յայտարարը, պէտք է ըսել որ բաւական հեռու էր նման ակնկալութեան պատասխանելու միջուկէ մը: Թումանեան - Դ. Վարուժան - Սիամանթօ ծանրութեան կեդրոնին վրայ աւելցած՝ Ռ. Սեւակ, Վ. Տէրեան, Մ. Մեծարենց, Պ. Սեւակ եւ Ն. Սարաֆեանով կազմուած ցանկը անմիջապէս կը մատնէր ոչ թէ ընտրութիւն մը հրամցնելու, այլ՝ գլանուածով գոհանալու մօտեցումը: Ցայտադրին մասնակիցներուն ելոյթներն ալ հաստատեցին նոյն պարագան:

Այդ մասնակիցներէն էին Տիկին Անտրէ Տաման, Արթիւր Սարգիսեան եւ Երեւանի օփերայէն երիտասարդ երգիչ Մկըրտիչ Մկրտչեան: Առաջինը, ինչպէս ողջոյնի խօսքին մէջ նշեց տան տնօրէնուհին՝ Ծովինար Գեւոնեան, արհեստավարժ ու ծանօթ դէմք էր այս կալուածին մէջ: Ան ստանձնած էր հայ բանաստեղծներէ Ֆրանսերէն թարգմանուած էջերու ընթերցումը. ըսենք, որ ընդունելի մասնակցութիւն մըն էր իրենը, նման ձեռնարկի մը շրջանակին մէջ: Իսկ աւելի բաւական հեռու էր Ա. Սարգիսեանի պարագան: Մանաւանդ որ իր ցանկին կտորները ոչինչով կրնային ժանդակել իրեն: Մինչդեռ, նուազագոյն ընտրութեան մը ձանձրոյթը, գոնէ հանդուրժելի կրնար ընել իր մասնակցութիւնը:

Նման նշում ցաւալի է, յայտնապէս բարի տրամադրութեամբ ձեռնարկուած գործի մը պարագային. նոյն առնչութեամբ անկիւնը չէ, ունի բաներ ըսելիք առումով արտասանող ալ հայկ. վարժարաններ, նոյնիսկ հայերէն լեզուի ամպիոն մը, հայ բանաստեղծութեան տեղեակ չատ անձեր ու մանաւանդ՝ հայ բանաստեղծները ալ իր ծոցը: Խորհրդակցական տրամադրութիւն մը կրնար դիւրութեամբ յաջողութեան ճամբուն վրայ դնել բանաստեղծներու գարնան նշումը:

Մաղթելի է որ տարբեր մօտեցումով պատրաստուի բանաստեղծութեան ուրախ տօնակատարութեան յաջորդ հանդիպումը, որպէս սիրոյ արտայայտութիւն՝ մեր հին ու նոր քերթողներուն եւ որպէս յարգանք՝ անոնց գործը սիրողներուն:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ

Ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի

(1999 թիւ 4 եւ 2000 - 2001-ի վեց թիւեր) Հրատարակութիւն «Համազգային»ի կեդրոնական վարչութեան, Պէյրութ (Լիբանան):

ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ՀՈԳԵՒՈՐ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑ

Ինչպէս անցեալ տարիներուն, այս տարի եւս Կիրակի, Մարտ 10-ին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին Նուրհան Ծը-ղնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսական հատուկ երեկոյթ մը կազմակերպուած Տիկնանց Ցանձնախումբի կողմէ, նուիրուած Մեծ Պահքի Կիրակիներուն:

Զեռնարկին կը նախագահէր Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նալպանեան, ներկայութեամբ եկեղեցական հայրերու, հոգաբարձութեան անդամներու եւ ունկնդիր հատուածութեան: Միջոցառման նպատակն էր, ներկաներուն մօտէն ծանօթացնել Մեծ Պահքի առիթով եկեղեցւոյ հայրերուն սահմանած օրէնքներն ու կանոնները, անոնց պահելու համար Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ զաւակ ըլլալու ճիշդ կոչումը:

Առաջին առիթով բացման խօսքը արտասանեց Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան, չեչտելց նման հանդիպումներու անհրաժեշտութիւնը, քրիստոնէական դաստիարակութեամբ, նորահաս սերունդը մօտ պահել եկեղեցւոյ: Ցիշեց թէ եկեղեցին կ'պարի քառասուն օրերու պահեցողութեան չրջանը: Մարդկութիւնը այսօր ծարաւի է հոգեւոր կեանքի նորոգութեան, որուն հաղորդակից դառնալով մի-այն քրիստոնեան իրեն վստահուած կեանքը կրնայ արտայայտել բարի գործերով աչխարհի ցաւերուն մէջ: Այս գաղափարէն մղուած կազմակերպուած հանդիպումը հրաւէր է մեզմէ իւրաքանչիւրին առաւել ճանչնալ մեր եկեղեցին, որուն զաւակներն ենք մկրտութեան իսկ օրէն: Մինչ Պահքի Կիրակիներու խմաստը ֆրանսերէն ամփոփ բացատրութիւններով թղթիկներ բաժնուեցան ներկաներուն, զոր պատրաստած էր հոգաբարձութեանատենապետ՝ Պր. Գեղամ Թորոսեան:

Օրուան բանախօս Տիրայր Քհնյ. Գըլըճեան, սահմանուած ժամանակի մէջ բացատրեց քրիստոնէական ընդհանուր եկեղեցւոյ ըմբռնումը պահեցողութեան մասին, Աստուածաչունչը ունենալով իբր ենթահող, Պահքը նախաքրիստոնէական չրջանին եւ մարդկային կեանքի պատմութեան ամբողջ տեւողութեան ունեցած անոր զարգացման փուլերը: Պահքը անհատական բնոյթ ունենալէ եւթ, նաեւ ունի հաւաքական դիմագիծ: Մարդիկ մխասնաթար Պահք կը պահեն տարբեր առիթներով: Սուրբ Գրային օրինակները իրենց բազմազանութեամբ առատ են: Պահեցողութեան ընդհանուր եւ առանձքային իմաստը՝ զղջումի, ինքնագիտակցութեան գալու, մեղաւոր եւ մեղանչական ըլլալու չեչտը երեւան կուգայ ապաչխարութեան ձեւին տակ:

Ի վերջոյ Պահքը ներկայ հասկացողութեան մէջ, հրաժարիլ է մսեղէնէ, կաթնեղէնէ այն ինչ կենդանական արտադրութեանց մաս կը կազմէ: Հնագոյն օրինակը պահեցողութեան ձեւին, մենք կը գտնենք Դանիէլի գրքին Ժ. գլխուն մէջ ուր հեղինակը՝ Դանիէլ մարգարէն կ'ըսէ թէ երեք չաբաթներ միս, գինի չմտան իր բերանս...

Տեսնելու համար ընդհանուր եկեղեցւոյ ըմբռնումը այս մասին, նախ պէտք է սկսիլ քրիստոնէական կրօնի մեծ ուսուցչին՝ Քրիստոսի ըմբռնումին, անցնելու համար առաքեալներու ուսուցման եւ եկեղեցական հայրերուն սահմանած կանոններուն: Պահեցողութիւնը իր խմաստէն կը պարպուի, երբ ազօթքը անջատենք անկէ: Այդ վակ նպատակով Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան ամէն Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հոգեւորապէս վերանորոգուելու համար:

Խօսքի աւարտին Մէրի Գասպարեան եւ Անահիտ Տիւզեան երգեցին Մեծ Պահքի նուիրուած չարականներէ մէկ-երկու համարներ տպատուրելով ներկաները: Ապա Առաջնորդը գնահատանքով անդրադարձաւ Տիկնանց Ցանձնախումբի մեղսալան աչխատանքին ու ծառայութեան, զոր կը տանի յանուն եկեղեցւոյ պայծառութեան: Ցայտագրի երկրորդ բաժինով տեսերիպի վրայ ցուցադրուեցաւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Հովուապետական անդրանիկ այցելութիւնը Ֆրանսա, 2001, Դեկտ. 6-էն 18:

Մեծ Պահքի Կիրակիներուն նուիրուած հանդիսութիւնը վերջ գտաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ հիւրասիրութեան սեղանի չուրջ: Ներկաները բաժնուեցան սրահէն գոհունակութեամբ, մեծապէս գնահատելով տարուած աչխատանքը:

Ջեր բոլորին վարձքը կատար:

ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մայրավանքին մէջ, Մարտ 18-ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է կաթողիկոսարան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կողմէ, Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի «Ազգապատումի» հատորներու վերհրատարակութեան առթիւ: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Գրիգոր Վրդ. Զիվիճեան, Օրմանեանի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Գրիգոր Շահինեան: Ինչպէս յանօթ է, ներկայ հրատարակութիւնը եղած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկի հայկական բաժնի անօրէն՝ տոքթոր Զաւէն Եկաւեանի ողջոյնի ու չնորհաւորութեան պէրը: Ս. Ըստ Ա. Կաթողիկոսի հրահանգով Մայրավանք այցելող Հայ եկեղեցւոյ իրաքանչիւր հոգեւորական կը ստանայ այս հրատարակութիւնը, որ ձրի կը տրամադրուի նաեւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայկական կարեւոր գրադարաններու:

***

ՍԱՄԱԹԻՈՑ Սահակեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, մեծաքանակ երեկոյթ մը կազմակերպուած էր թանաստեղծ Զ. Որբախունիի ի պատիւ, որ երկրորդն էր Սանուց Միութեան յոբելինական ձեռնարկներուն, առաջինը տեղի ունեցած էր ի պատիւ Վարդ Շիրակեանի, երրորդն ալ տեղի կ'ունենայ ի պատիւ Ռ. Հատտէճեանի: Երեկոյթին թացումը կատարած է Սանուց Միութեան յինամեայ յոբելեանի յանձնախումբին կողմէ Միհրան Ուլիկեան, որ յիչեցուցած է յինամեակի ձեռնարկները, ապա, ելոյթ ունեցած է Սանուց Միութեան առենապետ՝ Թալին Զորեան: Օրուան հանդիսավարը եղած է Անի Տէլիմելքոնեան, յայորդաբար, Որախունիի գործերէն արտասանութիւններ կատարած են Սալէն Տէմիրճի, Մելիսա Գիրիչճեան, Մելինա Ոզմանեան, Լինատ Լորտ, Գարին Սուսմաք եւ Մարիամ Փանոս: Ցայտագրէն դուրս խօսք առնելու հրաւիրուած է Ռ. Հատտէճեան որ դրուատած է Որախունիի նուիրումը հայ բանաստեղծութեան, դիտել տուած է որ, այսօր ալ, ան հանրութեան կը ներկայանայ նոր հատորով մը «Ցորելեանական»: «Մարմաջի» խմբագրապետը վերլուծած է Որախունիի արուեստին հիմնական գիծերը՝ փիլիսոփայական մտածումը, հայ լեզուի հանդէպ պաչտամունքը, բանաստեղծական պատկերներու չքեղութիւնը, պատմութեան եւ գիտութեան լայն ճանաչումը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Ժապլին Էրմէն որ վերլուծած է Որախունիի բանաստեղծութիւնը: Շնորհակալութեան իր խօսքը լսած է մեծաթիւ, որմէ ետք հանդիսութիւնը վերջ գտած է Շահան Արք.ի ուղերձով:

***

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսութեան «Կիլիկիա» թանգարանին մէջ, Մարտ 1-ին, մեծաքանակ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, նուիրուած լիբանանահայ բեմադիր եւ դերասան Պերճ Ցաղլեանի, հանդիսապետութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին: Ներկայ եղած են կրօնական թէ աչխարհական բազմաթիւ ճանճնաւորութիւններ: Բացման խօսքը արտասանած է Հայ կաթողիկէ պատրիարքական Փոխանորդ՝ Վարդան Եպիսկոպոս Աչըգեան, որ մանրամասնօրէն ներկայացուցած է մեծարեալը: Պերճ Ցաղլեան կրթութիւնը Պոլիս ստանալէ ետք, Պէյրութ հաստատուած է (1951-1976), ուր ունեցած է թատերական բեղուն գործունէութիւն: Իբրեւ «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբի հիմնադիր բեմադրած է բազմաթիւ թատերգութիւններ: 1976-ին փոխադրուած է Մոնրէալ, ուր հիմնած է «Հայ բեմ» թատերախումբը, ապա վերադարձած է Պէյրութ, ուր կը չարունակէ իր գործունէութիւնը: Ապա, խօսք առած է Ժիրայր Դանիէլեան, որ արժեւորած է մեծարեալը, յետոյ յաջորդաբար արաբերէն եւ ֆրանսերէն խօսք առած են բեմադիր Ցալալ Խուրի, դերասան Խոսար Էմիլ Պուսթանի, բեմադիր Անթուան Մուլթաքա եւ Անտրէ Սաատէ: Խօսք առած է նաեւ Պերճ Ցաղլեան: Հանդիսութեան աւարտին Արամ Ա. դրուատիքը հիւսած է արուեստագէտին եւ առի վարձատրութիւն պարգեւատրած է զայն Մեսրոպ Մաչտոց չքանչանով:

***

ՊՈԼՍՈՑ Էսաեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, կանանց համաչխարհային օրը նչուած է նաեւ հայ համայնքէն ներս: «Հայ կնոջ բեմահարթակ» խմբակի անունով բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Ռիթա Ալաքա: Ապա բեմ բարձրացած են այն երիտասարդուհիները, որոնք կը մասնակցէին օրուան յայտագրին եւ քերթուածներ արտասանած հայ բանաստեղծուհիներէ: Արտասանութեան առեն, պաստառի մը վրայ միաժամանակ սփռուած է հեղինակին նկարը: Հանդիսութեան «Հուսկ բան»ը արտասանած է Մեսրոպ պատրիարք, որ յայտնած է թէ պէտք է ներկայ ըլլար Որախունիի նուիրուած երեկոյթին, բայց նախընտրած է դալ այս ձեռնարկին, կիներու միջադային օրուան առթիւ, յուսալով որ Որախունիի հասկացողութիւն ցոյց կուտայ:

***

ՊՈԼՍՈՑ կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 9-ին, բացումը կատարուած է «Կեանքը զարդարենք կնոջական գոյներով» խորագրեալ նկարչական ցուցահանդէսին, որ կազմակերպուած էր «Հայ կնոջ բեմահարթակ» խմբակի անդամներուն կողմէ եւ որուն թեման եղած է «Կին ըլլալ»: Ներկայացուած են 32 կիներու գործերը, իւղաներկ, գծանկար եւ այլն:

***

ԳՅՄՊՐԻՃԻ իր հօտին այցելած է, Փետրուար *-ին, կաթողիկոսական Փոխանորդ Ներժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան: Ցաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է Բարեկենդանի ճաշը: Օրուան հանդիսավար Ցասմիկ Հանէչեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, արտայայտուած է պաղտին հոգեւոր հովիւը Վարանդ Քահանայ Պետրոսեան, նչելով թէ առաջին անգամն է որ գաղութին մէջ կը կազմակերպուի բուն Բարեկենդանի ճաչ:

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

- Իրա՞ւ կ'ըսէք, - հարցուց հոն գըտնուղ հայ պաչտօնեայ մը:

- Այո՛, փախած մկնոցին քարափին վրայ ձերբակալուած է. բայց ինչո՞ւ այդքան իրար անցար. բարեկա՞մդ է:

- Երեսը անգամ չեմ տեսած, - փութաց ըսելու խեղճ պաչտօնեան, - միայն անունը լսած եմ:

- Գիտէ՞ր, որ դաչնակցական է:

- Ես այդ տեսակ բաներով չեմ զբաղիր. միայն գիտէի, որ խմբագրութիւն կ'ընէ:

- Եթէ վրան ծանօթութիւն մը ունիս, ըսէ՛:

- Բնաւ բան մը չեմ գիտեր, - պատասխանեց պաչտօնեան, որ հազար անգամ զղջացած էր խօսքի խառնուելուն:

- Իր մասին եթէ նոր բան մը իմացնես՝ թէ՛ մեզի եւ թէ՛ քեզի օգտակար կ'ըլլայ, - պնդեց Արթին:

- Եթէ բան մը գիտնամ՝ անչուշտ պիտի ըսեմ, բայց դժբախտաբար չեմ գիտեր:

Լրտեսը կատածուտ նայուածք մը ուղղեց պաչտօնեային վրայ եւ հեռացաւ սենեակէն:

Արթին փղձց ելլելով՝ անհամբերութեամբ ըսաւ.

«Ժամանակը եկած է, կամաց - կամաց երթանք» - եւ ուղղուեցաւ դէպի միւտիւրիյէթ:

Ճամբան հանդիպեցաւ Հիտայէթի, որ նոյնպէս դէպի հոն կ'երթար:

Երկու բարեկամները սկսան խօսակցիլ. խօսքը բնականաբար Շաւարչ Միսաքեանի ձերբակալութեան չուրջ դարձաւ:

- Այս գործը ուրիչ հետեւանքներ պիտի ունենայ, - ըսաւ Հիտայէթ:

- Ի՞նչ հետեւանք, - հարցուց լրտեսը:

- Շաւարչը եթէ խօսի, չատ բան պիտի իմանանք:

- Ես ալ այդ կարծիքը ունիմ:

- Այստեղ չենք - չնորհք դաչնակցական կազմակերպութիւն կայ եղեր, որոնք տարիէ մը ի վեր կը գործեն:

- Չկրցանք այդ մարդոց արմատը չորցընել, - գոչեց լրտեսը:

- Այս անգամ՝ իչալլահ:

Ձիչդ այն միջոցին, ուր միւտիւրիյէթը կը մտնէին՝ տեսան, որ երկու սուինաւոր ժանտարմաներու մէջտեղ Շաւարչ դուրս կը հանուէր՝ ձեռքերը քէլէփճէով կապուած:

- Ո՞ւր կը տանին այսպէս, - հարցուց Արթին:

- Կ'երեւայ, որ Քըամլը սիաճի կը տանին հարցաքննելու, - պատասխանեց միւ-սը: - Հեռուէն հետեւինք իրենց:

Արդարեւ ժանտարմաները դէպի այդ կողմը ուղղուեցան եւ քանի մը վայրկեան ետքը մտան չարաչուք չէնքէն ներս:

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.
ՆՈՐ ՀԱՒԱՏԱՓՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

Ժանտարմաները իրենց կալանաւորը կը տանին վերնայարկը, Ալի Բիզա պէյի սենեակը, ուր Շաւարչ նախնական քննութիւն մը կ'անցընէ:

Ջերբակալեալը կը չարունակէ ժխտել իր ինքնութիւնը եւ կը պնդէ, թէ ինք պուլկար է:

Ալի Բիզա նախ անուչութեամբ, յետոյ խստօրէն կ'ազդարարէ Շաւարչի, որ ճըշմարտութիւնը խոստովանի, բայց այս վերջինը անդրդուելի կը մնայ:

- Իսկ այդ տեսրակնե՞րը, - կը հարցընէ Ալի Բիզա՝ դրասեղանին վրայ դրուած տետրակները ցոյց տալով, - քեզի չե՞ն պատկանիր:

- Ո՛չ, - կ'ըսէ Շաւարչ, - այդ տետրակները իմս չեն եւ չեմ գիտեր, թէ ի՛նչ կը պարունակեն:

- Ատոնք գուզդ են, եւ միտքին պիտի տանէիր, եթէ յաջողէիր փախչիլ:

- Միթէ գանոնք իմ վրայէ՞ս գտաք:

- Ո՛չ, - կը պատասխանէ Ալի Բիզա:

- Ուրեմն ինչպէ՞ս կրնաք ապացուցանել, թէ ինծի կը պատկանին:

Ալի Բիզա գանգակը կը հնչեցնէ եւ ներս մտնող դռնապանին կ'ըսէ.

- Հիտայէթ եւ Արթին էֆէնտիները հո՞ս են:

- Այո՛, - կը պատասխանէ դռնապանը:

- Թող նե՛րս գան:

Վայրկեան մը ետքը ոստիկանութեան երկու պաչտօնեաները ներս կը մտնեն:

- Սա տետրակները զննեցէ՛ք եւ տեսէք, թէ ի՞նչ գրուած է մէջը, - կը հրամայէ Ալի Բիզա:

Արթին եւ Հիտայէթ քննութեան կը սկսին:

Քիչ ետքը կը դառնայ դէպի Արթին եւ կը հարցնէ.

- Կարեւոր բաներ կա՞ն:

- Շատ կարեւոր, - կը պատասխանէ լրտեսը, - միայն թէ հարեւանցի քննութեամբ կարելի չէ որոշ պատասխան մը տալ, պէտք է մի առ մի կարդալ:

(Շար. 192)

ՍԷՆ _ ՇԱՄՈՆ, ՎԻՆ, ՓԱՐԻԶ, ՊԼԵՃ-ՐՈՒԹ. _

Տիկին Մերսէտէս Ճապուրեան, Պր. Սթեֆան Ճապուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին ժագ Քէշիշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ճապուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ափրամ Ճապուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ճապուրեան, Ագըլեան, Պօյաճեան եւ Գուլաքսըզեան ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն վրէնց ամուսնոյն, հօր, մեծ _ հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՆԱՍ ՃԱՊՈՒՐԵԱՆԻ

(Մարաշցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 24_ին, 99 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 27, ժամը 15_ին

Eglise Saint-Pierre de Saint-Chamond

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ծաղիկի նուէրները ի նպաստ Հայ դատին։

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Ճապուրեան ընտանիքին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժան _ Փիէր Սեռէֆ եւ զաւակները էքիլ Սեռէֆի մահուան տարելիցի ի յիշատակ 150 Եւրօ կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. _ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան քոյրերը՝ Սիրարփիք եւ Ա-լիս եւ զաւակները սանամայր՝ Զարուհի Քէշիշեանի մահուան առթիւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ այս տխուր առթիւ «Ցառաջ»ին կը նուիրեն 25 Եւրօ։

(Շար. Ա. էջէն)

համայնքներ կազմակերպած է Ռուսաստանի բոլոր շրջաններուն մէջ. բան մը որ անհրաժեշտ էր Հայերուն ընկերատնտեսական օժանդակութիւնն կատարելու, ազգային մշակոյթի եւ լեզուին պահպանումին համար։

Համագումարին կը մասնակցէին 160 պատուիրակներ որոնք 62 շրջանային բաժիններու ներկայացուցիչներ էին, նաեւ՝ Ուկրանիայէն, Բելառուսէն, Ֆրանսայէն, ԱՄՆ_էն ներկայացուցիչներ։

Ռուսաստանի 2·5 միլիոն Հայերը միասրտով կազմակերպութեան համագումարին ողջոյնի ուղերձ մը յղած է նախագահ Վլադիմիր Պուտինէն։ Հոն յիշուած է Հայերու մտաւոր ու գործարար ներուժը Ռուսաստանի ամրապնդումին եւ ներկայի ներդրումները՝ տնտեսութեան, պիտութեան, մշակոյթի զարգացման ու ժողովրդավարութեան, ազգերու միջեւ խաղաղութեան մարզերուն։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ *ՄԱՐՏ 28*
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8_ին։
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթերցեաց Պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՂԱՑ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
Առաւօտեան ժամը 16_ին։
Խաւարում ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ *ՄԱՐՏ 29*
Յիշատակ Չարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ *ՄԱՐՏ 30*
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16_ին։
Ճրագալոյցի կամ Խմման պատարագ ժամը 17_ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆՑ. ԴՐԼՃԵԱՆ

ՇԱՒԻՒԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 11_ին։
Առաւօտեան ժամը 16_ին։
Խաւարում ժամը 19_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10_ին։
Առաւօտեան ժամը 17_ին։
Խաւարում ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16_ին։
Խմման պատարագ ժամը 17_ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9_ին։ Ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Առաւօտեան ժամը 16_ին։ Կարգ Զարչարանաց ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ժամերգութիւն ժամը 16_ին։
Ընթերցուածք ժամը 16·30_ին։
Պատարագ ժամը 17_ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Առաւօտեան ժամը 17_ին։
Կարգ խաւարման ժամը 19·30_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը՝ 16·30_ին։ Պատարագ ժամը 17·15_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԵՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
Առաւօտեան ժամը 18_ին։
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԷԵԱՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին, Ճրագալոյցի պատարագ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ (*ՄԱՐՏ 28*)
Առաւօտեան ժամը 18_ին։
Պատարագ ժամը 19_ին։
Խաւարում ժամը 21_ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ–ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մ. Գրիգոր Նարեկացի «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԼԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Դաշնակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ. _
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ։

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիսպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Նեռածական չարքի Զ. հանդիպման
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19_ին
Ուղեկցութեամբ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ-ի
ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002
LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**
LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS
«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»
> Vos questions
Negationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...
> Leurs réponses
Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .
DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)
P. A. F.
Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran
Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**
Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

les Coupons d'Alsace
21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10
Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93
65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 27
MERCREDI
27 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·393 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·393

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

Ե. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերժ Սարգսեան, Երկուշաբթի, Մարտ 25–ին մամուլի ասուլիսի մը հրաւիրած է լրագրողները եւ սկիզբէն բացատրած է.– «երկկ երեկոյեան ուշ ենք վերադարձել, այդ պատճառով ձեզ օդակայան չէինք հրաւիրել: Որպէսզի աւելորդ տարակարծութիւններից, ենթադրութիւններից խուսափենք, ձեզ հրաւիրել ենք Պաշտպանութեան նախարարութիւն՝ պատասխանելու ձեզ հետաքրքրող հարցերին»:

Ս. Սարգսեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Ուաշինկթընէն հանդիպած է Պաշտպանութեան նախարար Ռամսֆելտի եւ անոր առաջին տեղակալին՝ Վոլֆովիցի եւ Եւրասիայի հարցերու պատասխանատու Ռիչըրտէլի: Հայաստանի Պաշտպանութեան փոխ – նախարար՝ Արթիւր Աղաբեկեան եւ Տիկին Միլա Ռիքըրտել մտածել յայտարարութիւն մը ստորագրած են պաշտպանութեան մարզին մէջ Հայաստան – ԱՄՆ համագործակցութեան վերաբերող: Ըստ այդ փաստաթուղթին որոշուած է, այս տարի, ԱՄՆ–ու եւրոպական հրամանատարութեան հետ ստորագրել ռազմական չփումներու ծրագիր, որոշուած են համագործակցութեան երեք բնագաւառները՝ պաշտօնատարներու պատրաստութիւն, վերապատրաստութիւն, այլնի՝ ուսուցում, համագործակցութիւն կապի մարզի մէջ, բանակին մէջ կապի արդիականացում եւ երրորդ խաղապահ ստորաբաժանումի ամերիկեան օժանդակութիւն: Այս տարի խորհրդակցութիւնները պիտի չարունակուին: Յաջորդ հանդիպումը նախատեսուած է 2003–ի գարնան: Նախարարը ըսած է նաեւ որ քանի մը դեռ կայ Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի նկատմամբ վտանգ, հայ – թրքական սահմանին վրայ ռուս սահմանապահներու ներկայութիւնը կ'արդարացուի: Աւելցուցած է որ Ուաշինկթընի մէջ, Ռուսաստանի հետ կապուած որեւէ հարց չէ քննարկուած, այլ եղած է ամերիկեան նպատակն է ԱՄՆ–ու հետ ռազմական համագործակցութիւն: ԱՄՆ, Հայաստանի կարծիքով, նաեւ ամերիկեան, նպատակ չունին փոխարինելու ռուս զօրքերը կամ անոնց դէրը Հայաստանի մէջ, այլ կ'ուզեն լրացնել:

Ան հարցումին որ կը վերաբերէր Վրաստանի մէջ ստեղծուած կացութեան եւ հայ–պարսկական համագործակցութեան, նախարարը պատասխանած է.– «Անչուշտ, մեր հնդիկ–պարսիկ ընթացքում քննարկուել են տարածաշրջանային հարցեր, այնպիսի հարցեր որոնք կապուած են Հայաստանի հետ եւ այդ հարցերի մի մասն էլ վերաբերում էր Վրաստանի: Թէհրանի հետ կապուած որեւէ հարց չենք քննարկել»:

Ս. Սարգսեան Ուաշինկթըն կատարած այս այցելութիւնը որակած է «բաւական յաջող»: Գալով Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարին՝ Սաֆար Աբիեւի այն յայտարարութեան, ըստ որուն ադրբեջանական բանակը կրնան Երեւանը գրաւել, Սերժ Սարգսեան ըսած է.– «Դուք պէտք է լինէք, որ բաղմիցս եղել են նման յայտարարութիւններ, իսկ այդ յայտարարութիւնները սկսուել են 1991–ից, երբ Ադրբեջանում նշանակուում էր Պաշտպանութեան նոր նախարար, խոստանում էր մի չաթթ յետոյ թէյ խմել Մտեփանակերտում: Բայց, ինչպէս տեսնում էք, դա մնում է ընդամէնը երազանք: Ամենայն դէպս, կրկնեմ, որ հայկական բանակը մարտունակ է եւ ի վիճակի է պաշտպանելու մեր սահմանները»:

ՔԱՐՄԷՆՓԷՏ,

(Մարտ 26)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՅՔԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱՆՑԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան պետական սեփականութիւնը հանդիսացող գոյքը Ռուսաստանի փոխանցելու վերաբերող համաձայնագիրը կը ստորագրուի մինչեւ մէկ ամիս: Այս նիւթին անդրադարձած է Պաշտպանութեան նախարար Ս· Սարգսեան Մարտ 25–ի մամուլի ասուլիսին: Պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հարցումին, ան ըսած է թէ ընկերութիւններէն իւրաքանչիւրը՝ Հրազդանի ջրաէլեկտրակայանը, Երեւանի «Մարս» ձեռնարկութիւններու, նիւթաբանութեան, թուաբանական դործիքներու հետազօտման հիմնարկներու, այլ համակարգերու համար կը ստորագրուին առանձին փաստաթուղթեր, իւրաքանչիւրը կը դնահատուի առանձնապէս: «Հիմա ես դժուարանում եմ նշել ձեռնարկութիւնների գինը, որովհետեւ այդ մասին վերջնականօրէն կարող ենք խօսել, երբ որոշակի ձեռնարկութեան վերաբերեալ ստորագրուի փոխանցման մասին փաստաթուղթ»: Նախարարը, որ նաեւ հայ – ռուսական տնտեսական համագործակցութեան միջկառավարական յանձնաժողովին հայկական կողմին նախագահն է, աւելցուցած է թէ ռուսական կողմին կը փոխանցուին այդ ձեռնարկութիւններուն բաժնեթուղթերը ամբողջութեամբ:

«ՋԱԻԱԽՔ»Ի ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Մարտ 23–ին, Ախալքալաքի մէջ տեղի ունեցած է չրջանի հայկական ամէնէն ազդու հանրային կազմակերպութեան՝ «Ջաւախք ժողովրդական չարժում»ի Ե· համագումարը, որուն մասնակցած են 350 պատուիրակներ: Նախագահ ընտրուած է Նորիկ Կարապետեան:

*
**

Վ· ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԱԾ

Մայիս 19–ի երեսփոխանական լրացուցիչ ընտրութիւններուն համար թեկնածուներու առաջադրման վերջին պայմանաժամն էր Մարտ 23–ը: Այսպէս, Տաուշի մարզին մէջ քաղաքացիական նախաձեռնութեամբ առաջադրման դիմում ներկայացուած է ՀՀՇ անդամ Վանո Սիրադեղեանի համար: Թէեւ թեկնածուրադեղեանի համար: Թէեւ թեկնածուրադեղեանի համար: Թէեւ թեկնածու

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ «ՀԱՑԴԱՏԱԿԱՆ ԱԽՊԱՐ»

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԽԱՌՆԱՊՈՒՐ ՀԱՑԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԵՒՈՏԱՆԻԻՆ ՎՐԱՑ

Հայաստանի անկախութեան ապաջին տասնամեակը, արձանագրուած յաջողութիւններու եւ ձախողութիւններու քով, յատկանշուեցաւ նաեւ անսպասելի- ներու չարքով մը: Անսպասելիները, նոյնպէս՝ յաջողութեան ու ձախողութեան դասիներուն տակ: Առաջիններուն պըղծաւորն է քնականաբար, Ղարաբաղի մէջ տարուած յաղթանակը, յարակից բոլոր անցքերով. կրնայի՞նք նման բան երեւակայել, օրինակ՝ 1980-ին, 1985-ին: Իսկ ժխտականներու ճակատէն անսպասելիին նոյն խտութեամբ կը ներկայանան արտագաղթը եւ առանց Մոսկուայի, Ուաշինկթընի, կամ աջ ու ձախին պարտադրանքին տասը տարիէ ի վեր եւս գործածուող աթեղեանական ծառայութիւնը: Եւ եթէ արտագաղթի երեւոյթին մասին կարելի է քանի մը սարէ ու ձորէ ջուր հասցնել «սակայն»ներու, «բայց»երու ջաղացքին, - տնտեսական դժուար տիրապետելի իրավիճակ, ընկերային անհակակշռելի վերիվայրումներ, համաշխարհայնացումի հզօր ալիքներ, եւ այլն-, ոչի՛նչով նոյնն է պարագան լեզուական քնազաւառին մէջ յայտնուած անսպասելիին: Հորհրդային տարիներուն ո՞վ կրնար երեւակայել որ պարտադրանքի լծակներուն խորտակուելէն ետքն ալ Հայաստան կը շարունակէր, այս անգամ ամենայն յօժարութեամբ, գործածել աթեղեանական դրեժանը. աւելի՛ն, ողի ի բուին պայքարելով ալ քանդումի, օտարացումի այդ գործիքին յաւերժացումին համար. անչուշտ, եթէ մէկդի ձգուի հոսանքն ի վեր թիավարող արիներու խումբը:

Անսպասելի էին տակաւին այդ յաւերժացումին լծուածներու բազմութիւնը, անոնց հնարած պատճառաբանութիւնները դունագեղ կարկատաններըը: Ինչե՛ր չըսուեցան, չգրուեցան ճիշդ ու սխալի ամէնէն պարզ, այլ անժխտելի արժեւորումով այնքան յստակ իրականութիւն մը չըլլանցելու ճիգով: Ամբողջ ակադեմիայի մը ծաւալով հրեատան մը լծուած է այդ ճիգին, օգնութեան կանչելով հին ու նորի, օգտակար ու անօգուտի, աւանդական ու արդիականի նման հակասութիւններ: Ո՛չ ազգային հիմնական արժէք մը երէկուան դուբսին պարտադրանքէն ետք, այսօր, հարազատի թուք ու մուրով սեւցնելը, ո՛չ ապագայ սերունդներուն առջեւ մեղքի ազդակը, ո՛չ իսկ տգիտութեան հպարտութեամբ ներկայանալու երեւոյթը վրդովում կը պատճառէ այդ բազմութեան: Զիրենք չի նեղեր իսկ տեսնել թէ իրենց այդ ընթացքը մէկը յարդ լեցուած, ցնցոտիներով խամաճիկներու կը վերածէ «Մէ՛կ ազգ...»ով սկսող բոլոր լոզունգները. դրամագլուխ մը որ ամենայն չռայլութեամբ կը գործածուի ամէն բանէ, երբ հիւրընկալուածը նորին ամբոխավարութիւնը կ'ըլլայ, ազգային նպատակներու, ազգային միութեան, միասնութեան, մէկութեան, անրաժնելիութեան, եան, եան, եան, պիտակներու տակ:

Ըսե՛նք որ անկախութեան չեմի այս անըպատելիներուն ալ այլեւս վարժուած ենք ու մեզմէ չատեր հասած են այն համոզումին թէ այլեւս ոչինչ կրնայ զիրենք զարմացնել: Այսուհանդերձ, նոյնիսկ այս հատուածին համար չզարմանալու սահմանը այնքան մօտ չի թուիր. փաստը՝ Մարտի ընթացքին լոյս աշխարհ եկած երեք հրապարակումներ են: Երկուքը Հայաստանէն, մէկը Ֆրանսայէն. ա- սիկա՝ հաւանօրէն չխախտելու համար անճոռնիութեան, տգիտութեան ու անոնցմով հպարտանալու վարպետութեան մէջ ալ «Մէ՛կ ազգ...»ի սկզբունքը: Եւ ըսել որ որպէս գերագոյն հեգնանք, այդ հրապարակումները եղան ճիշդ այն օրերուն երբ Երեւանի արիներու խումբը գիտաժողով մը կը գումարէր, նչելու համար մեսրոպեան ուղղագրութեան արդելքին 80-րդ տարելիցը:

Եռտասնիին առաջին արարին վայրը «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին Մարտ 1-ի առաջին էջն է: «Ինչպէս կ'ըսէր այս մասին եզեկեան սահմանադրութիւն մը:

Անպատելիներու Բ. արարին թեմը փոխադրուած է Ֆրանսա, Մարսէյլ: Հոն արձագանգ գտած է, ըստ ելոյն ալ առաջ, Եզեկեանի փափաք - հրահանգը: «Ֆըրանսահայ երիտասարդութեան» (ԺՄՖ) այդ քաղաքէն հասնող թերթը որ ամբողջովին Ֆրանսերէն է, բացի սխալ հայերէնով իր անունէն («Ի՞նչ կայ, չի կայ»), Մարտ-Ապրիլ թիւին (45) համար քանի մը հարցում ուղղած է նոյն կազմակերպութեան հայերէնի չտպաթօրեայ դատընթացքներու ուսուցչուհիներէն Նունէ Կարապետեանի: Ի մէջի այլոց, ան կ'ըսէ թէ ԺՄՖ-ը որոշած է արեւելահայերէն դասաւանդել, քանի որ «նոր լեզու մը սորվիլ, նպատակը կը հետապնդէ երկրին լեզուին քերականութիւնը, ուղղագրութիւնը եւ առոգանութիւնը հասկընալու»: Եղած ընտրութիւնն ալ «օրինաւոր» կը նկատէ ան:

Հակնալի է որ մատնանչումին թիրախը հայերէնի մէկ ճիւղին նախընտրութիւնը չէ: Եթէ կան ծնողներ որոնց լեզուն արեւելահայերէնն է ու արեւմտահայ գաղութի մը մէջ ալ կ'ուզեն այդ լեզուն փոխանցել վերնոց զաւակներուն, ոչ մէկ մերժում կրնայ արդարացուիլ: Նոյնիսկ, այդ նախընտրութիւնը վերադարձի հեռանկար մը կը ներշնչէ, քանի որ խնդրոյ առարկայ հատուածը, դըժուար չէ ենթադրել թէ մեծ մասով արտագաղթողներէ կը բաղկանայ: Այս կէտը մտածել կուտայ նաեւ երբեմն կոպիտ այն հակազդեցութիւններուն մասին, որոնց այս եկուորները թիրախ կ'ըլլան երբ հայկական միջավայրերու մէջ արեւելահայերէնով կ'արտայայտուին:

ԺՄՖ-ի ուսուցչուհի Ն. Կարապետեանի պատասխանին մերժելի մասը «երկրին ուղղագրութեան» վերաբերողն է: Դասական ուղղագրութիւն դասաւանդելու անկարողութենէն ուրիշ բան կը նչանակէ՞ հայերենիքի պատմուճանով ներկայացուած պատճառաբանութիւնը: Բնութեամբ, ըստ ածին պէս ամբողջ ԺՄՖ-ին յատուկ որոշում մը չէ արեւելահայերէն ու երկրին ուղղագրութեամբ դասաւանդութիւնը, ինչպէս ստուգինք: Փարիզի մէջ, օրինակ, ամենայն նախանձախնդրութեամբ կը պահպանուի արեւմտահայերէնի ուսուցումը, դասական ուղղագրութեամբ:

Լեզուական այս խառնապուրին վերջին արարը Սփիւռքի հայութիւնը հետաքրքրող յատկանիշ ունի: Կ'անցնի «Հայկական ժամանակ»ի Մարտ 8-ի թիւին մէջ: Նիւթը Պ. Հայրիկեանի հրաժարականն է: Նայիրա Զօհրապեան դասական ուղղագրութեան վերադարձի ջերմ կողմնակից այս դէմքին նկատմամբ յայտնի հեգնանքով կ'արձագանգէ հրաժարականը բացատրող անոր մամուլի ասուլիսին: Չի հասկնար թէ դասական ուղղագրութեան հարցը ինչո՛ւ այդքան կը տանջէ Հայրիկեանը: Ապա կը յիշէ որ անցեալ տարի (*) Գրողներու Միութեան մէջ հաւաքուած խումբ մը «հայդատական» ախպարներ» կանուանուած հայաստանցի գրողները, լեզուաբանները ու նաեւ Պ. Հայրիկեանը որ անցնին դասական ուղղագրութեան:

«Հայդատական ախպարնե՛ր». հեգնանքին, արհամարհանքին, նաեւ վրէժկատութեան այս եզական խտացումը կ'ոգեկոչէ ժողովուրդին այն կէսը որ առանց ոտքին տակ հող ունենալու, մօտ դարէ մը ի վեր կը պայքարի իրմէ խլուածին հաշիւը պահանջելու համար: Այդ պայքարը անոր դէմ դիտեղած էր գրեթէամբողջ աշխարհը. այսօր, Ն. Զօհրապեանի թքած պիտակով անարդա՞ր է տպաւորութիւնը թէ Հայաստանէն չերտ մըն ալ պէտք է տեսնել այդ աշխարհին զինակիցի դերքին մէջ: Հորհրդային տարիներու «ախպար»ին վարժուած էինք, անոր ներչնչած դառնութեան չատ երգիծական կատղապար մը ձեւելով: Սակայն, անկախութեան օրով անոր աւելցած «հայդատական»ը կարելի կ'ըլլա՞յ նոյն ճակատագրին արժանացնել:

Շատ հաւանօրէն, վերոնչեալ երեք անունները յաջորդ ստացողներէն ըլլան: Մեսրոպ Մաշտոց չքանչանին: Լրագրողուհին ու «ականատուր լեզուաբան»ը «Հայդատական ախպար»ներու, անոնց լեզուին Հայաստանի սպառնացող վտանգը մատնանչելու իրենց հայրենասիրական կեցուածքին, իսկ ԺՄՖ-ի ուսուցչուհին՝ մոլորեալները հայրենի ուղղագրութեան ուղիղ ճամբուն տանելու ջանքին համար:

Ու այս անգամ, «հայդատական ախպար»ի լսո՛ւնք՝ ոչ ոք պիտի զարմանայ, ընդվզի, կամ գոռնչայ: Ամէնուն, իր բաժինը ու բարի՛ վայելում բոլորիս:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

(*) Այդ հատուածին ճիշդ թուականն է 1999 Սեպտեմբեր 24. յաջորդ օրը՝ Հայաստան - Սփիւռք առաջին խորհրդաժողովի երկօրեայնն:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ «ՌԵՄՈՆ ԵՒ ԱՆԻ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ

200·000 ՏՈԼԱՐ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԵՑԱՒ

ԿԼԷՆՏԷԼ («Ցառաջ») - Կիրակի, Մարտ 17-ի երեկոյեան ժամը 7·30-ին, տեղի ունեցաւ Կլէնտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ «Ռեմոն եւ Անի Գույումճեան» սրահին պաշտօնական բացումը: Ներկայ էին Մանուէլ Եպիսկոպոս Պաթաղեան, Առաքելական եկզարկ Միացեալ Նահանգներու եւ Գանատայի կաթողիկէ Հայոց, Հայաստանի Լոս Անճըլըսի ատենապետ Վալերի Մկրտումեան, Հ. Ց. Դաշնակցութեան, Օ. Օ. Միութեան, Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչները, Մը խիթարեան եւ Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու վարժարաններու տնօրէնները, եկեղեցւոյ բարերարներ եւ չուլ 200 հիւրեր:

Հ. Օգոստինոս Վրդ. Սեքուլեանի կողմէ կատարուած սեղանօրհնութենէ ետք բացման խօսք արտասանեց Պօղոս Գուրեղեան, ի մէջ այլոց նչելով. «Այս նորակառոյց եկեղեցին քրիստոնէական մեր հաւատքին սիւնն ու այն փարոսն է, ուր կէ մարդկութեան սրտերուն յոյսի եւ լոյսի ճառագայթներ պիտի չողարձակուին: Ինչպէս անցեալին, այսօր եւս, իրրեւ հալածուած ժողովուրդ, մեր մէջ գոյութիւն ունի ներքին ուժականութիւնը, որ տեսլապաշտ մեր հոգեւորականներն ու հաւատացեալները կը մղէ, հակառակ իրենց դէմ ցցուող ամէն ճեւի խոչընդոտներուն, մեր ժողովուրդին պատիւ բերող այսպիսի հրաչակերտ տաճար մը կառուցանել հայաշատ այս չրջանին մէջ: ... Աստուածահաճոյ այդ նպատակին հասնելու համար մեր համայնքը տնտեսական կարողութիւնը չունէր, ո՛չ ալ այն մեծահարուստ բարերարները, որոնք քոյր համայնքներուն մէջ այնքան նուիրումով կը գործեն: Մենք դրամի ու միլիոնատէր բարերարներու փոխարէն թախտաւորուած ենք իրենց հաւատքի ուժով լեռները չարժող հաւատացեալներու մեծ թիւով: ... Աստուածոյ տաճարը անխտիր բոլոր հաւատացեալներուն կը պատկանի: Եւ ատոր խօսուն օրինակը, հայութեան պատիւ բերող այս համալիրին դիրք ծննդոցն է: Անոր համար որ բարերարներուն մէջ կարեւոր թիւ կը կազմեն քոյր եկեղեցւոյ մը ւակները: Սրահին մէջ հայկական պրիթէք բոլոր կազմակերպութիւններուն նկելկայացուցիչներու հատախտրումը փաստ մըն է, թէ մեր համայնքը առանձին չէ եւ թէ հայութեան մեծամասնութիւնը կը հաւատայ միասնութեան զաղափարին»:

Օրուան հանդիսավարը՝ Արա Արոյեան, կատարեց եկեղեցւոյ կառուցման հաչուետուութիւնը, նչելով որ հոդամասը արժած է 1,1 միլիոն, փակ եկեղեցւոյ եւ համալիրի կառուցումը 3,6 միլիոն տոլար: Պարտքերուն մեծ մասը վճարուած է չնորհիւ բարերարներու եւ ազնիւ նուիրատուներու մասնակցութեան. ներկայի ընդհանուր պարտքն է 2 միլիոն տոլար: Շնորհիւ եկեղեցւոյ Հովիւին եւ չարակից մարմիններու ճիգերուն, 60 հոգի ամսական նուիրատուութեան խոստում կատարած է ցարդ, գոյացնելով 7 հազար տոլարի եկամուտ մը: Աչխատանք կը տարի մասնակցողներու թիւը բարձրացնել 300-ի, ապահովելով ամսական 25 հազար տոլարի եկամուտ մը, որպէսզի եկեղեցին եւ համալիրը ամբողջովին նուիրուի իր առաքելութեան, ժողովուրդին հոգեւոր եւ մչակութային ծառայութեան:

Խօսք առնելով սրահին բարերարը՝ Ռեմոն Գույումճեան, իր ուրախութիւնը յայտնեց աստուածահաճոյ ծրագրին իր մասնակցութեան համար եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն եւ համայնքին զօրավիգ ըլլալ Հովիւին եւ կարճ ժամանակուան մէջ փակել պարտքերը:

Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանին տնօրէնուհին՝ Քոյր Եւքաքեայ Քէչէիեան խօսք առնելով բացատրեց «Այսօր հայկական գաղութը կ'արձանագրէ նուաճում մը եւս: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կառուցումին եւ բացումին ետք, այսօր, կը բացուին դռները «Ռեմոն եւ Անի Գույումճեան» սրահին եւ այսպէսով համալիրը կը հասնի իր ամբողջութեան: Պատուական այս գոյքին բա-

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 6–ին, տպաւորիչ կերպով նշուած է Մեծ Պահքի Միջինքը, նաեւ օտար յարանուանութեանց ներկայացուցիչներով։ Ա–րարողութեան ընթացքին, Պատրիարքը խօսած է Քրիստոսի յարութեան ոճին պատրաստուելու հրամայականին մասին։ Ցաւարտ արարողութեան, բոլոր ներկաները համախմբուած են Պէզճեան սրահը, ուր Պատրիարքարանի Տիկնանց Ցանձնախումբը ճոխ եւ ճաշակաւոր սեղաններ պատրաստած էր։ Պատրիարքը Թրքերէնով չնորհակալութիւն յայտնած է ներկայ օտար հոգեւորականներուն։

*
**

ՋԱՀԼԻ մէջ (Լիբանան) Մարտ 1–ին 1,0Մ–ի (Լիբանանի Օգնութեան Խաչ) Շուչի մասնաճիւղը պոմպարած է իր հերթական ժողովը, որու ընթացքին եղած է նաեւ դասախօսութիւն մը եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Դասախօսը՝ Շահանդուխտ Չէչոյ դրած է գլխաւորաբար Հայու ինքնութեան պահպանման վրայ։ Կոչ ըրած է նաեւ կառչելու մեր մշակոյթին բոլոր մարզերուն, մանաւանդ պահելու Հայոց լեզուն, հայկական աւանդութիւնները եւ Հայը բնորոշող բոլոր յատկանիշները։

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան երդիքին տակ, Մարտ 9–ին, տեղի ունեցած է մանկական թատերական ներկայացում մը պատրաստուած Սօսի Ճլնտոյեան – Այվազի ճիպերով եւ բեմադրութեամբ։ Նորակազմ թատերախումբը իբր առաջին ներկայացում ընտրած էր երկու թատերախաղ նորոգ հանգուցեալ Ատրինէ Տատրեանէ։ «Փաթիլ» մանկոց թատերախումբը ներկայացուցած է «Ապարակապանուհին ու անասունները» եւ «Բանջարանոցին մէջ» ու մեծ խանդավառութիւն ստեղծած հանդիսականներու մօտ։ Երկու խաղերը ընդմիջուած են գեղարուեստական յայտագրով մը։

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ «ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԻՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ»

Ակադեմիկոս ասազ դէմք Վարազդատ Ցարուխիւնեան, հետեւելով իտալական Վերածնունդի ճարտարապետութեան վարպետներու կենսագիրը Վազարիի, իրեն ժամանակակից ճարտարապետներու, հետազօտողներու, արուեստագէտներու կեանքն ու գործունէութիւնը ամփոփած է հատորի մը մէջ։ «Արուեստակից ժամանակակիցներս» խորագրով այդ հատորին մէջ գլուխներ նուիրուած են Թ. Թորամանեանի, Ա. Թամանեանի, Ց. Օրբելիի, Ռ. Իսրայէլեանի եւ ուրիշներու որոնք կարեւոր ներդրում ունեցած են Հայաստանի քաղաքաշինութեան, յարդարանքի գործին մէջ։ Գիրքը հրատարակուած է ամերիկահայ գըրասէր–փարերար Ցարուխիւն Սիմոնեանի մեկենասութեամբ ու նուիրուած է Երեւանի Շինարարական հիմնարկին 70–ամեակին. հաստատութիւն ուր ուսանած, ապա տասնեակ տարիներ մինչեւ խոր ծերութիւն դասաւանդած, ամպիոններ վարած է հեղինակը որ այսօր 93 տարեկան է։

ԱՌՆԱՔ ԴԱԼԱԼԵԱՆ, ՈՒՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՏՕՔԹՈՐ ՄԸ

Հայաստանէն երիտասարդ ուսուցագէտ Ա. Դալալեան 22 տարեկանին տիրացած է Ուսողութեան տոքթէօրի տիտղոսին։ Ան Դեկտ. 19–ին իր ատենաճառը պաշտպանած է Լը Մանի համալսարանին մէջ, եօթը հոգինոց դատակազմի մը առջեւ, որուն մաս կազմած են ատենաճառին ղեկավար Եուրի Քուտոյեանց եւ Ֆիլիփ Փիլիպոսեան։

Ա. Դալալեան հինգ տարի առաջ եկած է Հայաստանէն, կատարելագործելու համար ուսողութեան ուսումը։ Կարճ ժամանակի մէջ տիրապետելով Ֆրանսերէնին, նախ մէթրիզ–ը ըրած է, ապա հաւանականութիւններու նիւթով DEA–ն, Փարիզի վեցերորդ համալսարանին մէջ։ Կ'արժէ նշել որ 15 տարեկանին չհասած է ուսողութեան Հոնկ – Գոնկի միջազգային ողիմպիականներուն առաջնութիւնը։ Ատոր եւ յետագայ յաջողութիւններուն մէջ վճռահաւար դեր ունեցած է հայրը՝ Սամուէլ Դալալեան որ նոյնպէս ուսողագէտ է եւ ներկայիս կը դասախօսէ Երեւանի համալսարանին մէջ։

«Estimation non-paramétrique asymptotiquement efficace pour des processus de diffusion ergodique» խորագրուած ատարտաճառով Ա. Դալալեան ուսողութեան Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ տոքթէօրն է։

— Livres reçus —

HAYASTAN
1889 - 1925
Les enfants d'Arménie dans la tourmente

PIERRE DUFOUR
Préface de
Mgr. **Daron Gerejian**
Vicaire général des Arméniens du Midi de la France
Avant-propos de
Mr. **Garo Hovsepian**
Maire des 13ème et 14ème arrondissements de Marseille

Ed. Lavauzelle, 87350 Panazol

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ՀՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ·

ՆՈՐ ՀԱԽԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

– Անչուշտ պիտի կարդացուին։

– Մէկը ծածկագրութեան նամոտղ բաներ ալ կան, – կ'աւելցնէ լրտեսը։

– Մենք այդ ծածկագրութեան բանալին դիւրաւ կը գտնենք, – դիտել կուտայ Ալի Բիզա։

– Թուանշաններ ալ կան, որոնցմէ տակաւին բան մը չենք կրնար կոր հասկնալ։

– Անձի անուններ ալ կա՞ն։

– Կան, բայց կեղծ անուններ են կարծեմ։

– Բայց ի՞նչ կարեւորութիւն ունի այդ տեղեկագիրներուն մէջ եղածները, – կը գոչէ Շաւարշ Միսաքեան, – քանի որ անոնք ինչպէս յայտարարեցի, ինծի չեն պատկանիր։

– Դուն լռէ՛, – կը գոչէ Ալի Բիզա, – մեր գործի մի՛ խառնուիր, մենք գիտենք, թէ այս տեղեկագիրները որուն են... ստախօ՛ս։

Ցետոյ ժանտարմաններուն դառնալով՝ կը հրամայէ.

– Առէ՛ք, այս մարդը տարէ՛ք եւ աչքէ մի՛ հեռացնէք։

Շաւարշ կը փոխադրուի խուց մը, ուր երկու սուինաւոր ժանտարմա կը հսկեն իր վրայ։

Ժամ մը ետքը դարձեալ գինքը կը տանին, այս անգամ Քըմմը սխալի տնօրէն Ըէչատ պէյի սենեակը, ուր կը գտնուէին նաեւ ոստիկանութեան տնօրէն Պէտրի պէյ եւ Ալի Բիզա։

Երկու սուինաւոր ոստիկաններ կը հրամայեն դրան քով, հակառակ որ երիտասարդը քէյֆիճէով կապուած է։

Քովի սենեակը կը գտնուին Արթին եւ Հիտայէթ։

Այս անգամ Պէտրի պէյն է, որ կը հարցաքննէ Շաւարշը։

Հարցաքննութիւնը կը սկսի երիտասարդին ինքնութեան խնդրով։

Ձերբակալուածը կը տեսնէ, թէ այլեւս անօգուտ է ինքզինք ծածկել եւ կը խոստովանի, թէ ինք Շաւարշ Միսաքեանն է։

– Ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չյայտնեցիր ինքնութիւնդ, – գոչեց Պէտրի պէյ բարկացած։

– Պարզապէս օձիքս ազատելու համար ձեր ձեռքէն, – պատասխանեց երիտասարդը։

– Մէկ տարիէ ի վեր ինչո՞ւ ծածկուած մնացիր։

– Որովհետեւ գիտէի, որ ոստիկանութիւնը գիս կը փնտռէր։

– Ինչո՞ւ համար քեզ կը փնտռէր։

– Ձեմ գիտեր, ես որեւէ յանցանք մը չունէի։

– Քանի որ անմեղ էիր, ծող գայիր անձնատուր ըլլայիր, փոխանակ պահուտելու եւ ի վերջոյ Պոլսէն փախչիլ փորձելու։

– Ատիկա կ'ընէի, եթէ ձեր արդարութեան վրայ հաւատք ունենայի, – պատասխանեց Շաւարշ։

– Ուրեմն մեր արդարութեան վրայ հաւատք չունի՞ս։

– Ո՛չ, – ըսաւ երիտասարդը։

– Ինչո՞ւ համար։

– Որովհետեւ այդ արդարութիւնը դոյութիւն չունի։

– Ինչպէ՞ս կը համարձակիս այդպէս խօսիլ, անամօ՛թ, կրնա՞ս ապացուցանել այդ։

– Անշուշտ կրնամ ապացուցանել, փո՞ւչ ըրիք Զօհրապն ու Վարդգէսը եւ ուրիշ հարիւրաւորներ։

– Անոնք, որովհետեւ պետութեան դէմ կը դաւաճանէին, աքսորեցինք։

– Առանց դատուելու սակայն, եւ ո՛չ թէ աքսորեցիք, այլ սպաննեցիք։

– Սպաննեցի՞նք մի։

– Զօհրապ եւ Վարդգէս չէ՞ն մեռած։

– Մենք ի՛նչ յանցանք ունինք, տակաւին մարդիկ են եղեր, ճամբու յոդնութիւններուն չեն դիմացեր, – պատասխանեց Պէտրի պէյ անամօթաբար։

– Հապա Էրզրումի եւ Սըվազի Հայերը, որոնք տեղահան ըրիք, արդարութեան դո՞րծ էր այս, – գոչեց Շաւարշ, որուն ձայնը յուզումէն կը դողար, – արդարութի՞ւն էր անմեղ տղաքը եւ կիները, հազար ու մէկ զրկանքներով, իրենց տեղերէն խլել ու լեռնէ լեռ թափառեցնել։

– Պարապ խօսքե՛ր, – գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, – մենք Հայերը պաղ երկիրներէ հանելով տաք երկիրներ փոխադրեցինք, փոխանակ մեզի չնորհակալ ըլլալու՝ մեզ կ'ամբաստանէք, եթէ այդ տեղահանութիւնները ըրինք՝ պատճառը դո՛ւք էք։

– Ինչո՞ւ համար։

– Որովհետեւ մեզի դէմ դաւաճանեցիք, մեր թշնամիներուն հետ միացաք։

– Մենք բացարձակապէս չէզոք մնացինք, – պատասխանեց Շաւարշ։

– Հապա Վանի դէպքե՞րը...

– Վանի դէպքերը դուք ստեղծեցիք՝ սպաննել տալով դաշնակցական պետերը։

Պէտրի պէյ պահ մը հեռացաւ եւ գնաց քովի սենեակը, ուր ինչպէս ըսինք, կը գտնուէին Հիտայէթ եւ Արթին եւ որոնք դրաված էին տեղեկները քննելու։

Ըէչատ պէյ, որ հայերէն գիտէր, սկսաւ հայերէն լեզուով խօսիլ Շաւարշի հետ։

– Ինչո՞ւ այդպէս խիստ պատասխաններ կուտաս, – ըսաւ երիտասարդին, – այդ կերպով ո՛չ թէ քեզ մը չես չահիր, այլ ընդհակառակը՝ վիճակդ կը ծանրացնես։

– Ես ճշմարտութիւնը խօսեցայ։

– Ճշմարտութիւնը խօսիլ միշտ խոհեմութիւն չէ, ո՛չ ալ խելացութիւն։ Եթէ կ'ուզես օձիքդ ազատել, բոլորովին տարբեր ընթացք մը պէտք է բռնես։

– Ի՞նչ ընթացք, .. հարցուց երիտասարդը։

– Պէտք է անկեղծութեամբ ամէն բան խոստովանիս։

– Խոստովանելու բան մը չունիմ։

– Մենք գիտենք, որ դուն դաշնակցական գործիչ մըն ես եւ այս մեկ տարուան ընթացքին, նոյնիսկ ծածկուած մը–նալով հանդերձ՝ քօմիթէ մը կազմած ես։

– Բացարձակապէս սուտ է, – բողոքեց Շաւարշ։

Նոյն միջոցին ներս մտաւ Պէտրի պէյ։

– Ինծի նայէ՛, – ըսաւ Շաւարշին դառնալով, – տեղեկներուն մէջ այնպիսի բաներ գտանք, որոնք բաւական են քեզ կախաղան հանելու։

(Շար· 193)

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ը· ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

HERITAGE

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

(գրուած՝ 1911 թ·)
Դրամա
Զորս գործողութեամբ
Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16–ին
Dimanche 7 avril à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 եւրօ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգեպարծուելիները, Նոր Տարուան եւ Ծնունդին առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է ԻՒՂԱԴԻՆի հետեւեալ նուէրները· _

Ա· ՅԱՆԿ

ԵՒՐՕ

Օր· Հերմինէ Թաշճեան 25, Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 250, Տէր եւ Տիկին Ռ· Թիւեաքեան 155, Տիկին Վարդուհի Շահպազեան 50, Տիկին Վարդանոյշ Գարաօղլանեան 50, Օր· Ա· Խաչատուրեան 16, Տէր եւ Տիկին Վ· Աթի _ Ֆըչըճեան 100, Տիկին Ժոզէթ Տօնիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Թուֆանեան 15, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պոյաճեան 7·62, Պր· Կարապետ Տէրվիշեան 30, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Սայրիմ 15, Պր· Ժան Տաքէսեան 30, Տէր եւ Տիկին Վէնսան Խըռլագեան 28, Պր· Վ· Սարգիսեան 61, Պր· Վարդգէս Փափազեան 40, Տիկին Մէրի Նալպանտեան 15·24, Տիկին Ագնիւ Պագդալեան 50, Պր· Եդուարդ Ամէմեան 200, Պր· Տիգրան Հէքիմեան 30, Տիկին Վարդուհի Շիրինեան 150, Տիկին Մամբրէ Սանտալճեան 30·49, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Այնալը 15·24, Տիկին Անիճա Ալեքսանեան 305, Տիկին Առլէթ Ճակոբեան 38, Տէր եւ Տիկին Ժան Փէրէթի 76, Տիկին Մարի Ամլազեան 45·74, Տիկին Վերոնիք Վան Լով 20, Տիկին Սեւըրին Գլվըրեան 25, Պր· Փիէռ Գոնտացեան 40, Տիկին Կիլտա Քարիմեան 10, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 40, Տիկին Մարգրիտ Ճէպէճեան 16, Օր· Մարի Տերճակեան 40, Տէր եւ Տիկին Ժոպէֆ Իշխանեան 35:

(Շար·)

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ *ՄԱՐՏ 28*
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8_ին:
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթերցեաց Պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՂԱՑ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
Առանձին ժամը 16_ին:
Խաւարում ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ *ՄԱՐՏ 29*
Յիշատակ Չարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ *ՄԱՐՏ 30*
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16_ին:
Ճրագալոյցի կամ Խմման պատարագ ժամ· 17_ին:
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆԱ· ԴԼԼՃԵԱՆ

Ս· ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10_ին, Առանձին երեկոյեան ժամը 17_ին, Խաւարում ժամը 20_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30_ին, Խմման պատարագ ժամը 17·30_ին:

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 11_ին:
Առանձին ժամը 16_ին:
Խաւարում ժամը 19_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման ժամ· 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10_ին:
Առանձին ժամը 17_ին:
Խաւարում ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16_ին:
Խմման պատարագ ժամը 17–ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (*ՄԱՐՏ 28*)
Առանձին ժամը 18_ին:
Պատարագ ժամը 19_ին:
Խաւարում ժամը 21_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ցիշատակ ընթրեաց ժամը 10·30_ին:
Առանձին ժամը 17_ին: Խաւարում երեկոյեան ժամը 20_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Կարգ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց Ս· Զատկի
Ժամերգութիւն եւ Խմման պատարագ ժամը 17_ին:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9_ին: Ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Առանձին ժամը 16_ին: Կարգ Զարչարանաց ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ժամերգութիւն ժամը 16_ին:
Ընթերցուածք ժամը 16·30_ին:
Պատարագ ժամը 17_ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Առանձին ժամը 17_ին:
Կարգ խաւարման ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը՝ 16·30_ին: Պատարագ ժամը 17·15_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ–ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Առանձին ժամը 18_ին:
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԻՏԻԵԱՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին, Ճրագալոյցի պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԻՏԻԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին:

L'HOMME A L'HISPANO
COPIE RESTAUREE

Շաբաթ, Մարտ 30, ժամը 17_ին
Սինէմաթէքի մէջ,
42, Boulevard Bonne Nouvelle, Paris 10ème
կ՚ներկայացուի Ժիւլիէն Տիւվիվիէի համր ֆիլմ (1929) որու գերասանն է
ԱՇՕ ՇԱԽԱԹՈՒՆԻ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ–ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բաւնախօս՝
ԿԱՐԼԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ՝
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAÏNE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet
Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

LOURDES 2002

du 8 au 11 mai

Pèlerinage arménien de France

Départs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.
RENSEIGNEMENTS :
Eparchie : 01 40 51 11 90 — **Paris :** 01 44 59 23 50
Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**
Les inscriptions seront closes le 8 avril.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 28
JEUDI
28 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·394 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·394

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՋԱՐԴ ՆԱՆԹԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԸ

8 ՄԵՌԵԱԼ, 30 ՎԻՐԱՒՈՐ, 14-Ը՝ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Ջորեքշաբթի, Մարտ 27–ի առաւօտը դեռ կարելի չէր եղած բացատրել այն ոճրային արարքը, որ գործուած էր քանի մը ժամ առաջ, ժամը ճիշդ 1·11–ին փաթիզեան հիւսիս – արեւմտեան արուարձաններէն՝ Նանթէռի քաղաքապետարանը:

Արդարեւ, այդ ժամուն է որ համայնավար քաղաքապետուհին կը յայտարարէր թէ նիստը փակուած է, երբ հանդիսականներու նստարաններէն մէկը կը խուժէր ընտրեալներու վրայ եւ կը սկսէր կրակել երկու ատրճանակով: Ոմանք կը ջանային զսպել, բայց մեծ դժուարութեամբ կը յաջողէին, երբ արդէն մեծ աղէտ մը գործուած էր: Ութ մեռեալ կային, 30 վիրաւորներ, որոնց 14–ը չատ ծանր վիճակի մէջ: Մեռեալները, բոլորն ալ թաղապետական խորհրդականներ էին, հինգը՝ համայնավար ինչպէս կը հաստատէր Ռոպէր Հիւ: Անմիջապէս տեղւոյն վրայ կը փութար Լիոնէլ Ժոսփէն եւ ժամը 7–ի չուրջ ալ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ժակ Շիրաք, մինչ մարզապանը կը հարցաքննուէր ոստիկանատունը: Որեւէ ձեւով կարելի չէր բացատրել կատարուածը. ենթական, 30–ամեայ անձ մը, սովորութիւն ունէր ներկայ ըլլալու թաղապետական խորհուրդի նիստերուն, բայց, ոչինչ նախատեսել կուտար նման արարք մը: Ակնարկ է ըսել թէ պարզուած պատկերը ահաւոր էր, խուճապը՝ մեծ եւ ոչ վարչապետ –թեկնածուն ոչ ալ նախադահ – թեկնածուն կրցած էին որեւէ ձեւով բացատրութիւն մը գտնել, գոհանալով ընդհանուր տրակումներով, ինչպէս՝ մահացու խելագարութիւն, մտային խանգարումի տէր անձի մը գործ եւ այլն, եւ այլն: Նոյն հակազդեցութիւնը ունէր Ներքին նախարար Տանիէլ Վայան:

Ժոսփէնի առողջական վիճակին մասին, անգլիական «Սընտէյ Թայմզ» թերթը բաւական ազմուկ հանած է, գրելով թէ ֆըրանոական մամուլը կը ծածկէ Ժոսփէնի հիւանդութիւնը: Իրականին մէջ, գաղտնիք չէ որ Ժոսփէն վահանագեղձի (թիրոյիտ) գերաճումէ կը տառապի տարիներէ ի վեր (1987–էն) եւ գործողութեան ենթարկուած է 1994–ին: Այդ հիւանդութիւնը կրնայ բացատրել նաեւ տրամադրութեան փոփոխութիւններ, յանկարծակի բարկութիւններ եւ այլն, եւ այլն: Թեկնածուներու առողջական վիճակը մշտա նիւթ է մեռելներուն եւ Շիրաքի մասին ալ նման արտայայտութիւններ եղած են, ինչ որ ըսել տուաւ Ժոսփէնի, թէ ծերացած է, մաշած է, ինչ որ բաւական տուղի նստաւ եւ կը նստի իրեն: Մեռելներու նիւթ է նաեւ Ժոսփէնի մէկ ուրիշ ձախող խօսքը, երբ հեռատեսիլէն ըսաւ թէ նուազ վտանգաւոր է տունը նստած հաչիչ (ժուէճ) ծախել քան խմել կառք վարելէ առաջ...: Ընտրապայքարի չրջագիծին մէջ, Թուլոն գտնուած ատեն, Մարտ 26–ին, Լը Փէն ալ, որու միչտ 58 ատորպրութիւն կը պակսի, յայտարարեց որ Շիրաք իրաւունք ունի, երբ կ'ըսէ թէ այս ընտրութեան մէջ ազգային չահն է որ ինդրոյ առարկայ է: Ազգային չահը, այսօր, հրաժեշտ առնել է Շիրաքէն, մը ենթարկուած է եւ յաջորդական ժամերուն բազմաթիւ ցնցումներ ալ եղած են: Երկրաչարժը պատահած էր Քաշմիրի հիւսիսը, 200 քիլոմեթր հեռու մայրաքաղաքէն եւ ամբողջովին քարուքանդ եղած էր Նահրին քաղաքը: Կարելի չէր ճշդել զոհերու թիւը, կ'ըսուէր թէ 1500–էն 4800 մեռեալ կար, ըստ ՄԱԿ–ի աղբիւրներուն, չուրջ 2000 վիրաւոր եւ անհամար անօթեւան բնակիչներ: Շարժին զօրութիւնը 6 աստիճան եղած է Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափին վրայ կոչ եղած է համաչխարհային օգնութեան: Նախ, պէտք է մեռեալները թաղել առաջքն առնելու համար համաճարակներու, վիրաւորներով զբաղիլ, ապա՝ անօթեւան բազմութեամբ:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՔՐՈՒԹի արարական վեհաժողովը կը բացուէր Մարտ 27–ին առանց Արաֆաթի, բայց, նաեւ առանց Եգիպտոսի նախագահին՝ Հ. Մուպարաքի: Այս վերջինին բացակայութիւնը կը բացատրուէր Եգիպտոսի ծանր վիճակով, բայց կ'ըսէր նաեւ թէ Մուպարաք չատ զժգոհ մնացած է որ, Սաուտի Արաբիա Մեծաւոր – Արեւելքի համար ծրագիր մը պատրաստած ըլլայ առանց վրեն հետ խորհրդակցելու: Գալով, Արաֆաթի, նա ըսուեցաւ որ Շարոն արտօնութիւն չի տար որ երթայ, բայց, Արաֆաթ ալ Շարոնի վերջնական որոշումէն առաջ իսկ, յայտարարեց թէ պիտի չերթայ, նախընտրելով կայսր մը մնալ Ռամալլայի մէջ, քան՝ թագաւոր ըլլալ Պէյրութ: Իր վախն այն է, որ եթէ Պէյրութ երթայ, այլեւս չի կրնար Ռամալլա վերադառնալ: Պաղեստինեան ղեկավարութիւնը եւ Արաֆաթ որոշած են կ'ըսուի յայտարարութեան մը մէջ որ Արաֆաթ կը մնայ իր ժողովուրդին հետ, դէմ դնելու համար իսրայէլեան յարձակման: Զեն ուզեր խոսթացնել կառավարութեան առիթ մը տալ որ արգիլէ ըլլայ Արաֆաթի վերադարձին հողամասերուն մէջ:

ՄԵՐՁԱԻՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ, ամերիկացի բանագնացը՝ Զինիի չյաջողեցաւ հրադադարի մը չուրջ համաձայնութիւն ստեղծել կողմերու մէջեւ: Միւս կողմէ, Հեպրոնի մէջ, Միջազգային Ահժամեայ ներկայութեան մաս կազմող երկու զէտեր սպանուած են սխալմամբ: Հալհուլի մէջ է, Հեպրոնի մօտ, որ Թուրք մը եւ գուիցերացի կին մը թիրախ ծառացած են, սխալմամբ, Պաղեստինցիներու, որոնք կը հսկէին իսրայէլացի գինուորականներու երթեւեկի ճամբուն վրայ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ նոր դժբախտութիւն մը ապրած է Մարտ 26–ին, երբ երկրին հիւսիսային չրջանը ծանր երկրաչարժի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼՔԱԾ Է ՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎԸ

Հայաստանէն Փոխադրութեան եւ Հաղորդակցութեան նախարարին գլխաւորած պատուիրակութիւնը որ Պոլսոյ մէջ կը մասնակցէր միջազգային ժողովի մը (Մարտ 17 – 27), Մարտ 25–ին լքած է ժողովը ու Երեւան վերադարձած: Այդ մասին նախարարութիւնը որեւէ բացատրութիւն չէ տուած: Ժողովին կը մասնակցէին աւելի քան հարիւր երկրի պատուիրակութիւնները, օրակարգի վրայ ունենալով հեռահաղորդակցութեան զանազան հարցեր:

*
**

Ա.Ի. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ՈՒ Վ. ՀԱՅՈՑԵԱՆ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԱԾ

Երկուշաբթի, Մարտ 25–ի ուշ երեկոյեան, նախկին Արտաքին գործերու նախարար եւ այժմ ՀՀՇ վարչութեան նախագահ Ալէքսանդր Արզումանեան ու նախկին երեսփոխան ՀՀՇ վարչութեան անդամ Վահագն Հայոցեան ծանրօրէն խոշտանգուած են:

Պատահարին մանրամասնութիւնները դեռ ստոյգ չէին, սակայն համաձայն զանազան վկայութիւններու, անոնք ժամադրուած են «21–րդ դար» կուսակցութեան նախագահ Դաւիթ Շահնազարեանի հետ «Կանաչ սրահ» կոչուող սրճարանը, ուր մուտքի պահուն ծագած վէճին յաջորդած է խոշտանգումը՝ սրճարանին անձնակազմին կողմէ: Ծեծողները, ապա զանոնք փոխադրած են Ներքին գործերու բաժին, ուր ոստիկանութիւնը փորձած է տուժածները ենթարկել թմրեցուցիչի քննութեան, եւ աւելի ուշ ալ Ա. Արզումանեան ու Վ. Հայոցեան փոխադրուած են էրեբունի հիւանդանոցը:

Ներքին գործերու նախարարութիւնը յայտնած է թէ դատախազութիւնը հետաքննութիւն կը կատարէ:

«ԸՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 26 / 27)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ

Անդրադառնալով Վ. Օսկանեանի արտայայտութեան թէ Ղարաբաղեան հարցը առանց Լ.Ղ.Հ համաձայնութեան չի կարգաւորուիր, Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարը Գուլիեւ չափազանցու-

թեամբ ու խեղաթիւրումով ամբաստանած է գինքը: Ան լսած է թէ վերջերս Հայերը կը քարոզեն «չինծու» այն թէզը որուն համաձայն Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք Ղարաբաղը անկախութիւն հռչակած է, ուստի Ադրբեջանի մաս չի կազմեր: Ադրբեջանցի նախարարը կը կրկնած է թէ Ղարաբաղը Ադրբեջանական հող է եւ այդպէս ալ կը մնայ, թէեւ ներկայիս գրաւուած է: Խօսելով Փրահայի մէջ ծրագրուած յառաջիկայ բանակցութիւններուն մասին, Գուլիեւ ըսած է թէ առայժմ դժուար է դուշակել անոնց ընթացքը, բայց անոնք իրենց դերը կ'ունենան հակամարտութեան կարգաւորման մէջ:

*
**

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ջուարթնոց օդակայանին մէջ վրաստանի երկու քաղաքացիներու մօտ գըտնուած են 83 առճեռն հեռաձայններ որոնց տէրերը փորձած են առանց յայտարարելու մաքսէն անցընել: Վրաստանի հայ քաղաքացին մը ալ թոն մը եղեւինի ճիւղ եւ մօտ 2000 ծաղիկ չանացած է մտցնել Հայաստան, խուսափելով մաքսային հրկոդութենէն:

*
**

ԿՐԱՄՆՈՂԱՐ Կ'ԱՐՏԱՔՍԷ ԱՊՕՐԻՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կրասնոդարի նահանգապետութիւնը որոշած է իր տարածքէն արտաքսել բոլոր այն եկուորները որոնք բնակութեան օրինաւոր արտօնութիւն չունին եւ որոնց համեմատութիւնը հինգէն մէկի հասած է: Որոշուած է բնակութեան արտօնութեան համար պահանջուած գումարն ալ լուրջ յաւելումի ենթարկել: Տեղական թերթ մը դրելով այս մասին, ըսած է թէ Կրասնոդար այս ընթացքով որոշած է օրինակ ծառայել երկրին միւս չրջաններուն: Հայաստանի հետ ալ անյապաղ բանակցութիւններու կը ձեռնարկուի, Հայերը հոն վերադարձնելու համար: Նահանգապետութիւնը վարձու օդանաւերով մեռելեթի Թուրքերն ալ Տաչքենդ կը դրկէ: Փոխնահանգապետը յայտնած է թէ Թուրքերը հոն յանցագործ խմբակներ ստեղծելով եւ քնիկ բնակչութիւնները դուրս մղելով զբաղած են: Տեղական իշխանութիւնները նոյն ընթացքը ցոյց կու տան Չէչէններու, Քիւրտերու, Եզդիներու, Տաճիկներու, Գնչուներու նկատմամբ, այն յստակ հեռանկարով որ Կրասնոդարի մէջ ներգաղթողներու համար կեանքի պայմանները չատ ժխտական ցոյց տուին եւ չրջանը ռուսաստանեան Գոսսովոյի մը չվերածուի: Փոխ-նահանգապետը ըսած է թէ Կրեմլինի ղեկավարներն ալ համաձայն են որոշուած քաղաքականութեան:

Ֆրանսայի ու նաեւ Էր–Փէ–Էր–ին համար:

ՄԻԱՅԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ յայտարարած են որ որոշած են 5 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը չնորհել իրաքեան ընդդիմութեան, որպէսզի ան կարենայ պատրաստել երկիրը կառավարելու կարողութիւնը, երբ (կամ եթէ) Ս. Հիւսէյն հեռացուի իշխանութենէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ սպանուած է, Սիբերիոյ քարիւղով հարուստ քաղաքին՝ Սուրգուտի քաղաքապետին կցորդներէն մէկը, Մարտ 25–էն 26–ի գիչերը: Հանդիսատեսի կոչուած զօրավարը՝ Սերգէյ Իվանով սպանուած է, երբ վաճառատունէ մը դուրս կ'ելլէր:

ԻՏԱԼԻՈՅ երեք դլխաւոր սենտիքանները (ձախ, կաթոդիկէ եւ կեդրոն) որոշեցին միացեալ ընդհանուր գործադուլի մը դիմել Ապրիլ 16–ին, բողոքելու համար Պէռլուսքոնիի ընկերային քաղաքականութեան դէմ: Այս որոշումը հետեւանք է Հիւսիսի Լիկայի ղեկավարին՝ Ումպէրթօ Պոսիի մէկ յայտարարութեան ըստ որուն սենտիքանները ահաբեկչութեան դեմին կ'արամադրեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՒՄՐԻ. 12 ՏԱՐՈՒԱՑ ՀՈԳԵՎԱՐՔ

ԿԱՄ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ՝ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻԻՆ ԿՈՉՈՒԱԾԻ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

«Եկ՝ արթնացրու մեռեալներին
կեանքի ճիչով»:
Իրն Անաերսըն

ՏՕՆԱԿԱՆ

Տարեմուտին ի լուր Հայոց աշխարհի յայտարարուեց, որ 2003–ին կը վերանայ Աղէտի գօտի հասկացութիւնը: Դատե_լով «վերացման» տեմպերից՝ կարելի է աւելի հեռուն գնալ եւ նոյնիսկ անլրջութեամբ յայտարարել, որ Հայաստանում երկրաշարժ չի եղել, մինչդեռ գիմբեցի–ների համար կեանքը երկու չափում ու–նի՝ երկրաշարժից առաջ ու երկրաշարժից յետոյ: Երկրաշարժից յետոյ պատմում էին Ֆրանսիացի հոգեբանների մասին, որ զրուցել էին ողջ մնացած երեխաների հետ ու գրառել Դեկտեմբերի 7–ի գիշերը նրանց տեսած երազները, որ չատ նման էին իրար. գիմբեցի տասնեակ երեխա–ների երազներում Ցխուսը գրկել էր ճեր–մակ մը զադաղ ու լաց էր լինում: Հէնց այդ երազների լուսաբացին էլ քաղաքը ցնցուեց ու մեռաւ: Ինչպիսի՞ լալկանու–թիւն՝ իշխանութիւն կոչուածի համար: Բայց կարող էին չէ՞ ասել՝ քանի դեռ թէկուզ մի՛ մարդ է ապրում ժամանա–կաւոր կացարանում, աղէտի գօտին չի վերացել: Ի՞նչն է գնահատելի նախկին ու ներկայ իշխանութիւնների դէպքում՝ երկուսն էլ կարգին ստել չսովորեցին:

ԳՈՂԱԿԱՆ

Երկրաշարժը գիմբեցուն բռնեցրեց այն պահին, երբ քաղաքը տեսքի էր գալիս՝ մեծ փոփոխութիւնների ու դեռեւս ան–հասկանալի զարթօնքի ակնկալիքով: Աչ–խատանք կար, չինարարութիւն էր գը–նում լաւ թէ վատ՝ մարդիկ ապրում էին: Ցետոյ, արհաւիրքի հետեւանքներին դուրընթաց՝ յանցագործ աշխարհն ու այսպէս կոչուած իշխանութիւնները, «կենտրոնին» ընդօրինակելով, սերտաճե–ցին, տասնամեակների զողական ընդյա–տակեայ չարժումը կերպարանափոխուեց զանազան ընտրարշաւների, ու սկսուեց յետերկրաշարժեայ զանգաղ հոգեվար–քը: Արանքում, ի հարկէ, ժուլիկներ էլ չահեցին (ոչ Երեւանի մեծրոպոլների ու կազինոների տրամաչափով), բայց քա–զաքը, որտեղ մեռաւ նաեւ վերջին գը–րախանութը, քաղաք գարձնողը միան–գամից յայտնուեց (լաւագոյն դէպքում) կիսաքաղց վիճակում: Անկախ ես, ոնց կ'ուզես՝ ապրիր:

ԻՆՔՆԱՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սպանութիւններով ու ինքնասպանու–թիւններով Գիմբրիում ոչ մէկին չես զար–մացնի. երբ չորս երեխաների հայրը լուացքի պարանն առած իջնում է նկուղ ու էլ ետ չի գալիս, տնեցիներն ու հարե–անները արդէն գիտեն՝ կախուել է ու ա–ոաջին միտքն այն է, թէ որտեղից էժան դագաղ առնեն: Գիմբրիում հեղինակու–թիւն է ուստա Վանիկը, որի տան դրանը կաւիճով գրուած է՝ «չուկայականից չատ էժան դագաղ»: Ու զարմանալի չէ, որ ինքնասպանութիւնների թուով ահա ար–դէն քանի տարի է Գիմբրին Հայաստանի ոչ մի քաղաքի առաջնութիւնը չի զիջում: 2001–ին գրանցուած 63 ինքնասպանու–թիւններից 27–ը կատարուել է Գիմբրի–ում, 2000–ին գրանցուել է 47 ինքնասպա–նութիւն, որից 18–ը՝ Գիմբրիում, 1999–ին գրանցուած 67 ինքնասպանութիւննե–րից 22–ը գարձեալ կատարուել է Գիմ–բրիում: Ինքնասպանութեան համաճարակի պատճառն արդէն երկու տարի է փորձում են գտնել միջազգային տարբեր հոգե–բուժական կազմակերպութիւններ: Եւ–րոպացիներին ուղիղ երկու տարի պա–հանջուեց հասկանալու համար, որ մարդն ինքնասպան է լինում, երբ կորցնում է իր հանդէպ յարգանքը, ու երբ տղամար–դը, որ սոխպուած էր իր երեխաներին չան մսով կերակրել, նախընտրել է պա–րանը: Մասնաւոր դէպք՝ իշխանութիւն կոչուածի համար: Ցամօթ Հայ առաքե–լական ատրէտների՝ քաղաքում վխտա–ցող աղանդաւորները մարդկանց աւելի չատ են օգնում, քան մի զողական պե–տութիւն, որի՝ միայն 2001–ին մսխած փողերով կարելի էր 1700 չէնք կառուցել:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Աղքատութիւնը Գիմբրիում ծայրայեղ է. դա արդէն աղքատութիւն էլ չէ, այլ մի ուրիշ բան, որը դեռ անուն չունի: Դա անտէրութեան, անյուսութեան, սովի ու ցաւի մի խառնուրդ է, որին անուն դնելը Թողնում ենք իշխանութիւններին: Բոլոր խանութների ու կրպակների վրայ միեւ–նոյն ցուցանակն է փակցուած՝ «Նախա–չկայ», իսկ մի հացավաճառ էլ հարկ էր համարել մանրամասնել ապառիկ հաց չը–տալը՝ «Նախիա վարչէ չկայ, եագիա չէդ–նիք»: Նրանցից նեղանալ պէտք չէ. թէ մտնես խանութ, վաճառողն իսկոյն դէմ կը տայ պարտքերի ցուցակը՝ չէնք առ չէնք, թաղ առ թաղ: Ամսոեղ բոլորը շո–լորին պարտք են ու ապառիկով գոյատե–ւելը գարձել է պետական քաղաքակա–նութիւն: Ժամանակին առաջին նախա–գահի տուած անտարբեր խորհուրդը, թէ իրարից պարտք վերցրէք ու ապրէք՝ Գիմբրիում 100 տոկոսով վերակառար–ւում է: Մի բան է վատ՝ էլ պարտք տը–ւող չկայ:

Քաղաքն ապրում է նպաստից – նպաստ ընկած սպասումներով եւ թաղային քըն–նարկումների հիմնական թեման նպաստ–Թոչակն է, կամ էլ՝ թէ Թոչակ բաժանո–ղին վերջին անգամ որ փողոցում են տե–սել: Թոչակ բաժանողն այս քաղաքի ա–մենակարեւոր մարդն է՝ Քոչարեանից յե–տոյ: Երբ լուր է տարածւում, թէ Գիմ–բրի է գալու երկրի նախագահը՝ գիմբե–ցիներն ուրախանում են, որովհետեւ գի–տեն՝ Քոչարեանի գալուց մի օր առաջ, կամ հէնց նոյն օրը, Թոչակ էլ կը տան, նպաստ էլ: Ի հարկէ, մարզպետն ամէն ինչ անում է, որ Թոչակն ու նպաստը բա–ժանեն նախագահի գալու օրը, որպէսզի մարդիկ հանապազօր նպաստի հերթե–րում լինեն, ու Քոչարեանի այցն անմո–տանդ անցնի, իսկ յատուկ նախագահի այցի համար մի քանի վարժեցրած պա–ռաւ «վայ, բալա ջան» ասելով կը փոր–ձեն հպուել փրկչին՝ յատուկ «Հայլու–ր»ի համար: Գիմբրիում աշխատատեղ չկայ. մի դէպօ է, որտեղ մի 100 մարդ է աշխատում, եւ նախկին գաբեջրի գոր–ծարանը, որտեղ մի 20 բանուոր արագ է արտադրում: Թմրած մարդիկ հօ անմո–նաս են: Իշխանութիւն կոչուածի համար սա արդէն մանրուք չէ: Այս 120 մարդն, ասում են, աշխատավարձ ստանում են, իսկ հարիւրաւոր ուսուցիչներ ու բժիշկ–ներ աշխատավարձի երես վերջին անգամ տեսել են 14 ամիս առաջ: Ուրեմն, ստաց–ւում է, որ Գիմբրին ռէյալ ունի ընդամէ–նը 120 աշխատատեղ:

(Մնացեալը յաջորդով)

«Գրական Թերթ», Փետրուար 1

Livres reçus

L'HOMME LE PLUS TRISTE
BERDJ ZEYTOUNTSIAN

Roman traduit de l'arménien
par **Robert Der-Merguerian**
et **Renée Melidonian**

Editions Parenthèses,
Collection diasporales;
72, Cours Julien, 13006 Marseille

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵՍ ԱՌԱՆՑ ԳԻՐՔԻ ԿՐՆԱ՞Մ ԱՊՐԻԼ»

Ցաճախ կը մտածեմ թէ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ, եթէ մէկը հարցնէ ինծի.

– Առանց գիրքի կրնա՞ր ապրիլ:

Անտարակոյս առանց աչքս թարթելու պէտք է պատասխանեմ.

– Ո՛չ, ես առանց գիրքի չեմ կրնար ապ–րիլ:

Բայց ճի՞շդ է: Ես իսկապէս չե՞մ կըր–նար ապրիլ առանց գիրքի:

Ուրիշ անգամ մը կը մտածեմ թէ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ, եթէ մէկը հարց տայ ինծի.

– Առանց գրելու կրնա՞ս ապրիլ:

Պատասխանս չատ յստակ է: Աւելի քան յստակ:

– Ի՞նչ կ'ըսես: Ես առանց գրելու մէկ օր իսկ չեմ կրնար ապրիլ:

Բայց ճի՞շդ է: Ես առանց գրելու չե՞մ կրնար ապրիլ:

Ուրիշ անգամ մըն ալ կը մտածեմ թէ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ եթէ մէկը հարցնէ ինծի.

– Դուն կրնա՞ս ապրիլ առանց կարդա–լու:

– Դուն կրնա՞ս ապրիլ առանց գոնէ տարին անգամ մը ճամբորդելու:

... Դուն կրնա՞ս ապրիլ առանց գոնէ չաբաթը անգամ մը տեսնելու այն սիրե–լի բարեկամներդ որոնց հետ կը բաժնես նոյն ճաչակները ու նախասիրութիւննե–րը:

Օ՛, իրականութեան մէջ որքան բարդ է այս հարցումներուն պատասխանները: Չեմ ուզեր խոստովանիլ, բայց դիտեմ որ բոլոր այս հարցումներուն իրական պատասխանը դրական է: Ընդունիմ կամ ոչ, ճշմարտութիւնն այն է որ կրնամ ապրիլ առանց գիրքի, կրնամ ապրիլ ա–ռանց գրելու, կրնամ ապրիլ առանց ճամ–բորդելու, կրնամ նոյնիսկ ապրիլ առանց ծովու տեսարան տեսնելու, կամ առանց կեանքիս մէջ մէկ հատ իսկ ծաղիկ հոտո–տելու, կրնամ մինչեւ իսկ մնալ առանց բարեկամի, առանց երաժշտական ձայնա–պնակի: Այս սիրելի նիւթերն ու զբա–ղումները, որոնք այսօր կեանքս կը լե–ցընեն ու ինծի անզանգատելի կը թուին, ինծի համար իրականութեան մէջ այն–քան անզանգատելի չեն որքան սիրտս, արիւնս, թոքերս, ստամոքսս եւ դեռ ըս–լոր այն գործարաններն ու կենսական նախապայմաններս որոնք զիս կ'ապրե–ցընեն: Եթէ ստիպուիմ կրնամ գիրքէն հրաժարիլ: Կրնամ հրաժարիլ գրելու ան–բացատրելի եղջանկութենէն: Կարդալու անօրինակ հաճոյքէն: Եթէ զրկուիմ այս նախասիրութիւններէս, թերեւս մէկ–ոյն մը համար չատ դժբախտ կը դառնամ, բայց կը չարունակեմ ապրիլ: Եւ ժամա–նակի ընթացքին կը վարժուիմ անոնց բացակայութեան: Ատոնց փոխարէն, թե–րեւս ուրիշ նախասիրութիւններ կ'որդե–գրեմ: Այս կերպով, կը չարունակեմ ապ–րիլ: Թէեւ բոլորովին տարբեր մարդ մը կ'ըլլամ:

Երբ առաջին անգամ հայ գրականու–թեան աշխարհէն ներս մտայ, ծանօթա–ցայ տարեց անձի մը հետ որ գրականու–թեան սիրահար կը թուէր: Մամուլին մէջ պարբերաբար կը հրատարակուէին անոր արձակ բանաստեղծութիւնները: Շատ չէր գրեր, բայց գրելու եղակի ձեւ մը ունէր: Կը զարմանայի որ ինչու աւելի յաճախ չէր գրեր: Իսկ ան կը պատաս–խանէր որ գրելը դիւրին չէ եւ գրողը ի–րաւունք չունի աճապարելու: Ինչ գործ պիտի տայ, բայց ընտիր գործ պիտի տայ: Այնուհանդերձ կը սիրէր գրողնե–րու հետ ըլլալ, հետաքրքրական զաղա–փարներ ունէր գրականութեան մասին: Մենք ալ կը յարգէինք զինքը:

Բայց հինգ տարի վերջ այդ մարդը բո–լորովին տարբեր մէկը դարձաւ: Ո՛չ մի–այն չէր գրեր, այլ նաեւ բոլորովին ան–հետացած էր գրողներու չրջանակէն: Մեր հասարակաց բարեկամները յաւով կ'ի–մացնէին որ ան այլեւս գրականութեան անունն իսկ լսել չէր ուզեր: Այն ատեն մտածեցի որ խարուեր եմ: Այս մարդուն համար գրականութիւնը սիրտ կամ ա–րիւն չէր, սրտի կամ արեան չափ կենսա–կան չէր: Եթէ այդպէս ըլլար, կրնա՞ր հրաժարիլ գրականութենէն:

Բայց հիմա կը խորհիմ թէ մարդոց չախչախիչ մեծամասնութեան համար կեանքին մէջ արժէքները մնայուն եւ ան–փոփոխ չեն: Ցիասնութիւնը, վաթսուն տարուան կեանքի մը ընթացքին սովորական մարդ մը ով գիտէ քանի՞ անգամ կրնայ փոխել պաչտամունքի իր կուռքը: Այսօր գիրքը գրականութիւնն կը պաչտէ, վաղը զբօս–չրջութեան եռեւէ կը վազէ, ուրիշ օր մը կը վարակուի որսորդութեան հաճոյ–քէն, ուրիշ օր մըն ալ խաղամոլ կը դառ–նայ: Որովհետեւ այդ սովորական մար–դը վերոյիչեալ զբաղումներէն որեւէ մէկը իրեն համար ապրեցակերպ չէ դար–ձուցած: Այդ սովորական մարդը թերեւս բնաւ չէ ըսած որ չի կրնար ապրիլ եթէ սա կամ նա բանը չկարենայ ընել: Կնայ–րի: Հարց չկայ իրեն համար: Ցարմարող մարդ է: Կը բաւէ որ իր օրը լեցնէ հա–ճելի զբաղումով մը:

Բայց վերջին հաչուով պիտի ըսենք որ մարդը պէտք է ունենայ մասնաւոր նա–խասիրութիւն մը որ զինքը կեանքի պի–տի կապէ: Այո՛, այդ նախասիրութիւնը իրեն համար իրականութեան մէջ այն–քան կենսական պիտի չըլլայ որքան իր սիրտը, որքան իր թոքը կամ արիւնը, բայց ինք պիտի հաւատայ որ այդպէս է, պիտի հաւատայ որ իր նախասիրութիւնը իրեն համար սիրտ է, ուղեղ է, արիւն է: Եթէ զրող է, պիտի հաւատայ որ չի կրր–նար ապրիլ առանց գրելու: Եթէ երա–ժիչտ է, պիտի հաւատայ որ երաժչտու–թիւնը այն հացն է որ զինքը կ'ապրեցնէ: Եթէ նոյնիսկ պարզապէս գործարար մը է, պիտի հաւատայ որ գործարարութիւ–նն, առեւտուրը այն բարոյական հա–ճոյքն է որ կ'ապրեցնէ զինքը:

Այո՛, մեր սիրտն է, մեր ուղեղն է, մեր արիւնն է որ մեզ կ'ապրեցնէ, բայց ասոնք պարզապէս կ'ապրեցնեն: Մինչ–դեռ մենք երբ կ'ապրինք, չենք բաւա–րարուիր ապրելով, այլ կ'ուզենք նաեւ «երջանիկ» ապրիլ: Մեր կեանքը բանով մը լեցնել: Այն ատեն է որ մենք մեր սիրտը կամ մեր ուղեղը կը բանանք դէմ–պի այն զբաղումը, որ կ'երջանկացնէ մեզ եւ առանց որու, թէկուզ կրնանք ապրիլ փիզիքապէս, բայց չենք կրնար ապրիլ երջանիկ:

Ռ. Հ.

ԼՈՌԻԻ ՈՒ ՏԱՒՈՒՇԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«Երեւակայականին փառատօն»ի չրջա–նակին մէջ, Մարտ 19 եւ 20–ին, ներկա–յացուեցաւ Հայաստանի ժողովրդական երգն ու նուագը: Այդ ներկայացումին համար հրաւիրուած էին երկու չրջանակ–րէ, Լոռիէն ու Տաւուշէն երկու խումբեր: Առաջինը Ալավերդիէն Սամուէլին ու Ժորային խումբն էր, երկրորդը՝ Բե–նիկին ու Ջաւէնին:

Փարիզի «Աչխարհի Մչակոյթների Տուն»ին սրահին մէջ չուրջ 1·5 ժամուան անոնց երկօրեայ յայտագիրներով հա–յաստանեան խնջոյքներու աչխոյժ, զու–նաւոր մթնոլորտը փոխադրուեցաւ հա–նդուսկը, սրինգը, զուռնան, աքորտէո–նը, դհոլը ընկերացան երկու երգիչնե–րուն, Սամուէլին ու Բենիկին որոնք ժո–ղովրդական, աչուղական, նաեւ հեղի–նակային իրենց երգերով խանդավառե–ցին մեծ մասով Ֆրանսացիներէ բաղկա–ցած ունկնդիրները:

Սամուէլ Դաւթեան որ նաեւ աքորտէոն կը նուագէր, իրեն ընկերակից ունէր Ժորա Ղարիբեան (զուռնայ) ու Մհեր Դաւթեանը (դհոլ): Ինքնուս երգիչ մըն է ան որ կերպով մը կը չարունակէ ա–չուղներու աւանդութիւնը: Ժորա Ղա–րիբեանի հետ աւելի քան 30 տարուան միասնութիւնը հրամցուած երաժչտու–թեան առած է որոչ մշակոյթի մը կնի–քը, քանի որ Ժ. Ղարիբեան ընչաւոր նը–ւագարաններու յայտնի վարպետ է ու երաժչտական պատրաստութեան տէր:

Յայտագրին Բ. մասին մէջ երգին հետ տիրապետող նուագարանը եղաւ զուռ–նան: Այդ մարզին մէջ, յանձին Բենիկ Ազովեանի, նուագածուն գերազանց երգիչը: Իրեն հետ Ջաւէն Ազիբեկեան (զուռնայ, սրինգ, զուռնայ), Կամօ Նա–զարեանէ (զուռնայ, զուռնայ) եւ Ալպէր Ցարութիւնեանէ (դհոլ) կազմուած խում–բին մէջ ուչագրաւ ներկայութիւն էր Զ. Ազիբեկեան: Իրենց յայտագիրը ժո–ղովրդական երգերու հետ տեղ տուած էր Սայաթ Նովային, ապա Բենիկի աչուղա–կան երգերուն:

Մեծամեծ յաւակնութիւններ մէկդի

ԱՄԱԺԱԿ ՕՀԱՆԵԱՆ

Ամժակ Օհանեան ծնած է Լիոն 1933ին: Ցեղասպանութենէն վերապրած եւ Տէսին հաստատուած կարօ եւ Թէոպիսթէ ընտանիքին ծոցը: 1953_էն 1956 աշխերատած է Լիոն «Թէքնիք _ Ֆոթօ» խանութին աշխատանոցը այդ շրջանին, 1954_ին կը հանդիպի Ռոժէ Փլանչոնի եւ կը սկսի թատերական իր առաջին լուսանկարներուն: Ցաջորդող տարիներուն, ճամբորդութիւններ, ցուցահանդէսները կը ճոխացնեն իր կեանքը: Կը նկարէ մամուլին համար եւ դիմանկարիչի վրձնատիպութիւնը կ'ընդլայնէ գիրքի եւ գեղարուեստի մարզոց մօտ՝ Ռընէ Լայպովից, Օրսըն Ուելս, Ռուբէն Մամուլեան եւ այլն, եւ այլն:

Քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր, Օհանեան աւելի քան 40 ցուցահանդէսներ ունեցած է, բայց, վերջինը՝ Շալոն_ափըր Սոնի Նիէփս թանգարանին (*) իր տեսակին մէջ առաջինն է: Կը համախմբէ աւելի քան 100 նկարներ, զանազան նիւթեր չշափող իր երկար ճամբուն վրայ:

(*) Rajak Ohanian 2001,
1954 sur la route,
musée Nièpce;
28, quai des Messageries,
71100 Chalon-sur-Saône;
du 16 mars au 26 mai.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

«Ս. ԳՐԻԳՈՐ» ՍԵՆԵԿԱՑԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլենտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 3_ին, տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ «Ս. Գրիգոր սենեկային նուագախումբ»ին ամառնային հերթական երեկոյթը: 12 հոգինոց լարային խումբը մեկնաբանած է Պախի եւ Վիվալտիի գործերու կողքին Հ. Արսէն Այտընեանի «Պատարագ»էն երկու հատուածներ, ինչպէս նաեւ Կոմիտասի «Սուրբ Սուրբ»ը եւ Կոմիտաս _ Ալամդարեան «Մանրանուագներ»էն չորս կտորներ:

*
**

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՁԵՒՆԱՐԿԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Թրէժըր Այլընտ» սրահին մէջ, Մարտ 2_ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած տարեկան ձեռնարկը: Ցայտագիրը վարած է Ռոքսան Մաքասճեան: Խօսք առնելով ծերակուտական Պարպարա Պաքսըր նշած է թէ թուրք լոպիի անդամներ կ'առաջարկեն իրեն գործել ի նպաստ իրենց, սակայն ինք կը պատասխանէ ըսելով որ եթէ պատմութիւնը չընդունինք, դատապարտուած ենք զայն կրկնելու: Երկրորդ խօսք առնողը՝ «Գալիֆորնիա դուրեր» թերթի խմբագիր՝ Յարութ Սասունեան, անդրադարձած է իրրեւ ժողովրդավար երկրի մը քաղաքացիներ՝ ամերիկահայութեան իրաւունքներուն եւ պարտաւորութիւններուն: Գնահատանքի արժանացած են Հայ Դատի գծով աշխատանք տանող չորս անձնաւորութիւններ:

*
**

ԲՈՂՈՔԻ ՅՈՑՑ ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍՍԱՐԱՆԻՆ Ա.ՌՋԵԻ

Մարտ 7_ի առաւօտեան ժամը 10 _ 12, Լոս _ Անճըլըսի իսրայէլեան հիւանդանոցին առջեւ տեղի ունեցած է բողոքի ցոյց մը, մասնակցութեամբ շուրջ 300 Հայերու: Անհատական կազմակերպութեամբ ցոյցը բողոքի արտայայտութիւն մն էր Իսրայէլի Հայաստանի դեսպան Տիկին Ռիվքա Գոհէնի հայկական ցեղասպանութեան դէմ կատարած յայտարարութեան դէմ: Ցուցարարները Իսրայէլը դատապարտող ցուցատախտակներով եւ «Ամօթ Իսրայէլին» բացագանչութիւններով տողանցած են հիւանդանոցին առջեւ եւ հուսկ՝ յուշագիր մը յանձնուած է հիւանդանոցութեան:

*
**

«ՆՈՐ ՕՐ»Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔԸ

Փասատինայի «Պէչկէօթիւրեան» սրահին մէջ, Մարտ 9_ին, տեղի ունեցած է «Նոր Օր» չարաթաթերթի բարեկամներու կազմակերպած խրախճանքը, ի նպաստ թերթին բարգաւաճման: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Ցանուն կազմակերպիչ յանձնախումբին խօսք առնելով տոքթոր Գէորգ Քէչիչեան, անդրադարձած է Ռ.Ա.Կ.ի 80_ամեայ պաշտօնաթերթին առաքելութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Լօրա Գուլումճեան: Գնահատանքի խօսքերով հանդէս եկած են Ռ.Ա.Կ.ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. վարչութեան առենապետ Փանիկ Քէչիչեան, Ենովք Պալիկեան եւ Հերմինէ Ճանոյեան: Մասնաւոր գնահատանքի արժանացած է թերթին խմբագիրը՝ Վազէ Սեմերճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հանդիսանկատած է մօտ 15 հազար տոլար, ի նպաստ թերթին:

*
**

«ԴԷՊԻ ՊՐՕՏՈՒԷՅ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փասատինայի Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի թատերասրահին մէջ, Մարտ 10_ին, տեղի ունեցած է Նիլ Սայմընի «Դէպի Պրոտուէյ» երկու արարնոց թատերախաղին ներկայացումը, «Արտաւազդ» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Գրիգոր Սաթամեանի. գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Գրիգոր Սաթամեան, Վազուհի Գոճայեան եւ Մխրէյ Գալֆայեան: Ներկայացումէն ետք, յարակից «Պոյաճեան» սրահին մէջ նշուած է Գրիգոր Սաթամեանի թատերական 40_ամեայ վաստակին յոբելեանը: «Արտաւազդ» թատերախումբի վարչութեան առենապետ Սամուէլ Իլանճեան խօսք առնելով դրուատած է յոբելեարին արժանիքները եւ թատերական կեանքի մէջ անոր 40_ամեայ վաստակը: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Գրիգոր Սաթամեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՓՈՒԼԻՊՈՒԼ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻՉԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծանօթ է, որ Փուլիպուլի յաջող խումբի մը կազմութեան համար անվիճելի գործօն է զայն կազմող խաղացողներուն որակը, բայց նաեւ ու մանաւանդ զանոնք պատրաստող ու ղեկավարող մարզիչին դերը:

Վերջերս Փուլիպուլի եւրոպական չեմպիոնականներուն մէջ յաճախ յիշողուող անուն մը դարձաւ Սերճիօ Մարզարեան: Ան ուրուկուէհայ այն մարզիչն է որ յաջողեցաւ իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ բլլալով Եւրոպայի ախոյեաններու լիկայի քառորդ աւարտականներուն հատցնել Յունաստանի Փանաթինայքոսը, որուն դլուխը անցաւ այս տարի:

Սակայն Ս. Մարզարեան Հարաւային Ամերիկայի մէջ ծանօթ անուն մը եղած է արդէն, քանի որ նախքան Փանաթինայքոսի ղեկը ստանձնելը, ան մարզած է Փարակուէյի ազգային խումբը ու զայն հասցուցած մինչեւ Համաշխարհային Բաժակի աւարտականներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Գորէայի եւ Ճափոնի մէջ:

Livres reçus

**EN VERS SUR VOYAGES
ENDROITS SUR IMAGES**

ANNIE KAPIKIAN

Edition des Ecrivains,
Paris, 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ·

ՆՈՐ ՀԱՒԱՏԱՔՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

_ Այդ տեսարակները, արդէն ըսի, ինծի չեն պատկանիր, իմ վրայէս չեն գտնըւած, հետեւաբար անոնց պարունակութիւնը ինծի համար որեւէ նշանակութիւն չունի:

_ Եթէ քեզի համար չունի, մեզի համար մեծ նշանակութիւն ունի:

_ Այդ չեմ գիտեր:

_ Հիմա կ'ուզե՞ս, որ քեզի անկեղծ խօսք մը ընեմ, _ ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը, _ քեզ կրնամ քանըշէորս ժամը չանցած՝ փոխանակ կախաղան հանելու, ազատ արձակել:

_ Շատ չնորհակալ կ'ըլլամ, _ պատասխանեց երիտասարդը:

_ Ո՛չ թէ միայն քեզի ազատ կը ձգեմ, _ շարունակեց Պէտրի պէյ, _ այլ մինչեւ սահմանագլուխ կը ղրկեմ, ուր որ կ'ուզես, Պուլկարիա կամ Ռումանիա:

_ Աւտր ալ չնորհակալ եմ:

_ Միայն թէ մէկ պայմանով:

_ Ի՞նչ պայման, _ հարցուց Շաւարշ:

_ Հոս գտնուղ բոլոր գաղնակցականներուն անուններըդ պիտի ըսես մեզի եւ միեւնոյն ատեն իրենց հասցէներն ալ պիտի տաս:

_ Բայց դուք հոս գաղնակցական չէք ղուցիք արդէն, ամէնքն ալ աքսորեցիք:

_ Ես իմ ըսածս գիտեմ, քեզի 24 ժամ կուտամ, որպէսզի մտածես եւ ինծի պատասխան տաս:

Եւ Պէտրի պէյ կրկին գնաց քովի սենեակը:

_ Տեսէ՛ք, ինչ լաւ տրամադրութիւններ ունի Պէտրի պէյը քեզի հանդէպ, _ ըսաւ Րէչատ պէյ, _ պէտք է, որ օգտուիս անկէ, հակառակ պարագային վիճակդ չատ ծանր է:

_ Իմ ամբողջ ընկերներս արդէն մեռցուցիք, գիս ալ կրնաք մեռցնել, _ գոչեց Շաւարշ, _ վհանքը ինծի համար նըշանակութիւն չունի:

_ Այդ խօսքերը պարապ խօսքեր են, դուն եթէ խելացի մէկը ըլլաս, իսկոյն գոհացում կուտաս Պէտրի պէյին եւ օձիդդ կ'ազատես, փոխանակ ինքզինդդ անտանելի չարչարանքներու ենթարկելու:

_ Ես ամէն բան յանձն առած եմ:

_ Եթէ քու կամքովդ խօսիլ չուզես, պիտի ստիպուին բռնի խօսեցնել ձեզի:

_ Ինչպէ՞ս կարելի է մարդ մը բռնի խօսեցնել:

_ Աւտր միջոցը գիտենք մենք:

_ Ես այդպիսի միջոց մը չեմ կրնար երեւակայել:

Րէչատ պէյէն ետքը Ալի Բիզա փորձեց համոզել երիտասարդը, բայց ան անդրդուելի մնաց:

Պէտրի պէյը կրկին վերադարձաւ սենեակ:

_ Հարցումներուս ճիշդ պատասխան պիտի տա՞ս, _ գոչեց՝ երիտասարդին դառնալով:

_ Եթէ գիտցած բաներս հարցնէք, ճիշդ կը պատասխանեմ, _ ըսաւ Շաւարշ:

_ Այո, քու շատ լաւ գիտցած բաներդ պիտի հարցնեմ:

_ Ուրեմն պատրաստ եմ պատասխանելու:

_ Ո՞վ է Գիսակը:

_ Գիսակ անունով մարդ չեմ ճանչնար, _ պատասխանեց Շաւարշ:

_ Կը ճանչնաս, քանի որ իր անունը կայ տեսարակներուդ մէջ, _ գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը բարկացած ձեւով մը:

_ Այդ տեսարակները իմս չեն, արդէն քանի մը անգամ յայտարարեցի:

Պէտրի պէյ, որ ձեռնոցներ կը կրէր, կատաղի չարժումով մը ձեռնոցները քաշեց հանեց, սեղանին վրայ նետեց եւ աթոռ մը առնելով՝ իջեցուց ձեռքերը կապուած երիտասարդին դլխուն:

Ցետոյ, ա՛լ աւելի կատղած, սկսաւ ապտակել զայն:

_ Քու ըրածդ վատութիւն է, _ կը պոռար, _ եթէ ճշմարիտ յեղափոխական մըն ես, քաջութեամբ ճշմարտութիւնը խոստովանէ, ինչո՞ւ համար ամէն բան կ'ուրանաս:

_ Ձեր ըրածն է բուն վատութիւնը, _ ըսաւ Շաւարշ հանդարտութեամբ, _ ձեռքերը կապուած մարդու մը վրայ յարձակիլը:

Ոստիկանութեան տնօրէնը կարծես յանկարծ ինքն ալ ամօթի զգացումը ունեցաւ եւ առանց պատասխանելու երիտասարդին խօսքերուն, հեռացաւ ու զրնաց այն սենեակը, ուր կը գտնուէին Հիտայէթ եւ Արթին:

Րէչատ պէյ դարձաւ Շաւարշին եւ ըսաւ.

_ Իրաւունք ունիս, Պէտրի պէյին ըրածը չէր վայլեր, ձեռքերը քէյլիփճէով մէկու մը վրայ յարձակիլ, բայց դուն ալ քու ուրացումներովդ կը բարկացնես կոր դիմացինդ, եթէ չէնք _ չնորհք մեր հարցումներուն պատասխանես, բոլորովին տարբեր վարմունք մը կ'ունենանք քեզի հանդէպ:

_ Ես գիտցած բաներուս մասին միայն կրնամ պատասխան տալ:

_ Մենք գիտենք, թէ ամէն բան գիտես, քանի որ տետրակներուն մէջ Գիսակի անունը կայ, ապահովաբար Գիսակը կը ճանչնաս:

_ Նորէն կը կրկնեմ, որ այդ տետրակները իմը չեն պատկանիր:

_ Ահաւասիկ ինքնապաշտպանութեան չատ սխալ կերպ մը, _ ըսաւ Րէչատ պէյ, _ մենք բացորոշապէս գիտենք, թէ տետրակները քեզի կը պատկանին:

_ Ո՛չ, իմ վրայէս գտնուած չեն:

_ Ատիկա նշանակութիւն չունի, իրաւ է, որ տետրակները քու վրայդ չեն գտնուած, բայց գիտենք, թէ ի՛նչու համար:

_ Ի՞նչ է ձեր պիտացածը:

_ Այդ տետրակները, որոնք հետդ արտասահման պիտի տանիկիր, նախ տունէն մեկնած միջոցիդ տուած ես օրհորդի մը, որ քեզի պիտի ընկերանար հեռուէն, եւ երբ պուլկարական չորենաւը մտնէիր, տետրակները քեզի պիտի յանձնէր, բայց յետոյ տարբեր կարգադրութիւն մը ըրիք: Տետրակները աւիր ու յանձնեցիր քեզի ընկերացող Վլատիմիր Տիմիթրօֆի, որու վրայէն գտանք այդ թուղթերը, Տիմիթրօֆ ամէն բան խոստովանեցաւ, հետեւաբար քու ուրանալդ բոլորովին անօդուտ է:

_ Տիմիթրօֆ ուստ խօսած է ձեզի:

_ Ի՞նչ պէտք ունի ստելու:

_ Կ'երեւայ, որ այս կերպով ուզեց ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանել:

_ Տիմիթրօֆ մեր մարդը չէ, ընդհակառակը, մեզի դէմ կը գործէ, քանի որ ձեզի նման վտանգաւոր յեղափոխականները փախցնելու կ'աշխատի:

_ Կ'երեւայ, որ կ'ուզէք իմ քթիս խընդալ ձեր այդ խօսքերովդ:

_ Ինչո՞ւ համար:

_ Ես հիմա հասկցած եմ, որ Տիմիթրօֆ պարզապէս ձեր մէկ լրտեսն է:

(Շար. 194)

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատոյ եւ Աւանդութիւն
յանձնախումբը
« ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՈՒՍԱՐԱՆ »
հանդիսութիւններու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ
ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ներածական չարքի Զ. հանդիպման
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19_ին
Ուղեկցութեամբ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ-ի
ՍԱՀԱԿ_ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային կեդրոնի
Արծրունի Զրբաչեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ_ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու
«ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ՝
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին։
ԿԻՐԱԿԻ՝ 11_ին պատարագ։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ Մեռելոց
Պատարագ եւ Յոգեհանգիստ ժամը 11_ին։

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒՄԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Բ· ԾՐԱԳԻՐ)

Կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

■ HERITAGE

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

(գրուած՝ 1911 թ·)
Դրամա
Զորս գործողութեամբ
կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16–ին
Dimanche 7 avril à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
(1988 à 1995)

du mercredi 3 au mercredi 24 juillet
à Ancelle (Heutes Alpes) dans un nouveau cadre

SEJOUR ADOS

séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1985 à 1987)

du samedi 27 juillet au samedi 10 août

Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

La Colonie de l'UGAB cherche des Animateurs
pour juillet — BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Alboni, 75016 PARIS
☎ 01 45 20 03 18 — 06 76 48 58 73

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԵՒ ՋԱՏԿՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՒԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ *ՄԱՐՏ 30*
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16_ին։
Ճրագալոյցի կամ Խաչման պատարագ ժամը 17_ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՑՐ ՔՀՆԱ· ԳԼԼՃԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31, ՋԱՏԻԿ
Յարութիւն
Տէառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·15_ին։
Պատարագ ժամը 10·30_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի ի նկատառութիւն
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 1, Բ· ՕՐ ՋԱՏԿԻ
Յիշատակ Մեռելոց
Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՑՐ Տ· ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Ս· ՓՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30_ին, Խաչման պատարագ ժամը 17·30_ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ՋԱՏԻԿ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9_ին։
Պատարագ ժամը 10·30_ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ ժամը 10_ին, որու աւարտին Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ՇԱՒԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին։

ԿԻՐԱԿԻ·_ Պատարագ ժամը 10_ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·_ Մեռելոց, պատարագ ժամ. 10_ին, Հոգեհանգիստ ժամը 12_ին։

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՆԻՍ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16_ին։
Խաչման պատարագ ժամը 17–ին։

ԿԻՐԱԿԻ·_ ժամերգութիւն ժամը 9·30_ին, պատարագ ժամը 10·30_ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·_ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10_ին, որու աւարտին Հոգեհանգիստ։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց Ս. Զատկի
Ժամերգութիւն եւ Խաչման պատարագ ժամը 17_ին։

ԿԻՐԱԿԻ·_ Ժամերգութիւն ժամը 9·30_ին, պատարագ ժամը 11_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա· ՔՀՆԱ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·_ Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի, որմէ յետոյ Հոգեհանգիստ կը կատարուի։ «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։
Յ.Գ.·_

**

Ճրագալոյցի, Ս· Զատկի եւ Մեռելոցի օրուան երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ Աղջկանց երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ տղրպեհ՝ Պր· ՋԱՐԵՀ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ։

Ս· ՃԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ժամերգութիւն ժամը 16_ին։
Ընթերցուածք ժամը 16·30_ին։
Պատարագ ժամը 17_ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ·_ Ժամերգութիւն ժամը 8·30_ին, պատարագ ժամը 10_ին։
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաճաշակ երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պր· Ճովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·_ Մեռելոց։
Ժամը 10_ին պատարագ եւ Հոգեհանգիստ։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը 16·30_ին։ Պատարագ ժամը 17·15_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ·_ Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30_ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9·45_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Մասնակցութեամբ Սահակ_Մեսրոպ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ՝ Տիկ. Երմագեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·_ Մեռելոց
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9_ին, պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ԱԷՆ–ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին, Ճրագալոյցի պատարագ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԷՏԷԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ·_ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10_ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·_ Մեռելոց
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԷՏԷԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

INFORMATIONS ARTISTIQUES

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

le 5 avril à 20 heures 15

CONCERT

«INSPIRATIONS ESPAGNOLES ET ARMENIENNES»

Félix Simonian (Violoncelle)
&
Luciné Simonian (Piano)

Cité Internationale des Arts
18, rue de l'Hôtel de Ville, 75004 Paris
M° Pont Marie ou Saint-Paul

Tarif: 17 euros, Tarif réduit: 13 euros

Vente des billets sur place 30 min. avant le début du concert.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 29
VENDREDI
29 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·395 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·395

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՈՃԲԱՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

20 ՄԵՌԵԱԼ, 130 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27–ի իրիկունը, այսինքն հրէական Զատիկի նախօրեակին, պաղեստինցի քամիքաղ մը յայտնած է մտնել Նեթանիայի (Թել – Ավիվի հիւսիսը) մէկ մեծ պանդոկը՝ Փարք Հոթէլ, հանելի ճաշասրահին մուտքը եւ հոն պայթեցնել իր կրած պայթուցիկները: Ճաշասրահը կը վերածուի պատերազմական դաշտի, ամէն ինչ քարուքանդ է, մեռելներ, վիրաւորներ եւ խուճապ ու կատաղութիւն: Արարքին տէր եղած է իսլամական Համասը, Արաֆաթ դատապարտած է, Շարոն յայտած է որ պատասխանատուն Պաղեստինեան իշխանութիւնն է եւ հարկ եղած պատասխանը կը ստանայ: Նման մթնոլորտի մը մէջ, ինչպէ՞ս համոզել քամիքաղը կրցած է սպրդիլ մինչեւ ճաշասրահը, խաբելով ապահովութեան պահակները, որոնք մուտքին կը հսկէին, բաւական անհասկնալի է: 2001 փետրուարէն ի վեր, Իսրայէլի դէմ գործուած 10–րդ ոճրափորձն է եւ ամէնէն մահացուն, քանի վիրաւորներու մէջ կան չատեր, որոնք ծանր վիճակի մէջ են:

Այս արարքը կը գործուէր այն օրը, երբ Պէյրութի մէջ բացուած էր արաբական 25–րդ վեհաժողովը, բաւական ծանր պայմաններու մէջ: Կը բացակայէին Ա. Րաֆաթ, Մուպարաք եւ Ծորդանանի թագաւորը՝ Ապտալլահ: Նիասի ընթացքին, այն պահուն, երբ արբանեակի միջոցաւ պիտի սիրուէր Արաֆաթի եղյերը, Լիբանանի նախագահը՝ Էմիլ Լահուտ կ'արգիլէր սիրումը եւ պաղեստինեան պատիրակութիւնը կը ձգէր կ'երթար, մինչ Լիբանանի Մշակոյթի նախարարը Ղասան Սալամէ կը փորձէր պաշտօնական բացատրութիւն մը տալ, ըսելով թէ այդ որոշումը տրուած էր արարողակարգի պատճառով, ինչ որ ոչ ոք համոզած է: Պաղեստինեան պատուիրակութիւնը որոշած էր վերադառնալ յաջորդ օրը եւ Մարտ 28–ին, ժողովին կը մասնակցէր: Գալով Արաֆաթի ճառին, կը սիրուէր արաբական հեռատեսիլի կայաններէն:

Նիասին գլխաւոր օրակարգն էր Սաուտի Արաբիոյ պահաժառանգ իշխանին ելոյթը: Ան պարզած է խաղաղութեան իր ծրագիրը եւ պահանջած արաբ ղեկավարներէն որ իւրացնեն հաւաքաբար, նախքան զայն ներկայացնելը Ապահովութեան Խորհուրդին: Ասոնք ուղղելով Իսրայէլացիներուն, ան առաջարկած է.– «Բնականոն յարաբերութիւններ եւ ապահովութիւն» եւ ասոնց փոխարէն, Իսրայէլ կը քաշուի արաբական գրաւեալ բոլոր հողամասերէն, կը ճանչցուի Պաղեստինեան Պետութիւն մը արեւելեան Երուսաղէմն ունենալով որպէս մայրաքաղաք եւ պաղթականները կը վերադառնան: Ինչպէս կը տեսնուի Ապտալլահ իշխանը նկատի առած է Դամասկոսի եւ Պէյրութի առարկութիւնները եւ բարեփոխումներ ըրած նախնական ծրագրին մէջ: Օրինակ, «յարաբերութեանց ամբողջական բնականոնացում» փոխարինած է «բնականոն յարաբերութիւններ»ով

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ յոյս կայ որ լուծում մը պտնուի առեղծուած ծանր վիճակին, ոչ Պէյրութի մէջ, ոչ ալ տեղւոյն վրայ, ուր ամերիկացի բանագնացը մեծ ակնկալութիւններ չունի:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԱԲԵՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 27 / 28)

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Մարտ 27–ի առաւօտուն Արովեան պուրակին մէջ թիւ 24 հանրակառքը արդելակներու խանգարումի հետեւանքով բախած է ճամբորդական կառքի մը: Երկու վարորդները եւ ութ ճամբորդ վիրաւորուած են, հիւանդանոց փոխադրուած: Յանդարտած արգելակով հանրակառքը նախապէս ալ բախած է երկու ինքնաշարժի որոնց մէջ մարդ չէ գտնուած:

*
**

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՓՈՂՈՑ

Երեւանի կեդրոնական մասի նախկին Ալավերդեան փողոցը որ Հանրապետական փողոցին մէկ մասը կը կազմէր, Մարտ 27–ին կոչուած է թատրոնի ու շարժանկարի ծանօթ ու սիրուած դէմքի՝ Մհեր Մկրտչեանի անունով: Անուանակոչութեան հանդիսին մասնակցած են Երեւանի քաղաքապետը Ռ. Նազարեան, Թատերական գործիչներու Միութեան նախագահ Ե. Ղազանչեան, Սունդուկեան թատրոնի գեղարուեստական ղեկավար Վ. Շահվերդեան, արուեստագէտներ, հանրութեան ներկայացուցիչներ: Մ. Մկրտչեանի 70–ամեակի օրը որ Թատրոնի օրն էր նաեւ, Սունդուկեան թատրոնը արուեստագէտին նուիրուած երեկոյթ մը կազմակերպած է:

ԱՆԹԱՆԻՍԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՕՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՆուԱԶ Է ՔԱՆ ԻՆՉ ՈՐ ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԷՐ ԱՒԵՏԸ:

Արդարեւ, մեռեալներու թիւը 800–էն 1000 կը նկատուի, բայց, չատ աւելի մեծ է անօթեւան մնացածներու թիւը, շուրջ 100 հազար կը դնահատուի:

ԻՏԱԼԻՈՑ ԳԼԽԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐուն ՄԷՋ,

Մարտ 27–ին, մեծ ցոյցեր տեղի ունեցած են կառավարութեան դէմ, որ կ'ուզէ փոխել պաշտօնապէրմուններու օրէնքին մէկ յօդուածը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ երեսփոխանական ընտրութեան կեդրոն աշխ յաղթանակը Մարտ 16–ին հաստատուեցաւ Մարտ 27–ին, երբ հաշուի առնուեցաւ նաեւ արտասահմանի Փորթուգալցիներու քուէն: Այժմ 105 ատեռ ունին երեսփոխանական ժողովի մէջ ընկերվարականներու 95–ին դէմ:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՄԱՑԻ ճախնները պանթէոն պիտի փոխադրուին աչնան,

քան՝ զոհերուն: Եւ ատիկա, հակառակ անոր որ հաստատուած է որ մարդասպանը ամէն ինչ պատրաստած էր, ոճիրը կանխամտածուած էր: Եւ երբ կ'ըսէ թէ մեռնելէ առաջ, ուղած է «գոյութիւն ունենալ», չի սխալիր, յաջողած է: Իր հակայ նկարը կը գրաւէ «Փիկառո»յի առաջին էջը (Մարտ 28) եւ «Լիպերասիոն», նոյն օրը, կը խորագրէ.– La vie d'échecs d'un solitaire, այն տպաւորութիւնը թողլով որ մարդու մը ձախողած կեանքը եւ առանձնութիւնը կրնան ամէն բան եւ ամէն ոճիր բացատրել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՄՈՒԼ

«LE COURRIER INTERNATIONAL»

(28 mars/3 avril)

NEGATION

Génocide arménien...

Նաբաթաթերթը, որու մասնագիտութիւնն է թարգմանաբար հրատարակել միջազգային մամուլի այժմէական յօդուածները, բոլորովին անտեղի եւ բաւական յապաղած յիշեցում մը հրատարակած է վերոնշեալ խորագրով:

Արդարեւ, երկու էջեր կան նուիրուած Մերձաւոր – Արեւելքի քրիստոնեաներուն սա ընդհանուր խորագրին տակ՝ «Un monde qui disparaît», ակնարկելով Եգիպտոսի զպտիներուն, Լիբանանի մարոնիներուն եւ Պաղեստինի ու Իրաքի քրիստոնեաներու մեկնումին եւ ուր յանկարծ, չես գիտեր ինչու տեղ գտած է Հայոց ցեղասպանութեան ուրացումը: Հոն կը յիշուին Շ. Փերէսի յայտարարութիւնը Թըրքիոյ Տէյլի Նիուզի, երբ Թուրքիա կ'այցելէր (բաւական հին պատմութիւն) եւ քիչ մը աւելի թարմ, Իսրայէլի գեսպանուհի տիկին Գոհէնի խօսքեր: Ի՞նչ կապ այդ էջերու յօդուածներուն հետ, յստակ չէ: Կը մնայ յիշել որ նոյն թերթը անցեալին (1998 Յունուար) ալ տեղ տուած էր նման ուրացումներու, ինչ որ պատճառ եղած էր Իվ Թերնոնի Ա. Ասլէրի ուղղուած «Բայ նամակ»ին, «Յառաջ»ի մէջ:

*
**

UN MUSEE DE LA MEMOIRE ARMENIENNE

Նոյն թիւին մէջ, չաբաթաթերթը կ'արձագանգէ Պէյրութի Տէյլի Սթարի մէկ դրութեան, նուիրուած հայկական յիշողութեան թանգարանի մը, Լիբանան: Յօդուածը կը վերաբերի Կիլիկիա թանգարանին եւ լայն մանրամասնութիւններ կու տայ, կ'արձագանգէ Եփրեմ Արք. Թապաղեանի խօսքին.– «Թանգարանը խորհրդանիշ մըն է գոյութեան մը վերապրումին ուրիշի մը ընդմէջէն: Ամէն մէկ առարկայ այդ ժամանակներու մէկ վկան է, ամբողջ անցեալի մը»:

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի Մարտի վերջին չաբաթը հարկ է անցնիլ ամրան ժամուն: Մարտ 30–էն 31 լուսնալիք գիշերը (Շաբաթէն Կիրակի) ժամացոյցները պէտք է մէկ ժամ առաջ տանիլ:

ՆԱՆԹԷՌԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ ՁԷՆՔ ԿՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԷՐ

Նանթէռի քաղաքապետարանին ողբերգութենէն ետք, հարցումները չատ են եւ մանաւանդ մէկ մեծ հարցական կայ, ին– չո՞ւ Ռիչար Տիւրն զէնք կրելու արտօնութիւն ունէր եւ չատ օրինաւոր պայմաններու մէջ է, որ երեք ատրճանակ ունէր:

Ծանօթ է որ, քաղաքապետարանի ջարդին հետեւանքով, 8 մեռեալ կայ (4 կին, 4 այր) եւ 14 ծանր վիրաւորներ: Մարդասպանը՝ Ռիչար Տիւրն, 33 տարեկան, ածգումով սլովէն, անձանօթ մը չէր ընկերանին մէջ: Տարիներու երկայնքին ան ղիպած է իր դառնութիւնները, զանոնք ամփոփելով տունը ձգած 13 էջնոց նամակի մը մէջ: 19 տարեկանէն իսկ, սկսած է հանդարտեցուցիչ դեղեր առնել, 1992–ին փորձած է անձնասպան ըլլալ, աշխատած է դպրոցի մէջ որպէս հսկիչ, մասը կը կազմէր Նանթէռի Մարզկայէն Ի– րաւանց մանաճիւղին: Նամակին մէջ, կը բացատրէ որ ուզած է դրացէտ, դերասան ըլլալ, չէ յաջողած, ուզած է քաղաքական առաջարկ մտնել, չէ կրցած, ուրեմն ուզած է վերջ տալ իր կեանքին, բայց, նախքան այդ ուզած է «գոյութիւն ունենալ» եւ ուրեմն ուրիշներ սպանած է: Մեծաքանակ զեղահատ կը գործածէ (Փրոզաք եւ այլն, եւ այլն), վարպետ կրակող է, վկայեալ է: Անցեալին գործ ունեցած է յիմարաբոյժերու հետ, սպառնացած է իր մէկ բժիշկին եւ իսկապէս անհասկնալի է որ նման անձ մը զէնք կրելու արտօնութիւն ունենայ: Ներկայիս, մինչ կը չարունակուի իր հարցաքննութիւնը, կը «վերլուծուի» իր անձնաւորութիւնը եւ արդէն փակ կը գտնուին եթէ ոչ արդարացուցիչ, գոնէ լուսաբանող պարագաներ: Գործադուրկ է, կեանքին մէջ ձախողած է եւ պատասխանատու կը նկատէ ընկերութիւնը, գլխաւորաբար Նանթէռի Թաղապետական խորհուրդը:

Ծուղումը մեծ է, անչուշտ, քայքայած ընտանիքներ, անմեղ զոհեր: Քաղաքական դէմքեր, Մարտ 27–ի ամբողջ օրը տողանցեցին Նանթէռի քաղաքապետարանը, որու դրօշակը կէս պարզուած է: Կը մնայ նախագահական թեկնածուներուն նուազագոյն պատասխանութիւնները յարգել ու նման ողբերգութիւն մը չշահագործել ընտրապայքարի նպատակով:

*
**

Հարկ է նաեւ ամէն ինչ չփորձել բացատրել հոգեբանական վերլուծումներով, ինչ որ մեռելները յաճախ կ'ընեն: Աւելի կը խօսուի մարդասպանին մասին

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՇՄՐԻ. 12 ՏԱՐՈՒԱՑ ՀՈԳԵՎԱՐՔ

ԿԱՄ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ՝ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՒԱԾԻ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

(Թ. եւ վերջին Մաս)

ԶՒՕՍԱՇՐՋԻԿԱԿԱՆ

Քաղաքը դանդաղ ու նուաղով մեռնում է. ամէն չաբաթ յղնած մի աւտոբուս, մէջը լիքը դիմբեցի, չարժւում է Ռուսաստան: Ամէն չաբաթ աւտոբուսը ճանապարհողները մտածում են, որ դա վերջինն էր ու քաղաքում էլ մարդ չի մընացել: Ամէն չաբաթ աւտոբուսը ճանապարհողները զարմանում են որ աւտոբուսը էլի լիքն է: Մարդիկ անյուսութիւնից փախչում են դէպի անյայտութիւն, քանի որ անյայտութիւնը տուեալ դէպքում աւելի յուսալի է: Երբեմնի 250 հազարանոց քաղաքում դրեթէ մարդ չի մնացել. 20 հազարին կուլ տուեց երկրաչարժը, իսկ ոչ պաշտօնական վիճակագրութեամբ, մինչ վերջին տարիներին Գիւմրին լքել է 73 հազար մարդ: Մանրուք:

Քաղաքի փողոցներում երեկոյեան ժամը 8-ից յետոյ մարդ չես հանդիպի. մեռած քաղաքի երեկոն աւելի անտէր ու յուսահատ է, եւ միայն ոսկրոտ շներն ու առնէտներն են, որ 88-ից մնացած կիսափուլ տների սեւ ակնախորշերից ակնապիշ նայում են մեռնող քաղաքին: 7 երեխաներին կորցրած խելագար կինը անիծում է առնէտներին. «Տես ինչ կ'աչեն. կը սպասեն քաղաքը հոգին փչի, որ վրայ տան»: Դէ, գիւղ է, կ'ասի: Մանաւանդ դէպք՝ իշխանութիւն կոչուածի համար:

Երեւանի համեմատ՝ Գիւմրիում մուրացկան քիչ կայ. հանդիպած կարող ես քայլել քաղաքամիջով ու չվախենալ, որ հերթական մուրացկանը կը կախուի թեւքիցդ: Մուրացկանութեամբ զբաղուելն անօգուտ գործ է՝ այստեղ ողորմութիւն տուող չկայ: Այստեղ մարդիկ չունեն մուրացկանի հասանելիքը: Եւս մի մանրուք. քաղաքային աղբանոցում կարտոֆիլի կլեպի համար 6 տարեկան մի որբ քարով ջարդել էր իր հասակակցի գլուխը:

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

Սպանութիւնների մասին. Գիւմրիում 1000 դրամի համար մարդ սպանելը դառնում է օրինաչափութիւն. 1000 դրամանոց սպանութիւնները Գիւմրիի վերջին տարիների քրէածին կենցաղն է, իսկ եթէ մի քանի ժամով փակ տունն այդ օրը չի թալանւում՝ դա արդէն բախտաւորութիւն է:

Քաղաքը կորցնում է իր տղամարդկութիւնը. Գիւմրիի տղամարդիկ կա՛մ Ռուսաստանում են, կա՛մ շէնկէնեան վիզայով հասել են Եւրոպաները: Գիւմրեցին երկրաչարժից փորձեց մի կերպ դուրս գալ, մի քիչ կռուեց Ղարաբաղում, յետոյ ըմբռնումով սպասեց՝ դէ, մեր Ղարաբաղն է, տեսնենք ինչ է լինելու: Ղարաբաղն էլ անկախացաւ (ի հարկէ, առայժմ միայն հեռախօսակոդով), ու գիւմրեցուն մնաց իր քրձոտ թասիբը:

Երեք սենեականոց, կահաւորուած բնակարանը Գիւմրիում արժէ 800-1000 տոլար, գնորդն էլ միայն ԱՄՆ Զարգացման գործակալութիւնն է, որ ՀՀ կառավարութեան հետ 1,5 միլիոն տոլարի ծրագիր է իրականացնում՝ ժամանակաւոր կացարաններում ապրող 150 ընտանիքի բնակարանով ապահովելու համար:

88-ի երկրաչարժից անցել է 12 տարի եւ մէկուկէս ամիս, ու դեռ 1400 – 1500 ընտանիք ապրում է ժամանակաւոր կացարաններում: 12 տարի անտուն գիմբեցին ամէն օր տանիք ունենալու իր ժամանակն է հաչւում: 12 տարում հազարաւոր երեխաներ են ծնուել, անտուն երեխաներ, որոնց տանիքը ժամանակաւոր կացարանի երկաթէ թիթեղն է:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

Քաղաքի կենտրոնական փողոցներից մէկի աւերակ չէնքի ճակատին մինչ օրս աչք է ծակում սովետի տարիներից մնացած՝ «Երեխաները մեր ապագան են» կարգախօսը, ու նոյնիսկ 88-ի երկրաչարժը չի կարողացել սասանել ուսուցողական այդ պլակատը: Եւ ահա Շիրակի մարզում, ոչ պաշտօնական վիճակագրութեամբ, մօտ 6000 զպրոցահասակ երեխայ, որ մեր ապագան են, զպրոց չեն յաճախում հագուստ եւ դասագիրք չունենալու պատճառով: Ի հարկէ, Գիւմրիի քաղաքապետը, իր պաշտօնավարութեան առաջին տարում յայտարարեց, թէ ինքն է հոգալու այդ երեխաների հագուստի եւ դասագրքերի կարիքը, բայց 6000 երեխայի ապահովելու գործընթացը յայտարարութիւնից այն կողմ չանցաւ: Ու չէր էլ կարող անցնել. անփող ու անտէր քաղաքը 10 որբ չի կարող պահել, ուր մնաց թէ 6000 անապահով երեխայ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Դպրոցներում անչեղօրէն աճում է ոջլոտութիւնն ու քոսը: Ու երբ հերթական դասին ուշադնոց է լինում հերթական սոված երեխան՝ բոլորն արդէն ունեն դիագնոզը՝ «սովից աղիքները կպել են փորի պատին»: Երբ պելժիական «Բժիշկներ առանց սահմանի» կազմակերպութեան մի բժիշկ Գիւմրիի զպրոցներից մէկում, առաջին դասարանցի մի երեխայի հարցրել էր, թէ ինչի՞ց է ինքը ամէնից շատ վախենում, երեխան պատասխանել էր՝ «Որ յանկարծ աղիքներս չկպնեն փորիս»: Նորից մասնաւոր դէպք՝ իշխանութիւն կոչուածի համար:

Սա է Գիւմրին. Գիւմրին՝ ինչպէս որ կայ: Իրականն ա՛յս բնակավայրն է, որ իշխանական քարոզչութիւնը փաթաթում է գունաւոր ու փայլուն թղթերով ու մատուցում հասարակութեանը: Գիւմրիում տեղեկատուական չրջափակում է. տեղեկատուութեան միակ աղբիւրը «զրպանային հեռուստաալիքներն» են, որոնցից էլ գիւմրեցիք իմանում են, որ աղէտի գօտին կամաց-կամաց վերանում է, որ իրենք արդէն լաւ են ապրում, որ արդէն տուն ունեն ու փլուզոց կացրանում անձրեւալուր այլեւս չի չոռում, ու որ Գիւմրիում եւս աշխատատեղեր են բացուել... Ախինքն՝ պալատական զրահապատ քարոզչամեքենան է որոշում, թէ գիւմրեցին ոնց է ապրում: Իսկ ընդդիմադիր թերթերի ճանապարհը մարզպետարանը կրծքով է փակում, ընդդիմադիրը միակ հեռուստաընկերութեան մասին էլ Գիւմրիում բան չեն լսել: Որքան անտեղեակ ու բութ՝ այնքան հանդիպած ու խաղաղ:

Ինչեւէ, Հանրապետութեան նախագահը խոստացել է՝ 2003 թուականին աղէտի գօտի չի լինելու: Սա այն դէպքն է, երբ անհնար է նրան չհաւատալ: Եւս մէկ այսպիսի յաղթական տարի, եւ Գիւմրին չի լինի այլեւս, կամ կը լինի այն Զոնան, որտեղ ոչ մի ստալկեր ոտք չի դնի:

Յօդուածում բերուած վիճակագրութեան եւ փաստերի աղբիւրները.

1. ՀՀ պետվիճակագրական վարչութեան տարեկան զեկոյցներ:
2. Կարինէ Սարգսեան, «88-ի աղէտը՝ երազներում», յօդուած, 1993թ.:
3. Ֆրանսիական «Անփան» մանկական հոգեբոյժների խմբի ուսումնասիրութիւններ:
4. Անձնական դիտարկումներ:

ՅԱՐԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԱԳԷՏ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Ինչպէս գրուեցաւ այս սիւնակներուն մէջ («Յառաջ», Մարտ 16 – 17) վերջերս տուաւար հատոր մը լոյս տեսաւ Փարիզ, «Անապատի հազար տարի» խորագիրով, ուր մէկտեղուած են քաղաքապետ – լրագրող Տիգրան Հայրապետեանի գրութիւնները: Այդ առիթով ու նչելու համար վաղամեռիկ երիտասարդին մահուան Գ. տարելիցը, երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Մարտ 22 Ուրբաթ օր, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. Մանուկեան կեդրոնին մէջ:

Յարութիւն Գէորգեանի ողջոյնի խօսքէն ետք, հրատարակչատան («Թրիատ էքսփլորասիոն») Փարիզի ներկայացուցիչ Քրիսթիան տը Վարդավան ամփոփ ելոյթով մը խօսեցաւ իրենց գործունէութեան մասին որ դիւրաւորաբար եղիպտադիտական մարզին նուիրուած էր, բայց ունէր Ռուսաստանի, Կովկաս – Հայաստանի թաժիններ ալ: Այս վերջինին առաջին հրատարակութիւնն էր «Անապատի հազար տարի»ն:

Օրուան բուն ելոյթը ունեցաւ նոյն հատորին խմբագիր ու Տ. Հայրապետեանի վերջին տարիներուն մօտիկ գործակից Նազենի Ղարիբեան: Առաջին մատով մը ան կեդրոնացաւ քաղաքակէտ – լրագրողին կենսագրական դիծերուն ու գործունէութեան վրայ: Փոքր տարիքէն քաղաքականութեան, քաղաքական մեկնաբանութեան հակող տիպար մը եղած էր ան. երկրաչարժն ու յետոյ Ղարաբաղեան չարժումը դինքը գործնապէս դրած էին այդ ուղիին վրայ: Մարդը ղերագոյն արժէք նկատող մօտեցումով մը, ան հետամուտ եղած էր անկախութեան չրջանին Հայաստանի համար որպէս ինքնուրոյն երկիր քաղաքական ուղեծիր գտնելու. այդ նպատակով աչխատակցած էր մամուլի զանազան անուններու, քաղաքական մեկնաբանումի, հետազօտական կեդրոններու. ի՛նք հիմնած, կամ նախաձեռնած անոնցմէ ոմանց: Յաճախ տարակարծիք՝ անկախութեան առաջին չրջանին տարուած քաղաքականութեան, յատկապէս 1998-էն ետք պաչտպանած էր այն տեսակէտը թէ Հայաստանը պէտք ունի խոր վերափոխման. այլ խօսքով՝ նոր դինին պէտք ունէր նոր տիկերու:

Իր մասին Հայաստանի հեռատեսիլէն անցեալ տարի հեռաձայնուած ժապաւէնի մը ցուցադրութենէն ետք Ն. Ղարիբեան ներկայացուց դիրքը: Զայն կազմած տար պլուխներու տակ ամփոփուած մայր նիւթին հակիրճ անդրադարձով չանազան կէտեր դիծերը տալ Տ. Հայրապետեանի որոնումներուն, համոզումներուն:

Յայտնի բծախնդրութեամբ պատրաստուած ներկայացում մըն էր որուն հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ լսարանը: Յաջորդեց հարց – պատասխանով ընթացքի մը, Հայաստանի իրականութիւններուն կեդրոնական նիւթով: Ձեռնարկը աւարտեցաւ չիշատակի բաժակով մը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

հրատարակութիւն Գահիրէի Հ. Բ. Ը. Միութեան

Թիւ 22, Յունուար 2002

Գահիրէ (Եգիպտոս)

***

ՀԱՆԴԷՍ

(եռամսեայ)

գրականութեան արուեստի

Դեկտեմբեր 2001

ԹԵՀՐԱՆ

«ՄԱՇՏՈՑ» Միութեան ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 17-ին, Հայ Լեզուի Պահպանութեան Մաշտոց Միութիւնը կազմակերպած էր արտասանութեան մըցոյթ մը՝ 8-էն 20 տարեկան աշակերտներու համար: Փարիզի Հ.Բ.Ը.Մ.ի սրահը կը յորդէր բազմութեամբ:

Որոշեալ ժամուն, Միութեան նախագահուհի՝ Տիկին Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան հանդիսութեան բացումը կատարեց տեղեկութիւններ տալով Մաշտոց Միութեան մասին, յայտնելով որ անոր գործունէութիւնը կը ծաւալի երկու ուղղութեամբ.

– Լեզուական գործունէութիւն, որուն մէջ հիանալի արդիւնքներ ձեռք կը ճգուին բոլորովին հայերէն չգիտցողներու համար, լատինեալ արդիական մեթոտով չամրուած դասընթացքով: Այս ոլորտին ներս նաեւ լեզուական ճամբրուդութիւնները դէպի հայաիօս գաղութներ ուր օտարախօս աչակերտները չրթախոսն 20 ժամ դասաւանդութեամբ հայերէն կը սորվին:

– Մչակութային ձեռնարկներ, որոնցմէ թատերդութիւններու ներկայացում կամ արտասանութեան եւ չարադրութեան մրցումներ: Օրինակ, այս տարեչրջանին, Հայաստանի ուսանողներուն եւ ուսուցիչներուն համար կազմակերպուած չարադրութեան մրցումը, որուն նիւթն էր «Քրիստոնէութեան ընդունման եւ դերու դիւտի ազդեցութիւնը մեր դեղարուեստական ոլորտին վրայ»: Տիկին Փանոսեան յայտնեց նաեւ, թէ տարիին չատ ծրագիրներ կան որոնց իրականացումը նիւթական օգնութեան կը կարոտի:

Այս տեղեկատուութենէն յետոյ, Տիկին Փանոսեան ներկայացուց դատակազմին անդամները՝ Տիկին Նորա Արմանի, Պր. Ժիրայր Բարադեան, Արտաչէս Ոսկանեան եւ Մոմիկս Պէյազեան, որմէ յետոյ մրցումը սկսաւ: Մասնակցողները իրենց տարիքին համեմատ երկու խումբերու բաժնուած էին. 9 – 14 տարեկան խումբին պարտադիր կտորն էր Վահան Թէքեեանի «Եկեղեցին Հայկական»ը որմէ յետոյ երկրորդ կտորի ընտրութիւնը ազատ ձգուած էր: Իսկ 14 – 20 տարեկաններու պարտադիր կտորն էր Յովհաննէս Թումանեանի «Լուսաւորչի Կանթեղը» որմէ յետոյ ամէն մէկը պիտի արտասանէր երեսոյթ ազատ ընտրուած մը:

Մասնակցող 32 աչակերտներու հերթով արտասանեցին իրենց կտորները, որմէ յետոյ յայտարարուեցաւ դադար, որու ընթացքին ներկաները կրցան օգտուիլ դիմացուցիչ – քաղցրեղէններէ եւ պնդի դիւրք ու սայիկ, յատուկ տաղաւարէ մը:

Յերեկոյթին երկրորդ բաժինը զեղուեստական էր. «Կոմիտաս քառեակի Թաւջութակահար՝ Պր. Ֆէլիքս Սիմոնեան, դաչնակի ընկերակցութեամբ Նելլի Սիմոնեանի նուագեց Կոմիտասէն «Մոլորանի ծառ», «Շուշիկի», Մ. Եկմալեանէն «Սուրբ Սուրբ»ը եւ Եդուարդ Պաղտասարեանէն «Գիշերային կտորներ», դեղարուեստական հաճոյք պարգեւելով ներկաներուն: 14-ամեայ Սուրէն Աբելեան ջութակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց Զարտաչ: Ծանօթ դաչնակահարուհի՝ Տիկին Անի Ղազարեան այս բաժնին վրայ եղաւ ներկաներուն ծանօթացնելով Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ ապրած եւ Փրանս Լիսթի աչակերտներէ հայազգի Ստեփան Էլմասի եւ Քարլ Մըքուլիի ստեղծագործութիւններէն: Ան իր յայտագիրը աւարտեց մեկնաբանելով Բարաջանեանէն եւ Արամ Խաչատուրեանէն կտորներ:

Տիկին Փանոսեան չնորհակալութիւն յայտնեց միջազգային համբաւի տէր Ֆելիքս Սիմոնեանին եւ Անի Ղազարեանին որոնց ներկայացուցած երաժշտական յայտագիրը հանդիսութեան փայլը աւելցուց:

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, կարգը հասած էր մրցանակաբաչխութեան: Դատակազմի անունով, Ժիրայր Բարադեան նաւ որ բոլորն ալ արժանի

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ «ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԽԱՉՄԵՐՈՒԿՈՒՄ» գրքի շնորհահանդէսը

ԽՄԲ. («Ցառաջ»ի). – Մարտ 20-ի մեր թիւով (Գ. էջ) արձագանգած էինք Գլօտ Մուրթաֆեանի հատորին հրատարակու-թեան եւ ներկայացման հանդիսաւոր-եան մէջ։ Ստորեւ մանրամասնու-թիւններ։

***

Աւելի քան տասնամեակ մը առաջ փա-րիզի մէջ լոյս կը տեսնէր Արմէն Գլօտ Մուրթաֆեանի Կիլիկիոյ նուիրուած զե-ղատիպ երկհատորեակը, որ առեղին լայն եւ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ Եւրոպա-յի մէջ։ Բայց գիրքը փրանսերէն էր, եւ, հակնային պատճառներով, Հայաստանի մէջ այդքան ալ մատչելի չէր։ Լաւ էր ուրեմն, որ «Նայիրի» հրատարակչու-թիւնը, այն գաժան տարիներուն՝ 1991-1992 թթ., ձեռնամուխ եղաւ սոյն երկ-հատորեակը թարգմանել տալ հայերէնի։ Թարգմանիչը՝ Ամալիա Շահումեանը, կատարած էր չնորհակալ գործ։ Բայց գիրքը դժրոցներու մէջ մնաց երկար տա-րիներ, մինչեւ որ Մեսրոպ Արքեպիսկո-պոս Աչճեանը, 1700-ամեակի ընձեռած առիթէն մէջ, փորձեց հրատարակել այս եզակի գործը։ Բարեբախտաբար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսն ալ տառնձնեց հրատարակութեան ծախ-քերը, եւ ահա, Մարտ 7-ին, Հայաստա-նի Գիտութիւնների Ազգային Ակադե-միայի Արեւելագիտութեան բաժնի գի-տական դրատան մէջ տեղի ունեցաւ գրքի չնորհահանդէսը, աւելի քան 150 պատմաբաններու, արեւելագէտներու, հոգեւորականներու եւ ակադեմիկոսներու ներկայութեամբ։

Բացման խօսքը կատարեց հիմնարկի տնօրէն, փրոֆ. Նիկոլայ Ծովհաննիսեան եւ հերթով ձայն տուաւ խումբ մը մտա-տողականներու որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր տեսանկիւնէն եւ իր վերլուծումով եղ մրացնակի բայց եւ որովհետեւ պէտք է ընդունիլն կատարել, յայտարարեց.

– Փոքրերու խումբէն, առաջինը կը դասուէր Տիգրան Աբգարեան, 12 տարե-կան, Դպրոցասէրի աշակերտ, որ իբրեւ ազատ կտոր արտասանած էր Պարոյր Սե-ւակին «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք»ը։ Երկ-րորդ կը հանդիսանար 11-ամեայ Մարիա Քըլըճեան, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կըր-թարանէն, Ժագ Ս. Ցակոբեանի «Իմ հայ լեզուն»ով։ Իսկ երրորդը, 10-ամեայ Ազատ Պանիքեան, եւս Ս. Մեսրոպ կըր-թարանէն, Զահրատի «Կապանդի ծառ» ազատ կտորով։

– Մեծերու խումբէն առաջինը կը յայ-տարարուէր Հուրի Մովսէսեան, 16 տա-րեկան, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տու-նէն որ իբրեւ ազատ կտոր արտասանած էր Նահապետ Քուչակէն «Կռունկ»ը։ Երկ-րորդ՝ Նանօր Կարապետեան, 14 տարե-կան, Դպրոցասէր վարժարանէն, որ ար-տասանած էր Տէրեանէն «Արեւածագ»ը։ Իսկ բացառիկ մրցանակի կ'արժանանար Մարինէ Աատուրեան, 17 տարեկան որ հայկական վարժարանէ մը չէր գար եւ որ իբրեւ ազատ կտոր արտասանած էր Գէորգ Էմինի երկարաչունչ ու դժուարին «Սասունցիների պարը»։ Այնքան տար-բերութիւն կար իր եւ միւս արտասանող-ներու միջեւ որ դատակազմը որոշած էր բացառիկ մրցանակ մը յատկացնել իրեն։

Բոլոր մրցանակաւորները բեմ բարձ-րանալով ստացան իրենց վկայագրերը եւ պարգեւները, ինչպէս նաեւ բոլոր մաս-նակցողներուն բաժնուեցան յիշատակի նուէրներ։

Վերջին խօսք առնողը եղաւ Տիկին Նորա Արմանի, որ ներկաներուն թելա-դրեց քաջալերել եւ նեցուկ կանգնել «Մաշտոց» Մխիթեան, քանի որ արուես-տը եւ ազգային արժէքները նեցուկի կը կարօտին։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ վերջ գտաւ այս տպաւորիչ հանդիսու-թիւնը որ յոյս կը ներշնչէր նոր սերուն-դի ապագային նկատմամբ։

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

տուաւ վր ընհատականը դործին եւ ա-նոր արժէքի մասին։

Մեսրոպ Արք. Աչճեան չնորհակալու-թիւն յայտնեց ձեռնարկի կազմակերպիչ-ներուն, թարգմանիչին, խմբագիրին՝ փրոֆ. Ազատ Բոզոյեանին եւ յատկապէս անդրադարձաւ Ա. Գ. Մուրթաֆեանի ան-ձին եւ ինքնատիպ գործի մասին, անդ-րադառնալով նաեւ, որ Գլօտը կը պիրէ անկախ ուղիներէ յառաջանալ, նորը փնտռել եւ նորին հետամուտ դառնալ։

Փրոֆ. Ցովհաննիսեան յայտնեց, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողի-կոսը պատգամ մը ուղարկած էր դրքի չնորհահանդէսին առթիւ ուր հայրապետը յատկապէս կ'ըսէր. «Մուրթաֆեանի պըր-պրտումներուն մէջ կարեւոր դեր ունե-ցած է եւ ունի Կիլիկեան աշխարհը իր բո-լոր տարած քներով ու ընագաւառներով։ Մուրթաֆեանի համար Կիլիկիոյ մասին դրելը սոսկ բանասիրական աշխատանք չէ եղած, այլ ապրում, տագնապ, մա-քառում ու տեսիլք։ Իր ներկայ «Կիլի-կիան կայսրութիւնների խաչմերուկում» գործը վկան է այն նուիրումին ու սիրոյն, զոր Մուրթաֆեան ունեցած է եւ ունի Կի-լիկիոյ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյ-թին նկատմամբ։ Մեր նախորդները եր-ջանկայիշատակ Յովհէն Ս. եւ Գարե-գին Բ. Կաթողիկոսները, ըստ արժան-ւոյն գնահատած են Արմէն Մուրթաֆ-եանի նուիրումն ու արժանիքները այս մարզին ներս։

... Այս առիթով կ'ողջունենք նաեւ մեր հայրենի մատենարանութիւնը իրենց յայտնելով Մեր Հայրապետական Օրհ-նութիւնը, ակն ու գնահատանքը, միա-ժամանակ վստահեցնելով, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը պիտի չա-րունակէ իր մշակութային դերը, հա-ւատքն ու մշակոյթը ըմբռնելով որպէս մէկ, անբաժան ու անբաժանելի ամբող-ջութիւն։ Ահա այս նախանձախնդրու-թեամբ ու յանձնառութեամբ Մեր Ս. Ա-թոռը եւ անձնապէս Մենք քաջալերը պիտի հանդիսանանք մեր բոլոր այն մտաւորա-կաններու, Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ, ու այն բոլոր մշակութային կառոյցնե-րուն, որոնք կոչուած են արծարծ պահե-լու Ջահը Ս. Մեսրոպին ու յաւերժախօս արժէքները հայ մշակոյթին»։

Փորձ մը ընենք եւ ամփոփենք արտա-յայտուած գնահատականները. «Այս հա-տորը դիտական եւ մշակութային երե-ւոյթ է, յիշարժան գործ իր թեմայով, հեղինակը, հրատարակութեան վայրը, թարգմանութեան վայրը, մեր ազգին մէջ բոլորս տաքուկ տեղ մը պահած ենք, Կիլիկիոյ համար»։ «Այս հատորը կը վե-րակենդանացնէ Կիլիկիոյ փառքը»։ «Քա-ղաքակրթութիւններու եւ կայսրութիւն-ներու խաչմերուկին՝ Կիլիկիան ԺԳ. դա-րուն յատկանշական տեղ ունէր մեմլուք-ներու, մոնղոլներու պատմութեան մէջ։ Այս դիրքը կը ներկայացնէ Կիլիկիան Եւրոպայի եւ Արեւմտեան մշակոյթի

ՏՈԼՈՐԷՍ ԶՕՀՐԱՊ ԼԻՊՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տոլորէս Զօհրապ Լիպման Հիմնադրամը նպա-տակ պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ

ա. վարդապետական աւարտաճառեր հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19-րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր։

Նախկայացուող աշխատասիրութիւննե-րը կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն կա՛մ անգ-լերէն լեզուով։ Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անպլերէն որակաւոր թարգմանութիւնը։

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թո-ւականներէն առաջ։

Յատելեալ տեղեկութեան եւ դիմում-նագրի թերթիկ ստանալու համար դի-մել՝

Liebmann Fund — Publication
c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024, U.S.A.

քարտէզներ, Կիլիկիայում իշխած հա-րըստութիւնների տոհմածառերը, մի քանի բնապատկերներ, հայկական ձե-ռագրերից վերատպութիւններ եւ առանձ-նապէս օգտագործուած սկզբնաղբիւրների ու գրականութեան ցանկերը։

Ամփոփենք. Գլօտ Մուրթաֆեանի «Կի-լիկեան կայսրութիւնների խաչմերու-կում» ուսումնասիրութիւնը բացառիկ նշանակութիւն ունի ոչ միայն գիտական հանրութեան, այլեւ ընթերցող լայն շրջանակնե-րին։ Մեզ մնում է չնորհաւորել բոլոր նրանց, ովքեր մեծ ջանքեր են գործա-դրել յիշեալ մենագրութեան երեւան գա-լու համար, առաջին հերթին Մեսրոպ Արքեպիսկ. Աչճեանին, խմբագրին ու թարգմանչին։ Գլօտ Մուրթաֆեանի գիր-քը դեռ երկար տարիներ կը մնայ Կիլի-կիայով հետաքրքրուող իւրաքանչիւր մասնագէտի սեղանի գիրքը։

Շնորհակալութիւններ Պր. Ա. Գլօտ Մուրթաֆեանին եւ Արամ Ա. Կաթողիկո-սին, որոնց չնորհիւ ցանկալի կիլիկիան ուղտամ մը եւս իր քաղցր անուան չուրջ համախմբեց հայրենի մտաւորականները։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՒ 17

ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

ՆՈՐ ՀԱՅԱՏԱԲՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

– Շատ սխալ ենթադրութիւն։

– Այդ կասկածը ունեցայ արդէն, երբ քարափ հասանք։

– Ինչո՞ւ համար կասկածեցար։

– Որովհետեւ տեսայ, որ քարափը որե-ւէ պուէկարական չոգենաւ չէր կար, մինչդեռ ինք լսած էր, որ չոգենաւը կե-ցած էր քարափին առջեւ եւ մէկ քանի ժամէն պիտի մեկնէր։

– Այդ մանրամասնութիւնները չեմ դի-տեր, բայց կը կրկնեմ, որ Տիմիթրօֆ մեր մարդը չէ։

Նոյն միջոցին Պէտրի պէյ կրկին ներս մտաւ։

Պահ մը մտիկ ըրաւ Շաւարշի եւ Բէչատ պէյի միջեւ փոխանակուած խօսքերուն, յետոյ անհամբերութեան չարժում մը ընելով՝ գոչեց.

– Պարապ բան է այդ մարդուն հետ խո-սիլ, յամառ գլխով մէկն է, ես անիկա տարբեր կերպով կը խօսեցնեմ, առէ՛ք տարէք ու բանտարկեցէ՛ք զինքը, ես իր մասին պէտք եղած հրահանգները տուած եմ բանտապետին, այսօրուան համար բաւ է եղած հարցաքննութիւնը։

Ժանտարմաները առին տարին Շաւար-շը։

Այս անգամ, սակայն, զինքը սովորա-կան բանտը չտարին, այլ իջեցուցին Քըսմը սիսաիի գետնայարկը ու զինքը փակեցին աղտոտ ածխանոցի մը մէջ՝ ձեռքերն ու ոտքերը կապելով։

Այս տաժանադին դիրքին մէջ անցուց երեքտասներկը ամբողջ գիշերը, մինչ եր-կու տունտաւոր ոստիկաններ իր գլխուն վերեւ կը հսկէին։

Հետեւեալ օրը կրկին զինքը տարին հարցաքննութեան։

Այս անգամ հարցաքննիչը Բէչատ պէյն էր. իր քով կը գտնուէր նաեւ Արթին։

Գրատեղանին վրայ կ'ներեւային պու-կար լրտեսին յանձնած տետրակները։

– Այս տետրակներուն մասին քենէ կարգ մը բացատրութիւններ պիտի ուզենք, – ըսաւ Բէչատ պէյ, – կը յուսամ, որ ա-ռանց մեզի ժամավաճառ ընելու, ճիշդ կերպով պատասխանես։

– Ո՛չ մէկ բացատրութիւն կրնամ տալ թուղթերու մասին, որոնք ինծի չեն պատկանիր – պատասխանեց Շաւարշ։

– Պարապ խօսքեր մի՛ ըներ եւ գիս մը-տիկ ըրէ, ո՞վ է Մարտպետը, կը ճանչ-նա՞ս։

– Կը ճանչնամ, – պատասխանեց Շա-ւարշ։

– Ի՞նչ գործ կ'ընէ։

– Ուսուցիչ է։

– Ո՞ւր կը գտնուի այժմ։

– Չեմ գիտեր։

– Դաշնակցակա՞ն է։

– Տեղեկութիւն չունիմ։

– Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ դուն դաշնակ-ցական մը ըլլալով՝ տեղեկութիւն չես ունենար, թէ այսինչը դաշնակցական է, թէ ո՛չ։

– Բոլոր դաշնակցականները ճանչնալու պարտաւոր չեմ։

– Այս տետրակներէն կը տեսնուի, որ Մարտպետ այժմ Գոնիա կը գտնուի։

– Չեմ գիտեր, – պատասխանեց երի-տասարդը։

– Յոսրով Պապաեանը կը ճանչնա՞ս։

– Այո՛, կը ճանչնամ։

– Ա՞յն ալ դաշնակցական է։

– Այս մասին տեղեկութիւն չունիմ։

– Տետրակին մէջ անոր անունն ալ կայ, եւ ինքն ալ Մարտպետին հետ Գոնիա կը գտնուի եղեր։

– Կրնայ ըլլալ, բայց ես չեմ գիտեր։

Բէչատ պէյ տետրակներէն մին առաւ, բացաւ եւ անոր մէջ գրուած խաչաձեւ նշան մը ցոյց տալով՝ հարցուց.

– Ասիկա ի՞նչ կը նշանակէ։

– Չեմ գիտեր, – պատասխանեց Շա-ւարշ։

– Ասիկա մէկու մը ծածկագիր անունն է անպատճառ։

– Կրնայ ըլլալ, բայց ես չեմ գիտեր։

– Ասիկա, – մրմնջեց Արթին, – խաչ մըն է եւ շատ հաւանական է, որ Խաչա-տուր կը նշանակէ։ Խաչատուր կամ Խա-չատուրեան։

– Խաչատուրեան անունով ուրիշ ո՞վ կայ, – հարցուց Բէչատ։

– Խաչատուրեանը սովորական անուն մըն է, եւ շատ մարդիկ կը կրեն այդ ա-նունը, – պատասխանեց լրտեսը, – բայց հոս, կարծեմ, ծանօթ դաշնակցական Խա-չատուրեանի կ'ակնարկուի։

(Շար. 195)

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**

LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> Vos questions

Negationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> Leurs réponses

Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**

Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

LOURDES 2002

du 8 au 11 mai

Pèlerinage arménien de France

Départs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND

Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.

RENSEIGNEMENTS :

Eparchie : 01 40 51 11 90 — **Paris :** 01 44 59 23 50

Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**

Les inscriptions seront closes le 8 avril.

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
յանձնախումբը
« Լ Ո Ի Ս Ա Ւ Ո Ր Չ Ի Լ Ս Ա Ր Ա Ն »
հանդիսութիւններու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ
ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ներածական չարքի Զ. հանդիսման
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19_ին
Ուղեկցութեամբ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ-ի
ՍԱՀԱԿ_ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային կեդրոնի
Արծրունի Զրպարեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

Գ Ր Ա Կ Ա Ն _ Ե Ր Ա Ժ Շ Տ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Մ. Գրիգոր Նարեկացու
«ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԵՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Թեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի
դերասանուհի

Դաշնակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ՝ _
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Բ· ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

HERITAGE

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

(գրուած՝ 1911 թ·)
Դրամա
Զոյգ գործողութեամբ
կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16–ին
Dimanche 7 avril à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 եւրօ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ
ԵՒ ՋԱՏԿՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31, ՋԱՏԻԿ

Ցարուբիւն
Տէառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·15_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
ի նկատառութիւն
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 1, Բ· ՕՐ ՋԱՏԿԻ

Յիշատակ Մեռելոց
Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ· ՎՐԴ· ԹՈՇԱԿԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ· _ ժամը 11_ին պատարագ:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11_ին:



CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BALLET DON QUICHOTTE

à l'Opéra Bastille

LES 23 AVRIL ET 2 MAI

Réservations auprès d'Araxie :
01. 39. 83. 71. 19 (entre 19h30 et 21h)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵՑԱՆ Ի ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Մոսկուայի տեղի ունեցած զաւտաբարբառներու միջազգային փիլիսոփայական հարցի Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Էմիլրեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

***

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Samedi 6 avril,** pour le prix de 30 euros.

S'inscrire auprès des membres.

***

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ազգային Թաղէոսեան մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ Ապրիլ 6, ժամը 14·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

***

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա· Թաղէոսեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 75 եւրօ Տիկին Արփինէ Սերոբեանէ իր եղբօր՝ Արարատ Մելտոնեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ս· ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՋԱՏԻԿ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց

Պատարագ ժամը 10_ին, որու աւարտին Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ· _ Պատարագ ժամը 10_ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10_ին, Հոգեհանգիստ ժամը 12_ին:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ· _ ժամերգութիւն ժամը 9·30_ին, պատարագ ժամը 10·30_ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10_ին, որու աւարտին Հոգեհանգիստ:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ·_ ժամերգութիւն ժամը 9·30_ին, պատարագ ժամը 11_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա· ԲՀՆՑ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի, որմէ յետոյ Հոգեհանգիստ կը կատարուի: «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:
Ց·Գ·_

***

Ձրապալոյսի, Ս· Ջատկի եւ Մեռելոցի օրերուն երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկեղեցւոյ Աղջկանց երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պր· ՋԱՐԵՀ ՏԻԳԻՐՄԷՆՃԵԱՆի:

Ս· ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ· _ ժամերգութիւն ժամը 8·30_ին, պատարագ ժամը 10_ին:
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆԱՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ դեկավարութեամբ Պր· Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ Մեռելոց:
Ժամը 10_ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԲՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ· _ Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30_ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9·45_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Մասնակցութեամբ Սահակ _ Մեսրոպ երգչախումբի, դեկավարութեամբ՝ Ամէնիկ Եղբայրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ ՄԵՌԵԼՈՑ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9_ին, պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ԱԷՆ–ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ· _ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ԲՀՆՑ· ՏԷՏԷՔԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԱԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· _ ՄԵՌԵԼՈՑ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ԲՀՆՑ· ՏԷՏԷՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 30-31
SAMEDI - DIMANCHE
30-31 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·396 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·396

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱՆԹԷՒԻ ՈՃԲԱԳՈՐԾԸ ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ

Անհամնալի ոճիրին, որ տեղի ունեցաւ Նանթէսի քաղաքապետարանը Մարտ 26-էն 27-ի լուսնալիք գիշերը, յաջորդեց, Մարտ 28-ին, մարդասպանին անհասկնալի անձնասպանութիւնը, գոնէ մինչ կը վերաբերի պայմաններուն: Արդարեւ, Հինգշաբթի առաւու, ժամը 10-ը քիչ անց, Ռիչար Տիւրն կրցած է պատուհանին մօտենալ, զայն բանալ եւ նետուիլ դատական ոստիկանութեան (Բէ տէ գ'Օրֆէվը) չինքի 4-րդ յարկի սենեակէն, իր հարցաքննութեան առեն: Ջարմանալի կը թուի որ անձ մը որ անձնասպանական տրամադրութիւններ ունի, զորս արտայայտած է բերանացի թէ գրաւոր, կարենայ այդքան դիւրութեամբ իրագործել իր փոփաքը վայրի մը մէջ, ուր չընդառաջած է ոստիկաններով եւ դատաւորով: Նանթէսի զոհերուն ընտանիքները այլլած են, քանի կ'ուզէին որ դատուի եւ բացատրէ իր արարքին դրդապատճառները: Պարզուեցաւ որ դէնք կրելու վրայ պատժագիրը ժամանակավրէպ էր, բայց եւ այնպէս, ամէն կողմ բաւական անպատասխանատու գործելակերպ մը կայ, առնուազն տարօրինակ Ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ, որ չէ այլեւս, դժբախտաբար, ինչ որ էր: Նանթէսի դատախաղը յայտարարած է թէ հակառակ անոր որ ամբաստանեալ չվայ այլեւս, քննութիւնը պիտի չարունակուի եւ եթէ ճշդուին պատասխանատուութիւնները, կրնան պատժական միջոցներ ձեռք առնուիլ: Ներքին նախարարը՝ Տանիէլ Վայան ըսած է թէ ծանրակշիռ պարագայ մը կայ եւ եթէ հաստատուի որ բացայայտ փաստ կայ, որ պէտք եղած չէ եղած, պատժական միջոցներ ձեռք կ'առնուին (ի դէպ, Ներքին նախարարին հրաժարումն ալ պահանջուեցաւ, բայց...): Այս ահաւոր ողբերգութիւնը չէ յաջողած ամլացնել, պահ մը գոնէ, չուքի մէջ թողուլ ընտրապայքարին մրցակցութիւնը:

Արդարեւ, ժապ Շիրաք, երբ ժամը 6·30-ին հասած է Նանթէս, Զորեքշաբթի առաւօտ եւ կ'ընդունուէր, ինչպէս կը պահանջէ հանրապետական դործընթացը, նահանգապետին կողմէ, խիստ ոճով կը յանդիմանէ զայն, չեչտելով թէ թերացած է իր պարտականութեան մէջ, անմիջապէս չտեղեկացնելով Էլիզէն: Յետագային պարզուած է որ Ներքին նախարար հրահանգած էր նահապապետին լուր չտալ Շիրաքին, որպէսզի ժոսփէն առաջինը ըլլայ տեղւոյն վրայ հասնելու: Անդամ մը եւս, եթէ հարկ էր, կը պարզուի այս ընտրապայքարին ողբալի եւ ողեղ երեւոյթին ու մակարդակը եւ դեռակատարներուն ալ անպատասխանատուութիւնը: Փոած բան մը կայ Դանիոյ թագաւորութեան մէջ...:

Տեղւոյն վրայ, զոհերու ընտանիքները խորապէս ցնցուած կը մնան եւ ըստ արդիական տարազներու «սուգի հաւաքական աշխատանք մը սկսած է» եւ կոչ եղած է հողեւոյժներու...:

Երեքշաբթի, Ապրիլ 2-ին, տեղւոյն վրայ սուգի օր է եւ փակ պիտի մնան դպրոցներն եւ հանրային բոլոր հաստատութիւնները:

Այս առթիւ, անդամ մը եւս խնդրոյ առարկայ են հանդարտեցուցիչ դեղերը (Անթի-տեփրէսէօրները) դլխաւորաբար Փրոզաք՝, որ 1994-էն իսկ կը դատապարտուէր ԱՄՆ-ու մէջ: Հաստատուած էր որ 1989-ին Քենթըքի ապարանի մը մէջ գործուած ապանդին, որու հետեւանքով 9 հոգի մեռած էր, հեղինակը մեծաքանակ կը գործածէր այդ դեղէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՄԱՅԷԼ մերժեց, ինչ որ անակնկալ մը, չէ, արաբական ծրագիրը խաղադրելը վերահաստատելու համար Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ: Սատաի Արաբիա այդ ծրագիրը իւրացուցած էր, մխաձայնութեամբ, արաբական վեհաժողովին կողմէ: Իսրայէլ «անընդունելի» որակեց ծրագիրը, որ կը նախատեսէ պաղեստինեան պետութիւն մը արեւելեան Երուսաղէմով որպէս մայրաքաղաք եւ իսրայէլեան ուժերու ամբողջական քաշուիլը դրաւեալ հողամասերէն: Մարտ 29-ին, ընդհակառակն, իսրայէլեան ուժերը բոլորովին չրջափակեցին Արաֆաթի Ռամալլայի կեդրոնավայրը, պատերը վար առին, նպատակ ունենալով բորբոքվին կդդիացնել Արաֆաթը: Կը կարծուի որ, այս ընթացքը ակդդը մըն է միայն, ի պատասխան Նեթանիայի ոճրափորձին: Շարոն ոչ մէկ վստահութիւն ունի Արաֆաթի խօսքերուն նկատմամբ, կ'ուզէ զայն դատել գործով եւ ոչ՝ խօսքով:

ՊԱՊԸ, առաջին անդամ ըլլալով, միայն իրրեւ հանդիսատես կը մասնակցէր Աւդ չարթուան արարողութեանց Վատիկանի յօդատապի հետեւանքով: Այս է վատիկանի տուած բացատրութիւնը եւ կ'ըսուի թէ նախատեսուած եօթը ճամբորդութիւնները տեղի պիտի ունենան: Այլ պաշիւներու համաձայն սակայն, Յովհ. Պօղոս Բ-ի առողջական վիճակը աւելի ծանր է քան ինչ որ կ'ըսուի: Հրաժարման մասին չի խօսուիր, քանի ինչպէս բանբեր մը չեչտեց՝ կառավարողը գըլուխն է եւ ոչ ոտքը եւ Պապին գլուխը տեղն է: Ձիշդ է որ Պապին գլուխը տեղն է եւ դեռ առջի օր ընդունեցաւ Փողնանի (Լեհաստան) Արքեպիսկոպոսին հրաժարականը: Այս վերջինը կը մեղադրուի որ սեռային հետապնդումներու ենթարկած է երիտասարդ քահանաներ եւ ժառանգաւորներ: Ինք կը հերքէ, բայց, հրաժարականը տուած էր:

ՋԱՔԱՐԻԱՍ ՄՈՒՍԱՒԻ, հպատակութեամբ Ֆրանսայի, պիտի դատուի Միացեալ - Նահանգներու մէջ իր մեղսակցութեան համար Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերուն պատրաստութեան, ինչ որ յուզում առեղծած է Ֆրանսա ապրող իր ընտանիքին, բայց, նաեւ Մարդկային իրաւանց լիկային եւ իշխանութեանց: ԱՄՆ-ու իշխանութիւնները հաստատած են որ մահապատիժ պիտի պահանջուի անոր դէմ: Ձերբակալուած էր ահաբեկչական արարքներէն ամիս մը առաջ, իր վարուելակերպ կասկածելի նկատելով: Օդաչու պատրաստող դպրոցի մը այս աշակերտը, ըստ ամբաստանութեան կըրնար 20-րդ քամիքազն ըլլալ Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերուն: Մահապատիժ պահանջող դիմումը ստորագրած են երկու դատախազները, որոնց յանձնուած է քննութիւնը:

ՋԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի, Ապրիլ 1-ին (երեքշաբթի, Ապրիլ 2-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՄԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 28 / 29)

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

«Կովկասեան քառեակ»ի երկիրներուն – Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբեջանի ու Ռուսաստանի – ապահովութեան խորհուրդներու քարտուղարները Մարտ 28-ին Սոչիի մէջ, չրջանային եւ միջազգային ապահովութեան ամրապնդումի նիւթով ձեռնարկած են նոր հանդիպումի մը: Կը մասնակցին Ռուսաստանի, Հայաստանի, Վրաստանի ապահովութեան խորհուրդներու քարտուղարները, Ադրբեջանի նախագահի աշխատակազմի դեկավարը: Բացման խօսքին մէջ Ռուսաստանի ապահովութեան խորհուրդի քարտուղար Վլադիմիր Ռուշայլոն ի նպաստ արտայայտուած է ահաբեկչութեան դէմ պոըծակցութեան, բոլոր պետութիւններուն, այդ կարգին՝ նաեւ ԱՄՆ-ու հետ:

***

ԵՐԵՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԶՈՀ

Մարտ 26-ին Գեղարքունիքի մարզին մէջ վթարուկը Մոսկուիչի երեք բնակիչի մահուան պատճառ եղած է: Ձկնորսութեան եղած 20 - 22 տարեկան երիտասարդներուն նաւակը չրջած է, չրամոյն ընելով զանոնք: Գիւղացիներուն չանքով երկուքին դիակը գտնուած է:

***

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ 5 ԱՄԻՍ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ

Հին ձեռագիրներու հիմնարկ - թանգարանը Փետրուար 20-էն ի վեր դադրեցուցած է աշխատանքը ու չուրջ 5 ամիս փակ պիտի մնայ: Պատճառը ձեռնարկուած նորոգութիւնն է որ կը կատարուի Լինսի հիմնարկին «Մշակոյթ» ծրագրով կատարուած յատկացումով:

***

ԿՐԱՄՆՈԴԱՐԻ ԲՆԱԿԻՉ ՀԱՅ ՄԸ 20 ԿԻՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐՈՒԻ

Կրասնոդարի բնակիչ, 32-ամեայ Թոփիկ Աւոյեան ձերբակալուած է 20 երիտասարդ կիներու սպանութեան որպէս կասկածելի: Ըստ ամբաստանութիւններուն, ան իր վերջին յանցագործութիւնը կատարած է չաբաթ մը առաջ: Հետաքննութեան ընթացքին ան իր ոճիրները արդարացուցած է «իպական սեռի ապարոյ վերաբերմունքի դէմ ուղղուած պայքարով», ինչ որ սակայն արդելք չէ եղած սպանութիւններէն առաջ իր զոհերը բռնաբարելուն:

***

ԲԱՔՈՒԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԸ ՄՆԱՑ

Սոչի գումարուած Կովկասեան քառեակի երկիրներու Ժորհրդարանի նախագահներու ժողովին, Մուրթուզ Ալեսքերով յայտարարած է թէ Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման առընչութեամբ իր երկրին դիրքորոշումը անփոփոխ կը մնայ, կրկին անդամ յիշեցնելով թէ Ադրբեջանի հողերուն 20 տոկոսը դրաւեալ կը մնայ եւ թէ չուրջ մէկ միլիոն գաղթականներ միչտ զրկուած են «իրենց հողերուն վրայ ապրելու իրաւունքէն»: Հակազդելով իր պաշտօնակիցին ելոյթին, Հայաստանի Ժորհրդարանի նախագահ Ա. Ժաչատրեան իր անհամաձայնութիւնը յայտնելէ ետք չեչտած է հարցը խաղաղ ճամբով կարգադրելու եւ համագործակցութեան ու միասնաբար տնտեսական նախագիծեր որոնելու կարեւորութիւնը: Ադրբեջանական «525րդ թերթ»ը կը գրէ թէ ադրբեջանական կողմը անընդունելի կը գտնէ գործակցութեան նման առաջարկներ, այնքան ատեն որ չէ լուծուած Ղարաբաղեան կնճիռը:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԷ Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Ապրիլ 18-28 դէպի Պոսթոն նախատեսուած ճամբորդութեան եւ վերջերս աչխուժացած քաղաքական իր գործունէութեան առթիւ նախկին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ուչադրութեան արժանացած է Բաքուի չրջանակներէն, որոնք կը գտնեն որ անոր իչխանութիւն վերադարձը կ'ունենայ իր առաւելութիւնները: Ալիեւի արտաքին կապերու վարիչ Նովրուզ Մամեդով, այսպէս արտայայտուելով այս մասին, ըսած է թէ Հայաստանի նախկին ղեկավարը աւելի «իրատեսօրէն կը գնահատէր աչխարհի եւ տարածքաչրջանին մէջ տեղի ունեցող զարգացումները եւ թէ անոր վերադարձը կրնայ իր դրական ազդեցութիւնը ունենալ Ղարաբաղեան հարցին լուծման վրայ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՑԵՏԱՏՏԱՄԵԱՆ ԻՐԱՓԸ

Աբեմուտքը այն համոզումը ունի որ իրաքի հարցը սահմանափակուած է Ս. Հիւսէյնով: Կայ այն պատկերացումը թէ երբ ան մահանայ, կամ սպաննուի, հարցը ինքնին լուծուած պիտի ըլլայ: Պէյրութի «Ան Նահար» թերթին մէկ յօդուածագիրը, Մ. Ռումայհի չատ մակերեսային կը նկատէ այդ մօտեցումը: Կ'ըսէ թէ ան նկատի չէ առած իրաքեան կեանքերութեան այն խոր փոփոխութիւնները որոնք արդիւնք են Ս. Հիւսէյնի դեկավարութեան տարիներուն: Ճնչումի այնպիսի հարթիչ քաղաքականութիւն մը կիրառած է ան որ համապօր է այդ ընկերութեան քաղաքական ամլացումին. իսկ

(Շար.ը Դ. էջ)

միլիոն գաղթականներ միչտ զրկուած են «իրենց հողերուն վրայ ապրելու իրաւունքէն»: Հակազդելով իր պաշտօնակիցին ելոյթին, Հայաստանի Ժորհրդարանի նախագահ Ա. Ժաչատրեան իր անհամաձայնութիւնը յայտնելէ ետք չեչտած է հարցը խաղաղ ճամբով կարգադրելու եւ համագործակցութեան ու միասնաբար տնտեսական նախագիծեր որոնելու կարեւորութիւնը: Ադրբեջանական «525րդ թերթ»ը կը գրէ թէ ադրբեջանական կողմը անընդունելի կը գտնէ գործակցութեան նման առաջարկներ, այնքան ատեն որ չէ լուծուած Ղարաբաղեան կնճիռը:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԷ Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Ապրիլ 18-28 դէպի Պոսթոն նախատեսուած ճամբորդութեան եւ վերջերս աչխուժացած քաղաքական իր գործունէութեան առթիւ նախկին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ուչադրութեան արժանացած է Բաքուի չրջանակներէն, որոնք կը գտնեն որ անոր իչխանութիւն վերադարձը կ'ունենայ իր առաւելութիւնները: Ալիեւի արտաքին կապերու վարիչ Նովրուզ Մամեդով, այսպէս արտայայտուելով այս մասին, ըսած է թէ Հայաստանի նախկին ղեկավարը աւելի «իրատեսօրէն կը գնահատէր աչխարհի եւ տարածքաչրջանին մէջ տեղի ունեցող զարգացումները եւ թէ անոր վերադարձը կրնայ իր դրական ազդեցութիւնը ունենալ Ղարաբաղեան հարցին լուծման վրայ»:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԴԻՓՈՒՂ՝ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՓԱՐԻԶ ԱՅՑԷՆ

Թէեւ Բաքու փորձած է պաշտօնապէս չատ աղմուկ չբարձրացնել Լ.Ղ.Հ նախագահին Ֆրանսա այցելութեան չուրջ, բայց եւ այնպէս Փարիզի իր դեսպանութեան միջոցով բացատրութիւն պահանջած է Ֆրանսայէն: Արտաքին գործերու նախարար Գուլիեւ ըսած է թէ չարժեր խօսիլ Ա. Ղուկասեանի Փարիզ այցելութեան մասին, մանաւանդ երբ Ֆրանսա չեչտած է թէ ան եկած էր որպէս Ֆրանսահայ համայնքին հիւրը, նաեւ որպէս Ղարաբաղի հայկական համայնքի ներկայացուցիչը եւ ոչ՝ իրրեւ Լ.Ղ.Հ նախագահ: Այսուհանդերձ, Գուլիեւ ցաւ յայտնած է որ կարելի չըլլար կանխել նման այցելութիւններ:

ԻՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ «ՀԱՆԴԷՍ»Ը

Հաճելի անակնկալ մըն էր Թեհրանէն վերջերս հասած «Հանդէս»ը. ան կը կրէր 2001 Դեկտեմբեր 1 թուականը: Անունին տակ գետեղուած է «Գրականութեան եւ արուեստի» նշումը: Հաճելիին առաջին պատճառը այն էր որ ամէն անգամ որ լաւատեղեակի մը հետ խօսք ըլլար, սեղան կուգար այդ երկրի գաղութին ալ նօսրացումին նկատմամբ: Ատոր հետ՝ Պարսկաստանի դպրոցներուն դժուարութիւնները, մամուլին խնդիրները, եւ այլն: Մէկ խօսքով՝ կրկնութիւնը այն մտահոգիչ պատկերին զոր այսօր ունին մերձաւոր արեւելեան հայ գաղութները. ձուլումի ու հետեւաբար՝ հայկական մշակոյթի, հայերէնի տեղքայլ, յաճախ եզդանն ալ պահելու դժուարութիւն, պիւտճէի հարցեր, եւ այլն, եւ այլն: Ատենէ մը ի վեր «Ալիֆ»ն ալ չէր հասներ ու զբօսաթերթ անկարելի դարձած էր պարսկահայութեան ներկային տեղեկանալը:

Այս բոլորէն ետք, պէ՞տք է ըսել որ հայերէն հրատարակութիւն մը միշտ ուրախութեամբ ողջունելի երեւոյթ է, լեզուին ու մշակոյթին տազնապով ապրող ամէն Հայու համար: «Հանդէս»ը ասոնց վրայ կ'աւելցնէ լրջօրէն մտածուած, պատրաստուած եւ համբերութեան բաւական երկար փորձութենէ մը անցածի փաստը. բան մը որ նախճեռնողներու տոկալու պաշարին ու ճաշակին ալ երաշխիքը կ'ըլլայ:

Անցնելէ առաջ կազմին ու պարունակութեան, կ'արժէ նշել որ հրատարակութեան արտօնութիւնը ունենալու համար խմբագրական կազմը ապասած է «աւելի քան հինգ տարի»: Շրջան, որուն ընթացքին ճամբայ ելլողներէն երկուքը՝ բանաստեղծ Նորվանն ու Ռազմիկ Ամիրխանեանը մեկնած են. առաջինը՝ ԱՄՆ, իսկ երկրորդը՝ Հայաստան: Հասած առաջին թիւին խմբագրական կազմը բաղկացած է Ռոպէր Սաֆարեանէ, Ժորժ Համեանէ եւ Ակտա Ագարեանէ. եռամսեայն արտօնատէրն ու գլխաւոր խմբագրին է Վարուժ Սուրէնեան: Տրուած է թիւը հովանաւորողներու ցանկ մըն ալ:

Առաջին թիւի խմբագրականով կ'ըսուի որ նախաճեռնութեան դրդապատճառը նման թերթի մը հրատարակութիւնը եղած է: Զրերնէք ուրախացուցած ու ոգեւորած է «Լոյս» երկշաբաթաթերթին գործակցութեան հրաւէրը: Այդ գործակցութեամբ արդէն լոյս տեսած են «Լոյս»ի 2001 Յունուար եւ Յունիսի գրականութեան եւ արուեստի յատելուածները: Ատոնք չորսնակութիւնը եղած են 1997 Օգոստոսին հրատարակուած փորձնական «զերօ» թիւին որ քաջալերող ընկալում գտած է:

«Հանդէս»ի անդրանիկ թիւին մէջ տեղ գտած է ճարտարապետ եւ նկարիչ Ռոպէր Սաֆարեանի հետ հարցազրոյց մը, ժամանակակից թատրոնի նորարար դէմք եժի Գրոտովսկիի մասին Վարուժ Սուրէնեանի էջը եւ անկէ թարգմանուած դրութիւն մը, Հայաստանէն սինեմայի քննադատ Մկրտիչ Ստամբոլցեանի Թեհրանի Հայ ակումբին մէջ Ա. Փէլէչեանի մասին տուած դասախօսութիւնը, իրեն հետ հարցազրոյց մը, Ժորժ Համեանի ճաղի մասին յօդուածը, ապա գուտ գրական բաժին մը՝ արձակներով եւ բանաստեղծութիւններով: Արձակ էջեր ունին Գ. Արզումանեան, Ժ. Համեան, Ռ. Սաֆարեան. բանաստեղծութիւնները ըստորագրուած են Նորվան, Յովսէփ Նազլումեան, Շ. Բաղրամեան:

Բանաստեղծութեան մասը կ'երկարաձգուի պարսկական գրականութենէն թարգմանութիւններով (Ֆ. Մոշէրի, Ա. Շամլու):

Գ. Արզումանեանի «պատասխան»ով որ կը կրէ «Անակարելի սահմանում» խորագիրը, եւ որով կ'անդրադառնայ «Լոյս»ի մէջ հրատարակուած Ազատ Մաթեմեանի դրութեան, կ'արծարծուին ժամանակակից հայութեան առընչուած հարցեր: Սփիւռքի հայութիւնն է խնդրոյ առարկան, գլխաւորաբար լեզուական, գրական տեսանկիւնէն դիտուած: Այդ էջով «Հանդէս»ը վիճարկումի, կարծիքներու փոխանակման բեմ մըն ալ դառած է իր էջերուն մէջ: Պարբերական

ՓԷՄՊՐԻՃ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՌՐՆԹԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մերձաւոր Արեւելքի ուսումնասիրութեան նուիրուած Միջազգային ընկերակցութեան պաշտօնական օրգան՝ International Journal of Middle East Studies իր 2002 Թուականի փետրուարեան թիւին մէջ ունի ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը այս նիւթին մասին: Եռամսեայ ակադեմական այս հանդէսին (հատոր 34, թիւ 1) խմբագրական կազմը, որ առ հասարակ Թրքանպատա հրատարակութիւններու նախապատուութիւն կուտայ, երկար եւ մանրակրկիտ քննարկումներէ յետոյ որոշեց հրատարակել սոյն երկասիրութիւնը: Փրոֆ. Վահագն Տատրեանի կողմէ հեղինակուած այս գործին մակդիրն է՝ The Armenian Question and the Wartime Fate of the Armenians as Documented by the Officials of the Ottoman Empire's World War I Allies: Germany and Austria-Hungary (Հայկական Հարցը եւ Համաշխարհային Ա. Պատերազմին առընչուած Հայերուն վախճանը՝ ըստ Օսմանեան Կայսրութեան զինակից երկիրներ՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ պետական մարդոց հայթայթած փաստերուն):

Ութ մասերէ բաղկացած այս ուսումնասիրութեան ստորաբաժանումներն են՝ ա) Հայկական Հարցին պատմական ծանրակշիռ թաւալումը, բ) Քրտական ազդակը, գ) Նախապատերազմեան տարիներուն հայկական բարենորոգումներու հարցին սրումը եւ ցեղասպանական կանխամտածումի նախանշանները, դ) Պատերազմը իբրեւ ղիւրացուցիչ ազդակ եւ Հայերու յանցագործութեան հարցը, ե) Գրգռութեան մեղադրութեան հասարակական բնոյթը, զ) Հայկական Հարցին լուծումը զանգուածային մաքրագործման ուղիով, է) Գործադրութեան եւ վերահսկումի գործօնները, ը) Եզրափակում:

Մեծ մասամբ գերմանական եւ ուրիշ արեւմտեան պետական արխիւներէն քաղուած պաշտօնական փաստերու համադրութիւն այս աշխատութիւնը կը բովանդակէ 115 ծանօթագրութիւններ, որոնցմէ շատերը ամբողջ էջ մը կը բռնեն: Քանի՜ ուրիշ տարիներ ընդգրկող պրպտումներուն համար Փրոֆ. Տատրեան 18 անգամ այցելած է Պոնի գերմանական պետական արխիւները (որոնք հիմա Պէռլին փոխադրուած են), ինչպէս եւ քանի մը անգամներ Փոցտամ, Ֆրիտրուիկ իմ Պրէսկաու (գերմանական Պատերազմական նախարարութեան արխիւները) եւ Վիէննա-յի աւստրիական պետական արխիւները: Բայ աստի, ուսումնասիրութեան մէջ շաղկապուած են նաեւ կարգ մը ֆրանսական պետական արխիւներէ քաղուած վաւերագիրներ: Այս առումով շատ կարեւոր վկայութիւններ կան Թուրքիոյ Ֆրանսացի վաստակաւոր դեսպան Փօլ Գամպոնի կողմէ: Տատրեան, որքան որ դիտենք, առաջին անգամ ըլլալով կը յայտնաբերէ Գամպոնի հետեւեալ վկայութիւնը թէ արդէն Համիտեան 1894 – 96 ջարդերու ժամանակ Թուրք իշխանութիւնները լրջօրէն կը մտածէին Թրքահայ ժողովուրդը քշել դէպի Միջագետքի անապատները (transporter en masse les Arméniens... dans la Mésopotamie):

Նոյն դեսպանը այս կապակցութեամբ կը կանխագուշակէր Հայերու զանգուածային բնաջնջումը երբ կը գրէր՝ L'Asie Mineure est véritablement en feu. On massacre presque partout: Բայ աստի, Տատրեան իր վերջաբանին մէջ մէջբերումներ կ'ընէ ականաւոր երկու Թուրք իշխանաւորներէ, որոնք չեղլով չատ մը ուրիչ Թուրք իշխանաւորներու կեղծ եւ նենգամիտ վկայութիւններու ուղեգիծէն, առանց այլեւայլի կը հաստատեն եւ կը վաւերացնեն Իթթիհատական վարչակազմին զանգուածային կոտորածի ծրագիրը եւ այդ ծրագրին վայրագ իրագործումը: Օրինակ, Հալէպի պարկեշտ կուսակալ Մէհմէտ Ճէլալ իր յուշերուն մէջ կը շեշտէ, թէ ինչպէս ինք ի զուր փորձեց տարհամոզել Թալէաթը, առարկելով որ Հայերը ճնշիչ մեծամասնութեամբ խաղաղասէր եւ չինարար ժողովուրդ մըն են եւ թէ Թուրքիա մեծ սխալ մը կը գործէ բնաջնջելով զանոնք. զինքը կը պաշտօնազրկեն եւ կը ղրկեն Գոնիայի նահանգը ուր ան կը չարունակէ պաշտպանել Հայերը: Ահա իր ցաւատանջ ողբերգանքէն հատուած մը. «Ես կը նմանէի մէկու մը, որ դեռեվերքը կեցած, օդնութեան հասնելու բոլոր միջոցներէ զուրկ, անօգնական, կը տեսնէր թէ ինչպէս այդ դեռին յորձանուտին մէջ, ուր ջուրի տեղ արիւն կը հոսէր, հազարաւոր անմեղ մանուկներ, յանցանք չունեցող տարեցներ, ուղեկորոյս կիներ եւ կայտառ երիտասարդներ սուզուելով ահնջամահ կ'ըլլային»: Իսկ Օսմանեան Գ. բանակի ընդհ. հրամանատար Վէհիպ փաշա, որուն ռազմաքաղաքական լիազօրութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնար Սեբաստիոյ, Տիգրանակերտի, Տրապիզոնի, Կարինի, Բաղէշի, Խարբերդի եւ Վանի նահանգներու զանգուածային հայ բնակչութեան մասին կիրարկելի ընթացակարգը, չատ աւելի հեղինակաւոր կերպով կը վկայէ այդ բնակչութեան կոտորածին մասին: Բացատրելէ յետոյ թէ ինչպէս իր նախորդը, զօր. Քեամիլ փաշան, հիմնայատակ կործանեց այդ նահանգներուն հայ բնակչութիւնը, զօր. Վէհիպ բացայայտ կերպով կը յայտարարէ, որ այդ բնաջնջումի հրամանը եւ ատոր առընթեր զոհերուն ինչքերուն եւ հարստութեան կողոպուտի հրամանը եկած էր Իթթիհատ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէէն: Բոլոր այս ոճիրները ծրագրուեցան եւ իրագործուեցան կանխամտածուած ձեւով եւ կառավարութեան հսկողութեան տակ:

Նոյնքան եւ աւելի ջախջախիչ են հինգ գերմանացի դեսպաններու (Վանկէնհայմ, Հոհընլոհէ, Մեթերնիխ, Քիւհլման եւ Պէրնստորֆ) եւ Աւստրիոյ դեսպանները՝ Փալլավիչինի և Թրաութմանստորֆի զաղտնի տեղեկագիրները, ուղղուած Պէրլին եւ Վիէննա: Գրեթէ առանց բացառութեան անոնք իրենց այդ տեղեկագիրներուն մէջ չեշտը կը դնեն Թուրքերու կողմէ իւրացուած երկու կէտերու վրայ. ա) Տասնեակ տարիներէ ի վեր քաչքչուող Հայկական Հարցը պէտք է լուծել վերջնականօրէն, օգտուելով պատերազմին ընձեռած բացառիկ առիթէն, բ) Լուծումը պէտք է ըլլայ տեղահանութեան պիտակով քօղարկուած զանգուածային բնաջնջում, որուն համար գերմաներէն համարժէք բառերը կանոնաւոր եւ բացայայտ կերպով կը գործածուին նոյն դեսպաններուն կողմէ:

Բացի անոնցմէ, Տատրեան լայն չափով կ'օգտագործէ նաեւ գերմանացի վարչապետ Հոլվէկի, Արտաքին գործոց նախարար Ֆոն Եագոուի, ինչպէս եւ գերմանացի ընդհանուր հրամանատար մարէշալ Հինտէնպուրկի յայտարարութիւնները, ինչպէս եւ Ատանայի, Տրապիզոնի, Կարինի եւ Հալէպի գերմանացի հիւպատոսներու «խորհրդապահական», «գաղտնի» «յոյժ գաղտնի» տեղեկագիրները: Կարեւոր բաժին մըն ալ յատկացուած է հայկական ցեղասպանութեան գործադրութեան մէջ թուրք բարձրաստիճան սպաներու գործօն մասնակցութեան:

Այս կարեւոր մենագրութիւնը Զօրեան Հիմնարկի ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան բաժնի վարիչ տնօրէն տոքթ. Վ. Տատրեան կ'աւարտէ հետեւեալ պնդուր եզրակացութեամբ. «Ինչ չափանիշ ալ որ կիրարկուի, այս գործին մէջ գործածուած ջախջախիչ փաստերու հոյլը, մեկին կերպով կ'ապացուցանէ որ հայ ժողովուրդը զոհը եղաւ ցեղասպանական ոճիրի մը»: Կ'արժէ նշել որ այս հանդէսը կը կարդացուի Թուրքիոյ, Եւրոպայի եւ ԱՄՆ-ու մէջ դասաւանդող թուրք բազմաթիւ պատմաբաններու կողմէ:

ԻՐԱՉԵԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ ԳԻՐԻՆԻԱԿՈՑԻ ՄԷՋ

«ԿԸ ԶԱՐՄԱՆԱ'Մ...»

Վենետիկի կարեւոր արուարձաններէն Գիրինիակոյի մէջ, Ուրբաթ, Մարտ 22-ի գիշերը, տեղի ունեցաւ Հայաստանի եւ Հայերուն նուիրուած երեկոյ մը, քաղաքին քաղաքապետական հանդիսասրահին մէջ, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան, մեծ մասամբ արհեստավարժ անձերէ բաղկացած՝ համալսարանի դասախօս, վաստակաւոր, բժիշկ եւ կարեւոր դործարար անձեր:

Ձեռնարկը կը վայելէր Տիկին Մարիզա Տալիոյի հոգատարութիւնը. անձ մը որ վուգար Գոսովոյի մէջ մարդասիրական երկար ծառայութենէ եւ հրաւիրած էր նախկին գործակիցէ մը, որ ներկայիս նոյն տեսակի ծառայութիւն կը փորձէր մատուցանել Հայաստանի մէջ:

Հանդիսութեան բացումէն ետք կատարեց մերձակայ Սուրբ Ղազարէն ժամանած Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան, որուն պարտականութիւն տրուած էր ներկայացնել, համաուօտ եւ սահիկներու օժանդակութեամբ, Հայ ժողովուրդի բազմադարեան պատմութիւնն ու մշակութային հարստութիւնները:

Պր. Ճան Ճաքմօ, օրուան գլխաւոր դերակատարը, – Վա՛ զարմանամ, ըսաւ, թէ ինչպէս այսքա՛ն հարուստ եւ մշակութային բարձր մակարդակի տէր ազգ մը, քիչ առենուան մէջ այսքա՛ն խոր անկում ունեցած է: Ես կուգամ – ըսաւ երկրէ մը ուր բժշկական խնամքները ձրի յատատարուած են, սակայն յղի կին մը նիւթապէս փողոցը կը մնայ եթէ 200 տոլար չվճարէ ... ուր հիւանդանոցներուն մեծագոյն մասը, չրջանային զարմանատուներէն, այնպիսի յետամնաց եւ ողբալի վիճակի մէջ կը գտնուին, որոնց բազմամբ Գոսովօն 5 աստղանի չքեղ պանդոկ է ...: Երկիր մը, որ Խորհրդային վերջ, միջազգային ամենակարեւոր նպաստները ստացած է ... առանց որեւէ չօչափելի արդիւնք ցոյց տալու: Երկիր մը, որու միջազգային դրամատան ներկայացուցիչը 20·000 տոլար ամսական կը ստանայ եւ մտաւորական ակադեմիկոսը՝ միայն 20 ...: Երկիր մը որուն ամենակարող երիտասարդութիւնը կը հեռանայ անվերադարձ, զոհ երթալով Միացեալ Նահանգներու «սատանայական» ծրագիրներուն, չնորհիւ Երեւանի «Ամերիկեան համալսարան»ին եւ Փէչտայի (Հունգարիա) մէջ նոր բացուած Սօրոս Հիմնարկին, ուր հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ կ'ընդունուին ձրի, կը մասնագիտանան արդի աշխարհի բարձրագոյն գիտարուեստներուն եւ ապա ամենամեծ դիւրութիւններով կ'ընդունուին Միացեալ – Նահանգներու պետական կարեւոր հաստատութիւններուն մէջ ... առանց դոյզն խղճի խայթի, թէ Հայաստանը կը պարպուի, քանի ոչ մէկ ապագայ կը տեսնեն իրենց հայրենիքին մէջ: Երկիր մը

Որակաւոր թուղթ, հաճելի էջադրում, դիրի ու լուսանկարներու հաւասարակշիռ բաշխում, կարդալու տրամադրող առաջին տպդակները կ'ըլլան թերթը ձեռք առնողին: Իսկ գլուածը, թէ ձեռնարկները արտօնութեան համար ամենայն համբերութեամբ հինգ տարի սպասած են, երաշխիք կ'ըլլայ նաեւ թէ անոնք չունա յուսահատող տիպարներ չեն:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ուր արդարութիւն գոյութիւն չունի. կը թաւալորէ կաշառակերութիւնը իր ամենագէշ եւ զռեհիկ արտայայտութիւններով, ուր մենաշնորհները քաժնուած են միմեանց իշխանամէտ անձերու եւ կուսակցութիւններու, ուր ազատ արտայայտութիւնը ոչ կամ կանուխ բրտօրէն կը ճնշուի: Երկիր մը որուն երեսփոխաններէն շատը երկրին հարստութեան մեծամասն մաին եւ առանց գոյզն գժուարութեան, հազարաւոր «օրինաւոր քուէներ» կրնան գնել, անօթութեան սեմին գըտնուող ժողովուրդէն...:

Պ. Ճան Ճաքոմոն իր ներկայացուցած-ները կը հաստատէր օրինակներով, դէպքերով եւ վաստերով, որոնց միայն մէկ ղազգային նպաստի անճնակազմը կըրնար տեղեակ ըլլալ, եւ ինչ որ կը թուի, անոնց տուած տեղեկագիրները իրենց պետութիւններուն, չատ մութ պատկեր մը պիտք է ներկայացնեն Հայաստանի մասին:

Այս ներկայացումին հետեւող հարցաղոյցի ընթացքին, պլխաւոր մտահոգութիւնը հանդիսատրահին մէջ, մէկ էր. «ի՞նչ ԿԱՐԵԼԻ Է ԸՆԵԼ»:

Պր. Ճան Ճաքոմոյի թելադրանքն ալ մէկ էր, հիմնուած տարիներու փորձառութեան վրայ, այլ թերաճ երկիրներու մէջ. նպաստները պէտք են դիտաւորեալ ըլլալ, ա՛յս կամ մի՛ւս ծրագրին համար, հակուին լուրջ կազմակերպութիւններու կողմէ, օժանդակութիւնը բերող երկիրէն ղրկուած. երբեք չյանձնել տեղական իշխանութիւններուն, օգտագործել երկրին աշխատող բազուկները, գործ հայթայթել անոնց եւ վարձատրել արդարօրէն, ստեղծել թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ օտար նպաստներով, որոնք կրնան մեծ չահ ապահովել նաեւ եւրոպացի գործարարներուն, մանաւանդ նկատի առած Հայերուն գործնական կարողութիւնները, կասեցնելով հոսքը դէպի Միացեալ – Նահանգներ, քանի Հայաստան հիմնականորէն, եւրոպայի պատկանող մշակոյթ եւ պատմութիւն ունի:

Հարցնողները եղան թէ Հայերը ի՞նչ ժառանգեցին Խորհ. Միութեան քայքայումէն, քանի անոր 15 բաղկացուցիչ մասերէն մին էին եւ ի՞նչ օգուտ քաղեցին Ցովհաննէս Պօղոս Բ.ի Հայաստան այցելութենէն:

Երկու պարագային ալ Պ. Ճան Ճաքոմոյի պատասխանը եղաւ «ԳՐԵԹԷ ՈՐՁԻՆՁ»:

Սովետական Միութիւնը Ծանր արդիւնաբերութիւն մը ստեղծած էր երկրին

ԵՃՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՑԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մառն - Լա – Վալէի Հայկական Մշակութային Միութիւնը (ԱՔԱՄ) լաւ գաղափարը ունեցած էր համախմբելու փարիզեան շրջանը ապրող Պուլկարահայերը: Այս հանդիպումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ Մարտ 16_ին, ճաշի մը շուրջ, «Եանի'ց» ակումբի սրահներուն մէջ. շուրջ 100 հոգի, որոնցմէ նաեւ Պուլկար եւ Ֆրանսացի բարեկամներ, ներկայ գտնուեցան այս միջոցառման՝ առիթ մը գիրար աւելի լաւ ճանչնալու եւ յիշատակներ փոխանակելու: Այդ իրիկուն, «Եանի'ց»ի պատերը զարդարուած էին քանի մը բացատրական պաստառներով որոնք տեղեկութիւններ կու տային Պուլկարիոյ ու անոր Հայ գաղութին մասին:

Միութեան նախագահ՝ Ֆիլիփ Փիլիպոսեանի ողջոյնի խօսքէն վերջ, Անի Փիլիպոսեան մանրամասնօրէն ներկայացուց Պուլկարիոյ պատմութիւնը, ծանրանալով անոր հայ գաղութին վրայ ունեցած արմատները վ'երթան մինչեւ 6-դար, Պուլղիեաններու ազանդական շարժումով. «Պուլկարիա եւ Հայաստան՝ երկու չատ նման ճակատագիրներ»: Ան լրաւ որ այսօր, Պուլկարիոյ մէջ կ'ապրին չուրջ 13 հազար Հայեր (առանց հաշուի առնելու, ալ աւելի մեծ թիւով Հայաստանցիներու ներկայութիւնը...): Մասնաւոր յարգանքի խօսք եղաւ նաեւ Պուլկարահայ էլվիր Ժանի (Գուլումճեան) հասցէին: Այդ նկարչուհին, ծնած Ռուսէ (Ռուսչուք) 1904_ին եւ Ֆրանսա հաստատուած 1928_ին այսօր ծանօթ անուն մըն է նկարչութեան աշխարհին մէջ: Քրիսթին Մանեսիէն (նկարիչ Ժան Պաղէնի աղջիկը) որ էլվիրը լաւ ճանչցած էր, իր յուշերը պատմեց ու զայն բաղդատեց փորթուկալցի մեծն Վիէյրատա – Սիլվային հետ: Էլվիր Ժան, մեզմէ անտեսուած անուն մը եւս...:

Երեկոն փակուեցաւ պուլկար բանաստեղծ՝ Փէյո Եաւորովի ծանօթ «Հայերը» քերթուածի Ֆրանսերէն ընթերցումով, երիտասարդ Մարի – Էլէն Իվանովի եւ Անահիտ Փիլիպոսեանի կողմէ: Նշենք նաեւ որ պուլկար չորս երաժիշտ – երգիչներ իրենց մասնակցութիւնը բերին այս երեկոյթին:

Կազմակերպիչները ուզած էին մէկ գիշերուան մէջ առաւելագոյնը ներկայացնել, այն ալ, ճաշի մը ընթացքին, զուռնային եւ խօսակցութիւններուն մէջ: Ափսոս: Այդպիսի ընդարձակ եւ հետաքրքրական նիւթ մը արժանի էր տարբեր վերաբերումի՝ անջատ դասախօսութեան մը, գիտակից հանդիսականներու առջեւ: Մաղթենք որ ԱՔԱՄ_ի այս գնահատելի ձեռնարկը կրկնուի, քայց ուրիչ ձեւով. ճաշը իր տեղը, դաստիարակչական բաժինը իրը: Որպէսզի ամէն մէկը իր դոհացումը գտնէ:

Հ. ՀՐԱՉԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՓՂԱՆԻՍՏԱՆԵԱՆ ՏԵՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐ

Աֆղանիստանի մէջ թշուառութիւը երբեմն հասած է այնպիսի աստիճաններու որ մարդիկ իրենց ու ընտանիքին վերապրումին կը գոհեն գաւակ մը, կամ մէկերկուքը, գանոնք փոխանակելով անուշդի հետ: Այդ հանգրուանին կը հասնին, վաճառելէ եաք նախ իրենց ունեցած քանի մը անասունը, յետոյ հնամաշ գորգերը, կարպետները, տան մետաղեայ իրերը եւ մինչեւ իսկ իրենց հիւղակին տանիքը պահող վայտէ սիւներէն մէկ քանին:

Մոհամմէտ Քանկորվի դիւղացիներէն մէկն է. աշխարհի ու Աֆղանիստանի մոռցուած այդ անկիւնին մէջ անոր թշուառութիւնը հասած է այն աստիճանին որ վերջերս տասը գաւակներէն երկուքը, մէկը 10, միւսը 5 տարեկան, փոխանակած է ցորենի հետ: «Կը կարօտնամ զաւակներս, բայց ուտելիք ոչինչ ունէինք, ուրիչ ի՞նչ կրնայի ընել» կ'ըսէ ան, վախնալով անսիրտ բարբարոս մը նկատուելէ եւ չուրջանակի ակնարկ մը պտըտցնելով իր հիւղակին ուր ամէն բան ցոյց կուտայ որ ապրուած թշուառութիւնը անցողակի բան չէ:

Այդ, կամ նման չրջաններու մէջ յաճախադէպ է հանդիպիլ դիւղացիներու որոնք տարեկան վայրի խոտեր կը հաւաքեն որպէս ուտելիք: Այդ բոյսերը այնքան լեզի համ կ'ունենան որ հարկ կ'ըլլայ ժամերով եփել, որպէսզի կարելի ըլլայ ուտել:

Ինչ կը վերաբերի գաւակներու վաճառքին, ան յաճախ կ'ըլլայ դրամական կամ ցորենի եկամուտի մը փոխարժէքով: Մոհամմէտ միւս ծնողներէն աւելի խիստ սակարկած է իր երկու գաւակներուն համար: Վերջապէս համաձայնած է. վեց տարի ամիսը 21 քիլօ-կրամ ցորեն պիտի ստանայ իր տասնամեայ մանչուկին եւ տարը կէսը, միւսին՝ 5 տարեկանին փոխարէն: Համաձայնութենէն վեց չաբաթ եաք, ան նոյն չուկան գացած է, տղան գտնելու յոյսով որպէսզի հարցնէ թէ ի՛նչպէս կ'ապրի ան, նոր չրջանակին մէջ: Դիպուածով, հայր ու տղայ իրարու հանդիպած են բազմամարդ փողոցի մը մէջ: Տղան ըսած է տխուր ձայնով մը որ պինդը գնող հարուստները լաւ չեն վարուիր իրեն հետ. անխնայ կ'աշխատցնեն, դիչերն ալ տարերը կը ղրկեն քնանալու, որպէսզի ոչխարներու հօտին պահպանայ: Քանի մը նախադասութենէ եաք, ըսած է թէ պէտք է երթայ, որովհետեւ եթէ ուշանայ, կը ծեծեն պինդը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ՏՔՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ·

ՆՈՐ ՀԱԻԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

– Ո՞վ է այդ դաչնակցականը:

– Կեդրոնական վարժարանի տնօրէնն փրոֆէսէօր Խաչատուրեանը, – ըսաւ Արթին:

Բէչատ պէյ երիտասարդին դարձաւ եւ հարցուց.

– Այս մարդը կը ճանչնա՞ս:

– Փրոֆէսէօ՞րը, – հարցուց Շաւարշ:

– Այո՛, Խաչատուրեանը:

– Կը ճանչնամ:

– Ո՞ւր կը գտնուի այժմ:

– Լսեցի, որ ձերբակալուեր ու աքսորուեր է, բայց չեմ գիտեր, թէ ո՛ւր կը գտնուի:

– Գիտե՞ս նաեւ, թէ ինչո՛ւ համար ձերբակալուած եւ աքսորուած է:

– Ինչպէ՛ս կրնամ գիտնալ աքսորին պատճառը, կարծեմ դուք ալ չէք գիտեր:

– Ինչպէ՛ս չեմ գիտեր, քանի որ ես եմ աքսորել տուողը, – գոչեց Բէչատ պէյ:

– Ուրեմն դո՛ւք ինծի ըսէք, թէ ինչո՛ւ աքսորեցիք:

– Աքսորեցինք, որովհետեւ վտանգաւոր յեղափոխական մըն էր, դաշնակցական պետ մը:

– Այդ մանրամասնութիւնը չէի գիտեր:

– Արդէն ի՞նչ բան գիտես որ, այդ անպիտանը, փոխանակ իրեն սահմանուած աքսորավայրը երթալու՝ ճամբան, հակառակ իր ծեր հասակին, կը յաջողի փախչիլ եւ անունը փոխելով՝ իր հետքը կորսնցնել տալ: Այս բաները չէի՞ր գիտեր:

– Ինչպէ՞ս կ'ուզէք, որ իմ թաքստոցիս մէջ իմանամ ինչ որ կ'անցնի – կը դառնայ Անատօլուի խորը:

– Բայց հիմա մենք իմացած ենք իր գտնուած տեղը, եւ ձեռքերնէս պիտի չկրնայ ազատիլ, Գոնիա կը գտնուի այս միջոցիս:

– Կրնայ ըլլալ, – պատասխանեց Շաւարշ:

– Դուն լաւ գիտես, թէ հո՛ն է, եւ նաեւ նոյնիսկ հետը յարաբերութեան մէջ ես, նաեւ Մարզպետի եւ Պապաեանի հետ:

– Սխալ է, պէ՛յ էֆէնտի:

Նոյն միջոցին Ալի Բիզա եւս ներս կը մտնէ եւ ներկայ կը գտնուի հարցաքննութեան:

– Վերջապէս պիտի խօսի՞ս ճշմարտութիւնը, թէ՞ պիտի չարունակես ամէն բան ուրանալ, – կը գոչէ Բէչատ բարկացած:

– Ինչ որ գիտեմ՝ կ'ըսեմ, իսկ երբ չգիտցած բաներս հարցնէք, բնականաբար բան մը չեմ կրնար ըսել:

– Մենք գիտենք, որ մեր հարցումները կրնաս պատասխանել, – պոռաց Բէչատ, – չատ, – դուն հոս յարաբերութեան մէջ նորդ եղած ես գաւառը գտնուող դաշնակցականներուն եւ արտաստհմանի միջեւ, հետեւաբար չատ բան գիտես եւ պիտի խօսիս:

– Ինծի կը վերագրէք այնպիսի դեր մը, զոր երբեք չեմ ունեցած:

– Սո՛ւտ կ'ըսես:

Ալի Բիզա ինքն ալ սկսաւ յարձակիլ երիտասարդին վրայ եւ չատ մը հայհոյութիւններ ուղղելէ եաքը անոր հասցէին՝ գոչեց.

– Հայրդ սատկեցուցինք, քեզի ալ պիտի սատկեցնենք:

Արդարեւ, ոստիկանութիւնը չկրնալով Շաւարշ Միսաքեանի հետքը գտնել՝ անոր հայրը ձերբակալած եւ աքսորած էր:

Շաւարշ, երբ այդ խօսքերը լսեց, յանկարծ սարսռաց: Արդեօք իրա՞ւ սպանած էին իր հայրը: Այդ հրէշներէն ամէն բան յուսալի էր: Երիտասարդը փոր յուզմը զսպեց եւ ըսաւ.

– Քանի որ հայրս սպաններ էք, կրնաք դիս ալ սպաննել:

Բէչատ եւ Ալի Բիզա բարկութեան չարժումով մը դուրս ելան սենեակէն:

Երբ Շաւարշ եւ Արթին առանձին մնացին, այս վերջինը ըսաւ.

– Միսի՛ւ Շաւարշ, չատ սխալ ճամբու մը կը հետեւիս կոր՝ այսպէս ամէն բան ուրանալով:

– Ես ձեր խորհուրդներուն պէտք չունիմ, – ըսաւ երիտասարդը:

– Քեզ պրեզուս եւ յարգելուս համար է, որ այսպէս կը խօսիմ, – չարունակեց լրտեսը, – եթէ իմ խորհուրդներուս հետեւիս, ո՛չ թէ միայն ինքզինքդ կ'ազատես, նաեւ հայրդ:

– Բայց հայրս արդէն մեռցուցեր են, – գոչեց Շաւարշ:

– Անիկա դիտմամբ այդպէս ըսաւ, – չարունակեց լրտեսը, – քու հայրդ ողջ առողջ է եւ այս միջոցիս կը գտնուի Պիլէճիք: Եթէ իրենց հարցուցածներուն ուղիղ պատասխան տաս, պատուոյս վրայ խօսք կու տամ, որ հայրդ հեռագրով բերել կու տամ եւ երկու օր ետքը, Պոլիս իր տանը մէջ հանգիստ կը նստի ու ազատ – համարձակ կը պտըտի ու իր գործով կը զբաղի:

Երիտասարդը պահ մը խորհեցաւ եւ յետոյ վճռաբար յայտարարեց.

– Ինչ որ կրնայի ըսել՝ ըսի, անկէ դուրս որեւէ ըսելիք չունիմ, ահա իմ վերջին խօսքս:

– Բայց պարզապէս այդ կերպով ինքզինքդ մահուան կը դատապարտես:

– Իմ ալ նպատակս այդ է:

Արթին, առանց յուսահատելու, կրկին փորձեց երիտասարդը, որ խոստովանութեան ճամբու մէջ մտնէ, բայց ա՛ն անդրդուելիօրէն կը կրկնէր.

– Ուրիչ բան չեմ կրնար ըսել:

Պէտրի, Բէչատ եւ Ալի Բիզա տեսնելով, որ Շաւարշ կը յամառի միշտ ուրանալ, զայն խօսեցնելու համար անլուր տանջանքներու ենթարկեցին:

(Շար. 196)

ՄՈՆԱՔՕ. _ Ձիյէրճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի խնամատարին՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26_ին, 90 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Աւագ Ուրբաթ, Մարտ 29_ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնաքոյի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Տիգրան եւ Հրանդ Ձիյէրճեաններին:

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԻԼ. _ Սօնիա Փիլիկեանէ 50 Եւրօ:

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ
TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre des activités
« LOUSSAVORTCHI LESSARANE »
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur")
vous invite à participer
à sa
6ème rencontre du cycle d'initiation :

«Pour lire et commenter les Ecritures Saintes»

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale

mercredi 3 avril à 19 heures
dans la **Salle «A. Tcherpachian»**
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE

traditionnelle de la Maison de Retraite
de **GONESSE / 95500** — 7, rue de l'Eglantier

Dimanche 2 juin à partir de 11h30

dans le parc

ANIMATION TOUT AU LONG DE L'APRES-MIDI

MARTEN YORGANTZ
GROUPE de DANSE « ASTRIG » de la CROIX BLEUE d'ARNOUVILLE

Grande tombola

BAR — BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE

Toutes dispositions ont été prises en cas d'intempéries

ENTREE GRATUITE

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը, նոր Տարուան եւ Ծնունդին առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է ԻՂԱԳԻՆԻ հետեւեալ նուէրները. _

Ա. ՅԱՆԿ

ԵԻՐՕ

Տիկին Ազն Պէքար 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փոլատեան 30, Պր. Անտրէ Պէքեարեան 60, Տիկին Ազի Ակոբօկլու 15, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Ժերանեան 40, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Դալար 25, Պր. Մըկըրտիչ Հէքիմեան 20, Տիկին Սիրանույշ Աչըզեան 30, Պր. Ամէն Խաչատուրեան 20, Տէր եւ Տիկին Ժ. Շապուկեան 23, Տէր եւ Տիկին Ն. Իւնէճեան 35, Պր. Թորգոմ Պատմաճեան 31, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քանթարճեան 20, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան 130, Տիկին Էլիզապէթ Մելքոնեան 22·87, Տիկին Էմէ Պեհերեան 25, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պաղտրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժապ Ձէնէքճեան 76·22, Օր. Ժապլին Մեսթճեան 30, Տիկին Սոնիա Թուրտմճեան 20, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր _ Զազարեան 22·87, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 300, Պր. Սուրէն Սանթրեան 16, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալիոզեան 400, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 45, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան 100, Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 76, Տիկին Մարի _ Ռոզ Տէր _ Սահակեան 22·87, Տէր եւ Տիկին Ժապ Սէրվէրեան 32, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գավաֆեան 80, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թուղլուեան 35, Պր. Կարապետ Սարթֆեան 40, Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 50, Օր. Էլիզապէթ Քէնաէրեան 30, Տիկին Իսկուհի Փամպուքճեան 30·49, Օր. Ժապլին Տէզարմէնիէն 16, Տէր եւ Տիկին Ալէքսանտր Ակոբոֆ 23, Օր. Մարի Տումանեան 35, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Ֆիրէնկիւլեան 400, Տէր եւ Տիկին Վահան Պէքեան 29, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ալէքսանեան 76, Պր. Գլօտ Գափամճեան 25, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 23, Տիկին Վալերի Զարզավաթճեան 70, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Պարկիրճեան 80:

(Շար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BALLET DON QUICHOTTE

à l'Opéra Bastille

LES 23 AVRIL ET 2 MAI

Réservations auprès d'Araxie :
01. 39. 83. 71. 19 (entre 19h30 et 21h)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆՍՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած պատառաբարբառներու միջազգային դիտաժողովին չուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան ՏԻմբրեան սրահը

17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

***

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Samedi 6 avril,** pour le prix de 30 euros.

S'inscrire auprès des membres.

***

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թղթակցական մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ Ապրիլ 6, ժամը 14·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

(Շար. Ա. էջէն)

ատիկա մօտ ապագայի մը դիւրաւ սրբագրելի բան չէ:

Նոյնիսկ ենթադրելով որ ազատական որակելի վարչաձեւ մը ունենայ Պաղտատ, ան պէտք է դիմագրաւէ ամլացումի չրջանին յաջորդած հակամարտութիւնները: Դժուար չէ ենթադրել որ նման չրջան հետը պիտի բերէ խմբաւորումներ որոնց ամէն մէկը իր նպատակները, իր հաչիւները պիտի ունենայ: Քիւրտերը, օրինակ, կարելի՞ է կարծել որ կը յօժարին լքել տարիներէ ի վեր իրենց ձեռք ձգած կէս _ անկախութիւնը: Նոյնպէս, երկրէն դուրս կեդրոնացած իրաքեան քաղաքական ուժերն ալ պատրաստ չեն նկատուիր ժողովրդավարական հեռանկարներու մասնակցելու. մանաւանդ որ այդ որակումին արժանի քաղաքական կազմաւորումներ այլեւս գոյութիւն չունին Իրաքի մէջ:

Միւս կողմէ, սխալ է կարծել որ Ս. Հուսէյն երկրին ապագային համար որեւէ ծրագիր չունի: Ան կրցածին չափ զօրացուցած է Պաաս կուսակցութիւնը, ապահովութեան ուժերն ու բանակը, ժառանգական յաջորդութեան մը ենթախորքին վրայ: Այս վերջին կէտը ամէնէն էականը կը թուի, քանի որ երկրին կարեւորագոյն բոլոր դիրքերը Ս. Հուսէյն իր ընտանիքին անդամներուն յանձնած է, ամենայն ուշադրութեամբ որ անոնց միջեւ ընտանեկան մրցակցութիւններ չբլան:

Միակ անորոշ կէտը կը մնայ տակաւին, իր որդիներէն անդրանիկին ու կրտսերին միջեւ ընտրութիւնը: Ենթադրութիւնները երկրորդին ի նպաստ կարգադրութեան մը ուղղութեամբ են, նոյնիսկ երբ ան ամբաստանուած է 1998_ին աւելի քան երկու հազար բանտարկեալներու ոչնչացումին կազմակերպութեամբ:

Ինչ կը վերաբերի Պաասի, 70_ական թուականներուն ոսկեդար մը ապրելէ ետք, երբ բոլոր Իրաքցիները համոզուած, կամ պատեհապաշտութեամբ պաասական էին, 90_ական թուականներուն գաղափարական փոփոխութիւն մը մատնեց, ընդառաջելով իսլամական հոսանքին: Որոշուած էր որ ամէն կուսակցական Գուրանէն հատուածներ գոց պէտք է սորվի, հաւանօրէն փողոցի մարդուն համակրանքը չահելու նպատակով: Այլ հարց է թէ այդ համակրանքը ձեռքբերուե՞ր, կուսակցութիւնը ամբողջովին վարկաբեկուած ըլլալով:

Ինչ կը վերաբերի ապահովութեան ուժերուն ու գաղտնի սպասարկութիւններուն, անոնք կը չարունակեն Իրաքի ներկայի ղեկավարութեան ամէնէն ամուր նեցուկները ըլլալ: Քաղաքական դէտերը քալ ծանօթ են վերջին ծայր վայրագ ընթացքի տէր ու յաճախ հակադիր խումբերէ բաղկացած այդ կազմակերպութիւններուն: Իսկ բանակը որ վարչակարգը տապալելու բազմաթիւ փորձերու մեկնակէտը եղած է, բարձրաստիճան պաշտօնեաներու կանոնաւոր մաքրագործումի վայր մըն է: Այսուհանդերձ, չարքերուն մէջ ղժգոհութիւնը զգալի է եւ այդ ղժգոհութիւնը համակրանքով ղիտող բարձրաստիճան պաշտօնատարներու թիւը քիչ չէ:



ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Ջորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ _ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ. _
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

LOURDES 2002

du 8 au 11 mai

Pèlerinage arménien de France

Départs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.
RENSEIGNEMENTS :
Eparchie : 01 40 51 11 90 — **Paris :** 01 44 59 23 50
Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**
Les inscriptions seront closes le 8 avril.